

გიგელ ღე სეკუნდენი
სენეპელენ

ქსვილგონიკი
ილგომ

თახ

ქისმსი

ლექსელი

ფიგნი

I

«სეკონთე ქსეკელი»

თბილისი

1958

თ ა რ გ მ ა ნ ი
ნიკო ავაღიშვილისა

*

რედაქცია, წინასიტყვაობა და შენიშვნები
ნ. აგიაშვილისა

*

მ ხ ა ტ ვ ა რ ი
ი. ღივლოვორცევა-გრიგოლია

წიგნი
პირველი

მიგელ დე სერვანტეს საკვებრა

1616 წლის 23 აპრილს მადრიდის ერთ ბეჩავ ბინაში წყალმან-კისაგან გარდაიცვალა ესპანეთის უდიდესი მწერალი, მსოფლიოში ყველაზე პოპულარული წიგნის „დონ კიხოტის“ სახელგანთქმული ავტორი — მიგელ დე სერვანტეს საკვებრა.

სერვანტესი დაიბადა 1547 წლის 29 სექტემბერს, მადრიდის ახლოს, ქალაქ ალკალაში, ღარიბი დოსტაქრის ოჯახში. მისი ბავშვობის შესახებ არაფერია ცნობილი იმის გარდა, რასაც თვითონ მოგვითხრობს „დონ კიხოტის“ პირველ ნაწილში. მას ადრე გაეღვიძა შემოქმედების წყურვილი. სალამანკის უნივერსიტეტში სწავლისას დაწერა პოემა „ფილენა“, რამდენიმე სონეტი და მრავალი რომანსი. რომლებსაც ჩვენს დრომდე არ მოუღწევიათ. შემდეგ რომის პაპის ელჩს — კარდინალ აკვაფივას გაჰყვა რომში და მისი მდივანი გახდა. აქ შეისწავლა იტალიური ენა და გაიცნო იტალიელი კლასიკოსები.

1571 წლის 7 ოქტომბერს გმირული მონაწილეობა მიიღო ლეპანტოს ცნობილ ბრძოლაში. თურქებთან შეტაკების დროს მძიმედ დაიჭრა და მარცხენა ხელიც დაჰკარგა. შემდეგში, როცა სერვანტესი სახელგანთქმული მწერალი გახდა, ის სიამაყით ამბობდა: „მარცხენა ხელის დაკარგვით მარჯვენა ხელი უფრო ვასახელო“.

ლეპანტოს ბრძოლის შემდეგ ის მონაწილეობს მრავალ ომსა და შეტაკებაში. ხოლო 1575 წლის 20 სექტემბერს ძმასთან ერთად ალყირელმა მეკობრეებმა დაატყვევეს და ხუთი წელი საშინელ მონობაში გაატარა. მას უბოვეს მთავარსარდლის სარეკომენდაციო ბარათები, წარჩინებულ პიროვნებად მიიჩნიეს და გამოსასყიდად ღირსი თანხა დაუნიშნეს. ღარიბ დედ-მამას კი გამოსყიდვა არ შეეძლო და იგი ჯოჯოხეთურად იტანჯებოდა ტყვეობაში, რაც მისთვის მოწიფულობის, დაბრძენებისა და გამობრძმედის სკოლად გადაიქცა. ტყვეობაში ვაჟკაცურად იქცეოდა. მრავალჯერ სცადა გაქცევა, ქალაქში თავმოყრილ ტყვეთა საერთო აჯანყება, მაგრამ ყოველთვის ამაოდ. ტყვეობაში ყოფნა შემდეგ წარმტაცად აღწერა „დონ კიხოტის“ პირველ ნაწილში — რუის პერეც ვიედმას თავგადასავალში.

1580 წლის მიწურულში სერვანტესი დიდი ვაი-ვაგლახით გამოისყიდეს მშობლებმა და ის, ლატაკი და ჯანმრთელობა შერყეული, დაბრუნდა მაშინდელ ესპანეთში, რომელიც იეზუიტებისა და ჯალათ-ინკვიზიტორთა სათარეშოდ იყო გადაქცეული. ათი წლის ხეტიალიდან დაბრუნებულმა სერვანტესმა ვერსად იბოვა თავშესაფარი. უმედგოდ სცადა ბედი ორ-სამ ლაშქრობაში. ლეპანტოს სახელოვანი გმირი ვერაგმა მეფემ ფილიპე II ჯერ შიკრიკად აქცია, შემდეგ ზარკის ამკრეფ კომისრად. დიდბუნებოვან, კეთილშობილ სერვანტესისათვის აუტანელი გახდა გაძვალტყავებულ ესპანეთში ტანტალი, გლეხკაცობის დაწიოკება.

გადაწყვიტა მწერლობისათვის მიეყო ხელი. 1583 წელს დაწერა პასტორალური რომანი „ვალატეა“. 1580-87 წლებში კი 20-30 პიესა, რომელთაგან დღემდე ათიოდემ მოაღწია. პიესებში აღსანიშნავია ტრაგედია „ნუმანსია“, რომელიც ეხება ესპანეთის ძველი ქალაქის ნუმანსიის გმირულ დაცვას დამპყრობელ რომაელთა წინააღმდეგ. პიესის კოლექტიური გმირია მთელი ქალაქის მოსახლეობა; ცოცხალ ადამიანებთან ერთად მასში მონაწილეობენ ალეგორიული ფიგურები: ესპანეთი, დიდება, შიმშილი, ომი, მდინარე დუერო შენაკადებიანად. მძიმე განსაცდელმა უცხოობაში, გამტანჯველმა განცდებმა ალკირის ტყვეობაში აღუძრეს სერვანტესს სამშობლოსა და მისი თავისუფლებისადმი ის მძაფრი სიყვარული, ის ტრაგიკული მსოფლშეგრძნება, რომლითაც გამსჭვალულია მისი იმდროინდელი ნაწარმოებები.

მაგრამ მწერლობამაც ვერ განამტკიცა მისი მდგომარეობა. უმნიშვნელო საქმიანობასა და შემთხვევით ლიტერატურულ წარმატებებში გავიდა ათი წელი. ამ ხანებში ცოლად შეირთო მასავით ღარიბი აზნაურის ქალი—კატალინა. ისევ ლატაკად ცხოვრობდა. ვალებში ეფლობოდა და ციხე-საბჭრობილეთა ხშირი სტუმარი იყო.

საბჭრობილეში ყოფნისას მოიფიქრა და დაწერა მსოფლიოში ყველაზე მხიარული და ყველაზე სევდიანი წიგნი, საქვეყნოდ განთქმული რომანა „მახვილგონიერი იდალგო დონ კიხოტ ლამანჩელი“. პირველი წიგნი 1605 წლის იანვარში გამოვიდა. წიგნს ერთბაშად არნახული წარმატება ხვდა და კაცობრიობის ყველა კულტურულ ენაზე გადათარგმნეს. მანამდე არც ერთ წიგნს არ მოუხდენია მისებრი შთაბეჭდილება: მეფის სასახლე, ტრაქტირი. სასტუმრო. ფუნდუკი თუ სადალაქო ამ წიგნში მოთხრობილი ამბებით ერთობოდნენ. ავტორმა წიგნი მოიფიქრა, როგორც პაროდია შუა საუკუნეთა რაინდულ რომანებზე. ის წერდა უბრალოდ, რაინდული რომანების გასაკიცხ მხიარულ წიგნს, მაგრამ მისი მნიშვნელობა უადრესად ფართო გახ-

და. ის შეიქმნა უღმობელი, ბასრი სატირა, მიმართული მთელი ფეოდალური სამყაროს წინააღმდეგ, შავბნელი საუკუნეების სქოლასტიკური მოძღვრების წინააღმდეგ, უფლებისა და სამართლიანობის დასაცავად. მასში მკაფიოდაა ასახული XVI საუკუნის ესპანეთის ცხოვრების მთელი რეალისტური სურათი.

ადამიანის უსაზღვრო სიყვარულით და თანაგრძნობითაა გათბარი ამ რომანის ყოველი სიტყვა: ლამანჩის გულამწიერი აზნაური ალონზო კიხანა რაინდული წიგნების კითხვამ გააგიჟა. ის ჯაგლაგ ცხენზე შეკვდა, მოგზაური რაინდი ღონ კიხოტი დაირქვა, საჭურველ-მტკირთველი სანჩო პანსა იახლა და საგმირო საქმეთა საქმბნად გაემართა ფილიპე II ესპანეთში, ვაჭრუკანებისა და მჩაგვრელების ქვეყანაში. დიდებისა და ადამიანური სახელის მოლოდინში მან აღთქმა დასდო: ბოროტი დაეთრგუნა, სიმართლე და ოქროს საუკუნე აღედგინა, ყველა მოღალატე დაესაჯა, სუსტი და დავრდომილი დაეფარა, სამართლიანობისა და თავისუფლებისათვის ებრძოლა, რადგან მას თავისუფლება ყველაზე უძვირფასეს სიკეთედ მიაჩნდა ამქვეყნად და ნაძრახ სიცოცხლესა და მონობას უღედურებად სთვლიდა.

ცხოვრებამ სასტიკად იძია შური კეთილშობილ მეოცნებეზე. ღონ კიხოტი ებრძვის ქარის წისქვილებს, — ისინი გოლიათები ჰგონია, თავს ესხმის ცხვრის ფარას, — მტრის ლაშქრად მიაჩნია ის. მას სცემენ, დამტვრეული და ნეკნებდამსხვრეული მაინც არ ცხრება, ვერაფერი ვერ აოკებს მას, პასტორალებს გაიმღერის და იღუწიათა სამყაროში ცხოვრობს. სასაცილოა და ამავე დროს სევდის მომგვრელი ყოველი მისი მოქმედება. სიკვდილის წინ ღონ კიხოტი გამოფხიზლდა, ცეცხლს მისცა რაინდული წიგნები და ისევ ალონზო კიხანას კეთილი სახელი დაიბრუნა. იგი აღარ იყო ჭკუადამთხვეული რაინდი, არამედ ლატაკი აზნაური, რომელიც „გაჩვივით ცხოვრობდა, ხოლო ბრძენივით მოკვდა“.

სერვანტესმა უძლიერესი მხატვრული სიმართლით ასახა ეპოქა. აღსაესე დიდი ისტორიული მოვლენების დრამატიზმითა და იმ შეჯახებით, რომელსაც ახალი ბურჟუაზიული საზოგადოება ახდენდა რღვევის გზაზე დამდგარი, დრომოკმული ფეოდალური წყობილების წინააღმდეგ. მან, როგორც უდიდესმა პუშანისტმა, „ღონ კიხოტში“ გამოხატა ალორძინების ზანის მოწინავე იდეები და მისწრაფებანი. სერვანტესის ცხოვრების წვრილმანიც კი მჭიდროდ არის დაკავშირებული მის უკვდავ ნაწარმოებთან. ის ხშირად გამოთქვამს თავის იღუმალ აზრებს კეთილშობილი რაინდის პირით. „ღონ კიხოტის“ კითხვისას წარმოგვიდგება მიგელ სერვანტესი, მგზნებარე ენთუზიასტი.

სიმბატიური პიროვნება, ტიტანური აზრისა და უდრეკი ნებისყოფის რაინდი, კეთილშობილი მეოცნებე, რომელსაც მთელი სიცოცხლის მანძილზე სასტიკად სდევნის და ამასხარავებს ბედი, მაგრამ ის მაინც არ ჰკარგავს იმედს, მასში არ მცირდება ადამიანის სიყვარული. „მარტოოდენ ჩემთვის დაიბადა ღონ კიხოტი, ისე როგორც მე გავჩნდი მისთვის, მას წილად ხვდა ემოქმედნა, მე კი ამეწერაო“, — ასე ამთავრებს ის თავის შესანიშნავ რომანს, რომელიც საუკუნეთა მანძილზე ინარჩუნებს იდეოლოგიურ სიახლეს და მხატვრული პროზის უბადლო ნაიმუშია მსოფლიო ლიტერატურაში.

სერვანტესი წერდა ლექსებს, პოემებს, პიესებს, რომანებს; მაგრამ მხოლოდ „ღონ კიხოტმა“ გაუთქვა მას საქვეყნო სახელი და გახადა ყველა დროისა და ხალხის საყვარელ მწერლად.

„ღონ კიხოტის“ წარმატებამ ვერ იხსნა სილატაკისაგან სერვანტესი. სამეფო კარს იმ დროის უდიდესი გენიოსისათვის არაფერი გაუკეთებია, გალატაკებული ავტორი ცოლ-შვილიანად ერთი ქალაქიდან მეორეში გადადიოდა, გაურბოდა მევალებს და გავლენიან მფარველთა პროტექციას დაეძებდა. 1613 წელს გამოვიდა მისი საუცხოო „სამოძღვრებო ნოველები“, 1615 წელს დაამთავრა „ღონ კიხოტის“ მეორე ნაწილი და ცალკე წიგნად დაბეჭდა „კომედიები და ინტერმედიები“.

უკანასკნელი რომანი „პერსილესისა და სიგიზმუნდას ვნებანი“ დაამთავრა 1616 წლის 19 აპრილს, სიკვდილამდე ოთხი დღით ადრე. და მისი ინტიმურობით აღსავსე და ღრმა სიბრძნით გასაოცარ პროლოგში სიკვდილის სარეცელზე მიკრულმა ათრთოლებული ზელით ჩაწერა: „სიცოცხლე სწრაფად მდინარებს, იმედები ჰქრებიან... ხოლო ჩემი უძლიერესი სურვილია — სიცოცხლე... მშვიდობით, ლაღო ხუმრობავ, ნმშვიდობით, მეგობრებო, მშვიდობით, ჩემო ხალისიანო ცხოვრებავ!“

ხალისიანი სიცოცხლისადმი ასეთი სიყვარულით აღვზნებულნი განშორდა იგი საყვარელ სამშობლოს, რომელმაც თავის ერთ-ერთ საუკეთესო შვილს არგუნა საშინელი ტყვეობა, მომქანცველი უსარგებლო ლაშქრობანი, აუტანელი სილატაკე, ლიტერატურულ მტერთა მხრივ დაუნდობელი ცილისწამება, მევალეთაგან დევნა, ბრწყინვალე მეცენატთა შემთხვევითი, ქედმაღლური, დამამცირებელი მოწყალებითა და ნასუფრალით ცხოვრება.

მისი სამარე მალე დაიკარგა, მაგრამ დარჩა შარავანდელით მოსილი უბრწყინვალესი სახელი, რომელიც უჭკნობი იქნება მთელი კულტურული კაცობრიობისათვის.

პ რ ო ლ ო მ ი

მოცლილო მკითხველო, დაუფიცებლადაც დამიჯერებ, თუ როგორ მსურს ეს ჩემი წიგნი, ჩემი ჭკუა-გონების შვილი, იყოს ყველა წიგნზე მშვენიერი, ყველაზე სასიამოვნო საკითხავი და გონივრული. ხელიხელსაგომანებელი და უნაკლო თხზულება, როგორიც კი შეიძლება წარმოვიდგინოთ. მაგრამ განა შემეძლო ბუნების კანონებს წინაღედგომოდი? ნათქვამია: როგორიც მამა—ისეთი შვილიო, ან—ღმრთეობა ჩემი უნაყოფო და გაუნათლებელი ჭკუის ნაწარმოები სხვა რა უნდა იყოს, თუ არა მოთხრობა გაძვალტყავებულ, ჩაჩანაკ და ახირებულ ხასიათის, ნაირ-ნაირი აზრებით შეპყრობილ გმირზე. მისი მსგავსი ძნელად თუ იქნება სადმე. მისგვარი ზრახვები კი ჯერ არასოდეს ფიქრადაც არავის მოსვლია თავში? ან კი რა გასაკვირველია: უკეთესი რა დაიბადებოდა საპყრობილეში, * სადაც ვაი-უბედურების მეტი არა არის რა, სადაც ყოველჯერ სადუხჭირეს დაედევს თავშესაფარი და სევდასა და ვარამს დაუსადგურებია? წყნარი, სასიამოვნო ადგილი, მშვენიერი წარბტაცი ველები, ლავკარდოვანი ცა, ნაკადულების ჩხრიალი, სულის დამშვიდებული მდგომარეობა, — დიახაც რომ სხვარიგად მომართოვენ ადამიანის ჭკუა-გონებას და თვით უნაყოფო მუზებსაც კი ნაყოფიერს გახდიან მთელი ქვეყნის სასიამოვნო და გასაოცარი შთამომავლობის შესაქმნელად. მართალია, ისიც ბევრჯერ მოხდება ხოლმე, რომ მასანჯი და უხეირო შვილის მამა, მშობლიური სიყვარულის გამო, თვალმანხვეულებით არა თუ ვერ ზედაეს თავისი შვილის ნაკლს. არამედ უფრო მეტიც, ჭკუა-გონებისა და სიჩაუქის ნიშანი ჰგონია ის და მეგობრებს წამდაუწუმ შვილის მახვილგონიერებაზე, შნოსა და ლაზათზე მოუთხრობს. მაგრამ, სწორე მოგახსენო, მე დონ კიხოტის ნამღვილი მამა არც კი ვარ, უფრო მის მამინაცვლად ჩავითვლები. და არ მინდა, უძვირფასესო მკითხველო, სხვების ფეხის ხმას აყუვე

და მათ მსგავსად თვალცრემლიანმა გვევდრო, დამითმო რამე, და ან რასაც ჩემს ჩვილშვილ წიგნში ნაკლოვანებასა ნახავ, დაფარო და ისე მოიქცე, თითქოს ამას ვერ ამჩნევდე. რას დაეძებ? შენ არც ნათესავი ხარ ამისი, არც მეგობარი; შენც ყველა ჩვენგანივით შენი აზრისა და თავისუფალი ნება-სურვილის სრული ბატონ-პატრონი ხარ, შენს სახლში ზიხარ და იქ ისეთივე უფლება შეგფერის, როგორც მეფეს თავის ხაზინაში; ხომ გაგიგონია ანდაზა: „ჩემს ქურქქვეშ გინდ მეფესაც მოგკლავო“. ყველაფერი ეს გიხსნის და გათავისუფლებს ყოველგვარი პირმოთნეობის, თვალთმაქცობისა და ვალდებულებისაგან, ამიტომაც ამ ისტორიაზე რაც გენებოს, ისა თქვი; ნუ გეშინია: ცუდს იტყვი — არავეინ დაგემდურება, კარგს იტყვი — არავეინ დაგაჯილდოებს.

მინდოდა ეს ჩემი წიგნი, როგორც დამიწერია, ისე გაულამაზებლად და მოურთავ-მოუკაზმავად მომერთმია შენთვის; არც პროლოგი დამერთო თავში, ან სხვადასხვა უამრავი ზედწარწერა, არც ჩვეულებრივი სონეტები, ეპიგრამები და ქებათა-ქებანი წამემძღვარებია წინ, როგორც სხვა მწერლები სჩადიან ხოლმე. უნდა მოგახსენოთ, რომ ამ წიგნის შეთხზვამ ცოტად კი არ გამოიჭირა საქმე; მაგრამ ახლა რომ პროლოგს კითხულობ, იმის დაწერას რაც შრომა მოვანდომე, იმდენი, მგონია, არაფრისათვის არ მომინდომებია. ბევრჯერ ავიღე კალამი და ისევ დავდე, რადგან არ ვიცოდი — რა დამეწერა. და აი, ერთხელ, მაგიდასთან ვიჯექი, ერთი თაბახი ქალაღი მედო წინ, კალამი ყურს უკან მქონდა გაჩრილი, ნიდაყვით მაგიდაზე ვიყავი დაბჯენილი და ლოყით ხელზე დაყრდნობილი; ამ მდგომარეობაში ვფიქრობდი და ვყოყმანობდი, რა დამეწერა. ამ დროს მოულოდნელად ერთი ჩემი მეგობარი მეწვია, ჰკვიანი და მხიარული ხასიათის კაცი, და ასეთ ვაჭირვებაში რომ მნახა, დაღრეჯილობის მიზეზი მკითხა. არაფერი დავუმაღე და ვუთხარ — ძალიან მეძნელება დონ კიხოტის ამბისათვის წინასიტყვაობის დაწერა-მეთქი; მგონი, ყველაფერს თავი დავანებო და ესოდენ პატიოსანი და კეთილშობილი რაინდის საგმირო საქმენი აღარ გავაქვეყნო-მეთქი.

— აბა, როგორ გნებაეთ, განა არ უნდა დავლონდე? რას იტყვის უძველესი კანონმდებელი, ანუ ხალხი, რომ ამოდენა ხანი დავიწყებაში ვიმყოფებოდი და ახლა სიბერის ტვირთით დაუძღლურებული კვლავ ასპარეზზე გამოვდივარ და ისიც ჩალასავით გამოფიტული თხზულებით, სადაც მკითხველი ვერც რა მახვილგონიერებას შეხვდება, ვერც მჭევრმეტყველებას, ვერც სიბრძნესა და მეცნიერებას, ვერც სქოლიოებს კაბადონებზე და ვერც განმარტე-

ბას და შენიშვნებს წიგნის ბოლოში; სხვა წიგნები კი, თუმცა წმიდა მოგონებებითა და ზღაპრებითაც არიან სავსენი, მაინც ისე არიან შეზავებული არისტოტელეს, პლატონისა და სხვა ფილოსოფოსთა აზრებით, რომ ალტაცებული მკითხველი წიგნის ღირსებით გაოცებულია და მთხველიც მწიგნობრად, განათლებულად და მჭევრმეტყველად მიაჩნია-მეთქი. აბა უცქირეთ, ზოგი მწერალი რას სჩადის! თავის ნაწერში საღვთო წერილსაც კი იმოწმებს-მეთქი: გეგონებათ წმიდა თომები, * ან ეკლესიის მოძღვრები იყვნენ. მასთან ასე ოსტატობენ: ერთ გვერდზე რომ ვილაც ჩერჩეტ და გარყვნილ მოარშიყეზე გიამბობენ, მეორეში უმაღლ საღვთო წერილიდან ქრისტიანულ ქადაგებას მოგიყვებიან და ისეთ დარიგებას გეტყვიან, რომ ყურს ვერ მოაშორებთ და თვალს ვერ მოარიდებთ. ჩემს წიგნს ასეთი არა ეცხება რა: არც სქოლიოში მაქვს რამე ჩასაწერი და არც ბოლოში რამ განსამარტებელი: ისიც არ ვიცი, რომელ ავტორს მივყვე, რომ წიგნის ბოლოში მისი სახელი მაინც გამოვაცხადო, როგორც სხვები სჩადიან ხოლმე, ანბანის რიგზე: არისტოტელედან მოკიდებული ჰომეროსამდის, ქსენოფონტე, ზოილი და ზევქსისიც * შიგ ჩავატანო და არავითარი ყურადღება არ მივაქციო იმას, რომ პირველი ბოროტი მოლაყბე იყო და მეორე კი მხატვარი. ჩემს წიგნს არც სონეტები ექნება დართული წინასიტყვაობის მაგიერ; მეტადრე მარკიზების და პერცოგების შეთხზულები, ანუ გრაფების და ეპისკოპოსებისა, ანუ კიდევ გამოჩენილი სეფექალებისა და შესანიშნავი პოეტებისა, თუმცა შემეძლო ორიოდ ჩემი მეგობრისათვის მეთხოვა, — ისეთ სონეტებს შემითხზავდნენ, მთელს ესპანეთში ბადალი არა ჰქონოდათ-მეთქი. ერთი სიტყვით, ჩემო ხელმწიფე და მეგობარო, — განვაგრძე მე, — ჩემი გადაწყვეტილება ეს არის-მეთქი: ბატონმა დონ კიხოტმა ლამანჩის არქივებში იმ დრომდის განისვენოს, ვიდრე ჩემზე ნიჭიერი მწერალი ვინმე გამოჩნდებოდეს და იმ ნაკლს შეუესებდეს, რაც მე ვერ შევიძელ: არც ძალა შემწევს და არც სწავლა მაქვს, რომ ამას ვუშველო რამე, მასთან ბუნებითაც ზარმაცი და უსაქმური ვარ, — თავის შეწუხება მეზარება: ვერ წავალ და იმ მწერლებს ვერ მოვძებნი, რომელნიც იმის მეტს ვერას მეტყვიან, რაც თვითონ შემეძლია ვთქვა. აი, ამიტომ ვარ ღრმად დაფიქრებული და დაღონებული, ყველა ამ მიზეზს, რაც ახლა გააცანით, მგონია, კაცის დაღონება შეუძლია-მეთქი.

ჩემმა მეგობარმა მოისმინა ჩემი ნათქვამი, შუბლზე ხელი იტკიცა და ხმამაღალი ხარხარით მითხრა:

— გარწმუნებთ, ძმობილო, ახლა იმ ცდომილებიდან გამომი-

ყვანეთ, რა ცდომილებაშიც ჩვენი ხანგრძლივი ნაცნობობის აქეთ ვიმყოფებოდით. ყოველთვის გონიერი და მოფიქრებული კაცი მეგონეთ და ახლა კი ვხედავ — ერთი ბეწვისოდენა ჭკუააც არა გქონიათო. ნუთუ მასეთ უმნიშვნელო და ადვილად გამოსასწორებელ გარემოებას დაუფიქრებიათ? მაგ ჭკუის პატრონი მასეთმა უბრალო რამემ როგორ შეგაწუხათ; როდესაც უფრო მძიმე საქმეები დაგიძლევიათო? პატიოსნებას გეფიცებით, ეგ იმიტომ კი არ მოგდით, რომ ნიჭი გაკლიათ, არამედ იმიტომ, მეტად ზანტი ხართ და მოსაზრება არ გყოფნითო. გინდათ დაგარწმუნებთ, რომ სინართლეს მოგახსენებთო? მაშ, აბა, ყური დამიგდეთ, ბეჯითად მომისმინეთ, რასაც გეტყვით და დაინახავთ, მაგ გაჭირვებასა და ყველა სიძნელეს ერთ წამში გაგიქარწყლებთ და იმ ნაკლს შეგივსებთ, რომლის გამო, როგორც ამბობთ, ძლიერ შეწუხებული ხართ, აღარ გყოფნით გამბედაობა და ლამის თავი დაანებოთ თქვენი შესანიშნავი დონ კიხოტის — მთელი მოგზაური რაინდობის ამ სარკისა და მანათობლის — ამბების გამოქვეყნებასო.

— კეთილი, — მივუგე მე, როცა მისი სიტყვები მოვისმინე. — აბა მითხარით, როგორ აპირებთ ამოავსოთ უფსკრული ჩემი შეძრწუნებისა და განფანტოთ ქაოსი ჩემი დაღრეჯილობისა-მეთქი.

ამის საპასუხოდ წარმოთქვა:

— თქვენი პირველი შეწუხების მიზეზი ის არის, რომ წიგნის დასაწყისში დიდებულ და სახელოვან კაცთა მიერ შეთხზული სონეტები, ეპიგრამები და შესხმანი არ დაგიტანებიათ. ამ უბედურებას აი როგორ უნდა უშველოთ: ეგ შესხმანი და სონეტები როგორმე თქვენ თვითონ შეთხზეთ, და ქვეშ — ვისი სახელიც უფრო მოგწონთ, ის მოაწერეთ, თუნდ მღვდელმთავარ იოანე ინდოეთელისა, * ან ტრაპიზონის იმპერატორისა! გამიგონია, და ამის შესახებ ცნობებიც კი მოიპოვება, რომ ესენი ჩინებული პოეტები ყოფილან, თუნდაც პოეტები არ ყოფილიყვნენ, და ვინიცობაა ვინმე ახირებულიმა, პედანტებმა ანუ თვითონ ბაკალავრებმაც კამათი დაგიწყონ. გაათავსირონ და გეკინკლავონ, ეს სიცრუეაო, — ყველაფერ ამას აინუნშიც ნუ ჩააგდებთ, რადგან სიცრუე კიდევ რომ დაგიმტკიცონ, რას გიზამენ? იმ სიცრუის დამწერ ხელს ხომ ვერ მოგპრიან?

რაც შეეხება კაბაღონებზე იმ წიგნთა და ავტორთა ციტატების მოთავსებას, რომელთაგანაც ამოიღეთ სენტენციები და წარმონათქვამები თქვენი მოთხრობისათვის, გირჩევთ ასე მოიქცეთ: გარემოებისდაგვარად შეუფარდეთ რომელიმე სენტენცია ან ანდაზა, რომელიც ზეპირად იცით, ან ყოველ შემთხვევაში ადვილ

მოსაძებნია. მაგალითად, როცა თავისუფლებასა და მონობაზე ალაპარაკდებით, ეს დაატანეთ:

*Non bene pro toto libertas venditur auro,**

და იქვე კაბადონებზე აღნიშნეთ, რომ ეს ჰორაციუსის, ან ვინმე სხვა მწერლის სიტყვებია-თქო. თუ ვინცობაა წიგნში სიკვდილის დაუნდობლობასა და მის მომსრავ ძალაზე იყოს ლაპარაკი, დაუყოვნებლივ მიაწერეთ:

*Pallida mors aequo pulsat pede pauperum tabernas,
Regumque turres.**

თუ მეგობრობასა და სიყვარულზე გინდათ, ანუ მტრის სიყვარულზე, რასაც თვითონ ღმერთი გვიბრძანებს, მაშინვე საღეთო წერილი გადაშალეთ და ადვილად იპოვით თვით უფლის ნათქვამს: *Ego autem dico vobis: diligite inimicos vestros,** თუ ბოროტ განზრახვაზე მოგიხდეთ ლაპარაკი, გაიხსენეთ სახარება: *De corde exeunt cogitationes malae;** თუ მეგობართა გაუტანლობაზე იმსჯელებთ, მაშინ კატონი მოიხმარეთ თავის ორსტრიქონიანი ლექსით:

*Donec eris felix, multos numerabis amicos,
Tempora si fuerint nubila, solus eris.**

ასეთი ციტატების გამო, სხვა რომ არ იყოს რა, ლათინური ენის დიდ მცოდნედ მაინც ჩაგთვლიან, და ეს კი ჩვენს დროში ძალიან საპატიო და სასარგებლო სახელია.

ახლა წიგნის ბოლოში თუ შენიშვნებსა და განმარტებას დაურთავთ. ამის შველაც ადვილია. დამშვიდებით შეგიძლიათ ასე მოიქცეთ: თქვენს წიგნში თუ ვინმე ფალავანზე შეგხვდეთ ლაპარაკი, ისე მოახერხეთ, რომ იმ ფალავანს უთუოდ გოლიათი დაარქვათ.—ეს ადვილია. ამით არაფერი დაგიშავდებათ რა, ხოლო ამ სახელიდან წიგნის ბოლოს მთელი ერთი გრძელი შენიშვნა გაგიჩნდებათ. მაგალითად, ამგვარი: „ფალავანი გოლიასი, ანუ გოლიათი, ფილისტიმლელი იყო, რომელიც თერეფინტოს ველზე მწყემსმა დავითმა შურდულნიდან ქვის სროლით მოკლა, როგორც მოგვითხრობს წიგნი მეფეთა ამა და ამ თავში, ამა და ამ მუხლში, სადაც შეგიძლიათ ეს ამბავი წაიკითხოთ“; და სხვა (მონახეთ და აღნიშნეთ ეს თავი).

პერე. თუ გინდათ სწავლულ კაცად აჩვენოთ თავი, სხვადასხვა

საერო მეცნიერების მცოდნედ და დიდ კოსმოგრაფადაც, ეცადეთ როგორმე წიგნში მდინარე ტახო მოიხსენოთ. მაშინ შეგეძლება ერთი გრძელი და ჩინებული შენიშვნა დაუთოთ. ასე იტყვი: „მდინარე ტახოს ეს სახელი ესპანეთის ერთი მეფისაგან დაერქვა; ამ მდინარეს სათავე ამაღა ამ ადგილას აქვს, და ჯერ რომ ჩინებული ქალაქის ლისაბონის კედლებს ეამბოროება, მას შემდეგ იგი ოკეანეს ერთვის. ამბობენ, ვითომც ამ მდინარეში ოქროს ქვიშა იპოვებოდეს“... და სხვა. თუ ქურდებისა და ავაზაკების აღწერა დაგჭირდეთ, კაკუსის * ამბავს მოგცემთ, რომელიც ზეპირად ვიცი. თუ ზნედაცემულ მანდილოსნებზე სწეროთ, — აი მონდონედის * ეპისკოპოსი, ის მონიშნავთ: მისი ლამია, ლაისა და ფლორა აიღეთ საგნად და ამაზე ერთი დიდი შენიშვნა შეთხზეთ, რითაც საყოველთაო პატივისცემას დაიმსახურებთ; თუ სასტიკ და გულქვეა ქალებზე თქვათ რამე — ოვიდიუსი დაგეხმარებათ მისი მედევით; თუ გრძნეულ და ჯადოსან ქალებზე ჩამოაგდოთ ლაპარაკი — ჰომეროსი მიგითითებთ თავის კალიფსოზე და ვირგილიუსი თავის ცირცეაზე; თუ მამაცი სარდალი იქნება საჭირო — თვითონ იულიუს კეისარი აქ არ არის თავის მოგონებებით, ან კიდევ პლუტარქე არ შემოგთავაზებთ ათასობით ალექსანდრეს? თუ მიჯნურობაზე მოგიხდეთ ლაპარაკი და ტოსკანური ენა ოდნავად მაინც გაგეგებათ, მაშინ ლეონ ებრეო * ასეთებით ყელამდის აგავსებთ, და თუ სხვა ქვეყანაში დაგეზაროთ წასვლა, ფონსეკა * და მისი თხზულება ხომ შინა გაქვთ. მის „ღვთისნიერ სიყვარულში“ მოთავსებულია ყველაფერი. რაც კი ამ თემაზე დაწერილა: ვერც თქვენ და ვერც სხვა ვინმე დიდი მცოდნე უკეთესს ვერ ინატრებს და მას თქვენ კი არა, თვითონ ღრმა მეცნიერიც მრავალგვარად გამოიყენებს. ერთი სიტყვით, ეცადეთ თქვენს ამბავში მხოლოდ ის სახელები მოიხსენოთ, რომლებიც გითხარით, ცოტაოდნად ისტორიასაც გამოჰკარით კლანჭი, მაშინ შენიშვნებისა და მაგალითების დაწერა მე მომანდეთ; და, გარწმუნებთ, იმდენი რამ მოვიგონო, რომ ოთხი დაბეჭდილი თაბახიც არ ეყოს.

ახლა თუ იმ მთხვევების მოხსენება იქნება საჭირო, რომლებიც სხვა წიგნებისათვის დაურთავთ და თქვენსაში კი არ არიან, ამაზე ადვილი რა არის? მხოლოდ ისეთი წიგნი იმოვნეთ, სადაც ყველა ავტორის სია იყოს ჩართული ანიდან მოყოლებული ჟოემდის, * როგორც თქვენ ბრძანებთ, და ეს ანბანური სია დაურთეთ თქვენს წიგნს; და თუ სიცრუეში დაგიჭირეს, ამით ბევრი არა დაგაკლდებათ რა, რადგან თქვენთვის არავითარ საჭიროებას არ წარმოადგენს

მიბაძით ამ ავტორებს. უეჭველია, თქვენს წიგნს ისეთი გულუბო-
ყვილო მკითხველიც ბევრი შეხვდება, რომ დაიჭეროს — ვითომ
თქვენი უმანკო ამბის დასაწერად სიაში მოქცეული ყველა ავტორით
იხელმძღვანელეთ. სულ რომ არა იყოს რა, გამოჩენილი სწავლულე-
ბისა და მეცნიერების სახელები თქვენს წიგნს ღირსებას მისცემს.
მასთან, ვისთვის არის საჭირო გამოიკვლიოს მოხსენებული ავტორე-
ბი მართლა მოგიხმარიათ თუ არა. მაგრამ უფრო მეტს ვიტყვი: ასე
მგონია — თქვენი წიგნი არავითარ შეესებას და შელამაზებას არ
საჭიროებს. თქვენ თქვენი წიგნი სარაინდო რომანების გასაიციხავად
დაგიწერიათ, — ამ საგანზე კი არც არისტოტელეს უწერია რამე და
არც წმიდა ბასილს; ციცერონს ხომ სარაინდო რომანებზე არავი-
თარი წარმოდგენა არა აქვს, მოჩმახულ სისულელეებს და აბდაუბ-
დას არავითარი საერთო არა აქვს ქეშმარიტების ზუსტ მოთხო-
ვნილებასა და ვარსკვლავთმრიცხველობის დაკვირვებებთან; თქვენს
წიგნს რა ხელი აქვს გეომეტრიულ განზომილებასთან ან საისტორიო
საბუთებთან და წესებთან; მისი საგანი არც ქადაგებაა, სადაც ღვთაე-
ბრივი და კაცობრიული ერთმანეთში არის არეული: ამგვარი ქადა-
გებისაგან ღმერთმა ყველა ქრისტიანი დაიხსნას. ერთადერთი.
რითაც უნდა ისარგებლოთ თქვენს თხზულებაში, ესაა ძველი წიგნე-
ბის მიბაძვა, რადგან, რაც უფრო სრულყოფილი იქნება მიბაძვა,
რაც უკეთესი კილოთი იქნება დაწერილი იგი, მით უმეტესად უნაკ-
ლულო იქნება წიგნი; რაკი ისა გაქვთ საგნად და გსურთ, რომ
თქვენი თხზულება მიმართული იყოს იქითკენ, რათა მოსპოთ და
ყველას თვალში დაამციროთ რაინდული რომანების მნიშვნელობა
და გავლენა, რაც ჯერ კიდევ აქვთ მათ გაუნათლებელ ხალხში,
ამისათვის როდია საჭირო სამოწყალოდ დაეძებდეთ ფილოსოფი-
ებისაგან — ბრძნულ გამოთქმებს, საღვთო წერილიდან — დარიგე-
ბებს, პოეტებისაგან — ზღაპრულ ოცნებებს. რიტორებისაგან —
მკვერამეტყველებას და წმინდანებისაგან — სასწაულებს. ეცადეთ
მხოლოდ, რომ თქვენი სიტყვები გასაგები, ცხადი, თავაზიანი და
წრფელი იყოს, რომ ამბავი გასართობი და კილოუღეროვანი გა-
მოვიდეს და სავსებით გამოსატოთ, რაც თქვენს ოცნება-გამო-
ხატულებას წარმოუდგენია; ეცადეთ, სადაც ეს შესაძლებელია
და დასაშვებია, აზრები ერთმანეთში არ არიოთ და არ დახლართოთ.
გასაგებად და ნათლად გამოთქვათ გულისნადები; ეცადეთ აგრეთვე
ამბავს მხიარული ხასიათი მისცეთ, რომ თქვენი მოთხრობის
წაკითხვამ გულჩათხრობილი კაცი გააციონოს, მხიარული ჩვეულე-
ბრივზე მომეტებით ახარხაროს, მარტივსა და ჩერჩეტს თავი
არ მოაბეზროს, გამოცდილი თქვენმა ხელოვნებამ გააკვიროს.

დაობაისელმა იგი არ აითვალისწუნოს და ბრძენსაც თქვენი ქება აოქნევიწოს, ერთი სიტყვით, მუდამ ისა გქონდეთ მიზნად, ძირს დასცეთ ის უზარმაზარი ფუტურო მანქანება — სარაინდო რომანები რომ ჰქვია და გამკიცხავენზე უფრო მეტი მაქებარი რომა ჰყავს. და თუ ამას მოახერხებთ, — თქვენს ფრიად საქებარს მიზანს მიაღწევთ.

ულრმესი ყურადღებით ვუსმენდი ჩემს მეგობარს და მისი აზრები რაე მომეწონა, ისე აღიბეჭდა ჩემს მეხსიერებაში მისი სიტყვები. რომ სიტყვის შეუბრუნებლად სამართლიანად ჩავთვალე ისინი და წინასიტყვაობის ნაცვლად ამ ჩემს ამბავს პროლოგად დავურთე. დახე შემთხვევას, საყვარელო მკითხველო! როცა ამ პროლოგს წაიკითხავ, მიხვდები, თუ რა ჰქვიანი ყოფილა ჩემი მეგობარი და რარიგად მიშველა მისმა ფხიზელმა გონებამ: მერე და რა გაქირვების ტალკევსად მომეველინა ასეთი მრჩეველი! გარდა ამისა, შევბას იგრძნობ, რომ რალაც-რალაცეების მოგონებით აღარც მე გავიხეთქე თავი და არც შენ შეგაწუხე და ასე შეულამაზებლად და შეუმკობლად წარმოგიდგინე ისტორია სახელოვანი დონ კიხოტ ლამანჩელისა: შენთვისაც ასე სჯობია; ერთიც, რომ — წაკითხვაზე ცოტა დრო დაგეხარჯება და მეორე — რაც მომხდარა, მხოლოდ იმას შეიტყობ. ბევრს არ დაგამუნათებ, რომ ასეთი შესანიშნავი რაინდის თავგადასავალს გაიმბობ. რომელზედაც მონტიელის * მიდამოს მცხოვრებნი ახლაც იმ აზრისანი არიან, რომ იგი უბიწო მიჯნური და უშიშარი რაინდი იყო და მისი მსგავსი ჩვენს მხარეში დიდი ხანია აღარ ყოფილაო. არ მსურს თქვენს წინაშე გავაზვიადო ჩემი დამსახურებანი ასეთი გამოჩენილი და სასახელო რაინდის გაცნობით. მაგრამ შესანიშნავი სანჯო პანსას, ჩვენი რაინდის საჭურველმტვირთველის გაცნობას კი, იმედი მაქვს, დიდად დამიმაძლებ: რადგან, ასე მგონია, ამ კაცში თავმოყრილია საჭურველმტვირთველთა ყველა ნიჭი და ღირსება, რომელთა აღწერა გაბნეულია უამრავ სულელურ სარაინდო რომანებში. დასასრულ, ღმერთმა მშვიდობა შენც მოგცეს და მეც ნუ დამივიწყებს. Hale!*

თ ა ვ ი

სადაც მოთხრობილია სახელოვანი იდალგო დონ კიხოტ
ლამანჩელის ზნე-ხასიათისა და ჩვეულების ამბავი

ლამანჩის * რომელიდაც სოფელში — სახელის მოგონება არა მსურს. არც ისე დიდი ხანია მას შემდეგ, რაც ცხოვრობდა ერთი იდალგო * — იმათათვის, რომელთა მთელ სიმდიდრეს შეადგენს წამაპაპური შუბი, ძველისძველი ფარი, ერთი ჯაგლაგი ცხენი და ერთი მწვეარი. ეს იდალგო ძალიან უბრალო ცხოვრებას ეწეოდა: ბევრჯერ სადილად ძროხის ხორცის ოლასა * ჭამდა, ცხვის ხორცს კი იშვიათად მიირთმევდა, თითქმის ყოველ ვახშმად ვინეგრეტს გაიხლებოდათ. შაბათობით ქონიან ტაფამწვარს. პარასკეობით ოს-ზის შექაჟანდს, და კვირაობით კი. სხვა ჩვეულებრივ სანოვავეს გარდა, მტრედის ტაბაკას. — ამას უნდებოდა მისი შემოსავლის სამი მეოთხედი. ხოლო, დანარჩენი ტანისამოსზე ეხარჯებოდა: სადღესასწაულოდ იყვრავდა წმინდა მათდის მოსასხამს, ხავერდის შარვალს და წაღებს; სამუდამდღეოდ საუკეთესო ხარისხის შინაური ქსოვილის ტანსაცმელს ხმარობდა. მასთან ცხოვრობდნენ: ერთი ორმოცწელსგადასული სახლის გამგებელი მანდილოსანი. ერთი დისწული ქალი — დაახლოებით ოცი წლისა და ერთიც მსახური ბიჭი — შინ და მინდვრად სამუშაოდ: ამ ბიჭის მოვალეობა იყო ზებერი ცხენის შეკაზმვა და ბაღში სასხლავის ხმარება. ჩვენი იდალგო ორმოცდაათი წლისა სრულდებოდა; თუმც კაფანდარა და პირხმელი იყო, მაინც ბრვე აგებულება ჰქონდა. ნადირობის დიდი ტრფიალი იყო და დილაადრიან ადგომა უყვარდა. ამბობენ. სახელად კიხადა თუ კესადა ერქვაო (ამ საკითხში მისი ცხოვრების აღმწერნი ერთმანეთს არ ეთანხმებიან). მაგრამ ამ საგნის ბეჯითსა

და უფრო კეთილსინდისიერ მკვლევარს თუ დავუჭერებთ. უფრო კეხანა უნდა რქმეოდა. თუმცა ჩვენი მოთხორობისათვის ამას არცთუ ისე დიდი მნიშვნელობა აქვს, მხოლოდ საკმაოა ნამბობში კეშმარიტებას ოღნავადაც არ გადავცდეთ.

ისიც უნდა ითქვას, რომ ზემოხსენებული იდალგო მოცლილობისას (ხოლო ის თითქმის მთელი წლის მანძილზე მოცლილი იყო), სულ სარაინდო რომანებს კითხულობდა და ისეთის გულმოდგინებითა და თავდავიწყებით, რომ მამულის მოვლასა და ნადირობასაც კი მიანება თავი. მისი ცნობისმოყვარულობა და კეჟუადამთხვეულობა იქამდის მივიდა, რომ რამდენიმე დესეტინა ხოდაბუნი გაყიდა, რათა საკითხავად სარაინდო წიგნები შეეძინა, და შინ იმდენი მოაგროვა ეს რომანები, რამდენის შოვნაც კი შეეძლო. ამ წიგნებში ყველაზე სახელგანთქმულად გამოჩენილი ფელისიანო დე სილვას * თხზულება მიანდა, რადგან მისი პროზის ბრწყინვალეობა და მაღალფარდოვანი სიტყვები ჩვენს იდალგოს უბადლოდ წარმოედგინა. მეტადრე მოსწონდა სატრფიალო წერილების ან ხმალში გამოწვევის ამბავთა წაკითხვა, სადაც ხშირად აღნიშნული იყო შემდეგი: „მსჯელობათა, რომლითაც თქვენ ჩემთა სჯათა განსჯით, ეგზომ აქვთ გავლენა ჩემთა განსჯათა ზედა, რომ მე განუსჯელად განვსჯი თქვენს მშვენიერებას“. და კიდევ ასეთებსაც კითხულობდა: „...ცანი მაღალნი ვარსკვლავთა საშუალებით თქვენი ღვთაებრივობისა ღვთაებრივად დამამტკიცებელნი, იმ ღირსებათა ღირსად გქმნიან თქვენ, რისიც ღირსია თქვენი ღირსეულება...“ ასეთი ფრაზების კითხვამ ჩვენს საბრალო კაბალეროს * გონება შეურყიეს. მთელ დამეს სულ იმ თავისხეტაში ათენებდა, ეგებ მათი აზრი როგორმე ამოეხსნა და შეეგნო. მაგრამ ამას აბა როგორ შეიძლებდა, როდესაც იმათი აზრის შეგნება და გაგება თვითონ არისტოტელესაც გაუჭირდებოდა, თუნდაც ეს გამოჩენილი მეცნიერი განგებ ამისათვის მკედრეთით ამდგარიყო. ადვილი როდი იყო წარმოედგინა, თუ როგორ ღებულობდა ბრძოლებში უამრავ კრილობას დონ ბელიანისი, * ან, პირიქით, როგორ აშოთობდა იგო სხვებს, რადგან იდალგოს ეგონა, რაც არ უნდა გამოცდილი ყოფილიყვნენ ექიმები, ამ რაინდს მთელი ტანი და სახე მაინც კრილობებით აკრელებული ექნებოდაო. მაგრამ მაინც ძლიერ აქებდა ავტორს და ის უფრო მოსწონდა, რომ ამბავს ლაზათიანად აბოლოებდნო და თან წიგნის კვლავ განგრძობას გვპირდებოაო. ბევრჯერ მოუვლიდა ხოლმე ყინი კალამი აედო და თვითონ ბოლომდე დაუწერა წიგნის გაგრძელება, როგორც იქ დაპირებული. ამას, ალბათ, ჩაიდენდა, იქნებ სასიქადულოდაც აესრულებინა კიდევ, თუ ხელი

არ შეეშალა სხვა უფრო ღირსშესანიშნავ გადაუდებელ განზრახვებს. ჩვენი კაბალერო ხშირად ეკამათებოდა ხოლმე თავის სოფლის მღვდელს (მღვდელი მეცნიერი კაცი იყო და სწავლულის ხარისხი სიგუენსაში * ჰქონდა მიღებული) იმაზე, თუ რომელ რაინდს უფრო შეენოდა პირველობა: პალმერინო ინგლისელს, თუ ამადის გალელს; * მაგრამ სოფლის დალაქი, ოსტატი ნიკოლასი, ანტიციებდა, რაინდ ფებს ვერც ერთი ვერ შეედრებო. და თუ ვისმესთან შეიძლებოდა იმის შედარება, რასაკვირველია, ისეგ დონ გალაორთან, ამადის გალელის ძმასთან, რადგან ზნითა და ხასიათით ყველას მჯობნია, ძმასავით მოწუწუნე და პრანჟია არაა და ვაეკაცობითაც მას არ დაუვარდებო.

ერთი სიტყვით, ჩვენი კაბალერო ისე გაიტაცა წიგნების კითხვამ, რომ მთელ დღესა და ღამეს კითხვაში ატარებდა. ხოლო ამას ის მოჰყვა, რომ უძილობითა და ბევრი კითხვით მთლად გამოტვინდა და გაგიჟდა. სულ ისღა ელანდებოდა, რაც წიგნებში ამოიკითხა: გრძნეულებანი, აყალმაყალი, ჩხუბი და ბრძოლები, ხმალში გაწვევანი, ჭრილობები, არშიყობანი, სამიჯნურო პოემები, გულის წუხილი და სხვა მრავალი ახირებული სისულელე. ისე მტკიცედ სწამდა ყველა ეს მოჩმახული და სულელური ზღაპარი, რომ მათზე ჭეშმარიტი ამბავი ჭვეყნად სხვა აღარ ეჩვენებოდა რა. სჯვროდა, რომ სიდი რუი დიასი * სახელოვანი რაინდი იყო, მაგრამ — უმატებდა, ცეცხლმახვილოვან რაინდს მაინც ვერ შეედრებოდა, ხმლის ერთი შემოკვრით ორი უზარმაზარი, მძვინვარე გოლიათი შუაზე რომ გაკვეთაო. უფრო მეტ პატივს სცემდა ბერნარდო დელ კარპიოს, * რადგან მას რონსეველის ხეობაში მოხიბლული როლანდი იმავე ხერხით მოეკლა, რა ხერხითაც ჰერკულესმა მიწის-ძედ წოდებული ანტეოსი მოახრჩო. დიდ ხობტას ასხამდა გოლიათ მორგანტს, რადგან იგი, თუმც ამპარტავანი და თავხედი გოლიათებისაგან შთამომავლობდა, მაინც ზრდილობიანი და თავაზიანი ხასიათის იყო. მაგრამ ყველაზე მომეტებულად მას რეინალდო დე მონტალბანელი მოსწონდა; მეტადრე მაშინ, როდესაც მას თავის ციხე-დარბაზიდან გამოლაშქრებულს წარმოიდგენდა. გამვლელ-გამომვლელთა საძარცვავად გამოსულს, ანუ ზღვის გაღმა ჭვეყნებში გამგზავრებულს მაჰმადის კერპის მოსატაცებლად, — აეტორის სიტყვით, პიტალო ოქროსი რომ ყოფილა. ხოლო მოღალატე განელონის ერთი შაგარი მიბეგვისათვის ჩვენი იდალგო სიამოვნებით დასთმობდა თავის სახლის გამგებელ ქალს და დისწულსაც მიუსართებდა.

ბოლოს, სავსებით ჭკუანალრძობმა, ისეთი უცნაური საქმე განიზრახა, როგორიც ამქვეყნად არასოდეს არც ერთ გიჟს ფიქრადაც

აო ზოსვლოდა. სახელდობრ ის, რომ მეტად საკიროდ მიაჩნდა, როგორც პირადი დიდების მოსახვეჭად, ისე კიდევ სამშობლოს სასარგებლოდაც; მოგზაური რაინდი გამხდარიყო, იარაღი აესხა, ცხენზე შემჯდარიყო, ქვეყნისქვეყნად ხიფათისა და ფათერაკების საძებნად ეხეტიალა. — ერთი სიტყვით, ყოველივე ის გაეკეთებია, რასაც ჩვეულებრივ ჩადიოდნენ რომანებში ამოკითხული მოგზაურ-რაინდები: დათრგუნვილი ქვეშარიტება აღედგინა, არავითარ საფრთხეს და გაკირვებას არ მორიდებოდა, დევნილთა და უპატრონოთ გამოსარჩლებოდა და ამით საუკუნო სახელი და დიდება დაემკვიდრებია. საბრალოს, თითქოს, ამთავითვე ელანდებოდა, რომ ვაჟკაცურ ღვაწლთა ჩილდო, სულ არა იყოს რა, ტრაპიზონის სანეფოს გვირგვინს მაინც დაადგამდა თავზე. ასეთი საამური ფიქრებით გატაცებულნი და არაჩვეულებრივად გახარებული ღონ კიხობტი დაეშურა თავისი წადილი ჩქარა შეესრულებია. უწინარეს ყოვლისა, გასწმინდა საღლაც კუთხეში მიყრილი. საუკუნოვანი ყანგითა და ობით დაფარული მამაპაპისეული იარაღი. როგორც შეეძლო, კარგად გააპრიალა და შეაკეთა ის; მაგრამ ანაზღად შენიშნა, რომ ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი ნივთი აკლდა: ზარადიანი ჩაჩქანის ნაცვლად ნაგლეჯილა დარჩენილიყო. მაგრამ მისმა ხერხიანობამ აქაც უშველა: მუყაოსაგან ნახევრად-ჩაჩქანი გააკეთა, ნაგლეჯს მიამაგრა და ნამდვილი ჩაჩქანის მსგავსი რაღაც შეაკოწიწა: არ დაეფარავთ, რომ ჩვენს იდაღოს მოუნდა — გამოეცადა მისი სინტიკე და გაეგო — გაუძლებდა თუ არა ის ბრძოლებს. ამ განზრახვით დაშნა აიღო, ორჯერ ღონივრად შემოჰკრა ჩაჩქანს და მთელი კვირის ნამუშევარი პირველივე დარტყმით ერთ წუთშივე გააწადგურა. ჩაჩქანი რომ ასე ადვილად ნაკუწ-ნაკუწად იქცა, არც-თუ დიდად ესიამოვნა, და რომ ასეთი საფრთხისათვის კვლავ თავი დაეღწია, ჩაჩქანის კეთებას ხელმეორედ შეუდგა. მეტი სიმამარისათვის შიგ რამდენიმე ფირფიტა დაატანა და მავთულით რკინის ბალთები გაუკეთა. დაბოლოს, ფრიად კმაყოფილი დარჩა ჩაჩქანის სიმტიკით, ამ ნაკეთობის ხელმეორედ გამოცდა აღარ მოისურვა, დიდად მოეწონა თავისი ნახელავი და დარწმუნდა. ასეთი ნამდვილი: მაგარი და რიგზე შექმნილი ჩაჩქანი მთელ ქვეყანაზე არავის ექნებაო.

იარაღი რომ მოაწყო. ახლა თავისი ჯაგლაგი შეათვალიერა. თუმცა იმ ცხენს იმდენი სენი სჭირდა, რამდენი კუარტო რეალშიც* არ იქნება და გონელის* ცხენზედაც ბევრად საცოდავი სანახავი იყო: რადგან ტყავისა და ძვლებისაგანლა შესდგებოდა, მაინც ალექსანდრე ნაკედონელის ბუცეფალსა* და სიღის ბაბიეჯზე* უკეთესი მოეჩვენა. მთელი ოთხი დღე იმაზე იმტრევედა თავს, თუ რა სახელი დაერ-

ქმია ამ უბადლო ცხენისათვის, რომ მისი შესაფერი ყოფილიყო. რადგან ასე ფიქრობდა, განა უსამართლობა არ იქნება, ესოდენ შესაძლებლად რაინდის ცხენს და თავისთავადაც ესოდენ ჩინებულს, უოველთვის ცნობილი სახელი არ ჰქონდესო? ამიტომ მოისურვა ცხენისათვის ისეთი სახელი დაერქმია, რომ იმ სახელით უმალ გასაგები ყოფილიყო, თუ რა იყო ის ცხენი მოგზაური რაინდის ბედაურად გახდომამდის, და რა შეიქმნებოდა ამის შემდეგ: მტკიცედ იყო დარწმუნებული, რომ, თუ პატრონი იცვლიდა სახელს, მის ცხენსაც უნდა დარქმეოდა ახალი. უფრო სახელოვანი, მისი პატრონის ახალ ღირსებისა და მდგომარეობის შესაფერი სახელი. დიდხანს იგონებდა სხვადასხვა სახელს, ზოგი დაიწუნა, ზოგი დაამოკლა, ათასნაირად გადააბრუნ-გადმოაბრუნა, კვლავ გამოიგონა და უარყო, ისევ დაძაბა მეხსიერება და გონებას ძალა დაატანა. და ბოლოს შეჩერდა როსინანტიზე, რადგან ეს სახელი უფრო დიდებული, უფრო ქლეოვანა და მთელს ქვეყანაზე საუკეთესო ცხენისათვის ძალზე შესაფერისი მოეჩვენა. ეს სახელი იმას მოასწავებდა, რომ მისი ცხენი წინათ უბრალო ჯაგლაგი იყო, ხოლო ახლა მთელ ქვეყანაზე უპირველესი ჯაგლაგი და ყველა დანარჩენებზე წინამდგარი გახდა. *

თავისი ცხენისათვის ასეთი მოხერხებული სახელი რომ მოიგონა, ახლა თავისთვის დაიწყო სახელის ძებნა და ამ ფიქრში გაატარა მთელი ერთი კვირა, მაგრამ, როგორც იყო. ისიც გამონახა: დონკიხოტი. * სწორედ ამიტომ ამ მართალი ისტორიის ავტორები, როგორც ზევით აღვნიშნეთ, ფიქრობენ, რომ ჩვენს იდალგოს, უეჭველად, კიხადა ერქვა და არა კესადა, როგორც ზოგიერთები ამტკიცებენ. მაგრამ როდესაც მოაგონდა: სახელოვანი ამადისი მარტოდენ ამადისად არასოდეს არ იწოდებოდა, ამიტომ თავის სახელს გალელი მიუმატა, — ალბათ იმიტომ, რომ თავისი სამშობლო და სამეფო აღმალღებია და ესახელებიაო. — ჩვენმა კბალერომაც, როგორც რიგიან რაინდს შეეფერებოდა. თავის სახელს სამშობლოს სახელიც მიუმატა და დაირქვა დონკიხოტი ლამანჩელი. ამგვარად, ყველასათვის საცნაური ხდებოდა მისი ვინაობა და სადაურობა. მასთან ამით მის სამშობლოსაც ღირსება ემატებოდა.

და აი, რაკი იარაღი გაწმინდა, ზარადიანი ჩაჩქანიც მიაკოწიწ-მოაკოწიწა. ჯაგლაგს ახალი სახელი გამოუგონა და თვითონაც, როგორც კონფირმაციის* დროს, სახელი გამოიცვალა, ახლა მარტო ისღა დარჩენოდა, გასამიჯნურებელი გულისვარდი მოეძებნა: რადგან ცნობილია, რომ უმიჯნურო მოგზაური რაინდი უფოთლო და უნაყოფო ხეს ან უსულო სხეულს ემსგავსება. რაინდი ეუბნებოდა თავის თავს: „ვინიცობაა, ჩემი ცოდვების კითხვამ, ანუ უფ-

რორც ჩემი ბედის ვარსკვლავმა ბედნიერი შემთხვევით ვინმე გოლიათს შემყაროს (რაიცა ჩვეულებრივი მოვლენაა მოგზაური რაინდისათვის) და პირველი დაჯახებითვე, ვინიცობაა, დავამხო იგი, ანუ შუბი შიგ გულ-ღვიძლში გავუტარო და შუა განვკვეთო, ანდა დაბოლოს, ჩემს ნებად მოვიხელთო; ვძლიო იგი და ავიძულო შებრალება მთხოვოს, განა კარგი არ იქნება ამ შემთხვევისათვის სატრფო მყავდეს, რომ დამარცხებული გოლიათი მას საჩუქრად შევთავაზო? ის დაემხობა ჩემი უნაზესი მბრძანებლის ფეხთა ქვეშე და მორჩილების ხმით მოასხენებს: „ოი, უბადლო ქალბატონო, მე გახლავართ გოლიათი კარაკულამბრო, მალინდრანიის კუნძულის მფლობელი; პირისპირ შერკინებისას დამამარცხა სახელოვანმა რაინდმა დონ კიხოტ ლამანჩელმა, რომლის გმირობა და ვაჟკაცობა ყოველგვარ ქებადიდებას აღემატება. აწ მისი ბრძანებით მოველ, რათა თქვენი მშვენიერების წინაშე დავემხო და თქვენს ფეხთა ქვეშე თქვენს უზენაეს განაჩენს ველოდო“. ჰო, რაოდენ დიდ ბედნიერებას ეწია ჩვენი კეთილი რაინდი ამ სიტყვების წარმოთქმისას, მაგრამ სიხარული და შვება გაუორკეცდა, როდესაც, ბოლოს, იმ სულიერსაც მიაგნო, ვინაც გულისვარდად უნდა დაესახა. ამბობენ, მახლობელ სოფელში ერთი ფრიად კეკლუცი და ეშხიანი ნორჩი გლეხის გოგო ცხოვრობდაო, რომელსაც ერთ დროს ის ოდნავ ეტრფოდა კიდევ; თუმცა ეს ქალს არც გაუგია და ამიტომ გამიჯნურებულ რაინდს არავითარ ყურადღებას არ აქცევდაო. ქალს აღდონსა ლორენსო ერქვა. ჩვენმა რაინდმა გადაწყვიტა, ჩემ ფიქრთა მპყრობელი მზეთუნახავი სწორედ იგი უნდა გახდესო. ახლა ქალის სახელის ძებნას შეუდგა. ისეთ სახელს ეძებდა, რომ მის საკუთარ სახელსაც შეჰფარდებოდა და მასთან თავადის ან ვინმე წარჩინებულის ქალადაც გამოეჩინა. დიდი თავისმტვრევის შემდეგ დ უ ლ ს ი ნ ე ა ტ ო ბ ო ს ე ლ ი დაარქვა, რადგან ქალი-სოფელ ტობოსოს მცხოვრები იყო. ეს სახელიც მეტად ჟღეროვანი, საგანგებო და არანაკლებ წარჩინებული ეჩვენა, ვიდრე მის მიერ უკვე გამოგონებულნი სხვა სახელები.

თ ა მ ი I I

სადაც მოთხრობილია მახვილგონიერი დონ კიხოტის პირველი გამგზავრება თავისი სამფლობელოდან

რაკი ყველა სამზადისი დაამთავრა, დონ კიხოტმა გადაწყვიტა დაუყოვნებლივ შედგომოდა თავისი წადილის ასრულებას, ეგონა ამას იქეთ ჩემი ყოველგვარი დაყოვნება მთელ კაცობრიობას დიდ ზიანს

მიაყენებს: რამდენი შეურაცხყოფილი ელოდა გამოსარჩლებას, რამდენი უსამართლობა იყო აღმოსაფხვრელი, რამდენი უფლება — აღსადგენი; ქვეყანას დაამძიმებდა მრავალი გადაუხდელი ვალი, დაუსჯელი დანაშაული და ბოროტმოქმედება! ყოველივე ამის პასუხისმგებლად ამიერიდან თავის თავსა თვლიდა. და აი, ერთ მშვენიერ დღეს, განთიადამდის (ეს იყო თაკარა ივლისი) ადგა, თავის განზრახვა არავის გააგებინა, ყველას შეუმჩნეველად აბჯარი აისხა, შეჰკაზმა როსინანტი, ზედ შეჭდა, უბადრუკი ჩაჩქანი თავზე ჩამოიფხატა, ცალი ხელით ფარი აიღო, მეორეში შუბი დაიჭირა და ბაკის უკანა ჭიშკრიდან მინდორში გავიდა. მეტად განარბებული და ნასიამოვნები იყო იმით, რომ ესოდენ სასახლო და პატიოსან საქმეს ასე ადვილად შეუდგა. მაგრამ ის იყო ტრიალ მინდორს დაადგა, რომ საშინელმა აზრმა გაუელვა თავში, რამაც კინაღამ ხელი ააღებინა დაწყებულ განზრახვაზე: მოაგონდა, რაინდად არა ვარ დალოცვილიო, და რაინდთა კანონით კი არ შეეძლო და ვერც გაბედავდა რომელიმე რაინდთან შერკინებას; ამასთან — თუნდაც დალოცვილი ყოფილიყო, მაშინაც, როგორც რაინდთა დასში ახლადშესულს, სადა აბჯარს და უღვევიზო ფარი უნდა ეტარებინა, ვიდრე იმ ღვეიზს საკუთარი ვაჟკაცობით არ მოიპოვებდა. ამ ფიქრის გამო შეყოყმანდა. ცოტას გაწყდა — უკან არ დაბრუნდა, მაგრამ სიმშაგემ სძლია გონიერებას და ჩვენმა იდალგომ გადაწყვიტა, ვინც კი გზაზე პირველად შეხვდებოდა, რაინდად ის დალოცავდა; მრავალი რაინდი იქცეოდა ასე, თუ დაუფუჯრებთ რომანებს, რომლებმაც ესრეთ სავალალო მდგომარეობაში ჩააგდეს იგი. რაც შეეხება სადა აბჯარს, თავის თავს შეჰფიცა, პირველსავე ხელსაყრელ შემთხვევაში ისე გაეხება თავისი ფარ-ხმალი, ყარყუმზე თეთრი გამხდარიყო. ამ გადაწყვეტილებით დამშვიდებულმა გზა განაგრძო და ცხენსაც სადავე მიუშვა; ფიქრობდა: ფათერაკების მაძებარმა სწორედ ასე, თავის ცხენის ნებაზე, უნდა იაროსო.

ეს შემაწუხებელი ექვეები რომ თავიდან მოიშორა, ჩვენი ახლადგამომცხვარი რაინდი ნელ-ნელა მილოდავდა და თავის თავს ამას ეტუტუნებოდა:

— ოდეს შორეულ მომავალში ჩემს სახელოვან საქმეთა მართალი ამბავი საცნაურ გახდება და — ბრძენი ისტორიკოსი ჩემთა ესრეთ დიადთა ღვაწლთა აღწერას დაიწყებს, ექვი არ არის, ჩემს ესრეთ აღრინდელ გამოსვლას ასე მოუთხრობს: „სხიციისკროვანმა თებოსმა ახლადგამოფხიზლებულს დედამიწის წიაღზე თავისი უხვი ზილფების მოფენა იწყო თუ არა, ოქროსენიან მოადრევე ფრინველთაც ათასფეროვნად მოსდეს თუ არა ჰაერს თავისი ნარნარი სიმღერები და მით სალამი უძღვნეს ვარდისფერ ავრორას, რომელსაც თავისი

ეკვიანი მეუღლის რბილი სარეცელი დაეტოვებია, რათა ლანანჩის ჰორიზონტის კარიბჭეებისა და აივნებიდან მომაკვდავთათვის გადმო-
ეხედნა და კასტილიის ცის კამარის გასანათებლად ამოსულიყო. ---
სახელოვანმა რაინდმა ღონ კიხოტ ლამანჩელმაც ბუმბულის ლოგინი
დაუტევა, თავის შესანიშნავ ერთგულ როსინანტს შემოახტა და
ძველს. დიდებულს მონტიელის ველზე გზას გაუდგა“ (ჩვენი კვირი
სწორედ ამ ველზე იყო ახლა).

და შემდეგ დაუმატა:

— ბედნიერი იქნება ის დრო და ბედნიერი იქნება ის საუკუნე,
როცა, დაბოლოს, საქვეყნოდ აშკარად დაინახავენ ჩემს მიერ ჩა-
დენილ სახელოვან საქმეებს, რომელნიც ღირსნი არიან ბრინჯაოზე
აღსაბუქდად, მარმარილოზე გამოსაქანდაკებლად და ტილოზე და-
სახატავად მომავალ თაობათა სამახსოვროდ. იცოცხლონცა მათ მუ-
დამ, შეურყეველად. მომავალ თაობათა სამაგალითოდ და სამოძღვ-
რებლად! ხოლო შენ, ვინც უნდა იყო, ჰოი, ბრძენო მისანო. იმით
ბედნიერო, რომ ჩემი უკვდავი მოგზაურობის აღწერა შენა გხვდება
წალად; გვედრები, ჩემი ძვირფასი, ჩემს დაუსრულებელ მოგზაუ-
რობაში ჩემი ერთგული მეგობარი როსინანტიც არ დაივიწყო.

შემდეგ თითქოს მართლა შეყვარებული იყო. ეშხით აღტაცებულ-
მა შეპყვირა:

— ჰოი, ქალბატონო დულსინეა, ჩემი დამონებული გულის მფლო-
ბელო! რა მწარე ტანჯვას მაყენებ, რომ შენგან გამაძევე; შენი შე-
უღარებელი მშვენიერების ხილვა ეგრე სასტიკად ამიკრძალე, მაჯ-
რამ; დაე, ამ ტანჯვამ მაინც გაგახსენოს, ქალბატონო, ეს შენგან
მოხიბლული, შენი მიზეზით ამდენი ვაების ამტანი ჩემი გული.

ამ ბოდვას კიდევ მრავალი სხვაც დაურთო, ისეთივე აღტაცებით
და იმ კილოთი და ჰანგით, როგორიც თავის რაინდულ წიგნებში ამო-
ეკითხა და, შეძლებისამებრ, ცდილობდა ამ წიგნების ენისათვის მიე-
ბაძნა და ამით ისე გაერთო და დაიხაფრა, რომ მზის კარგა მალა
წამოსვლა ვერ შენიშნა და ვერც ამის მცხუნვარებას გრძნობდა, რო-
მელიც თავს ისე ძლიერ უხუტებდა, რომ ტვინი შეიძლებოდა გაღხო-
ბოდა, თუკი ამის ნატამალი კიდევლა შერჩენოდა თავში. ჩვენმა
გმირმა მთელი დღე ასე იარა და ისეთ ფათერაკს ვერას შეეჩხება, სა-
ამბობლად რომ ღირდეს; ეს ძალიან წყინდა, რადგან დიდი სურვილი
ჰქონდა, რაც შეიძლებოდა ჩქარა შეხვედროდა ვინმეს, რომ თავისი
მარჯვე მკლავის ძალა მასზე გამოეჩინა. ზოგი მწერალი ამბობს, პირ-
ველი ფათერაკი ლაპიჩის ხეობაში შეხვდაო, სხვები ამას ამტკიცებენ,
რომ პირველად ფათერაკი ქარის წისქვილებთან ბრძოლისას შეემ-
თხვაო. მე კი ლამანჩის მატთანეთა ბეჭითი გამოკვლევით დანამდვი-

ლებით შემდეგი გავიგე: ჩვენი რაინდი იმ დღეს მზის ჩასვლამდის სიარულს მოუწდა და ისე დაიღალა და დაიმშა თავის ჯაგლაგაიანად, რომ საღამო ჟამს ერთიცა და მეორეც ფეხზე ძლივსა დგებოდნენ. ასე გაჭირვებულმა დაიწყო აქეთ-იქით ცქერა, ეგებ ციხე-დარბაზი ან მეცხვარის ქოხი დავინახო, რათა დავისვენო და ქანცმილეულმა ძალ-ლონე მოვიკრიბო, — უცბად, გზიდან შორიანლოს, ერთი ფუნდუკი შენიშნა. ამ სანახავმა გზის მაჩვენებელი ვარსკვლავივით გაუბრწყინა თვალები, რადგან მისი გაჭირვების სავანე ის ფუნდუკი უნდა ყოფილიყო. შექუხსლა როსინანტი და ბინდისას იმ ფუნდუკს კიდევ მიატანა.

შემთხვევით ამ დროს ჭიშკრიდან ორი ახალგაზრდა ქალი დახვდა, ისინი, რომელთა ზნეობას საეჭვო სახელი აქვს და მათ მსუბუქ ყოფაქცევის ქალებს უწოდებენ. ისინი მეჭორეებს მისდევდნენ სევილიაში და აქ ღამის გასათევად ჩამომხტარიყვნენ. ჩვენი რაინდი, რაკი ფიქრებით ძალიან შორს იცოდა ხოლმე წასვლა, ყველგან მხოლოდ იმას ხედავდა, რაც თავის რომანებში ამოეკითხა; ამიტომ იმ ფუნდუკში ჯერ არ მისუღიყო, რომ ჩინებულ ციხე-დარბაზად მოეჩვენა იგი, ოთხ წოწოლაგუმბათიან კოშკის მქონედ, მზის სხივებზე მბრწყინავი ვერცხლით დაფერილი ყავრულებითა და ქონგურებით, გარშემო ხანდაკმე მოვლებული ასაწევი ხიდებითა და მიწისქვეშა სავლელებით გამართული. ერთი სიტყვით, ეს სახლი იმგვარ ციხე-დარბაზად წარმოიდგინა, როგორის აღწერაც თავის სარაინდო წიგნებში ბევრჯერ წაეკითხა. მიუახლოვდა რა ფუნდუკს (მისი ჭკუით — ციხე-დარბაზს), დონ კიხოტმა ჭიშკრის შორიანლო როსინანტს ჯილაგი მოსწია და შეაყენა, რადგან ელოდა, ციხე-დარბაზის ქონგურებზე რომელიმე ქონდრისკაცი გამოჩენილიყო და რაინდის მობრძანება ბუკით ეცნობებინა, მაგრამ რაკი ქონდრისკაცი აყოვნებდა და ამასთანავე როსინანტიც დიდ სურვილს უცხადებდა, ჩქარა თავლაში ამოეყო თავი, დონ კიხოტი რამდენიმე ნაბიჯით წინ წადგა, ჭიშკარს მიადგა და ზემოხსენებული მსუბუქი ყოფაქცევის ორი ქალი დაინახა. ისინი ტურფა ასულებად ან ციხე-დარბაზის გარეთ საღამო ჟამს მოსეირნე სეფექალებად მიიღო. ამ დროს ისე მოხდა, რომ იმათ გვერდზე რომელიღაც მეორე ნაპურალიდან მოდენიდა ღორების ჯოგს (მაპატიოს მკითხველმა, რომ ისინი საკუთარი სახელით ვახსენე) და მათ მოსაგროვებლად საყვირი დააყვირა. დონ კიხოტმა ეს საყვირი უმაღლე იმის ნიშნად მიიღო, რაც ელანდებოდა. ეგონა, ქონდრისკაცი ციხე-დარბაზს ჩემს მოსვლას ატყობინებსო. ამიტომ ფიცხლავ აათოხარკია ცხენი, რომ ქალებთან ეშხიანად მისუღიყო. ქალებმა რომ დაინახეს, შუბითა და ფარით უცნაურად შეიარაღებული რომელიღაც

მხედარი გვიახლოვდებაო, შეეშინდათ და ფუნდუქისაყენ გაიქცნენ. მაგრამ დონ კიხოტი მათი შიშის მიზეზს მიხვდა, მსწრაფლ ჩაჩქანის ჩაფხუტი აიწია, თავისი გამხდარი და მტვრიანი სახე ნახევრად გამოაჩინა, წელში გაიმართა და თავაზიანად, ღინჯი, სასიამოვნო ხმით უთხრა:

— მშვენიერო მანდილოსანო, ნუ გარბიხართ და ნურც რაიმე შეურაცხყოფისა გეშინიათ ჩემგან! რაინდთა კანონი, რომლის დაცვაზედაც ფიცი მაქვს მიცემული, სხვის შეურაცხყოფას მიკრძალავს, ვინც უნდა იყოს, და მით უმეტეს ისეთ ქალწულთა შეურაცხყოფას, როგორებადაც თქვენ მეჩვენებით.

ქალებმა გაოცებითა და გაშტერებით დაუწყეს ცქერა და თან ცდილობდნენ დანჯღრეული ზარადით ნახევრადდაფარული მისი სახე დაენახათ. ხოლო როცა დონ კიხოტმა უთხრა „ქალწულთაო“, — სიცილი ველარ შეიკავეს, რადგან ამ სახელს ძალიან დაშორებული იყვნენ. ამ სიცილზე დონ კიხოტი გაწყრა და მკაცრი ხმით უთხრა ქალებს:

— სილამაზეს ზრდილობა შევენის, უპიზეზოდ სიცილი კი უმართებულო საქციელია, რასაც დიდი რეგვენი ჩადის. ამას იმიტომ არ ვამბობ, გაწყენინოთ, ანუ გუნება გაგიფუჭოთ. პირიქით, ერთადერთი ჩემი სურვილი ის არის, რითაც კი შემიძლია — გემსახუროთ!

ამ მათთვის გაუგებარმა სიტყვებმა და მთქმელის საცოდავმა შესახედაობამ მხიარული ქალები უფრო მეტად გააცინა. და რაც უფრო უმატებდნენ სიცილს, მით უფრო ეკარგებოდა მოთმინება ჩვენს რაინდს, და ვინ იცის — საქმე სადამდის მივიდოდა, თუ მეფუნდუქე, მეტად სქელი და სიმსუქნისაგან მშვიდი ხასიათისა, დროზე არ გამოსულიყო. დაინახა თუ არა რაღაც, თავიდან ფეხებამდე იარალში ჩამჯდარი მოჩვენება, რომელიც შეჭურვილიყო ესოდენ სხვადასხვანაირი იარაღით: შუბით, მსუბუქი ფარით, ბეგთართა და ცხენის მძიმე სამკაულით, ეწადა შეერთებოდა ორივე ქალწულის მხიარულებას და ამასაც სიცილმა ღიტიანი დაუწყყო, მაგრამ ცხვირწინ რომ მთელი თოფხანის სიახლოვე იგრძნო, გადაწყვიტა, თავაზიანად მიემართნა და ასე დაიწყო:

— ბატონო რაინდო, თუ ამაღამ მოსვენებას ამ სახლში ინებებთ, ლოგინს გარდა ყველაფერს უხვად ჰპოვებთ, რაც კი მოსასვენებლად საჭიროა, — ლოგინი კი ამ ფუნდუქში ერთიც არა მაქვს.

დონ კიხოტმა მოისმინა ციხისთავის თავაზიანი ლაპარაკი (რადგან მეფუნდუქე, რასაკვირველია, ციხისთავად მიიღო, ხოლო ფუნდუქი — ციხე-დარბაზად) და მიუგო:

— რაც არ უნდა შემომთავაზოთ, ბატონო კასტელანო,* ყველა-
ფრით კმაყოფილი ვიქნები, რადგან ნათქვამია:

ჩემი სამოსი არის აბჯარი
და დასვენება — ბრძოლა ფიცხელი.*

მეფუნდუკემ იფიქრა. დონ კიხოტმა კასტელანი მიწოდა და პა-
ტიოსან კასტილიელად მიმიღო (ნამდვილად ის ანდალუზელი იყო.
სან-ლუკარის* სანაპიროდან და ქურდობაში თვითონ კაკუსსაც გაე-
ჭიბრებოდა, ხოლო გაიძვერობით ყოველ შეგირდს ან ფარეშს გაუ-
სწრებდა), და ამიტომ ასე უპასუხა:

— მაშასადამე, თქვენი საწოლი კლდე იქნება, და ძილის ნაცვლად
მუდმივი სიფხიზლე, არა? * და თუ ასეა, ჩემს ქოხში ჩამოხტომა თა-
მამად შეგიძლიათ. ერთ ღამეს კი არა, მთელი წელიწადიც რომ უძი-
ლოდ გაატაროთ აქ, არავინ დაგიშლით.

ეს უთხრა და ცხენიდან ჩამოსასვლელად უზანგი დაუჭირა. დონ
კიხოტმა ქოშინითა და ზლაზვნით დაიწყო ჩამოსვლა, რადგან მთელი
ღღის უსმელ-უწუმელი იყო. და თანაც შეატყობინა, როსინანტი მთელ
დედამიწის ზურგზე საუკეთესო ბედაურიაო. მეფუნდუკემ ცქერა და-
უწყო როსინანტს, იგი არც ისეთი შესანიშნავი ჩანდა, როგორც დონ
კიხოტი ამბობდა, — პირიქით. მეფუნდუკეს მხოლოდ გუნებაში
ეცინებოდა, მაინც როსინანტი თავლაში წაიყვანა და უკანვე დაბრუნ-
და, უნდოდა გაეგო, სტუმარს ხომ არა ნებავეს რაო. ჩვენი რაინდი
ქალებთან მთლად შერიგებული დახვდა, და ისინი. დონ კიხოტის
ჭკუით, სეფექალები, იარაღსა ხსნიდნენ მას. მოხსნეს იარაღი, ქაშქა-
ნები, სამკლავეები, სამუხლეები, და რიგი რომ ჩაჩქანისა და საყე-
ლოს მოხსნაზე მიდგა, ძალიან გაუჭირდათ, რადგან მათი შესაკრავი
თასმები რაინდს მაგრად გაეკვანძა; ნასკვების გაჭრა იყო საჭირო,
მაგრამ დონ კიხოტი ამაზე არაფრით არ დასთანხმდა და ისევ ის ირ-
ჩია, მთელი ღამე ჩაჩქანითა და საყელოთი დარჩენილიყო. ამაზე უფ-
რო საოცარი და სასაცილო სურათის წარმოდგენა აღარ შეიძლებო-
და. სანამ კახა ქალები ზეიმით ხსნიდნენ იარაღს, დონ კიხოტი მიუ-
ბრუნდა მათ (მისი აზრით კეთილშობილთ, ციხე-დარბაზის სეფე-
ქალთ) და მოხდენილად წამოიწყო:

პარასოდეს ასე ნაზად
ქალბატონნი არ უვლიდნენ
ქვეყნად არც ერთ ბალადინსა,
ვით ზრუნავენ დონ კიხოტზე:
თვის ქვეყნიდან ჩამოსულზე.

ესე იგი როსინანტს, რადგან ასე ეძახიან ჩემს ცხენს, მშვენიერნო-
მანდილოსანნო, — განაგრძო მან, — ხოლო დონ კიხოტ ლამანჩელი —
თქვენს უმორჩილეს მონასა ჰქვიან. თუმცა მართალია, დაფიცებული
ვიყავ, ჩემი ვინაობა არ გამემქლავნებია. ვიდრე თქვენი სამსახური-
სათვის და ჩემდა სასახელოდ რაიმე ღვაწლს არ ჩავიდენდი, მაგრამ
ხელსაყრელმა შემთხვევამ მიიძულა ამ ჩემს ახლანდელ გარემოე-
ბასთან შემეფარდებინა ლანსელოტის ძველი სიმღერა და ჩემი სახე-
ლი ადრე მათქმევინა, მაგრამ. იქნებ, ის დროც მოვიდეს, ბანოვანნო.
როცა რაინდს თქვენი ბრძანება მოესმას და თავისი თავი ბედნიერად
ჩასთვალოს, რათა საკუთარი ძლიერი მკლავით თქვენი სამსახურის
გაწევა შეიძლოს“.

ასეთ ზეალმტაც მკვერმეტყველებას უჩვევი ტურფები ხმაგაკმე-
დილი გოცებით შესცქეროდნენ და არ იცოდნენ, რა ეპასუხნათ;
ბოლოს ერთმა ისღა მოახერხა, რომ ჰკითხა: ხომ არას მიირთმევთ?

— დიდი სიამოვნებით, გეახლებოდით რაიმეს, — უპასუხა დონ
კიხოტმა, — და რაც უნდა მომიტანონ, კმაყოფილებით მივიღებ,
რადგან, როგორც მგონია. ახლა ჩემთვის ყველა საჭმელი გამოსა-
დევია.

ეს ამბავი, თითქოს განგებ, პარასკევს მოხდა, და მთელ ფუნდუკ-
ში არაფერი იწოვებოდა რაღაც წვრილი თევზის გარდა, რომელსაც
კასტილიაში აბ ა დ ე ხ ო ს ეძახიან, ანდალუზიაში ბ ა ვ ა ლ ა ო ს,
ხოლო სხვაგან კ უ რ ა დ ი ლ ო ს, ანდა კიდევ კალმახს. თუმცა იმ
თევზს სახელის მეტი კალმახისა არა ეცხო რა. დონ კიხოტს ჰკითხეს,
მიირთმევდა თუ არა ამ მცირე სანოვავეს, რაკი მის მეტი სხვა არა-
ფერი იწოვებოდა? მან უპასუხა:

— ნეტავი ბლომად მაინც იყოს ეს მომცრო კალმახები, მაშინ
რამდენიმე წვრილი კალმახი ერთი დიდი გელაქნურის ალაგს დაი-
ჭერდა, განა სულ ერთი არაა. რვა რეალს დახურდავებულად მივი-
ღებ, თუ ერთ მსხვილ ფულს რვა რეალად? ამასთან თიკანი თხაზე
გემრიელია, ხბო ძროხაზე. ამიტომაც, შესაძლოა, წვრილი კალმახი
მსხვილ გელაქნურზე გემრიელი იყოს. მხოლოდ კი, რაც შეიძლება
ჩქარა მომიტანეთ, რადგან ჩემი ფარ-ხმალ-აბჯარის ტარებას მარ-
ტო მაშინ შეიძლებს კაცი, თუ კუჭი მაძლარი ექნება.

რომ უფრო ესიამოვნებინათ, ტაბლა გარეთ აივანზე დაუდგეს,
სუფთა ჰაერზე, და მასპინძელმა თეფშით ცუდად მოხარშული და

* ყველა ლექსი თარგმნილია პოეტ დავით გაჩეჩილაძის მიერ.

კიდევ უფრო ცუდად შეკაზმული წვრილი თევზი მოუტანა, მისი იარაღით შავი, და დაობებული ერთი ნაჭერი პურიც მიართვა. ღონ კიხოტმა ჭამა დაიწყო, მაგრამ ვაი იმ ჭამას, რომ სიცილს მოჰგვრიდა კაცს: ზვეიდან ჩაჩქანსა და ქვევიდან საყელოს ისე შეებოჭა მისი ყბები, რომ ძვრა არ შეეძლო და ვერაფერსაც შესჰამდა; თუ ერთ-ერთ ქალს მისთვის პირში ლუკმის ჩადება არ ეკისრნა. ღვინის დაღვევინება კი სრულებით შეუძლებელი შეიქნა და ჩვენი რაინდი მწყურვალე დაიხრჩობოდა, თუ მასპინძელს ამის ხერხიც არ მოეგონებინა. ფუნდუკიდან ლერწმის გრძელი მასრა გამოიტანა, ერთი ბოლო რაინდს პირში ჩაუღო და მეორეში წვრილად უსხამდა ღვინოს. ამ ტანჯვას დიდი მოთმინებით იტანდა ღონ კიხოტი, და უფრო მეტსაც აიტანდა, ოღონდ მისი ჩაჩქანის შესაკრავები არ გაეჭრათ. ამ ღროს სასტუმროს შემთხვევით ეწვია ერთი ტახისდამკოდავი გლეხი. და შესვლისთანავე ოთხჯერ თუ ხუთჯერ ლერწმის სალამური ააქლერა. ამან ღონ კიხოტი სრულებით დაარწმუნა, რომ საჩინო ციხე-დარბაზში იმყოფებოდა და მის სადილს მუსიკით ატკობდნენ; ახლა მთლად დაარწმუნდა, რომ ქაშაყ-თევზა ნამდვილი გელაქნური იყო. შავი პური სპეტაკი და გამტკიცული ფუნთუშა, მატანტალა დედაკაცები რომ ემსახურებოდნენ — დიდი სეფექალები ბრძანდებოდნენ. მეფუნდუკე ციხე-დარბაზის სახლთუხუცესი იყო; და თანაც იმით იყო ძალზე აღტაცებული. რომ მოგზაურ რაინდად გახდომა გადაწყვიტა და ამ მოგზაურობის პირველ დღეს ასეთი ჩინებული შედეგი ჰქონდა. მაგრამ ჯერ რაინდად დალოცვილი არ იყო — ეს ძალიან აწუხებდა, რაკი უამისოდ, რაინდთა კანონის ძალით, არ შეეძლო რაიმე ფათერაკს შებმოდა.

თ ა ვ ი I I I

**სადაც მოთხრობილია, თუ რა სასაცილო წესით დალოცეს
რაინდად ღონ კიხოტი**

ამ ფიქრებით განაწამებმა ღონ კიხოტმა სწრაფად დაამთავრა სამიკიტნოს ლარიბული ვახშამი, ტაბლიდან წამოდგა, მეფუნდუკეს დაუძახა. საჭინიბოში გაიყვანა, შიგნიდან კარი დაუკეტა. მის წინ დაიჩოქა და ამ სიტყვებით მიმართა:

— ჰოი, სახელოვანო რაინდო, აქედან არ ავდგები, ვიდრე არ აღმითქვამთ ჩემი თხოვნის აღსრულებას; ისა, რაიცა ახლა უნდა

გთხოვოთ, მარტო თქვენ როდი მოგფენთ დიდებას, არამედ ადამი-
ანთა მთელ მოდგმას სამსახურს გაუწევს!

მეფუნდუქემ რომ თავისი სტუმარი მის წინაშე დაჩოქილი და ასე
დამცირებული ნახა და მისი უცნაური სიტყვებიც მოისმინა, შეც-
ბუნდა. აღარ იცოდა, რა ეთქვა, ან რა ჩაედინა; შემდეგ ხვეწნა და-
უწყო — ფეხზე ამდგარიყო, მაგრამ დონ კიხოტი ძლიერ დიდხანს არ
დგებოდა, ვიდრე, დაბოლოს, მასპინძელი თხოვნის ასრულებას არ,
დაჰპირდა.

— თქვენი უსაზღვრო სულგრძელობისაგან სწორედ მაგას მოვე-
ლოდი, ჩემო ბატონო, — უთხრა დონ კიხოტმა. — ის თხოვნა, რომ-
ლითაც მინდა მოგმართოთ და აღსრულებაც უკვე აღმიტქვით და მი-
დიდად დამავალეთ, იმაში მდგომარეობს, რომ ხვალ, განთიადისას.
რაინდად უნდა დამლოცოთ; ხოლო უწინარეს ამ დიდი ღირსების
მონიჭებისა, რისაც ესოდენ ძლიერ მომლოდინე ვარ, ნება მიბოძეთ
თქვენი ციხე-დარბაზის სალოცავში იარაღის დარაჯობით ღამე გავა-
თით, რომ მას შემდეგ, სარაინდო წესების თანახმად, ნება მქონდეს
ოთხივე კუთხით გზას გავუდგე ფათერაკების საძებნელად, დამნაშა-
ვეთა დასასჯელად, ჩაგრულთა საშველად და, ერთი სიტყვით, ყოვე-
ლივე იმის აღსასრულებლად, რასაც ჩემგან ნაკისრი ხელობა ვალად
მდებს.

როგორც უკვე ვთქვით, მასპინძელი გაქნილი კაცი იყო, თავისი
სტუმრის ჰკუთამყოფელობას წინათვე ეჭვობდა, ხოლო ამ სიტყვე-
ბის შემდეგ კი მთლად დარწმუნდა მის ჰკუთახელობაში. მოისურვა
მისი დაცინვა და თხოვნის აღსრულება აღუთქვა. ამასთანავე უთხრა
დონ კიხოტს: შენი გადაწყვეტილება, სურვილები და თხოვნა შენს
დიდ ჰკუთას მოწმობს და სრულიად შეჭფერის შენს დიდ აზნაურობას,
რასაც ზვიად გარეგნობასა და ზრდილობიან ქცევაზე გატყობო. ამას
ისიც დაუმატა: — ჩემს ახალგაზრდობაში მეც ამ საპატიო საქმეს
მივდეგდი და ფათერაკების ძებნაში მთლად მოვიარე სხვადასხვა კუ-
თხე, უნახავი არ დამიგდია მალაღის პერჩელესი, რიარანის კუნძუ-
ლები, სევილიის კომპასი, სეგოვიის ასოგეზო, ვალენსიის ოლივერუ,
გრანადის რონდილიო, სან ლუკარის სანაპიროები, კორდოვის პოტ-
რო, ტოლედოს სამიკიტნოები* და სხვა მრავალი ადგილი, და იქ
ყველგან ჩემი ფეხების სიმკვირცხლე და ხელების სიმარდე გამო-
მიცდია, ყველგან ჩემი იქ ყოფნის კვალი რამ დამიტოვებია, ქვრივე-
ბის შეუტრაცყოფით, ყმაწვილი ქალების ცთუნებით, ობლებისა და
მცირეწლოვანთა მოტყუილებით, და, ასე ამრიგად, ესპანეთის ყველა
სამსჯავროში ცნობილი შევიქენ, მაგრამ ახლა სიბერემ მიწია, აქ, ჩემს
ციხე-დარბაზში შევაფარე თავი; ვცხოვრობ ჩემთვის — ჩემი და

სხვისი ფულებით, სიამოვნებით ვუმასპინძლებდი ყველა მოგზაურ რაინდს, რასაკვირველია, მათდამი უღრმესი პატივისცემის გამო და იმ იმედითაც, რომ ციხე-დარბაზში ისინი გულითადი მასპინძლობის სამაგიეროდ თავის ქისიდან მინაწილებენ რასმე. ბოლოს უთხრა, სალოცავი არა მაქვს, რომ იარაღის დარაჯობით ღამე იქ გაათიოო. დაარწმუნა, ახალის აშენებას ვაპირებ და ამიტომ ძველი დავაქციეო. მის სანუგეშებლად დაუმატა: სარაინდო კანონები გაჭირვებაში, იარაღის დარაჯობის ნებას, სადაც უნდა იყოს, ყველგან აძლევენო. ამ საქმისათვის მთელი თავისი ციხე-დარბაზის ეზო ღონ კიხოტს დაუთმო და იმედი მისცა, ღვთის შეწევნით, ხვალ განთიადისას დალოცვის წესს ყოველგვარი ცერემონიით აგისრულებო, ისე რომ რამდენიმე საათის შემდეგ შეგიძლია თავი მთლად დალოცვილ რაინდად ჩათვალოო.

დაბოლოს, მასპინძელმა თავისი სიტყვა იმით გაათავა, რომ ღონ კიხოტს ჰკითხა: ფული გაქვს თუ არაო. მან მიუგო, ერთი გახვრეტილი ფარაც არ გამაჩნიაო, და არცთუ სადმე წამიკითხავს, მოგზაურ რაინდებს თან ფული ეტარებინოთო. ამაზე მასპინძელმა უთხრა, ძალიან ცდებითო. მართალია რომანებში ამის შესახებ არას ამბობენ, მაგრამ ეგ იმიტომ, რომ ისეთ ჩვეულებრივ საგანზე, როგორც ფული და საცვალი ტანისამოსია, არა შეშვებით ილაპარაკონო. მაგრამ ეს იმას როდი ნიშნავს, რაინდებს არც ერთი გააჩნდათ და არც მეორე: პირიქით, მე დანამდვილებით ვიცი, ყველა მოგზაური რაინდი, რომელთა საგმირო საქმეებით სავსეა უამრავი რომანი, მუდამ და ყველა შემთხვევისათვის, კარგად გატენილ ქისას, სუფთა პერანგებს და ჭრილობისათვის კოლოფით მაღამოს ატარებდა თან, რადგან განუწყვეტელი მოგზაურობის დროს და უდაბურ ღრე-ველებზე ბრძოლაში ჭრილობის შესახვევად და მოსავლელად მკურნალი მუდამ ვერ შეხვდებოდათო; რასაკვირველია, ზოგიერთი მათგანი მეგობრობდა რომელიმე ბრძენ ჯადოსანს, და მაშინ ის პირდაპირ მოუვლენდა ღრუბელზე მჯდომ მომვლელ ქალს ან ქონდრისკაცს იმ სასწაულებრივი წყლით სავსე შუშით, რომლის მხოლოდ ორი წვეთი დაკოდილს მყისვე ჰკურნავდაო; მაგრამ, როცა ასეთი მფარველი არ გააჩნდათ, ამიტომ ძველი დროის ყველა მოგზაური რაინდი თავის თავზე თვითონვე ზრუნავდა და წესად ჰქონდა მიჩნეული, რომ მის საჭურველმტვირთველებს ეტარებინათ ფული და ყველა საჭირო ნივთი, როგორც, მაგალითად, მაღამო და დაჩეჩილი ტილო ჭრილობათა შესახვევადო; ხოლო იმ იშვიათ შემთხვევაში, როდესაც უსაჭურველმტვირთველოდ მიდიოდნენ იოლად, მაშინ ყველა ამ საჭირო საგანს თვითონ ატარებდნენ მომცრო აბგით, შეუღმჩნევლად უნაგირს უკან გულდასმით ჩაქრულს, როგორც დიდმნიშვნელოვან რაიმეს, რადგან

სხვა რამ შემთხვევისათვის აბგების ტარება მოგზაურ რაინდებს ჩვეულებად არ ჰქონდათ. ამგვარად მეფუნდუკემ დონ კიხოტს ურჩია (თუმცა შეეძლო ებრძანებინა კიდევ, როგორც მისი უმცროსი თანამოძმისათვის; ასეთად მალე გახდებოდა იგი), აღარასოდეს დადგომოდა გზას უფულოდ და უთადარიგოდ: თვითვე დაინახავდა, რაოდენ გამოადგებოდა ეს რჩევა და არა ერთხელ ეტყოდა მადლობას თავის თავს ამ თადარიგისათვის.

დონ კიხოტმა სამერმისოდ ამ რჩევის უნაკლოდ აღსრულება აღუთქვა და დაუყოვნებლივ იწყო მზადება რაინდად დალოცვის წინ ღამე გაეთია ფუნდუკის უკანა ეზოში. ყველა იარაღი მოაგროვა, ჭის გვერდით მდგარ როფზე დააწყო. ფარი და შუბი აიღო ხელში და ამაყად და დამშვიდებით იწყო როფის წინ სიარული. უკვე ღამდებოდა, როცა მან ეს სეირნობა გამართა.

მეფუნდუკემ თავის ყველა მდგმურს უამბო დონ კიხოტის ჭკუამცდარობა და ისიც, რომ მას უცნაური რაღაც სურვილი ჰქონდა რაინდად დალოცვილიყო, და ამისათვის მთელი ღამე იარაღის დარაჯობაში უნდა გაეტარებია. ვინც კი იმ ფუნდუკში იყო, ყველა ცნობისმოყვარეობით აღიძრა, რომ ეს უცნაური სანახავი დაენახათ; გარეთ გამოვიდნენ და იმ სიშორიდან დაუწყეს ცქერა. საიდანაც ცხადად დაინახავდნენ. რასაც დონ კიხოტი ჩადიოდა. იგი, კმაყოფილი სახით, ხან ნელი, მწყობრი ნაბიჯით ბოლთასა სცემდა, ხანაც დადგებოდა. შუბს დაეყრდნობოდა და თავის იარაღს დაამტერებდა თვალეზს. თუმცა ღამე კარგა გადასული იყო, მაინც მთვარე ისე კაშკაშებდა, რომ მცირედი მისი მოძრაობის გარჩევაც კი ადვილი იყო. ამ დროს ერთმა იმ ფუნდუკში ჩამომხტართავანმა მეჭორემ ჭორებისათვის წყლის დაღვივება მოინდომა; და გაემართა, რომ როფიდან დონ კიხოტის იარაღი გადმოეღო, მაგრამ უკანასკნელმა რომ დაინახა ის კაცი და განზრახვასაც მიუხედა, ხმამალა დაუყვირა:

— ვინც არ უნდა იყო შენ, ჰოი თავხელო რაინდო, კადნიერად რომ უახლოვდები ყველა მომაკვდავთაგან უმამაცესი მოგზაური რაინდის იარაღს: მოიფიქრე. რის ქმნა გწადია! არ გაბედო შენ წინ მდებარე იარაღის შეხება. თუ არ გინდა მაგ გაბედულებისათვის შენი სიცოცხლით ავო პასუხი!

მეჭორემ დონ კიხოტის სიტყვებს ყურიც არ ათხოვა (თუმცა კი მისი კარგადმყოფობისათვის უკეთესი იქნებოდა ასე მოქცეულიყო. თავი მაინც შერჩებოდა მთელი). პირიქით, იარაღის თასმებს ხელი წაავლო და კარგა შორს გადაისროლა. ეს რომ დონ კიხოტმა დაინახა, ზეცას აღახვნა თვალნი, თავისი სული, ალბათ ფიქრით, გულისვარდ დუღისინეას ჩააბარა და შესძახა:

— ჰოი, ჩემო ქალბატონო, ყურადღებით იყავ ჩემდამი ამ პირველი შეურაცხყოფის წამს, თქვენგან დამონებულ გულს რომ ატყდებოდა; დაე, თქვენი კეთილგანწყობილება მექმნას მოსარჩლედ ამ პირველ საშიშროებაში, თავზე დატეხას რომ შემუქრის.

ეს წარმოთქვა და იმწამსვე ფარი გადაადლო, ორივე ხელი შუბს მოსჭიდა და ისე მაგრა დასთხლიშა მეჯორეს თავში, რომ იგი უგონოდ დაეცა ძირს. მეორედაც ასე რომ დაერტყა, უეჭველია, მას ექიმში არასოდეს არ დასჭირდებოდა. რაკი თავხედი დასაჯა, დონ კიხოტმა კვლავ მოაგროვა იარაღი, უწინდელ ალაგას დააწყო, და, თითქოს აქ არა მომხდარა რაო, სრულიად დამშვიდებულმა კვლავ განაგრძო ბოლთის ცემა. ცოტა ხნის შემდეგ, ახლა მეორე მეჯორემ, წინანდელი ამბის უცოდინარმა (რადგან დარტყმისაგან გაბრუებული პირველი მეჯორე ისევე მიწაზე იყო გაშხლართული). მოიწადინა თავის ჯორებისათვის წყლის დაღვინება, და როდესაც აგრეთვე დონ კიხოტის იარაღს ხელი შეახო, ახლა კი, სიტყვის უთქმელად და თავის მიჯნურის მოუწოდებლად, დონ კიხოტმა მეორეჯერ გადაადლო ფარი, მეორეჯერ შუბს ხელი წაავლო და სამი თუ ოთხი ისე მარჯვედ სთხლიშა თავში, რომ ცოტას გასწყდა. შუბი მთლად არ დაემსხვრა, ხოლო მეჯორეს თავი კინალამ ოთხად გაეპო. დაჭრილის ყვირილზე, ვინც კი ფუნდუკში მეჯორეები იყვნენ, და თვითონ მეფუნდუკეც, აქ მოცვივდნენ. და დონ კიხოტმაც დაინახა ისინი, ფარი მოიფარა. ხმალი იშიშვლა და შეჭყვირა:

— ჰოი, მშვენიერთა მშვენიერო და ჩემი მოქანცული გულის ნაცსაყუდარო და ციხე-სიმაგრევე! ისმინე ჩემი ამ გაკვირების წამს და შენნი მშვენიერნი თვალნი შენგან მოხიბლულ რაინდს მოაპყარ და იხილე — რა დიდი საშიშროება უნდა დაატყდეს მას თავზე ესრეთ დიდ ბრძოლაში!

ამ მიმართვის შემდეგ ისეთი ძალა იგრძნო ძარღვებში, რომ, მგონია, მთელი ქვეყნის მეჯორეებიც ვერ შესძლებდნენ მის უკან დახევინებას. მეჯორეებმა, რა ნახეს, როგორ უბედურ მდგომარეობაში იმყოფებოდნენ მათი დაჭრილი ამხანაგები. შორიდან ქვების სროლა დაუწყეს დონ კიხოტს, მაგრამ რაინდი, როგორც შეეძლო, ფარით იგერიებდა ქვებს, უშიშრად იღვა როფთან იარაღის მოდარაჯედ და არ ტოვებდა მას. მეფუნდუკე ყვირილით ყელს იხედა, თავი დაენებებინათ გიჟისათვის, რომ მასთან ვერას გახდებოდნენ, რადგან ჭკუათმყოფელი ადამიანი არ იყო და ვერც ვერავინ რასმე გადაახდევინებდა, თუნდაც მთელი ესპანეთის მეჯორეები სულ ამოეყლიტა. დონ კიხოტი კიდევ იმაზე მეტად ღრიალებდა. რაინდი ლანძღავდა თავის მტრებს, ურჯულოებსა და მოღალატეებს ეძახდა მათ, ხოლო

თვითონ ციხე-დარბაზის პატრონს ფიცისგამტეხსა და გაუზრდელს უწოდებდა, თავის ციხე-დარბაზში მოგზაური რაინდებისადმი ამ შეუსაბამო მოპყრობისათვის; თანვე უმატებდა, ჯერ რაინდად დალოცვილი არა ვარ, თორემ ასეთი დალატისათვის უმალ ჭკუას გასწავლიდიო.

— თქვენ კი, საზიზღარო და მურღალო ბრბოვ, მეზიზღებით და არაფრად არ მიმაჩნისხართ! აბა, გამოდით, ყველანი ერთად დამატყლით თავს, რამდენიც გნებავთ, მესროლეთ ქვა, და მაშინ ნახავთ, თქვენი კადნიერებისათვის რა სამაგიეროს მიიღებთ.

ისეთი რიხითა და სიამაყით ეუბნებოდა ამას, რომ მეჯორეები დააშინა. ამ შიშის გამო, და აგრეთვე მეფუნდუკის დარიგებით, ქვას სროლას თავი ანებეს. შემდეგ დონ კიხოტმა ნება დართო დაჭრილები წაეყვანათ, და კვლავ უწინდელი მედიდური დამშვიდებით იარაღის დარაჯობა განაგრძო.

მასპინძელს თავისი სტუმრის სისულელეები არ ეჭაშნიკა. რომ ბოლო მოღებოდა ამ დავიდარაბას, გადაწყვიტა, ჩქარა დაელოცნა იგი რაინდად და, სანამ სხვა რამ უარესი არ ჩაედინა, თავიდან მოეშორებინა. იგი მოწიწებით ეახლა დონ კიხოტს და სთხოვა — იმ რეგვენებისათვის უზრდელი ქცევა ეპატიებია, მით უმეტეს, რომ საკმაოდ იყვნენ დასჯილნი; ეფიცებოდა, ვითომც ყველა ეს ამბავი მის გაუგებრად მოხდა და ბოლოს გაუმეორა: სალოცავი არა მაქვს და არც აუცილებლად საჭიროა იგი რაინდად დალოცვის წესის ასასრულებლად, ამ დალოცვის არსი, — მეფუნდუკე ამას ისე ამბობდა, ვითომ ამ წესების კარგი მცოდნე იყო, — ხმლის ორჯერ დარტყმაში მდგომარეობს. ერთხელ მხარზე და მეორეჯერ კეფაში და ეს დარტყმა კი ყველგან შეიძლება — თუნდ გაშლილ მინდორზედაცო. ხოლო, რაც შეეხება იარაღის დარაჯობას, — დაუმატა მან, — ეგ დარაჯობა თქვენ ოთხი საათის განმავლობაში გასწიეთ. სარაინდო კანონების ძალით კი მაგისათვის ორი საათიც საკმარისიაო.

ჩვენმა რაინდმა მასპინძლის ეს სიტყვები ადვილად დაიჯერა. გამოუტხადა, მზადა ვარ ყოველი შენი ბრძანება შევასრულოო, და მხოლოდ სთხოვა, დალოცვის წესი რაც შეიძლება ჩქარა დაებოლოვებინა, რადგან — ასე ეუბნებოდა: თუ კიდევ თავს დამესხმიან, დალოცვილი რაინდი რომ ვიქნები, მაშინ ამ ციხე-დარბაზიდან ცოცხალს აღარავის გავუშვებ იმათ გარდა, ვის დანდობასაც თქვენ მიბრძანებთო.

ამ სიტყვებმა შეშინებული მეფუნდუკე ვერაფრად დააშოშმინა: იგი მოსაზრებული კაცი იყო, საჩქაროდ წავიდა დავთრის მოსატანად. სადაც მეჯორეებზე დანახარჯ ქერსა და ბზეს წერდა, მოიტანა დავთარი, თან მოიყოლა ორი ჩვენი უკვე ნაცნობი დედაკაცი და ერთიც.

კიდევ პატარა ბიჭი ანთებული ნამწვავი სანთლით. მივიდა დონ კიხოტთან, დააჩოქა, დავთარში თვალებს ცეცება დაუწყო და თან ტუჩებს აცოდვილებდა, შემდეგ კითხვის დროს ხელი ამართა და მთელი ძალ-ღონით დონ კიხოტს სილა გაართყა კეფაში. მერე მისივე ხმალი ძალუმად დაჰკრა მხარზე და სულ რაღაცას ბუტბუტებდა, ვითომ ლოცვებს ამბობდა; ბოლოს ერთ-ერთი ქალთაგანი მოიხმო და ახლადდალოცვილი რაინდისათვის ხმლის შემორტყმა უბრძანა. იმანაც დიდი მოწიწებითა და სინარნარით შეასრულა ბრძანება და თუმცა ყოველწამს მზად იყო სიცილი წასკდომოდა, მაინც, რაც კი შეეძლო, თავს იმაგრებდა, რადგან იმ ცოტა ხანში მეჭორეების შენამთხვევი მარცხი კარგად ახსოვდა. ხმალს როცა არტყამდა, კეთილმა მანდილოსანმა უთხრა დონ კიხოტს.

— უფალმა გყოს ბედნიერი რაინდი და გამარჯვებით განაცისკროვნოს თქვენი აბჯარი.

რაინდმა ქალს სახელი ჰკითხა, რათა სცოდნოდა, რომელი სეფექალის სამსახურის მოვალე ხდებოდა იგი, რომ მომავალში გაეზიარებია მისთვის ის პატივი და ღირება, რომელსაც გმირული საქციელით მოიპოვებდა. ქალმა მოკრძალებით მოახსენა, ლა ტოლოსა მქვიანო, ტოლედელი მეჭლანის ქალი ვარ, მამაჩემი სანჩო ბიენაის რიგებში ვაჭრობსო და ყოველწამს და ყოველ ალაგს, რითაც კი შემიძლია, მზად ვარ გემსახურო. დონ კიხოტმა სთხოვა, ჩემი ხათრისათვის შენს სახელს ნაწილი დონ მიუმატე და დონა ტოლოსა დაირქვიო; ქალმაც თხოვნის ასრულება აღუთქვა. შემდეგ მეორე ქალმა ღეზები გაუკეთა, და იმასაც თავის სახელის თქმა დასჭირდა. როცა გაიგო, რომ ქალს მოლინერა ერქვა, და მისი მამა ანტეკერის პატიოსანი მეწისქვილე იყო, მისგანაც მიიღო დაპირება, თავის სახელს დონას რომ მიუმატებდა და დონა მოლინერას დაირქმევდა, დონ კიხოტმა დიდი მადლობა გადაუხადა და მრავალი სამსახურის აღთქმა დაუდო. როდესაც ყველა ეს ჭერარნახული დალოცვის წესი მეტისმეტი სისწრაფით იყო აღსრულებული, ისეთი სისწრაფით, როგორც ჭერ არავის გაეგონა, დონ კიხოტმა ძალიან მოიწადინა ცხენზე ამხედრებულიყო: ისწრაფოდა ფათერაყების გზას დასდგომოდა, საჩქაროდ შეჰკაზმა როსინანტი, მოახტა მას და ცხენდაცხენ მივიდა მეფუნდუკესთან, დაჰკოცნა, თან დიდი მადლობა უთხრა სამსახურის გაწვეისათვის და ისეთი არაჩვეულებრივი სიტყვებით ეუბნებოდა ამ მადლობას, რომ მისი სავსებით გადმოცემა შეუძლებელია. მასპინძელს გაეხარდა. რადგან ამ უცნაური სტუმრის თავიდან მოშორება ეჩქარებოდა, დონ კიხოტს ალერსზე არანაკლები ენამზეობით რამდენიმე სიტყვა უთხრა, ბინის ქირადაც არაფერი მოსთხოვა და ისე გაისტუმრა იგი.

იმის შესახებ, თუ რა შეემთხვა ჩვენს რაინდს ფუნდუკიდან
გასვლის შემდეგ

უკვე თენდებოდა, როდესაც დონ კიხოტი ფუნდუკიდან გამოვიდა, და თავის თავს დალოცვილ რაინდად რომ გრძნობდა, ისე კმაყოფილი, გაამაყებული და აღელვებული იყო, რომ სიხარულით უნაგირზე ცქმუტავდა და თრთოდა; მაგრამ, როდესაც სამგზავროდ საჭირო ნივთების, — განსაკუთრებით ფულისა და საცვლების შესახებ მეფუნდუკის რჩევა გაახსენდა, შინ დაბრუნება გადაწყვიტა, რომ ყველაფერი მოემარაგებინა, და მეტადრე კიდევ თავისთვის საჭურველ-მტვირთველი ეშოვნა. ამ თანამდებობაზე ფიქრად ჰქონდა ერთი თავისი მეზობელი ბეჩავი გლეხიკაცი აეყვანა, დაწვრილშვილებული, მაგრამ, დონ კიხოტის აზრით, მოგზაურ რაინდთა საჭურველმტვირთველის ხელობისათვის მეტად გამოსადეგი. ამ ფიქრით დონ კიხოტმა როსინანტი შინისაკენ შეაბრუნა. ცხენი თითქოს მიხვდა პატრონის განზრახვას, ისეთი თოხარიკით გასწია, ასე გეგონებოდათ. ფეხებს მიწაზე არც კი აკარებდნენ.

ცოტა მანძილი რომ გაიარა, ჩვენს გმირს ხელმარჯვნივ, უღრანი ტყიდან რაღაც მწუხარე და მისუსტებული ხმა მოესმა. ამ ხმას მოჰკრა თუ არა ყური, წარმოთქვა:

— ვმადლობ ზენაარს, რომ ასე ჩქარა მიგზავნის შემთხვევას ჩემი წოდების მოვალეობა შევასრულო და ჩემთა პატიოსანთა განზრახვათა ნაყოფი მოვიხვექო. ეს ხმა, უეჭველია, ვინმე გაჰირვებულის ხმაა. რომელსაც ჩემი შემწეობა და გამოსარჩლება სჭირია.

იმავ წამს დეზი ჰკრა როსინანტს და იქით გააქანა. საიდანაც ეს ხმა გამოდიოდა. როგორც კი, ტყეში შევიდა, ერთ მუხაზე მიბმული ცხენი და იმის ახლოს მეორე მუხაზე მიკრული, წელამდის გატიტვლებული, თხუთმეტიოდე წლის ბიჭი დაინახა. სწორედ ამ ბიჭის საშინელი კვნესა იყო, რომ მოესმა, და არც უმიზეზო იყო ეს კვნესა: იმ ბიჭს ერთი ზორბა გლეხი მისდგომოდა და შეუბრალებლად სცემდა ქამრით და თან ყოველ დარტყმაზე რჩევა-დარიგებას აძლევდა:

— ხომ გეუბნებოდი, ფხიზლად იყავი-მეთქი, — აყოლებდა ის, — ახლა კი ხმა ჩაიკმიდე!

ბიჭი ეხვეწებოდა:

— მეტს აღარ ვიზამ, ბატონო; ღმერთმანი. არასოდეს აღარ ვიზამ; სიტყვას გაძლევთ, რომ კვლავ უკეთ მოვუვლი თქვენს ფარას.

დონ კიხოტმა დაინახა ეს სურათი და, რისხვით აღგზნებულმა, მკაცრად შესძახა:

— უღირსო რაინდო, განა გეკადრება იმ კაცის თავს დაცემა, რომელსაც მოგერიების ღონე არა აქვს? აბა, ინებეთ, შებრძანლით ცხენზე და ხელში შუბი აიღეთ (ცხენი რომ მუხასთან ება, გლუხის შუბიც ზედ იყო მიყუდებული). მაშინ გიჩვენებთ თქვენი საქციელის ურიგობას.

გლუხმა რომ თავით ფეხამდე შეიარაღებული რაღაც მოჩვენება დაინახა და თავის მკერდისკენაც მისი მოღერებული შუბი იგრძნო, ასე ეგონა, აღსასრულის დღე დამიდგაო და ამიტომ მშვიდობიანი კილოთი მიუგო:

— ბატონო რაინდო, ეს ბიჭი, რომელსაც ახლა ვსჯი, ჩემი ცხერის მწყემსია, მაგრამ დიდი დოყლაპიაა და ისე დაუდევრად ეკიდება საქმეს, რომ დღე ისე არ გავა, არა დააკლდეს რა; აი ახლა, როცა ამ დაუდევრობისათვის და, ვინ იცის — ცუდლუტობისათვისაც — ვსჯი, ასე მეუბნება, ამას სიავით ჩადიხარ, რადგან ჯამაგირის მოცემა არ გინდაო, ღმერთსა ვფიცავ და სულიც არ წამიწყდება, ტყუის!

— როგორ თუ „ტყუის!“ და ამის თქმას ბედავ, ისიც ჩემს წინაშე, საძაგელო ხეპრევი! — შეპყვირა დონ კიხოტმა: — სინათლის მომფენ მზესა ვფიცავ, ლამის ეს შუბი შიგ მკერდში გაგახედო. რაც ერგება, დაუყოვნებლივ გაუსწორდი და კრინტი არ დაძრა, თორემ, მამა ზეციერს გეფიცები, ერთი დაკვრით სულს გაგაცხებინებ და აქვე გაგათავებ. ახლავე ახსენ ეგ ბიჭი!

გლუხმა თავი ჩაჰკიდა და ხმაამოუღებლივ ახსნა ბიჭი; ხოლო დონ კიხოტმა ბიჭს ჰკითხა, რამდენი მართებს შენს პატრონსო? ცხრათვის მართებს, თვეში შვიდ-შვიდი რეალიო, მიუგო ბიჭმა. დონ კიხოტმა იანგარიშა და გამოიყვანა, რომ სულ სამოცდასამ რეალს შეადგენდა, და გლუხს უბრძანა, ეს ფული ამ წამსვე ჩაებარებინა თავისი მწყემსისათვის, თუ არ უნდოდა სიცოცხლეს გამოსალმებოდა. შიშით აკანკალებულმა გლუხმა უთხრა, ავი წელანაც დავიფიცო (თუმცა სულაც არ დაუფიცნია) და ახლაც ვფიცავ, მაგდენი არ მმართებსო; ამ თანხიდან ანგარიშში უნდა ჩაიწეროს და გამოექვითოს. საფასური სამი წყვილი ფენსაცმელისა, რომელიც ბიჭმა გაცვითაო, და ავადმყოფობისას ორჯერ სისხლის გამოშვებისა, რაც ერთ რეალს შეადგენსო.

— ვთქვათ, რომ ეს ასეა, — მიუგო დონ კიხოტმა, — მაგრამ, რაც ფენსაცმელებსა და სისხლის გამოშვებაში დაგიხარჯავს, უკვე გაინაღდეთ, როცა ამ ბიჭს უდანაშაულოდ სცემეთ: რადგან, თუ მაგან თქვენგან ნაყიდი ფენსაცმლის ტყავი დაგლიჯა, სამაგიეროდ თქვენ

მაგის საკუთარი ტყავი დაგლიჯეთ; და თუ დალაქმა სისხლი გამოუშვა როცა ბიჭი ავად იყო, ახლა თვითონ თქვენ უშვებთ სისხლს, როცა მაგისტვის ეს საჭირო არ არის და ჯანმრთელია. მამასადამე, ამაშიც სრულიად ბარიბარში ხართ.

— ჩემდა საუბედუროდ, ბატონო რაინდო, ფული თან არა მაქვს. მაგრამ შინ წამყვეს ანდრესი და სულ წვრილად დავუთვლი. რაცა მმართებს.

— ღმერთმა დამიფაროს მაგას შინ გავყვე! — შეჰყვირა ანდრესმა. — არა, ჩემო ბატონო, მაგაზე ფიქრიც კი არ შემიძლია. მაგან რომ ცალკე მომიხელოს, წმიდა ბართლომეს რომ ტყავი გააძკრეს, სწორედ ისე გამაძრობს ტყავს.

— არა, არაფერსაც არ გიზამს, — უპასუხა დონ კიხოტმა. — ოღონდ რაინდთა ის ორდენი დაიფიცოს, რომელსაც ეკუთვნის, მე თავს დავანებებ, შენი ჯამაგირის თავდები ვიქნები.

— რასა ბრძანებთ, ბატონო, — უთხრა ბიჭმა, — ჩემი პატრონი რაინდი რამა ჰქნა, რაინდთა არც ერთ ორდენში არაა ჩაწერილი, ერთი უბირი გლეხია, ხუან ალდულო ჰქვია, სოფელ კინტანარის მდიდარი მცხოვრები.

— ეგ არაფერი, — შენიშნა დონ კიხოტმა, — ალდულოებიც შეიძლება ისეთივე რაინდები იყვნენ, როგორც ყველა სხვები არიან, რადგან ჩვენ სახელი კი არ გვაპატიოსნებს, არამედ საქმენი ჩვენნი გვანიჭებენ ღირსებას: ყველა ჩვენთაგანი თავის საქმეთა შვილია.

— ეგ მართალი ბრძანებაა, — უთხრა ანდრესმა, — მაგრამ რა საქმეთა შვილად ჩაითვლება ჩემი პატრონი, ოფლით დამსახურებულს ჯამაგირს რომ არ მაძლევს?

— ჩემო კარგო ანდრეს, — შეაწყვეტინა გლეხმა. — ეგრე რად მარცხვენთ? უარს როდის ვამბობ. მოიღეთ მოწყალება და წამოწყევით, და ვფიცავ რაინდთა ყველა ორდენს, რაოდენიც კი ქვეყნად არსებობს, რომ, როგორც გითხარით, სრულიად ჩაგაბარებთ თქვენს ჯამაგირს და სარგებელსაც მოგცემთ სულ ახალთახალი ფულებით.

— სარგებლისა და ახალი ფულების მიცემისაგან ვათავისუფლებ, — უთხრა დონ კიხოტმა. — რაც ერგება, უბრალო რეალები მიეცი, ამათზე მეტს არც ვითხოვ შენგან, მაგრამ შენი სიტყვა გახსოვდეს; და თუ არა და, იმავე ორდენებს ვფიცავ, სადაც არ უნდა იყო, მოგძებნი, თუნდაც ხელიკივით ხვრელში შეიმალო; და თუ გნებავთ გაიგოთ—ამის ვინ გიბრძანებთ, მაშ, იცოდეთ (ახლა უფრო ბეჯითად ასრულებ დაპირებას): მე გახლავართ სახელოვანი და უშიშარი დონ კიხოტ ლამანჩელი, ბოროტების ლახტი და უსამართლობის მმუსრაევი. ახლა კი მშვიდობით ბრძანდებოდეთ და არ დაივიწყოთ

დაპირება და ფიცი, თორემ გავინსენებ ჩემს სიტყვას და სამაგიეროს მოგიზღავთ.

ესა თქვა, როსინანტს დეზი შემოჰკრა და ამ გასამართლების ადგილს გაშორდა. გლებმა მიმავალ რაინდს თვალი გაადევნა და როდესაც იგი ტყეში შევიდა და თვალთაგან მიეფარა, ისევ თავის მწყემს ანდრესს დაუბრუნდა და უთხრა:

— გამიგონე, შვილო, შენი ჯამაგირი უნდა ჩაგაბარო, როგორც იმ უსამართლობის შემმუსვრელმა მიბრძანა.

— სიტყვას გაძღვეთ, — მიუგო ანდრესმა, — რომ ძალიან დიდ წყალობას იქმთ, თუ იმ კეთილი რაინდის ბრძანებას აღასრულებთ. ისემც დიდხანს და ბედნიერად აცოცხლოს ღმერთმა მისი გმირობისა და სამართლიანობისათვის. ვფიცავ წმიდა როკეს,* თუ სრულიად არ ჩამაბარეთ ჩემი ჯამაგირი, სადაც არ უნდა იყოს, მოვძებნი და თავის მუქარას ავასრულებინებ.

— ძალიან კარგი და პატიოსანი, მეც ვფიცავ, — უთხრა გლებმა, — და აი, რომ დაგიმტკიცო, როგორ მიყვარხარ, მინდა დავალებული გაგიბევრო, რომ უფრო მეტი გერგოს.

ეს უთხრა, ხელი წაავლო ანდრესს, ისევ იმ მუხაზე მიაკრა და იქამდის სცემა, სიკვდილის პირას მიაყენა.

— აბა, ბატონო ანდრეს, — წარმოთქვა გლებმა, — ახლა დაუძახეთ უსამართლობის იმ შემმუსვრელს; აბა ვნახოთ, ამასაც შემუსრავს და შურს იძიებს თუ არა, მაგრამ, შენს მტერს, რომ თქვენ მან ველარა გიშველოს რა და ველარ დამიშალოს თქვენი ტყავის გაძრობა. თუმცა, ასე მგონია, ეს შეურაცხყოფა ჯერ სავსებით არ მომიყენებია თქვენთვის. ო, როგორ მინდა ცოცხლად ტყავი გაგაძრო, რისიც ასე გეშინოდათ. — ცემით რომ გული მოიჯერა, ბიჭი მაინც ახსნა ხიდან და უთხრა:

— ახლა წადი და შენი მსაჯული მონახე — მოვიდეს და თავის განაჩენი შეასრულოს.

მღულარე ცრემლის ფრქვევით იფიცებოდა ანდრესი, — სახელოვან დონ კიხოტს მოვძებნი. ყველაფერს დაწვრილებით მოვუთხრობ და ჩემს ჯამაგირს სარგებლით გადაგახდევინებსო. ამ მუქარით და ტირილით წავიდა ცოცხალ-მკვდარი, მისი პატრონი კი იღგა და ხმამაღლა მისცინოდა მიმავალს... აი როგორი საშუალებით იძია შური შეურაცხყოფისათვის დიდებულმა დონ კიხოტმა და ერთი ბოროტი უკვე მოსპო ქვეყანაზე.

ამ დროს კი, ჩვენს რაინდს ეგონა და აღტაცებული იყო იმით, რამ ეს პირველი ფათერაკი მისი სარაინდო მოღვაწეობისათვის ბედნიერი დასაწყისი იყო. მომხდარი ამბებით სრულიად კმაყოფილი და

თავისთავად ფრიად ნასიამოვნები განაგრძობდა გზას თავის სოფლისაკენ და ხმადაბლა მილაპარაკობდა:

— ჰოი, მშვენიერთა მშვენიერო, უბაღლო დულსინეა ტობოსელი, ჩემს მარჯვენას ვფიცავ, რომ ქემშარიტად შეგიძლია შენი თავი ამქვეყნად მცხოვრებთა შორის უბედნიერეს მომაკვდავად ჩათვალო, რაკი ხელთ გიპყრია და ქვეშე ფერხთა შენთა ისეთი მამაცი და გამოჩენილი რაინდი გყავს დამონებული, როგორც არის და იქნება დონ კიხოტ ლამანჩელი, რომელიც, როგორც მთელმა ქვეყანამ უწყის, წუხელ რაინდად დაილოცა და დღეს კი უღმობელობისა და უსამართლობისაგან გაჩენილი დიდთა უდიდესი, ჯერ არნახული და უსასტიკესი ბოროტების დამხობა მოასწრო: უღმობელ და უსინდისო ჯალათს ხელს შოლტი წაჰკლიჯა და ჩვილი ბავშვის ტანი უმიზეზო გვემას გადაარჩინა.

ამ ლაპარაკში ერთ გზაჯვარედინს მიაღდა და მაშინვე მოაგონდა, რომ ამგვარ ალაგს მოგზაური რაინდები გაჩერდებოდნენ ხოლმე, რომ მოეფიქრათ, ოთხში რომელ ერთ გზას დასდგომოდნენ. არ უნდოდა თავის წოდების ხალხს რაშიმე ჩამორჩენოდა და იმანაც როსინანტი შეაყენა, მაგრამ რაკი გზის ამორჩევა ძალიან გაუჭირდა, ისევ ამჯობინა როსინანტისათვის სადავე მიეშვა და ჯაგლაგის ამორჩეულ გზას დასდგომდა. ცხენმა რომ თავისუფლად იგრძნო თავი, ბუნებითი ალღოს ჩაგონებით, რაღა თქმა უნდა, თავლისაკენ მიმავალი გზა სხვა გზებს ამჯობინა. ორი მილი რომ წაიარა, დონ კიხოტმა შორიდან ვიღაც ექვსი ქოლვიანი ცხენოსანი დაინახა. მათ უკან ჯორებზე მჯდომი ოთხი მსახური მოსდევდა და სამ ბიჭსაც კიდევ თითო დასაპალნებული ჯორი მოჰყავდა სადავით. როგორც შემდეგ აღმოჩნდა, ესენი ტოლედოს ვაჟრები იყვნენ და აბრეშუმის საყიდლად მურჩიას მაღიოდნენ. დაინახა თუ არა ეს, მისი აზრით — მოგზაური რაინდები, მაშინვე თავში იმ ფიქრმა გაურბინა, ისე მოქცეულიყო, როგორც რომანებში წაეკითხა — და დიდი ხნიდანვე სწყუროდა მისი ასრულება, — ერთ-ერთი მათგანი ბრძოლაში გამოეთხოვა. ამიტომ ამჟამად აიჭიმა უზანგებზე, შუბი მაგრად ჩაბლუჯა, ფარი მოიფარა, მგზავრების მოლოდინში შუა გზაში ჩადგა და იმ მანძილიდან, საიდანაც დანახვა შეეძლოთ მისი და გაგონებაც, ხმა აღიმალა და რინიანად დაუყვირა:

— თქვენგანს ნურავის იმედი ნუ ექნება ამ ალაგს გადმოაბიჯოს, თუ არ აღიარებს, რომ დედამიწის ზურგზე ყველაზე უმშვენიერესი ბანოვანია ლამანჩის დედოფალი, შეუღარებელი დულსინეა ტობოსელი!

ვაჟრები გაოცებულნი შედგნენ, რომ კარვად გაერჩიათ, თუ გინ

იყო ის უცნაური კაცი, მათ რომ უყვიროდა. და მისი გარეგნობითა და სიტყვებით მალე მიხვდნენ, რა ჭკუის პატრონიც უნდა ყოფილიყო იგი. სეირის გულისათვის და იმიტომაც, რომ შეეტყოთ, თუ რატომ მოითხოვდა მათგან ასეთ აღიარებას. — ერთმა, მათში უფრო ხუმარამ და ენამოსწრებულმა, უპასუხა:

— ბატონო რაინდო! ჩვენ ვერ ვიცნობთ იმ კეთილ ქალბატონს, თქვენ რომ ბრძანებთ; გვაჩვენეთ, და თუ მისი მშვენიერება მართლა ისე თვალწარბეცია, როგორც თქვენ ამტკიცებთ. მაშინ ყოვლის უარისუთქმელად და დიდი სიამოვნებით ვაღიარებთ თქვენი სიტყვების ჭეშმარიტებას და თქვენს ბრძანებასაც დავემორჩილებით.

— თუკი გაჩვენებთ, — მიუგო ღონ კიხოტმა, — და მხოლოდ მაშინ ირწმუნებთ დაურღვეველ ჭეშმარიტებას, ეს ვითომ რა ღვაწლი იქნება თქვენგან? საქმე ის არის, და მეც იმას მოვიტხოვ თქვენგან, რომ ჩემი სიტყვის ჭეშმარიტება იმ ქალბატონის უნახავად ირწმუნოთ, და ამას მთელ ქვეყანაზე ამტკიცებდეთ და ავრცელებდეთ, თუნდაც ამისათვის იარაღის ხმარებაც დაგჭირდებოდეთ. თუ არა და — ბრძოლაში გითხოვთ. უმსგავსნო და თავხედო კაცუნებო! თითო-თითოდ გამოხვალთ, როგორც რაინდთა კანონი მოითხოვს, თუ, თქვენებრი ხალხის ბილწი ჩვეულებისამებრ. ერთად დამესხმით თავს, ორივე შემთხვევაში, როგორც თავის სიმართლით ძლიერი კაცი, გელით — გამოდით და მე ღირსეულად დაგიხვდებით.

— ბატონო რაინდო, — მიუგო ვაჰარამა. — ყველა ამ სეფეწულეობას, ჩემი თანამგზავრების მაგიერ მოგახსენებთ, ჩვენი სინდისი გვიკრძალავს ის ვირწმუნოთ, რაც ჩვენს დღეში არც გვინახავს და არც გაგვიგონია და იმას ვამტკიცებდეთ. რაც ალკარისა და ესტრემალურის* იმპერატრიცებსა და დედოფალთ დიდად დაამცრობთ: გთხოვთ სინდისის დასამშვიდებლად თქვენი გულის დედოფლისა რაიმე პაწაწკინტელა სურათი გვაჩვენოთ, თუნდაც ხორბლის მარცვლის ოდენი იყოს; ნათქვამია: ბატკანს ერთი ბლუჯა მატყლითაც იცნობენო. ჩვენც იმ სურათის ნახვით ჩვენს სინდისს დავიმშვიდებთ და რასაცა გვთხოვთ — სრული გულით ვაღიარებთ. მასთან. ამასაც მოგახსენებთ: თქვენი მზეთუნახავის მშვენიერება ამთავითვე ისე გვჭერა, რომ თუნდაც ცალი თვალთ ბრუციანი იყოს და მეორედან გოგირდი და სინგური სდიოდეს, მაშინაც იმდენ ქება-დიდებას შევასხამთ, რამდენიც გესიამოვნებათ!

ღონ კიხოტმა რომ ეს მოისმინა, ბრაზი მეტისმეტად მოერიდა და დაუყვირა:

— რას მიჰქარავ, შე ბილწო და არამზადავ; რასაც შენ ამბობ, ჩემს დედოფალს ისეთი არა სდის რა, არამედ მხოლოდ მუშკსა და

ამბრს აფრქვევს; არც ბრუციანია, არც კუზიანი. და გვადარამის თითისტარივით* ტანწერწეტია. ძვირად დაგისვამთ მასეთ საზარელ ცილისწამებას, რაიცა ჩემი სატრფოს გასაოცარ მშვენიერებას შეჰკადრეთ!

ესა თქვა, შუბი მოიმარჯვა და კადნიერი ვაჰრისაკენ ისეთი რისხვითა და გაშმაგებით გაექანა, რომ თუ ბედნიერ შემთხვევას როსინანტი შუა გზაზე არ წაებორძიკებინა, შენი მტერი, რაც იმ თავხედ ცილისმწამებელს დაემართებოდა. როსინანტი წაიქცა და ღონ კიხოტი შორს გადასტყორცნა. და თუმცა ძალიან ცდილობდა წამოხტომას, მაინც ვერ ახერხებდა. რადგან ფარმა, შუბმა, ღეზებმა და სხვა მისმა ძველმა მძიმე ჯავშან-აბჯარმა მეტად დაამძიმეს და ადგომა გაუძნელეს: ამაოდ ცდილობდა წამოდგომას, მაგრამ ამ ფართხალში მაინც უყვიროდა ვაჰრებს:

—ნუ გარბიხართ, თქვე მხდალებო, ყურმოჭრილო მონებო. არამზადებო. ნუ გარბიხართ! მე თუ დავეცი — ცხენის ბრალია და არა ჩემი, აბა ერთი წამოვდგე, გაჩვენებთ სეირს!

ერთმა გულფიცხმა მეჯორემ ველარ მოითმინა, რომ ძირს გაშოტილი საბრალო რაინდი განაგრძობდა უშვერი სიტყვებით მათს ლანძღვა-გინებას და გადაწყვიტა კარგად მოებეგვა იგი. მივარდა ღონ კიხოტს, ხელიდან შუბი გამოგლიჯა. ჯერ მთლად დაუმტვრია. მერე იმისი ერთი ნატეხით თვითონ რაინდს მისდგა და ასე აუნთო გვერდები, რომ, თუმცა ბეგთარიც ეცვა, კინალამ ძვლები მიულეწა. ვაჰრები მეჯორეს ამაოდ ეძახდნენ, თავი დაენებებინა საბრალო რაინდისათვის: მაგრამ, რადგან მეტად წახალისდა ცემით, მათ აღარ უსმენდა. ერთი ნატეხი რომ დაამტვრია ზედ, ახლა მეორეთი მიჰყო ხელი, მერე მესამეთი, ვიდრე ყველა ნატეხი ზედ არ მიალეწა; ჩვენი რაინდი ამ ყოფაშიაც არ იშლიდა მუქარას და ამ ავაზაკების თავზე ცა და ქვეყანას იხმობდა (ახლა ვაჰრები ავაზაკებად მიიღო).

ცემით რომ გული მოიჭერა, მეჯორემ თავი დაანება და თავის ბატონებს უკან გაედევნა; მიმავალთ გზა-გზა სალაპარაკოდ კარგი მასალა მიეცათ. ღონ კიხოტმა რომ მარტო დაიგულა თავი, ადგომა მოიწადინა, მაგრამ განა ნაცემ-ნატყუპი და თითქმის მისიკვდილებული შესძლებდა იძას. რაც წინათ მთელმა და სალ-სალამათმა ვერ შესძლო? ამ სამწუხარო მდგომარეობაში თავს იმით ინუგეშებდა, რომ სწორედ ასეთი მარცხი მოგზაური რაინდებისათვის იშვიათი რამ შემთხვევა არ იყო, და რომ ეს მარცხი ცხენის მიზეზით მოუვიდა. მაგრამ ადგომა ვერაფრით ველარ შეიძლო, ისე ჰქონდა ძვლები დამტვრეული. რაკი ველარ ადგა, გარემოებას დაემორჩილა და ისევ წოლა ამჯობინა.

ხადაც გრძელდება ჩვენი რაინდის ბედუკუღმართი ამბები

რაკი დარწმუნდა, ფეხზე წამოდგომა და ოდნავი განძრევაც აიღარ შემძლიაო, ჩვენმა რაინდმა, გულის გადასაყოლებლად, თავის ჩვეულებრივ წამალს მიმართა, სახელდობრ — მოეგონებინა რომელიმე შემთხვევა რომანებიდან; და მისმა გიჟურმა ოცნებამ წარმოიდგინა სცენა ბალდუინსა და მანტუანელ მარკიზს შორის, როცა კარლოტომ მთებში დატოვა დაჭრილი ბალდუინი, — ეს ისტორია* კარგად იციან ბავშვებმა. ცნობილია ჭაბუკთათვისაც, მას სიყვარულითა და გულისხმიერებით ეპყრობიან მოხუცნიც, მაგრამ, მიუხედავად ყოველივე ამისა. ისევე სარწმუნო და დასაჯერებელია, როგორც მაკმადის სასწაულები. ამ ისტორიის გახსენება მეტად იამა დონ კიხოტს, რადგან ფიქრობდა, ჩემი ახლანდელი სავალალო მდგომარეობისათვის ზედ გამოქრილიაო; და აი, უიმედობის სახით მიწაზე გორაობა და იწყო და უღრმესი გრძობით მისუსტებული ხმით იმ სიტყვებს იმეორებდა, რა სიტყვებსაც რომანსის ავტორი დაჭრილ ტყის რაინდს ათქმევინებს:

ო, სენიორა, სადა ხარ, მოდი,
გაიზიარე ეს მწუხარება.
ან შენ არ უწყვი ჩემი წამება,
ან წამებული არ გებრალება.

რომანსი განაგრძო და მივიდა შემდეგ ლექსამდის:

ო, მანტუის მბრძანებლო,
ბიძაჩემო და მეფევე...

ბედად ისე მოეწყო საქმე, რომ იმ დროს, როცა ამ სტრიქონებამდე მივიდა, გზაზე შემთხვევით გამოჩნდა მისი სოფლელი გლეხი; წისქვილში საფქვავეი წაელო და ახლა შინ ბრუნდებოდა. მიწაზე დაგდებული კაცი რომ დაინახა, დაუძახა: ვინა ხარ და რა სატკივარი დაგმართნია, რომ ეგრე საცოდავად ჰკმინავო? ახლა დონ კიხოტმა თავი ბალდუინად წარმოიდგინა და ეს გლეხკაცი კიდევ თავის ბიძად, მანტუის მარკიზად მიიღო. ამიტომ არა უპასუხა რა და განაგრძო თავისი რომანსი, სადაც მოთხრობილი იყო მისი უბედური ამბები, იმპერატორის შვილის მიჯნურობა თავის მეუღლესთან, ერთი სიტყვით, ყველაფერი, რასაც ამ რომანსში მღერიან.

ყველა ამ სისულელემ ფრიად განაცვიფრეს გლეხი. ძალიან გაუ-

კვირდა რაინდის ბოღვა. ღონ კიხოტს კეტით ცემისაგან ჩამსხვრეული ზარადი მოხსნა, მტვრით გათხუპნული პირისახე მოწმინდა. მაშინვე იცნო და უთხრა:

— სენიორ კეხანა (რადგან ასე ეძახდნენ სრულ ჭკუაზე ყოფნის დროს, როცა მშვიდობიან იდაღვოდ ცხოვრობდა და ჭერ მოგზაურ რაინდად არ ქცეულიყო), ერთი მიბრძანეთ, ღვთის გულისათვის, აქ როგორ გაჩნდით და ეგ ყოფა ვინ დაგაწიათ?

მაგრამ ღონ კიხოტი პასუხს არ აძლევდა და ისევ თავის რომანსს განაგრძობდა. მაშინ, კეთილმა გლეხმა, კითხვით რომ ვერა გააწყობრა, გულდასმით, როგორც კი შეეძლო, ქაშქანები და სამკლავეები მოხსნა და გასინჯა, ჭრილობა ხომ არსად აქვსო; რაკი დარწმუნდა, რომ ჭრილობა არ ჰქონდა, რის გაჭირვებით, დამტვრეულ-დაბეჭილი რაინდი ფეხზე წამოაყენა და ვირზე შესვა. მერე იარაღი მოაგროვა. ერთი ბეწვა შუბის ნატეხიც კი არ დაუტოვებია, ერთიანად როსინანტს დააკრა უნაგირზე, ვირსა და ცხენს სადავეები დაუჭირა და სოფლისკენ გაემართა; იმ აბდაუბდისა კი სულ ვერა გაიგო რა, რასაც ღონ კიხოტი გზადაგზა განუწყვეტლივ უამბობდა. თუმცა ღონ კიხოტი ბოღვაში იყო გართული, მაინც ეტყობოდა. ძალიან ცუდად გრძნობდა თავს, პირდაპირ ჯდომა აღარ შეეძლო, რის ვაი-ვაგლახით გადაწოლილიყო უნაგირზე და ხანდახან ისეთი მწარე გმინვა აღმოხდებოდა, თითქოს მისი ხმა ზეცამდე აღწევდა ხოლმე. გლეხს რომ საქმე გაუჭირდა, ჰკითხა: რა გაწუხებსო? მაგრამ, უნდა ვიფიქროთ, რომ თვითონ ეშმაკი აგონებდა მისი საკუთარი ფათერაკების მსგავს ამბებს. რადგან ამჟამად ბალღუინი მიავიწყდა და მოიგონა ის ამბები. როცა ანტეკერის მმართველმა როდრიგო დე ნარვაესმა მავრი აბინდარაესი შეიპყრო და თავის ციხე-დარბაზში ტყვედ წაიყვანა. ამიტომ, როცა გლეხი მეორედ შეეკითხა, თავს როგორ გრძნობ და რა გაწუხებსო, მან მიუგო იმავე სიტყვებითა და გამოთქმებით. რომლითაც უპასუხებს ტყვე აბენსერაქი¹ როდრიგო დე ნარვაესს. ხორხე დე მონტემაიორის „დიანაში“. ეს წიგნი წანაკითხი ჰქონდა ჩვენს რაინდს. მერე ყველა ამას ისეთი მითვისებით ამბობდა, რომ გლეხი თავს იმტვრევდა ამ აბდაუბდაში რამე გაეგო და მზად იყო სული ეშმაკისთვის მიეყიდნა. ახლა კი მთლად დარწმუნდა, რომ მისი მეზობელი ჭკუაზე შემცდარიყო, და რაც კი შეეძლო. დაეშურა — ჩქარა მისულიყო შინ და უბედური რაინდის იმ სულელურ ბოღვას ჩქარა დაღწეოდა. რადგან თავი მოაძულა მისმა გულისგამაწვკრილებელმა სიტყვებმა. ღონ კიხოტმა მაინც კიდევ თავისი მოაყოლა:

— იცოდეთ, ჩემო ბატონო, სენიორ როდრიგო დე ნარვაეს, მე რომ ხარიფას მოგახსენებდით, ახლა იგი მშვენიერი ტობოსელი ღულ-

სინეა. და იმის სადიდებლად ჩამიდენია. აწცა ვიქმ და კვლავაც ჩა-
ვიდენ უდიდესთა სარაინდო ღვაწლთა, რომელთა მსგავსი არც უნა-
ხავთ, არცა ხელავენ და ვეჭვობ, რომ მომავალ საუკუნეებშიც ოდესმე
იხილონ!

ამაზე გლახმა მიუგო:

— გამიგონეთ, ჩემო ბატონო სენიორ, — ვაიმე ცოდვილს! —
დონ როდრიგო დე ნარვაესი და მანტუის მარკიზი საიდან ვიქნები, მე
თქვენი მეზობელი პედრო ალონსო გახლავარ; არც თქვენ ხართ ბალ-
დუინი და მავრი აბინდარაესი, თქვენ ბრძანდებით პატიოსანი იდალ-
გო ბატონი კეხანა.

— მე თვითონ ვიცი. ვინცა ვარ, — უთხრა დონ კიხოტმა, — და
ისიც ვიცი, რომ არათუ იმ რაინდებად შემიძლია ვიყო, ვინც ახლა
დავასახელე, არამედ საფრანგეთის ყველა თორმეტ დიდებულადაც
და დიდების ცხრა გმირადაც, * იმიტომ, რომ მათ მიერ ჩაღენილი სა-
გმირო საქმეები ყველა ერთად და თითოეული ცალ-ცალკე ჩემგან
ჩაღენილ გმირობასთან შედარებით ჩალადაც არ ჩაითვლებიან.

ამგვარი ბაასით ჩვენმა მგზავრებმა მზის ჩასვლისას თავიანთ სო-
ფელს მიადწიეს; მაგრამ გლახკაცს არ უნდოდა ჩვენი იდალგო ნაც-
ნობებს ამ ყოფით ენახათ — ნაცემი და ვირზე ძლივსლა მჭდომი, და
ამიტომ სოფლის გარეთ შეიკადა. როდესაც, მისი აზრით, კარგად და-
ბინდდა, სოფელში შევიდა და დონ კიხოტის სახლისაკენ გაემართა.
ამ დროს იქ ყველანი მეტად გაოცებულნი და შეწუხებულნი იყვნენ
იმაზე, რომ პატრონი ასე უკვალოდ გაქრა. იქ იყვნენ დონ კიხოტის
გულითადი მეგობრები, სოფლის დალაქი და მღვდელი. სახლის გამგე
ელაპარაკებოდა მათ და ჰკითხავდა მღვდელს:

— რას იტყვით. თქვენო მოწყალეზავ, სენიორ ლიცენციატო პერო
პერეს (ასე ეძახდნენ მღვდელს), ჩემი ბატონის უბედურებაზე? საღ
უნდა წასულიყო, აგერ სამი დღეა, რაც წავიდა და აღარც სადმე მისი
ცხენია, აღარც შუბი, არც ფარი და არც სხვა იარაღი. აჰ, რა უბე-
დური ქალი ვარ! გეფიცებით, ეს სულ იმ შეჩვენებული სარაინდო
რომანების ბრალი უნდა იყოს, დილიდან საღამომდის მათ კითხვაში
რომ იყო. იმ წიგნებმა აურიეს ტვინი; ეს ისე ნამდვილია, როგორც
ისა. რომ თქვენ ახლა აქა ბრძანდებით. ახლა მაგონდება, თუ რამ-
დენჯერ უთქვამს თავისთვის, მოგზაური რაინდი უნდა გავხდეთ. ფა-
თერაკების საძებნელად მთელი ქვეყანა უნდა მოვიარო. ვიშ, ნეტავ
არ იქნებოდა, სატანასა და ბარაბას* წაეღოთ ის წიგნები, რომ ისეთი
გონიერი კაცი შეშალეს ჭკუაზე, — ლამანჩში ბადალი არ მოეპო-
ვებოდა!

ამასვე ამბობდა დონ კიხოტის დისწული და უმატებდა:

— იცით, ბატონო ოსტატო ნიკოლას (ასე ეძახდნენ დალაქს), ხშირად მოხდებოდა ხოლმე, რომ ბატონი ბიძაჩემი რამდენიმე დღესა და ღამეს ზედმეყოლებით იმ შეჩვენებული რომანების კითხვაში ატარებდა. შემდეგ ცნობადაკარგული გადაადგებდა წიგნს, წამოხტებოდა, იძრობდა ხმაღს. რამდენჯერმე კედელს სთხლემდა. და ქანც-მიღეული იძახდა: ოთხი გოლიათი მოვკალი, ტანით ოთხ კოშკზე უფრო უმაღლესიო; და ამ დროს რომ წურწურით ოფლი სდიოდა. იმაზე კიდევ ამბობდა, ეს სისხლიაო და მათთან ბრძოლაში მიღებული ქრილობიდან მდისო. მერე ერთ ვეებერთელა აზარფეშა ცივ წყალს დაღევდა, გულს გაიგრილებდა, დამშვიდდებოდა და გვარ-წმუნებდა, ეს წყალი კი არა, მკურნავი სასმელი დავლიეო, ჩემმა მეგობარმა, დიდმა ჯადოქარმა და ბრძენმა ესკიფემ* მომიტანაო. ვაი-ჩემს თავს, სულ ჩემი ბრალია, რატომ მაშინვე არ შეგატყობინეთ. რომ ბატონი ბიძაჩემი ასეთ გიჟურ საქმეებს სჩადიოდა, ეგებ დროზე გეწამლათ, რომ სენი ისე ძალიან არ გაძნელებოდა. მაშინ რომ მეტქვა, იქნებ მისი შველა ჯერ კიდევ შესაძლებელი ყოფილიყო. იმის მეტი კი არა უნდოდა რა, ოღონდ ყველა ეს წყეული წიგნი (ასეთები კი ბლომად ჰქონდა) ერთიანად დაგეწვათ: მათში ბევრი ისეთია. რონ ერეტიკოსთა წიგნებივით დაწვის ღირსია.

— მართალს ამბობთ, — მიუგო მღვდელმა. — მეც ამას ვფიქრობ და სიტყვას გაძლევთ, რომ ხვალვე აუტოდაფს* გაუუმართავთ მათ. ერთიანად ცეცხლში გამოვებუგავთ, რათა კვლავ არ აღძრან ადამიანები იმ საქმისათვის, რომელთაც სჩადის ახლა მათი წამკითხველი ჩემი უბედური მეგობარი.

ღონ კიხოტსა და მის თანამგზავრს ესმოდათ მთელი ეს საუბარი და გლახისათვის სავსებით ნათელი გახდა მეზობლის ავადმყოფობის მიზეზი, ამიტომ ხმამაღლა დაიყვირა:

— კარი გააღეთ, ქალბატონო, მოვიდა მძიმედ დაჭრილი სენიორი ბალდუინი და სენიორი მანტუის მარკიზი, იგივე სენიორი მავრი აბინდარაესი, იგი დატყვევებული მოჰყავს ანტეკერის ბრძანებელს მამაც როდრიგო დე ნარვაესს.

ამ შეძახილზე ყველანი გარეთ გამოცვივდნენ: მამაკაცებმა დაინახეს თავიანთი მეგობარი, ქალებმა პატრონი და ბიძა, და ხვევნაკონა დაუწყეს მას, ხოლო ამ დროს ღონ კიხოტი განაგრძობდა ვირზე ჯღომას და ძირს ჩამოსვლას ვერ ახერხებდა. მან წარმოთქვა:

— შესდექით ყველანი, მძიმედ ვარ დაჭრილი ჩემი ცხენის მიზეზით, ლოგინში ჩამაწვინეთ და თუ შესაძლოა, დამიძახეთ ჯადოსან ურგანდას* — წყლულები შემიხვიოს და გამიკურნოს.

— ხედავთ რა უბედურებაა! — შეჰყვირა სახლის გამგემ. — გა-

მოვიცან თუ არა, რომელი ფეხით კოჭლობს ჩვენი სენიორი? მობრძანდით, ბატონო, კეთილი იყოს თქვენი მობრძანება, და ყველა უ რ გ ა დ ა ს* თავი ანებეთ: ქრილობას უიმისოდაც კარგად შეგიხვევთ და განგუჟრნავთ. ათასჯერ შეაჩვენოს ღმერთმა ის თქვენი წყუთლი რაინდული წიგნები, მაგ ყოფამდის რომ მიგიყვანეს.

შემდეგ დონ კიხოტი ლოგინში ჩააწვინეს და როცა გასინჯეს და ქრილობა კი ვერსად ჰპოვეს, მან აუხსნა, დაქრილი არ ვარ, მხოლოდ ჩემი ცხენის მიზეზით დავიბეგვეო. როსინანტი სწორედ იმ დროს წაიქცა და ქვეშ მომიტანა, როდესაც ათას გოლიათს მარტოკა ვებრძოდო. ამბობდა, მათზე უსაშინელესი და უსაზარლესი ქმნილებანი დედამიწას არ წარმოუშვიაო.

— ო-პო-პო, ხედავთ რა ამბავია, — შენიშნა მღვდელმა, — გოლიათებამდისაც მისულა საქმე. თავს გეფიცებით, ხვალ, მზის ჩასვლამდის, სულ ერთიანად ცეცხლს მივცემ იმ წიგნებს.

მეგობრებმა და შინაურებმა მრავალი რამ გამოჰკითხეს დონ კიხოტს, მაგრამ მან არაფრის თქმა არ მოისურვა, მხოლოდ ითხოვდა, რამე მაჭამეთ და მომასვენეთო, რადგან ყველაზე მეტად ჭამა და ძილი მინდაო. თხოვნა მსწრაფლ აუსრულეს და მასუკან მღვდელმა დაწვრილებით გამოჰკითხა გლენჯაკს, სად და როგორ იპოვა დონ კიხოტი; იმანაც უამბო, თუ როგორ ნახა შიგ შუა გზაში დაგდებული, როგორ წამოიყვანა ვირით, და გაიმეორა ყველა ის სისულელე, რასაც გზადაგზა რომავდა ჩვენი რაინდი. ამ ნაამბობის შემდეგ ლიცენციანტს კიდევ უფრო გაუცხოველდა გეგმის შესრულების სურვილი. ასეც მოიქცა: მეორე დღეს გაუარა თავის მეგობარ დალაქს, ოსტატ ნიკოლასს, და ორივენი დონ კიხოტის სახლისაკენ გაემართნენ.

თ ა მ ი VI

თუ რა გულდასმითა და სეირით გასინჯეს მღვდელმა და დალაქმა ჩვენი მახვილგონიერი იდალგოს ბიბლიოთეკა

ხოლო დონ კიხოტს ჯერ ისევ ეძინა. მღვდელმა ძმისწულს იმ ოთახის გასაღები სთხოვა, სადაც ესოდენ დიდი უბედურების მიზეზი — წიგნები ინახებოდა. ძმისწულმა დიდი სიამოვნებით აუსრულა თხოვნა. კარი რომ გააღეს, ყველანი შიგ შევიდნენ—სახლის გამგე ქალითურთ; აქ ასზე მეტი დიდტანიანი წიგნი დახვდათ, მშვენიერ ყდებში ლამაზად დაკაზმული, და იმათ გარდა კიდევ რამდენიმე მომცრო ტანისა იყო. როგორც კი სახლის გამგე ქალმა ისინი შემოსუ-

ლი დაინახა, ფიცხლავ ოთახიდან გამოვიდა და პატარა ხანს უკან აიაზმის წყლითა და უსუფით დაბრუნდა.

— თქვენს მადლს, სენიორ ლიცენციატო. — უთხრა მან. — ეს აიაზმა ასხურეთ ამ ოთახს, ეგებ ძალა დაეკარგოთ, რაც ამ წიგნებში გრძნეულნი იმყოფებიან და ჩვენი მოჯადოება ველარ შეიძლონ, იმის სამაგიეროდ. აქედან რომ ვაძევებთ. თორემ გამოგვეცხადება ერთ-ერთი იმ გრძნეულთაგანი, ამ წიგნებს რომ ავსებენ, მოგვაჯადოებენ და სამაგიეროს მოგვიზღავენ, რადგან ვაპირებთ მის თანამოდმეთა გაპამპულებას და მიწის პირისაგან მის აღგვას.

ლიცენციატს ამ გულუბრყვილობაზე გაეცინა და დალაქს სთხოვა. ის წიგნები რიგრიგობით მიეწოდებინა გადასასინჯად, თუ რა ეწერა შიგ, რომ უვნებელი წიგნებიც დაუმსახურებლად ცეცხლში არ მოჰყოლოდნენ.

— აბა, პა, პა! ერთიც არ დაინდოთ! — წამოიძახა დისწულმა. — ყველანი არიან. ყველანი. ჩვენი უბედურების მიზეზნი. კარგი იქნება ფანჯრიდან გადაუძახოთ ეზოში, იქ ერთად მოვაგროვოთ და ცეცხლი წაუჟეილოთ; ან არა, აქ რომ ბოლმა არ შეგვაწუხოს, ემჯობინება, ბაკში გავიტანოთ და იქ ერთი კარგი კოცონი ავაგიზგიზოთ!

სახლის გამგე ქალიც ამავე აზრისა იყო: აი როგორ სურდათ მათ ამ უმანკო ბალებების დაღუპვა. მაგრამ მღვდელი არ დაეთანხმა მათ. უნდოდა წიგნების სათაურები მაინც გაეგო და სინჯვა დაუწყო. ოსტატ ნიკოლასისაგან მიწვდილი პირველი წიგნი აღმოჩნდა ა მ ა დ ის გ ა ლ ე ლ ის ისტორია ოთხ ნაწილად. მღვდელმა წარმოთქვა:

— აქ სწორედ ბედის განაჩენს ვხედავ. რადგან, როგორც მსმენია, ესაა ესპანეთში დაბეჭდილი პირველი რაინდული რომანი და იქიდან წარმოიშვა ყველა დანარჩენი. ამიტომ ვფიქრობ, როგორც მთელ ამ მავნე სექტის მეთაურს, დაუნდობლად უნდა მივუსაჯოთ ცეცხლში დაწვა.

— არა, სენიორ, — შეესიტყვა დალაქი. — როგორც გამონაკლისი, მოდი, ეგ წიგნი დავინდოთ. რადგან ბევრისაგან გამიგონია, ყველა სარაინდო წიგნზე უკეთესი ეგ არის თურმე. რომელიც კი ოდესმე დაწერილა.

— ეგეც კი მართალია; როგორც ნიმუში და მაგალითი, ღირსია ეპატოსს, — მიუგო მღვდელმა. — მაშ, მივილოთ ეს მხედველობაში და ჭერხანად სიცოცხლე ვაჩუქოთ. აბა, ახლა ვნახოთ, ამას რა მოსდევს.

— „ესპლანდიანის თავგადასავალი“. ამადის გალელის კანონიერი შვილისა, — უთხრა დალაქმა.

— სიმართლე უნდა ითქვას. — წარმოთქვა მღვდელმა, — მამის ღვაწ-

ლი შვილს ღირსებად როდი ჩაეთვლება. აიღეთ იგი, ქალბატონო სახლის გამგევე, და ფანჯრიდან გადაუძახეთ, ჩვენს კოცონს საფუძველი ამ წიგნმა დაუღოს.

სახლის გამგე ქალი ამ ბრძანების აღსრულებას სიამოვნებით დაეშურა და კეთილი „ესპლანდიანი“ დამსახურებული ზვედრის მისაღებად ეზოში გადააბრძანა.

— აბა, შემდეგ რა არის? — ჰკითხა მღვდელმა.

— შემდეგ „ამადის ბერძენია“, — განაგრძობდა დალაქი, — და, უეჭველია: ყველა წიგნი, რაც ამ თაროზე აწყვიტა: ამადისების გვარეულობაზე იქნება დაწერილი.

— მაშ, ყველა ეზოში გადაუძახე, — უთხრა მღვდელმა. — ისე ძლიერ მინდა ცეცხლში გამოვბუგო დედოფალი პინტიკინესტრა, ვწყემსი გოგო დარინელი მისი ეკლოგებიანად* და ამ ავტორის მთელი საშინლად გაბერილი აბლაუბდებით, რომ მათთან ერთად ჩემს მშობელ მამასაც კი გამოვწვავდი, ახლა რომ მოგზაური რაინდის სახით გამომცხადებოდა.

— მეც ეგრე მგონია, — დაეთანხმა დალაქი.

— მეცა, — მიაყოლა დისწულმა.

— მაშ, თუ ეგრეა, ესენიც თავის ამხანაგებთან მიბრძანდნენ, — თქვა სახლის გამგე ქალმა. იგი უამრავი ტომებით დატვირთეს, და რმანაც კიბეზე ჩაუსვლელად, პირდაპირ ფანჯრიდან გადაყარა ისინი.

— ეგ კასრივით გაბერილი წიგნი რაღაა? — ჰკითხა მღვდელმა.

— ეს არის „დონ ოლივანტე დე ლაურა“, — უპასუხა დალაქმა:

— ჰო, ეგ რომანიც მისი შეთხზულია, ვინც „ყვავილთა წალკოტი“ დაწერა, — თქვა მღვდელმა. — არ ვიცი, ღმერთმანი, რომელში უფრო ბევრი მართალია და, ანუ უკეთ, რომელი უფრო ნაკლებად სტყუის. ერთის თქმა კი შემიძლია: მაინცადამაინც ბატონმა ოლივანტემაც ინებოს ეზოში გადაბრძანება, იმის სამაგიეროდ, რომ ბევრი ახირებული და თავხედური სისულელეა შიგ მოჩმასული.

— შემდეგ მოდის „ფლორისმარტე ჰირკანელი“, — განაგრძობდა დალაქი.

— აჰა, ვაჟბატონი ფლორისმარტეც აქ ბრძანებულა?! — შესძახა მღვდელმა. — მაშ, თავის ამხანაგებთან წაბრძანებას დაეშუროს, ნუ დავინდობთ მაგ უხეშს, უხეიროდ მოთხრობილ წიგნს — ნურც იმისათვის, რომ უცნაურად გაჩნდა და ნურც იმისათვის, რომ დაუჯერებელი ამბებით არის სავსე. აბა, ქალბატონო სახლის გამგევე, მაგასაც თავის გზა უჩვენეთ.

— სიამოვნებით, სენიორ, — ეუბნებოდა სახლის გამგე და უღიდესი ხალისით ასრულებდა, რასაც უბრძანებდნენ.

- - აი ესეც, „პლატირ რაინდი“, — აუწყა დალაქმა. — ძველი წიგნია, მაგრამ შიგ კი იმდენი არა ყრია რა, მაგის დანდობა რომ ღირდეს. ეზო უჩვენეთ და მოისპოს მაგის სახსენებელი.

ესეც შეასრულეს. შემდეგ სხვა წიგნი გადაშალეს და წაიკითხეს სათაური: „ჯვრის რაინდი“.

— ასეთი ღვთიური სახელისთვის მაგის ავტორის უვიცობის დანდობა შეიძლებოდა, მაგრამ, ტყუილად როდი ამბობენ: „ჯვრის უკან ბოროტი სულისა გეშინოდესო“. მაშ, ეგ რაინდიც გადაუძახეთ — ქიაკოკონა დაამშვენოს.

დალაქმა კიდევ აიღო ერთი წიგნი და თქვა:

— აი „რაინდობის სარკე“.

— მაგას ვიცნობ, — მიუგო მღვდელმა. — მაგაში მართლისმოყვარე ისტორიკოს ტურპინისაგან მოთხრობილია ამბავი საფრანგეთის თორმეტი დიდებულისა, რეინალდო მონტალბანელისა და მისი მეგობარ ამხანაგებისა. ყველა ისინი კაკუსზე უარესი ავაზაკები იყვნენ. ჰეშნარიტად, მათ მხოლოდ სამუდამო ექსორიას მიუვსჯიდი, იმის პატივით, რომ მაგან მათეო ბოიარდოზე* ზეგარდმო შთაგონება მოახდინა და ეს ბოიარდო კიდევ ქრისტიანმა პოეტმა ლოდოვიკო არიოსტომ თავის პოემისათვის მასალად მოიხმარა. ხოლო, თუ ეს უკანასკნელი ჩვენს წიგნებს შორის აღმოჩნდება და დავინახავთ, რომ თავის მშობლიურ ენაზე აღარ ლაპარაკობს, არავითარ პატივს არ დავდებ. მაგრამ თუ თავისი ენით ილაპარაკა, თაყვანისცემით თავზე დავიდებთ.

— არიოსტო იტალიურ ენაზე მაქვს, მაგრამ მისი არა გამეგებარა, — წარმოთქვა დალაქმა.

— არცაა საჭირო, რომ გაიგო, — შენიშნა მღვდელმა, — მასთან არაფერი გვეთქმოდა სენიორ კაპიტნის* საწინააღმდეგოდ, ჩვენს გასაცნობად. მთელს ესპანეთში კასტილურად მორთული რომ არ გავრცელებინა ეს წიგნი, რადგან ამით ბუნებრივი შნო და ლაზათი დაუკარგა მას. ნეტა იმასაც შენსავით ვერა გაეგო რა, თუმცა ასე იქცევა ყველა, ვინც ცდილობს სხვა ენაზე თარგმნოს ლექსადთქმული თხზულება: რადგან. რაც არ უნდა გულისხმიერნ● და დაოსტატებულნი იყონ მთარგმნელები, — ვერასოდეს მიაღწევენ სრულყოფილ ფორმას, სრულიად ვერ გადმოიღებენ დედნის იმ ღირსებას და მშვენიერებას. რომლითაც ეს პოემები გაჩნდნენ ამ ქვეყანაზე. ამიტომ ამ ბიბლიოთეკაში აღმოჩენილი საფრანგეთზე მოუბარი სხვა წიგნები ამომშრალი ჰქის ფსკერში ჩავაწყობთ და იქ შევიინახოთ, მანამ გონივრულად არ მოვიფიქრებთ, თუ რა უნდა ვუყოთ მათ. „ბერნარდო დელ კარპიოსა“ და „რონსეველს“ კი ამ წყალობას არ ვაღირსებ. და თუ აქ

სადმე ხელში ჩამივარდებიან, მაშინვე ქალბატონ სახლის გამგეს გადავცემ და ისიც შეუბრალებლად ცეცხლს შეუკეთებს.

დალაქი მღვდელს ყველაფერში დაეთანხმა და აცხადებდა, ყველაფერი ეს მართალია და სწორიაო, რადგან იცოდა, მღვდელი ისეთი ჩინებული ქრისტიანე და ისეთი მართლისმოყვარე იყო, რომ მთელი ქვეყნის სიმდიდრე სიმართლის გზას ვერ გადაახვევინებდა. შემდეგ დალაქმა ერთი წიგნი გადაშალა. ეს იყო „პალმერინოს ზეთისხილის-ქვეყნელი“. მის გვერდით იდო მეორე, „პალმერინოს ინგლისელის“ სათაურიათი. ლიცენციანტმა დაინახა ისინი და თქვა:

— ჩქარა მოსჭერით ეგ ზეთისხილის ხე, დასწვით და მტვერი ქარს მიეცით. ინგლისური პალმა კი შეინახეთ, — იგი ძვირფასი თხზულებაა და ისეთივე ძვირფასი კოლოფის ღირსია, როგორც ალექსანდრემ დარიოსის სასახლეში იპოვა და შიგ ჰომეროსის პოემებს ინახავდა. ეს წიგნი, საყვარელო მეგობარო, ორნაირად არის ძვირფასი: ერთი, რომ თავისთავად ჩინებულია, და მეორეც, პორტუგალიის ბრძენი და მახვილგონიერი მეფის თხზულებად სთვლიან. მაგ წიგნში მოხსენებული ფათერაკები, მირაგვარდის ციხე-დარბაზში რომ მომხდარან, მოფიქრებულნიც ჩინებულად არიან და აწერილნიც საგანგებოდ; სიტყვა-პასუხი მსუბუქი და ცოცხალია, ცხადი, გონიერი და ზრდილობიანია და ყველაფერში მოუბარის ხასიათსა და მდგომარეობას შეესაბამება. ამიტომ ვფიქრობ, თუ თქვენი ნებაც იქნება, ბატონო ოსტატო ნიკოლას, ეს რომანი და „ამადის გალელი“ კოკონს გადავანარჩუნოთ, ხოლო დანარჩენთა გასინჯვაც კი არა ღირს: დაე, ყველა დაიღუპოს.

— არა, სენიორ, მოითმინეთ! — შეჰყვირა დალაქმა, — ამ დიდებულ „დონ ბელიანისზე“ რაღას იტყვით, ხელში რომ მიქირავს?

— მაგ წიგნის დამწერი, — თქვა მღვდელმა, — ურიგოს არ იზამდა, ცოტაოდენი რევანდი მიეღო, რომ თავის ბელიანისის მეორე, მესამე და მეოთხე ნაწილში იმდენი ნაღველი არ ჩაენთხია. მაგაში რომ დიდების ტაძარია და მრავალი სხვა უარესი სისულელე და აბდაუბდა, ჭერხანად ის ამოველიჯოთ. ხოლო საბოლოო განაჩენის დადგენა კი იმ იმედით შევიცადოთ, ეგებ ის ზნე გაისწოროს, და მაშინ გადავწყვიტოთ მკაცრად თუ ლობიერად მოპყრობა. ხოლო, ჭერჯერობით, საყვარელო მეგობარო, შინ წაიღეთ ის და ისეთ ალაგს შეინახეთ, ვერავინ მიაგნოს და არ წაიკითხოს.

— დიდი სიამოვნებით, — მიუგო დალაქმა. მას აღარ სურდა რაინდული რომანების გადასინჯვით დაქანცულიყო, სახლის გამგეს მოუბრუნდა და სთხოვა:—ყველა დანარჩენი გაუსინჯავი დიდრონი წიგნი მოხვეტე და ეზოში გადაყარეო.

სახლის გამგე არც ყრუ იყო და არც სულელი, იმ გუნებაზე იყო, რომ მთელი ქვეყნის წიგნების დაწვა ერჩივნა თხელი ტილოს ერთი ნაჭრის მოქსოვას; თხოვნა აღარ გაამეორებინა, რვა წიგნს ერთად მოხვია ხელი, ფანჯარასთან მიიტანა და გადაყარა, მაგრამ, რადგან ერთად ძლიერ ბევრი წიგნი აიღო, ერთი წიგნი დაუვარდა და სწორედ დალაქის ფეხებთან დაეცა. მან აიღო, გადაშალა და წაიკითხა: „სახელოვანი რაინდის ტირანტ თეთრის ისტორია“.

— უფალო შეგვიწყალო! — ხმამაღლა შესძახა მღვდელმა, — უთუ „ტირანტ თეთრიც“ აქაა? აქ მომეცი საჩქაროდ, ძვირფასო მეგობარო, დარწმუნებული იყავით, რომ ეს წიგნი მხიარულების სალართა და შექცევის მადანი. ამაშია დონ კირიელეისონ მონტალბანელის, მისი ძმის, სახელოვანი რაინდის ტომას მონტალბანელისა და რაინდ ფონსეკის ამბები; აქ მოთხრობილია მამაცი ტირანტის ბრძოლა დოგთან. ქალწულ პლასერდემავიდის თვალთმაქცობანი, ქვრივ რეპოსადას სამიჯნურო ოინები და ინტრიგები, და დასასრულ, იმპერატრიცისაგან თავისი მეჭინიბის იპოლიტეს შეყვარებაცა. სიმართლე უნდა მოგახსენოთ, სენიორ, ეს წიგნი ისეთი კილოთია დაწერილი, რომ მთელ ქვეყანაზე ბადალი არ მოეპოვება. ამ წიგნში რაინდები სკამენ. სეამენ, სძინავთ, ღვიძავთ, თავიანთ ლოგინში კვდებიან, სიკვდილის წინ ანდერძაა წერენ, ერთი სიტყვით აქ ბევრ იმისთანას შეხვდება კაცი, რასაც სხვა ამის მსგავს რომანებში ვერა ნახავს. ყველა ამის მიუხედავად, უნდა მოგახსენოთ, დამწერი ღირსია სამუდამოდ ვალერებზე გაიგზავნოს იმ მრავალი სისულელისა და მოჩმახული აბღაუბლებისათვის, რითაც სავსეა ეს თხზულება. აბა თან წაიღეთ, წაიკითხეთ და დარწმუნდებით, რომ რაცა ვთქვი, ნამდვილი სიმართლეა.

— ბატონი ბრძანდებით, — მიუგო დალაქმა, — მაგრამ ამ დარჩენილ წიგნაკებს რაღა ვუყოთ?

— ესენი რაინდული რომანები როდი იქნებიან. უთუოდ სხვადასხვა ლექსების კრებულებია. — თქვა მღვდელმა.

და ერთი მათგანი გადაშალა და წაიკითხა სათაური: ხორხე დე მონტემეიორის „ლიანა“. იფიქრა, დანარჩენებიც ამის მსგავსნი იქნებიანო, და წარმოთქვა:

— რომანებივით ამათი დაწვა საჭირო არ არის, რადგან ესენი უბრალო ღროსგასატარებლად არიან გამოსადეგნი და მათ სარაინდო წიგნებივით არასოდეს არავისი ვნება არ შეუძლიათ.

— რასა ბრძანებთ, სენიორ! — შეჰყვირა დისწულმა, — ჩემის აზრით მაგ წიგნების დაწვაც სხვებთან ერთად აუცილებელია, თორემ, ბიძაჩემმა განკურნების შემდეგ მოგზაურ რაინდობას თავი რომ და-

ანებოს და მაგ ლექსებს დაუწყოს კითხვა, შესაძლებელია ახლამწყემსობა მოიწადინოს და მწყემსური სიმღერით და სალამურის დაკვრით მთა-ტყეებში სახეტიალოდ წავიდეს: ან, ვინ იცის, ახლა პოეტობა მოინდომოს და ლექსების წერა დაიწყოს. ეს სენი კი თურმე უარესია: გადამდებიც არის და უკუბრუნებელიც.

— მართალს ამბობს ეს ქალი, — თქვა მღვდელმა. — გონივრული იქნება ჩვენს მეგობარს ყველაფერი მოვარიდოთ, რასაც კი მისი სენის ხელმეორედ დაბრუნება შეუძლია. მაშ, რაკი მონტემაიორის „დიანაიდან“ ვიწყებთ, ჩემი აზრით, შეიძლება ის არ დაეწვათ, მხოლოდ საჭიროდ მიმაჩნია, სულ ამოვგლიჯოთ, რაც მაგაში ბრძენ ფელისიას ნეტარებასა და ჯადოსნურ წყაროს ეხება. და თითქმის ყველა გრძელსტრიქონიანი ლექსიც თან მივაყოლოთ: მაშინ, მაგისი პროზის პატივისცემით, შეიძლებოდა თავისგვარ წიგნებში საუკეთესოდ ჩათვლილიყო.

— აი კიდევ ეგრეთ წოდებული „მეორე დიანა“. თხზულება სალამანტინელისა, — განაგრძობდა დალაქი, — და აჰა, კიდევ ერთიც, ხილპოლოს თხზულება.

— მერე რა, — მიუგო მღვდელმა, — დაე, სალამანტინელის „დიანა“ დასჯილთა რიცხვს მიემატოს და განამრავლოს დასაწვევად განწირულთა რიგები. ხოლო ხილპოლოს „დიანა“ კი იმ პატივით შევინახოთ, რა პატივითაც თვითონ აპოლონის თხზულებას შევინახავდით. მაგრამ ახლა, ბატონო ნათლიმამ, სხვა წიგნების გასინჯვას დაუუჩქაროთ, თორემ აღრე აღარ არის.

— აი „ათი წიგნი სიყვარულის საუნჯისა“, სარდინელი პოეტის ანტონიო დე ლოფრასოს თხზულება. — თქვა დალაქმა.

— ჩემი მღვდლობის მადლსა ვფიცავ, — წარმოთქვა მღვდელმა. — მას აქეთ, რაც აპოლონი აპოლონობს, მუზები მუზობენ და პოეტები პოეტობენ, მაგაზე სალადობო, უაზრო და შმაგიანი წიგნი ჯერ არავის დაუწერია, და იგი თავისგვარ წიგნთა შორის საუკეთესო და უძვირფასესი თხზულებაა, რომელიც ოდესმე უნახავთ ამქვეყნად. ვისაც ეგ არ წაუეითხავს, უნდა დამიჯეროს. იმას არასოდეს კეშმარიტად მხიარული არა წაუეითხავს რა. აქ მომეცით ეგ წიგნი, ძვირფასო მეგობარო. მერწმუნეთ, ამ წიგნში რომ ფლორენციული აბრეშუბის ანაფორა შემომადლიონ, არ გავიღებ.

და მან უდიდესი კმაყოფილებით ცალკე გადასდო წიგნი; დალაქი კი განაგრძობდა:

— შემდეგი წიგნებია: „იბერიელი მწყემსი“, „პენარესის ნიმფები“ და „ექვიანობის წამალი“.

— მაგათთვის თავს ნუ შეიწუხებთ, — უთხრა მღვდელმა. — ესე-

ში ქალბატონი სახლის გამგის საერთო უფლებას გადავცეთ. გთხოვთ. ნუ მკითხავთ, რად ვიქცევი ასე, თორემ ვერასოდეს ვერ მოვრჩებით ამ საქმეს.

— აი „მწყემსი ფილიდი“, ამაზე რაღას იტყვი? — ჰკითხა ნიკოლასმა.

— ეგ მწყემსი კი არ არის, დედაქალაქის ბრძენი და ხელოვანი მკვიდრია. ისე უნდა შეეინახოთ, ვითარცა ძვირფასი რამ განძი, — შენიშნა მღვდელმა.

— ამ სქელ ტომს, — განაგრძობდა დალაქი, — აწერია: „სხვადასხვა ლექსთა სალარო“.

— მაგაში რომ მაგდენი ლექსები არა ყოფილიყო, — მიუგო მღვდელმა, — ბევრად უკეთესი წიგნი გამოვიდოდა და უფრო დავაფასებდით. ამ წიგნიდან უნდა გამოიმარგლოს სარეველა ბალახი და გაიწმინდოს რამდენიმე ურიგო ლექსიდან, სხვა მშვენიერ ლექსებში რომ არის არეული. შეეინახოთ იგი, თუნდაც იმის პატივისცემით. რომ მაგათი მთხზველი ჩემი მეგობარია და სხვა თხზულებები უფრო გმირული და ჩინებული შინაარსისა აქვს.

— აი ლოპეს მალდონადლოს „ლექსთა კონა“.

— მაგის დამწერსაც ვიცნობ, ჩემი კარგი მეგობარია, — თქვა მღვდელმა. — საკვირველი საამო ხმა აქვს, როცა თავის ლექსებსა მღერის, მსმენელსა ხიბლავს, და როცა კითხულობს. აღტაცებით უსმენენ. მართალია, მაგას ცოტათი გაქიანურებული ეკლოგები აქვს, მაგრამ არა უშავს რა, კარგი რამ სიგრძით როდი დაიწუნება. მაშ, რჩეულებს ამოვუყენოთ გვერდში. აბა, ახლა ვნახოთ, მაგას გვერდზე რა უდევს?

— ეს მიგელ სერვანტესის „გალატეა“, — უპასუხა დალაქმა.

— ეს სერვანტესი ჩემი დიდი ხნის მეგობარია, — შენიშნა მღვდელმა, — საწყალი მიგელი! სიღუბჭიერესა და უბედურებაში უფრო გამოცდილია, ვიდრე ლექსების წერაში. მის წიგნებში ჩანს გამოგონებლობა, მაგრამ, რასაც იწყებს. ვეღარ ამთავრებს ხოლმე. დავუცადოთ „გალატეას“ დაპირებულ მეორე ნაწილს; იქნებ გამოსწორდეს, დაიმსახუროს ღმობიერება და ის ნაკლი აიცილნოს თავიდან, რისთვისაც ამ პირველ ნაწილს ჰკიცხავენ. მანამ კი, ბატონო ნათლიმამ, ეგ წიგნი თქვენსას შეინახეთ.

— დიდი სიამოვნებით, — მიუგო დალაქმა. — აი კიდევ სამი წიგნაკი: დონ ალონსო დე ერსილიას „არაუკანა“, კორდოველი მსაჯულის ხუან რუფოს „აუსტრიადა“ და ვალენსიელი პოეტის ქრისტობალ დე ვირუესის „მონსერატი“.

— სამივე წიგნი საუკეთესო გმირული ლექსებით არიან დაწერილ-

ნი ესპანურად, — თქვა მღვდელმა; — ღირსებით იტალიელთა ჩინებულ პოემებსაც არ ჩამოუვარდებიან. შევინახოთ ისინი, ვითარცა ჩვენი ესპანური პოეზიის თვალნი პატიოსანნი.

დაბოლოს, წიგნების გადასინჯვამ ძლიერ მოქანცა მღვდელი, და ვადაწყვიტა ყველა დარჩენილი წიგნი გადაურჩევლად დაეწვათ. მაგრამ ამ დროს დალაქმა კიდევ გადაშალა ერთი მომცრო წიგნი და სათაური წაიკითხა: „ანჯელიკას ცრემლები“.*

— ეგ წიგნი ჩემი ბრძანებით რომ დაეწვათ, იმ ანჯელიკასთან ერთად თვითონ მეც დავღვრიდი ცრემლებს, — თქვა მღვდელმა, — მაგის დამწერი არა მარტო ესპანეთის, არამედ მთელი ქვეყნის ყველაზე გამოჩენილი პოეტია. და მარტოდენ ეს ჩინებული წიგნი კი არ შესძინა ჩვენს მწერლობას, მან დიდი ოსტატობით თარგმნა ოვიდიუსის რამდენიმე თქმულება.

თ ა ვ ი VII

ამბავი ჩვენი გულკეთილი რაინდის დონ კიხოტ ლამანჩელის მეორედ გამგზავრებისა

მღვდელმა რომ ეს სიტყვები დაასრულა. სწორედ იმ წუთში დონ კიხოტის ხმა მოესმათ:

— აქეთ, აქეთ, უშიშარო რაინდებო! — გაჰყვიროდა ის. — დადგა დრო თქვენი ძლიერი მკლავის ძალ-ღონის გამოჩენისა. ამ კარისკაც რაინდებს სურთ მიითვისონ ტურნირზე გამარჯვების სახელი და დიდება.

ამ ყვირილსა და ხმაურზე ჩვენმა მეგობრებმა წიგნების ჩხრეკას თავი ანებეს და დონ კიხოტის ოთახში შეცვივნენ. ზოგიერთები ფიქრობენ. ამ მიზეზებით განუსჯელად და განუკითხავად ცეცხლის მსხვერპლნი გახდნენ „კაროლეა“, „ლომი ესპანეთისა“ და დონ ლუის დე ავილას თხზულება „საქმენი იმპერატორისა“, თუმცა, შესაძლებელია, მღვდელს რომ მოესწრო მათი გასინჯვა, ასეთ მკაცრ განაჩენს არ გამოუტანდაო.

საძილო ოთახში რომ შევიდნენ, დონ კიხოტი ლოგინიდან წამომხტარი დაინახეს, ხელში მახვილი ეჭირა და ერთი ყვირილით და აურზაურით თვალგადაკეტილი აქეთ-იქით იქნევედა ხმალს, ვითომც კედლებს ეომებო. ისე მხნედ და ხალისიანად იყო, თითქოს არც კი უძინაო. როგორც იყო დაამოშმინეს და ისევ ლოგინში

ჩააწვინეს. ცოტა რომ დამშვიდდა, ამ სიტყვებით მიმართა მღვდელს:

— სენიორ მთავარეპისკოპოსო ტურბინე! კეშმარიტად დიდი სირცხვილია მათთვის, ვისაც თორმეტ დიდებულს ვუწოდებთ, რომ ისინი ამ ტურნირზე გამარჯვებას მაინცდამაინც კარის რაინდებს უთმობენ. განა ჩვენ მოგზაურ რაინდებს უფრო არ შეგვეფერის ეს გამარჯვება? წინა სამ დღეს გამარჯვება ხომ ჩვენსკენ იყო!

— დამშვიდდით, ჩემო ბატონო, ყოველივე ღვთის ხელთ არის, — მიუგო მღვდელმა, — და თუ მისი ნება იქნება, ის დროც ჩქარა მოვა, რომ გამარჯვებამ ხელახლად თქვენს ფარ-ხმალს მოჰფინოს ნათელი. ნუ დაღონდებით და გახსოვდეთ: ხშირად არის ხოლმე, — დღეის დაკარგულს ხვალ ვპოულობთ. ახლა კი ამას გირჩევთ, თქვენს განკურნებაზე იფიქროთ; რადგან ასე მგონია, თუ მძიმედ დაჭრილი არა, ძალიან დაქანცული მაინცა ხართ.

— არა, დაჭრილი არა ვარ, მაგრამ ძალიან დაქანცული და დაბეგვილი კი ვარ, — მიუგო ღონ კიხოტმა, — ან კი რა საკვირველია, მუხის კეტით მბეგვა იმ ნაბიჭვარმა როლდანმა * და იმაზე იძია შური, რომ მის ტრაბახობას მართო მე აღვუდეგ წინ და სარაინდო საქმეებში მართო მე ვიყავი მისი მეტოქე. მაგრამ ერთი ამ ლოგინიდან კი ავდგე, და რეინალდო მონტალბანელი ნუ ვიქნები, თუ ჩემი ცემა ძვირად არ დაფუსვა, რაც არ უნდა მოჯადოებული იყოს. მანამდე კი რაიმე საუზმე მომიტანეთ, რადგან ახლა ყველაზე უფრო მჭირია მოლონიერება, ხოლო სამაგიეროს გადახდა ჩემზე მოაგდეთ.

ასეც მოიქცნენ: საქმელი მოუტანეს. ჩვენი რაინდი კარგად რომ გამოძდა, კვლავ დაიძინა, მისი ასეთი უცნაური სიგიჟე ყველას უკვირდა.

იმავე ღამეს სახლის გამგე ქალმა ეზოში გადაყრილ წიგნებს და იმას, რის გასინჯვაც ვერ მოასწრეს, ერთიანად ცეცხლი წაუკიდა, და ალბათ — მათ შორის დაიწვა ისეთიც, რომელიც არქივებში სამუდამოდ დაცვის ღირსი იყო. მაგრამ ასეთი იყო ბედის განაჩენი, — გასინჯვა დაუდევრად ჩაატარეს, და, ბევრ მათგანს ამაოდ ეწია ეს ბედი, მაგრამ ტყუილად ხომ არ არის ნათქვამი: დამნაშავეს ცოდვა ხშირად მართალსაც მოეკითხება ხოლმეო.

ახლა მღვდელმა და დალაქმა არჩიეს წიგნების ოთახის კარები მთლად ამოეჭოლათ, რომ ღონ კიხოტს სულ ვეღარ ეპოვნა იგი (ამ ხერხით უნდოდათ მისი სნეულების მიზეზი მთლად მოესპოთ და იმედი ჰქონდათ — სრულებით განკურნავდნენ მას). თანაც გადაწყვიტეს, როცა რაინდი წიგნებს მოიკითხავდა, ეთქვათ, ვილაც

ჯადოქარმა ოთახიანად მოიტაცაო. ყველაფერი ეს მეტად სწრაფად შეასრულეს.

ორი დღის შემდეგ დონ კიხოტი ლოგინიდან ადგა და მაშინვე თავის წიგნებისაკენ გაემართა. უწინდელი ალაგი რომ ვერ იპოვა, ძებნა დაუწყო, ყველა ოთახი დაიარა, იმ ალაგს ბევრი უტრიალა, სადაც უწინ კარები ეგულებოდა, კედლებს ხელით ეხებოდა, გარშემო ათვალეირებდა და გაჩუმებული კი იყო. ბოლოს, რომ გაუჭირდა, სახლის გამგეს ჰკითხა: ჩემი ბიბლიოთეკა რომელ მხარეზე არისო. ქალი წინასწარ იყო მომზადებული, თუ როგორ უნდა ეპასუხნა:

— რა ოთახსა ბრძანებთ? — ჰკითხა სახლის გამგემ, — ნეტავ რაღას ეძებთ, ჩემო ბატონო? აღარც ოთახი გახლავთ და აღარც წიგნები: ერთიცა და მეორეც კუდიანმა ეშმაკმა მოიტაცა... ჯვარი აქაურობას!.. — და პირკვარი დაიწერა.

— კუდიანმა ეშმაკმა კი არა, ჯადოქარმა მოიტაცა, — გაუსწორა დისწულმა. — თქვენ რომ წახვედით, შუალამისას ერთი ჯადოქარი მოფრინდა გველეშაპით, გველეშაპიდან ჩამოხტა და თქვენი წიგნების ოთახში შევიდა; იქ რას აკეთებდა — არ ვიცით, მაგრამ რამდენიმე ხნის შემდეგ დავინახეთ — ბანიდან აფრინდა და მთელ სახლში რაღაც კორიანტელი დააყენა. მერე, რომ მივედით, გვინდოდა გვენახა, რად იყო იმ ოთახში, ველარც ოთახი ვიპოვეთ და ველარც ის წიგნები. ეს კი იყო, როცა ბოროტი ბებერი აქედან მიფრინავდა, ხმამალა ჩამოგვძახა: ამ წიგნებისა და ოთახის პატრონთან საიდუმლო მტრობა მაქვს და ამით სამაგიეროს ვუხდიო. თანაც დაუმატა, ბრძენი მუნიატონი მქვიანო.

— მუნიატონს კი არა ფრესტონს იტყოდა, — შეაწყვეტინა დონ კიხოტმა.

— არ ვიცი, ღმერთმანი, ფრიტონი იყო თუ ფრესტონი, — უპასუხა სახლის გამგემ. — ეს კი მახსოვს, მისი სახელის ბოლო ტონი იყო.

— სწორედ ის არის ბრძენი ჯადოქარი, — თქვა დონ კიხოტმა, — ჩემი დაუძინებელი მტერია; დიდად ვძულვარ, რადგან თავისი მაგიური წიგნებითა და ჯადოსნობით მიხვედრილია, რომ ოდესმე მის მფარველობის ქვეშ მყოფ რაინდს შეეებრძოლები, და რაკი დარწმუნებულია, რომ იმ ბრძოლაში მას ყველა ხერხი და მეცადინეობა ფუჭად ჩაუვლის და გამარჯვება მე დამრჩება. ამიტომ, რაც კი შეუძლია, ცდილობს რითიმე მანოს; მაგრამ ვაცხადებ, ტყუილად ირჩება: იცოდეს, რაც ზენაარისაგან გადაწყვეტილია, იმას ვერავინ წაუვა.

— მაგის ეჭვი ვის ექნება? — მიუგო დისწულმა. — მაგრამ, ძი-
ბატონო, რად გინდათ, რომ ყველა ამ ჩხუბსა და აყალბაყალს
ვრევით? გარე-გარე ხეტიალს და ჩიტის რძის ძებნას, ის არ სჯობია
თქვენთვის მშვიდობიანად იჯღეთ შინ და მყუდროდ იცხოვროთ?
ხომ მოგეხსენებათ, რამდენი ყოფილა — მატყლის საშოვნელად
წასულა და შინ კი გაკრეჭილი დაბრუნებულა.

— ჰოი, დისწულო! — შესძახა დონ კიხოტმა, — ცუდად გესმის
ეს საქმე. ვიდრე გამკრეჭდეს ვინმე, ვიდრე ვინმე თავზე ერთი ლე-
რი თმის შეხებას გამიბედავდეს, მე წვევს გავაბდღვნი.

ქალებმა, რაკი აზნაურს გაჯავრება შეატყეს, საწინააღმდეგო
ლაპარაკი მაშინვე მოსპეს.

ამ საუბრის შემდეგ დონ კიხოტმა მთელი ორი კვირა შინ
ისე მშვიდად გაატარა, კაცს ეგონებოდა, თავის განზრახვაზე — ხელ-
ახლად ფათერაკების საძებნელად გამგზავრებაზე — მთლად ხელი
აიღოო. ამ ხნის განმავლობაში ყოველ საღამოს თავის მეგობრებ-
თან — მღვდელთან და დალაქთან — საამო საუბარი ჰქონდა ხოლმე
და სულ იმას ამტკიცებდა, ქვეყნიერებას მოგზაური რაინდები მე-
ტად ესაქიროებაო. ამასთანავე ამბობდა ხოლმე: მოგზაური რაინ-
დობის ღვაწლმოსილი წოდება ჩემით უნდა აღვადგინოო. მღვდელი
ხანდახან წინააღმდეგს ეტყოდა ხოლმე. მაგრამ უფრო კი, ხშირად
განგებ ეთანხმებოდა, რომ უფრო მეტი გავლენა მოეპოვა მასზე.
ამასობაში დონ კიხოტი იღუმალად ურიგდებოდა თავის მეზობელს,
ერთ კეთილ ადამიანს (თუ შეიძლება კეთილი ვუწოდოთ იმას, ვისაც
ფრიად მცირე სიკეთე და ქონება გააჩნია თან); ის გლეხი თუმცა
ღარიბი იყო, მაინც ცოტა მოეპოვებოდა, მხოლოდ ბრძენთა დასს
არ ეკუთვნოდა.

ბოლოს და ბოლოს მან იმდენი ეჩიჩინა, იმდენი რამ დაპირდა
და ისე დაარწმუნა, რომ საბრალო გლეხი დაითანხმა — საქურველ-
მტვირთველად წაჰყოლოდა. სხვათა შორის. ჩვენი რაინდი ურჩევდა,
ღიძხანს არ ეფიქრა და დაუყოვნებლივ შედგომოდა მოგზაურობას;
გულუბრყვილო გლეხი დაარწმუნა, რაკი იგი მოგზაური რაინდის
საქურველმტვირთველი შეიქმნებოდა, ამით დიდი სარგებლობის
იმედი უნდა მისცემოდა; შეიძლებოდა ისეთ ფათერაკს წაწყდომო-
და, რომ იმ ფათერაკს თან რაიმე კუნძულის დაპყრობაც მოჰყოლო-
და. დონ კიხოტი ასე ეუბნებოდა გლეხს: შენს სახნავებსა და
ვენახებზე ბევრსაც ნუ ინალვლი; ეჭვი არ არის, ერთ-ერთ დიდ
კუნძულს დავიპყრობ სადმე და იმის სამისღლეშით მმართველად
გაგაწესებო.

ამ, და სხვა ამგვარი — ადვილშესაძლებელი დაპირებით ისე

დაახვია თავბრუ სანჩო პანსას (ეს სახელი ერქვა გლენს), რომ მან ცოლ-შვილი მიატოვა და თავის მეზობლის საჭურველმტვირთველი გახდა.

ღონ კიხობმა რომ ეს მძიმე საქმე მოაგვარა, ახლა იმ ფიქრს შეუდგა, თუ როგორ ემოვნა ფული, და საამისო თადარიგი დაიწყო: ზოგი რამ გაჰყიდა, ზოგიც დააგირავე, სულ, რასაკვირველია, დიდი წარალით, და ასე საკმაო თანხა შეაგროვა; შემდეგ ერთი თავისი მეგობრისაგან მრგვალი ფარი იქირავა, დამსხვრეული ჩაჩქანი, როგორც იყო, შეაკეთა და ბოლოს თავის საჭურველმტვირთველს გამგზავრების დღე და საათი დაუნიშნა, უბრძანა იმ დროისათვის მომზადებულიყო, ყველაფერი წამოეღო, რაც მგზავრობისათვის საჭირო იყო, და მეტადრე სამგზავრო ჩანთა არ დაეიწყებოდა. სანჩო დააბრდა, არ დავევიწყებო, და უთხრა: მაგას ყველაფერს წამოვიღებ, მაგრამ ნება მიბოძეთ, ჩემი შესანიშნავი ვირიც თან წამოვიყვანო, ფეხით დიდი მანძილის გავლა არ შემეძლიაო. ვირის ბსენებაზე ღონ კიხობი ცოტა სახტად დარჩა; დაფიქრდა და კდილობდა თავის წიგნებიდან მოეგონებინა — რომელიმე რაინდს როდისმე ჰყოლია ვირითმოსიარულე საჭურველმტვირთველი თუ არაო, და თუმცა ამგვარი ვერა მოიგონა რა, მაინც სანჩოს ვირის წამოყვანის ნება დართო იმ იმედით, რომ პირველსავე ხელსაყრელ შემთხვევაში, პირველ შეხვედრაზედვე ვინმე თავხედ რაინდს შეებმოდა, დაამარცხებდა, ცხენს წაართმევდა და ამ უფრო საპატიო ცხოველზე გადასვამდა სანჩოს. ბოლოს რაც კი რამ მეფუნდუქემ ურჩია, საცვალი და სხვა საჭირო ნივთები ჩაალაგა და ერთ მშვენიერ ღამეს დისწულსა და სახლის გამგის გამოუმშვიდობებულად გაუსხლტა ხელიდან და თან სანჩოც გაიტაცა; იმანაც ისე მიატოვა თავისი სახლ-კარი, ცოლ-შვილსაც კი არ გამოუმშვიდობებია. მთელი ღამე ისე ჩქარა იარეს, რომ გათენებისას, რაგინდ მარდი მდევარი გამოეყენებინათ მათთვის, მაინც ვერ მოეწოდნენ. ამის შიშიც აღარ ჰქონდათ, თუნდაც მათი ძებნა კიდევ დაეწყოთ.

ჩანთააკიდებული სანჩო პანსა პატრიარქივით მეტად დარბაისლურად იჯდა თავის ვირზე. გვერდზე სურის მაგიერ ტიკჭორა ჰქონდა ჩამოკიდებული და ფიქრებით აღთქმული კუნძულის გუბერნატორობას გაეტაცნა. ასე მისდევდა უკან თავის ბატონს იმავე მონტიელის ველზე, რომელზედაც ჩვენი რაინდი პირველ გამგზავრების უამს მიედინებოდა, ხოლო ახლანდელი მგზავრობა პირველივით სატანჯველი და შესაწუხარი აღარ იყო, რადგან ამომავალი მზე ახლა აღმაცერად უცქეროდა და მისი სხივები ჩვენს მგზავრებს

ისე აღარ აწუხებდა. რამდენიმე ხანმა რომ გაიარა, დიდხანს ჩუმადა-
ყოფნას უჩვევემა სანჩო პანსამ თავის ბატონს უთხრა:

— მოწყალეო ბატონო, სენიორ მოგზაურო რაინდო, გთხოვთ არ-
დაივიწყოთ, კუნძულს რომ დამპირდით; მე ვგრძნობ, რაც უნდა-
დიდი იყოს, მისი გაძლოლა მანც არ გამიჭირდება.

ამაზე ღონ კიხოტმა მიუგო:

— უნდა იცოდე, ჩემო მეგობარო სანჩო პანსა, რომ მოგზაურ-
რაინდებს მულდამყამს ჰქონდათ ჩვეულებად — რასაც კი სამეფოებსა
და კუნძულებს დაიპყრობდნენ, სულ თავიანთ საქურველმტვირთვე-
ლებს აჩუქებდნენ და მათ ამ კუნძულებისა და სამეფოების გუბერ-
ნატორებად განდიდნენ ხოლმე. მეც არათუ არა მსურს ამ საქება-
რჩვეულებას ვულალატო, არამედ, ვფიქრობ, გადავაჯარბო კიდევ-
და აღვადგინო იგი. უწინდელი რაინდები მხოლოდ მაშინ
აჭილოებდნენ თავიანთ საქურველმტვირთველებს, როცა მათ-
სიბერისაგან და რაინდების სამსახურში მრავალი დუხპირი დღეები-
სა და უფრო მეტად გაჭირვებული ლამეების გატარებით ქანც-
უწყდებოდათ და სამსახურის თავი აღარ ჰქონდათ. მხოლოდ მაშინ-
მეთქი, ვამბობ, რაინდები ძლივს აღირსებდნენ ხოლმე თავის საქურ-
ველმტვირთველებს გრაფისა, ან სულ ცოტა, მარკიზის ხარისხს და
თანაც იმის შესაფერ რომელიმე უმნიშვნელო მიდამოს ან პროვინ-
ციას უბოძებდნენ. მე კი, იმედი მაქვს, ერთი კვირის განმავლობა-
შივე. თუ ღმერთმა ეს ხანი დავგაეცალა და ორივენი ცოცხალი გა-
დავრჩით, ისეთი სამეფო დავიპყრა, რომ ხელქვეითად რამდენიმე
სხვა პატარა სამეფოებიცა ჰქონდეს. მაშინ ერთ-ერთის გვირგვინს,
მასში საუკეთესო რომელიც იქნება, შენ მოგანიჭებ და მეფედ გაგზ-
ადი. შენ ეს ნუ გაგიკვირდება, მე როდი ვაზვიადებ: მოგზაურ რაინ-
დებს ხშირად მოუხდებათ ხოლმე ისეთი მოულოდნელი და უცნა-
ური ფათერაკები, რომელთა მსგავსი არც არავის უნახავს და არც
არავის წარმოუდგენია. ასე რომ, სავსებით ადვილად შეიძლება
დაპირებულზე მეტიც გაჩუქო.

— ამგვარად, — ჰკითხა სანჩომ, — ახლა, მართლაც რომ იმ სას-
წაულის ძალით, თქვენ რომ ბრძანებთ, უცებ ჯადოსნობით შეფე-
შევიქნე, ჩემი დედაკაცი ხუანა გუტერესიც ხომ დედოფალი გახ-
დება და ჩემი შვილები კიდევ უფლისწულები იქნებიან?

— მაგას რაღა თქმა უნდა! — მიუგო ღონ კიხოტმა.

— მე კი როგორღაც შეეპყება, — შენიშნა სანჩო პანსამ. — რად-
განაც, სულ რომ სამეფო გვირგვინები აწვიმოს ღმერთმა, მგონია,
ჩემს დედაკაცს ერთიც ვერ გამოადგეს და არ მოერგოს. გამჩენსა
ვფიცავ, ჩემო ბატონო, იმისთანა დედოფალში გახვრტიდ-
ე.

კროშსაც არავინ მისცემს. გრაფის ცოლობა კიდევ ჰო, იქნება როგორმე შეეშნო, ისიც თუ ღმერთი შეეწოდა.

— შენც ღმერთს მიანდე, ჩემო სანჩო, შენზედა და შენიანებზე ზრუნვა, — უთხრა დონ კიხოტმა. — უეჭველია, იგი შენს ცოლს მას მიანიჭებს, რაც მისთვის უფრო შესაფერი იქნება; არც შენ დაგამცრობს. შენც სულით ნუ დაეცემი და ნუ იფიქრებ გუბერნატორობაზე ნაკლებს დასჯერდე.

— არხეინად ბრძანდებოდეთ, ბატონო ჩემო, დიხსაც არ დაეჯერდები, — მიუგო სანჩომ, — მეტადრე თუ თქვენისთანა კარგი და ძლიერი პატრონი მეყოლება. აუცილებლად ისეთ რამეს მაჩუქებთ, რისი გაძლოლის უნარიც მექნება და რის მართვასაც შევიძლებ.

თ ა მ ი VIII

სახელოვანი დონ კიხოტის შესანიშნავი გამარჯვება და აქამდე არნახული საშინელი ფათერაკები ქარის წისქვილებთან, და აგრეთვე სხვა ღირსსახსოვარი და სასიამოვნო ამბები

ამ დროს ჩვენმა ფათერაკების მაძებრებმა მინდორზე მდგარი აოცდაათი თუ ორმოციოდე ქარის წისქვილი დაინახეს. დონ კიხოტმა შენიშნა ისინი და თავის საჭურველმტვირთველს უთხრა:

— დახე, დალოცვილი ბედი უკეთ წარმართავს ჩვენს საქმეს, ვიდრე ამას ვისურვებდით. აბა, გაიხედე იქეთკენ, ჩემო მეგობარო სანჩო პანსა, ხედავ თუ არა აგერ დევების ბრბოს? ღმერთსა ვფიცავ, ახლავე შევერკინები და ყველას მუსსრს გავავლებ: მათის ნადავლით ჩვენს გამდიდრებას საფუძველი დაედება და საქმესაც უფლის სასურველს ჩავიდენ. რადგან ასეთი ბრძოლა სამართლიანია. ღვთის წინაშე დიდი ღვაწლია ადამიანისაგან ამ შეჩვენებული დევების სინსილის გაწყვეტა.

— რომელ დევებზე ბრძანებთ? — ჰკითხა სანჩო პანსამ.

— აგერ, აი, იქ რომ დგანან, შენს წინ, უზარმაზარმკლავიანები; ზოგისა თითქმის ორი მილის სიგრძე გამოვა, — უპასუხა დონ კიხოტმა და წისქვილებზე მიუთითა.

— რასა ბრძანებთ, — შეესიტყვა სანჩო, — მერწმუნეთ, ჩემო ბატონო, რაც იქ მოჩანს, დევები რამ ჰქნა, ის ხომ წისქვილებია; მკლავებად რომ გეჩვენებთ, ის კიდევ მათი ფრთებია, ქარის დაბერვით რომ დოლაბებს ატრიალებენ.

— როგორ გეტყობა, ფათერაკებში ჯერ გამოუცდელი რომ-
ხარ, — მიუგო ღონ კიხოტმა. — გეუბნები, დევებია-მეთქი; თუ გეში-
ნია, განზე დადექ და ილოცე, მე კი ამ ღროს საშინელ და უთა-
ნასწორო ბრძოლას გავუშართავ მათ.

ესა თქვა თუ არა, როსინანტს დეზი ჰკრა და საჩქაროდ ქარის-
წისქვილებისაკენ გაექანა. საჭურველმტვირთველი თუმცა ბევრს-
უყვიროდა და არწმუნებდა — დევები კი არ არიან, ქარის
წისქვილებიაო, მაგრამ ღონ კიხოტს აბა ვინ რას გააგონებდა?
რამდენიც იმ წისქვილებს უახლოვდებოდა, იმდენად უფრო რწმუნ-
დებოდა, რომ ისინი ნამდვილი დევები იყვნენ. აღარ ესმოდა თა-
ვისი საჭურველმტვირთველის სანჩოს ძახილი და ველარ ცნობდა
წისქვილებს, თუმცა სულ ახლოს იყვნენ ისინი. ომახიანი ყოყინით
მიჰქროდა წინ. ასე თვალეზაბმულმა, მთლად რომ მიუახლოვდა
წისქვილებს, ხმამალა შესძახა:

— აჰა, თქვე შეჩვენებულო და სულმდაბალო არსებანო, სად-
გარბიხართ! ხომ ხედავთ მარტოდმარტო ერთი რაინდი მოვდივარ?
თქვენ შესამუსრავად.

ამ ღროს ნიაემა დაუბერა და წისქვილის უზარმაზარმა ფრთებმა-
ტრიალი დაიწყეს. ეს რომ ღონ კიხოტმა დაინახა, განაგრძო:

— იქნით, იქნით ეგ თქვენი მკლავები. ამით ვერ შემაშინებთ,
თუნდაც იმდენივე მკლავების ქნევა დაიწყეთ, რამდენიც გი-
განტ ბრიარეს * ჰქონდა; ამწამსვე ყველას დაგასხებთ და, სულ-
ერთია, შურისგებას ვერსად გაექცევით!

ეს რომ თქვა, ახლა მისი მომხიბლავი დულსინეა გაიხსენა,
გუნებაში ამ წინამდებარე ბრძოლაში თავისი რაინდის გამხნევება
შესთხოვა, ფარი მოიფარა, შუბი მაგრა ჩაბლუჯვით მოიმარჯვა,
როსინანტი გაქუსლა და მახლობელ წისქვილის ფრთას შუბი აძგე-
რა. სწორედ იმ წამს ქარმა ისე ძლიერ გადაატრიალა ფრთა, რომ
შუბი მთლად ნაფოტივით მიულეწა, თვითონ რაინდიც თავის რო-
სინანტით გადააყირავა და შორს მანძილზე შესაბრალისად გადაი-
სროლა ისინი. ეს რომ სანჩომ დაინახა, რაც ძალი და ღონე ჰქონ-
და, ვირი გააქანა და ბატონის საშველად მიაშურა. დახედა თუ
არა, შეატყო, რომ კეთილი არა დაჰყროდა რა რაინდს, როსინან-
ტიანად ისე მაგრა დაცემულიყო, ხელ-ფეხს ველარ ხმარობდა.

— უფალო, შენ გვიშველე! — შეყვირა სანჩომ. — არ მოგახსე-
ნებდით, ფრთხილად იყავით, ქარის წისქვილებია-მეთქი? ღმერთმა-
ნი, კაცს გოგრაში სწორედ ასეთი წისქვილები უნდა უტრიალებდეს,
ისინი დევებად რომ მოეჩვენოს.

— ნუ სცოდავ, ჩემო კარგო სანჩო, — მიუგო ღონ კიხოტმა. — ჯერ

კარგად უნდა გაიგო, რომ ბედის უკუღმართობა ისე ხშირად არაფერს სჭირს, როგორც ომს; ომი განპიროვნებული უკუღმართობაა. გითხრა, რას ვფიქრობ და რაში ვარ ღარწმუნებული? ეს თვალთმაქცური ფერისცვალება რომ მოხდა, იმ ბრძენი ფრისტონის ახალი ოინბაზობაა, ჩემი წიგნები რომ ოთახიანად მოიტაცა. ახლა კიდევ, დევები ქარის წისქვილებად გადააქცია, რა არის, გამარჯვების დიდება, ახლა რომ უნდა მომეხვეჭა, ხელიდან გამოეცალა ჩემთვის, მაგრამ რამდენიც უნდა მიმტროს, მაინც მოვა დრო და ჩემი მახვილი იმის ჯადოქრობას დაამხოვს.

— ყველაფერი უფლის ნებაა, — უპასუხებდა სანჩო.

შემდეგ თავისი ბატონი წამოაყენა, როგორც იყო, როსინანტზე შესვა, თუშეცა საბრალო პირუტყვეს ორივე წინა ფეხი თითქმის ნალრძობი ჰქონდა. წისქვილებად ქცეულ დევებზე საუბრით რაინდი და საკუთრველმტირთველი დაიძრნენ და პუერტო ლაპისის ხეობისკენ შარაგზას დაადგნენ, რადგან დონ კიხოტის სიტყვით, ამ გზაზე არ შეიძლებოდა ფათერაკებს არ შეჰხვედროდა კაცი, რაკი იქ მუდამ დიდძალი მგზავრი დაიარებოდა. რაინდი შუბის დამტერვეას ძალიან სწუხდა. თავისი გულისტკივილი სანჩოს გაუხიარა და ეუბნებოდა:

— სადღაც წამიკითხავს, რომ ერთ ესპანელ რაინდს, დონ დიეგო პერეს დე ვარგასს, ბრძოლაში მახვილი გასტეხია, მუხის ვეება ტოტი მოუტეხია, მსხვილი კეტით შეიარაღებულა და იმით თურმე იმ დღეს იმდენი საგმირო საქმე ჩაუდენია და იმდენი მავრი დაუხოცნია, რომ ხალხმა მეტსახელად მავრთამყლეთი დაარქვა და მისმა შთამომავლობამაც ეს სახელი კეტი — ვარგასი თავის გვარს მიუმატაო. ეს იმიტომ გავიხსენე, რომ შემხვდება თუ არა სადმე მუხა, ერთ დიდ ტოტს მოგტეხ, ნიღლი იქნება თუ ხმელი, სწორედ ისეთს, როგორიც ვარგასს ჰქონდა, და იმით შეიარაღებული, ვიმედოვნებ — ისეთი დიდი საგმირო საქმეები ჩავიდინო და სასწაულები მოვახდინო, რომ მათი ნახვით შენი თავი ბედნიერად ჩასთვალო. რადგან ღირსი განდები ესოდენ დიად საქმეთა მონაწილე და მოწმე იყო; ისეთ უმაგალითო საქმეებს გიჩვენებ, რომ მომავალში ძნელად ვისთვისმე დასაჯერებელი იყოს.

— ღმერთმა ინებოს, — მიუგო სანჩომ, — მჯერა, რასაც თქვენი მოწყალება ბრძანებს, მაგრამ რატომ სწორად არ ჯდებით ცხენზე? როგორღაც გვერდელად ზიხართ უნაგირზე. წელან რომ დაეციოთ, უთუოდ დაგიშავდათ რამე?

— მართალს ამბობ, — უთხრა დონ კიხოტმა, — თუ ტკივილს არა ვჩივი იმიტომ, რომ მოგზაურ რაინდებს ჩივილი აკრძალული

აქვთ, თუნდაც მუცელი გამოფატრული ჰქონდეთ და შიგნეულიც გარეთ გამოცვენოდეთ.

— თუ ასეა და რაინდებს ასეთი კანონები ჰქონიათ, მაშ, სიჩუნე გმართებთ, მე რა მეთქმის, — მიუგო სანჩომ. — მაგრამ, უნდა მოგახსენოთ, მარტო ერთმა ღმერთმა უწყის, რომ ჩემთვის უფრო სასიამოვნო იქნებოდა გეკენესათ, როცა რაიმე ტკივილსა გრძნობთ, ამით შვება მოგეცემოდათ. მე კი ჩემთავად ასეთ შვებაზე უარს ვერ ვიტყვი და ერთ უბრალო ტკივილზე უშველებელ წუწუნს მოვყვები, თუკი რაინდების საჭურველმტვირთველებსაც აკრძალული არა აქვთ კვნესა.

დონ კიხოტმა თავის საჭურველმტვირთველის გულუბრყვილობაზე ღიმილი ველარ შეიკავა და უთხრა: როცა მიზეზით ან უმიზეზოდ რამე დაგემართოს, იმდენი იკვნესე და იღრიალე, რამდენიც გეამებოდესო, მაგით რაინდთა წესს არ დაარღვევო, რადგან რაინდულ წიგნებში საწინააღმდეგო წესები არასოდეს შემხვედრიაო. ამაზე სანჩოს აღარა უთქვამს რა, მხოლოდ მოაგონა, დროა ვისადილოთო. დონ კიხოტმა მიუგო, ჭერჭერობით მაგის საჭიროებას სულაც არა ვგრძნობ, ხოლო შენ შეგიძლია ისადილო, როცა მოგეხასიათოსო. ბატონის ამ ნებართვით გახარებული სანჩო ლაზათიანად მოეწყო თავის ვირზე, ჩანთიდან საგზალი ამოიღო და დონ კიხოტის უკანმიდევნით ისე გემრიელად შეეჭკეოდა და თანაც დროდადრო ისე ბეჯითად და სიამით იყუდებდა თავის ტიკჭორას, რომ მალაგის ბევრი ყოჩალი მიკიტანი შენატრებდა მას. სანჩო მიაგომანებდა ვირს, მაღიანად ილუკმებოდა, ყლუპ-ყლუპით წრუპავდა ღვინოს და ასე ქეიფით მიმავალს მთლად დაავიწყდა დონ კიხოტის ყველა დანაპირი. ეგონა, ფათერაკების საქებრად მოგზაურობა არავეთარი სახიფათო არაა, პირიქით, ძალიან სასიამოვნო და შესაქცევარი საქმეაო.

დაბოლოს, შეღამებულზე, ჩვენი მოგზაურები ერთ ტყიან ალაგს ხისძირას ჩამოხტნენ და დონ კიხოტმაც ეს შემთხვევა თავისთვის კარგად გამოიყენა: ერთ ხეს გამხმარი ტოტი მოსტენსა, ბოლოზე თავისი შუბის ბუნიკი გაუკეთა და შემდეგ მთელი ღამე თვალმოუხუჭავად თავის გულისგარდ დულსინეაზე ფიქრებში გაატარა. რადგან არ უნდოდა იმ ჩვეულებას გადასულიყო, რაც თავის წიგნებში ამოეკითხნა მოგზაურ რაინდებზე, რომელნიც ტყესა და უდაბნოებში ღამეებს სატრფოზე ფიქრებში ათევდნენ ხოლმე! სულ სხვაგვარად გაატარა ღამე სანჩომ: სტომაქი საესე ჰქონდა, მაგრამ კოწახურის წვენიტ* კი არა; კარგად გამძღარმა და ტიკჭორიდანაც საკმაოდ ჩაყლურკულმა ისე მაგრად მიიძინა, რომ მეო-

რე დილით ვერ გამოადვიებდა ვერც შიგ სახეში ჩაბჯენილი ამო-
მავალი მზის სხივები, ვერც უამრავ ფრინველთა გაძლიერებული
ჭიკჭიკი და გალობა, რომლებიც განთიადს ესალმებოდნენ, თუ
ღონ კიხოტს ხუთჯერ-ექვსჯერ ხმამაღლა არ დაეძახნა მისთვის.
თვალეები რომ მოიფშვინტა, ყველაზე უწინ ტიკჭორას მიუალერსა,
მაგრამ მეტად დაღონდა, თითქმის დაცალიერებული რომ ნახა და
უფრო მეტად კიდევ იმან დააღონა, რომ ამ მოგზაურობაში მისი
ავსების იმედი აღარ ჰქონდა. ღონ კიხოტმა საუზმეზედაც
უარი თქვა და ამჯობინა ისევ ტყბილი ოცნებებით გამოეკვებნა
თავი. აიბარგნენ და უწინდელსავე გზას დაადგნენ. ნაშუადღევის
სამი საათი იქნებოდა, რომ პუერტო ლაპისის ხეობის შესავალს
შიადგნენ. ღონ კიხოტმა მიმართა სანჩოს და უთხრა:

— აჲ, ჩემო ძმაო სანჩო, ის ადგილია, სადაც, როგორც
იტყვიან, ფათერაკების მორევში ყელამდი ჩავიფლებით: ყურადღე-
ბით მომისმინე და, რაც გითხრა, არ დაივიწყო. რაც უნდა დიდ
ვაჭირებაში მნახო, არამც და არამც ხმალი არ ამოიღო და არ
მომეშველო, თუ დარწმუნებული არ იყო, რომ მდაბიო ხალხთან
ან ვინმე მაწანწალებთან გვექნება საქმე. ამ შემთხვევაში კი თამა-
შად შეგიძლია მომეშველო; მაგრამ, თუ რაინდებთან მომიხდეს
შეტაკება, მაშინ ჩვენი წესების ძალით მათთან შებრძოლება არ შე-
გიძლია, ვიდრე შენ თვითონ რაინდად არ დაილოცები.

— დამშვიდებული ბრძანდებოდეთ, სენიორ, მაგ ბრძანებას
ავასრულებ, — მიუგო სანჩომ, — ამ საქმეში დავას არ დაგიწყებთ,
მით უმეტეს სიამოვნებით ავასრულებ, რომ ბუნებით მშვიდობიანი
ზასიათის კაცი განსლავარ, სხვის ჩხუბსა და აურზაურში გარევა არ
მიყვარს; სინდისის ქვეშ უნდა მოგახსენოთ, თუ ვინიცობაა ჩემი
თავის დაცვა დამჭირდა, მაშინ კი ნება მიბოძეთ ყოველგვარი რაინ-
დული წესები განზე მივაგდო და ჩემს თავს ჩემებურად მოვუარო.
ეს ჩემი თხოვნა, მგონია, არც ღვთისა და არც ადამიანის კანონს
არ უნდა ეწინააღმდეგებოდეს: ყველას უფლება აქვს ხელი გასძრას,
როცა მისი გათახსირება სწადია ვისმეს.

— მართალია, მეც ამას ვამბობ, — მიუგო ღონ კიხოტმა, — მაგ-
რამ მაინც კვალად გიმეორებ: როცა რაინდებთან მექნება ბრძო-
ლა, მაშინ შენი ბუნებითი სიმამაცე, რაც შეგიძლოს, შეიკავე, თო-
რემ თავზე უბედურებას დაიტეხ.

— არხეინად ბრძანდებოდეთ, — მიუგო სანჩომ, — თქვენს ბრძა-
ნებას კვირა დღის შენახვის აღთქმასავით მტკიცედ შევასრულებ.

ასე მისაუბრობდნენ ისინი, როცა გზაზე ორი ბენედიქტელი
ჭერი გამოჩნდა, ორივე აქლემის ტოლა ჯორებზე ისხდნენ, სახეზე

ნიდაბი ეფარათ და ხელში ქოლგები ექირათ. მათ შორიახლო ერთი ეტლი მოჰყვებოდა, ოთხი თუ ხუთი გამცილებელი ცხენოსნით და ორი ქვეითი კაცი. ამ ეტლით, როგორც შემდეგ აღმოჩნდა, ერთი ბისკაელი ქალი სევილიას მიდიოდა თავის ქმართან, რომელიც, რაღაც დიდ თანამდებობაზე გამწესებული, იმ ხანებში ამერიკას უნდა წასულიყო. ეს ბერები იმ ეტლის ამაღას არ ეკუთვნოდნენ, მაგრამ იმავე გზით მიდიოდნენ. დონ კიხოტმა დაინახა თუ არა. ისინი, მაშინვე თავის საჭურველმტკირთველს უთხრა:

— ან მე ძალიან უნდა ვცდებოდე, ან არა და ისეთ შესანიშნავ ფათერაკს ვაწყდებით ახლა, რომ ქვეყანაზე ჯერ არ მომხდარიყოს. აგერ ის, შავად რომ რაღაც ადამიანის მსგავსები მოიძვრიან აქეთ, ყოველ ეჭვს გარეშე, ჯაღოქრები უნდა იყვნენ და აგერ იმ ეტლით, უეჭველია, ვინმე მოტაცებული სეფექალი უნდა მოჰყავდეთ. სანჩო, მე იმათ უთუოდ გზა უნდა შევეუკრა და ეს ბოროტეული საქმე ჩავფუშო.

— ქარის წისქვილებთან ბრძოლაზე უარესი საქმის ჩადენას: აპირებთ, მგონია, — მიუგო სანჩომ, — აბა კარგად დააქვერდით და მაშინვე დარწმუნდებით, რომ ის შავი რაღაც ადამიანის მსგავსები ბენედიქტელი ბერები არიან და ეტლითაც რომ მოდის. ვინმე მგზავრი იქნება. ღვთის გულისათვის, კარგა მოიფიქრეთ, თუ რას: სჩადინართ, და ეშმაკმა კიდევ არაფერზე გაცდინოთ.

— სანჩო, კვლავ გეუბნები, ფათერაკების საქმეში სავსებით არაფერი გაგვეება, — მე კარგად ვარჩევ ქრეშმარტებს, და რომ ეს ასეა, ახლავ დაგიბტყიებ, — უთხრა დონ კიხოტმა.

ამ სიტყვებით მსწრაფლ მგზავრებისაკენ გაემართა, ჩადგა შუა გზაში, სადაც უნდა გამოეველოთ ბერებს, და როცა იმდენად მოახლოვდნენ, რომ მისი ვარაუდით ხმის მიწვდენა შეიძლებოდა, ხმამალა დაუყვირა:

— ჰოი, თქვენ, მზაკვარ ეშმაკეულთა გავარდნილნი და სატანის შთამომავალნი! მაგ ეტლით რომ დატყვევებული კეთილშობილი სეფექალები მოგყავთ, ამ წამს გაათავისუფლეთ, თორემ ახლავ ამ ჩემი ხელით სიკვდილს შეეყრებით, ვითარცა სასჯელს მაგ ბოროტებისათვის.

ბერებმა ჯორები შეაყენეს და, როგორც ამ მუქარით, ისე დონ კიხოტის სანახაობით გაოცებულებმა, უპასუხეს.

— პატიოსანო რაინდო, ჩვენ არც ეშმაკეულთა გავარდნილები ვართ და არც სატანის შთამომავალნი, არამედ წმიდა ბენედიქტეს ორდენის ბერები ვახლავართ: ჩვენთვის მშვიდად გზას მივდივართ და არ ვიცით, მოტაცებული ჰყავთ ვინმე ამ ეტლში თუ არა.

— მაგ მოთაფლული სიტყვებით ვერ გამაბრიყვებთ; ვიცი, ვინცა ხართ, თქვე მატყუარა არამზადებო, — მიუგო ღონ კიხოტმა. პასუხს აღარ დაელოდა და მსწრაფლ ისე გაშმაგებით მიაგდო როსინანტი ერთ ბერს, რომ თუ მას ხერხი არ ეხმარა და ჯორიდან ძირს არ ჩამოვარდნილიყო, ღონ კიხოტი ან უნაგირიდან ჩამოაგდებდა და საშინლად დასჭრიდა შუბით, ან იქნებ კიდევ მოეკლა. ეს რომ მეორე ბერმა ნახა, ჯორი შექუსლა და, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა, მინდვრისაკენ მოკურცხლა.

სანჩომ დაინახა ძირსჩამოვარდნილი ბერი, საჩქაროდ ჩამოხტა ვირიდან, ბერს მივარდა და ძარცვა დაუწყო. ამასობაში ბერების მსახურნიც მოცვიდნენ და ჰკითხეს სანჩოს: ჩვენს ბატონს ტანთ რადა ხდის? მან უპასუხა, ნადავლი კანონისამებრ მე მეკუთვინისო, რადგან ჩემმა ბატონმა ღონ კიხოტმა იგი ბრძოლაში იშოვნაო. ეს პასუხი ბერების მსახურთ ვერაფრად ექაშნიკათ, რადგან არაფერი ხუმრობისა, არც არა ნადავლისა და ბრძოლებისა გაეგებოდათ რაიმე და, დაინახეს, რომ ღონ კიხოტმა ეტლისაკენ გაითოხარკია და მოგზაურ ქალს მუსაიფი გაუბა, მივარდნენ სანჩოს და ქვეშ წაიგდეს. წვერ-ულვაში დააგლიჯეს და იმდენი სცემეს, სიკვდილის პირამდის მიიყვანეს. ამასობაში შეშინებულმა და ათრთოლებულმა ბერმა დრო იხელთა, თავის ჯორს საჩქაროდ მოაჯდა და გაფითრებული თავის ამხანაგისაკენ გაეშურა, იქვე შორიანლო მინდორში რომ დამდგარიყო და უცქეროდა, თუ რით გათავდებოდა ეს ამბავი. ერთად რომ შეიყარნენ, ამ ალიაქოთის დასასრულს აღარ დაელოდნენ. სასწრაფოდ გზა განაგრძეს და თან ისეთი ძრწოლითა და შიშით იწერდნენ პირჯვარს, კაცს ეგონებოდა, უკან ავი სულელები დასდევნებიანო.

ამ დროს, როგორც უკვე ვთქვით, ღონ კიხოტი ეტლის კარებიდან ბისკაელ სეფექალს ესაუბრებოდა.

— მშვენიერო სეფექალო! — ეუბნებოდა ის, — თქვენ ახლა თავისუფალი ხართ და როგორც გენებოთ, თქვენი საქმე ისე განაგეთ. რადგან ჩემმა უშიშარმა მარჯვენამ თქვენი კადნიერი დამტყვევებელნი შემუსრა. რომ იცოდეთ გათავისუფლებისათვის ვისი მადლობელი უნდა იყოთ, გიცხადებთ: მე ვარ მოგზაური რაინდი ღონ კიხოტ ლამაზელი. ტყვე უბადლო და მშვენიერი დულსინეა ტობოსელისა. ამ დვაწლის სამაგიეროდ, რაიცა თქვენი გათავისუფლებისათვის ჩავიდინე, ამის მეტს არას მოგთხოვთ — ტობოსოს წაბრძანდით, ჩემი გულისვარდი ინახულეთ და ყოველივე უამბეთ, რაც თქვენი გათავისუფლებისათვის ჩავიდინე.

ამ მგზავრი ქალის ერთმა მხლებელთაგანმა, ბისკაელმა, გაიგო-

ნა დონ კიხოტის სიტყვები, დაინახა, რომ დონ კიხოტი ასე დიდ-
ხანს აბრკოლებდა ეტლს და არ უშვებდა ქალს, ვიდრე პირობას
არ ჩამოართმევდა: ახლავ ტობოსოსაკენ შეეხვია,—მოთმინებიდან გა-
მოსული მივიდა დონ კიხოტთან, შუბს ხელი უტაცა და ცუდი ესპა-
ნურითა და უფრო ცუდი ბისკაური ენით შემდეგი უთხრა:

— იქით დაიკარგე, რაინდო, და ჯანდაბამდისაც გზა გქონია;
თორემ ჩემს გამჩენს ვფიცავ, თუ ამ ეტლს არ ჩამოეცლები, თავს
წავაგდებინებ. ბისკაელი აღარ ვიყო, თუ ეს არ ჩავიდინო.

დონ კიხოტი მშვენივრად მიხვდა ბისკაელის ნათქვამს და გულ-
გრილი თავდაპერილობით უპასუხა:

— საცოდავო ქმნილებავ! შენ რომ რაინდი იყო და არა ყურ-
მოჭრილი მონა, ნახავდი, რა სასჯელსაც მოგაყენებდი მაგ თავხე-
ლობისა და კადნიერებისათვის.

ბისკაელმა მიუგო:

— ვინა? მე არა ვარ რაინდი? გამჩენსა ვფიცავ, მასეთი სიცრუე
ჯერ არც ერთ ქრისტიანს არ უთქვამს. აბა, დააგდე ეგ შუბი და ხმალი.
იწიშვლე, მე გაჩვენებ, თუ არა ვარ რაინდი. ვიდრე კატას წყალში
შეაგდებდე, * უმალ შენ ჩავარდები შიგ. მე ბისკაელი ვარ. ჯანდაბას
აღალგოები, ზღვა და მეწყერში მათი თავი და ტანი! თუ სდუმხარ,
მაშასადამე, სტყუი!

— ამას ახლავე დაინახავ, როგორც ამბობდა აგრაპესი, * —
მიუგო დონ კიხოტმა.

და შუბი გადაავდო, ხმალი იწიშვლა, ფარი მოიმარჯვა და
ბისკაელს თავს დაესხა. მტკიცედ ჰქონდა გადაწყვეტილი მისი
მოკვლა. ბისკაელმა ეს რომ დაინახა ჯორიდან ჩამოხტომა დააპირა,
რადგან იგი ნაქირავები ჰყავდა და ბრძოლაშიც სანდოდ არ მი-
აჩნდა, მაგრამ ამ უეცარი თავდასხმით ისიც ძლივსლა მოახერხა,
რომ ხმალი იძრო. იმისი ბედი, რომ ეტლის ახლოს იყო და იქიდან
ბალიშის გამოქრობა მოასწრო, რომ ფარის მაგიერ მოეფარებია და
აი, ჩვენი მოწინააღმდეგენი, ორი მოსისხლე მტერივით, პირისპირ
დაუდგნენ ერთმანეთს. ყველა იქ მყოფი მებრძოლთა გაშეგლებას
ცდილობდა, მაგრამ ამოდ. ბისკაელი ისე გაჭირვეულდა, რომ
თავისი ჩიქორთული ენით მოკვლას ემუქრებოდა, ვინც მას ხელს
შეუშლიდა, თუნდაც თვითონ ქალბატონი ყოფილიყო. ამ სცენით
შეშინებულმა და გაოცებულმა ეტლში მჯდომმა ქალმა უბრძა-
ნა მეეტლეს, ეტლი ოდნავ განზე გადაეყენებია, და ამ გაათ-
რებულ ბრძოლას შორიდან დაუწყო ცქერა. ამ დროს ბისკაელი ეცა
თავის მოწინააღმდეგეს და ხმლით ერთი ისეთი სთხლიშა მხარში,
თუ ფარი არ დახვედროდა, სწორედ შუაზე გასჩენდა ჩვენს რაინდს.

საშინელი დარტყმისაგან გაბრუებულმა და გამწარებულმა დონ-კიხოტმა ხმამალა შესძახა:

— ჰოი, უბადლო დულსინეავ, დედოფალო ჩემი გულისაო, მშვენიერების მეფევ. მწედ ექმენ თქვენს რაინდს, თქვენს მორჩილების ქვეშე მყოფი რომ აწ ესოდენ საშიშროებაში ჩავარდა, რათა მართებულად შეაფასოს თქვენი სიქველე და სათნოება და ფიცხელ ბრძოლას აპირებს.

ამის თქმა, ხმლის მაგრად ჩაბლუჯვა, ფარის მოფარება და მტრის თავს მდგრად დაცემა ერთი წუთის საქმე იყო. მან განიზრახა თავი გაეწირა და ორთაბრძოლა ერთი დარტყმით დაემთავრებია მოწინააღმდეგის მდგრად გამომეტყველებაზე ბისკაელი მიხვდა მის მამაცურ განზრახვას და გადაწყვიტა არანაკლებ ვაჟკაცურად დახვდომოდა შემოტევას; ბალიშის მოფარებით თამამად ელოდა ამ თავდასხმას, უძრავად იდგა, რადგან მისი დაუძღურებული და მსგავსი აყალმაყალისათვის გაუწრთენელი ჯორი ერთ ალაგას გახინდრულიყო და პატრონმა ვერც მარჯვნივ და ვერც მარცხნივ ვერ შეძლო მისი მიბრუნ-მობრუნება. ამგვარად, ვიმეორებთ, დონ კიხოტი მიიწევდა ცბიერი ბისკაელისაკენ, ხმალამოწვდილი თავს ესხმოდა და ლამობდა მის შუაზე გაჩეხვას, ხოლო ბისკაელი ელოდა მას ბალიშმოფარებული, ხმალმომარჯვებული და იმედი ჰქონდა — ბალიშის მოფარებით აეცდინა ეს დარტყმა; ამავე დროს მაყურებელნი სულგანაბულნი და შეშინებულნი უტდიდნენ. თუ როდის დაეშვებოდნენ ბოლოს და ბოლოს ეს მალლაშემართული მრისხანე ხმლები. ეტლში მყოფი ქალბატონი და მისი მოახლეები ლოკულობდნენ და ათას აღთქმას უდებდნენ ესპანეთის ყველა ღვთისმოსავთ და წმიდა სავანეებს, ოღონდ უფალი მათ საქურველ-მტვირთველს შეწეოდა და მათთვისაც ეს საშინელი განსაცდელი აერიდებია. მაგრამ სამწუხაროდ. ჩვენი ისტორიის ავტორი სწორედ ამ საყურადღებო ალაგას წყვეტს ბრძოლის აღწერას და იმაზე აღარას ამბობს, თუ რით დამთავრდა ეს საშინელი ბრძოლა. თავს კი ასე იმართლებს: დონ კიხოტის თავგადასავალზე ზემოხსენებული ამბების გარდა სხვა ვერავითარი ცნობები ველარ ვიპოვეო; მაგრამ ამ ნაშრომის მეორე ავტორს, მას, ვისაც ბედმა არგუნა ამ მეტად საყურადღებო ამბის გაგრძობა, არაგზით არა სჯეროდა. რომ ასეთი ჩინებული ისტორია დავიწყებას მიეცემოდა და ლამანჩის საუკეთესო მწიგნობრები ესოდენ მცირედ იზრუნებდნენ თავიანთი დიდებისა და სახელისათვის, რომ საკუთარ დავთარხანებსა და წიგნთსაცავებში ამ სახელოვან რაინდზე ხელნაწერებს არ შეინახავ-

დნენ. ამ მოსაზრებით დაიმედებულს სწამდა, რომ ჩვენი თავშესაქცევარი მოთხრობის დასასრულს იპოვიდა; ღვთის მოწყალებით, მართლაც იპოვა ის დასასრული, ზოლო თუ როგორ და სად — ეს მეორე ნაწილში * იქნება მოთხრობილი.

თ ა ვ ი IX

ხადაც მოთხრობილია მამაც ბისკაელსა და სახელოვან ლამანჩელს შორის გასაოცარი ბრძოლის ბოლო და დასასრული

ამ ისტორიის პირველ ნაწილში ჩვენ იმ დროს დავტოვეთ სახელოვანი დონ კიხოტი და მამაცი ბისკაელი, როდესაც მათ გაშიშვლებული ხმლები ააელვარეს და ისეთ სასტიკ დარტყმას უქადდნენ ერთმანეთს, რომ, თუ ფარები არ ჰქონოდათ, ორადგაპრილ ბროწეულივით შუაზე გაიჩხებოდნენ; და სწორედ ამ გადამწყვეტ წუთში შეწყდა ჩვენი საინტერესო ისტორია, მასთან ავტორმაც აღარ გვამცნო, თუ სად უნდა მოგვეძებნა მისი დასასრული.

ამ გარემოებამ მეტად დამალონა და რა სიამოვნებაც იმ მშვენიერი წიგნის ხანმოკლე კითხვის დროს ვიგრძენ, სავსებით ჩამიშხამდა; მით უმეტეს, როცა ვიფიქრე, თუ რა სიძნელენი და დაბრკოლებანი უნდა გადამელახა ამ თავშესაქცევარი მოთხრობის ფრიად ვრცელი ნაწილის საბოვნელად. მაინც კი — როგორღაც არ მკეროდა, და ყოველგვარი წესების დარღვევად მიმაჩნდა, რომ ისეთ სახელოვან რაინდს, როგორიც დონ კიხოტი იყო, თავის წილად ბრძენი ვინმე არ გამოსჩენოდა და მისი ჯერ არგაგონილი, არნახული თავგადასავალი ქვეყნისათვის არ ეამბნა, რადგან არც ერთი მოგზაური რაინდი,

სახელოვანი ქვეყნად ესოდენ ფათერაკების მაძიებლობით.

არ დარჩენილა თავის უისტორიკოსოდ: ყოველ მათგანს, თითქოს შეკვეთით, გამოუჩნდა თითო ან ორი ბრძენი მოხუცი, რომლებმაც არათუ აღწერეს მათი ამბები, არამედ გვამცნეს მათი ფრიად უმნიშვნელო აზრები და ბალღური ცელქობანი, როგორი დაფარულნიც არ უნდა ყოფილიყვნენ ისინი. არა მკეროდა, რომ ჩვენი რაინდი ესოდენ ბედუჯულმართი აღმოჩნდებოდა და იმ პატივს მაინც არ ელირსებოდა, რა პატივიც პლატირსა და მის მსგავს უხვირო

რაინდებს ეღირსათ; კიდევაც ვიტყვი, არ შემეძლო იმ აზრს დაეთანხმებოდი, რომ ეს შესანიშნავი ამბავი დაუსრულებელი, შეკვეცილი და დამახინჯებული დარჩენილიყო და ვფიქრობდი: ეგებ ყოვლის შანმთქმელმა დროთა ბრუნვამ შეასრულა და გააცამტვერა, ან ვინ იცის, სადმე დავთარხანაში მტვერსა და ჩეჩქვეშ მიმაღულიამეთქი.

მეორე მხრივაც ამას ვამბობდი: თუ დონ კიხოტის წიგნებში ისეთი თანამედროვე თხზულებებიც ერივნენ, როგორცაა „ეკვიპანობის წამალი“ ან „პენარესელი ნიმფები და მწყემსები“, მაშ, ცხადია მისი ამბავიც ძველი დროისა არ უნდა იყოს-მეთქი, და თუ ჯერ არავის დაუწერია, იმ არემარის მცხოვრებთ მაინც ზეპირად ეხსომებათ, რა არემარეშიც რაინდი იყო დაბადებული-მეთქი. ეს ფიქრი მოსვენებას არ მაძლევდა; დარდად გამიხდა, ჩვენი სახელმოხვეჭილი ესპანელის დონ კიხოტ ლამაზჩელის ნამდვილი და მართალი ცხოვრება და გასაოცარი მოქმედებები შემეტყო, ლამაზჩის რაინდობის იმ ბრწყინვალე მანათობელისა, იმ პირველი კაცისა, ჩვენს ეპოქასა და ტიალ დროში მოგზაური რაინდობის აღდგენა რომ განეზრახა, ბოროტის დევნა და ქვრივთა გამოსარჩლება ედო თავს და კიდევ იმ უბედურ ქალწულთა მფარველობას დასდგომოდა, ცხენებზე მჯდარნი, ხელში მათრახით, თავიანთი უმანკოებით დატვირთულნი მთა-ველებზე ხეტიალში რომ ატარებდნენ დროს ისე უზრუნველად, რომ თუნდაც რომელიმე ჩუგლუგვიანი მაწანწალა გლეხუქის. საშინელი გოლიათის ან უზრდელი რაინდის შემცოდვით განზრახვისაგან უვნებლადაც გადარჩენილიყვნენ, მაინც ოთხმოცი წლის ხეტიალის შემდეგ, რა ხანშიაც ერთი ღამეც არ გაუთევიათ თავიანთ ქერქვეშ, საფლავს ისევე უმანკონი ჩადიოდნენ, როგორც მათი დედები იყვნენ უმანკონი. ამ მხრივ და სხვა მრავალ მოსაზრებათა გამო, ვადასტურებ, რომ ჩვენი უშიშარი დონ კიხოტი უკუნიითი უკუნიისამდე ღირსსახსოვარი ქების ღირსია და ამ ქების ნაწილი მეც უნდა მეკუთვნოდეს იმ დაუცხრომელი მეცადინეობისათვის, რაც ამ სასიამოვნო ამბის დასასრულის ძებნასა და გამოქვეყნებაში გაეწიე. რასაკვირველია, ბედნიერი შემთხვევა რომ არა ყოფილიყო, გამჩენი და ბედი რომ არ დამხმარებოდა, ჩემი მეცადინეობა სულ ფუჟად ჩაივლიდა და მთელ ქვეყანას ის ორიოდვით საათის სიამოვნება და თავშესაქცევარი მოაკლდებოდა, რასაც განიცდის ახლა ამ ისტორიის ყოველი გულდასმით წამკითხველი. მე კი ეს დასასრული აი როგორ ვიპოვე:

ერთხელ ტოლედოში, ალკანის ქუჩაზე სეირნობის დროს, შემ-

თხვევით თვალი შევასწარ, ერთი ბიჭი აბრეშუმეულის ვაჟარს. რამდენიმე ძველ რვეულს და ქალაღდს სთავაზობდა. რადგან ბავშვობითვე ისე მიყვარდა კითხვა, რომ ქუჩაზე ნაგდებ ქალაღდის ფარატინსაც კი ავიღებდი ხოლმე წასაკითხავად, ამ ბუნებითმა თვისებამ წამძლია და იმ ბიჭს საჩქაროდ ერთი რვეული გამოვართვი; საუბედუროდ არაბულ ენაზე იყო დაწერილი. თუმცა: ვიცოდი არაბული ნაწერი იყო, მაგრამ წაკითხვა არ შემეძლო, და აი, ცოდნისმოყვარეობამ გამიტაცა, აქეთ-იქით ცქერა დავიწყე, ეგებ ვინმე მორისკი * დამენახა, რომ ის ნაწერი წაეკითხა და გადაეთარგმნა. ასეთი მთარგმნელის პოვნა არც ისე ძნელი საქმე იყო; ტოლედოში ამაზე უფრო ძნელი და უკეთესი ენის გადმომთარგმნელებიც მოიპოვებოდნენ. მალე ბედმა ერთ-ერთ ასეთ მავრს შემახვედრა; ჩემი სურვილი ავუხსენ და რვეული გადავეცი. შუაზე გადაშალა. რამდენიმე სტრიქონი წაიკითხა და ხმამალა სიცილი მართო. რას იცინი-მეთქი — ვკითხე, და მან მიპასუხა: ამ რვეულის არშიებზე შენიშვნებად ჩართულმა წარწერამ გამაცინაო. ეთხოვე — გადაეთარგმნა, და მან სიცილით მითხრა:

— ამ რვეულის არშიებზე, როგორც გითხარი, შემდეგი წერია: „ამ ამ ბავში რომ ასე ხშირად დულსინეატობსელი იხსენიება, ამბობენ, მთელს ლამანჩო ყველა ქალზე უკეთესად იცოდა შაშხის გაკეთება“.

დულსინეატობსელის სახელი რომ გავიგონე, მეტად გამიკვირდა და გავვოცდი; მაშინვე ვიფიქრე, ამ რვეულში უთუოდ დონკიხოტის ამბავი უნდა იყოს-მეთქი, და ამ ფიქრით შეპყრობილმა მავრს ეთხოვე რვეულის სათაური საჩქაროდ წაეკითხა. იმანაც სურვილი შემისრულა და პირდაპირ არაბულიდან ესპანურად ასე გადმომითარგმნა: „დონ კიხოტ ლამანჩელის ისტორია, აღწერილია არაბი ისტორიკოსის სიდ ჰამედ ბენენჰელის მიერ“.

იმ წუთს, როცა ამ წიგნის სათაური გავიგე, ჩემი აღტაცება ძლივს შევიკავე. აბრეშუმის ვაჟართან გავიქეცი, პატარა ბიჭს მისი ქალაღდები და რვეულები ხელიდან გამოვგლიჯე და ყველა ნახევარ რეალად ვიყიდე. ის რომ უფრო მიხვედრილი ყოფილიყო, ცოდნოდა. რარიგად საჭირო იყო ჩემთვის ის რვეულები, რაღა თქმა უნდა, ექვსიოდე რეალსაც სხვას ღამათვლევინებდა. ვიყიდე თუ არა. შინისკენ წაველ და მორისკიც თან წავიყვანე. მარტო რომ დავრჩით. ერთი საკრებულო ტაძრის კედელს უკან, ვთხოვე რვეულები, ან მარტო ისინი მაინც. რომელნიც დონ კიხოტის ამბავს შეიცავდნენ, ესპანურ ენაზე გადაეთარგმნა, ისე კი, რომ არც რამ:

მოეკლო და არც რამ თავისით მიემატებინა, და რასაც ამაში მთხოვდა, ამთავითვე მიცემას დავპირდი. ამ შრომის ჯილდოდ მან ორი არობა * ქიშმიში და ორი ფანეგა * ხორბალი მთხოვა და ყველა რვეულის ჩქარა და სიტყუასიტყუით გადათარგმნა აღმითქვა. მაგრამ ეს საქმე რომ დამეჩქარებია და აგრეთვე ბედნიერი ნაპოვარი ხელიდან აღარსად წამსვლოდა, მორისკი მაშინვე შინ წავიყვანე. მთელი ისტორიის თარგმანი თვე-ნახევარში გამოთავა, სწორედ იმ სახით, როგორადაც აქ გადმოგცემთ.

პირველ რვეულში ბისკაელისა და დონ კიხოტის ბრძოლა იყო ფრიად ბუნებრივად დახატული; ორნივე სწორედ იმ მდგომარეობაში იყვნენ წარმოდგენილნი, რა მდგომარეობაშიც ჩვენ ისინი დავტოვეთ — ორნივე ერთმანეთზე ხმლებშემართულნი იყვნენ — ერთი ფართი და მეორე ბალიშმოფარებული. ბისკაელის ქვეშ, რომლის ჯორიც ისე მშვენიერად და ცოცხლად იყო დახატული, რომ თოფის გასროლაზეც შეატყობდა კაცი — ნაჭირავეები უნდა ყოფილიყო, — ეწერა: დონ სანჩო დე ასპეიტი — აღბათ ეს მისი სახელი იყო. როსინანტის ქვეშ კი ეწერა: დონ კიხოტი. როსინანტიც მშვენიერად იყო დახატული: ისე მკლე და გაგრძელებული, გაჭიმულკისრიანი, ქვიქვირჩამოგდებული და უბადრუკი სანახაობისა, რომ ყველა ადვილად მიხვდებოდა, თუ რად ერქვა მას როსინანტი. როსინანტის გვერდით სანჩო პანსა იყო დახატული და თავისი ვირის სადავე ხელით ეჭირა; იმის ქვეშ წარწერილი იყო — სანჩო სანკასი! ეს მეტსახელი მგონი იქიდან წარმოსდგებოდა, რომ სანჩოს, როგორც სურათზე ეტყობოდა, დიდი მუცელი, მოკლე წელი და დაგრეხილი ფეხები უნდა ჰქონოდა; ამიტომაც უნდა ყოფილიყო, რომ ისტორიკოსი მოთხრობაში იმას ხან პანსად იხსენებდა, ხან სანკასად. * შეიძლებოდა აქ ზოგი რამ სხვა წერილმანიც მოგვეხსენებინა, მაგრამ რადგან ისინი თავისთავად უმნიშვნელონი არიან და ჩვენი მართალი მოთხრობაც მათი მოხსენებით თავის სინამდვილისათვის ვერას შეიმატებს, სინამდვილისათვის-მეთქი იმიტომ ვამბობ, რომ არც ერთ მოთხრობაზე ცუდი არ ითქმის, თუკი იგი მართალია, — ამიტომაც ამ წერილმანებს უყუარადღებოდ ვტოვებ.

ამ მოთხრობისათვის კი თუ შეიძლებოდა რაიმე სიცრუე შეგვეწამებინა, ისიც მხოლოდ იმიტომ, თუ რომ იგი არაბისაგან არის დაწერილი და არაბები კი ჩვეულებრივ ცრუები არიან. მაგრამ, მეორე მხრივ, ისიც უნდა ვთქვათ, რომ რადგან არაბები ჩვენი მოსისხლე მტრებიც არიან, უნდა ვიფიქროთ, რომ მათი ისტორიკოსი ამ მოთხრობას უმაღლესად დააკლებდა, ვიდრე მიუმატებდა რა-

მეს; მაინცდამაინც მე ასეთი აზრისა ვარ, მართლაც და იგი მეტად მოკლედ წერს, ზოგანაც, როცა რიგი იყო თავისუფლება მიეცა თავის კალმისათვის და უფრო გრძლად ელაპარაკნა ჩვენი სახელოვანი რაინდის შესაქებად, ის თითქოს განგებ დუმილს არჩევს და სულ არას ამბობს. განა ეს საკადრისი საქციელია და მზაკვრული განზრახვა არაა, თუ მხედველობაში მივიღებთ იმას, რომ ისტორიკოსთა მოვალეობაა — იყონ ზუსტნი, მართალნი და მიუკერძოებელნი, და ვერც რაიმე ანგარებად, ვერც შიშმა, ვერც მტრობამ, ვერც მეგობრობამ ვერ უნდა ააცდინოს ისინი გზას ჭეშმარიტებისა. რომლის მშობელი დედაა ისტორია?.. იგია კაცთა მოქმედების საღარო, წარსულ დღეთა ამბების პირუთენელი მოწამე, აწმყო დროის ბრწყინვალე მაგალითი და ჭკუისმასწავლებელი, მყობადისათვის გამოსადეგი სწავლით მოფენილი გაფრთხილება და მე ვიცი: ამ ისტორიაში თქვენ იპოვით ყველაფერს, რასაც ჩვეულებრივად ეძებენ უაღრესად თავშესაქცევარ თხზულებებში; და უკეთუ შიგ რაიმე ნაკლი აღმოჩნდება, დარწმუნებული ვარ, ამის დამნაშავე სიუჟეტი როდი იქნება, არამედ იმ ჭოფაკ-მწერლის უცოდინარობა და მოუხერხებლობა. მაშ ასე, ამ ნათარგმნი ისტორიის მეორე ნაწილი ასე იწყება:

...როცა ჩვენმა მამაცმა და გამძვინვარებულმა მოწინააღმდეგეებმა თავიანთი ბასრი ხმლები იმიშვლეს და ერთმანეთს მედგრად შეუტყეს, ისეთი ვაჟკაცური და შეუპოვარი გამომეტყველება ჰქონდათ, რომ იფიქრებდით, ორივეს ცა-დედამიწისა და თვით ჯოჯოხეთის შემუსვრა განუზრახავსო. გულფიცხმა ბისკაელმა პირველმა მოუქნია ხმალი და ისე გააფრთხებით და ძლიერად, რომ თუ ის ხელში არ გადატრიალებოდა, არათუ ამ სასტიკ ორთაბრძოლას, ჩვენი რაინდის ყველა შემდგომ თავგადასავალსაც ბოლოს მოუღებდა. მაგრამ, ალბათ, ბედი უფრო დიდი საქმეებისათვის ინახავდა დონ კიხოტს და, როგორც ვთქვით, ბისკაელს გვერდზე გაექცა ხმალი, ისე რომ მარცხენა მხარში მოხვდა რაინდს და ქაშქანი მიუღეწა; მაგრამ ვიდრე ქაშქანს მოხვდებოდა, გზა-გზა ჩაჩქანს გვერდი მოასხიბა და რაინდს ნახევარი ყური ჩაათალა, ყველაფერი ეს საშინელი რახრახით დაცვივდა ძირს, და ჩვენი რაინდი ფრიალსავალალო მდგომარეობაში ჩაეარდა.

ღმერთო დიდებულო! განა წარმოიდგენს ვინმე, რა გაშმაგებადის მივიდა ჩვენი ლამანჩელი, ეს დარტყმა რომ იგრძნო? დონ კიხოტი ფიცხლავ უზანგებზე წამოიმართა, ხმალს ორივე ხელი მოსჭიდა და ბისკაელს ისე საშინლად დაარტყა თავში, რომ ბალიშის მოფარებაამაც ვერ უშველა საბრალოს და ასე ეგონა, მთელი მთა

თავზე დამენგრაო. ამ დარტყმით ცხვირ-პირიდან და ყურებიდან სისხლი წასკდა, შეტორტმანდა და უეჭველად ძირს ჩამოვარდებოდა, თუ თავის ჯორს კისერზე არ მოხვეოდა; ბოლოს უზანგებიდან ფეხები ამოუფარდა და იგი კისერზე დაეკიდა ჯორს. ამ უჩვეულო მოძრაობით და საშინელი დარტყმით დამფრთხალი, სადავემიშვებული ჯორი შეშინდა, უცბად განზე გახტა და წიხლების ცემით მოჰკურცხლა. ბისკაელმა მიწაზე ბრაგვანი მოიღო.

ღონ კიხოტი ამ ამბავს ძალიან გულგრილად უცქეროდა, და როცა თავისი მტერი მიწაზე გაშნლართული დაინახა, მსწრაფლ ცხენიდან ჩამოხტა, მასთან მიიჭრა, ხმლის წვერი თვალებთან მიუღერა და შესძახა: დამმორჩილდი, თორემ თავს მოგკვეთო. ბისკაელი ისე იყო ღონემიხდილი და დარეტიანებული, ხმის ამოღებაც არ შეეძლო, და გაშმაგებული რაინდი არც დაინდობდა, ისე იყო განარისხებული, თუ ეტლში მჯდომნი, ამ შერკინების აქამდის შორიახლოდან მაკეკრალნი ქალები, შიშისაგან ათრთოლებულნი, ეტლიდან არ ჩამომხტარიყვნენ და რაინდისათვის მუდარით არ მიემართათ, რომ მათი მსახურისათვის მოწყალება მოეღო და სიცოცხლე ეჩუქებინა. ამაზე ღონ კიხოტმა დინჯად და მედიდურად უპასუხა:

— ოღონდაც, რომ დიდი სიამოვნებით უნდა ავასრულო თქვენი თხოვნა, მშვენიერო სეფექალნო; მხოლოდ ერთის პირობით კი: აღთქმა დამიდოს ამ რაინდმა, რომ სოფელ ტობოსოში მივა, ჩემი სახელით უებრო დუღსინეას წინ წარსდგება და თავის ბედობას მის განკარგულებას ჩააბარებს.

შეშინებულმა და შეწუხებულმა ქალებმა ეს თხოვნა კარგად ვერც კი გაიგეს, არ იცოდნენ და არც ჰკითხეს, ვინ იყო ის უებრო დუღსინეა, მაინც აღუთქვეს, რომ მათი საჭურველმტვირთველი ყველა მის პირობას ასარულებდა.

— მაშ, დაე, იცოცხლოს თქვენი თავდებობით, — ბისკაელზე მითითებით უპასუხა ღონ კიხოტმა. — თქვენი მადლობელი იყოს, თორემ თავის გოროზობისათვის ამ წყალობის ღირსი არ იყო. ამიერიდან არავითარ ზიანს არ მივაყენებ, თუმცა მან ეს დაიმსახურა.

თ ა ვ ი X

ღონ კიხოტისა და მისი საჭურველმტვირთველის სანჩო პანსახ მახვილგონივრული საუბარი

ამასობაში ბერების მსახურთაგან ლაზათიანად დაბეგვილი სანჩო, როგორც იყო, ფეხზე წამოდგა, უკვე წელში გაიმართა და დიდი ყურადღებით ადევნებდა თვალყურს თავისი ბატონის ღონ-

კიხოტის ორთაბრძოლას. გულმოდგინედ ევედრებოდა ღმერთს გამარჯვება ჩვენი რაინდისათვის მიემადლა, რადგან იმედი ჰქონდა იმ კუნძულს დაიპყრობდა და სანჩოს საგუბერნატოროდ აჩუქებდა. როცა თავისი ბატონი გამარჯვებული დაინახა და ისიც, რომ როსინანტზე შეჯდომას აპირებდა, სწრაფად მივარდა უზანგის დასაწყერად, და სანამ ის შეჯდებოდა, წინ დაუჩოქა და ხელზე ამბოხით უთხრა:

— მოწყალეა მოიღეთ, ჩემო კეთილო ბატონო ღონ კიხოტე, და ამ ცხარე ბრძოლაში რომ კუნძული დაიპყართ, მე მაჩუქეთ; რაც უნდა დიდი იყოს, მაინც იმდენ ძალ-ღონესა ვგრძნობ ჩემში, რომ იმედი მაქვს, სხვა კუნძულების გუბერნატორებზე უარესად არ გავუძღვები.

ამაზე ღონ კიხოტმა მიუგო:

— იცოდე, ჩემო მეგობარო სანჩო, ეს ფათერაკი ისეთი არ იყო, რომ კუნძული დამეპყრო, ეს ჩვეულებრივი შინაგზისებური წაქინკლავება იყო, საიდანაც არ შეიძლება კაცი იმის მეტს მოგებას რასმე გამოელოდეს, რომ ან კისერმოტეხილი დარჩეს და ან ყურმოთლილი. მაინც ნუ დაღონდები, ცოტაც მოითმინე; ჯერ კიდევ ბევრი ისეთი შემთხვევა მექნება, რომ არათუ მარტო კუნძულის ჩუქებას და გუბერნატორად დაყენებას, არამედ სხვა უკეთეს რამესაც მოგიხერხებ.

ამის გამგონე სანჩომ აღარ იცოდა თავის ბატონისათვის მადლობა როგორ გადაეხადნა. ხელზე და კალთაზე ეამბოხა, როსინანტზე შეჯდომა უშველა, მერე თვითონ აფოფხდა თავის ვირზე და უკან დაედევნა. ღონ კიხოტი ცხენზე შეჯდა თუ არა, მახლობელ ტყისაკენ ისე ჩქარა გაექანა, ეტლში მჯდომ ქალებს არც კი გამოთხოვებია და ერთი სიტყვაც არ უთქვამს მათთვის. სანჩოს, რაც კი შეეძლო, მიათხარაკებდა თავის ვირს, მაგრამ როსინანტს მაინც ვერ ეწეოდა და ამ გაჭირვებაში რომ იყო, თავის ბატონს დაუყვირა: დამიცადეო. ღონ კიხოტმა გაიგონა ძახილი და როსინანტი შეაყენა. როცა მას მოქანცული საჭურველმტვირთველი წამოეწია, უთხრა:

— მგონია, სენიორ, ურიგოს არ ვიზამდით, სადმე ეკლესიას შეეფარებოდით, რადგან იმ თქვენს დამარცხებულ მტერს ძალიან ცუდი და სავალალო საქმე დამართეთ; ვაითუ, სანამ აქედან თავს დავალწევთ, სანტა ჰერმანდადის * ყურამდის მივიდეს ეს ამბავი და წმიდა სამსჯავრომ საპყრობილეში ამოგვაყოფინოს თავი. ღმერთმანი, ხელში თუ ჩაგვიდეს, ვინ იცის როდისღა გაგვათავისუფლონ და ბევრ ოფლს დავღვრით, სანამ იქიდან თავს დავალწევთ.

— ჩემად იყავ, რომ არ იცი, რას ამბობ! — უთხრა დონ კიხოტმა. — განა სადმე გაგიგონია ან წაგიკითხავს, რომ მოგზაური რაინდი სამსჯავროში მიეხმოთ, რაც უნდა ბევრი მტერი დაემარცხებინოს და თუნდაც მრავალი კაცი გაეჟლიტოს?

— მე თქვენი მტრებისა და კაცთაჟლეტისა არა ვიცი რა, — მიუგო სანჩომ, — და არც ვისთანმე მქონია მტრობა და არასოდეს ამ საქმეში არ გავრეულვარ. ის კი ვიცი, რომ სანტა ჰერმანდადას ყველა შარავნაზე მოჩხუბარი ძლიერ აინტერესებს და ჰკუას ასწავლის მათ. მე მარტო ეს მაწუხებს.

— ტყუილად გაწუხებს... ნუ იღარდებ, ჩემო მეგობარო, — უთხრა დონ კიხოტმა. — დარწმუნებული იყავ, თუ გაჰირდა, არა თუ ჰერმანდადის ხელიდან, არამედ ქალდეელთა ხელიდანაც გამოგვლევ. ახლა, შენს მზეს, გულახდილად მითხარ: როგორ გგონია, მთელი დედამიწის ზურგზე მოიპოვება სადმე ჩემებრ უშიშარი რაინდი? გინახავს, ან სადმე რომანებში წაგიკითხავს, რომ ვინმე სხვა რაინდი ასე ჩემებრ გულადი ყოფილიყოს, ასე მედგრად შერკინებოდეს მტერს, ასე გამძლე ყოფილიყოს მოგერიებაში, ასე მარჯვე და სწორი იარაღის ხმარებასა და მტრის დამხობაში?

— სწორე მოგახსენო არ მინახავს და უფრო კიდევ არავითარ რომანებში არ წამიკითხავს, რადგან კითხვა სულ არ ვიცი, — მიუგო სანჩომ; — მაგრამ იმაზე კი შემიძლია დავიფიცო, რომ ჩემს სიცოცხლეში ჯერ ისეთ მამაც ბატონთან არავისთან მიმსახურნია, როგორც თქვენა ბრძანდებით. ახლა ღმერთს მხოლოდ იმას ვთხოვ, მაგ სიმამაცემ, ახლა რომ ვახსენე, იმ მყუდრო სავანემდე არ მიგიყვანოთ, სადამდისაც, ჩემი ფიქრით, ადვილია მისვლა. მაგრამ, ჩემო ბატონო, გვედრებით ემაგ თქვენს ყურს მოუარეთ, თორემ სისხლი ძალიან გდით. ჩანთაში ნაძენძი და ცოტაოდენი თეთრი მალამო მაქვს — მოგართმევთ.

— ეგეები არ მომინდებოდა, — მიუგო დონ კიხოტმა, — ერთი შუშა ფიერაბრასის უებარი ბალზამი რომ მომემზადებინა და თან წამომეღო; იმისი ერთი წვეთი ფიცხლავ განმკურნავდა, ამით დროსაც მოვიგებდით და წამალსაც დავზოგავდით.

— ეგ რა შუშაა, ან რა ბალზამი გახლავთ მაგისთანა? — ჰკითხა სანჩო პანსამ.

— ისეთი ბალზამია, რომ მისთვის არავითარი ჰერილობა და სიკვდილი არ არსებობს. მე თვითონ ვიცი მისი გაკეთება, — მიუგო დონ კიხოტმა. — გამიგონე, სანჩო; იმ საოცარ ბალზამს რომ გავაკეთებ და ჩაგაბარებ, ვინიცობაა მნახო, რომელიმე ბრძოლაში შუაზე გამჩიხონ (რაიცა მოგზაური რაინდისათვის ადვილი მოსა-

ლოდნელია), ნუ შეკრთები, ძირს ჩამოვარდნილი ჩემი ნახევარი დედამიწიდან ფრთხილად აიღე და სანამ სისხლი გაცივდებოდეს და შედედლებოდეს, უნაგირზე დარჩენილ ნახევარს თანასწორად, კარგა ჭუფთად და ზუსტად მიადგი, მაგრამ ისე ოსტატურად კი უნდა მიადგა, რომ მეტნაკლები არსად მოგვიიდეს; მაშინ იმ ბალზამის ერთი ორი ყლუპი ჩამაყლაპე და ნახავ, თუ როგორ ფიცხლავ გავცოცხლდები და ვაშლივით ლოყაწითელი და სალი შევიქნები.

— მაშ, თუ ეგრეა! — წამოიძახა სანჩომ, — დაუყოვნებლივ უარს გამბობ თქვენგან დაპირებული კუნძულის გუბერნატორობაზე და ჩემი დიდი და ერთგული სამსახურის ჯილდოდ გთხოვთ მარტო იმ ბალზამის გაკეთება მასწავლოთ და მისი შედეგნილობის ნუსხა მომცეთ. მტკიცედ ვარ დარწმუნებული, ერთი უნცი * ყველგან თუ უფრო ძვირად არა, ორ-სამ რეალად მაინც გაიყიდება. ეს ფული კი ძალიან საკმარისი იქნება, ჩემი სიცოცხლე პატიოსნად და გაუჭირვებლად გავატარო. მაგრამ ერთი ეს მიბრძანეთ, მაგ საკვირველი წამლის მომზადება ძვირად ჯდება?

— სამ რეალად სამ ასუმბრაზე * მეტს გააკეთებ, — მიუგო დონ კიხოტმა.

— ვაი, მე ცოდვილს! — შეჰყვირა სანჩომ, — მერე რაღას აგვიანებთ და იმის გაკეთებას არ მასწავლით? ჩემო ბატონო, ერთი ეს მიბრძანეთ, რა გვიშლის ხელს, ახლავე რამდენიმე ასუმბრა ბალზამი რომ გავაკეთოთ?

— მოითმინე, ჩემო მეგობარო, მე შენთვის უკეთეს ჯილდოს ვფიქრობ და სხვა საიღუმლოსაც ბევრს გასწავლი, — მიუგო დონ კიხოტმა. — ახლა კი ყური შემიხვიე, რადაც... ტკივილმა მიმატა.

სანჩომ ჩანთიდან ნაძენძი და მალამო ამოიღო, ხოლო დონ კიხოტმა თავისი ჩაჩქანი მოიხსნა, და ლუკმა-ლუკმა დამტვრეული რომ ნახა, ცოტა გაწყდა, ის ერთი ბეწო ჭკუა რომ შერჩენოდა, ისიც არ დაჰკარგა. ხმალს ხელი წამოავლო, თვალები ზეცას ალახენა და დაიძახა:

— ვფიცავ მაღალ ღმერთს, ქვეყნის დამბადებელსა და ოთხ თავს წმიდა სახარებასაც, რომ ისე ვიცხოვრო, ვითარცა დიდმა მანტუის მარკიზმა შეჰფიცა, ოდეს თავისი დისწულის ბალდუინის მკვლელის სისხლის აღება განიზრახა; სწორედ ისე ვფიცავ — მეც მასავით პურის საჭმელად სუფრა აღარ გავიშალო. ჩემს ცოლს არ გავეხუმრო და მრავალ სხვა საჭიროებაზე უარი ვჰყო (თუმცა ყველა კარგად არ მახსოვს, სახელდობრ რა საჭიროებაზე უნდა ვჰყო უარი, მაგრამ სულ ერთია, რაც არ უნდა იყოს, ყველას ამ ფიცში ვურთავ), და იმ ღრომლის მტკიცედ და

შეურყევლად დავიმარხავ ამ ფიცს, ვიდრე მაგიერს არ გადავუხდი, ვინც ეს შეურაცხყოფა მომაყენა და ჩაჩქანი დამიმტვრია.

ამ სიტყვების გამგონე სანჩომ უთხრა:

— ჩემო ბატონო, ისიც ნუ დაგავიწყდებათ, რომ თქვენგან დამარცხებულმა რაინდმა თუ თქვენი ბრძანება აასრულა და დულსინეა ტობოსელთან თაყვანსაცემად მივიდა, ჩანს, თავისი ვალი მოიხადა და მისი დასჯის უფლება აღარ გექნებათ, ვიდრე ახალს რასმე არ დავიშავებთ.

— მართლაც მისანი ხარ, სანჩო, ეს სწორედ შენიშნე და წარმოთქვი კიდეც, — უთხრა დონ კიხოტმა, — და მეც იმ რაინდისადმი სამაგიეროს გადახდის აღთქმას ახლავ ვარლევ! ზოლო დანარჩენში, რაიცა ჩემს ცხოვრებაზე დავდე, ხელშეუხებლად ვტოვებ, და კვლავად ვფიცავ და აღთქმას ვდებ, ისე ვიცხოვრო, როგორც წელიდან ვამბობდი, ვიდრე ძალით იქნება თუ რაიმე სხვა ღონისძიებით, რომელიმე რაინდისაგან ასეთივე ღირსეულ და ჩინებულ ჩაჩქანს არ მოვიპოვებ, როგორც ჩემი იყო. და არ იფიქრო, სანჩო, რომ ჰაერზე ვლაპარაკობდე. ამ შემთხვევაში ჩემს წინაპარ რაინდებს მტკიცედ მივბაძევ და ისე მოვიქცევი, როგორც საკრიპანტი * მოიქცა—ყოველგვარი შევიწროება აიტანა, ოღონდ მამბრინის ჩაჩქანი როგორმე ხელში ჩაეგდო.

— ეგეთს აღთქმას ღმერთი ხელს როდი მოუშართავს, ეგ აღთქმა ეშმაკეულია, ბატონო! — წამოიძახა სანჩომ, — იმიტომ, რომ ჯანსაღობისთვისაც მავნებელია და სინდისისათვისაც სამძიმო და საზარალოა. აბა მოიფიქრეთ: რა გეშველება, რომ ჩაჩქანიან კაცს შემთხვევით დიდხანს ვერ შეხვდეთ? ნუთუ აღასრულებთ თქვენს აღთქმას, მიუხედავად ყოველგვარი სიღუბჭირისა და უსიამოვნებისა, და მთელი ეს ხანი გაუხდელმა უნდა დაიძინოთ, დაბა-ქალაქებში არ შეხვიდეთ, ღამეები ცისქვეშ გაატაროთ და კიდეც მრავალი სისულელე ჩაიდინოთ — იმ ვილაც ჰკუთვამოლულ ბებრუხანა მანტუის მარკიზს რომ მოუგონია. ნუ კი გავიწყდებათ, ამ გზებზე შეიარაღებული რაინდები არ დაიარებიან და მხოლოდ გლეხკაცობა, მეურმეები და მეჯოგეები მიმოდინან. ისინი არათუ ატარებენ ჩაჩქანს, მისი სახელიც კი არ გაუგონიათ. მაშ, აბა აქ ჩაჩქანს ვის წააროძევთ?

— ჩემო ნეგობარო, ძალიან ცდები, მაგას რომ ამბობ! — უპასუხა დონ კიხოტმა. — დამიჯერე, ორი საათიც არ გავა, რომ ამ გზაბოძლებზე იმდენი შეიარაღებული მხედარი შეგვხვდეს, რანდენიც მაშინაც არ ყოფილიყოს, მშვენიერ ანჯელიკას * ტყვეობიდან გამოსახსნელად ალბრაკის ციხე-სიმაგრეს რომ შემოერთყნენ.

— ეგრე იყოს და ღმერთმა ინებოს, რომ ჩვენი საქმე კარგად წავიდეს და მეც ის კუნძული ჩქარა მიმეღოს, ასე ძვირად რომ მიჯდება, — თქვა სანჩომ. — სიხარულით რომ მოგვედებოდე, კუნძულის გუბერნატორობაზე უარს მაინც არ ვიტყვი.

— კვლავ გეუბნები, სანჩო, ნუ ინაღვლი-მეთქი, — განაგრძო დონ კიხოტმა. — ღმერთი რომ გაგვიწყრეს და კუნძულის დაპყრობა ვერ მოვახერხოთ, დანიის ან სობრადისის * სამეფოები ხომ აქ არიან? ეს ისე ასლად მოგივა, როგორც ადამიანს თითებზე ბეჭედი აქვს მორგებული. შენთვის ეს სამეფოები კიდეც ჯობია, რადგან ხმელეთზე არიან და იმათ გამგეობაზე ვაი-ვაგლახი არ მოგინდება, მაგრამ კმარა, ამაზე შემდეგ ვილაპარაკოთ. ახლა შენს ჩანთაში ჩაიხედე, ეგებ შიგ რაიმე საქმელი იპოვო, ჩქარა ვჭამოთ, თუ არის რამე, და წავიდეთ, რომ ამაღამ საღამე ციხე-დარბაზში მივიდეთ, თორემ ის უებარი ბალზამი რომ გითხარ, გარეთ არსად გაკეთდება და თანაც, ღმერთს გეფიცები, ყურმა ძალიან დამიწყო ტკივილი.

— ერთი თავი ხახვი გახლავს, პატარა ნაჭერი ყველი და ორიოდ ნატეხი გამხმარი პური, — უთხრა სანჩომ, — მაგრამ ასეთ საქმელს თქვენებრ დიდებული რაინდი როგორ მიირთმევს?

— ო, რა ცოტა რამ გესმის ამ საქმისა! — უთხრა დონ კიხოტმა, — ნუთუ აქამდის ვერ გაიგე, სანჩო, რომ მოგზაური რაინდები სასახელოდ თელიან, რომ მთელი თევობით არასა ჭამენ და, ბოლოს. თუ ჭამენ, რაც მოხვდებათ, იმით კმაყოფილდებიან. შენც რომ იმდენი სარაინლო წიგნები წაგეკითხა, რამდენიც მე წამიკითხავს, ამის ექვი აღარ გექნებოდა. არც ერთი სარაინლო წიგნი არ წამიკითხავს, რომ მოგზაურ რაინდებს ეჭამოთ როდისმე, და თუ უჭამიათ, ისიც შემთხვევით, ანუ მათ პატივსაცემად გამართულ დიდებულ ნადიმზე; დანარჩენ დროს მარტო ჰაერით და ყვავილთა სურნელით იკვებებოდნენ თურმე. რასაკვირველია, ბუნების კანონით სულ უსაქმლოდ ყოფნა არ შეიძლება და, მაშასადამე, უნდა ვიფიქროთ, რომ ისინი მაინც მიირთმევდნენ საქმელს და ბუნების სხვა მოთხოვნილებებსაც იკმაყოფილებდნენ. ბოლოსდაბოლოს, ისინიც ხომ ჩვენსავით ადამიანები იყვნენ. ხოლო, ვინაიდან თავიანთი ცხოვრების უმეტეს ნაწილს ტყე-ღრესა და უდაბურ ადგილებში ატარებდნენ და მზარეულები არ ჰყავდათ, უნდა ვიფიქროთ, რომ ჩვეულებრივად ისეთივე უხეირო და უბრალო სოფლურ საქმელს ჯერდებოდნენ, როგორსაც ახლა შენა მთავაზობ და მეც სიამოვნებით ვაპირებ შევექცე. ამიტომ, ჩემო მეგობარო სანჩო, ნუ დაგაღონებს ის, რაც მე მახარებს, მოიშორე თავიდან ქვეყნის გარდაქმნის წადილი და მეტადრე ნუ ეცდები იმის გადაკეთებას

და ჩვეულებრივი კალაპოტიდან ამოგდებას, რაც მოგზაური რაინდის ზნე-ჩვეულებას დაუშვარებია.

— მაპატიეთ, ჩემო ბატონო, — უთხრა სანჩომ, — მაგრამ, როგორც წინათაც მოგახსენეთ, ერთი უწიგნო კაცი გახლავარ, ჩემს ღლეში არაფერი წამიკითხავს, მაშ მოგზაური რაინდების ჩვეულება და წესები აბა საიდან მეცოდინება! ამას იქით ამ ჩემს ჩანთაში თქვენთვის, რადგან რაინდი ბრძანდებით, ყოველნაირ ჩირს ჩავყრი, ჩემთვის კი, რადგან რაინდის ღირსებას მოკლებული ვარ, ცოტა უფრო ნოყიერ საჭმელს შევინახავ.

— იმას როდი გეუბნები, სანჩო, რომ მოგზაური რაინდები უთუოდ მარტოოდენ ჩირით უნდა იკვებებოდნენ-მეთქი, — უთხრა დონ კიხოტმა. — მე მხოლოდ აღენიშნე, რომ მომეტებულ შემთხვევაში ისინი იძულებულნი იყვნენ უხეირო საკვებით ესაზრდონათ და ზოგი რამ მინდვრის ბალახიც ეხმარათ საჭმელად; ამ ბალახების არჩევა იმათ კარგად იცოდნენ და არცთუ მე გამიჭირდება.

— ღიდი და სასარგებლო რამ არის ბალახების არჩევა იცოდეს კაცმა, — თქვა სანჩომ, — და თუ არ ვცდები, მაგ თქვენი ცოდნის გამოყენება ბევრჯერ დაგეჭვობდა.

შემდეგ სანჩომ ჩანთიდან საგზალი ამოალაგა. ორივემ, ბატონმა და მსახურმა, სიამტკბილობით და მადიანად დაიწყეს ჭამა, მაგრამ, რადგან ღამის გასათევი ადგილის საძებრად ეჩქარებოდათ, ცდილობდნენ მალე დაემთავრებიათ ისედაც ღარიბული სადილი. როცა გაათავეს, ერთი ცხენზე შეჯდა, მეორე ვირზე და ჩვენმა ფათერაკების მადიებლებმა გააჭროლეს თავიანთი ბედაურები, რომ დაბინდებამდის სადმე ღამის გასათევ ბინაზე მისულიყვნენ. მაგრამ მზე ჩავიდა, ჩქარა დაულამდათ და მასთან დაეკარგათ ამ ნატვრის ასრულების იმედი. ხოლო, რადგან თხის მწყემსთა კარვის ახლოს აღმოჩნდნენ, გადაწყვიტეს მათთან გაეთიათ ღამე. რამდენადაც სანჩო შეაწუხა იმედის გაცრუებამ, რომ სოფლამდის ვეღარ მიღწიეს და ღამე სადმე ჭერქვეშ უნდა გაეტარებია, იმდენად დონ კიხოტი, პირიქით, თავს ბედნიერად თვლიდა, რომ ცისქვეშ დაიძინებდა, კაშკაშა ვარსკვლავების საფარქვეშ, იმ რწმენით დაარხინებული, რომ ასეთი შემთხვევები უფრო და უფრო უმტკიცებდნენ — შენი დანიშნულება მოგზაური რაინდობააო.

იმის შესახებ, თუ რა შეემთხვა დონ კიხოტს თხის მწყემსებთან

თხის მწყემსებმა გულთბილად მიიღეს ისინი. სანჩომ როსინანტი და ვირი კარგად რომ დააბინა, მაშინვე იქით გაეშურა, სადაც მწყემსებს ცეცხლზე ქვაბი ედგათ და ხორცს ხარშავდნენ. სანჩოს კარგი ყნოსვა ჰქონდა, მეტადრე შიშობილის დროს, და მაშინვე გაიგო, რომ თიქნის ხორცი იხარშებოდა. და თუმცა მოუხდა დაუყოვნებლივ გაეგო, მზად ხომ არ იყო ის ხორცი ქვაბიდან მის მუცელში გადასასვლელად, მაგრამ მაინც თავი შეიკავა, რადგან ამ დროს ერთმა მწყემსმა ხორცს ქვაბიდან ამოლაგება დაუწყო. შემდეგ ძირს რამდენიმე ცხვრის ტყაპუკი გააგეს, ზედ საჩქაროდ სუფრა გაშალეს და მოულოდნელი სტუმრები დიდი თავაზიანობით მცირე ვახშამზე მიიპატიეს. კარავში მცხოვრები ექვსი მწყემსი გარშემოუსხდა ცხვრის ტყაპუკს, ხოლო დონ კიხოტს დასაჯდომად პირქვე დამხობილი ვარცლი შესთავაზეს. დონ კიხოტი დაბრძანდა, სანჩო უკან მოუდგა, რომ მერიქიფეობა გაეწია და თავის ბატონისათვის ყანწით ღვინო მიერთმია. მაგრამ ჩვენმა რაინდმა რომ თავის საჭურველმტვირთველ უკანდგომელა დაინახა, უთხრა:

— ჩემო მეგობარო სანჩო, რომ დარწმუნდე. რაოდენ სიკეთეს შეიცავს მოგზაური რაინდობა და ვითარის სისწრაფით აღწევენ პატივისცემასა და სიყვარულს მის სამსახურში მყოფი აღამიანები, — მე მსურს აქ, ამ პატიოსანი და კეთილი ხალხის წინაშე, ჩემს გვერდით დაჯდე, რომ შენ და მე — შენი ბატონი და მბრძანებელი — სწორი შევიქმნეთ, ერთი ჯამიდან ვკამოთ და ერთი ყანწიდან ვსვათ, და ამით მოგზაურ რაინდობაზე ყველას ის ვათქმევინოთ, რომ იგი, რაინდობა. სიყვარულის მსგავსად ყველას ათანასწორებს.

— უმორჩილესად გმადლობთ, — მიუგო სანჩომ. — მაგრამ ნება მიბოძეთ მოგახსენოთ. მოწყალეო ბატონო: როცა ხელში რამე საქმე-ლი მაქვს, იმპერატორის გვერდზე ჯდომას, განმარტოებით სადმე ფეხზედგომელა ჭამა მირჩევნია; ან თუ ნებას დამრთავთ, უფრო გულახდილად ვიტყვი: ის მირჩევნია, ჩემთვის თავისუფლად და წამოუპრანჭავად სადმე კუთხეში ხმელა პურსა და ხახვს გაიხლებოდეთ. ვიდრე სხვის სუფრაზე ვიჯდე, წინ მსუქანი ინდაური მედვას, გაკნავებული ვიყო, მომცრო ლუკმას ვიღებდე პირში და ნელინელ ვცოხნიდე, პატარა ყლუპებით ვსვამდე ღვინოს, ყოველი ლუკმის შემდეგ ტუჩებს ხელსახოცით ვიწმენდე, როცა მომესურვება — ვერც დახველებას ვბედავდე, ვერც ცხვირის დაცემინებას და ვერც ბევრ

იმისთანა რამეს, რასაც კაცი ხალვათობაში და განმარტოებით მოუ-
რიდებულად სჩადის ხოლმე. მაშ, ჩემო ბატონო და ხელმწიფეო, თქვენ
რომ მე. საჭურველმტვირთველს, ახლა პატივს მალირსებთ, ვითარცა
მოგზაური რაინდობის მსახურსა და თანამშრომელს. თუ შეიძლება
სხვაზე, ჩემთვის უფრო სახეიროსა და სასარგებლოზე შეცვალეთ.
ამიერიდან და სამუდამოდ უარს ვამბობ ყველა მაგისთანა გაპატიოს-
ნებაზე და დიდ მადლობასაც მოგახსენებთ.

— შენ რაც გინდა, ისა თქვი და მე კი აქ დაგსვამ. ნათქვამია:
თავმდაბალსა ღმერთი აღამაღლებსო,—უთხრა დონ კიხოტმა, ხელი
დაუქირა და ძალით გვერდზე მოისვა.

მწყემსებს, საჭურველმტვირთველებსა და მოგზაურ რაინდებზე ამ
აბდაუბდისა არა გაეგებოდათ რა, სტუმრებს შესტყეროდნენ და გა-
ჩუმებულნი ვახშამს შეექცეოდნენ. სტუმრები კიდეც. თუმცა ლა-
პარაკს ძალასაც ატანდნენ, მაინც არც ჭამას აკლებდნენ ხელს და
სწორედ მუშტისტოლა ლუკმებს ყლაპავდნენ. ხორცი რომ გაათავეს.
მწყემსებმა გუდიდან უამრავი ტკბილი რკო გადმოყარეს, და მას-
თან ერთად მოიტანეს ნახევარი კვერეული ყველი, ისეთი მაგარი,
თითქოს კირისაგან იყო გაკეთებული. არც ყანწს ჰქონდა მოსვენება
და ხან სავსე და ხან ცარიელი დაუცხრომლად ერთი ხელიდან მეო-
რეში გადადიოდა, ასე რომ ორი ტიკორიდან ერთი უკვე მალე
დაცარიელდა. დონ კიხოტმა რომ მუცელი რიგზე აივსო, პეშვით რკო-
აიღო, რამდენიმე წუთს დაკვირებით უცქირა და დაიწყო:

— ბედნიერი იყო ის დრო და ის საუკუნე, რომელსაც ჩვენმა
წინაპრებმა ოქროს საუკუნე უწოდეს. ეს სახელი იმიტომ კი არ და-
არქვეს, რომ ოქრო, ამ ჩვენს რკინის საუკუნეში ესოდენ პატივცემუ-
ლი, იმ სანეტარო დროს უშრომლად იშოვებოდა, არამედ იმიტომ,
რომ მაშინ მცხოვრები ადამიანებისათვის ჭერ უცნობი იყო სიტყვა-
ჩ ე მ ი და შ ე ნ ი, იმ კურთხეულ დროში ყოველივე საერთო იყო.
სხეულისათვის ყოველდღიური საზრდოს მისაცემად საკმაო იყო ადა-
მიანს დიდრონი მუხის ხის შტოსკენ ხელი გაეწოდა და მისი მწიფე
და ტკბილ ნაყოფი, ყოველთა საერთოდ და თითოეულთა ცალ-ცალკე
კუთვნილი, უხვად მოეკრიფა; ანკარა წყაროები და ჩქარი მდინარენი
მწყურვალთ მშვენნიერს და გამაგრილებელს სასმელს მოჭარბებით
აძლევდნენ; ხეების ღრუხებსა და კლდის ნაპრალებში შრომისმოყვა-
რე ფუტკარი უშიშრად იგებდა თავშესაფარს და ყველა მგზავრს თა-
ვისი ტკბილი შრომის უხვი და მშვენნიერი ნაყოფით უანგაროდ უმას-
პინძლდებოდა. უზარმაზარი კორპის ხეები თავის ბრტყელ ქერქს თა-
ვისთავად შემოიძარცვავდნენ ხოლმე, რომ ადამიანს აეღო და გაუ-
რანდავ სვეტებზე დადგმული თავისი ქოხი გადაეხურა და მით წვი-

მას და მზეს მოჰფარებოდა. მაშინ ყველგან მეგობრობა, მშვიდობა და სიყვარული მეფობდა. მრუდე გუთნის მძიმე საკვეთი ჩვენი დედამიწის გულმოწყალე წიაღს ჯერ არ სერავდა. მაგრამ დედამიწა ძალდაუტანებლად თავის გულუბნე და ნაყოფიერ მკერდზე ყველაფერს აღმოაცენებდა, რაც კი მის პირველ შვილებს გაახარებდა და დააბურებდა. იმ დროს ლამაზი და გულუბრყვილო მწყემსი ქალები, თმდაწნული და თავშიშველნი ველიდან-ველზე და ბორცვიდან-ბორცვზე გადაბოდნენ; მათ ძვირფასი სამოსელი არ იცოდნენ და მხოლოდ იმას იფარავდნენ, რის დაფარვასაც მორცხვობა ცდილობს. მათი ტანის ნაკვეთებს სხედასხვა ყაიდაზე მიეკბულმოკბული ტიროსის ძვირფასი ძოწეული და ფარჩის კაბები როდი ჰმოსაედა, როგორც ახლანდელი; ყვავილებით ჩაწმინხული მწვანე ღუმფარასა და ფათალოს გვირგვინი უკეთ ამკობდა იმათ, ვიდრე ახლანდელ მედიდურ ქალებს რაღაც უცნაური, ცუდაობისა და ამაო დიდების შთაგონებით მოგონილი ტანსაცმელი ამშვენებს. მაშინ საუკეთესო გულისთქმანი უფრო გულწრფელად და მარტივად იხატებოდნენ. ამისათვის ხელოვნური სიტყვების თქმა როდი იყო საჭირო, ცილი, სიცრუე და ვერაგობა სიმართლეს და გულახდილობას არა ბუნდავდა და ყველგან წმიდა მართლმსაჯულება სუფევდა; ახლანდელივით ვერაგობითა და ანგარებით შემწიკვლული, დევნილი და დაჩაგრული როდი იყო იგი; მსაჯულის გულსაც პირადი თვითმნებელობა ჯერ არ მიჰკარებოდა; ან კი მსაჯულები მაშინ სად იქნებოდნენ, როდესაც განსასჯელიც არავინ იყო. როგორც უკვე მოგახსენეთ, ახალგაზრდა ქალი და უმანკოება განუყრელნი იყვნენ. ხელმძღვანელად და მფარველად მათთვის საჭირო არავინ იყო, არც იმის შიში ჰქონდათ, ურცხვ ეჭვსა და ბოროტ განზრახვას მათი უმანკოება შეებლალა; და თუ ოდესმე მათგანი ვინმე შეცდებოდა, ისიც საკუთარი სურვილით მოხდებოდა ხოლმე. ახლანდელი კი, ამ ჩვენს გარყვნილ და საძაგელ დროში ვერც ერთი ქალი თავის თავს უშიშრად ვერ ჩასთვლის, თუნდა კრიტოსის ახალ ლაბირინთშიც იყოს ჩამალული და ჩაკეტილი. იმიტომ, რომ არშიყობა და ეს წყეული თავაზიანობა ყველგან ძვრება, არშიყობის სენით ჰაერი გაჟღენთილია და ცხოვრების სიკეთესა რყვნის. თვითონ. მზეთუნახავიც ვერსად დაემალება მიჯნურობას, — იმისათვის ზღუდე აღარსად არის: ნემსის ყუნწისტოლა ხვრელშიაც გაძვრება იგი და წადილს აისრულებს, და აი, რაკი გარყვნილებამ თანდათან ხალხში ფეხი გაიდგა, წინააღმდეგვნიც გამოუჩნდნენ მას, — ღვაწლმოსილ მოგზაურ რაინდთა ორდენი დაარსდა, ყველა სიამოვნება უარყო და თავისი წუთისოფლის ცხოვრება ხალხის სამსახურს შესწირა, რათა ქალწულნი და ქვრივნი დაიცვას, ობოლთა და ჩაგრულთ შეეწიოს. ძმე-

ბო მწყემსებო! თვითონ მეც იმ პატიოსან ორდენს ვეკუთვნი, და მაშ, იცოდეთ, თქვენ ამ პურ-მარილით პატივსა სცემთ რაინდსა. და მის საპურველმტვირთველს, რისთვისაც, კეთილო ხალხო, დიდ მადლობას მოგიძღვნი. თუმცა ბუნებრივი კანონითა და წესით ყველა ამქვეყნად მცხოვრები მოვალეა მოგზაურ რაინდთ შემწეობა გაუწიოს და პატივი სცეს, მაგრამ საქმე ის არის, რომ ეს მოვალეობა ყველას არ ესმის. დარწმუნებული ვარ ეს წესი ჯერ არც თქვენ უწყით, მაგრამ თქვენმა ბუნებრივმა სტუმართმოყვარეობამ და პურმარილიანობამ ეს რაინდთა დიდი წესი უნებლიეთ შეგასრულებინათ, და ამიტომ გარწმუნებთ. თქვენთვის ყოველივე ის კეთილი მსურს, რაიც თვითონ თქვენ ჩემთვის გნებავთ.

ეს გრძელი სიტყვა (რომელიც შეეძლო არც კი წარმოეთქვა) ჩვენს რაინდს მუხის რკომ ათქმევინა, რადგან ოქროს საუკუნე მოაგონა და მის აზრთა გამოხატულებას ფრთები გააშლევინა, მწყემსებთან ააყბედა. მწყემსები მთელ ამ სიტყვას გაოცებული მღუმარებით უსმენდნენ და გათავების შემდეგაც დიდხანს იყვნენ ისევ მღუმარედ გაცბუნებულნი. სანჩოც ჩუმად იყო და, რაც კი შეეძლო, პირში რკოს იყრიდა, თან ყელის ჩასარეცხად მალიმალ ეწვეოდა ხოლმე ღვინის გასაციებლად მუხაზე ჩამოკიდებულ მეორე ტიკტორას.

ვახშამი უკვე დამთავრდა, დონ კიხოტი კი ისევ ლაპარაკობდა. ბოლოს ერთმა მწყემსმა შემდეგი სიტყვებით მიმართა მას.

— თქვენი მოწყალეობა რომ უფრო დარწმუნდეს ჩვენი მასპინძლობის გულწრფელობაში, გვინდა გაგართოთ და გაგამხიარულოთ, ჩვენი ამხანაგის სიმღერაც უნდა გაგაგონოთ. ჯერ კი აქ არ არის, მაგრამ მალე მოვა. უნდა მოგახსენოთ, ძალიან ჭკვიანი მწყემსია, რაც მთავარია, წერა-კითხვაც იცის და გამიჯნურებულიც არის; მერე კიდევ რაბელზედაც* ისე უქრავს, უკეთესი აღარ შეიძლება.

მწყემსს ჯერ უკანასკნელი სიტყვები არ დაესრულებინა, რომ მათ რაბელის ხმა მოესმათ და მალე თვით დამკვრელიც გამოჩნდა. ის ოცდაორი წლის ჭაბუკი იქნებოდა და მეტად სანდომიანი გარეგნობისა იყო. ჰკითხეს, თუ ივანშემო, და როცა დასტური მიიღეს, მისმა მაქებარმა მწყემსმა უთხრა:

— მაშ, გვასიამოვნე, ანტონიო, და გვიმღერე რამე; დაე, ჩვენმა ბატონმა სტუმარმა გაიგოს, რომ ამ მთებში მომღერლებიც არიან და მოსაკრავენიცა. ჩვენ კიდევ ვუამბეთ შენი ცოდნა და ახლა მტყუანებად ნუ გამოგვიყვან. აბა, ძლიერ გთხოვ, დაჯექი და შენი მიჯნურობის ლექსი იმღერე, ბიძაშენმა მღვდელმა რომ გალექსა და მთელ ჩვენს სოფელსაც ასე რომ მოსწონს.

— დიდი სიამოვნებით, — მიუგო ჭაბუკმა, მეორედ აღარ ათხოვ-

ნინა, ერთი მუხის ჯირკვლე ჩამოვარდა, რაბელი მომართა და სასიამოვნო
ხმით შემდეგი რომანსი დაამღერა:

ოლალიავ, რომ გიყვარვარ,
ვიცი, თუმცა არასოდეს
ეს არ გითქვამს თუნდაც მზერით,
სიყვარულის უხმო ენით.

და შენც უწყვი, ეს რომ ვიცი.
მიტომ არის უეჭველი,
ვინება ესდენ შეგრძნობილი
არ იქნება უბედური.

ოლალიავ, ბევრჯერ სცადე
მჩვენებოდი ისე, თითქოს
სული გქონდა — ბრინჯაოსი,
თეთრი მკერდი — უგრძნობ ქვისა.

მაგრამ ამ შენს სიკერპესა
და ზვიადურ ღუმლის შორის
სასოება დამანახევებს
ზოგჯერ თავის საცმლის კალთას.

ამ სატყუარს მივვარდები,
და ერთხელ ვერ მოვახერხე,
ან მთლად დავკენე — განგდებული,
ან აყვავდე, ვით რჩეული.

თუ აქვს ვინებას თავდაპყრა,
შენი კდებმა იმას ნიშნავს,
რომ იმედსაც უნდა ექნეს
ბოლო, ჩემთვის საოცნებო.

თუ ერთგული სამსახური
ვინმეს გახდის ჭილდოს ღირსად,
ოდნაე მაინც ქცევა ჩემი
მეც მანიჭებს ამ უფლებას.

შენც შეგეძლო არაერთხელ
დაგენახა, თუკი ამჩნევ,
რომ მაეცია საქმის დღესაც
სადღეობო ტანსაცმელი.

რადგან მხოლოდ ერთი გზა აქვთ
სიყვარულს და მორთულობას,
სულ ვისწრაფვი, შენს წინაშე
ვიყო კონტად მოკაზმული.

ზედ რომ აღარ დავეუმატოთ
ცეკვები ან სერენადა,
რასაც გიმღერ დაისის ქამს,
ანდა მამლის ყივილისას.

არ ჩამოვთვლი იმ ჩემს ლექსებს,
მაგ სიტურფის ხობზად თქმულსა,
მათ თავისი გულწრფელობით
ბევრი ჩემზე გაამწყარაღეს.

იმ ლექსებზე ტერეზამ თქვა:
„უცხო მსმენელს ეგონება,
„ანგელოზი იყოს იგი,
„თუმც არისო შაიმუნნი.

„განა როგორ იქნებაო,
„ხარახურით, ყალბი თმებით,
„დუქნის, ნაყიდ სილამაზით
„თუნდ ამურის მოტყუება!“

შევესიტყვე. განშირისხდა,
წაეშველა ბიძაშვილიც,
ატყდა ჩხუბი და, შენც იცი,
რა ამბავი დატრიალდა.

შენ მიყვარხარ განა ისე?
სხეთაშორის? განა ვცდილობ
შეგაცდინო? არა, ტურფავ,
მაქვს მიზანი საქებური:

ჩვენ საყდარი განგვიშადგებს
გვირგვინს, მარყუეს აბრეშუმის,
იმ მარყუეში თავი გაჰყავ,
და მეც იქვე აღმოვჩნდები.

თუ არა და, აქვე ვფიცავ
ყველა წმიდანს, რაც კი არი,
ჩვენს ულრან ტყეს მივატოვებ
და შევღებები საღმე ბერად.

ასეთი სიტყვებით მწყემსმა რომ სიმღერა გაათავა, ღონ კიხობტმა სთხოვა განეგრძო და კვლავ რამე ემღერა, მაგრამ სანჩო პანსა უარზე იყო, რადგან ძილი ძალიან მოერია და სიმღერის მოსმენისათვის აღარ სცხელოდა. ამიტომ თავის ბატონს ასე მიმართა:

— ახლა კი დროა, თქვენმა მოწყალეობამ მოსვენებაზედაც იფიქროს. ამ კეთილ ხალხს ნუ შევაწუხებთ, მთელი დღე უმუშაენიათ, მთელ ღამეს ხომ ვერ იმღერებენ.

— მესმის, სანჩო. — მიუგო დონ კიხოტმა, — მიეხვდი, ტიკქორასთან გულითადი საუბრით დამძიმებულ თავს ძილი ურჩევნია, ვიდრე მუსიკა.

— ღმერთს ნუ სცოდავთ, ბატონო! — წამოიძახა სანჩომ. — რომელი ჩვენთაგანი არ სვამს ღვინოს, თანაც თავისი წილი არავის დაკლებია.

— თანახმა ვარ და არც დაგიშლი. — უთხრა დონ კიხოტმა, — მოისვენე, სადაც გენებოს! ჩემი ხელობის კაცს სიფხიზლე უფრო შეშვენის, ვიდრე ძილი, ხოლო, მაინცდამაინც ცუდს არ იზამ, სანჩო, ამ ყურს ერთხელ კიდევ რომ შემიხვევდე, თორემ ძალიან მაწუხებს.

სანჩომ შეასრულა ბრძანება. ხოლო ერთმა მწყემსმა შეხედა ქრილობას და თქვა; აქ საშიში არაფერიაო. ისეთ წამალს მოგცემ, ახლავე განგკურნავსო. ირგვლივ ბარაქიანად ყვაოდა როზმარინი. მწყემსმა რამდენიმე ფოთოლი დაკრიფა, დაღეჭა ის, აურია მარილი და ქრილობაზე დაადო, შემდეგ გულდასმით შეუხვია. თანაც ურჩია — არავითარი სხვა წამალი აღარ მიიკაროო. და მართლაც ის წამალი უებარი გამოდგა.

თ ა ვ ი XII

რა უამბო ერთმა თხის მწყემსმა დონ კიხოტთან მეოფ თავის ამხანაგებს

ამ დროს დაბრუნდა ერთი ყმაწვილი ბიჭი, სოფელში ჭერის მოსატანად რომ წასულიყო, და თქვა:

— ამხანაგებო, იცით რა მოხდა სოფელში?

— საიდან გვეცოდინება? — უპასუხა ერთმა მწყემსმა. — მაინც რა მოხდა?

— ისა, რომ ამ დღით ცნობილი მწყემსი-სტუდენტი ქრიზოსტომი მომკვდარა. — განაგრძობდა ახლადმოსული. — ასე ამბობენ, იმიტომ მომკვდარა, ის ალქაჯი მარსელა ჰყვარებიაო, აი მდიდარი გილიერმოს ქალი, მამას რომ გამოქცევია და ამ ჩვენს ტყე-ღრეში მწყემსის ტანისამოსით რომ დახეტიალობს.

— რას ამბობ, კაცო, განა მარსელა ჰყვარებია? — ჰკითხა მას ერთ-ერთმა ამხანაგმა.

— დიახ, სწორედ ისა, — უპასუხა მწყემსმა. — მაგრამ ყველაზე უფრო საკვირველი და შესანიშნავი ის არის, რომ ქრიზოსტომს ანდერძი დაუგდია — ტრიალ მინდორში დამმარხეთო, თითქოს ურჯუ-

ლო მავრი იყოს. სწორედ იმ კლდის ძირში, სადაც წყარო გამოდის და ზემოთაც მუხა აღმართულა. ხალხი ირწმუნება, ქრიზოსტომმა თითქოს მარსელა პირველად იმ ალაგას ნახაო. ანდერძში ბევრი რამ სხვაც უთქვამს. მაგრამ ჩვენს ხუცებს მათი აღსრულება არ უნდათ, თურმე, და განაჩენში ასე უთქვამთ: — მისი აღსრულება ქრისტიანული საქმე არ იქნება, უფრო წარმართულსა ჰგავსო; განსვენებულის დიდი მეგობარი, სტუდენტი ამბროსიო, აგრეთვე მიცვალებულივით მწყემსად გადაცმული, ხუცებს ეწინააღმდეგება და ამბობს: ქრიზოსტომის ანდერძი და უკანასკნელი ნება, როგორც თვითონ მოითხოვს, მთლიანად და ბოლომდის უთუოდ უნდა აღსრულდესო. ამ დავას მთელი ჩვენი სოფელი აუფუტკნია, მაგრამ ასე ამბობენ, მიცვალებულის ანდერძი, როგორც ამბროსიოსა და სხვა მის მწყემს მეგობრებსა სურთ. სწორედ ისე აღსრულდებაო. ხვალ მარხავენ დიდი ამბით და სწორედ იმ ალაგას, სადაც თვითონ უჩვენებია. ჩემი აზრით კარგი ამბავი იქნება, უთუოდ სანახავად წაეღო, თუ ისევ ჭერის მოსატანად სოფელში არ მომიხდა წასეღა.

— ყველანი წავიდეთ! — წამოიძახეს მწყემსებმა.—მაგრამ ჯერ წილი ვყაროთ. ფარეხთან ვილა დარჩება.

—სწორია, პედრო! — შესძახა მეორე მწყემსმა, — მაგრამ წილის ყრა ნუ გინდათ, — მე დავრჩები და ამისათვის არც მადლობას ვითხოვ თქვენგან და არ იფიქროთ, ამას გულკეთილობით ჩავდიოდე ან ცნობისმოყვარეობა არ გამაჩნდეს, — იმ დღეს რომ ფეხში ხიკვი შემერქო. სიარულს ძალიან მიშლის.

— როგორც არ უნდა იყოს, ჩვენგან მაინც მადლობა გერგება, — მიუგო პედრომ.

დონ კიხოტმა პედროს ჰკითხა, ვინ იყო ის მიცვალებული და ან ის მწყემსი ქალი ვინღააო, და პედრომაც ყველაფერი უთხრა, რაც კი ქრიზოსტომზე იცოდა. უამბო. რომ იგი ახლობელ მთებში მდებარე სოფლის მცხოვრები მდიდარი იდალგოს შვილი იყო, სალამანკის უნივერსიტეტში* დიდხანს სწავლობდა და შინ ძალიან ნასწავლ კაცად დაბრუნდაო. ამბობენ, ვითომც მიცვალებულმა კარგად იცოდა ცაში ვარსკვლავები, მზე და მთვარე რასა შერებიანო.

— იგი წინასწარვე ზუსტად გვეტყოდა ხოლმე, თუ რა დროს მოხდებოდა მზისა და მთვარის ჩაბნელება.

— ამას ჩაბნელება კი არა. დაბნელება ეწოდება, ჩემო მეგობარო, — გაუსწორა დონ კიხოტმა, — იმიტომ. რომ ამ ორ დიდებულ მნათობთ ჩაბნელება კი არ მოსდით — მხოლოდ დაბნელებიან ხოლმე.

პედრომ ამ წვრილმან შენიშვნას ყურადღება არ მიაქცია და ამავე განაგრძო:

— ამასთან თურმე წინასწარ გაიგებდა, რომელი წელიწადი იქნებოდა მს უ ქ ა ნ ი და რომელი მ ქ ლ ე .

— ნ ა ყ ო ფ ი ე რ ი და უ ნ ა ყ ო ფ ო -თქო, ჩემო მეგობარო, — შენიშნა ღონ კიხობტა.

— მსუქანი და ნაყოფიერი განა ერთი არ არის? რა დიდი განსხვავებაა! — შეეკამათა პედრო. — საქმე ის არის, რომ მისი მამა, ნათესაეები და მეგობრები თურმე ძლიერ მდიდრდებოდნენ, რადგან ენდობოდნენ და მის რჩევას მისდევდნენ. ერთ წელს ეტყოდა: ქერი დათესეთ, პური არაო; მეორე წელიწადს ეუბნებოდა, მუხუდო დათესეთ. ქერი ნუ გინდათო; ამ წელსო. ამბობდა. ბევრი ზეთისხილი მოვო და შემდეგ სამ წელიწადს კი ერთ მარცვალსაც არ მოისხამსო, და ყველა ეს მისი სიტყვა თურმე გამართლდებოდა ხოლმე.

— მაგ მეცნიერებას. ჩვენ რომ მყობადს გვიჩვენებს, ასტროლოგია ჰქვია. — თქვა ღონ კიხობტა.

— მე მაგისი რა მოგახსენოთ, არა ვიცი რა, — უპასუხა პედრომ, — მხოლოდ ძალიან მეცნიერი კი იყო ცხონებული; კიდეც სხვაც ბევრი რამ იცოდა თურმე. სალამანკიდან დაბრუნების შემდეგ რამდენიმე თვემ რომ გაიარა, უცებ, ერთ მშვენიერ დღეს, ყველასათვის მოულოდნელად, სტუდენტის გრძელკალთებიანი ტანსაცმელი გადააგდო, მწყემსის ტყაპუჭი ჩაიცვა, ხელში კომბალი აიღო და ამ მთებში დაიწყო სიარული. მას ერთმა ერთგულმა ამხანაგმა ამბროსიომაც მიბაძა. ისიც მწყემსურად გამოეწყო და ამ მთებში წამოვიდა. ის კი დამავიწყდა მეთქვა. რომ ცხონებული ქრიზოსტომი ლექსების წერის ოსტატიც იყო: სთხზავდა ვილანსიკოებს, * შობა ღამეს რომ მღერიან, და რაც კი რამ ჩვენს სოფელში ბიჭებს წარმოდგენები გაუმართავთ, სულ მისი დაწერილია. მის ნაწერებს ყველა ძალიან აქებდა. სოფელმა ხალხმა რომ ნახა ეს ორი ასე უცბად გამწყემსებული სტუდენტი. ძალიან გაოცდა და არ იცოდნენ. რა მიზეზისათვის დაებრალდებინათ მათი ასეთი არაჩვეულებრივი გადასხვაფერება. იმ ხანებში ქრიზოსტომს მამაც მოუკვდა და მრავალი სიმდიდრე დასტოვა, როგორც მოძრავი, ისე უძრავი ქონება და დიდძალი ფული, მამული, ძროხა და ცხვარი. ყველა იმ სიმდიდრის მემკვიდრე ახლა ის იყო და, ღვთის წინაშე, კიდეც შემვენოდა: მშვენიერი სიტყვა-პასუხიანი, გულკეთილი. პურადი და ყველა კარგი კაცის მეგობარი; სახითაც კალმით ნახატი იყო. როგორც უნდოდა. ისე შეეძლო მოეხმარებინა ის სიმდიდრე. ბოლოს გავიგეთ, ერთი მწყემსი ქალი მარსელა ძალიან შეტყუარებოდა და თვითონაც იმის მიზეზით გამხდარიყო მწყემსად

და ამ უდაბურს ადგილებში თან გამოჰყოლოდა; ახლა ის უნდა მოგახსენოთ, თუ რა ქალია ის მარსელა; მგონია, ადვილად შესაძლებელია და თითქმის ნამდვილიც, რომ ასეთი ქალი ვერსად და ვერასოდეს ვერ ნახოთ და ვერც რაიმე გაიგონოთ მის შესახებ, თუნდაც დედაბერ სარნაზედაც მეტი ხანი იცოცხლოთ.

— სარნა კი არა სარა-თქო, — შეაწყვეტინა და გაუსწორა დონ კიხოტმა, რადგან გადასხვაფერებული სიტყვები ძულდა და ვერ ითმენდა, რომ მწყემსი ასე ამახინჯებდა სიტყვებს.

— სარა თუ სარნა, სულ ერთი არ არის? სარნა უფრო გამძლეა. თქვენ რომ ყველა სიტყვა გამისწოროთ, ჩემს ამბავს გაისამდისაც ვერ გავათავებ, — მიუგო პედრომ.

— უკაცრავად. ჩემო მეგობარო, — უთხრა დონ კიხოტმა, — სიტყვა იმიტომ გაგისწორეთ, რომ სარნასა და სარას შუა დიდი განსხვავებაა. მაგრამ თქვენ ჩინებულად მიპასუხეთ, სარნა სარაზე უფრო დიდხანს ცოცხლობს. * განაგრძეთ თქვენი ამბავი, აღარ შეგაწყვეტინებთ.

— ახლა ის უნდა მოგახსენოთ, ჩემო ძვირფასო ბატონო, — თქვა მწყემსმა, — რომ ჩვენს სოფელში ერთი გლეხკაცი გახლდათ, სახელად გილიერმო ერქვა, ქრიზოსტომის მამაზე უფრო დიდი სიმდიდრის პატრონი იყო და ამ სიმდიდრესთან ღმერთმა ერთი ქალიც მისცა, ცოლი კი წაართვა, იმ ქალზე მშობიარობის დროს მოკვდა. საკვირველი ადამიანი იყო ის ცხონებული: თითქოს ახლაც თვალწინ მიდგასო; სწორედ მზისა და მთვარისაგან იყო მოქსოვილი; ამასთან საკვირვლად ღმობიერი და გულკეთილი, გლახაკთა გამკითხავი და მასთანაც ჩინებული დიასახლისი. იმ დალოცვილის სული ჯოჯოხეთში არ ჩავარდებდა, ის აქვე იყო სამოთხის ღირსი. ასეთი კეთილი ცოლის შემდეგ გილიერმომ დარდს დიდხანს ვერ გაუძლო, ისიც ცოლს ჩქარა თან გაჰყვა და თავისი ნორჩი და მდიდარი მარსელა ობლად დასტოვა თავის ძმის, ჩვენი სოფლის მღვდლის ანაბარა. ამ მღვდელს ჩვენს სოფელში ჰქონდა ბენეფიციები. * ეს ქალი, რამდენიც გაიზარდა, იმდენი უფრო და უფრო დედას ემსგავსებოდა და სილამაზით თითქოს კიდევ აჰარბებდა. თხუთმეტი წლისა რომ შეიქნა, ვინც კი ხედავდა, ყველა ღმერთს მადლობას სწირავდა ასეთი მშვენიერის გაჩენისათვის. მთელი სოფლის ბიჭები მისთვის გიჟდებოდნენ. ბიძამისი თითქოს ცხრაკლიტულში ინახავდა, მაგრამ ხმა კი ყველგან ჰქონდა გავარდნილი, და ვისაც კი მისი სილამაზე, სიმდიდრე და ზრდილობა გაეგონა, — ბიძა თურმე მის კარგად აღზრდას ძალიან ეცადა, — ვინც კი ჩვენს არემარეში საუკეთესო საცოლო ბიჭი იყო. მარსელას შერთვას ყველა ერთიმეორეს ეცილებოდა. პატიოსან მღვდელსაც სურ-

და მისი გათხოვება, მაგრამ ისე კი არ უნდოდა, საქმე ქალის უნებურად მომხდარიყო. არ იფიქროთ კი, მოგზაურო სენიორ, ვითომ მარსელას გათხოვებას იმიტომ აგვიანებდა, მისი ქონებით სარგებლობა უნდოდა; მთელი ჩვენი სოფელი უმოწმებს, რომ იგი ძალიან უანგარო კაცი იყო და ასეთი განზრახვა სულ არ ჰქონია. ბევრი ლაპარაკი ჩვენს სოფელშიაც უყვართ, ქებაცა და ძაგებაც, ვისაც როგორ მოუვა ჭკუაში, და ასეთ გარემოებაში ერთხელ კი არა, ასჯერ კარგად უნდა იყოს კაცი, რომ მთელ მრევლს თავისი ქება ალაპარაკოს.

— სავესებით მართალს ამბობ. — უთხრა დონ კიხოტმა. — მაგრამ, განაგრძეთ, თუ ღმერთი გწამთ: მაგ ამბავმა ჩემი ყურადღება ძალიან მიიპყრო და თქვენც, კეთილო პედრო, მშვენიერად მოგვიტოხრობთ.

— ღმერთმა თავისი წყალობა ნუ მოგიშალოთ. ყველაზე მთავარი ეს არის. ბიძას ძალიან უნდოდა თავისი ობოლი დაებინავებინა, — განაგრძო პედრომ. — მაგრამ ეს სურვილი ვერ უსრულდებოდა; რამდენიც კი საუკეთესო საქმრო აუჩინა, მარსელა ყველაზე ერთსა და იმავე პასუხს აძლევდა: ჩემი გათხოვება ჭერ ადრეაო, ახალგაზრდა ვარ და ოჯახს ვერ გავუძღვებო. ბიძაც ძალას არ ატანდა, ასე ფიქრობდა: მშობლებისაგან რიგი არ არის გათხოვებაზე ან ცოლის შერთვაზე ძალა დაატანონო და იმედოვნებდა, მარსელა როცა ასაკში შევა, თვითონვე მოვა ჭკუაზედაო. ამგვარად უხიაცმა მარსელამ არც ნათესავებისა და არც ნაცნობების რჩევა მოისმინა და, ერთიც ვნახოთ, მწყემსად გახდა, სხვა მწყემს ქალებს აყვა და თავისი ფარა მინდორსა და მთებში გაირეკა. რაკი მისი სიმშვენიერე ყველამ ნახა, თელა აღარ იყო, რამდენმა მდიდარმა და განათლებულმა, გლეხმა თუ აზნაურმა სახლ-კარს თავი დაანება. მწყემსის ტანისამოსი ჩაიცვა და მინდორში ქრიზოსტომივით სახეტიალოდ წავიდა, რა არის მარსელასათვის უკან ედევნა. ჩვენი ქრიზოსტომიც მათში იყო: იმაზე ამბობენ, არათუ მარტო უყვარდაო მარსელა, არამედ, როგორც ღმერთს, ისე ეთაყვანებოდაო. უნდა მოგახსენოთ, რომ ამ გარე-გარე ცხოვრებით ქალს უმანკოება და კეთილგონიერება როდი დაუკარგავს. იმაზე ცუდი სულ არავის უთქვამს. ყველას ერთნაირი თავაზითა და ალერსით ეპყრობოდა და არავისთვის არ უჩვენებია, რომ შეყვარებოდეს, და თუ სიყვარულს გამოუცხადებდა ვინმე, ისე მარჯვედ მოისხლეტდა ხოლმე. თავიდან, რომ მეორედ ამის თქმას ველარ უბედავდნენ. ბევრ ბოროტებას კი ჩადის იგი ამ მხარეს და შავ ჭირზედაც მავნებელია. რადგან მისი მშვენიერებით მოხიბლული ჩვენი ყმაწვილკაცობა მისთვის გიჟდება. ის კი ყველას თავიდან იშორებს. მისი მოსაწონი არავინ ხდება. რამდენიმე დღეს რომ დარჩეთ ამ მინდორსა და მთაში, თქვე-

ნი ყურით გაიგონებთ საზარელ გოდებას: იმდენი ცრემლი იღვრება იმის გამო, რომ ადვილი გასაგები იქნება თქვენთვის, თუ მას ყველა სასტიკს რად ეძახის, ოციოდე ხეზე მინც იქნება მარსელას სახელი ამოჭრილი და ყველა ამოჭრილს ზევიდან გვირგვინი აქვს გაკეთებული, ვითომ იმის ნიშნად, რომ მშვენიერების მეფეთა სთვლიან. ყური რომ დაუგდოთ: აქ ერთი მწყემსი ტირის მისთვის, იქ მეორე ოხრავს, იქით მესამე შაირს თხზავს, სხვა კიდევ სადმე ჭმუნავს; ერთს მუხის ქვეშ მჯდარს ნახავთ მთელი ღღე-ღამე თვალმოუხუჭავად, თვალ-ცრემლიანს და ღრმად ჩაფიქრებულსა; მეორე კიდევ სიცხე-პაპანა-ქებაში გახურებულ ქვიშაზე გდია და ღმერთს ევედრება — ჩქარა სიკვდილი მომივლინეთ. ყველა ჩვენგანი კიდევ რომ უტკეპრის, რაც ამ არემარეში ხდება, ძალაუნებურად ფიქრობს: ყველაფერ ამას თურა ბოლო მოელის და ვინ ეღირსება სასტიკ მარსელას სიყვარულსაო, ქრიზოსტომი რომ ასე მოიღნოვო. კარგს ინებებთ, ბატონო რანდო. მისი დასაფლავება ნახოთ. განსვენებულს ბევრი მეგობარი ჰყავდა. და აქედან იმ ადგილამდის, სადაც ანდერძით უთქვამს დასაფლავონ, სულ ნახევარი მილი თუ იქნება.

— უეჭველად წავალ, — მიუგო ღონ კიხოტმა, — თანაც მადლობელი ვარ. ასეთი საინტერესო ამბავი რომ მომასმენინეთ. სწორედ დიდად მასიამოვნეთ.

— კიდევაც შემეძლო მარსელას მიჯნურობის ამბები სხვებიც მეამბნა, — თქვა პედრომ, — მაგრამ ხვალ, უეჭველია, გზაზე ვინმე მწყემსს შეხვდებით და იმ ამბებსაც ის მოგიტხრობთ. ახლა კი ურიგო არ იქნება სადმე მყუდრო ალაგას მოისვენოთ, რომ თქვენს ჭრილობას სიგრილემ არ აწყინოს; ფიქრი კი არ არის, ჩვენი მალამოს შემდეგ შეგიძლიათ არხეინად ბრძანდებოდეთ.

ამასობაში სანჩო პანსამ მოამბე თავის გუნებაში ათასჯერ გაგზავნა ჩანდაბას და ღონ კიხოტს აშურებდა, პედროს ქონში შესულიყო; რაინდი ძლიეს დაყვა თავის საჭურველმტვირთველს; მაგრამ მარსელას მიჯნურობი რომ აგონდებოდა, გუნებაში ფიცი დადო—მთელი ღამე ღულისინებაზე ფიქრში გაეტარებინა. სანჩო პანსა უკვე როსინანტსა და თავის ვირს შუა მწყემსებისაგან დაგებულ თივაზე დაწვა და, როგორც აღგზნებულმა და უიმედო მიჯნურმა კი არა, არამედ როგორც მუცელსავესემ და მუშტებით მაგრად დაზელილმა აღამიანმა, ტკბილად ჩაიძინა.

რომელიც ეხება მწყემსი-გოგო მარსელას მოთხოვნის დასასრულს
და სხვადასხვა ამბებს

როგორც კი აღმოსავლეთის აივანზე გადმოდგა განთიადი. მწყემსები წამოდგნენ, დონ კიხოტი გააღვიძეს და უთხრეს — თუ ქრიზოსტომის დასაფლავებაზე წასვლას აპირებდა, ერთად წასულიყვნენ. დონ კიხოტიც სწორედ ამაზე ფიქრობდა და სიამოვნებით დათანხმდა. სანჩოს უბრძანა დაუყოვნებლივ როსინანტი შეეკაზმა და თავისი ვირიცი მოემზადებინა, რაც მან სწრაფად შეასრულა და ასევე სწრაფად გზას გაუღდნენ. მეოთხედი მილიც არ ჰქონდათ გავლილი, რომ ერთ გზაჯვარედინზე ექვს თუ შვიდ მეცხვარეს შეეყარნენ. ყველას შავი ტყაპუქები ეცვა და თავზე დაფნის, კვიპაროზისა და ოლეანდრას ფოთლის გვირგვინები ეხურა, ხელშიც მუხის კომბლები ეჭირა. იმათ უკან, სამი მსახურის თანხლებით, სამგზავროდ მდიდრულად მორთულ-მოკაზმული ორი აზნაური მოდიოდა. მგზავრებმა ერთმანეთს თავაზიანად უსალამეს და რადგან ყველანი ქრიზოსტომის დასაფლავებაზე მიდიოდნენ და ერთი გზა ჰქონდათ, სიარულიც ერთად განაგრძეს. პატარა ხანს უკან ერთმა ცხენოსანმა მეორეს უთხრა:

— სენიორ ვივალდო! მგონი, სანანურად არ დაგიჩიეთ, რომ ამ გასაოცარი დასაფლავების მიზეზით ცოტა შეგვიანება მოგვიხდება; იმის მიხედვით, რაც იმ მიცვალებულსა და მის გულქვეა სატრფოზე ამ მწყემსებმა გვიამბეს, დასაფლავება ძალიან საყურადღებო უნდა იყოს.

— მეც ასე ვფიქრობ. — მიუგო ვივალდომ, — ერთი დღე კი არა, ოთხიც რომ მომიგვიანდეს, არას ვინაღვლი, ოღონდ კი ქრიზოსტომის დასაფლავება ვნახო.

დონ კიხოტი მგზავრებს შეეკითხა: რა იცით ან რა გაგიგონიათ ქრიზოსტომსა და მარსელაზედა? ცხენოსანმა მიუგო: დილით ამ შავებითმოსილ მწყემსებს შევხვდით, მგლოვიარობის მიზეზი ვკითხეთ და ამათ ერთი მშვენიერი მწყემსი ქალის გულსაკლავი ამბავი გვიამბესო. გვამცნეს ამ ქალის უთვალავ მოტრფიალეთა უბედურ სიყვარული და ერთი მათგანის — ქრიზოსტომის სიკვდილიო. ახლა მის დასაფლავებაზე მიეშურებიანო. ერთი სიტყვით, დონ კიხოტს ის ამბავი გაუმეორეს, რაც პედროსაგან უკვე გაგონილი ჰქონდა.

შემდეგ მგზავრებმა სხვა საგანზე ჩამოაგდეს ლაპარაკი და იმ ცხენოსანმა, ვისაც ვივალდოს ეძახდნენ, სხვათა შორის, ჰკითხა დონ

კიხოტს: ამ მშვიდობიან დროს და მშვიდობიან ქვეყანაში აგრე შეიარაღებულს მოგზაურობა რა მიზეზით განგიზრახავს? ამაზე დონ კიხოტმა უპასუხა:

— ჩემი წოდება და დადებული აღთქმა სხვაგვარი მოგზაურობის ნებას არ მაძლევს. უქმად ყოფნა, ჭამა-სმა და ფუფუნება განებივრებულ კარისკაცთა ზვედრია, ხოლო იარაღი, მოუსვენარი ცხოვრება და შრომა ეგრეთ წოდებულ მოგზაურ რაინდებს ზედომიათ წილად, და მეცა მაქვს ბედნიერება იმათ დასს ვეკუთვნოდე, ვითარცა მისი უმრწემესი და უღირსი წევრი.

ამის გაგონებაზე მგზავრებმა დონ კიხოტი ჭკუაზე შეშლილად ჩასთვალეს. და რომ ნამდვილად დარწმუნებულიყვნენ და ეს ახალი შემოქმედება კარგად გაეცნოთ, ვივალდომ ჩვენს გმირს ჰკითხა: რას ეძახი „მოგზაურ რაინდებსაო?“

— განა თქვენ, თქვენო მოწყალეებავ, — მიუგო დონ კიხოტმა, — არ წაგიკითხავთ ინგლისის მატრიანენი და ისტორია, სადაც მოთხრობილია საგმირო საქმეები მეფე არტურისა, კასტილურად რომ ჩვეულებრივ არტუსს ვუწოდებთ? ძველი, მთელ ინგლისში ფრიად გავრცელებული ზეპირგადმოცემა გვაუწყებს, რომ იგი არ მომკვდარა, არამედ ჯადოქრობის ძალით ყორნად გარდაქცეულა, და დადგება დღე, ოდეს აღდგენილი არტური თავის სკიპტრას და გვირგვინს უკან დაიბრუნებს. ამიტომაც არის. რომ მას აქეთ არც ერთი ინგლისელი ყორანს არა ჰკლავს. აი სწორედ ამ დიდებული მეფის დროს იყო დაფუძნებული მრგვალი მაგიდის რაინდთა დასი და ამავე დროს ეკუთვნის ტბის რაინდის, დონ ლანსელოტისა და დედოფალ ჯინევრას მიჯნურობა. მესაიდუმლედ და შუამავლად რომ გამდელი კინტანიონი ჰყოლიათ. ამაზე ჩვენი ხალხისაგან მშვენიერი სიმღერა არის გამოთქმული და ასე იწყება:

არასოდეს ასე ნაზად
ბანოვანნი არ უვლიდნენ
ქვეყნად არც ერთ პალადინსა,
ვით ზრუნავდნენ ლანსელოტზე,
ბრიტანეთით ჩამოსულზე...

და სხვა, სადაც ნაზად და ტკბილად მღერიან ლანსელოტის* სამიჯნურო და საგმირო საქმეთა ამბებს. მას აქეთ არის, რომ ეს რაინდთა დასი დედამიწის კიდი-კიდემდე უფრო და უფრო ვრცელდება: მისი დროშის ქვეშ თავისი გმირობით სახელი გაითქვა ამადის გალელმა და მისმა შთამომავლობამ ვიდრე მეხუთე თაობამდე, მამაცმა ფელისმარტე ჰირკანელმა, სახელოვანმა ტირანტ თეთრმა და დასასრულ დონ ბელიანის ბერძენმა, — მისი სახელი ხომ თითქმის ჩვენ დროში

გახმაურდა და ჩვენ მას ვხედავდით. ვისმენდით და ურთიერთობაც გვექონდა მასთან. აი, ბატონებო, ისინი, რომელთაც მოგზაური რაინდები ჰქვიათ; აი ის ორდენთა დასი, რომელსაც მეცა, თუმცაღა ცოდვილი, ვეკუთვნი და მუდამ ვისწრაფვი წარსულთა საუკუნეთა დიდებულ რაინდთაგან ანდერძად დატოვებული უმაღლესი ალექმანი, რაც კი ღონე მაქვს, შევასრულო. ახლა იმედი მაქვს, გაიგეთ, თუ ამ გზებზე სიარულს და ფათერაკის ძებნას რა მიიძღვლებს იმ მტკიცე განზრახვით, რომ უდიდესს საშიშროებას არ შევეუდრკვე, თუკი საქმე უმანკოთა ხსნას და დევნილთა გამოსარჩლებას შეეხება.

ეს სიტყვები საკმაო იყო, რომ მგზავრები ღონ კიხობის სიგიჟეში სავსებით დარწმუნებულნიყვნენ და ისიც გაეგოთ, რა ნიადაგზე იყო მისი სიგიჟე. ეს ამათაც ისე გაუკვირდათ, როგორც სხვას მის მნახველსაც აკვირებდა ხოლმე. ვივალდო მხიარული კაცი იყო და, რომ დანარჩენი გზა ხალისიანად და შექცევით გაეგლო და თანამგზავრებისთვისაც ესია მოგნებინა (მწყემსების სიტყვით ის ადგილი მთებში, სადაც დაკრძალვა უნდა მომხდარიყო, უკვე ახლოს იყო), მოიწადინა დიდხანს ელაპარაკნა ღონ კიხობს და განეგრძო სისულელეთა რომვა. ამიტომაც უთხრა:

— პატიოსანო მოგზაურო რაინდო! რაც ქვეყანაზე სარაინდო დასება, მგონი, ყველაზე უსასტიკესი დასის ხელობას დასდგომიხართ, და, თუ არა ვცდები, ეგეთი სასტიკი წესები კარტეზიანელ ბერ-მონაზონთა დასის წესებიც არ არიან. *

— დიახ, შეიძლება ისეთივე სასტიკი იყოს, მაგრამ განა ისეთივე საჭიროა ქვეყნისათვის?— მიუგო ღონ კიხობმა.— ამას ძალიან ვეჭვობ, იმიტომ რომ ჭარისკაცი, თავისი უფროსის ბრძანების ამსრულებელი, იმდენსავე აკეთებს, რამდენსაც თვითონ იმ ბრძანების მომცემი. აი, რა მინდა ვთქვა. ბერები სრულ მშვიდობიანობასა და მყუდროებაში შესთხოვენ ღმერთს ქვეყნისათვის წყალობას, ხოლო ჩვენ. რაინდნი და მხედარნი, ყოველივე იმას საქმით ვასრულებთ, რასაც ისინი ლოცვით ითხოვენ: ზაფხულობით ცხარე მზის გულზე ვმოგზაურობთ, ზამთრობით კი გაყინულ ცისქვეშ, ერთისგანაც და მეორისგანაც მოუფარებელნი ვისწრაფვით, მკლავის სიმარჯვით და ჩვენთა მახვილთა სიბასრით ის აღვასრულოთ მოქმედებით, რასაც სულიერნი მამანი მხოლოდ თავიანთ ლოცვაში მოიხსენებენ. ქვეყანაზე ჩვენ ღვთის ნებათა იარაღნი ვართ, ჩვენ ვართ უზენაესთა მისთა მსჯავრთა აღმასრულებელნი, და რადგან სამხედრო ღვაწლი მძიმე შრომით, შექირვებით, ოფლითა და სისხლით მოიპოვება, ამიტომაც მხედართა ღვაწლი ბერ-მონაზონთა ღვაწლზე უმძიმესია. ბერ-მონაზონნი ხომ მხოლოდ თავიანთ მყუდრო სენაკებში ევედრებიან ღმერთს წყალო-

ბას ყველა მაშვრალთა და ტვირთ-მძიმეთათვის. მე იმას როდი მოგახსენებთ, ფიქრადაც არ მომდის, რომ მოგზაური რაინდობა ისევე წმიდა იყოს, ვით ბერ-განდეგილთა წოდება არის, მაგრამ ვამტკიცებ ჩვენი წოდების წილნახვედრ შრომაზე მითითებითა და ჩემი საკუთარი გამოცდილებითაც. რომ რაინდის ცხოვრება უფრო მძიმეა და უფრო მეტი შიში, შიმშილი, წყურვილი, სიცივე, სიტიტველე, ტილიანობა და სხვა ამქვეყნიური გაჭირვება ხვდება მას წილად. წარსულთა დროთა რაინდებს, — ამაში ეჭვი არავისა აქვს, — თავიანთი სახელოვანი სიცოცხლის განმავლობაში ბევრი გაჭირვება გამოუვლიათ; და თუ რომელიმე მათგანს საკუთარი ხმლის ძლიერებით იმპერატორის გვირგვინი უშოვნია, ის გვირგვინი იაფად როდი დაჯდომია. მაგრამ ესეც არის, ამაში მათ, მათი მფარველი ბრძენნი და გრძელუნნი შესწევიათ, და თუ ეს არა ყოფილა, მათს იმედებს ფუქად ჩაუვლია.

— მეც ეგრე ვფიქრობ, — მიუგო მოგზაურმა, — მაგრამ ერთი რამ მაკვირვებდა მუდამ, — ისა, რომ, როდესაც მოგზაური რაინდები განსაცდელში ვარდებიან, საეჭვო რამ ფათერაქს შეეხეჩებიან, თუნდაც რომ სიკვდილიდან გადარჩენის იმედი არა ჰქონდეთ, იმის მაგიერ, რომ ღმერთს მიმართონ და თავისი სული მას შეავედრონ, როგორც ამას ყოველი ქრისტიანი სჩადის ამგვარი ხიფათის დროს. მუდამ თავის სატრფოს მიმართავენ ხოლმე, ვითარცა ერთადერთს თავის ღვთაებას. ხომ დამეთანხმებით, რომ ეს, ცოტა არ იყოს, კვრპთმსახურებასა ჰგავს.

— მოწყალეო ხელმწიფე! — უპასუხა დონ კიხოტმა, — სხვა რიგად მოქცევა რაინდს არ შეევენის და ვინც სხვებზე მოიქცევა, ცუდი საქმე დაემართება. დროისაგან განმტკიცებული ჩვეულება ითხოვს, რომ, როდესაც რაინდი თავის სატრფოს თვალწინ რაიმე ფათერაქის შეჭახებას აპირებს, უმაღვე თვისნი შეყვარებულნი თვალნი მიჯნურისაკენ უნდა მიმართოს და ამით მას შეველა და მფარველობა სთხოვოს წინამდებარე შებრძოლების ეამს, თუნდაც მიჯნურს მისი დანახვა და მოსმენა არ შეეძლება, მაინც რამდენიმე სიტყვა უნდა წაიჩუჩალოს თავისთვის და თავისი ბედი მას მიანდოს. ეს ჩემი თქმული შემეძლო სარაინდო მოთხრობებიდან მრავალი მაგალითებით დამემტკიცებინა, მაგრამ ეს ყველა იმას როდი ამტკიცებს, რომ რაინდები ვითომც ღმერთს არ ავედრებდნენ თავიანთ სულს; ამისათვის თვითონ ბრძოლის დროსაც მოიცლიან ხოლმე.

— რაც უნდა იყოს, მე მაინც ეჭვი მაქვს, — მიუგო ვივალდომ.— რამდენჯერ წამიკითხავს, რომ ორი რაინდი ურთიერთს შელაპარაკებიან, ერთმანეთი გაურისხებით, მერე უცებ ერთმანეთს მელგრად

დასჯახებიან და ამ შეტაკების დროს მხოლოდ თავიანთ სატრფოსაღმე რამდენიმე სიტყვით მიმართვალა მოუსწრიათ. ამგვარი ბრძოლა ხომ. ყველამ ვიცით. მომეტებულ ნაწილად ისე თავდება, რომ ერთი, შუბით განგმირული, ცხენიდან ძირს ვარდება მომაკვდავი და მეორესაც ისეთივე ხვედრი მოელის, თუ ცხენის ფაფარს არ წასჭიდა ხელი. მაშ, ერთი მიბრძანეთ, ღვთის გულისათვის, ის რაინდები ამცხარე და სწრაფ ბრძოლაში როდისღა პოულობენ დროს, ღმერთი ახსენონ? იმათთვის უკეთესი არ იქნებოდა. ვითარცა ჭეშმარიტ ქრისტიანებს. ის წამები, რასაც თავიანთ სატრფოს სწირავენ, ღმერთს შესწირონ ხოლმე; მით უფრო, რომ, როგორც მგონია. ყველა მოგზაურ რაინდს არა ჰყავს სატრფო, რომ იმის მფარველობას მიანდოს თავი. ხომ ბევრია ისეთი რაინდი, რომ არავინ უყუარს?

— ეგ შეუძლებელია! — შესძახა დონ კიხოტმა, — მოგზაური რაინდი უმიჯნურად საფიქრებელიც არ არის; როგორც ცა უვარსკვლავოდ არ შეიძლება, ისე რაინდს უმიჯნურობა არ შეესაბამება. აბა ერთი ისეთი სარაინდო მოთხრობა მიჩვენეთ, სადაც რაინდს მიჯნური არა ჰყავდეს, და თუ ასეთი საღმე კიდეც შეგხვდათ, ის უნდა ჩაითვალოს არაკანონიერ რაინდად, ასეთზე მხოლოდ ის ითქმის, რომ იგი ჩვენს ციხე-სიმაგრეში კარებიდან კი არ შემოსულა, არამედ, ვით ქურდი და ავაზაკი, ღობეზე გადმოპარულა.

— კარგი, მაგრამ მამაცი ამადის გაღელის ძმას დონ გალაროს, თუ მეხსიერება არ მღალატობს. დასაკუთრებული სატრფო ხომ არა. ჰყავდა, რომ გაჭირვების ჟამს თავი მიენდო მისთვის, განა ამან დაუშალა სახელოვან და მამაც რაინდად გამოეჩინა თავი? — შენიშნა ვივალდომ.

ამაზე დონ კიხოტმა მიუგო:

— მოწყალეო ხელმწიფევე, ერთი მერცხლის ჭიკჭიკი როდი მოასწავებს გაზაფხულს. ამას გარდა ნამდვილი წყაროებიდან ვიცო, რომ ის რაინდი იღუმალად იყო გამიჯნურებული, და თუ ყველა ღამაზ ქალს თავს ევლებოდა, ეს მისი ბუნებითი აგებულების თვისება იყო. მაინც უცილოა, რომ ერთი მიჯნური ჰყავდა და ის იყო მისი ფარულ განზრახვათა და სურვილთა მფლობელი; მისი მფარველობისთვის ბევრჯერ მიუხდვია თავი, მაგრამ კი ფარულად, რადგან მოკრძალებული მიჯნურობით მოჰქონდა თავი.

— თუ. როგორცა ბრძანებთ, მოგზაურ რაინდს სატრფოს ყოლა მოვალეობად ეთვლება, მაშ არც თქვენ მიეკუთვნებით თქვენი წოდების სჯულის გარდამავალთ, — უთხრა ვივალდომ, — და თუ თქვენც დონ გალაროივით კრძალულობით თავი არ მოგაქვთ, მეცა: და ჩემი ამხანაგებიც დაბეჯითებით გთხოვთ თქვენი სატრფოს სახელო

გვითხრათ: სადაურია იგი და მისი მშვენიერება და შთამომავლობა აგვიწეროთ. უეჭველია, იგი იამაყებს, მთელმა ქვეყანამ თუ გაიგო, რომ მის ფერხთა ქვეშე თქვენისთანა რაინდი იმყოფება.

— არ ვიცი, — უთხრა დონ კიხოტმა, და თანაც ღრმად ამოიოხრა, — იამება თუ არა ჩემს უნაზეს მტარვალს მის ყურმოჭრილ მონად ჩემი ყოფნა მთელმა ქვეყანამ რომ გაიგოს, მაგრამ თქვენი ზრდილობიანი თხოვნის პასუხად მოგახსენებთ, რომ მას ჰქვია დულსინეა, მისი სამშობლო ლამანჩის მაზრის სოფელი ტობოსია, და სულ მცირე რომ ვთქვა. თავადის ასული მაინც უნდა იყოს, რადგან ჩემი გულისა და სულის მბრძანებელია; რაც კი რამ ოდესმე პოეტთა ოცნებას ქალთა მშვენიერება გამოუხატავს, ყოველივე მის არსებაში თავმოყრილი: მისი ნაწნავი პიტალო ოქრომკედია, წარბები — ცისარტყელა, შუბლი — ელისეს ველს გაახსენებს ადამიანს, თვალები — ცის მნათობებს მიუგავს. ლოყები — გადაფურჩქნილ ვარდსა, ტუჩები — ხასხასა მარჯანსა, კბილები — უზადო მარგალიტს; ყელი — თლილ ბროლსა, მკერდი — თეთრ მარმარილოს და ხელები სპილოს ძვლისაგან ნათალს, მისი კანის სპეტაკი ფერი — თოვლსაც შემურდება, ხოლო დანარჩენი მშვენიერება, ყველა, რასაც უმანკოება ადამიანის თვალთაგან ჰფარავს, როგორც ფთიქრობ და მგონია. მოკრძალების გამო არაჯერ არს რასმე შევადარო, არამედ მათით აღტაცებულნი უნდა ვდუმარებდეთ.

— ძალიან სასიამოვნო იქნებოდა მისი შთამომავლობაც შეგვეცყო, — უთხრა ვივალდომ.

ამაზე დონ კიხოტმა მიუგო:

— იგი არც ძველი საუკუნეების რომაელთა კურციების, კაიუსებისა და სციპიონების შთამომავალია, არც ჩვენი დროის რომაელთა — კოლონასი და ორსინის. არც კატალონელი მონკადასი და რეკესენის, აგრეთვე არც ვალენსიელი რებელისა და ვილიანოვის, არც არაგონელი პალაფოქსის, ნუსის, როკაბერტის, კორელის, ლუნასი, ალაგონის, ურეასი, ფოსისა და ჰურეასის, არც კასტილიელი სერდის, მანრიკეს. მენდოსისა და ჰუსმანის, არც პორტუგალიელი ალენკასტროს, პალისა და მენესესის. * იგი მხოლოდ არის ლამანჩის მაზრის სოფელ ტობოსის საგვარეულოდან. თუმცა ახალი მოდგმისაა, ჩემთვის მაინც ექვს გარეშეა, რომ მომავალი საუკუნეები მისგან დიდებულ შთამომავლობას უნდა მოელოდნენ. ამაზე ვინც შემეკამათება, იმავე პირობას დაეუდებ, რაც ზერბინს როლანდის ნადავლის კვარცხლბეკზე წაუწერია:

მათი შეხების იმას აქვს ნება,
როლანდს გპირობით ვინც შეედრება.*

— თუმცა ლარედოელ კაჩოპინთა მოდგმისა ვარ, — მიუგო მოგურმა, — მაინც ვერ გავებდავ იგი ლამანჩელი ტობოსოს გვარეულობას დავადარო, თუმცა კი, მართალი რომ გითხრათ, ასეთი გვარეულობა ჯერ არსად გამიგონია.

— მაგას ვერ დაგიჭერებთ. ძალიან მიკვირს, როგორ შეიძლება ეგ მომზდარიყო?! — წამოიძახა დონ კიხოტმა.

ყველანი დიდი ყურადღებით უსმენდნენ მათ, და დონ კიხოტის ლაპარაკმა მწყემსებიც კი დაარწმუნა, რომ იგი სრულ ჭკუაზე არ უნდა ყოფილიყო. მარტო სანჩო პანსას ჯეროდა ყველაფერი, რასაც მისი ბატონი ლაპარაკობდა, რადგან პატარაობითვე მართალ და გონიერ კაცად იცნობდა მას. მაგრამ დულსინეა ტობოსელის მშვენიერების შესახებ კი მასაც ეჭვი დაებადა, რადგან ტობოსოს მახლობლად მოსახლეობდა და თავის სიცოცხლეში არსად გაეგონა, რომ იმ სოფელში ისეთი გასაოცარი სილამაზით სავსე ვინმე თავადის ქალი ყოფილიყო. ამ ლაპარაკით რომ მიდიოდნენ, ჩვენმა მგზავრებმა ხეობის გასავალში ოციოდე შავტყაპუჭიანი მწყემსი დაინახეს, თავზე კვიპაროზისა და ურთხმელის ფოთლების გვირგვინებით. ექვს მათგანს სხვადასხვა ყვავილებითა და გვირგვინებით მოფენილი საკაცე მოჰქონდა. ეს რომ დაინახეს, ერთმა მწყემსმა დაიძახა:

— აგერ ქრიზოსტომის ცხედარი მოაქვთ! აქ, ამ მთის ძირში უანდერძებია დასაფლავება.

მგზავრებმა ფეხი აუჩქარეს და სამგლოვიარო ლიტანიას სწორედ იმ ღროს შეუერთდნენ, როდესაც საკაცე ძირს დაუშვეს და ოთხმა მწყემსმა წერაქვებით მთის ძირში, კლდესთან, საფლავის თხრა დაიწყეს.

ჩვენი მგზავრები ჭირისუფალ მწყემსებს თავაზიანად მიესალმნენ და საკაცესთან მივიდნენ. ქრიზოსტომის გვამი ყვავილებითა და ფოთლებით იყო შემკული; ცხედარს მწყემსის ტანისამოსი ეცვა და ხნით ოცდაათის წლისას ჰგავდა. მკვდარსაც ეტყობოდა, ლამაზი და წარმოსადეგი კაცი უნდა ყოფილიყო. ზედ საკაცეზე და მის გარშემო რამდენიმე წიგნი და ნაწერი ქალღმერთები ეყარა, ზოგი გაშლილი და ზოგი დაკეცილი. ყველა მდუმარებდა და, ბოლოს, ერთმა მიმართა მეორეს და ჰკითხა:

— ამბროსიო, შენ ბეჯითად გასურს ქრიზოსტომის ანდერძის აღსრულება? მაშ, აბა, კარგად დაათვალიერე, განა სწორედ ამ ალაგს მოისურვა დასაფლავება?

— სწორედ ეს არის, — მიუგო ამბროსიომ. — ხშირად აქ მჯდომარე ჩემს საბრალო მეგობარს თავისი სიყვარულის სამწუხარო ამბავი რამდენჯერ უამბნია ჩემთვის; პირველად აქ ნახა მან ადამიანთა მოდ-

გმის ის დაუძინებელი მტერი მარსელა; აქ განუცხადებია მისთვის თავისი მგზნებარე და წმინდა სიყვარული; აქ იყო, რომ ცივი უარით ყოველი იმედი გაუტრუვა მას და სიკვდილის კარი გაუღო, რის შემდეგ გადაწყვიტა დაესრულებინა თავისი გაუბედურებული სიცოცხლის ტრაგედია. ამ ყველა უბედურების სასსოვრად დასაფლავებაც აქ მოისურვა. რომ საუკუნო დავიწყებას აქ მისცემოდა.

ეს რომ წარმოთქვა, ღონ კიხოტსა და მის თანამგზავრებს მიუბრუნდა და განაგრძო:

— ეს ცხედარი. ახლა რომ გულმტკივნეულად ვუტკქერით და ამ ცოტა ხნის წინათ კი ზეციდან უხვად დაჯილდოებული სული ედგა, ეს ცხედარი ქრიზოსტომის ცხედარია. იგი პატიოსნებით, ჭკუით და სულგრძელობით განთქმული იყო. ამაყი იყო, მაგრამ ამპარტავნობა და ზვიადობა არა ჰქონდა, გულუხვი იყო და არ მედიდურობდა; ეს იყო ერთგული და უანგარო მეგობარი, მახვილგონიერი, თავდაუმიდაბლებლად და გაუზვიადებლად მხიარული; ყველა ღირსებით პირველი იყო, უბედურებითაც ბადალი არ მოეპოვებოდა. მას უყვარდა და ის კი სძულდათ; ეს აღმერთებდა, მას კი არ იწყნარებდნენ; ეს ცდილობდა მძვინვარე მხეცის გულში გრძნობა აღეგზნო, უნდოდა უსიცოცხლო მარმარილოს კერპი განესულიერებინა. სურდა მისი დაღი უდაბნოში ესმინათ. და აი — უზომო სიყვარულის ჭილდოდ თავისი სიცოცხლის საუკეთესო ხანაში იმ ქალის მიზეზით არის მკვდარი, რომლის ხსენებაც უნდოდა ადამიანთა შორის სამარადეამო გაეხანდა. ამ ჩემს სიტყვებს ამ ნაწერებით დავამტკიცებდი, განსვენებულს დასაფლავების შემდეგ მათი დაწვა რომ არ ეანდერძებინა.

— ეგ რომ ჩაიღინოთ, თქვენი საქციელი მაგის დამწერის სურვილზე უფრო მკაცრი და სასტიკი იქნება, — შენიშნა ვივალდომ. — სიმართლე და კეთილგონიერება ასეთი სურვილის აღსრულების წინააღმდეგია. ასეთი სურვილი საღ გონებას არ შეესაბამება. ავგუსტოს კეისარზე რას იტყოდით. მას რომ ღვთაებრივი მანტუელი მგოსნის ანდერძის აღსრულების ნება მიეცა? * მაშ ასე, სენიორ ამბროსიო, უკანასკნელი სამსახური გაუწიეთ თქვენს მეგობარს, მისი ცხედარი დასაფლავეთ, ხოლო ნაწარმოები დავიწყებას გადაარჩინეთ. რაც გულნაწყენს უთქვამს, თვალახვეულმა როდი უნდა შეასრულოთ. ეგ ქალაღებები რომ გადაარჩინოთ. მარსელას სასტიკობა შემდეგ თაობებს საშვილიშვილოდ გადაეცემა და გააფრთხილებს ყველას. ვინც ქრიზოსტომის უბედურ გზაზე დადგომას აპირებს. მაგის მიჭნურობის ამბავი ჩვენ ყველამ ვიცით; ყველამ ვიცით. რა პატივს ცემდა ის მიცვალებულს, მაგის უდროოდ სიკვდილის მიზეზიც გაგებული გვაქვს და ეგ თავგანწირული სურვილიც ვიცით. მაგის სიკვ-

დიდი ცხადად ამტკიცებს, თუ რაოდენ ძლიერნი ყოფილან მაგის გულისთქმანი, რაოდენ გულქვა ყოფილა მარსელა და ის უფსკრულიც ვიციო. საითაც კაცს უიმედო სიყვარული მიეზიდება. გუშინ საღამოს რაკი შევიტყვეთ, უბედური ქრიზოსტომის დასასაფლავებლად აქ უნდა შევყრილიყავით, ჩვენს გზას გადავუხვიეთ და მოვედით — საკუთარი თვალით გვენახა ის სამწუხარო შემთხვევა, რომლის მოკლე ამბავმაც თვალს ცრემლი მოგვგვარა. თქვენი მეგობრისადმი აქ მყოფთა საერთო პატივისცემისათვის ჩვენ ყველანი, განსაკუთრებით კიდევ მე. გემუდარებით. ამბროსიო, ამ ნაწერების დაწვა უარყოთ და ნება მომცეთ რამდენიმე მათგანი ჩემთვის ავილო.

ეს რომ თქვა ვივალდომ, პასუხი აღარ დააცალა, საკაცისაკენ ხელი გაიწოდა და რამდენიმე რვეული აილო. ეს რომ დაინახა, ამბროსიომ უთხრა:

— ზრდილობის გამო, ეგ რაც აიღეთ, თქვენთვის დამიტოვეთ, მაგრამ იმის იმედს კი ნუღარ იქონიებთ, რომ დანარჩენები აღარ დავწვა.

ვივალდოს ძალიან უნდოდა მოტაცებული რვეულების შინაარსი ჩქარა გაეგო, ერთი მათგანი გადაშალა და სათაური წაიკითხა: „სასოწარკვეთილების სიმღერა“. ამ სიტყვების მოსმენაზე ამბროსიომ უთხრა ვივალდოს.

— ეგ ჩემი უბედური მეგობრის უკანასკნელი ლექსია; და, თუ გსურთ გაიგოთ. რა მდგომარეობამდის მიიყვანა იგი ამ უბედურებამ, გათხოვთ, ხმამალა წაიკითხოთ; ვიდრე მწყემსები საფლავს გათხრიან. წაიკითხვას მოასწრებთ.

— დიდი სიამოვნებით წავიკითხავ, — უპასუხა ვივალდომ.

და რადგან ყველა დამსწრეს სურდა მოსმენა, გარსშემოერთყენენ მას, და ვივალდომაც მკაფიო ხმით ასე დაიწყო:

თ ა ვ ი I X I V

ხადაც მოყვანილია აწგანსვენებული სასოწარკვეთილი მწყემსის ლექსები და სხვა მოულოდნელი ამბები

ქრიზოსტომის სიმღერა

უწყალოვ, რადგან შენც ისურვე, — ითქვას აშკარად, ხალხთა, მოდგმათა საამბოდ და მოსაგონებლად ამბავი შენი სიურჩისა დასაძრახველი, ისე მოვაწყობ, რომ ჩამინთოს ცეცხლი თაქარა

თვით ჭოჯობებმა დაპირებულ გულში ვით შთაგონება; ხმას უფერულსა განმიახლებს ცეცხლი მდალველი და რამდენადაც შენი ქცევა, ჩემი ნალველი, გზნებით დავხატო, მეც იმდენად ვყო მარადისი ესე ამბავი, როგორც დიდი საშინელება, და ამ ამბავში იფართხალებს შეუხელებლად ჩემი სიცოცხლის ნაფლეთები შესაბრალისი. მაშ, გულმოდგინედ მისმინე და შენს ყურს ჩაესმის, ნაცვლად მშვენიერ ჰანგებისა, ხმა მშფოთვარესი, რომელიც გულში, ვით საფარში, იყო მალული, მაგრამ იქიდან დასძრა იგი მწარე ბრძანებაში — მე შევება მომცეს, გაგრძნობინოს შენ სინანული.

ლომის ბუხუნი, მძვინვარე მგლის გაბმით ყმული, სისინი კბენად მომართული ჰრელი გველისა ტანქერკლიანის, თვალბედითი ყორნის ჩხავილი, მთაზე ღრიალი ურჩხულების, ზღვაზე ღმუილი მდულარ ტალღებში თავაწყვეტილ გრიგალებისა, და სულთმობრძავი, განწირული ხარის ბღაველი, თვალდაბინდულის, ყელში დანა რომ აქვს გავლილი, მტრედის ღულენი, ნალვლიანის, შთენილის კენტად, კოტის ძახილი, ყველასათვის საძულველისა, თუ ღრიანციელი ქვესკნელიდან ბნელ სულებსა, ერთად შერწყმული, ვით ერთი ხმა, მგმინავი მკვეთრად, ეამს სიკვდილისა დე აღმომხდეს მე სულთან ერთად, ისე, რომ ყველას შეუშფოთოს გრძნობა-გონება... ამის გარეშე, ფარულ ტანჯვის გამოსათქმელად, მწამს, ირ მეყოფა მე ძალ-ღონე და ხელოვნება.

მაგრამ მშობლიურ ტახოს ველებს კი ირ შეესმათ, იან ზეთისხილით საესე ბაღებს წყნარი ბეტისის[®] ჩემი ძახილი უიმედო და ნალვლიანი... დაე, შორს მისწვდეს ძირს უფსკრულებს, მაღლა კლდეებსა მკვდარი ბუნების ცოცხლად მღერად ხმა უმკვეთრესი... იან იქ, სად წყალთა ნაპირები ჩანს ნისლიანი, სადაც არასდროს არ ყოფილა ადამიანი, სად ვერ ანათებს მზე შავ ტევრებს ჩაბნელებულსა, იან სად მღუმარებს შლამიანი ნილოსის ტბორი. და შეფერებით ნოქაეს ყოველსა ალიგატორი, ლიბიელისგან მოკრძალებით ძღენად მირთმეულსა. ყრუ, უკაცრიელ უდაბნოშიც აწ და მარადის, უსმენდნენ ქვანიც ჩემი სულის მძიმე ღალადისს შენს სიმკაცრეზე, სათქმელადაც რომ შეძნელება, მაგრამ უფლებით ჩემი შავი ზედისწერისა, მან სწრაფი ქროლვით მოვლოს მთელი ქვეყნიერება.

მკვლელია ზიზლი, მაგრამ ექვი თუ მოგერია,
ო, მთლად დაგმარბავს შემმუსრავი მოთმინებისა,
ეს სულ ერთია, ტყუილია ის თუ მართალი,
განშორებაზე მტკივნეული არაფერია,
თუ შეყვარებულს აკრთობს შიშიც დავიწყებისა,
ამაოდ უხმობს სასოებას იგი დამფრთხალი...
ეს იმას ნიშნავს, რომ სიცოცხლის მზეა ჩამქრალი.
მე კი ცოცხალ ვარ, რომ ექვია ქეშმარიტება,
რომ შემოიზილე, და მარტო ვარ ახლა სრულიად,
მოშორებული, არნახული სასწაულია...
სულსაც ვუბერავ და ფარული ცეცხლი ღვივდება,
თეთრად ვათენებ, ტანჯულს ძილი აღარ მელირსა,
ველარსად ვხედავ ნატამალსაც სასოებისა...
თუმცა არც მინდა მომველინოს იმედი მხსნელი,
რადგან მსურველმა ჩემი ტანჯვის გაღრმავებისა
სასოებაზე სამუდამოდ ავიღე ხელი.

რას ემსგავსება, ან განაა წარმოსდგენი
ერთსა და იმავე დროს გქონდეს შიშიც და სასოებაც
როდესაც შიშის საფუძველი უფროა მყარი?
ექვი სიმძიმით დამთრგუნ-ვი რომ შევიგრძენი,
როგორ შემეძლო ჩემი ტანჯვის ამაოება
არ დამენახა? ანდა ქვეყნად რომელი არი,
ურწმუნობას არ გაუღოს ერთბაშად კარი,
თუ ცხადად ნახა, რომ ის არის შეზიზღებული,
რომ წინაგრძნობა, — რითაც ეგზომ ნაწამებია, —
მთლად დადასტურდა, და სიმართლედ მოჩვენებით
მხოლოდ სიყალბე, ფერადებით დამშვენებული?
ექვო, მეფეო სიყვარულის ტანჯულ მხარეში
დაე, შემბორკე, მორჩილებით შენს წინ დავიშვი...
ო, სიძულვილო, განმამზადე კვლავ ს-ტანჯველად!
მაგრამ ხსოვნაში გაიბრწყინებ, და ალტაცებულს
წამებით ვენების დაოკება უკვე არ მჭერა...

აი, მე ვკედები, და რომ მოვკვდე დამშვიდებული,
არ მსურს ვიგემო სასოების შხამის ფიალა,
მწამს, მართალია ქვეყნად მხოლოდ შეყვარებული,
რომ მხოლოდ მისი სული არის ლაღი, ცქრიალა,
რომელიც ამურს უდრტვინველად ემორჩილება,
რომ იგი, ვისაც ვედავები, არის ქმნილება, —
სულით, სხეულით მშვენიერი და საამური,
რომ მისი ცივი სიამაყის მიზეზი მე ვარ,
რომ სასტიკ ტანჯვას მხოლოდ ტანჯვა არ დაერქმევა,
რადგან შიგ მადლსაც ხერხიანად ურთავს ამური.
ამგვარ ფიქრებით და საშინელ განწირულებით,
დასასრულისკენ სიცოცხლისა მივეშურები,
ო, შენგან ზიზლი მაიძულებს მოვიქცე ასე--

სულსა და სხეულს ნებისამებრ გავატან ქარსა,
და რამე ნიშანს არ დაეტოვებ ამქვეყანაზე.

შენ, ვინაც შენი უსამართლო მოქცევით ამხელ, —
რა მართალი ვარ, რომ ვიქცევი ასე ველურად,
ჩემსავ სიცოცხლეს, მოსაწყენსა, სათრევს წამებით,
ო, კვლავ გმორჩილებ თავდადებით, — მოდი და ნახე, —
გულის პრილობა ახლა უფრო მკვერმეტყველურად
დაგიდასტურებს... და ცისფერი შენი თვალები,
თუ შენ საპიროდ მიიჩნით, რომ მწუხარების
ნისლმა დათალხოს ქრიზოსტომის სიკედლის გამო,
ჰოი, შეჩერდი, გლოვია-ტირილს თავი არიდე,
რადგან მე მინდა შეის საფლავეში ისე ჩავიდე,
რომ ცხელდარს ჩემსას ერთი ცრემლიც არ დაანამო.
პირიქით, შეხედი ამ ცუდ ამბავს ღიმილით, წყნარ...
ღღესასწაულიც ჩემზე გლოვით არ ჩაიმწარო, —
მაგრამ, ეჰ, იქნებ ეს სიბრძევედ გეუცხოება.
რადგანაც ვიცი, შენთვის უფრო სასახელოა,
რამდენად ჩქარა შემძულდება მე ეს ცხოვრება.

ღე, ქვესკნელიდან გამოცხადდეს, — უკვე დრო არი, —
თვით ტანტალოსი, კაცი მარად გაუძღომელი,
და ვეებერთელა წვეტიან კლდის წამოკიდებით
მას უკან მოჰყვეს სიზიფოსი შეუპოვარი,
მოვიდეს ბორბლით იქსიონიც დაუცხრომელი,
და ტიტისიც * ყორნით, კასრით დანაილებიც...
ღე, ეს კრელა ბრბო თავს დამადგეს, — არ შევეშინდები.
გულზე დამადოს თვითეულმა ტანჯვა თავისი,
და თუ შეფერის შეუსრულონ ერთი მუდარა
ცოდვის, რომელსაც არ ეღირსა ბოლოს სუდარა.
მასმინონ ხმანი ნაღვლიანი ხულათანასი,
და ჯოჯოხეთის ყარაულმაც სამთავიანმა
მათ ბანი მისცეს ქვესკნელიდან ომახიანად,
ურჩხულებთან და ქიმერებთან ხმაშეწყობილად.
განა რომელი ღირსებია ასეთ დიდებას,
ესდენ სასტიკი ბედისწერის ვინც არ ყოფილ?:

სასოწარკვეთავ, არ მასმინო შენი კვნესა მე...
ოღეს ქვეყანას საძულველსა გამოვესალმე.
ო, ნებისყოფავ, ვისზეც ითქვა ეს საჩივარი,
რადგან ის ხედავს ჩემს სიკედელში თავის დიდებას,
სახეზე კმუნვა დაკრძალვისას ჰქმენ უჩინარი.

ქრიზოსტომის ლექსი ყველას მოეწონა, მხოლოდ ვივალდომ წა-
კითხვის შემდეგ შენიშნა, რომ შიგ გამოხატული ექვეები არ ეთანხმე-
ბოდნენ იმ ხმებს, რაც მარსელას სათნოებასა და თავმდაბლობაზე

იყო გავრცელებული ხალხში. იმ ლექსში ქრიზოსტომი ეჭვიანობდა და განშორებაზე ჩიოდა. ეს საქციელი კი სახელს უტეხდა მარსელას. მაგრამ ამბროსიომ, თავისი მეგობრის გულისნადების კარგმა მცოდნემ; ასე უთხრა მათ:

— თქვენი ეჭვების გასაქარვებლად, სენიორ, უნდა მოვახსენოთ, რომ ქრიზოსტომმა ეს ლექსი მაშინ დაწერა. როცა თავის სატრფოდან შორს ცხოვრობდა იმ იმედით, ეგებ ამ განშორებას თავისი ჩვეულებრივი მოქმედება მოეხდინა, მაგრამ რადგან არ შეიძლება განშორებულ მიჯნურს ეჭვი არ შეეპაროს და ეს ეჭვი გულს არ უღრღნიდეს, ამიტომაც საკვირველი არ არის, თუ ქრიზოსტომს ფრიად უსაფუძვლო ეჭვები ჰქენჯინდნენ. მაინცდამაინც იმის ყვედრებას არ ძალუძს მარსელას. კარგ სახელს რაიმე ბინდი მოჰფინოს. ვინც კი იმ ქალს იცნობს, შეუძლია გულქვაობა. გულგრილობა დააყვედროს. მაგრამ რაც კი ქალის ზნეობას ჩირქსა სცხებებს, ასეთ საქციელს მას თვითონ შურიც ვერ დასწამებს.

— სწორია, მართალსა ბრძანებთ, — მიუგო ვივალდომ.

და ის იყო მის მიერ დაწვას გადარჩენილი ხელნაწერიდან კიდევ ერთი ფურცლის წაკითხვა დააპირა, ამ დროს უეცრად მისი თვალი და აგრეთვე ყველასიც. ვინც ქრიზოსტომის დასაფლავებაზე იყო მოსული, ერთმა საოცარმა სანახავმა მოიტაცა (რადგან მართლაც ეს ამბავი ყველას გასაოცრად მოეჩვენა). ეს თვითონ მარსელა იყო. როგორც ამბობდნენ, იგი იმაზე მშვენიერი იყო და სწორედ იმ სერზე გადმოდგა, რომლის ძირშიც მის ბედსავე მიჯნურს სამარეს უთხრიდნენ. ვისაც ის ჯერ არ ენახა, განცვიფრებით დაუწყუო ცქერა; მაგრამ. ვისაც კი უკვე ნახული ჰყავდა. არც ისინი იყვნენ მათზე ნაკლებ მოხიბლულნი. ამბროსიომ რომ ის ქალი დაინახა, განარისხებულმა შესძახა:

— აქ რა გინდა, ამ მთების მძვინვარე ვასილისკო, ერთი შეხედვით რომ შხამავ ადამიანს! იქნებ გინდოდეს შენი თვალითა ნახო, როგორ გადმოსჩქეფს სისხლი ამ უბედურის წყლულიდან, შენი ხელით რომ უღრღოდ საფლავს ჩააწვინე? * იქნებ იმიტომ მოხველ, ამის უბედურება აბუჩად აიგდო და შენი სისხლიერი გამარჯვებით იამაყო?.. ან იქნებ, ვით ულმობელმა ნერონმა, გინდა ამ მთის მწვერვალიდან ცეცხლმოდებულ რომს უტკირო და იმით დატკებ? ან იქნებ გინდოდეს საბრალო ქრიზოსტომის ცხედარი თავხედურად ფეხით გასთქლო, როგორც ტარკვინიუსის გულქვა ასულმა მამამისის სისხლში მოსვრილი გვამი გასთელა ფეხით? * ერთი ჩქარა მითხარ, რისთვის მოხველ და ან რას უფრო ისურვებ, რადგან, კარგა მოგეხსენება, სანამ ქრიზოსტომი ცოცხალი იყო, ყველაფერში შენ გემორჩილე-

ზოდა, მე ვეცდები მისი სიკვდილის შემდეგაც დაგემორჩილოს ყველა, ვინც ამ ტანჯულის მეგობრად თვლიდა თავს.

— ცუდად გცნობივარ, თუ ეგრე ფიქრობ ჩემზე. ვერც ერთი ის მიზეზი, რომელიც შენ ჩამოთვალე, ამბროსიო, ვერ აღმძრავდა აქ მოსასვლელად, — უპასუხა მარსელამ. — მე მოველ თავი გავიმართლო და დაგიმტკიცოთ, თუ რამდენად უსამართლონი არიან, ვინც თავის ტანჯვას და ქრიზოსტომის სიკვდილს მე მაბრალებენ. ამიტომ ორიოდ სიტყვის თქმა მალისრეთ, მწყემსნო და ბატონებო, და იქნება ის ორიოდ სიტყვა საკმაო იყოს ჩემი თავის გასამართლებლად.

„თქვენ ამბობთ, ღმერთმა მშვენიერი გაგაჩინაო, და ვინც კი მნახავს, არ შეუძლია არ შემეყვაროს, მაგრამ ჩემი სილამაზე რომ ჩემს თავს აყვარებს ხალხს, განა მეც ყველა უნდა შევიყვარო, ვისაც ვუყვარვარ? ჩემი ჭკუით ვიცი, ყველა მშვენიერი ჩემთვის საყვარელია, მაგრამ აქაო და მშვენიერი ყველას თავს გვაყვარებს, განა სამართლიანი იქნება მასაც სამაგიერო სიყვარული მოვთხოვოთ ყველამ? რატომ იმას კი არა ფიქრობთ, რომ მშვენიერ ქალში შეყვარებული შეიძლება მახინჯი იყოს და ზიზღის მეტისა სხვა გრძნობის აღძვრა არ შეეძლოს. მოდის ის მახინჯი და გეუბნება: „მიყვარხარ იმიტომ, რომ ლამაზი ხარ და შენც უთუოდ უნდა შემეყვარო, თუმცა მახინჯიცა ვარო“. რა სამართალია? მაგრამ ვთქვათ, რომ ორივე მხარე ერთნაირად ლამაზია. განა იმიტომ აუცილებელია ორივე მხარე ურთიერთთან ერთნაირ მიმზიდველობას გრძნობდნენ? თვალისმომტაცი მშვენიერება განა უთუოდ გულსაც იტაცებს? მართო სილამაზე რომ იმონებდეს გულს, მაშინ ხომ მართო ურიგო გაუმძღარი სურვილების ფორიაქს დავინახავდით ჩვენ გარშემო და ჩვენი სიცოცხლე მუდამ სიყვარულის საგნის გამოცვლა იქნებოდა. და თუ სიყვარული ძალად არ შეიძლება, ვის შეუძლია ძალად შემეყვაროს თავი, თუ მისკენ გული არ მიმიწევს. სიყვარული თავისუფალი უნდა იყოს და არა ძალდატანებითი, თუ ეს ასეა, მაშ. ძალას რად მატანთ შეგიყვართ? ერთი მითხარით, თუ ღმერთი გწამთ, გონჯი რომ გავჩენილიყავ, სიმართლე მექნებოდა დაგმდურებოდით, რატომ არ გიყვარვართ-მეთქი? (თუ ღმერთმა ლამაზი გამაჩინა, რა შუაში ვარ, მე ხომ არ მითხოვნია? განა გველს დანაშაული აქვს, ნესტარში რომ შხამი უდგას და თავის გარშემო სიკვდილსა ჰტენს? მაშ. ჩემი სილამაზის გამო ჩემი გაკიცხვაც არ შეიძლება. პატიოსანი ქალის სილამაზე შორს მოვარვარე ცეცხლს ანუ უძრავადმდებარე ხმალს ედარება, ერთიცა და მეორეც მაშინ სწავებს და სჭრის, როცა ახლოს ეკარებიან. ნამდვილი ჩვენი სილამაზე სულის ღირსებაა: უამისოდ შეიძლება ლამაზიც ვიყოთ, მაგრამ ლამაზებად კი არ უნდა ვითვლე-

ბოდეთ. ნუთუ ქალი ვალდებულია თავისი საუკეთესო სამკაული მა-
მაკაცის იმ წამიერ სურვილს უმსხვერპლოს, ჩვენს ქვეშაირიტ მშვენი-
ბას რომ გვტაცებს?

„თავისუფლად დავიბადე და რადგან ამ თავისუფლებას ძვირად
ვაფასებ, ამიტომაც ველად გამოველ: ჩემი მესაიდუმლენი ამ მთის
ტყეებია, და ანკარა წყაროები — ჩემი სარკეა: ჩემს ფიქრებსა და
მშვენიებას ამათ ვუზიარებ. შორს მოვარვარე ცეცხლი და მიუკარე-
ბელი ხმალი ვარ. ვინც კი ერთის დანახვით შემიყვარა, ყველას გულ-
წრფელად თვალები ავუხილე, და თუ იმ უარმა ისინი გონს ვერ მო-
იყვანა, თუ მაინც კიდევ ამო იმედებით შეიქცევენ თავს, თქვენჯ
გკითხავთ: გასამტყუნარი ვინ უნდა იყოს? ჩემი სიმკაცრე, თუ მათი
ქირვეულობა? თქვენ ამბობთ: ქრიზოსტომის წაღილები უმანკონი
იყვნენ, რომ მისთვის ხელი არ უნდა მეკრა. კარგია, მაგრამ, სიყვარუ-
ლი რომ გამიმტლავნა, განა არ გამოვუცხადე, სწორედ ამ ალაგას, სა-
დაც ასაფლავებთ, რომ განმარტოებით მწაღია ცხოვრება-მეთქი, რომ
აღთქმა დავდე—ჩემი მშვენიება მხოლოდ შავ მიწას დავუსაკუთრო-
მეთქი? თუკი ამანაც ვერ აუხილა თვალები, თუ კედელზე ბობღვას
არ მოეშვა, რალა საკვირველია, თავისი საკუთარი მოუფიქრებლობის
მორევში თუ ჩაიხრჩო. მე რომ იგი თითზე დამეხვია, უპატიოსნო გა-
მოვიდოდი; თუ დავნებდებოდი, მაშინ ჩემს წმინდა გადაწყვეტილე-
ბას ვულალატებდი; ახირებული იყო და ამ თავის ახირებამ მიიყვანა
სასოწარკვეთილებამდის. ახლაც გამამტყუნებთ და მის ტანჯვას მე
დამაბრალებთ? მოვატყუე: გავიტაცე ვინმე, ფიცს ვულალატე? ჩემი
გული აღვუთქვი ვისმე? მაშ, ვის შეუძლია გამკიცხოს? ვის მივეცი
მიზეზი სასტიკი და ორგული მიწოდოს?

„დმერთს ჩემთვის ჩემი საბედო არ უჩვენებია და არც მე წავალ
სადმე მის საძებნელად. ეს ჩემი სიტყვები დაიხსომოს, ვისაც რამე
გუმანი აქვს ჩემზე და თუ კვლავ ჩემი მიზეზით მოკვდება ვინმე,
იცოდეთ, მისი სიკვდილი არც ექვისაგან იქნება და არც სიძულვი-
ლისაგან. რომელ ქალსაც არავინ უყვარს, არც ექვის აღძვრა შეუძ-
ლია და თუ ვისმე თვალები ავუხილე და თავის შეცდომილება ვუ-
ჩვენე, ეს სიძულვილს როდი ნიშნავს. ვინც ვასილისკოს და აფთარს
მეძახის, მომშორდეს, მომერიდოს როგორც ქაჯს; ვისაც გულქვად
მივაჩნევარ, უკან ნულარ მდევს; ვინც მუხანათობას ხედავს ჩემში,
ახლოს ნუ მეკარება. ყველამ იცოდეს, რომ ამ შხამიანს, მუხანათს,
გულქვას და უცნაურს არსებას არც ძებნა სურს ვისიმე, არც უკან
დევნა, არც მიკარება, არც ცნობა. თუ ჩემდამი მგზნებარე გრძნობამ
და ვერღატომობამ ქრიზოსტომს ბოლო მოუღო. განა ამის ბრალე
ჩემს გონიერებას და უმანკობას უნდა დასდევან? ამას იქით ნულარა-

ვინ მოვა და ჩემს განმარტოებულს სიცოცხლეს ნუ შემირყევს, ძალას ნუ დამატანს ხალხს შევალთ უმანკოება, ეს განმარტოებული ბებები რომ მინარჩუნებენ; როგორც იცით, მე საკუთარი ქონება მაქვს და სხვისაზე თვალი არ მრჩება; ბედმა თავისუფლად ცხოვრების დონე მომცა და ამ თავისუფლებას მონობაზე არ გავცვლი. არავინ მძულს და არც არავინ მიყვარს; ვერავის შეუძლია თქვას, რომ ვინმე მომეტყუებინოს, ან მოვფერებოდე ვისმე, ან მასხარად ამეგდოს ვინმე, ან მყვარებოდეს ვინმე. ჩემთვის სასიამოვნო ცხოვრება ჩემი სოფლის მწყემს ქალებთან უბრალო ბაასი და ჩემს თიკნებზე ზრუნვაა. ჩემი სურვილები ამ მთებს იქით არ გადიან და თუ ხანდახან იმათ აღმაც ფრენენ, მხოლოდ იმიტომ, რომ ზეცის უკუნიითი მშვენიერებით დასტკბნენ. იმ პირველყოფილი სავანის მშვენიერებით, საიდანაც ჩვენი სული ჩამოსულა და სადაც კვლავად უნდა აღვიდეს“.

ეს წარმოთქვა თუ არა, პასუხს აღარ დაუცადა, გატრიალდა და მსწრაფლ იქვე მდებარე ხშირ ტყეს მიეფარა. ვინც კი უსმენდა, ყველა მისი ჭკუითა და სილამაზით მოიხიბლა. ზოგმა მისი ნათქვამის მიუხედავად (მისი თვალის ისრით განგმირულმა) ის იყო უკან გადევნება დააპირა. მაგრამ დონ კიხოტმა რომ ეს შენიშნა, ამ შემთხვევის გამოყენება მოიწადინა და მყისვე თავი ქალთა მფარველ რაინდად გამოაცხადა, ხელი ხმლის ვადაზე იტაცა და საშინელი ხმით დაიძახა:

— არავინ გაბედოთ მარსელას უკან გამოდგომა, ვისაც არ გინდათ ჩემი რისხვა გამოიწვიოთ; მან ცხადი საბუთით დაამტკიცა, რომ ქრიზოსტომის სიკვდილში არავითარი ბრალი არ უდევს და პირდაპირ თქვა, რომ არავინაც არ უნდინართ. ამიერიდან თავისი სიყვარულით მისი თავის მობეზრება აღარავინ გაბედოს. ყველა კეთილგონიერმა კაცმა იმას მხოლოდ პატივი უნდა სცეს, რადგან მთელ ქვეყანაზე, მგონია, მარტო ეგ არის, რომ უმანკო ცხოვრებითა ცხოვრობს.

დონ კიხოტის ამ მუქარის ბრალი იყო, თუ ამბროსიოს თხოვნისა — დასაფლავების წესი ჩქარა დაესრულებინათ, ადგილიდან არავინ დაძრულა. ვიდრე ცხედარი ტირილით საფლავში არ ჩაუშვეს და ქრიზოსტომის ქალადები არ დასწვეს. საფლავს დროებით დიდი ტიხას ქვა დაადეს, ვიდრე ამბროსიოსაგან შეკვეთილი ფიქალი მოძაღადებოდა ეპიტაფიით:

აქ წევს საბრალო შეყვარებული,
გულხელდაკრეფილს ქვა-ლორღი ფარავს.
ის სიყვარულით მწყესავდა ფარას,
მაგრამ უგულომ მოუკლა გული.

ო, სასიკვდილოდ ჰყო განწირული
უგრძნობის ეშხმა და სილამაზემ,
და ამიტომაც დღეს ქვეყანაზე
მძლავრობს ამური ავი და კრული.

შემდეგ საფლავს მრავალი ყვავილი და ნეშოები დააყარეს, განსვენებულის მეგობარ ამბროსიოს სამძიმარი უთხრეს და მწყემსები დაიშალნენ. ვივალდო თანამგზავრებიანად გზას გაუდგა, დონ კიხოტიც ყველას გაჰოეთხოვა და გამოთხოვებისას გზაზე გაცნობილმა მგზავრებმა გულმოდგინედ სთხოვეს თან წაჰყოლოდა სეველიაში; არწმუნებდნენ, ფათერაკების მაძებრისათვის ასეთ მარჯვე აღვიღს. მთელ ქვეყანაზე მეორეს ვერ შეხვდებოდა და რასაც თვითეულ მის ქუჩაზე ფათერაკს წააწყდები, სხვაგან მთელ ქალაქში ვერა ნახავო. დონ კიხოტმა ასეთი რჩევისათვის მაღლობა გადაუხადა და გამოუცხადა, რომ სეველიაში მათი გაყოლა არ შეეძლო, ვიდრე იმ გარშემო მთებში ავაზაკებს და ქურდებს არ შემუსრავდა. რაკი რაინდის კეთილი განზრახვა გაიგეს, მგზავრებმა თხოვნა აღარ გაუმეორეს, ხელმეორედ გამოემშვიდობნენ, თავის გზას დაადგნენ და გზა-გზა სალაპარაკო მასალაც ბლომად წაიღეს, როგორც მარსელასა და ქრიზოსტომის ისტორიაზე, ისე დონ კიხოტის სიგიჟეზე. ჩვენი რაინდი კი მშვენიერ მარსელას საქებნელად გაემგზავრა იმ განზრახვით, რომ მისთვის თავისი სამსახური გამოეცხადებინა, მაგრამ, როგორც ფიქრობდა, გარემოება ისე არ მოეწყო და მისი განზრახვები არ განხორციელდნენ. ამის შესახებ მოთხრობილი იქნება ამ ნამდვილი ისტორიის შემდგომ გაგრძელებაში, რომლის მეორე ნაწილიც აქ მთავრდება.

თ ა ვ ი XV

სადაც მოთხრობილია უსიამოვნო ფათერაკი, დონ კიხოტს გულქვა იანგვესელებთან შეხვედრისას რომ შეემთხვა

ბრძენი სიდ ჰამეტ ბენენჰელი გვიამბობს: დონ კიხოტი რომ თავის მგზავრებსა და მწყემსს ქრიზოსტომის დასაფლავებაზე დამსწრე ხალხს გამოეთხოვა, მაშინვე საჭურველმტვირთველიანად იმ ტყისაკენ გაეშურა, სადაც მარსელა მიეფარა. იმის ძებნაში ორი საათი გაატარა და ვერსად იპოვა. ბოლოს, მოულოდნელად, ერთ მშვენიერ მობიბინე ველზე გამოვიდა, სადაც ანკარა წყაროც მოჩხრიალებდა. ამ

ადგილის მშვენიერებით აღტაცებულმა აქ მოიწადინა დასვენება და თანაც ისა ჰქონდა ფიქრად, შუადღის ცხარე მზისაგან შეეფარებინა თავი. ერთმა ცხენი და მეორემ ვირი საძოვარზე გაუშვა. შემდეგ ჩვენმა ფათერაკის მამებრებმა თავიანთ ჩანთაზე იერიში მიიტანეს და ბატონმა და მოსამსახურემ მშვიდობიანი მუსაიფით დაუწყეს ჭამა. რაც კი ჩანთაში საგზალი მოეპოვებოდათ.

სანჩომ როსინანტს ღუშაყი არ გაუკეთა, რადგან მისი დარბაისლობისა და გულცივობის იმედი ჰქონდა და დარწმუნებული იყო, ამ თვისებას მთელი კორდოვის* ფაშატებიც ვერ შეურყევდნენ და ვერაფერ ცუდ საქციელს ვერ აფიქრებინებდნენ. მაგრამ ვაი, რომ მოსტყუვდა. ბედი და ეშმაკი არავის მოასვენებს, და აი იმ ეშმაკმა (რომელსაც ყოველთვის როდი სძინავს) იმავე ველზე იანგვესელ* მეჯოგეებს აკი მთელი ვალისიელი ფაშატების ჯოგი არ გამოარეკინა; ამათ თურმე ჩვეულებად ჰქონდათ. ბინაზე მიმავლებს, ამ კარგ ბალახიან და წყლიან ალაგს უნდა შეესვენათ ხოლმე. როსინანტსაც აკი ეშმაკი შეუძვრა და თავისი ჯიშის გაარშიყება მოასურვებინა! დაინახა თუ არა ჯოგი, არც აცია, არც აცხელა, არც თავის ბატონს დაეკითხა და მსწრაფლ კობტა თოხარიკით ფაშატებისაკენ გაეშურა. მათ ამქამად თითქოს ჭამის სურვილი უფრო ჰქონდათ, ვიდრე არშიყობისა. ან იქნებ ჩვენი ბედაურის გარეგნობა არ მოეწონათ, ძალიან უგულოდ მიიღეს იგი, ტლინკების ყრა და კბენა დაუწყეს, ხელად კბილებით მოსართავეები სულ დაუგლიჯეს, უნაგირი მოაძვრეს და მთლად გააშიშველეს. მაგრამ მისი მარცხი ამით არ დასრულებულა: რაც ფაშატებმა დააკლეს, ის მეჯოგეებმა შეუსრულეს. განზრახვა გაუგეს თუ არა, მისცვივდნენ უბედურ მოარშიყე როსინანტს და კომბლებით იმდენი ურტყეს, ფეხები მალა ააფშეკინეს. დონ კიხოტმა და სანჩომ ასეთ ყოფაში რომ დაინახეს როსინანტი, ფიცხლავ მისაშველებლად გაექანნენ და ამ დროს რაინდმა საჭურველმტვირთველს უთხრა:

— მეგობარო სანჩო, აშკარად ჩანს და მეც ვხედავ, ჩვენ ახლა რაინდებთან კი არა, რაღაც უმაქნის ბრბოსთან მოგველის ბრძოლა; ამიტომ ნება გაქვს დაურიდებლად მიეშველო, რომ იმ უმაქნისთ სამაგიერო გადავუხადოთ როსინანტის ასე თვალდათვალ შეურაცხყოფისათვის.

— რა სამაგიეროს გადახდას ბრძანებთ? — მიუგო სანჩომ, — შე დალოცვილო. იქ ოცი კაცია და ჩვენ კი სულ ორნი ვართ, ან უფრო მართალი ვთქვათ — ერთი და ნახევარი.

— მე ერთი ვუდრი ასს! — შეჰყვირა დონ კიხოტმა.

მეტი კრინტი აღარ დაუძრავს, ხმალი იძრო და შეუტია მეჯოგეებს. ამ მაგალითით წაქეზებული სანჩოც გაგულისდა, გამხნევდა და ბა-

ტონს თან მიჰყვა. პირველი შეტევით ერთ მეჯოგეს ღონ კიხობმა ისე მაგრა სთხლიშა ხმალი, რომ ტყაპუკი გაუქრა და მხარიც კარგა ბლომად ჩაათალა; ახლა მეორეს დაუპირა დარტყმა, მაგრამ მეჯოგეებს თითქოს შერცხვათ, იმდენს რომ სულ ორი კაცი ასე კადნიერად ეპყრობოდა, კომბლები აიღეს. მკიდრო ალყად შემოერთყნენ ფათერაკის მაძებრებს და ისე მარჯედ და გულმოდგინებით დაუწყეს ტყე-პა. რომ საქმე მალე გაუთავეს. სანჩომ დიდხანს ვერ გაუძლო, მეორე შეტევაზედვე მიწაზე გაიშლართა, მაგრამ ვაი, რომ ვერავითარმა ხელოვნებამ და სიმამაცემ ვეღარც ღონ კიხობი დაიფარა მარცხისაგან. უღმობელმა ბედმა ისე ინება, რომ იგი სწორედ თავის როსინანტის ფეხებთან დაცემულიყო, რადგან უხეში ბრიყვების ხელში კომბალს თურმე ასეთი ძალა ჰქონია. მეჯოგეებმა რომ ნახეს — ცუდი საქმე ჩავიდინეთო, თავიანთი ჯოგი საჩქაროდ მოაქუჩეს და სწრაფად გაუდგნენ გზას. ფათერაკების ორი მაძიებელი კი მეტად სავალალო მდგომარეობაში დატოვეს.

ამ ვაი-ვაგლახის შემდეგ სანჩო პირველი მოვიდა გონს, და ბატონი რომ თავის ახლოს დაინახა, მიკნავებული, მწუხარე ხმით უთხრა:

— სენიორ ღონ კიხობ! ჰეი, სენიორ ღონ კიხობ?

— რა გინდა, ჩემო ძმაო სანჩო? — იმავე მწუხარე და მიკნავებული ხმით ჰკითხა ღონ კიხობმა.

— არ შეიძლება ახლა მაინც მიბოძოთ თქვენი ფერტა ბლასის * ბალზამის ორიოდე ყლუპი, ხელთა მაქვსო რომ ამბობდით, იქნებ დამტვრეულ ძვლებსაც ისე არგოს, როგორც სხვა ჭრილობას რგებს?

— ვაი, რომ არ მაქვს! — წამოიძახა ღონ კიხობმა. — ის რომ მქონდეს, საწუხარი რაღა გვექნებოდა! მაგრამ, სანჩო პანსა, გაძლევ მოგზაური რაინდის პატოსან სიტყვას, ორი დღეც არ გავა, ის ბალზამი ხელთ მექნება და თუ ასე არ იყოს, ხელები დამაწყდეს.

— ორი დღე არ გავაო! მერე როგორა გგონიათ, რამდენი ღონს შემდეგ შევიძლებთ ჩვენი ფეხების ხმარებას? — ჰკითხა სანჩო პანსამ.

— იმის მიხედვით, რა ყოფაშია ახლა ვარ, მაგის თქმა დარწმუნებით არ შემიძლია. — უპასუხა დაბეგვილმა რაინდმა, — მაგრამ უნდა ვალიარო, რომ ეს უბედურება სულ ჩემი მიზეზით შეგემთხვა. აბა რა ჩემი საქმე იყო, რომ ჯერ რაინდად დაულოცავ ბრიყვსა და უზრდელ ხალხზე ვიშიშვლე ხმალი! ბრძოლის ღმერთმა სამართლიანად დამსაჯა, რაინდთა წესები რომ დავარღვიე. ამიტომაც, ჩემო მეგობარო სანჩო, ახლა საჭიროდ მიმაჩნია ზოგი რამ ისეთი შეგატყობინო, რაც ჩვენს საერთო სარგებლობას შეეხება: კვლავ თუ ნახო,

რომ შეურაცხყოფას ვინმე მდაბიო, უმაქნისი და ვიგინდარა ხალხი ვვაყენებს, მაშინ იმის საპასუხოდ ხმაღს მე ნუ დამაძვრევიანებ ქარქაშიდან, იცოდე, რომ პასუხის გაცემა შენი ვალია. როგორც გერჩიოს, ისე მოეპყარ, იმდენი ურტყი, რამდენიც მოგესურვოს, ხოლო, თუ რაინდები მოეშველებიან, მაშინ კი, — მაშინ იმათ დახვედრას ვე მოვანერხებ. ხომ იცი, ათასი მაგალითი გიდევს წინ, თუ რაოდენ ძლიერია ჩემი მკლავი.

აი როგორ გადიდგულდა ჩვენი საბრალო სენიორი მამაც ბისკაელზე გამარჯვების შემდეგ, მაგრამ სანჩო პანსა სულ სხვა აზრისა იყო, ვიდრე მისი ბატონი, მას ვერაფრად ექაშნიკა რაინდის ნათქვამი, ვერ მოითმინა და უპასუხა:

— ჩემო ხელმწიფეო! ერთი მშვიდობისმოყვარე კაცი გახლავარ და, ღვთის მადლით, ისიც ვიცი, რომ ჩემი შეურაცხყოფა ყველას უნდა ვაპატიო იმიტომ, რომ ცოლი და შვილები მასხედან კისერზე, პათი რჩენის და აღზრდის მოვალე ვარ. ამიტომაც დარწმუნებული უნდა ბრძანდებოდეთ, რომ თქვენი ნებართვით, — მე ხომ ჩემდათვად ამის უფლება არა მაქვს, — არასოდეს ხმაღს არ ამოვიღებ არც რაინდზე, არც უკანასკნელ ვინმე გლეხზე და ამიერიდან მეორედ მოსვლამდე რაც რამ ჩემთვის შეურაცხყოფა ვისმე მოუყენებია, ან კვლავ მომაყენებს, ან კიდევ ახლა მაყენებს. მდიდარია თუ გლახაკი, რაინდია თუ გლეხი, ყველასათვის ყველაფერი მიპატიებია.

ეს რომ გაიგონა, მისმა ბატონმა ასე უთხრა:

— დარწმუნებული რომ ვიყო, სუნთქვა არ შემეხუთებოდეს და ვვერდების ტყვიელი დიდხანს ლაპარაკს არ დამიშლიდეს, სანჩო, მე დაგიმტკიცებდი, თუ რარიგ უვიცი ხარ იმაში, რასაც ამბობ. აბა ერთი ვიპასუხე, შე გადაბრჩნილო ცოდვილო! ბედი, აქამდის რომ ზელს არ გვიწყობდა, იმ ბედმა უცებ რომ ჩვენსკენ პირი მოიბრუნოს და ჩვენთა სურვილთა გაფაშფაშებული იალქნებით ერთ-ერთ იმ კუნძულზე მიგვაქროლოს, მე რომ უკვე მითქვამს შენთვის, აბა მითხარ, რას მოიმოქმედებდი, ჩემგან დაპყრობილ კუნძულს რომ მიიღებდი? მის მართვას გონივრულად განა შეიძლებდი, როდესაც არც რაინდი ხარ და არც იმად გახდომას ცდილობ, როდესაც საჭიროდ არ მიგაჩნია შენს შეურაცხმყოფელთ სამაგიერო გადაუხადო, და არც ძალა გაქვს შენი სამფლობელო დაიცვა? ნუთუ აქამდის არ იცი, რომ ახლადდაპყრობილი ქვეყნის მცხოვრებთ მშვიდობიან გუნებაზე ყოფნა არ შეუძლიათ, უცხო ბატონობას ძნელად ეჩვევიან, მუდამ მზად არიან თავიანთი დამმონებელნი ძირს დასცენ და თავისუფლება უკან დაიბრუნონ. ნუთუ ფიქრობ, შენი ორგული ხალხის მართვა-გამგეობისათვის არც სიბრძნე იქნება შენთვის საჭირო, რომ თავის დაჭერა

იცოდე, არც გაბედულება, რომ თავს დაცემა შეგეძლოს, და არც სიმამაცე, რომ მტრის მოგერიება მოახერხო?

— ეგ სიბრძნე და სიმამაცე იქნებ წელან გამომდგომოდა, როცა მეჭოვრეები თავს დაგვესხნენ, — მიუგო სანჩო, — ახლა კი, ღარიბი კაცის პატიოსნებას გეფიცებით, მერწმუნეთ, ყველა სიბრძნესა და ქადაგებას რამე მალამო მიჩვენია. აბა, ერთი წამოდექით როგორმე და მიშველეთ როსინანტი ავაყენო, თუმცა სამართლით ღირსი არ არის კაცმა ამისათვის იზრუნოს, — ეს მარცხი სულ მისი წყალობით არ დაგვემართა? ასეთ აფურფუტებას მისგან ვინ იფიქრებდა? მეგონა, ჩემსავით მშვიდი და მოკრძალებულია-მეთქი. ტყუილად კი არ არის ნათქვამი — კაცი ძნელი საცნობიარო და ამ წუთისოფელში სანდო არა არის რაო. იმ სასწაულის შემდეგ, თქვენ რომ ამას წინათ ის ვილაც უბედური რაინდი დაამარცხეთ, ისეთი გამარჯვების შემდეგ განა ვიფიქრებდი, რომ ჩვენს ბეჭებს ასე ჩქარა ამდენი კომბლების ტყაპატყუპი აღედინებოდა?

— შენს ბეჭებს კიდევ რა უშავს, — მიუგო ღონ კიხობმა, — მაგ ყოფას შეჩვეულია. ჩემი უნდა თქვა, რომ ჩემს ბეჭებს სინაბაფესა^ა და ჰოლანდური წმინდა ტილოს მეტი ჯერ არა მიჰკარებია რა; ჩემს ზურგს ეს კომბლები დიდხანს არ დააეციყდება. მე რომ არა ვფიქრობდე, მაგრამ რას ვამბობ, — მე რომ ნამდვილად არ ვიცოდე, რომ ყველა უბედურება რაინდისათვის აუცილებელია, რომ ჩვენი წოდების ხვედრი ყველაფრის ატანა და მოთმინებაა, — ჯავრისა და სირცხვილისაგან აქვე გავთავდებოდი.

ამაზე მეაბჯრემ უბასუხა:

— ჩემო ბატონო, თუ მასეთი მარცხი რაინდების ჭირნახულს შეადგენს, ერთი მიბრძანეთ, ღვთის გულისათვის, მთელი წელიწადი აქვთ ხოლმე ეგეთი ჭირნახული, თუ მარტო მკის დროს? მე მგონია, წელანდელი ჭირნახულისთანა რომ ორი მოიმკათ, მესამე ჭირნახულის მომკას კი ვეღარ მოვესწრებით, თუ ღმერთი თავისი უღვეველი ლმობიერებით არ შეგვეწია.

— იმასაც ნუ დაივიწყებ, ჩემო მეგობარო სანჩო, — უთხრა ღონ კიხობმა. — რომ მოგზაური რაინდები ათასგვარ საშიშროებას და უბედურებას ელიან ყოველდღე, მაგიერად მუდამ დღევე იმპერატორებად ან მეფეებად გახდომის შემთხვევაც ეძლევათ. მე რომ ახლა ტკივილები არ მიშლიდეს, მრავალი რაინდის ამბავს გიამბობდი, თავიანთი მკლავის ძალ-ღონის მეოხებით სამეფო ტახტი რომ მოუპოვებიათ. მერე კიდევ სწორედ ის რაინდები არავითარ მარცხს არ ყოფილან მორიდებულნი, ზოგ მათგანს საშინელი უბედურებაც გადახდენია. აი მამაცი ამადის გალელი, თავის მოსისხლე მტერს

გრძნეულ არკალაისს ჩაუვარდა ხელში, და ამ არკალაისმა თავისი სასახლის ეზოში იგი ბოძზე მიაკრა და აღვირის დაორკეცებული თასმით ორასჯერ მიარტყა. ერთი უჩინარი, მაგრამ დიდად საარწმუნო მწერალი კიდეც გვიამბობს, რომ რაინდი ფეხბოსი, ერთი ციხე-დარბაზის ეზოში ღალატით სამგლე ხაროში ჩავარდნილი, შეუპყრიათ, ხელ-ფეხშეკრული ბნელ სარდაფში ჩაუგდიათ, აქ მისთვის თოვლისა და ქვიშისაგან გაკეთებული რაღაც ისეთი საკმელი უჭმევიათ, რომ კინაღამ მომკვდარა და ვინ იცის კიდეც რა დაემართებოდა, თუ ერთ გამოჩენილ ჯაღოქარს, მის დიდ მეგობარს, საბრალო რაინდისათვის დროზე არ ეშველნა და იმ ბნელეთიდან არ გამოეყვანა. ასეთი ამბების შემდეგ, ჩემო სანჩო, მეც შემიძლია ყველა ის მარცხი ავიტანო, რაც იმ პატიოსან კაცებს აუტანიათ, მით უმეტეს, რომ, რაც ჩვენ ახლა დაგვემართა, მათ იმათზე უარესიც გადახდენიათ. ამასთან ისიც უნდა იცოდე, რომ შენ, თუ რაც ხელში იარაღი მოგხვდა, იმით დაჰკოდე ვინმე, ასეთი ჭრილობა დაკოდილს სრულებითაც არ შეურაცხყოფს. ჩხუბისა და ორთაბრძოლების კანონ-წესებში ეს ძალიან გარკვევით არის ნათქვამი; იქ სწერია: „ხარაზმა რომ ვისმე კალაპოტი დაარტყას, თუმცა ის კალაპოტი ხისაც არის, — მაინც არ შეიძლება ითქვას, რომ ის კაცი, ვისაც კალაპოტი მოხვდა, ნამდვილად ჯოხით ნაცემიაო“. ამიტომაც ნუ იფიქრებ. სანჩო, რომ წელანდელი ჩვენი ცემა შეურაცხყოფას გვაყენებდეს. სულაც არა. ჩვენს წელანდელ მტრებს კომბლების მეტი არა ჰქონდათ რა, უმიხოდ კი ისინი ერთ ნაბიჯსაც ვერ გადადგამენ, და როგორც მახსოვს, არც ერთ მათგანს ხმალი ან ხანჯალი არა ჰქონია.

— განა დამაცადეს გამესინჯა, ვის რა იარაღი ჰქონდა, — მიუგო სანჩომ, — ისე დამიშინეს კომბლები, რომ ჩემი ტისონის* ამოღება ძლივს მოვასწარ; იმათმა ცემა-ტყეპამ თვალთ დამიბნელა და მუხლიც მომეკვეთა. მას აქეთა ვარ გაშხლართული და წამოდგომა ჯერაც ვერ მომიხერხებია. ახლა იმისათვის სადა მცხელა ვიფიქრო — შეურაცხმყო-მეთქი იმ ცემამ, თუ არა; მხოლოდ ვგრძნობ: ამ ცემამ ბლომა ტკივილები დამმართა და ეს ტკივილები იქამდის მეხსომება. სანამ ბეჭებიდან არ მომშორდება.

— ძმაო სანჩო, — უთხრა დონ კისოტმა, — მაინც უნდა იცოდე, ამ წუთისოფელში ისეთი ტკივილი კი არის და ისეთი უბედურებაც არ არსებობს, რომ მისი გახსენება დრომ არ გააქარვოს და სიკვდილმა არ განკურნოს.

— გმადლობთ ნუგეშისათვის! — მიუგო სანჩომ. — ნეტა ვიცოდე, თქვენი აზრით, იმაზე მეტი უბედურება და ტკივილი რაღა იქნება, რასაც მარტო დრო გააქარვებს და სიკვდილი განკურნავს? კარგია.

კიდევ, თუ ჩემი კრილობა იმნაირი გამოდგა. რომ მალამოს ორმა დანებამ მოარჩინოს; ასე მგონია, მთელი ქვეყნის საავადმყოფოთა მალამოებიც ვერ დაგვაყენებენ-მეთქი ფეხზე.

— გეყოფა, სანჩო, ეგ აბლაუბდა ლაპარაკი და წუწუნი. უბედურებას გაუმაგრდი, ძალა მოიკრიბე: ჩემგან აიღე მაგალითი, — უთხრა ღონ კიხოტმა. — მოდი, ერთი ვნახოთ, როსინანტი როგორღა არის. იმ საშინელ ბრძოლაში, მგონია, იმ საბრალოსაც ჩვენზე მაგრად მოხვდა.

— გასაკვირველი აქ არაფერია. ვითომ რატომ არ უნდა მოხვედროდა? განა ის კი მოგზაური მერანი არ არის? — მიუგო სანჩომ. — მე მარტო ის მაკვირვებს, რომ ჩემი ვირი საღსალამათი გადარჩა. მას ერთი ბეწვიც არ ჩამოვარდნია, ჩვენ კი მთელი ტყავი გაგვაძრეს.

— სანჩო, უდიდეს უბედურებაში ბედი ერთ გასავალ კარს მაინც დასტოვებს ხოლმე, — უთხრა ღონ კიხოტმა. — ახლაც სწორედ ასე მოხდა: როსინანტი რომ დავვიზიანა, სამაგიეროდ ვირი შეგვინახა და იგი მიმიყვანს მე რომელიმე ციხე-დარბაზამდის, სადაც ჩემს კრილობას უწამლებენ. კიდევ ამასაც დაუჟმატებ, რომ ვირზე ჯდომისათვის არავინ დამძრახავს. მახსოვს სადღაც წამიკითხავს, რომ მოხუცი სილენი, სიცილის მხიარული ღმერთის ბახუსის მამობილი და ვამზრდელი, ასბჰოვან ქალაქში მშვენიერ ვირზე კოხტადმჯდომარი შევიდაო.

— კარგია, თუ სილენივით კოხტად ჯდომა შეიძელით, — წარმოაქვს სანჩომ. — სწორად ჯდომასა ან ნაკვის ტომარივით დებაში დიდი განსხვავებაა; თქვენ კი, მგონია, ახლა სხვარივად მოგზაურობას ვერ მოახერხებთ.

ამაზე ღონ კიხოტმა უპასუხა:

— სანჩო, ბრძოლაში მიღებულ კრილობას მხოლოდ ჩვენი ამაღლება შეუძლია და დამცირება კი არასოდეს. მაგრამ ამაზე ლაპარაკი ვავათავოთ, ნუ კი შეკამათები, არამედ წამოდექი როგორმე და ჟრთხილად შენს ვირზე შემსვი, როგორც სჯობდეს. შემდეგ აქედან დავიძრათ, უდაბურ ალაგას დამემ არ მოგვისწროს.

— რალაც მახსოვს, ბრძანებლით ხოლმე, მოგზაური რაინდები დიდ სიამოვნებას ჰპოვებენ უდაბურ ადგილას ცის ქვეშ ღამის გათევაშიო და ეს დიდ წარმატებად მიაჩნიათო, — უთხრა პანსამ.

— მართალია, ესეც ხდება, — მიუგო ღონ კიხოტმა. — ისინი ღამეს აგრე ათევენ. როდესაც გამიჯნურებულნი არიან, ან სხვანაირად ღამის გათევა არ შეუძლიათ; ისეთი რაინდებიც ყოფილან, რომ მთელი წლობით რომელიმე გამოქვაბულ კლდეში უცხოვრიათ. სიცხე-ყინვისაგან და ცუდი დარისაგან ყოველგვარი სიდუხჭირე და შეწუ-

ხება აუტანიათ და ყველაფერი ისე მომხდარა, რომ მათ სატრფოს არაფერი ცოდნია. ერთი ასეთი რაინდი ამაღისი იყო, რომელმაც ბელტენებროსი დაირქვა. პენია პობრეს კლდოვან კუნძულზე განმარტოვდა და იქ, ახლა კარგად არ მახსოვს, რვა თვე დაჰყო, თუ რვა წელიწადი. მაგრამ რამდენი ხანიც არ უნდა ყოფილიყო, საქმე იმაშია. რომ გულისვარდ ორიანისაგან ერთი უბრალო წყენის მიზეზით იმ კუნძულზე კარგა ხანს იცხოვრა, მაგრამ გვეყოფა, ავჩქარდეთ. სანჩო, ნულარ მოვეუცდით, რომ შენს ვირსაც როსინანტივით ახალი რამ ფათერაკი დაემართოს.

— იქნებ ამჯერად ეშმაკმა ველარ გვიხიმიანდროს, — უთხრა სანჩომ.

და ოცდაათჯერ ამოიოხრა, სამოცჯერ ვაი-ვიში თქვა. ასოცჯერ შეჩვენება შეუთვალა თავის დაბეგვის მიზეზთ და ამ ვაი-ვაგლანით, როგორც იყო, წამოდგა, ფეხზე დადგა, მაგრამ წელში კი ვერას გზით ვერ გაიმართა, — ოსმალური მშვილდივით მოკაყული დარჩა. ამ ყოფაში მას ვირი უნდა დაეჭირა, შეეკაზმა და როსინანტიც წამოეყენებია. მერე რა მდგომარეობაში იყო ეს საბრალო! ენა რომ ჰქონოდა, ვაი-ვიში და წყევლა-კრულვაში ბატონსა და მის მსახურსაც გადააქარბებდა. სანჩომ ერთიცა და მეორეც, როგორც იყო, მოახერხა და ბოლოს დონ კიხოტი ვირზე შედო, როსინანტი კურტანს უკან გამობაბა, ვირსაც სადავე დაუჭირა და ბარბაცით იქითკენ გაემართა; საითაც შარაგზა ეგულებოდა. ბედმა ახლა თითქოს წყალობით გადმოხედა ჩვენს ფათერაკის მძებართ, ერთი მილიც არ ჰქონდათ გავლილი, რომ ფუნდუკი გამოუჩნდათ გზაზე, რაიც დონ კიხოტმა (და არა სანჩომ) დანახვის უმალ ციხე-დარბაზად მიიღო. სანჩო უმტყიცებდა, ფუნდუკი, მაგრამ მისი ბატონი ციხე-დარბაზს გაიძახოდა; მანამ ესენი ერთმანეთს დაარწმუნებდნენ სადავო სახლს კიდევ მიადგნენ. სანჩომ მთელი თავისი ქარავანი პირდაპირ ეზოში შეიყვანა და იმას აღარ დაგიღვედათ, ფუნდუკი იყო ის, თუ ციხე-დარბაზი.

თ ა ვ ი XVI

იმის შესახებ, თუ რა შეემთხვა მახვილგონიერ იდალგოს ფუნდუკში, ციხე-დარბაზად რომ მოეჩვენა

მეფუნდუკემ, დონ კიხოტი რომ ვირის კურტანზე გარდიგარდმო გადებული დაინახა, სანჩოს ჰკითხა, ამ კაცს რა დამართნიაო? სანჩომ მიუგო: მას ისეთი არავეითარი ფათერაკი არ შეყრია, მხოლოდ ჩემი ბატონი კლდიდან ჩამოგორდა და ცოტა გვერდებო

იტყინაო. მეფუნდუკის ცოლი, თავისი ხელობის მიუხედავად, გულ-
ჩვილი ადამიანი იყო და სხვისი უბედურებით ადვილად გაიმსჭვა-
ლებოდა ხოლმე. მაშინვე რაინდის ნატყენების შეხვევას მიჰყო
ხელი და თანაც თავისი ქალი მიიშველია, რომელიც, ჩვენ შორის
რომ ვთქვათ, ლამაზი ქალი იყო. ამ ფუნდუკში ერთი ასტურიელი
მოსამსახურე გოგოცა ჰყავდათ — სახეგატყაპნილი, ცხვირგატყულე-
ტილი, კეფაბრტყელი, ცალი ბუვალთ ბრმა და მეორითაც წირპ-
ლიანი. თუმცა უნდა ითქვას, რომ მისი აღნაგობა ფარავდა ყველა
ამ ნაკლს. მთელ ამ მშვენიერებასთან ეს გოგო მეტად დაბალი
იყო. მერე ისეთი მსხვილი და მოგრებილი ბეჭები ჰქონდა, რომ
თითქოს იმათი სიმძიმით წელი ვერ გაეშალა; სულ მოკუზული და-
დიოდა და მეტ წილად ბირს იცქირებოდა. ეს მშვენიერი არსე-
ბაც მოვიდა მეფუნდუკის ქალის საშველად და ორივემ ერთად
ღონ კიხოტს სხვენში მეტად ცუდი ლოგინი გაუშალეს; ეს სხვენი,
როგორც ეტყობოდა, ადრიდანვე თივის შესანახი ადგილი უნდა
ყოფილიყო. ამავე სხვენში ღონ კიხოტის ლოგინის მახლობლად
ერთი მეჯორეც დაბანაკებულიყო; იმას თავისი ლოგინი კურტნებისა
და ჩულებისაგან გაეკეთებინა და ღონ კიხოტის ლოგინზე ბეგ-
რად მოხერხებულად იყო გამართული. ღონ კიხოტის ლოგინი
ოთხი გაურანდავი ფიცრისაგან შესდგებოდა, მაღალ-დაბალს ტო-
რიკა ფეხებზე იყო შეყენებული და ზედ საზაფხულო საბნის სისქე
გაუწეწავი მატყლის ნაალი ეგო ისეთი ფაფუკი, როგორი ფაფუ-
კიც იქნებოდა რიყის ქვით რომ ყოფილიყო გატენილი; საბანიც
ისეთი გახოკილი იყო, რომ ლითონისას უფრო ჰგავდა, ვიდრე
მატყლისას; ნაალს ზევიდან იყო გადაფარებული კიდევ ტილოს
ზეწარი, ალბათ კამეჩის ტყავისა. საბანი კი ისეთი მტკიცე ქსოვი-
ლისა იყო, რომ მოცლილი კაცი მის ძაფებს ერთ საათში ადვი-
ლად დასთვლიდა.

აი, ასეთ სამინელ ლოგინზე დააწვინეს ღონ კიხოტი. და მა-
რიტორნისის მიერ (ასე ერქვა ასტურიელ გოგოს) მოტანილი
ჭრაქის ბუნდ სინათლეზე რაინდს მოვლა დაუწყეს. მეფუნდუკის
ცოლმა და მისმა ქალმა თავიდან ფეხებამდის რაღაც მალამოთი
ზელა დაუწყეს ღონ კიხოტს და მის ტანზე რომ მრავალი დალი-
ლებული ადგილი ნახეს, სანჩოს უთხრეს, ეს შენი ბატონი ნაცემს
უფრო ჰგავს, ვიდრე საიდანმე ჩამოვარდნილსაო.

— ცემა რა ბრძანებაა, — მიუგო სანჩომ. — საცა დაგორდა, იმ
კლდეს მრავალი ამოშვერილი წვეტი ჰქონდა და, რა თქმა უნდა,
რამდენიც ასეთ წვეტს დაეცემოდა, იმდენი ლუბი უნდა დასჩნეოდა.
ამასთან დაუმატა:

— დიასახლისო, მოიღეთ მოწყალეობა, ეგებ ეგ მალამო ცოტა ჩემთვისაც დაანარჩუნოთ. მეც როგორღაც წელი მტკივა.

— განა შენც ჩამოვარდი? — ჰკითხა დიასახლისმა.

— არა, კი არ ჩამოვვარდი, — მიუგო სანჩო პანსამ. — ჩემი ბატონი რომ კლდეზე სრიალით წამოსული დავინახე, მთელი ტანი ისე შემერყა, ისეთი ტკივილი ვიგრძენ, თითქოს ათასი ჯოხი დამარტყეს-მეთქი.

— საკვირველიც არ არის, — წარმოთქვა მეფუნდუკის ქალმა, — სიზმარში რამდენჯერმე მინახავს, ვითომ მალალ კომკიდან ვვარდები, მოვსრიალე და ძირს კი არ დავცემულვარ; მერე, როცა გამომღვიძებია, ისეთი მოშლილი ვყოფილვარ ხოლმე, თითქოს ბართლა საიდანმე ჩამოვვარდნილიყო.

— ჰო, სწორედ მეც ეგრე ვარ, სენიორა, — მიატანა სანჩომ, — საკვირველია, არც სიზმრად მომჩვენებია, ახლანდელზედაც უფრო ფხიზლად ვიყავი, მაგრამ მაინც ჩემი ბატონი დონ კიხოტივით ტანი ლუბებითა მაქვს აჭრელებული.

— რა ჰქვია ამ კაბალეროს? — ჰკითხა ასტურიელმა გოგომ პარიტორნესმა.

— დონ კიხოტ ლამანჩელი. ეს ერთი იმ საუკეთესო მამაცი და სახელოვანი მოგზაურ რაინდთაგანია, რომელიც კი ოდესმე ყოფილა ქვეყანაზე, — მიუგო სანჩო პანსამ.

— მოგზაური რაინდი რაღაა? — კვლავ იკითხა გოგომ.

— ძალიან უვიცი ვინმე ყოფილხარ, დობილო, ეგეთი უბრალო რამ არა გცოდნია, — მოგზაური რაინდი, მე შენ მოგახსენო, ისეთი კაცია, რომ, ახლა ვთქვათ, ჯოხებით მიბეგვეს, მეორე წამს, ხელაგ, ხელად იმპერატორობა მიიღო; დღეს რომ მშვიერი და საცოდავი რამ არის, ხეალ გახელდა — ოთხი სახელმწიფოს მეფე გახდა, და იმ ოთხში, რომელსაც უნდა, ერთ-ერთ თავის საჭურველ-მტეირთველს უბოძებს.

— მაშ, ეგ როგორ მომხდარა, რომ ასეთ დიდ კაცს ემსახურები და აქამდის უბრალო საგრაფოც კი არ გიჭირავს ხელში? — ჰკითხა დიასახლისმა.

— მაგის საშოვნელად ჯერ დრო არა გვქონია, ეს საქმე ასე სწრაფად როდი კეთდება, — მიუგო სანჩომ. — ჯერ ხომ სულ ერთი თვეა, რაც ვმოგზაურობთ და ფათერაკებს დავეძებთ; მაგრამ სამაგისო ჯერ არა შეგეხვედრია რა; ხომ მოგეხსენებათ, ხშირად კაცი ერთს ეძებს და სულ კი სხვასა პოულობს. მაგრამ ერთი კი ღმერთმა მოგეხედოს, ჩემი ბატონი დონ კიხოტი ამ სენს მოარჩინოს, და მეც

არ დაეშავდე, თორემ, მე შენ მოგახსენო, ჩემს იმედებს ესპანეთის საუკეთესო სამთავროშიც არ გავცვლი.

თავის ლოგინში მწოლიარე დონ კიხოტი ამ ლაპარაკს დიდის ყურადღებით ისმენდა, ახლა ცოტა წამოიწია, დიასახლისს ხელაწაზად გამოართვა და უთხრა:

— მშვენიერო და პატიოსანო მანდილოსანო, მერწმუნეთ, შეგიძლიათ თქვენი თავი ბედნიერად ჩათვალოთ, რომ ციხე-დარბაზში ჩემისთანა პიროვნება მიიღეთ. იმაზე არას ვიტყვი, თუ მე ვინა ვარ, რადგან ვიცი, რომ თავის ქება ადამიანს ამცირებს, მაგრამ ჩემი საკუთრებელმტვირთველი გეტყვით, ვინცა ვარ, მე მხოლოდ ამას დავძენ, რომ თქვენს ჩემდანი სამსახურს საუკუნოდ დავინსომებ და ვიდრე ცოცხალი ვარ, თქვენი მადლობელი ვიქნები. ზენაარსს, რომ არ ენებებინა, — დაუმატა მან და თან დიასახლისის ქალს ნაზად შეხედა, — და ჩემი თავი ერთი მომხიბვლელი მშვენიერების მქონე მტარვალისათვის არ დაემონებინა, რომლის სახელს ახლა ჩურჩულით წარმოვთქვამ, მაშინ იქნება ამ ქალწულის მშვენიერ თავლებს შეებოჭათ ჩემი თავისუფლება.

მოგზაური რაინდის ამ სიტყვებმა დიასახლისი, მისი ქალი და კეთილი მარიტორნესი მეტად გააოცეს. ისე არა ესმოდათ რა, თითქოს რაინდი ბერძნულად ელაპარაკებოდა მათ, მთელი ლაპარაკიდან მადლობისა და ზრდილობის მეტს ვერაფერს მიხვდნენ და რადგან ასეთ ლაპარაკს ჩვეულნი არ იყვნენ, ხან ერთმანეთს შეხედავდნენ გაოცებით და ხან რაინდს უცქეროდნენ, ვით რალაც საოცარ ადამიანს. მაინც თავაზიანობისთვის დონ კიხოტს სოფლურმეფუნდუკური კილოთი მადლობა გადაუხადეს, და დიასახლისი თავის ქალით თავისთვის წავიდა, ხოლო მარიტორნესმა მალამოთი ზელა დუწყო სანჩოს, რომელსაც ეს თავის ბატონზე ნაკლებ არ სჭირდებოდა.

ახლა საჭიროა ვთქვათ, რომ მარიტორნესს მეჯორისათვის პირობა მიეცა იმ ღამეს მასთან ქეიფი გაეწია, როცა სახლში ყველა მიყუჩდებოდა და პატრონებიც დაიძინებდნენ. ეს კეთილი ქალი თურმე პირობას არასოდეს არ გასტეხდა, თუნდა იგი სადმე დაბურულ ტყეში მოწმის დაუსწრებლად ყოფილიყო მიცემული; პირობასაც ვითომ იმიტომ იცავდა, რომ თავის თავს ნამდვილი აზნაურის ქალად სთვლიდა, და თუ ფუნდუკის მოსამსახურის ხარისხამდე იყო ჩამოყვანილი, ამას, როგორც ამბობენ, მხოლოდ ბედის სიმუხთლეს და დუხჭირ მდგომარეობას აბრალებდა.

დონ კიხოტის ვიწრო, ოკრობოკრო, ტორიკა და მუხთალი საწოლი სხვენის შიგ შესავალში კართანვე იდგა. სანჩოც თითქმის იმის

გვერდით მიწვა ჰილოზზე და მისი საბანიც ძუის ქსოვილს უფრო ჰგავდა, ვიდრე მატყლისას. ხოლო მეჯორე იმათზე ცოტა მოშორებით თავისი ორი საუკეთესო ჯორის კურტნებსა და ჩულებზე გაწოლილიყო. ეს მეჯორე ოცი მშვენიერი ჯორის პატრონი იყო და არევალოელ * მეჯორეებში მდიდარ კაცად ითვლებოდა, როგორც ამას ამ ამბის დამწერი მოწმობს, მისი კარგი ნაცნობი და ზოგიერთის სიტყვით ნათესავიცა. უნდა მოგახსენოთ, რომ სიდ ჰამეტ ბენენჰელი, ჩანს, მეტად სინდისიერი, ცნობისმოყვარე, გამოცდილი და წესიერი ისტორიკოსი ყოფილა, რაც იქიდან დასტურდება, რომ ასეთ წვრილმან და უმნიშვნელო ამბებზე ლაპარაკს არ თაკილობს, დუმილით არ უელის გვერდს; დაე, მისგან აიღონ მაგალითი ზოგიერთმა სერიოზულმა ისტორიკოსებმა, რომლებიც ისე ზერელედ და მოკლედ მოგვითხრობენ ღირსშესანიშნავ ამბებს, რომ, შეიძლება ითქვას, არსებით საგანზედაც კი არას იტყვიან ხოლმე და დაუდევრობით, ვერაგობით თუ უვიცობით მთავარ შინაარსსა და საქმის ვითარებას სამელნის ფსკერში სტოვებენ. ათასჯერ დღეგრძელ იყოს „ტაბლანტე დე რიკამონტეს“ დამწერი და იმ მეორე წიგნისაც, რომელშიც გრაფ ტომილიასის საგმირო ამბებია აღწერილი. რა სინამდვილით და გარკვევით აქვთ ყველაფერი მოთხრობილი! *

მამ ასე, ვუბრუნდება რა ჩემს მოთხრობას, უნდა მოგახსენოთ, რომ მეჯორემ ჯორებს მეორეჯერ დაუყარა საჭმელი, სხეინზე ავიდა და პირიანი მარიტორნესის მოლოდინში კურტნებზე მიწვა. წამლით გათუთხნული და მალამოთი შეხვეული სანჩოც აგრეთვე მიწოლილიყო და საბანში მაგრად გახვეული ცდილობდა როგორმე თავის გვერდების ტკივილებს გაჰყუჩებოდა და დაეძინა. დონ კიხოტსაც აგრეთვე გვერდების ტკივილისაგან გაკრთობოდა ძილი და კურდღელივით თვალდაჰყუტილი ლოგინში იწვა. მთელ სახლში დიდი სიჩუმე და სიბნელე სუფევდა, მხოლოდ ერთი რაღაც უხეირო სანათური ფუნდუკის შესავალ კარებთანაა ბეჭუტავდა.

ამ მიმტნარებულმა სიჩუმემ ჩვენი რაინდის სნეულ გონებაზე მეტად ძლიერ იმოქმედა და უიმისოდაც მუდამ იმ ფიქრებში მყოფს, რაც კი ოდესმე თავის წიგნებში წაეკითხა — და ყველა მისი უბედურების მიზეზიც ეგ იყო, — ახლა ისეთი ახირებული ფიქრებით აუვსო თავი, როგორიც კი შესაძლებელი იყო მის არეულ ტვინში გაჩენილიყო. თავისი თავი ახლა ერთ ჩინებულ ციხე-დარბაზში წარმოიდგინა (რადგან ყველა სამიკიტნო, სადაც კი ის მოხვდებოდა, ციხე-დარბაზად ეჩვენებოდა ხოლმე), და მოეჩვირა. რომ მეფუნდუკის ქალს, ანუ სხვანაირად რომ ვთქვათ, ამ ციხე-დარბა-

ზის პატრონის ქალს, მისგან მოხიბლულს, შეუყვარდა იგი და ღამით მშობლებისაგან ფარულად მასთან დასაწოლად წამოვიდა. ამ ახირებული ფიქრებით მოცული მეტად შიშობდა და წუხდა. ცთუნებას არ დაეძლია და თავისი გულისვარდის დუღისინეა ტობოსელის მოღალატე არ შექმნილიყო. მაინც კი გუნებაში ფიცი დასდო, დუღისინეასთვის არ ეღალატნა, თუნდაც მის საცთუნებლად თვითონ დედოფალი ჭინევერა თავისი გამდელი კინტანიონის თანხლებით მოსულიყო.

ამასობაში, სანამ ის ამ სისულელეებზე ფიქრობდა, ღრო მიდიოდა და ჩვენი რაინდისათვის ის ბედითი საათიც დადგა, როდესაც მეჯორესთან პირობისამებრ მარიტორნესი უნდა მოსულიყო. მარიტორნესმა სიტყვა არ გასტეხა და პერანგის ამარა, ფეხშიშველი, ჩითის ხილაბანდით თავწაკრული, ფეხაკრეფით, მოიპარებოდა მეჯორესთან, რომელიც, როგორც უკვე ვთქვით, რაინდისა და საჭურველმტვირთველის მეზობლად სხვენზე განისვენებდა. ჭერ კარებში არ შემოსულიყო, რომ ღონ კიხოტმა მისი ფეხის ხმა გაიგონა. თავის დალურჯებულ, მალამოებით შეხვეულ ტანს და დაბეგვილ გვერდებს არ დასდია, მსწრაფლ ქვეშაგებში წამოჯდა და ორივე ხელი გაშალა, რომ მომხიბლავსა და ნორჩ მზეთუნახავს მოხვეოდა. სუნთქვაშეხუთული, თავის მიჯნურთან ფრთხილად და ჩუმად მიმავალი მარიტორნესი, სიბნელის გამო, აკი მართლა ღონ კიხოტს არ ჩაუვარდა გაპყრობილ ხელებში; რაინდმა მაგრად მოხვია ხელი და შიშისაგან ხმაგაკმენდილი გოგო თავის საწოლზე დაისვა. იმის ხამის პერანგს რომ შეეხო, ფრიალ უნახეს და ფაფუკ აბრეშუმდაც კი მიიღო იგი, თუმცა ისეთი მსხვილი ტილოსიც იყო, რომ ტომრებისათვის გამოდგებოდა. მაჯებზე დახვეული შუშის მძივები უძვირფასესი მარგალიტის სამაჯურები ეგონა. მისი თმა, ცხენის ფაფარს რომ მოაგონებდა ადამიანს, არაბეთის პიტალო ოქრომკედლად წარმოიდგინა, ბრწყინვალეობით მზის სხივებს რომ დააბნელებდა, ხოლო ქალის სუნთქვა, ნივრიანი ხაშის სუნი რომ ასდიოდა, ღონ კიხოტს მუშკამბრის სურნელებით უტკბობდა ყნოსვას. ერთი სიტყვით, მას ისე ეგონა, როგორც თავის წიგნებში წაეკითხა, რომ მთვარის მშვენიერი ასული მოსულიყო მძიმედ დაკოდილი რაინდის სანახავად: ამგვარად გამოთაყვანებულ რაინდს ვერაფერმა აუხილა თვალი: ვერც შეხებამ, ვერც სუნთქვამ და ვერც ზოგმა რამემ, რაც იმ გოგოს განსაკუთრებულ თვისებებს შეადგენდა და მეჯორის გარდა სხვა ყველას გულისრევას მოჰკვირდა; პირიქით, ჩვენს რაინდს ეგონა თვითონ სიყვარულის ქალ-

დმერთს იკრავდა გულში, ამ ოცნებით მიბნედილი, მაგრად ეხვეოდა მას და ტკბილი და ნაზი ხმით ეუბნებოდა:

— ო, როგორ მინდა, მშვენიერო და სახელოვანო ბანოვანო, სულითა და გულით მადლობა გადაგიხადოთ იმ გამოუთქმელი ნეტარებისათვის, ახლა რომ ვგრძნობ, ოდეს თქვენს საოცარ მშვენიერებას ვუტყვი; მაგრამ ბედმა, მუდამ რომ კეთილშობილ ადამიანებს სდევნის, დამტყვეული და ღონემიხდილი ჩამავლო ამ ლოგინში და ბევრიც რომ მინდოდეს, აწ არ ძალმიძს თქვენს სურვილს ჩემიც შეეუთანხმო. მაგრამ ვაი, რომ ამ შეუძლებლობას მეორეც ზედ ერთვის და ეს მეორე უფრო უდიდესია. ეს ის ფიცია, უბადლო დუღსინეა ტობოსელს, ჩემთა ფარულთა განზრახვათა ერთადერთს მბრძანებელს რომ დავუდე. გეფიცებით, წინ რომ ეს არ მეღობებოდეს, ისეთი უხეირო მოგზაური რაინდი როდი გამოვდგებოდი, იმ დაუფასებელი განძით და ბედნიერი შემთხვევით არ მესარგებლნა, თქვენი უზომო გულკეთილობა რომ ახლა ჩემს ხელთ ხდის და უანგაროდ მთავაზობს.

მარიტორნესი შიშისაგან ცახცახებდა. ღონ კიხოტის ხვევნაში მისი მდგომარეობა აუტანელი იყო. რაინდის მკვევრმეტყველებას სულ არ უგდებდა ყურს და ხმაგაკმენდილი, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა, ცდილობდა როგორმე ხვევნიდან გამოსხლტომოდა. ამასობაში მოუთმენლად მომლოდინე ჩვენმა მეჯორემ, რომლისათვისაც ცოდვილ გულისთქმას ძილი გაეფრთხო, მარიტორნესის სხვენზე ამოსვლა და ღონ კიხოტთან მისვლა გაიგონა. ექვით აღელვებული კურტნებიდან წამოდგა, დამთხვეული რაინდის საწოლთან ფეხაკრფით მიიპარა და ყურადღებით უცდიდა, მათი საუბარი რით გათავდებოდა. ასე ეგონა, ასტურიელმა გოგომ მომატყუა და სხვაში გამცვალაო, მაგრამ, რა დაინახა, მარიტორნესი ყოველნაირი ღონით ცდილობდა ღონ კიხოტს ხელიდან გამოჰგლეჯოდა და ის კი, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა, ებლაუტებოდა მას, რაყიფის ასეთი აღერსიანობა ვერაფრად ეჭაშნიკა და თავისი ტლანჭი მუშტი ერთი ისეთი სთხლიშა არშიყ რაინდს ყბაში, რომ პირი სიხსლით აუვსო. გაშმაგებულმა მეჯორემ ესეც არ აკმარა, საწოლზე აუვარდა, საკინძში ხელი სტაცა და მუშტებით ყველა გვერდი სათითაოდ დაუთვალა. უამისოდაც ტორიკა საწოლმა ასეთი სიმძიმე გედარ აიტანა და მთლად ჩაიფუშა, ამისგან გამოღებულმა გრიალმა მეფუნდუკე გამოაღვიძა; ის მიხვდა, რომ ეს მარიტორნესის რამე ოინი უნდა ყოფილიყო, მეტადრე ხმამაღლა დაძახებაზედაც რომ არ გააგონა. ამ განზრახვით მეფუნდუკე წამოდგა, საჩქაროდ სანთელი აანთო და იქით გაეშურა, საიდანაც გრიალი მოესმა.

გოგომ რომ თავისი გაშმაგებული პატრონის ფეხის ხმა გაიგონა, მეტად შეეშინდა, რადგან მისი ცხარე ხასიათი ნაცადი ჰქონდა და შიშისაგან აცახცახებულს იქვე მშვიდად მძინარე სანჩო პანსას ლოგინზე ზღარბივით მოიკრუნჩხა დასამალავად. ზედ დატანებაზე მეფუნდუკეც ავიდა სხვენზე და დაიღრიალა:

— სადა ხარ, შე კახპავ? ეს ალბათ შენი ოინბაზობა იქნება!

ამ ღრიალმა სანჩო გამოადვიდა, მუცელზე რაღაც სიმძიმე იგრძნო და რაკი ჯერ გამოურკვეველი იყო, მაჯლაჯუნის დაწოლა ეგონა. აქეთ-იქით ცხარე მუშტების ქნევა დაიწყო და ამ მუშტების ბევრი წილი საბრალო მარიტორნესს ხვდებოდა. მოთმინებიდან გამოსულმა, ამასაც ყოველგვარი სირცხვილი დაავიწყა, სამაგიერო ცემა დაუწყო სანჩოს და ამით ძალაუნებურად მთლად გამოაფხიზლა იგი. რაკი ახლა კარგად იგრძნო, რომ სცემდნენ, და ის კი ვერ გაეგო, ვინ სცემდა და რისთვის სცემდა, ჩვენი საკურველმტვირთველი საწოლზე წამოჯდა, მარიტორნესს ხელს წაავლო და მათ შორის ერთი ისეთი მძვინვარე და შნოიან ბლლარძუნი შეიქნა, ქვეყანაზე, მგონია, მსგავსი არ მომხდარიყოს. მეჯორემ მეფუნდუკის სანათურის მკრთალ შუქზე შეამჩნია, რომ მის მიჯნურს უდიერად ეპყრობოდნენ, დონ კიხოტს თავი ანება და მარიტორნესის მისაშველებლად გაეშურა. მეფუნდუკეც იქით გაექანა, მაგრამ გოგოს მისაშველებლად კი არა, არამედ მის დასასჯელად, რადგან მთელი ამ ვაი-ვაგლახის ერთადერთ მიზეზად იმასა სთვლიდა. ანდაზისა არ იყოს: ძალლი კატას მივარდაო, კატა თავვსაო, თავვი თოკსაო, თოკი ჯოხსაო — სწორედ ასე მოხდა — მეჯორე სანჩოს მივარდა, სანჩო მარიტორნესს და ოთხივე ისტგულმოდგინედ იქნევდნენ ხელებს, რომ ერთ წამსაც არ ჩერდებოდნენ. ამასობაში მეფუნდუკის სანათურიც ჩაქრა და ახლა ყველა მოქმედი პირი სიბნელით მოცული განურჩევლად და ალაღბედზე იქნევდა მუშტს და ვისაც კი ხვდებოდა ეს მუშტი, მისას არც ტანისამოსს ინდობდა და არც ხორცს.

აკი ისე მოხდა, რომ ამავე ღამეს იმ ფუნდუკეში წესიერების ერთი დამცველი, ტოლედოდან წამოსული სანტა ჰერმანდადის ქამანდარი ჩამომხტარიყო. ამას რომ ის საკვირველი ვაი-ვაგლახი მოესმა, აიღო თავისი ღირსების გამომხატველი ნიშნები, მოკლე კვერთხი და თუნუქის ყუთი, ჩუმად ავიდა სხვენზე და შესძახა:

— შესდგქით, სახელითა მართლმსაჯულებისათა, სანტა ჰერმანდადის სახელით გიბრძანებთ, შეჩერდეთ!

ყველაზე უწინ იგი ბედშავ დონ კიხოტს წააწყდა. უბედური ლოგინის ნანგრევებში ჩავარდნილიყო და გონება მიხდილი პირ-

აღმა ეგდო, ქამანდარმა წვერში ხელი წაავლო და რამდენიმეჯერ დაიძახა: „დაეხმარეთ მართლმსაჯულებას!“ მაგრამ, რა ნახა, რომ მის მიერ დაჭერილი კაცი არ ინძროდა და უგონო იყო, მოკლულად ჩასთვალა და ოთახში მყოფი დანარჩენები მკვლელებად მიიღო. ამ ეჭვით მოცულმა უფრო ცხარედ დაიყვირა:

— კარები და ყველა გასაავალი ჩაპკეტეთ, რომ აქედან გასვლა არავის შეეძლოს; აქ კაცის მკვლელობა მოუხდენიათ!

ამ ყვირილმა გაშმაგებულ მოჩხუბართ შიშისზარი დასცა. ყველანი მოსცილდნენ ერთმანეთს და მსწრაფლ შეწყვიტეს ბრძოლა. მეფუნდუკე საჩქაროდ თავის ოთახისაკენ გაიპარა, მარიტონესმა თავის საკუქნაოს მიაშურა, მეჯორე აფორიაქებულ კურტნებზე გაწვა, ალაგიდან მარტო საბრალო დონ კიხოტი და სანჩო ვერ დაიძრნენ. მაშინ ქამანდარმა დონ კიხოტის წვერს ხელი უშვა, ძირს ჩავიდა სანთლის ასანთებად, რომ ისევ სხვენზე ასულიყო და ბოროტმოქმედი დაეჭირა; მაგრამ მთელ ამ სახლში ერთი ნაპერწკალიც ვერსად იპოვა, რადგან მეფუნდუკეს განზრახ ფუნდუკის კარებზე ანთებული ფარანიც კი გაექრო; ამიტომ ქამანდარი იძულებული შეიქნა კერაში ნაკვერცხალი მოეძებნა და სანათური ძლივს-ძლივობით იმით აენთო.

თ ა ვ ი XVII

„ხადაც აღწერილია შემდგომი აურაცხელი გაჭირვება, მამაცმა დონ კიხოტმა და მისმა ერთგულმა საჭურველმტვირთველმა რომ განიცადა ეს ფუნდუკში, რომელიც რაინდს, თავის საუბედუროდ, ციხედარბაზად მიაჩნდა

პატარა ხანს უკან დონ კიხოტი გონს მოვიდა და რა ხმითაც წინაღლით იანგვესელ მეჯორეებისაგან გვერდებდამტვრეული, კეტების ველზე მდებარე, ეძახდა თავის საჭურველმტვირთველს, ახლაც იმავე მწუხარე ხმით მიმართა მას:

— ჩემო მეგობარო სანჩო, გძინავს? გძინავს, სანჩო, ჩემო მეგობარო?

— რა ეშმაკი დამაძინებს? — გაეხმაურა სევდიანი და ბრანზორეული ხმით სანჩო. — რა დამაძინებს, როდესაც მთელი ჯოჯოხეთის ეშმაკებმა ამაღამ ჩემთვის მოიცალეს!

— არც კი სტყუი, მჯერა! — დაიძახა დონ კიხოტმა. — ღმერთსა

ვფიცავ, ან მე არა გამეგება რა, ან ეს ციხე-დარბაზი მოხიბლულა და მოჯადოებულა. უნდა გითხრა, ჩემო სანჩო... მაგრამ არა, ჯერ დამიფიცე, რომ, რასაც ახლა ვიტყვი, ვიდრე ცოცხალი ვარ, და ჩემი სიკვდილის შემდეგაც საიდუმლოდ შეინახავ.

— გეფიცები. — წარმოთქვა სანჩომ.

— ფიცი იმიტომ ჩამოგართვი, რომ ქვეყანაზე ვისიმე პატივ-ღირსების შებღალვას არაფრის გულისათვის არ ვინდომებ, — უთხრა ღონ კიხოტმა.

— რაკი დავიფიცე, კიდევ ავასრულებ, თქვენს სიკვდილამდის. სულ ჩემად ვიქნები და ღმერთმა ინებოს, რომ ხვალვე გავთავისუფლდე ამ ფიცისაგან, — მიუგო სანჩომ.

— სანჩო, განა ისე ცუდად გეპყრობი, რომ აგრე ჩქარა გასურს ჩემი სიკვდილი? — ჰკითხა ღონ კიხოტმა.

— იმიტომ კი არა, რომ ცუდად მეპყრობი, — მიუგო საჭურველ-მტკირთველმა, — დიდხანს რაიმე საიდუმლოს შენახვის უნარი არა მაქვს, თითქოს მეშინია, დიდხანს დებით კუქში არ დამილპეს-მეთქი.

— ასეა თუ ისე, მაინც შენს სიყვარულს უფრო ვანდობ, სანჩო, ჩემს საიდუმლოს, ვიდრე შენს ზრდილობასა, ჩემო მეგობარო, — უთხრა ღონ კიხოტმა, — იცოდე, რომ ამაღამ საკვირველი რამ შემემთხვა, ისეთი რამ, რომ შემიძლია იმით ვიამაყო კიდევ; მაგრამ სიტყვები რომ ტყუილად არ დაგხარჯო, მოკლედ გეტყვი: ამ რამდენიმე წამის წინ ციხე-დარბაზის ბატონის ასული, მეტად მორთულ-მოკაზმული და გულის წარმტაცად მშვენიერი, ქვეყანაზე ტოლი რომ არა ჰყავს, მალვით მოვიდა ჩემთან. მის გარეგნულ მშვენიერებაზე, მის ჰკუის სიმკვირცხლეზე და თვალათვის სხვა უჩინარ სიტურფეზე რა გითხრა? რადგან მათზე ფიქრს ვერიდები, მეშინია, დულსინეასათვის მიცემული ერთგულების აღთქმა არ დავარღვიო. მხოლოდ იმას გეტყვი, რომ ზენას შეშურდა ჩემი ეს-დენი ბედნიერება და ან ეს ციხე-დარბაზია მოჯადოებულა (რაც უფრო სწორი უნდა იყოს): როდესაც იმ ტურფასთან საამო და სამიჯნურო საუბარი გავაბი, ერთიც ვნახოთ, საიდანლაც ერთო უხილავი გოლიათის უზარმაზარი მუშტი დამატყდა. ის მუშტი გასაშტერებელი ღონით მთხლიშა შიგ ყბაში და პირი სისხლით ამი-ვსო, მერე ჩემი წამიერი სიმუნჯით ისარგებლა და იმაზე უარესად გამთელა, გუშინ რომ ჰაკი ჯორების მეჯოგეებმა როსინანტის მოუთმენლობით საქმე დაგმართეს. ამის შემდეგ არ შეიძლება ეჭვო არ ვიქონიოთ, რომ ამ ციხე-დარბაზის პატრონის ასულის მშვე-

ნიერების საუნჯე ვინმე ჯადოქარ მავრსა აქვს ჩაბარებული და იგი საჩემოდ არ არის გაჩენილი.

— უეჭველია, არც საჩემოდ, — დაატანა სანჩომ, — რადგან როდესაც თქვენ ეგ უბედურება დაგემართათ, სწორედ იმ დროსვე ოთხას მავრზედაც მეტნი დამეცნენ და ისე დამიზილეს და მომიქნეს ტყავი, რომ იმასთან შედარებით, გუშინდელი მეჭოგეების კომბლები ნახ ღიტინად ჩაითვლება. მაგრამ, ერთი ეს მიბრძანეთ, ბატონო, ნეტავ იმ ამბავს საგანგებო და იშვიათ შემთხვევად როგორა თვლით, როდესაც ასეთ საძაგელ ყოფაში ჩავარდით. თქვენ კიდევ რა გიჭირით, ვილაც საოცარ მშვენიერ და შეუღარებელ მზეთუნახავს მაინც ეხვეოდით; ვაი ჩემი ბრალი, რომ საშინელი მუშტების მეტი არა მიგემია რა და იმის მეტიც, მგონია, ჩემს სიცოცხლეში არაფერიც არა მერგება რა? უბედური აღამიანი ვარ: მეც შემაჩვენოს ღმერთმა და ღედაჩემიცა, რომ ქვეყანაზე გამაჩინა! არც რაინდი ვარ და არც ოდესმე რაინდად ყოფნა მიფიქრია, მაგრამ, დალაზეროს ღმერთმა, ყველა ვაი-ვაგლახში რაინდზე მეტს მე მიტყაპუნებენ.

— განა შენცა გცემა ვინმემ? — გაკვირვებით ჰკითხა ღონ კიხოტმა.

— ნუთუ არ მომიხსენებია ეს თქვენთვის? მეც შემაჩვენოს ღმერთმა და ჩემი გასაგისიც! — გაიმეორა სანჩომ. — ახლა მაგას არ გელაპარაკებოდით!

— ჩემო მეგობარო, მაგას ნუ ინალელი, — უთხრა ღონ კიხოტმა. — იმ უებარ ფიერაბრასის ბალზამს ახლავე გავაკეთებ და თვალის ერთ დახამხამებაში ორივეს მოგვარჩენს.

ამასობაში ქამანდარმა, როგორც იყო, ლამპარი აანთო და წელან რომ მოკლული კაცი ეგონა, იმის სანახავად წავიდა. სანჩომ რომ პერანგის ამარა, თავზე ხელსახოცწაყრული და უსიამოვნო სახის კაცი სხვენზე შემოსული დაინახა, თავის ბატონს ჰკითხა:

— ბატონო, ეს ვინ მოდის? მოჯადოებული მავრი ხომ არ არის და ამიტომ ხომ არ მოდის, რომ ხელები ექავება, და რაც მთელი გვერდები შეგვრჩა, ისიც უნდა დაგვიმტვრიოს?

— არა, ეს მავრი არ იქნება, — მიუგო ღონ კიხოტმა, — მოჯადოებულის დანახვა არ შეიძლება.

— თუ დანახვა არ შეიძლება, — გააწყვეტინა სანჩომ, — საგრძნობელი ძალიანაც კი იქნება; ჩემი ზურგი და ბეჭები ამას ამბობენ და სხვისა კი რა მოგახსენო.

— რატომ გგონია, სანჩო, რომ ჩემი ბეჭები უკეთეს მდგომა-

რეობაში იყვნენ, მაგრამ მაინც ეს იმას როდი ნიშნავს, რომ ეს კაცი უთუოდ მოჯადოებული მავრია, — უთხრა დონ კიხოტმა.

ქამანდარი მათთან მივიდა და მეტად გაუკვირდა, დონ კიხოტი და სანჩო ერთმანეთთან ასე მშვიდად რომ მასლაათობდნენ.

დონ კიხოტი მაინც გულალმა გამოტილი იწვა და, ისე იყო დაბეგვილი და მალამოებით შებოჭილი, რომ მოძრაობა არ შეეძლო. ქამანდარი მივიდა მასთან და ჰკითხა:

— როგორა ხარ, კეთილო კაცო?

— თქვენს ადგილზე რომ ვიყო, უფრო ზრდილობიანად ვილაპარაკებდი, — მიუგო დონ კიხოტმა. — თქვენში განა აგრე ბრიყულად ელაპარაკებიან მოგზაურ რაინდს, შე უზრდელო და ტუტუცო?

ქამანდარი ისეთი ვინმე როდი იყო, რომ ვილაც საცოდავი კაცისაგან ასეთი უხეში ქცევა გულგრილად აეტანა, ვერ მოითმინა და გაბრაზებულმა დონ კიხოტს თავში ლამპარი სთხლიშა, ზეთიც ზედ გადაასხა, და დარწმუნებული, რომ თავი შუაზე გაუჩხება, სხვენიდან საჩქაროდ ძირს ჩავიდა. ირგვლივ ისევ წყვიდადი გამეფდა.

— ჩემო ბატონო, აკი გითხარით, მოჯადოებული მავრია-მეთქი, — თქვა სანჩომ. — იგი, ალბათ, საუნჯეს და ძვირფას განძეულს სხვას უნახავს და ჩვენთვის კი მუშტებისა და ლამპრის თხლეშის პეტი არა ემეტება რა.

— თითქოს ეგრეც არის, — უპასუხა დონ კიხოტმა, — და ასეთ გრძნეულებთან შერკინება არ გამოგვადგება. მხოლოდ იცი რა, სანჩო, გრძნეულების ავი საქციელი არც კი უნდა ვიწყინოთ, რადგან უხილავი არსებანი არიან და ვერავითარი ღონისძიებით ვერ დავინახავთ, რათა მაგიერი გადავუხადოთ. სანჩო, თუ შეგიძლია წამოდექ და ციხე-დარბაზის გამგებელს ცოტა ზეთი, ღვინო, მარილი და საკმელა სთხოვე, იქნებ ის უებარი ბალზამი შევამზადო. უნდა გამოგიტყდე, მგონია ძალიან მჭირდება ახლა ის ბალზამი; იმ რაოდენ მოჩვენებამ რომ ჭრილობები მომაყენა — სისხლის დენამ მეტად დამასუსტა.

რის ვაი-ვაგლახით და ხენეშით წამოდგა სანჩო ლოგინიდან და ბნელში ხელების ცეცებით მეფუნდუკის მოსაძებნად გაემართა, — ქამანდარი იქვე ატუზულიყო, ყურს უგდებდა, რომ შეეტყო, რა მოახდინა მისმა ნასროლმა ლამპარმა. სანჩო რომ გავიდა კარებში, ზედ შეეხეჩა მას, და რაკი სიბნელეში ვერ გაარჩია, ვინ იყო, უთხრა:

— მოწყალო ბატონო, ვინც უნდა ბრძანდებოდეთ, გთხოვთ, წყალობა მოიღოთ და ცოტაოდენი მარილი, ღვინო, ზეთი და საკმელა ბალახი გვიბოძოთ. ჩვენთვის ეს იმიტომ არის საჭირო, რომ

მთელ ქვეყანაზე უწარჩინებულესი მოგზაური რაინდი უნდა მოვარჩინო,—ამ სახლში დაბუდებულ გრძნეულ მაგრისაგან მიძიმედ არის დაკოდლილი.

ეს რომ ქამანდარმა გაიგონა, ჭკუაზე შემცდარად ჩათვალა სანჩო, მაინც რაკი კიდევ თენდებოდა, ჩავიდა, ფუნდუკის კარი გააღო და საჭურველმტვირთველის სათხოვარი მეფუნდუკეს გადასცა. მეფუნდუკემ ყველაფერი მისცა სანჩოს, რასაც ითხოვდა. სანჩო რომ სხვენზე დაბრუნდა, რაინდს თავი ხელებზე დაეჭინა და ტკივილსა ჩიოდა. ეს ტკივილი იმისაგან იყო, რომ ლამპარის დარტყმას მისთვის შუბლზე ორი დიდი კობი დაესვა და სხვა ვნება კი არა მიეცა რა; ხოლო მას რომ სისხლი ეგონა, ის ლამპარის ზეთი იყო, შუბლზე რომ გადასხმოდა, და წედანდელი ალიაქოთისაგან გამოხეთქილ ოფლს შიგ არეოდა.

რაინდმა სანჩოს მოტანილი ყველა მასალა ქვაბში ჩაყარა, აადულა, და როცა მოიგუნება, მზად არისო, იმის ჩასასხმელად შუშა მოითხოვა; მაგრამ რადგან მთელ იმ სახლში შუშა არ მოიპოვებოდა, იმით დაკმაყოფილდა, რომ მეფუნდუკემ მუქთად თუნუქის ჭურჭელი აჩუქა, ლამპარში ზეთის ჩასასხმელად რომ ხმარობდა. რაინდმა მოდულებული წამალი ამ ჭურჭელში ჩაასხა, ზედ ორმოცჯერ „მამაო ჩვენო“ წაიდუღუნა, მრავალი სხვადასხვა შელოცვა წარმოთქვა, ყველა ამ ლოცვის სიტყვაზე პირჯვარი გადაწერა წამალს და იგი მთლად მომზადებულად ჩათვალა. ამ სერიის სანჩო, მეფუნდუკე და ქამანდარი დაესწრნენ. რაც შეეხება მეჯორეს, იგი იქ აღარ იყო. ჩუმად აღრიანად გასულიყო ჯორების მოსავლელად, რომ ამით ეგებ წუხანდელ ამბავში თავის მონაწილეობა დაეფარა. რაინდმა რომ ბალზამის მომზადების წესი შეასრულა, მისი უებრობის გამოცდა მაშინვე მოინდომა და რაც ჭურჭელში არ ჩავიდა, თითქმის ნახევარი ჩარქვის ოდენა, ერთიანად დალია, დაღვეის უმალ საშინელი გულისრევა დაემართა და, რაც კი რამ კუჭში ჰქონდა, სულ ერთიანად ამოანთხია; თანაც საშინელი ოფლი დაასხა: მაშინ მოითხოვა — ლოგინში ჩაეწვინათ, კარგად დაეხურათ და მარტო დაეტოვებინათ. თხოვნა აუსრულეს და ჩვენს გმირს მთელი სამი საათი მაგრად ეძინა. როცა გამოიღვიძა, ისე კარგად იგრძნო თავი, სავსებით დარწმუნდა, ფიერებრასის ბალზამის დამზადება მცოდნიაო. რაკი ასეთი სასწაულმოქმედი წამლის მცოდნედ დაიგულა თავი, სრულებით დაარხენდა. რომ ამიერიდან შეეძლო ფრიად ახირებულ და სახიფათო ფათურაკებს თამამად გადაყროდა, და არავითარ შეტაკებას, ბრძოლებსა და ცემა-ტყეპას აღარ შეპუებოდა.

დონ კიხოტის ასე სწრაფად მორჩენა სანჩომ მართლა სასწაუ-
ლად ჩასთვალა, და, მოწყალებასავით სთხოვა — ნება დაერთო, ის
მაინც დაელია, რაც ქვაბში ჩარჩენილიყო. ნებართვა რომ მიიღო,
ორივე ხელი წაავლო და ლამის ერთ ყლუპად გადაყლურჭა თითქმის
იმდენივე, რაც წედან თვითონ დონ კიხოტმა შესვა. ალბათ საკურ-
ველმტვირთველის კუჭი რაინდის კუჭზე მაგარი იყო, რომ დაღევის
უმალ, ვიდრე ლებინებას დააწყებინებდა, სანჩოს ისეთი გულზიდობა,
კუჭის ტკივილი და მკვლელები აუტყდა, რომ ეგონა, ეს არის,
აღსასრულის დღე დამიდგაო, და ისე საშინლად იტანჯებოდა,
რომ სიმწრით შეჩვენებას უთვლიდა წამალსაც და იმ ბოროტ სულ-
საც. ვინც მას ეს წამალი დააღვინა. დონ კიხოტმა, სანჩო რომ
ასეთ ყოფაში დაინახა, დინჯად უთხრა:

— სანჩო, მე მგონია აგრე იმიტომ იტანჯები, რომ მოგზაურ
რაინდად დალოცვილი არა ხარ, მართლა და, როგორც მასსოვს,
ეს ბალზამი მარტო რაინდებისათვის არის გამოსადეგი.

— ღმერთმა ჩემი თავიც დასწყევლოს და ჩემი მშობლებისაც! —
დაიკნავლა სანჩომ, — თუკი ეგეც იცოდით, რალა ჯანდაბისთვის
მასმედიო?

ბოლოს წამალმა გასკრა, ორივე მხრიდან ისეთი სწრაფი და
შეუწყვეტელი დენა დაემართა, რომ რაზედაც იწვა და რაც ეხუ-
რა, ჭილობი და ხამის საბანი, მთლად გადასაყრელი შეიქნა. ცივი
ოფლი დაასხა და გულისრევა ისეთი მაგარი ზიდებით ჰქონდა, დამ-
სწრეთ ეგონათ, აი, ეს არის სულს თან ამოაყოლებსო. ამ ყოფამ ორ
საათს გასტანა და ბოლოს, როცა მოეშვა, სანჩომ თავის ბატონივით
უკეთობა კი არ იგრძნო, პირიქით, ისე მოეშვა და გაიტანჯა, რომ
სუნთქვა ძლივსღა შეეძლო და ფეხზედაც ველარ დგებოდა. ხოლო
დონ კიხოტმა, რაკი მთლად კარგად და ჯანმრთელად იგრძნო თავი,
მაშინვე ფათერაკების საქებნელად წასვლა მოინდომა, რადგან,
როგორც მუდამ, ისე ახლაც ყოველი წამის უსაქმოდ გატარებას
პასუხსაგებელ საქციელად უთვლიდა თავის თავს. იგი ფიქრობდა,
რომ აქ მისი უქმად ყოფნით ქვეყანას დიდი ვნება მოუვიდოდა და
ყველა დავრდომილსა და უბედურს მისი მფარველობა და შემწეობა
დაუგვიანდებოდა. ამასთანავე, რაკი თავისი ბალზამის უებრობაც
გაიგო, უფრო მეტად მოწყურდა ფათერაკები, რადგან ყოველგვარ
მარცხსა და ჭრილობას აღარაფრად აგდებდა. ამ მოუთმენელ
მდგომარეობაში რაკი ჩავარდა, ადგა, თავის ხელით როსინანტი
შეკაზმა. სანჩოს ვირს კურტანი დაადგა, სანჩოს ტანისამოსის ჩაცმა
უშველა და ვირზე შესვა, ცხენს აღვირი ამოსდო და ზედ მოაჯდა. ამ
დროს ეზოს კუთხეში მიყუდებულ მეველის ფიწალს მოჰკრა

თვალი, მივიდა, აიღო და საბრძოლო შუბის მაგივრად ხელში დაიჭირა.

ამ ჩვენი რაინდის მზადებას დიდი ყურადღებით უცქეროდნენ. ვინც კი იმჟამად ფუნდლუკში იმყოფებოდა, — ასე ოციოდე კაცი იქნებოდა, — და მეტადრე მეფუნდლუკის ქალი იყო გაოცებული, რადგან ასეთი რამ თავის სიცოცხლეში არ ენახა. რაინდსაც აგრეთვე თვალები სულ იმისაკენ ეჭირა და ხამუშ-ხამუშ კიდევ ამოიოხრებდა ხოლმე; რაზე ოხრავდა — ეს მარტო თვითონ იცოდა; მეფუნდლუკის ცოლსა და მარიტორნესს კი, იმ ღამით რაინდს დაბეგვილ ტანს წამლებით რომ უზელდნენ, ეს ოხვრა ტკივილების კენესად მიაჩნდათ.

როცა ორივენი თავიანთ ბედაურებზე შესხდნენ, უცებ დონ კიხოტმა ფუნდლუკის კარებთან შეაყენა ცხენი, მეფუნდლუკე მოიხმო და მედიდურად უთხრა:

— ბატონო ციხე-დარბაზის გამგებელო! დიდი და მრავალი სამსახური გამიწიეთ ამ თქვენს ციხე-დარბაზში, რასაც, ვიდრე ცოცხალი ვარ, არ დავივიწყებ. იქნებ შევიძლო სამაგიერო სამსახური მეც გაგწიოთ. მითხარით, თუ მტერი გყავთ ვინმე, ან თუ ოდესმე რომელიმე თავხედს რამ უწყენინებია თქვენთვის, — მე იმათ თქვენს სამაგიეროს გადავუხდი. თქვენ კარგად უწყით, რომ ჩემი წმინდა მოვალეობა — სასჯელის მისჯაა ყველა ბოროტთა და მოღალატეთათვის, სუსტთა და დავრდომილთა მფარველობა და შეწყენაა. აბა თქვენს მეხსიერებას კარგად დაეკითხეთ, თქვენი წარსული გაიხსენეთ, და თუ ვისზედმე გულზვიადადა ხართ, პირდაპირ მითხარით, და ჩემი რაინდობის წოდებას გეფიცებით, ყოველი თქვენი სურვილი სამართლიანი იქნება და არც ერთ თქვენს შეურაცხმყოფელს დაუსჯელად არ დავტოვებ.

— ბატონო რაინდო! — იმგვარადვე დინჯად და მედიდურად უპასუხა მეფუნდლუკემ. — ვმადლობ ღმერთს, რომ ჩემს შეურაცხმყოფელთათვის სამაგიეროს გადახდას თქვენგან არ ვსაჭიროებ, იმიტომ, რომ ამას თვითონ მეც კარგად მოვახერხებ. მხოლოდ იმას გთხოვთ, გამისწორდეთ, რაც ქერი აქამეთ თქვენს ცხენსა და ვირს და რაც თვითონ თქვენ დახარჯეთ ფუნდლუკში; უამისოდ აქედან არავინ მიდის ხოლმე.

— როგორ თუ! — შეჰყვირა დონ კიხოტმა, — ნუთუ ეს ფუნდლუკია?

— დიახ, ფუნდლუკია და დიდად სახელგანთქმულიც, — მიუგო მეფუნდლუკემ.

— საკვირველია, როგორ შეეცდი, — თქვა დონ კიხოტმა. — აქამდისაც ციხე-დარბაზი მეგონა, მაგრამ რა გაეწყობა რაკო

ფუნდუკი ყოფილა, გთხოვთ, მომიტევეთ, რომ ეგ თქვენი მოთხოვნა თქვენი ნებითვე უნდა უარყოთ და თქვენს მოვალედ უნდა დავრჩე. ფულად გადახდა არ შემიძლია, რადგან სარაინლო კანონებს ვერ დავარღვევ; ჩემს დღეში არსად წამიკითხავს, რომ მოგზაურ რაინდებს სადმე ფუნდუკში ფული გადაეხადოთ. საღი გონება და მასთან დროისაგან დაკანონებული ჩვეულება გვამცნებს, რომ მოგზაურ რაინდებს ყველგან მუქთად უნდა გაუმასპინძლდნენ იმ მძიმე შრომის სამაღლობელოდ, რომელიც ფათერაკების ძებნაში მის მოგზაურობას თან ახლავს: დღედაღამ, ზამთარ-ზაფხულ, ქვეითად თუ ცხენოსანს, მშვიერ-მწყურვალს, სიცხე-სიცივეში და, დასასრულ, ყველა ამ ქვეყნიერების ვაი-ვაგლახის მოურიდებლად.

— ეგ რა ჩემი საქმეა, — შეელაპარაკა მეფუნდუკე, — მე სხვა არა ვიცი რა, ჩემი ვალი გადამიხადეთ; მუქთად არც არავის ვაქნევ და არც ვასმევ.

— თქვენ ფრიად გაუთლელი და საძაგელი მიკიტანი ყოფილხართ! — შეუძახა ღონ კიხოტმა. პასუხი აღარ დააცადა, დეზი ჰკრა როსინანტს, თავის ოცნებითი შუბით დაემუქრა მეფუნდუკეს და ისე გამოვიდა გარეთ, შეჩერებაც ვერ მოასწრეს. რაინდმა ეს კი ველარ გაიგო, სანჩოც თან გამოჰყვა თუ არა. რაკი ბატონი გაიქცა, მეფუნდუკემ დანახარჯის თხოვნა ახლა მის საჭურველმტვირთველს დაუწყო. სანჩო დიდ უარზე დაუდგა და უმტკიცებდა, რომ მისი აზრით, იმასაც ისეთივე უპირატესობა ჰქონდა, როგორც ნამდვილ რაინდს. გაბრაზებული მეფუნდუკე ათას მუქარას ეუბნებოდა, მაგრამ სანჩო მანც თავისას გაიძახოდა და თავის ბატონის სარაინლო წოდებას ჰვიცავდა—არც ერთს მარავედისს არ გაღვიზდი, თუნდაც ამისათვის სიცოცხლის დათმობაც დამპირდესო. არ მსურსო, ამბობდა იგი, მომავალ დროთა საჭურველმტვირთველთათვის საწყევრად გავიხადო ჩემი სახსენებელი და ჩემი სულმოკლეობით ჩვენი წოდების არსებითი უპირატესობა შეველახო.

საბრალო სანჩოს ბედის უკუღმართობას ამ ფუნდუკში ოთხი სეგოვიელი მატყლისმწეწავი, სამი გაიძვერა კორდოველი მენემსე და კიდევ ორიც სევილიის ბაზრისუბნელი ვირეშმაკა დალალი მოეყვანა — ყველანი მეტად ხუმარა, დარდიმანდი და ოინბაზი ბიჭები იყვნენ. ესენი თითქოს წინდაწინვე შეთქმულიყვნენ, უცებ სანჩოს მივარდნენ, ვირიდან ჩამოათრიეს, ერთი მათგანი მეფუნდუკის საბნის მოსატანად გაიქცა. საბრალო სანჩო საბანზე დადევს და რადგანაც ალაყაფის კარი მეტად დაბალი იყო და იმათ ოინს დაუშლიდა, უკანა ფართო ეზოში გაიტანეს, სადაც ცის მეტი საფარი არ იყო, საბნის ნაპირები დაიჭირეს და მალლა სროლა დაუწყეს,

სწორედ ისე, როგორც კარნავალის დროს სტუდენტები ძაღლის მალა სროლით შეეპყვიან ხოლმე.

საბრალო საჭურველმტვირთველმა ისეთი საშინელი ყვირილი მორთო, რომ ამ ყვირილმა მისი ბატონის ყურამდე მიაღწია. რაინდს ჯერ ეგონა, ზენაარსმა რაღაც ახალ ფათერაქს გადამკიდაო, მაგრამ როდესაც თავისი მსახურის ხმა გაარჩია, მაშინ კი მსწრაფლ მოატრიალა ცხენი და ფუნდუქისაკენ ფიცხლავ დააოთხა იგი. კარები დაკეტილი დახვდა. ახლა ეზოს კედელს დაუწყო გარს რბენა, ეგებ საიდანმე შესულიყო, მაგრამ შესავალი რომ ვერსად იპოვნა, კედელთან შეჩერდა. ამ დროს უცებ თვალი შეასწრო სანჩოს პაერში აფრენ-ჩაფრენას, ისე კოხტად და მოხდენით, რომ უეჭველად გაეცინებოდა, თუ ქაჯივით გაბრაზებული არა ყოფილიყო. გაშმაგებული რაინდი ახლა კედელზე გადაცოცებას აპირებდა, მაგრამ ისე იყო დაბეგვილი და არაქათგაცილი, რომ ცხენიდან ჩამოსვლასაც ვერ ახერხებდა. რაკი ეზოში შესვლის ღონე გადაუწყდა, იმითღა მოიოხა გული, რომ იმ ამგდებ ხალხს კალმით აუწერელი უშვერი ლანძღვა-გინება დააყარა და ყველას ხმალში იწვევდა, მაგრამ ისინი მის ლანძღვასა და საჭურველმტვირთველის ღრიალზე მხოლოდ იცინოდნენ და მხიარულ თამაშობას განაგრძობდნენ. ბოლოს, გული რომ მოიოხეს და ქანცი გაუწყდათ, მოეშვენ ამ თამაშს, სანჩო, ხან რომ ლანძღავდა და ხან კი ემუდარებოდა, ძირს დაუშვეს, თავის წამოსასხამში გახვიეს და ასე უღვთოდ ნაწვალები ვირზე შესვეს.

გულმტკივნეულმა მარიტორნესმა სანჩოს ტანჯვა-წვალებით გულნატკენმა, საჩქაროდ ჭიდან ახლადამოდებული ცივი წყალი მიუტანა, სანჩომ ხელადა პირზე მიიყუდა თუ არა, დონ კიხობტამ ფიცხლავ დაუყვირა:

— რას სჩადიხარ, შვილო სანჩო, ღვთის გულისათვის, ეგ წყალი არ დალიო! ნუ დაღევ, თორემ მოკვდები. განა არ იცი, რომ სასწაულთმოქმედი ბალზამი მაქვს და სულ ორიოდე ყლუპი განგკურნავს?

სანჩომ თავის ბატონს ალმაცერად შეუბღვირა და უფრო ხმამაღლა გაეხმიანა.

— ჩემო ბატონო, ნუთუ დაგავიწყდათ, რომ რაინდი არ გახლავართ! წუხელის, რაც ერთი ბეწვა შიგნეული გადამიჩა, უთუოდ გინდათ ისიც ამომანთხეინოს. ეგ თქვენი რაღაც დარღუბალა სასმელია, ეშმაქსა და ქაქს შეუნახეთ, მე კი თავი დამანებეთ.

ეს უთხრა და ხელადა ხარბად მოიყუდა, მაგრამ, რა იგრძნო, წყალი იყო, ფიცხლავ პირიდან მოიშორა და მარიტორნესს ცოტა

ღვინო სთხოვა. ამ, მთელი დედამიწის პირზე უგულვეთილესმა ადამიანმა, უბადრუკი გარეგნობის მიუხედავად — ქრისტიანული სიკეთით გამსჭვალულმა, თხოვნა მაშინვე აუსრულა, თავისი ფულით უყიდა და მოუტანა. ღვინო რომ დალია, სანჩომ მეკარეს კიშკარი გააღებინა, თავისი ვირი მაგრად შექუსლა და ფუნდუკის ეზოდან გამოვიდა — მეტად კმაყოფილი, რომ ხასიათის სიმტკიცემ არ უღალატა და მეფუნდუკეს დანახარჯი არ გადაუხადა; იმას კი აღარაფრად აგდებდა, რომ გვერდებით გადაახდევინეს, რასაც ედავებოდნენ, მაგრამ რა უშავდა, იმ ბოლო ხანებში მის გვერდებს ასეთი სამაგიეროები უიმისოდაც ხშირად ხვდებოდა. საუბედუროდ სამგზავრო ჩანთა მეფუნდუკემ თავის დანახარჯში დაინარჩუნა, მაგრამ სანჩო ისეთი აჩქარებით წავიდა, ეს დანაკარგი ვერც კი შეამჩნია. ის რომ გაისტუმრეს, მეფუნდუკემ კარების მაგრად დაკეტვა დააპირა, მაგრამ მისმა მხიარულმა სტუმრებმა არ დაანებეს — ისეთი ბიჭები როდი იყვნენ, რომ სიმბდალისა რამე სცოდნოდათ: ღონ კიხოტი კი მათ მაშინაც ვერ შეაშინებდა, თვით მრგვალი მაგიდის რაინდიც* რომ ყოფილიყო.

თ ბ ე ი XVIII

ხადაც მოთხოვნილია სანჩო პანსას საუბარი მის ბატონთან და კიდევ საამბოდ ფრიალ ღირსშესანიშნავი სხვადასხვა ფათერაკები

სანჩო ძლივძლივობით თავის ბატონს წამოეწია და ისე არაქათგამოლუული იყო, რომ ძლივსლა ერეკებოდა ვირს. ღონ კიხოტმა რომ ამ მდგომარეობაში დაინახა, უთხრა:

— ჩემო კეთილო სანჩო, ახლა სრულებით დავრწმუნდი, რომ ეს ციხე-დარბაზი ან, თუ გინდა, ფუნდუკი, უეჭველად მოჯადოებულია. იმიტომ, რომ ის ბოროტნი, საბნით რომ გისროდნენ, ვინ უნდა ყოფილიყვნენ, თუ არ მოჩვენებანი, ან საიქიოდან მოსულნი? ამაში მით უფრო მეტად ვრწმუნდები, რომ როდესაც ეზოს შიგნით შენს საცოდავ ყოფას ვუცქეროდი, სულ იმას ვცდილობდი, ეზოში შემოსასვლელი ადგილი სადმე მეპოვნა და ვერ ვპოულობდი. ეს კიდევ არაფერი: ვერც კედელზე ამოველ, ვერც გადმოველ და ისიც კი ვერ შევიძელ, ცხენიდან ძირს ჩამოვსულიყავ. ცხადია, ბოროტთ მეც მომაჯადოეს. ეს რომ არ ყოფილიყო, განა გადამირჩებოდნენ? ჩემს პატროსნებას ვფიცავ, კედელზე გადმოსვლა თუ შემძლებოდა

ან ცხენიდან ჩამოსვლა, ისეთ ამბავს დავაღწევდი იმ ავაზაკებს, რომ თავიანთი საძაგლობა დიდხანს ხსოვნებოდათ. მე იმათ პირდაპირ შევებრძოლებოდი, სარაინდო წესებს აღარ მივხედავდი, აღარ დაგიღვევდი, რაინდი მარტო რაინდთან საბრძოლველად იშვიშვლებს ხმალს, თუ კიდეც სხვა რამე ახირებულ შემთხვევაში, ანუ თავისი სიცოცხლის დასაცველად.

— რაინდი ვარ, თუ არა, — მიუგო სანჩომ, — ჩემს ხელთ რომ ყოფილიყო, მაგიერის გადახდას მეც მოვახერხებდი; მაგრამ უბედურება ის იყო, ვერა მოვახერხე რა. მაინც შემიძლია დაგიფიცო, ისინი არც მოჩვენებანი იყვნენ და არც მოჩადოებულნი, როგორც თქვენა ბრძანებთ, ჩემო ბატონო, არამედ ისეთივე ადამიანები იყვნენ ძვალ-ხორციანნი, როგორც მე და თქვენა ვართ. ძალიან კარგად მესმოდა, ერთმანეთს რომ სახელს ეძახდნენ, როდესაც ჰაერში მახტუნავენდნენ. ერთს პედრო მარტინესი ერქვა, მეორეს ტენორიო ერნანდესი, თვითონ მეფუნდუეს კიდეც — ხუან პალომეკე ცაცია. თუ კედელზე ვერ გადმოხვედით და ცხენიდანაც ვერ ჩამოხტით, ეგ იმიტომ როდი მოხდა, რომ მოჩადოებული იყავით, აქ სულ სხვა მიზეზია. ღმერთსა ვფიცავ, ბატონო, და ძალიან ცხადადა ვხედავ, ჩვენს ამ ფათერაკების ძებნას ისეთი უბედურებით დავასრულებთ. რომ იმის ღონეც გამოგვეცალოს — მარჯვენა ფეხი მარცხენისაგან გავარჩიოთ. ამ უგზო-უკვლო ხეტიალსა და ღღემუდამ ვაისაგან ვუის შეყრას, უკეთესი არ იქნებოდა, ჩვენთვის შინისაკენ გაებრუნებულიყავით და ჩვენი საქმისათვის მოგვეკიდნა ხელი? მაპატიეთ მე უბადრუკს, და მერწმუნეთ, ასე ემჯობინებოდა, მერე ახლა მკის დროც არის.

— ჰოი, შე საბრალოე ჩემო სანჩო! — მიუგო ღონ კიხობმა. — რა მიაშიტი ხარ და რა სარაინდო საქმეების უფიცი! ჩემო მეგობარო, დადუმდი და ჩემი რწმენა იქონიე; იმედი გქონდეს, მოვა დრო, როდესაც კეთილშობილი რაინდობის დაუშრეტელ ბრწყინვალეებას შენი საკუთარი თვალებით დაინახავ. ერთი მითხარ, იმ სიამოვნებას რა შეედრება, პატიოსან ბრძოლაში რომ შენი მტერი დამხობილი ნახო? აღიარე, რომ ამაზე უმჯობესი არაფერია.

— მაგისი რა მოგახსენოთ, არ ვიცი. — მიუგო სანჩომ. — და ის კი ვიცი, რომ, რაც მოგზაური რაინდები შევიქენით, ესე იგი, თქონ შეიქენით, თორემ მე ჩემს თავს ღირსად არა ვთვლი მასეთ წარჩინებულთა დასს ვეკუთვნოდე; მას აქეთ ჩვენ არც ერთი ბრძოლა არ მოგვიგია იმ ბისკაილის დამარცხების გარდა, და ისიც ხომ იმად დავიჯდათ, რომ ჩაჩქანი მიიმსხვრიეთ და ნახევარი ყურცი ზედ მიაჰყლიტეთ; დანარჩენი ჩვენი გამარჯვება იმის მეტი

ხომ არა იყო რა, რომ ჩვენს გვერდებს მუშტები და კეტები სეტყვასავით ურახუნებდნენ. ამას ჩემს წილად იმ არამზადა მოჯადობულებისაგან საბანზე ფრენაც მიუმატეთ. ეს ფრენა მით უფრო სამწუხაროა ჩემთვის, რომ გრძნეულებს სამაგიეროს ვერ გადაუხდის კაცი და მამ მეც იმ სიამოვნებას სრულებით ვერ ველირსები, რასაც თქვენ, ჩემო ბატონო, მტრის დამარცხებას ეძახით.

— სანჩო, ეგ ის ლოღია, მე რომ გულს მიხუთავს და, უეჭველია, აგრეთვე შენცა. მაგრამ დამშვიდლი. იმედი მაქვს, ჩქარა ისეთი ხმლის პატრონი შევიქნე, ვერავითარი ჯადოქრობა ახლო ველარ მომეკაროს; იქნებ ისე მოხდეს, რომ ჩემი ბედის ვარსკვლავმა ის ხმალიც ჩამიგდოს ხელში, რომელსაც ამადისი ატარებდა იმ დროს, როდესაც მას მგზნებარე მახვილის რაინდს უწოდებდნენ. ის ხმალი მთელ ქვეყანაზე უჩინებულესი ხმალია და რაც ღირსება გითხარ, იმის გარდა, სამართებელსავით ბასრია და ვერავითარი აბჯარი, რაც უნდა მაგარი და მოჯადობულიც იყოს, ვერ გაუძლებს.

— მე იმ ბედისა ვარ, კიდევ რომ მოიპოვოთ ის ხმალი, შვება არ მომეცემა, — მიუგო სანჩომ. — იმ თქვენი ბალზამის არ იყოს, ის ხმალი მარტო რაინდებისათვის იქნება გაჩენილი; მისი შოვნით ჩემს ზურგს, უეჭველია, მუშტები მაინც არ მოაკლდება.

— ეგ შიში თავიდან მოიშორე როგორმე, სანჩო, — უთხრა ღონ კიხოტმა, — მომავალში ზენა წყალობის თვალთ შენც მოგხედავს.

ჩვენი ფათერაკის მაძებარნი რომ ასეთი საუბარით მითოხაროკობდნენ, უცბად ღონ კიხოტმა შორს რაღაც დიდი მტვერი დაინახა; ეს მტვერი იმათკენ მოჰქონდა ქარს. ღონ კიხოტმა ეს მტვერი დაინახა თუ არა, სანჩოს მიუბრუნდა და უთხრა:

— ის წამი დადგა, ჩემო მეგობარო სანჩო, როდესაც მთელი ქვეყანა დაინახავს, თუ რა სიხარულს მიმზადებდა მე ბედი. დადგამეთქი, გეუბნები ის წამი, როდესაც ჩემმა მკლავმა უფრო მომეტებული ძალა უნდა გამოიჩინოს და ისეთი ღვაწლით შეიმოსოს, რომ ღირსი შეიქმნას იმ უკვდავ სახელოვანთა წიგნისა. რაზედაც მომავალ საუკუნეთა სამოძღვრებლად ჩემნი საქმენი აღიწერებიან. ხედავ, სანჩო, აგერ იმ დიდ მტვრის ბუქსა და კორიანტელს? იცოდე, ის მტვერი უთვალავი ჯარისაგან არის აღენილი და ის ჯარიც მთელი ქრეყნიერების ხალხთა ჯარებისაგან არის შემდგარი.

— მაშ, თუ აგრეა, ორი რაზმი უნდა იყოს, — შენიშნა სანჩომ, — რადგან აგერ მეორე მხარეზედაც ისეთივე მტვერი მოჩანს.

ღონ კიხოტმა ფიცხლავ უკან მოიხედა, და რა დაინახა, სანჩომ მართალს ამბობდა, მეტისმეტი სიხარულით აღივსო, რადგან სრულებით დარწმუნდა (მაგრამ თუ არ სრულებით, სხვანაირად დარ-

წმუნებული ის არასოდესაც არ ყოფილა), რომ ორი დიდი ლაშქარი ერთმანეთის წინააღმდეგ საბრძოლველად მიდიოდა. აქ გასაოცარიც არა არის რა, თუ გავიხსენებთ, რომ არეული გონება მის თვალებს ყოველწამს უხატავდა გრძნეულებს, ჯადოქრებს, თვალთმაქცებს, მიჯნურთა სიმშავეს, ბრძოლებსა და ფალავნობას, რომელთა შესახებ მოთხრობილია რაინდულ რომანებში. ის კი არა, მტვერი ორი პირდაპირ მიმავალი ცხერის ფარისაგან აღიოდა და მტერის სისქისაგან ორიოდ ნაბიჯზე თუ გაარჩევდა იმას კაცი, თორემ შორიდან სულ არა გაირჩეოდა რა. რაკი ასეთი მტკიცე დარწმუნებით ეუბნებოდა დონ კიხოტი, ის მტვერი ჯარებისაგან არის აღენილიო, ბოლოს და ბოლოს, სანჩომაც დაიჭერა და ჰკითხა:

— ახლა ჩვენ რაღა უნდა ვქნათ, ბატონო?

— ჩვენ რა ვქნათ? მხარი უნდა დავუჭიროთ უღონოთა და დავრდომილთ, — მიუგო დონ კიხოტმა. — მაგრამ რადგან კარგი იქნება იმ მხედართა სახელები იცოდე, რომელნიც ახლავ წინ წარმოგვიდგებიან, საჭიროდ მიმაჩნია გითხრა: აი, ჩვენ პირდაპირ მომავალ ლაშქარს დიდი იმპერატორი ალიფანფარონი მოუძღვის, ტრაპობანის უზარმაზარი კუნძულის * მფლობელი; ხოლო ჩვენს უკან მომავალ ლაშქარს — მისი მტერი გარამანტების მეფე პენტაპოლინ „დამკლავებული“ წინამძღვრობს, — ეს მეტი სახელი იმიტომ ჰქვია, რომ ბრძოლის დროს მარჯვენა ხელს ილლიამდის დაიმკლავებს და დაიკაპიწებს ხოლმე.

— ამ მეფეებს რად მოსდით ჩხუბი, ან გასაყოფი რაღა აქვთ? — ჰკითხა სანჩომ.

— იმიტომ, რომ ალიფანფარონი გადაბრჯნილი წარმართია; პენტაპოლინის ქალი შეუწყვარდა, გასაოცარი მშვენიერი, მაგრამ ქრისტიანი. პენტაპოლინს არ უნდა წარმართ მეფეს ქალი მისცეს, ვიდრე ცრუ წინასწარმეტყველ მაჰმადის სარწმუნოებას არ უარყოფს და ჩვენს სარწმუნოებას არ მიიღებს.

— ჩემს წვერსა ვფიცავ, პენტაპოლინი მართალია! — დაიძახა სანჩომ, — მზად ვარ მისი მხარე დავიჭირო, რითაც კი შევიძლებ.

— მაგით შენ მხოლოდ შენს მოვალეობას შეასრულებ, — უთხრა დონ კიხოტმა, — ასეთ ბრძოლაში მონაწილეობის მიღებისათვის საჭირო არ არის უთუოდ დალოცვილი რაინდი იყო.

— მით უკეთესი, — მიუგო სანჩომ, — ეს მეც კარგად მესმის, მაგრამ ამ ჩემს ვირს რაღა ვუყო? ისეთ ალაგს სად დავმალო, რომ ბრძოლის შემდეგ პოვნა აღვილად შევიძლო. ამით ომში ჩარევა კი უხერხულია, მგონი. ამასთანაც, ვეჭვობ, დიდ ომებში ვირებს ოდესმე მონაწილეობა მიეღოთ.

— მართალი ხარ, — უთხრა დონ კიხოტმა. — გირჩევ ეგ შენი ვირი თავის ნებაზე გაუშვა: კიდეც რომ დაგეკარგოს, სანანური არა გვექნება რა: გამარჯვების შემდეგ იმდენი ცხენი დაგვრჩება, რომ ადვილად შეიძლება ერთი ბედაური აირჩიო შენთვის. ალიფანფარონის ჯარში ისეთი საგანგებო ბედაურები მეგულება, რომ ვფიქრობ, ლამის როსინანტიც დავთმო-მეთქი. ახლა ყური დამიგდე, სანჩო, ვიღრე ეს ორი ჯარი ერთმანეთს შეებმის, ვინც კი ორივეში შესანიშნავი რაინდია, ყველას დაგისახელებ, და რომ უფრო ადვილად გაარჩიო თითოეული ცალ-ცალკე, იმ ბორცვზე ავიდეთ, იქიდან უფრო კარგად დაეინახავთ ორივე რაზმს.

ასეც მოიქცნენ ჩვენი გმირები, ბორცვის წვერზე ავიდნენ. მტვერს რომ არ დაეშალა, ორ ჯარის რაზმად მიჩნეულ ფარას ადვილად გაარჩევდნენ, მაგრამ რადგანაც რაინდი ყველას თავისი სწეული გონების თვალთ უცქეროდა, ამიტომაც სრულებით დაუფიქრებლად დაიწყო ხმამაღლა:

— აგერ, სანჩო, ხედავ იმ რაინდს, ნათელ-ყვითელი იარაღით რომ არის შექურვილი და ფარზე ყმაწვილი ქალი უხატია ფერხთით გვირგვინოსანი ღომით? ის არის მამაცი ლაურკალკო, პუენტე დე პლატას *მფლობელი. აგერ მეორე მხედარი, ოქროსყვავილებიან იარაღში რომ ზის და ფარის ლაუვარდოვან ფონზე სამი ვერცხლის გვირგვინი უხატია, ის მრისხანე მიკოკოლემბოა, კიროსის დიდი პერცოგი: მის მარჯვნივ უზარმაზარ მხედარს ვერ ხედავ? ის არის მამაცი ბრანდაბარბარან დე ბოლიჩე, სამი არაბეთის მბრძანებელი, ჯავშნის ნაცვლად გველის ქერქი აცვია და ფარის მაგიერ, როგორც ამბობენ, იმ ტაძრის რკინის კარი უჭირავს, სიკვდილის ჟამს სამსონმა რომ ძირს დასცა ფილისტიმლელთა სამავიეროს გადასახდელად. ახლა, თუ მეორე მხარეს მიხედავ, დაინახავ, რომ ამ მეორე ჯარს წინამძღოლობს ჯერ არავისგან ძლეული და ყველას დამმარცხებელი ტიმონელ კარკა ხონელი, პატრონი ახალი ბისკაისა. მის აბჯარს ოთხ ფონად ოქრო, ვერცხლი, სევადი და მინანქარი აქვს გადაკრული, ფარს ოქროს კატა უმშვენებს, მუქ ფონზე გამოხატული და ქვეშ სამი ასო უწერია: მ. ი. უ. ეს ასოები მისი სატრფოს სახელის დასაწყისი ასოებია, როგორც ამბობენ, უბადლო მშვენიერი მიულინისა, პერცოგ ალფენიკენ დელ ალგარბეს ასულისა. ახლა აგერ იმ რაინდს მიხედე, დიდ-ლონიერ ტაიჭზე რომ ამხედრებულა და თავის სიმძიმით წელში გაუღრეკია; თეთრ-სპეტაკი იარაღი ასხია და უნიშნო თეთრი ფარი უჭირავს. ეს ახლადდალოცილი რაინდია — პიერ პაპინი, საფრანგეთის მშვენება, უტრიკის საბარონოთა სენიორი. აი, ის მოშორებით კი-

დევ, ცისფერლაქევეარდოვანი იარაღი რომ ასხია და რკინის დეზებს კრელზოლებიან ფეხმარდ ზებრას გვერდებში რომ ურკობს, ის ნერბიის მძლავრი პერცოგი ესპარტაფილარდო დელ ბოსკეა, ფარზე სატაცურის კონა აქვს ნიშნად და კასტილურ ენაზე აწერია დევიზი: „ჩემი ბედ-იღბლის კვალი ეძიე“.

და ასე, დონ კიხოტმა თავის ოცნებით მოჩვენებულ ჯარებში ბევრი სხვა რაინდიც ჩამოთვალა, და როგორც მისი შერყეული გონება უჩვენებდა, ყველას იმ სახით ხატავდა და იმ ფერისა და ჯურის იარაღსა და ფარ-ხმალს ასხამდა. თავისი ჭკუაარეულობის ჩაგონებით გატაცებულმა შეუსვენებლად განაგრძო:

— ეს ჯარები, ჩვენ წინ რომ იშლებიან, მრავალი ერისა და ტომისაგან არიან შემდგარნი: აგერ ის ხალხი, ღმერთთაგან ქსანტად წოდებულ ტკბილ მდინარეთა წყალს რომ სვამს, და თვითონ კი ამ მდინარეს სემანორს ეძახის. მათ შემდეგ მასილიონის მინდვრებზე მცხოვრები მთიულნი არიან; იმათ შემდეგ იმ ხალხის მხედრობა მოჩანს, ბედნიერ არაბეთში წმინდა ოქროს ქვიშას რომ სცრის; მათ იქით ისინი არიან, თერმოდონის მწვანე ნაპირებამდე რომ ბინადრობენ და ისინიც, მრავალგვარი საშუალებით რომ ოქროსქეიშიან პაკტოლს სძარცვავენ. მათ მოსდევენ უპირო და ცრუნუმიდიელნი და მშვილდოსნობაში განთქმულნი სპარსნი; მერე არიან რბენის დროს მარჯველ მებრძოლი მიდიელნი და პართელები, არაბნი თავიანთ საელო კარვებით, სკვითები, კანით თეთრნი და გულით მძევნარენი; ეთიოპები, ტუჩებში რომ რგოლებს იყრიან. დასასრულ, მრავალი სხვა ხალხიც არის, რომელთა სახის მოყვანილობას ცხადად ვხედავ და კარგადაც ვცნობ, მაგრამ სახელები კი აღარ მახსოვს. მეორე ჯარში იმ ხალხის მხედრობა მოჩანს, ზეთისხილის ხეებით დაჩრდილული ბეტისის ბროლივით ანკარა წყალს რომ სვამენ, ისინიც — ოქროსმომტანი ტახოს უხვი წყლით პირს რომ იბანენ და გრილდებიან; ისინიც — ლვთაებრივი ხენილის სამკურნალო წყლით რომ სტკებებიან, ისინიც — ტასტეზიის პოხიერი სამოვრებით უხვ ველებს რომ სთელავენ; ისინიც — ხერესის მინდვრებზე უღარდელად რომ მხიარულობენ, — მდიდარი ლამანჩელებიც — ოქროსფერი პურის თავთავის გვირგვინებით მორთულნი რომ არიან, ძველი გუთების უკანასკნელი შთამომავალნი, ჯაჰვ-ჯაეშანში ჩამსხდარი ვაჟკაცებიც, მღორედ მდინარე პისუერგაში მობანავე აღამიანები, ისინიც — თავის ურიცხვ ფარებს დაკლაკნილი გვადიანის შუა მდებარე ნოყიერ სამოვრებზე რომ მწყემსავენ; ისინიც — პირენეს უღრან ტყეებსა და აპენინის თოვ-

ლიან მწვერვალებზე სიცივისაგან რომ ცახცახებენ; ერთი სიტყვით, ყველა ხალხი და ტომი, რომელსაც აცხოვრებს და კვებავს ევროპა.

ღმერთო ჩემო, ყველა ამ ხალხისა და ქვეყნის ჩამოთვლა ვის შეეძლო, რასაც ღონ კიხოტი ასახელებდა და ხელდახელ, დაუფიქრებლად, იმ განსაკუთრებულ თვისებას აძლევდა, რაც სიცრუით სავსე წიგნებიდან ჰქონდა ამონაკითხი. სანჩო გულდასმით უსმენდა მას და, რაც კი შეეძლო, აქეთ-იქით აცეცებდა თვალებს, რომ თავისი ბატონისაგან დასახელებული რაინდი ან გოლიათი დაენახა, მაგრამ რაკი ვერაფერს დაინახა, აბეზარმოსულმა დაიძახა:

— ეშმაკმა რა მიყოს, თუ მე აქ ან რაინდსა და ან გოლიათს ვისმე ვხედავდე, მათი მსგავსი რამეც კი არსად ჩანს; გუშინდელი მოჩვენებისა არ იყოს, იქნებ ესენი ყველანი აჩრდილები არიან და ყველაფერი ეს ჯაღოქრობაა?

— ნუთუ შენს ჭკუაზედა ხარ, სანჩო?— შეუტია ღონ კიხოტმა. — განა ცხენთა ჭიხვინი და დაფდაფ-საყვირის ხმა არ გესმის?

— ცხვრების ბლავილის მეტი არაფერიც არა მესმის რა, — მიუგო სანჩომ.

მართალსაც ამბობდა, რადგან ახლა იმათ ახლოს სწორედ ცხვრის ორი ფარა იყო.

— მე როგორც ვატყობ, სანჩო, შიშისაგან ყველაფერი უკუღმა გეჩვენება, — უთხრა ღონ კიხოტმა. — საყვირველიც არ არის, რადგან შიში გრძნობებს ურევს ადამიანს და გრძნობაარეული კი ნამდვილი სახით ველარას დაინახავს. თუკი შიშს აგრე ძალიან აუტანიხარ, განზე გადექ და მარტო დამტოვე. მარტოც მოვახერხებ იმ მხარეს გადავწონო გამარჯვება, რომელსაც მივემხრობი.

ესა თქვა, აბჯარი მოიმარჯვა, როსინანტი შექუსლა და ელვის სისწრაფით ქვევით დაეშვა.

— ჩემო ბატონო, სენიორ ღონ კიხოტ, მოიცადეთ, შესდექით! — უკან მიჰყვიროდა სანჩო. — მამიჩემის ცხონებამ, ცხვრის ფარებია... ღვთის გულისათვის, უკან დაბრუნდით! აბა სად ეშმაკებში ხედავთ მანდ რაინდებს, მხედრებს, ცისფერ ფარებს, კატებს, სატაცურს და სხვა ჯანდაბას; მანდ ხომ ცხვრების მეტი არა არის რა; თუ ღმერთი გწამთ... აბა, რას სჩადიხართ!.. ღმერთო მიშველე, მე საბრალოს!

მაგრამ ღონ კიხოტი ვერაფერმა შეაჩერა, იგი ხმამაღლა გაყვიროდა:

— მამაცად, რაინდებო, დიდებულ იმპერატორ პენტაპოლინ დამკლავებულის დროშის ქვეშ მებრძოლნო ყოჩაღად! აქ მომყევით!

და გიჩვენებთ, როგორ ჩქარა და ადვილად გადაეუხადო მაგიერი მის მტერს, ალიფანფარონ ტრაპობანელს!

ამ ყვირილით შიგ შუა ფარაში შეაგლო როსინანტი და საცოდავ ცხვრებს შუბის ძგერება დაუწყო და მერე ისეთი გაშმაგებით ჰგმირავდა იმათ, თითქოს მართლა თავის მოსისხლე მტერსა მუსრავესო. მეცხვარეებმა ჯერ ვედრება დაუწყეს — ცხვრებისათვის თავი დაენებებინა, მაგრამ რაკი ხვეწნით ვერა გააწყეს რა, შურდულები მოიხსნეს და მუშტის ოდენა ქვებს ზუზუნი აუყენეს. ღონ კიხოტმა იმათ ყური სულ არ ათხოვა, თავის ჯაგლაგს ფეთიანივით აქეთ-იქით ატრიალებდა და თან ყვიროდა:

— ერთი მეჩვენე სადა ხარ, ამაყო ალიფანფარონ! ნუთუ ვერა ხედავ, რომ მარტო ერთი რაინდი მოვდივარ შენთან საბრძოლველად და ამ ჩემი ლახვრით კიდეც გაგმირავ; ხომ არა გგონია, შეგარჩინო, მამაც პენტაპოლინ გარამანტელს რომ შეურაცხყოფა გინდა მიაყენო?

ამის თქმაზე შურდულიდან ნატყორცი ერთი ისეთი ქვა მოხვდა, რომ ორი გვერდი შიგ მუცელში შეუდრიკა. ეს რომ იგრძნო, ღონ კიხოტმა მოკლულად ანდა მძიმედ დაჭრილად ჩათვალა თავი, მაგრამ თავის სასწაულთმოქმედი ბალზამი მოაგონდა თუ არა, მაშინვე ჯიბიდან ამოიღო და მოიწაფა. ჯერ ორი ყლუპიც არ გადაეკრა და პირიდან არ მოეხსნა, რომ მეორე ქვა მოზუზუნდა, ჰურქელი მთლად მიულეწა, შიგ ნადგომი ზედ გადაასხა, ორი თითი დაუყეფა და თანაც სამი თუ ოთხი კბილი ჩამატვრია. პირველ ქვას თუმცა ვაჟაკურად დაუხვდა, მაგრამ მეორეს კი ველარ გაუძლო და ცხენიდან ძირს ჩამოვარდა. ეს რომ მწყემსებმა დაინახეს, მსწრაფლ საშველებლად მივიდნენ, მაგრამ მკვდარივით გაშლართული რომ ნახეს, შეშინდნენ, შევიდოდე დახოცილი ცხვარი აკრიბეს, ზურგზე წამოიკიდეს და საჩქაროდ იქიდან აიბარგნენ.

სანჩო ამ თავხედურ ვაჟაკობას ბორცვიდან უცქეროდა, გამწარებული წვერს იგლეჯდა და იმ დღესა და საათს წყევლიდა. რა დღიდანაც ბედმა ამ გიჟი ბატონის მსახურად გახადა, და როდესაც ძირს ჩამოვარდნილი დაინახა და მწყემსებიც იქიდან წასულები, ბორცვიდან ჩამოვიდა და ბატონთან მივიდა. რაინდი თუმცა თავის გონებაზედაც იყო, მაინც მეტად ცუდ ყოფაში დახვდა.

— ახლა ხომ გაიგეთ ჩემი სიმართლე. — უთხრა ღონ კიხოტს, — განა უკან დაბრუნებას ტყუილად გეხვეწებოდით? ტყუილად გიყვიროდით, ჯარი არ არის, ცხვრების ფარაა-მეთქი?!

— ღიახ, — მიუგო ღონ კიხოტმა, — ახლა ცხადად ვხედავ, რა ონებსაც მიწვრება ის ბოროტი, მაგრამ დიდი ბრძენი, ყველგან

ჩემი მდევნელი ჯადოქარი. იცოდე, სანჩო, გრძნეულებისა და ჯადოქარებისთვის მეტად ადვილია რაც უნდათ, ის მოგვაჩვენონ. აა ახლაც იმ ჩემზე გადაკიდებულმა, იმ უმსგავსო კუდიანმა — გრძნეულმა, წინაღვე იცოდა, რომ ამ ბრძოლაში დიდად გავითქვამდით სახელს და შურით მტრის ჯარი ცხერის ფარებად გადააქცია. თუ ჩემი არა გჯერა და გინდა გაფანტო შენი ეჭვები და ჩემს სიმართლეში დარწმუნდე, აგრემც ღმერთი გიშველის, აბა შენ ვირზე შეგეჭვ და ჩუმად უკან გაედევნე იმ ტყუილ ფარებს და ათვალე რე, — მაშინ თვითონ დაინახავ, რომ კარგა მანძილს გასცილდებიან თუ არა. მაშინვე ნამდვილი რაინდებისა და მხედრების სახეს მიიღებენ. სწორედ ისეთს, როგორაც წელან აგიწერე. მაგრამ დაიცა, ასე უცბად ნუ წახვალ, ჯერ ჩემთვისა ხარ საჭირო. მოდი, ერთი, გამისინჯე რამდენი კბილი ჩამიმტვრიეს ბრძოლაში? ასე მგონია, ერთი კბილიც აღარ შემრჩა-მეთქი.

ამ ბრძანებაზე სანჩო ისე ახლო მივიდა თავის ბატონთან. თითქოს შიგ პირში უნდა ჩასძრომოდა, და ეს სწორედ იმ დროს მოხდა, როცა ბალზამმა რაინდის კუჭში თავისებური მოქმედება დაიწყო. საჭურველმტვირთველი ღონ კიხოტის ყბების გასასინჯად დაიხარა თუ არა, მან ისეთი საშინელი ბოყინი ამოუშვა, რომ რაც კი რამ მუცელში ჰქონდა, ყველაფერი თოფის გასროლის ძლიერებით ამოანთხია, შემბრაღე საჭურველმტვირთველს წვერებზე შეასხა და სულ შიგ ცხვირში შეუხრჩოლა.

— ყოვლად წმიდაო ღვთისმშობელო! — წამოიძახა სანჩომ, — ეს რა ამბავია ჩემს თავს, ალბათ უკანასკნელი საათი დაუდგა ან უბედურს, რომ წმინდა სისხლს ანთხევს.

მაგრამ როცა კარგად გასინჯა, ფერით, სუნით და გემოთი დარწმუნდა, რომ, რაც იმას სისხლი ეგონა, რაინდის მუცლიდან ამონანთხევი ძვირფასი ბალზამი იყო. მაშინ სანჩოს ისე აერია გული, რომ გულის ძმარება დაემართა, კუჭი მთლად გადმოუბრუნდა და შიგ პირში დაუწყო ღონ კიხოტს ნთხევა. რაინდმა და საჭურველმტვირთველმა ამ მშვენიერ ყოფაში რამდენიმე წამი დაჰყვეს და ისე გაწუწუეს ერთმანეთი და ისე აპრიალდნენ, ადამიანს ეგონებოდა, ორივესთვის მარგალიტი შეუყრიათო.

ამ სიამოვნების შემდეგ გონს რომ მოვიდნენ. სანჩო ვირთან გაეჭანა, მჩვარი რამ ამოელო ჩანთიდან თავისი და ღონ კიხოტის პირის მოსაწმენდად, მაგრამ ჩანთა ვირზე აღარ დახვდა. ელდისაგან კინალამ ჰკუპაზე არ შესცდა, გინება და ბედის წყევლა დაიწყო და ბეჭითად გადაწყვიტა ღონ კიხოტისათვის თავი დაენებებინა და

შინ დაბრუნებულ იყო, თუმცა ამით ჯამაგირსაც კარგავდა და დაპირებული კუნძულის ოდესმე მართვა-გამგეობაზედაც ხელს იბანდა.

ამასობაში ღონ კიხოტი ფეხზე წამოღდა, მარცხენა ხელი ყბაზე მიიღო, რომ პირიდან დანარჩენი კბილებიც არ გადმოსცვენოდა. მარცხენა ხელი წაავლო იქვე გვერდზე უძრავად მდგომ როსინანტის აღვირს (ასე წყნარი და ერთგული ცხოველი იყო ის ცხენი!) და რის ვაი-ვაგლახით საჭურველმტვირთველთან მივიდა, თავჩაქინდრული და დაღონებული თავის ვირს კისერზე ნიდაყვით რომ დაბჯენოდა. მეტად შეწუხებული რომ ნახა სანჩო, ღონ კიხოტმა უთხრა.

— სანჩო, ერთი კაცი მეორეზე რით უკეთესობს, თუ არა იმით. რომ ერთი მეორეზე მეტს აკეთებს? ჩვენ რომ ვაი-ვაგლახი გვატყდება თავს, იმას გვაუწყებს, რომ კარგი დღეები ჩქარა დაგვიდგება და ბედნიერებასაც მალე მივალწევთ. ეს იმიტომ, რომ ქვეყანაზე ყველაფერს, კარგსაც და ავსაც, საზღვარი აქვს. რამდენად უფრო დიდხანს ვიქნებით ბედისაგან დევნილნი, იმდენად უფრო მეტი იმედი უნდა ვიქონიოთ, რომ ბედნიერებას ჩქარა მივალწევთ. მაშ, ჩემო მეგობარო, შენ ძალიანაც არ უნდა დალონდე იმ უბედურებაზე, რაც მე მემართება, — რადგან იმ უბედურებაში შენ არავითარი მონაწილეობა არა გაქვს.

— როგორ თუ მონაწილეობა არა მაქვს! — შეჰყვირა სანჩომ. — გუშინ რომ საბანზე აფრენდნენ, ის განა მამიჩემის შვილი არ იყო? დღეს კიდევ საგზაო ავლადიდებით სავსე ჩანთა რომ დავკარგე-სხვისა იყო და არა ჩემი?

— ნუთუ მართლა დაკარგე?! — შეჰყვირა ღონ კიხოტმა.

— დავკარგე, დიახ, დავკარგე! — მიუგო სანჩომ.

— მაშ, დღეს ჩვენ ლუკმასაც ვერ ჩავიდებთ პირში, — თქვა რაინდმა.

— დიახაც ვერ ჩავიდებთ, — წარმოთქვა სანჩომ, — გარშემო, ამ ველზე ბალახი რომ არ ხარობდეს, და თქვენც იმის ძებნასა და არჩევანში გაოსტატებული არ იყოთ; აკი ბრძანეთ, გაჭირვებაში რაინდები ბალახითაც კმაყოფილდებიანო, მეტადრე თქვენისთანა ბედშავი რაინდები.

— ეგ ხომ აგრეა, მაგრამ მაინც ახლა ერთი ნატეხი თეთრი ან თუნდა უბრალო სოფლური პურის ყუა და ზედაც შესატანებლად ორიოდ შებოლილი სარდინი ყველა იმ ბალახბულახს მიჩვენია, რაც კი რამ დოქტორ ლაგუნას განმარტებით დიოსკორიდს აქვს აღწერილი. * მაინც, ჩემო კეთილო სანჩო, — უთხრა ღონ კიხოტმა, — ეგ მწუხარება იქმარე, ვირზე შეჯექ და გამოძევე, წავი-

დეთ. მერწმუნე, ჩემო მეგობარო, ყოვლადმოწყალე ღმერთი, რომელიც პაერის კოდო-ბუზების, მიწის მატლებისა და წყლის თავკომბალებისათვის ზრუნავს, კეთილთა და ბოროტთა ზედა ერთნაირად აწვიმებს, მართალთა და ცოდვილთა ზედა მზის სხივებს თანაბრად ჰვენს, ის ღმერთი, მით უმეტესად, ჩვენც არ დაგვტოვებს მისი წმიდა სახელის სადიდებლად მებრძოლთა.

— ღმერთმანი, თქვენ მქადაგებლობა უფრო შეგფეროდათ, ვიდრე მოგზაური რაინდობა, — უთხრა სანჩომ.

— მოგზაურ რაინდებს ყველაფერი უნდა ცოდნოდათ და ყველაფრის გაკეთება შეეძლოთ, — მიუგო ღონ კიხოტმა, — და ძველი დროის რაინდებში იყვნენ ისეთებიც, რომ შარავზეზზე ან სამხედრო ბანაკებში საქადაგებლად დადგებოდნენ ხოლმე და ისეთი სიმარჯვითა და ცოდნით ასრულებდნენ ამ საქმეს, თითქოს პარიზის უნივერსიტეტიდან ყოფილიყვნენ დოქტორებად გამოსულები. დამიჯერე, სანჩო, ჯერ არასოდეს მომხდარა, რომ ხმაღს კალამი დაეჩლუნგებინოს, ან კალამს ხმალი.

— ეგრე იყოს, — მიუგო სანჩომ. — ახლა კი წავიდეთ და ვეცადოთ ღამის გასათევი ბინა ვიპოვოთ სადმე. ღმერთმა კი ნუ ჰქნას, კვლავ ახალ ჯადოქარ მავრებს, ახალ მოჩვენებებს, ან საბანზე ზეფრენას და სხვა ჯანდაბას წავაწყდეთ, თუ არა და ეშმაკსაც წაუღია ყველაფერი. მიწამ მიყოს პირი, თუ რაიმე სურვილი მქონდეს მათთან შეხვედრისა.

— შვილო ჩემო, ღმერთი ახსენე, და საითაც გინდა, წამიყვანე, — უთხრა ღონ კიხოტმა. — ამ ჯერობაზე ამალამისათვის ბინის მოძებნა შენთვის მომინდვია, მაგრამ, ჯერ ერთი, მოიტა შენი ხელი და ზედა ყბა გამისინჯე, მითხარ, რამდენი კბილი მაკლია; ამ ალაგს მეტისმეტ ტკივილსა ვგრძნობ.

სანჩომ პირში ხელი ჩაუყო და ყბა თავიდან ბოლომდის გაუსინჯა ღონ კიხოტს და ჰკითხა:

— ამ მხარეზე რამდენი კბილი გქონდათ, თუ გახსოვთ!

— ოთხი მთლად საღი, სიბრძნის კბილს გარდა, — უთხრა ღონ კიხოტმა.

— და მერე არა ცდებით? — ჰკითხა კვლავ სანჩომ.

— აკი გეუბნები, თუ ხუთი არა, ოთხი მაინც-მეთქი, — გაუმეორა ღონ კიხოტმა; — იმიტომ, რომ არც ერთი კბილი არ ამომიძვრია და თავისთავადაც არ ამომვარდნია, არც მატლს გამოუხრავს და არც სიცივეს დაუფშვნია.

— მაშ, ახლა ამ მხარეზე, ქვევითა ყბაში თქვენს მოწყალეებას ორი და ნახევარი კბილიღა დარჩენია, ზევით კი — აღარც მთელი

და აღარც ნახევარი: აქ ყბა ისეა გასწორებული, რომ ნაკბილევაც აღარა ჩანს, ხელისგულივით მოსწორებულია ყველაფერი.

— ვაი, ჩემს ბედშავობას! — ჯავრიანად შეჰყვირა ღონ კიხობმა, როცა საჭურველმტვირთველისაგან ეს სამწუხარო ამბავი მოისმინა, — კბილების დაკარგვას ხელის მოკრა მერჩინა, მარჯვენისა კი არა, რითაც მახელილი მიჭირავს. უნდა იცოდე, სანჩო, რომ უკბილო პირი უდოლაბო წისქვილს მიემსგავსება, კბილი ჩვენთვის აღმასზე ძვირფასია. მაგრამ რაღას ვიზამ, რაკი რაინდის სამძიმო ცხოვრება ვიტვირთე, ყველა უბედურება უღრტვინველად უნდა ავიტანო. მაშ, დავივიწყოთ, ჩემო სანჩო, კბილები და ჩვენს გზას გაუდგეთ. ვირზე შეჯექ და წინ გამიძეხი, სადაც კი წამიყვან დღეს, ყველგან უარისუთქმელად მოგყვები.

სანჩომ გაუგონა ღონ კიხობს და იმ გზას დაადგა, საითაც უფრო იმედი ჰქონდა, რაიმე ღამისგასათევ ბინაზე ჩქარა მისულიყო, თანაც იმ შარავზას არ შორდებოდა, სადაც ბევრი ხალხი დაიარებოდა. რაკი ნელა მიდოდნენ, რადგან ღონ კიხობს, ყბების ძლიერი ტკივილის გამო, ჩქარა სიარული არ შეეძლო, სანჩომ თავისი დარდისა და ვარამის გასაქარველად და ბატონის ოდნავ გასართობადაც ბაასი გამართა და მრავალი სხვადასხვა ამბავი მოუთხრო. რასაც შემდეგ თავში გავიგებთ.

თ ბ ვ ი XIX

სანჩო პანსას გონიერული საუბარი თავის ბატონთან, მკვდარ კაცთან მომხდარი ფათერაკი და აგრეთვე სხვა ღირსშესანიშნავი ამბები

— ყველა ეს უბედურება, ამ უკანასკნელ დროს რაც დაგვემართა, როგორც ვფიქრობ, ჩემო ბატონო, — ეუბნებოდა სანჩო, — ღმერთმა იმიტომ დაგვატეხა თავს, რომ რაინდობის წესს უღალატეთ, თქვენი აღთქმა არ აასრულეთ: აკი სუფრაზე იმ დრომდის არ უღნა გაგეტეხათ პური, არც დედოფალთან გეცელქნათ და არც ის დანარჩენი რაღაც ჩაგედინათ, რაც იმ ცელქობას მოსდევს, ვიდრე ის მალანდრინია, თუ ვიღაც მავრი, კარგად აღარ მახსოვს, იმის ჩაჩქანს არ იშოვნინდით.

— შენ მართალი ხარ, სანჩო, — მიუგო ღონ კიხობმა, — მაგრამ ღმერთია მოწამე, რომ ეგ აღთქმა დამავიწყდა; აბა, შენც სწორედ იმიტომ დაისაჯე საბანზე ფრენით, რომ მაგ ჩემს აღთქმას თავის

დროზე არ მომაგონებდი ხოლმე. მაინც ვეცდები, ეგ ჩემი შეცდომა გამოვასწორო, — არცთუ ძნელია, — სარაინდო წესები გვიმოდვარებენ, რომ ყოველგვარი ცოდვის მონანიება შესაძლებელიაო.

— განა მე აღთქმა დამიდვია რაიმე?! — შეჰყვირა სანჩომ.

— აღთქმა დაგიდვია თუ არა, ეგ სულ ერთია, — მიუგო დონ: კიხობმა. — შენს თავს იმ ბრალდებიდან ვერ გამოიხსნი, ვითომც ჩემი ცოდვების თანაზიარი არ იყო. ასეა თუ ისე, მაინც საჭიროა. ვეცადო როგორმე სინდისი გავიწმინდო და შეცდომა გამოვასწორო.

— თუ აგრეა, — უთხრა სანჩომ, — მაშ, ეცადეთ თქვენი სიტყვა. იმ აღთქმასავით არ დაივიწყოთ ხოლმე, თორემ ვინ იცის, იმ მოჩვენებებს კიდევაც ხალისმა მოუაროს — ჩემით შეიქციონ თავი და, ვინ იცის, იქნებ თქვენი მოწყალებითაც, თუ მეორედაც წაიბოროდეთ როგორმე.

ჩვენი ფათერაკების მაძებარნი ამგვარი ლაპარაკით ისე გაერთვნენ, რომ შუა მინდორში დაუღამდათ და აღარ იცოდნენ, თუ იმდამის საფარი სად ეშონათ. უარესი ჭირი კიდევ ის იყო, რომ: ორივეს შიმშილით კუჭი უხმებოდათ, რადგან მთელი მათი საგზალი: დაკარგულ ჩანთას თან გაჰყვა. ამ გაჭირვებას ისიც ზედ დაერთო, რომ ახლა ოცნებითი კი არა, მართალი ფათერაკი დაემართათ. თუმცა ძალიან ბნელი ღამე იყო, მაინც განაგრძობდნენ გზას, რადგან სანჩოს იმედი ჰქონდა, ამ შარავზაზე ერთი ორიოდ მილის შემდეგ რაიმე ფუნდუქს მივადგებითო. ამ უკუნეთ ღამეში მიმავალმა, შიმშილისაგან შეწუხებულმა საქურველმტვირთველმა და ქამისმონატრულმა მისმა ბატონმა უცებ შორს გზაზე მომავალი მრავალი ანთებული მაშხალა დაინახეს, რაც უთვალავ მოძრავ ვარსკვლავად მოეჩვენათ. ამის დანახვაზე სანჩო სრულებით დაიბნა, დონ კიხობს ციებისგვარმა ჟრუანტელმა დაურბინა ტანში. ჩვენმა ფათერაკის მაძებრებმა თავისი პირუტყვები შეაყენეს, ერთმა ვირს მოსართავი მოუჭირა, მეორემ ცხენს ალვირი მოქაჩა და იმ საოცარ სინათლეს ხმაგაკმენდილი გაშტერებით დაუწყეს ცქერა: რაც უფრო უახლოვდებოდა ეს სინათლე, მით უფრო იზრდებოდა. შეშინებულმა სანჩომ სინდიყით მოწამლულიყით დაიწყო ცახცახი: დონ კიხობსაც თმა ყალყზე დაუდგა, მაგრამ გული ჩქარა გაიმადგრა და ოდნავ შეძრწუნებულმა უთხრა სანჩოს:

— არავითარი ეჭვი არ არის, სანჩო, რომ ჩვენ ახლა ყველაზე მეტად გასაოცარი, ღირსშესანიშნავი და უსაშინელესი ფათერაკის წინაშე ვდგავართ და მეც ვალდებული ვარ, სრული ჩემი ძალდონე და სიმამაცე ახლა გამოვიჩინო.

— ვაი ჩემს თავს, — შებღავლა სანჩომ, — ახლა კი დავიღუპე:

თუ ესენიც კვლავ მოჩვენებანი არიან, და ანკი სხვას რას უნდა: მოელოდეს აქ კაცი, ახლა საამათო გვერდები ვისლა ვთხოვო?

— რაგვარი მოჩვენებანიც არ უნდა იყვნენ, — განუცხადა ღონ კიხობმა, — მაგ შენი სამოსის სულ მცირე ძაფსაც კი ვერ შეეხებიან. თუ ამას წინათ გაჭირვებაში ვერ მოგეშეველე, ეს მხოლოდ იმიტომ მოხდა, რომ კედელზე გადმოცოცება ვერ მოვახერხე; ახლა კი გაშლილ მინდორზედა ვართ და როგორც მესურვება, ჩემს ხმაღს ისე დავატრიალებ.

— ამათაც თუ ისე მოგაჯაღოვეს, როგორც ამას წინათ მოხდა, — შენიშნა სანჩომ, — მაშინ ამ გაშლილ მინდორს რალა ჯანდაბაში მოიხმართ!

— მაინცდამაინც სულით ნუ დაეცემი, ჩემო სანჩო, შენი ვაჟ-კაცობა მოიხმე და ჩემსას კი ჩქარა დაგანახვებ. — მიუგო ღონ კიხობმა.

— ნება თქვენი იყოს, — უპასუხა წაქეზებულმა სანჩომ. — ღმერთი იყოს თქვენი შემწე. ვეცდები ყოჩაღად ვიყო.

მერე რაინდი და საჭურველმტვირთველი გზას იქით გავიდნენ და იმათკენ მოძრავე სინათლეს დაკვირვებით ადევნებდნენ თვალს. პატარა ხანს უკან თეთრად მოსილი ხალხის გუნდი გაარჩიეს. ამ უცნაური სურათის დანახვით, წინათ გაგულისებულმა სანჩომ შიშისაგან კბილების კაწკაწი მორთო, თითქოს გააციო, და როცა გზაზე ოცამდის თეთრმოსასხამიანი ცხენოსანი ხელში ანთებული მაშხალებით ცხადად გაარჩია, ეს შიში გაუორკეცდა. ცხენოსნებს შემდეგ შავებგადაფარებული საკაცე მოჰქონდათ, ამ საკაცეს კიდევ ექვსი შავებმოსილი კაცი მოსდევდა და ისეთი გრძელი შავი ტოლომები ესხათ, ჯორის ფეხებსაც ჰფარავდა. დინჯ სიარულზე ეტყობოდა, რომ ისინი ჯორებზე ისხდნენ და არა ცხენებზე. ეს თეთრი მოჩვენებანი წყნარი ნაბიჯით მოდიოდნენ და დაბალი მწუხარე ხმით რალაც გაუგებარ სიტყვებს ბუტბუტებდნენ. ამ უცნაურ სანახავს, მეტადრე ასეთ დროს და ამ უდაბურ ადგილას, არ შეიძლებოდა სანჩოსათვის შიშისზარი არ დაეცა. ვაი, რომ ასე არ მოუხდა ღონ კიხობს. რაც უფრო გული უსკდებოდა სანჩოს, იმდენად მის ბატონს სიმამაცე ემატებოდა და თვალეში რალაც დიდებული, მის რომანებში აღწერილი ფათერაკები ეჩხირებოდა.

მან წარმოიდგინა, რომ მკვდარი ან მძიმედ დაჭრილი ვინმე რაინდი მოჰქონდათ და იმის გულისათვის მაგიერის გადახდევინება მხოლოდ ამის ვალი იყო. ეს რომ წარმოიდგინა, ბევრი აღარ უფიქრია და, როგორც მუდამ ჩვეულებად ჰქონდა, მაშინვე უნაგირზე გასწორდა, შუბი მაგრა დაბლუჯა, გაბედული სახით ჩაღდა.

შუაგზაში, რომ ის მოჩვენებანი ვერ ასცდენოდნენ, და როდესაც მოახლოვდნენ, საშინელი ხმით შეუტია:

— შესდექით, რაინდნო! ვინც უნდა იყვეთ, შესდექით-მეთქი! საჩქაროდ მითხარით, ვინა ხართ, საიდან და სად მიდიხართ და მაგ საკაცით რა მიგაქვთ? მე როგორც ვამჩნევ, ან ბოროტების მსხვერპლნი ხართ და ან თქვენ თვითონ რაიმე საზარელი ბოროტების ჩამდენი. მითხარით-მეთქი, რადგან ვალდებული ვარ ან თქვენი გულისათვის ვიძიო შური, ან თვითონ თქვენ მოგკითხოთ მაგიერი.

— თქვენთან ხანგრძლივად სალაპარაკოდ არა გვცალია, — უთხრა ერთმა თეთრპერანგიანმა ცხენოსანმა. — ფუნდუკამდის შორს არის და მივეშურებით.

ეს უთხრა და გასაჩქარებლად ჯორს დეზი ჰკრა, მაგრამ ამაოდ. ამ პასუხით ფრიად ნაწყენმა დონ კიხოტმა აღვირში წაავლო ხელი ჯორს და უწინდებურად დაუყვირა:

— შესდექით-მეთქი, გეუბნებით, და ცოტა მეტი ზრდილობა იქონიეთ. ჩემს კითხვაზე მიპასუხეთ, თუ არა ახლავ ყველას ერთად ბრძოლაში გიწვევთ.

ჯორი მხდალი გამოდგა, ხელის წაველებაზე ყალყზე შედგა, თვითონაც წაიქცა და მხედარიც ქვეშ მოიყოლა. ამაზე ერთმა ამ მგზავრების მსახურმა დონ კიხოტს გინება დაუწყო. უამისოდაც გაბრაზებული რაინდი მივარდა ერთ შავებიან მგზავრს; ვინც კი პირველი მოხვდა ხელში, შუბი ჰკრა და ჯორიდან ძირს ჩამოავდო, მერე მეორეს მივარდა, მერე მესამეს, და უნდა გენახათ, ამ მგლოვიარე ხალხში რა სიმარდითა და სიმარჯვით ათოხარიკებდა თავის თითქოს ფრთებშესხმულ, გაამაყებულ როსინანტს. უბედურება ის იყო, რომ ყველა ეს მგზავრი უიარაღო იყო, ამასთანავე მხდლებიც გამოდგნენ. პირველსავე შეტაკებაზე უბრძოლველად აქეთ-იქით გაიფანტნენ ანთებული მაშხალებით; მაშვარეთის ხალხი ეგონებოდა კაცს, ყველიერის ღამეებში რომ მაშხალებით დარბიან ხოლმე. ხოლო, ვისაც შავი ტოლომა ესხა, ისე გაიხლართა შიგ, რომ მოძრაობა ეძნელებოდა. მაშ, რალად გაუჭირდებოდა დონ კიხოტს, რომ გულისმოჭერებადის მოეცხო მათთვის გვერდებში და ბრძოლის ველიდან მიმოეფანტა. იმ საბრალოებმა წარმოიდგინეს, რომ დონ კიხოტი აღამიანი კი არა, ეშმაკი იყო, ჯოჯოხეთიდან გამოვარდნილი, და იქ იმათ დასასჯელად მოსულიყო, რა არის მათთვის მკვდარი გამოეგლიჯა ხელიდან.

სანჩო თვალეზღაყეტილი უცქეროდა ამ ამბავს, და თავის ბატონის სიმამაცით მეტად გაოცებული ფიქრობდა: „დალაზვრა

ღმერთმა, ეს ჩემი ბატონი მართლა რა ყოჩაღი ყოფილა. ტყუილად კი არ ამბობდა ხოლმეო“. ამასობაში, პირველად რომ ჯორმა მგზავრი ძირს ჩამოაგდო, ის ისევ მიწაზე ეგდო და მისი მაშხალაც იქვე ახლოს ანთებული დარჩენილიყო. დონ კიხოტმა რომ მაშხალის შუქზე დაინახა იგი, მივიდა, შუბი ყელში მიაბჯინა და მაღალი ხმით უბრძანა: დამნებდი, თორემ ახლავე მოგკლავო.

— ამაზე მეტად როგორღა დაგნებდი, — უპასუხა საბრალომ, — ადგილიდან კი ვეღარ დავეძრულვარ და, მგონია, ფეხიც მოვიტეხე... მაგრამ, ჩემო ხელმწიფეო, თუ აზნაური ბრძანდებით და ამასთან ქრისტიანი, გემუდარებით, ნუ მომკლავთ. მკრეხელობას ჩაიდნთ. რადგან ლიცენციატი ვარ პირველი ხარისხით დაჯილდოებული და უკვე სასულიერო წოდებაში ვარ გამწესებული.

— თუ სასულიერო წოდებისა ბრძანდებით, მამ რაღა ეშმაკმა მოგიყვანათ აქ? — ჰკითხა დონ კიხოტმა.

— ეშმაკმა კი არა ჩემმა უბედურმა ბედმა-თქო, — მიუგო საბრალომ.

— უფრო უარესს მოელოდეთ, თუ ახლავ ყველა ჩემს კითხვაზე პასუხს არ მომცემთ, — შეუტია დონ კიხოტმა.

— ყველაფერზე სიამოვნებით გიპასუხებთ. თქვენო მოწყალე-ბავ, — წირიპინებდა ლიცენციატი. — უწინარეს ყოვლისა. უნდა მოგახსენოთ, რომ თუმცა ლიცენციატი ვითხარით, მაგრამ ჯერ მხოლოდ ბაკალავრი ვარ, ალონსო ლოპესი, ტომით ალკობენდასელი. მე და თერთმეტი სხვა მღვდელი, მაშხალებით რომ აქეთ-იქით გაიქცნენ. ქალაქ ბაესიდან მოვდივართ და იმ საკაცეზე მდებარე ცხედარს სეგოვიას მივასვენებთ სავგარეულო აკლდამაში დასაკრძალავად. ის ცხედარი აზნაურისაა და დროებით ბაესში იყო დამარხული.

— მერე და ვინ მოჰკლა იგი? — ჰკითხა დონ კიხოტმა.

— ღვთისაგან მოვლენილმა სახადმა, — მიუგო ბაკალავრმა,

— მამ, თუ ეგრეა, ღმერთს გაუთავისუფლებივარ, რომ მაგის სიკვდილი ვისმე გადავახდევინო. — თქვა დონ კიხოტმა. — რაკი ღვთის მარჯვენას მოუყლავს, ისღა მრჩება — დავდუმდე. როგორც ამას მაშინ ჩავიდენდი, ეგეთი უბედურება რომ მე დამმართოდა. ხოლო, უნდა მოგახსენოთ, თქვენო კურთხევავე. რომ მე განლავართ მოგზაური რაინდი, დონ კიხოტი ლამანჩელი, რომელმაც აღთქმა დავდე, კეფილს ვემსახურო, სიმართლე აღვადგინო და ბოროტი დავთრგუნო, რასაც დაუცხრომლად დავეძებ მთელ ქვეყანაზე მოგზაურობით.

— არ ვიცი, ღმერთმანი, ბოროტს როგორ თრგუნავთ, — ამო-

ოხვრით მიუგო ბაკალავრმა. — ეს კი ვიცი, რომ სულით და ხორციით უდანაშაულოს ისეთი სიკეთე მიყავით, რომ ფეხი მომტეხეთ. მთელი ჩემი სიცოცხლე ჩაუხად დამტოვეთ და თქვენს პატივისცემას სამუდამოდ ვერ დავივიწყებ. გარწმუნებ, უდიდესი ბოროტება და უსაშინელესი უსამართლობა, როგორც კი შესაძლო იყო, ოდესმე და სადმე თავს დამტეხოდა, — ეს თქვენი შეხვედრა იყო — თქვენგან ფათერაკის ძებნის გზაზე.

— ქვეყანაზე ყველაფერი ისე არ კეთდება, როგორც ჩვენ გვსურს, — მიუგო დონ კიხოტმა. — ნეტავ რა გაჭირვება გქონიათ. რომ ამ შუალამისას მოდიხართ, რაღაც სულარებში თუ ძაძებში გახვეულები, ანთებული მაშხალებით, უცნაური დუდუნით, თითქოს მოჩვენებანი იყვეთ, ანუ საიქიოდან მოსულები. ერთი მითხარით, იმ თქვენი რაღაც უცნაური ლიტანიის მნახველს განა შემეძლო ჩემი მოვალეობა დამევიწყნა? ამის იმედი თქვენ მაშინაც არ უნდა გქონოდათ, თუნდაც მართლა ეშმაკთა ურდოები ყოფილიყავით და არა ადამიანები. უთუოდ უნდა დამემარცხებინეთ.

— რა გაეწყობა! თუკი ჩემი ბედი ეგა ყოფილა, — მწუხარედ თქვა ბაკალავრმა. — ეს სიკეთე მაინც მიყავით, ბატონო მოგზაურო რაინდო, მოგზაურობის ღონე რომ გამომაცალეთ, მიშველეთ — ჩემს ჯორზე აფოფხდე როგორმე; ეს ჩემი საბრალო ფეხი უზანგში გამეხლართა და უნაგირზე მიმეჭექეყა.

— მერე აქამდის რაღა ეშმაკად იყავით ჩუმაღ! ახირებული ვინმე ყოფილხართ! — დაუყვირა დონ კიხოტმა.

მაშინვე სანჩოს დაუძახა, მაგრამ იგი ამ ძახილზე მისვლას არ ეშურებოდა, კეთილი მოძღვრების ჩანთებიდან სხვადასხვა გემრიელ სანოვავის ამოლაგებით იყო გართული. როცა ხალთა-გუდად გადაქცეული თავისი მოსასხამი საშოევარით პირამდის გაავსო, მაშინ მოირბინა დონ კიხოტთან და ჯორის ქვეშიდან ბაკალავრის გამოძრობა უშველა. მერე საბრალო ორივემ ერთად ჯორზე შესვეს. ზელში მაშხალა მისცეს და ჩვენმა გმირმა უთხრა: მიბრძანდი შენ ამხანაგებთანაო, და თანაც დააბარა, ბერებთან ბოდიში მოეხადნა. რომ წმიდა მამანი თავისდა უნებლიეთ გაათახსირა და აწამა. სანჩომ კი თავის მხრით დაუმატა:

— თუ, ვინიცობაა, ამ წმიდა მამებმა მოისურვონ შეტყობა, ვინ არის ეს, ვაჟკაცურად რომ განფანტა ისინი, გადაეცით, რომ ეს არის სახელოვანი დონ კიხოტი ლამანჩელი, ანუ მწუხარე სახის რაინდი.

ბაკალავრი რომ თავის გზას დაადგა, დონ კიხოტმა სანჩოს ჰკითხა: მწუხარე სახის რაინდი რა მიზეზით დამიძახეო.

— ახლავე აგიხსნით, — უპასუხა სანჩომ, — იმ მიზეზით, რომ ზერების მამხალათა შუქზე უცებ შემოგხედეთ და თქვენი სახე ისეთი საცოდავი და საბრალო მეჩვენა, რომ იმ სახისა ჯერ არსად მინახვიხართ. ამას წინათ რომ ცემა-ტყევა გამოვიარეთ და მერე კიდევ კბილები ჩაგამტვრიეს, ალბათ იმის გამო დაგედოთ ასეთი სახე.

— არა, სანჩო, იმის გამო კი არა, — უთხრა დონ კიხოტმა, — არამედ იმ ბრძენმა, ვისაც ბელი ჩემთა ღვაწლთა აღწერას არგუნებს, საჭიროდ დაინახა, უწინდელ დროთა რაინდების მსგავსად. ჩემთვის რაიმე მეტსახელი მოეცა, როგორც, მაგალითად, ერთს ერქვა: მგზნებარე მახვილის რაინდი, მეორეს მარტორქისა, მესამეს ქალწულთა რაინდი, სხვებს კიდევ ფენიქსისა, ფასკუნჯისა, ზოგს ჰიკვდილისა და სხვა... ამ მეტსახელებით არიან ცნობილი ისინი მთელ ქვეყანაზე. ამიტომაც, ვფიქრობ, სანჩო, რომ ჩემმა მომავალმა ისტორიკოსმა ჩაგაგონა ეგ მეტსახელი, მწუხარე სახის რაინდი გეწოდებინა ჩემთვის, და მეც ამიერიდან ამ სახელს ვირქმევ და მწადია პირველსავე შემთხვევაში ჩემს ფარზე რაიმე მწუხარე, კუშტი სურათი დავახატვინო.

— ეგ ხომ დროს ამაოდ დაკარგვა და ფულის ტყუილად გადაყრა იქნება, — შენიშნა სანჩომ. — რაღაც სურათების დახატვა რა საჭიროა, როდესაც საკმარისია თქვენი საკუთარი სახე დაანახვით, რომ უფაროდ და უსურათოდ, აგრე თქვენთავედ, ყველამ მწუხარე ხახის რაინდად გიცნოთ. ამას ხუმრობით კი არ მოგახსენებთ, შიმშილისაგან თუა და რამდენიმე კბილის ჩამტვრევისაგან, რომ თქვენი სახე, ღმერთსა ვფიცავ, მეტად მწუხარე შეიქნა.

სანჩოს ამ გულითად სიტყვებზე დონ კიხოტს გაელიმა, მაგრამ ამ ახალ მეტსახელზე უარი არა თქვა და არც ფარზე მის მიერ გამოგონილი სურათის დახატვა დაიშალა.

— იცი, სანჩო, — შენიშნა დონ კიხოტმა, — ასე მგონია, ახლა მე ეკლესიისაგან განყენებული უნდა ვიყო, ვინაიდან სასულიერო პირს ხელი შეეახე, თუმცა, მართალი რომ ვთქვა, ხელი კი არა, შუბი შეეახე, ხოლო მღვდლებისა და საეკლესიო ნიეთების შეურაცხყოფა ფიქრალად არასოდეს მომსვლია; პირიქით, როგორც ქვეშარიტი კათოლიკე ქრისტიანე, წმიდა საგანს მუდამ შესაფერ პატივსა ვცემდი. იმათ შეურაცხყოფა კი არ მინდოდა, არამედ მოჩვენებათა შემუხსვრა მეწადა. ესეც კი მახსოვს, რომ რაინდმა სიდ რუი დიასმა თუმცა მეფის ერთი გამოჩენილი ელჩის სავარძელი თვითონ უწმიდესი პაპის თვალწინ დაამსხვრია და პაპმაც ამისათვის იგი, კაღნიერი, ეკლესიისაგან განაყენა, მაგრამ სახელო-

ვანი რაინდი როდრიგო დე ვივარი, ესე იგი სიდი, ამ შემთხვევაში მანც ისე მოიქცა, როგორც თავისი პატივ-ღირსება და მოვალეობა აიძულებდა.

ეს რომ გაიგონა, ბაკალავრი, როგორც ვთქვით, ხმისამოუღებლად წავიდა, ხოლო დონ კინოტმა მოისურვა გაეგო, საკაცუნე მართლა აღამიანის გვამი თუ იღო და რა იქნა იგი, მაგრამ სანჩომ დაუშალა:

— მაგას ნუ იზამთ, ბატონო, — უთხრა მან, — ღმერთს მადლობა შესწირეთ, რომ ამ ხიფათმა უფრო მშვიდობიანად ჩაგვიარა, ვიდრე სხვა დანარჩენებმა. რად გინდათ, რომ ეშმაკს აგულისებთ? მართალია, გაჰვანტეთ ისინი და სცემეთ კიდევ, მაგრამ, ერთი ცენახოთ, შეგროვდნენ, მოიფიქრონ და შეიგნონ, რომ ყველა ეს იმათ ერთმა კაცმა დამართა, სირცხვილნაჰამნი და გაბრაზებულნი მოგვადგნენ და სულ კუდით ქვა გვასროლინონ. არა, ისევ ისა სჯობია, აქედან თავგაუტეხელნი წავიდეთ. ვირი კარგად მყავს, საგზალი ბლომად გვაქვს, მაღაზედაც არა გვიკირს რა, მთებიც აგერახლოა; ანდაზა გავიხსენოთ: მკედარი წავიდეს საფლავსა, ცოცხალი საძოვარსაო, და ჩვენც გზას გავუდგეთ.

ესა თქვა, ვირს აღვირში ხელი მოჰკიდა, გზას დააღვა და დონ კინოტს უკან გაყოლა სთხოვა; ისიც ადვილად დათანხმდა თავის საჭურველმტვირთველს, რადგანაც გრძნობდა, რომ კარგად იქცეოდა. შუა მიმავალ გზას აუქციეს, ერთ მშვენიერ ველზე გავიდნენ და დასასვენებლად ჩამოხტნენ. სანჩომ ვირს ბარგი ჩამოხადა, ბატონი და მსახური მოლზე დასხდნენ, მადიანად ჭამა დაიწყეს და საუზმე, სადილი და სამხარი ერთად მიირთვეს, რითაც დაამტკიცეს, რომ შიმშილი საუკეთესო მზარეულია. ახლა იმათ, ბერების მეოხებით, ყველაფერი ბლომად ჰქონდათ. როგორც უკვე ყველამ ვიცით, ქვეყნიერი საჭიროება ბერებს ძნელად ავიწყდებათ ხოლმე. ამიტომაც, რა საკვირველია, რომ ჯორები ყოველგვარი ნუხლით საკმაოდ ჰყოლოდათ დატვირთული. რაინდი და საჭურველმტვირთველი გაძლომით კი კარგა გაძლნენ, მაგრამ იმათი გასაჰკირი და სანჩოსათვის ყველაზე უცუდესი ახლა ის იყო, რომ სასმელად ღვინო არა ჰქონდათ და არცთუ ერთი ცვარი წყალი იყო საღმე, რომ პირი გაესველებინათ. ამ გაჭირებაში რომ იყვნენ, სანჩომ მოლზე, სადაც ისხდნენ, ნორჩი ბალახი შენიშნა და თავის ბატონს ის უთხრა, რასაც შემდეგ თავში გავიგებთ.

არნახული და გაუგონარი გმირობა, რაც ამქვეყნად არც ერთ გამოჩენილ რაინდს უფრო მცირედი ხიფათით არ გადაუხდია, ვიდრე ეს ჩაიდინა სახელოვანმა ღონ კიხოტ ლამანჩელმა

— აშკარაა, ჩემო ბატონო, არ შეიძლება აქ სადმე მდინარე არ იყოს, ან ნაკადული მაინც. თორემ მოლი ასე ამწვანებული არ იქნებოდა. კარგი იქნება, ბატონო, ორიოდ ნაბიჯი წაგვედგა წინ, ეგებ სადმე წყალი გვეპოვნა, თორემ ამ საშინელმა წყურვილმა ლამის შიმშილზე მეტად შემაწუხოს.

ღონ კიხოტს საჭურველმტვირთველის რჩევა მოეწონა და დაეთანხმა, როსინანტის აღვირს მოსკიდა ხელი და გასწია. სანჩომაც ვახშმის ნარჩენები აჰკიდა ვირს და რაინდს უკან გაჰყვა. ძლივ-ძლივობით მიდიოდნენ, ალაღბედზე, რადგან ისეთი ბნელი ღამე იყო, თვალში თითს ვერ მიიტანდნენ. ორასიოდე ნაბიჯი რომ გაიარეს. თითქოს მაღალი და უზარმაზარი კლდეებიდან გადმომქუხარი ჩანჩქერის ხმაური მოესმათ და ეს მეტად გაუხარდათ. ერთ წამს შედგნენ, რომ გაერჩიათ, რა მხრიდან მოდიოდა ეს ხმა. მაგრამ უცებ რაინდსაც და საჭურველმტვირთველსაც ისეთი ხმაურობა მოესმათ, რომ შიშისაგან თავზარი დაეცათ, ამ ხმაურობამ წინანდელი სიხარულიც და წყურვილიც მთლად გადაავიწყათ. ბუნებით მხდალი სანჩო უფრო მეტად შეშინდა. ახლა ამათ რაღაც ძლიერი, ყრუ და თანაბარი გრიალი ესმოდათ და ამ გრიალს რაღაც რკინისა და ჯაჭვის ჟღერიალი მოყვებოდა. ეს ხმები წყლის გაშმაგებულ მხუილს ერთვოდა და, რაც უნდა გულადი კაცი ყოფილიყო, რასაკვირველია, ღონ კიხოტის გარდა, შექვევლია, შიშს მოჰგვრიდა. როგორც ვთქვივით, მეტად ბნელი ღამე იყო და ამ შემთხვევამ ჩვენი გმირები წაბლის დიდრონი ხეების ქვეშ მიიყვანა. ლამის ნიავზე იმათი ფოთლების წყნარი და უცნაური შრიალი და ბუტბუტი ერთსა და იმავე დროს რაღაც საზარელსა და თანაც საამო ძრწოლას ჰგვრიდა ადამიანს. ყველაფერი ეს: დრო, უკაცრიელი ადგილი, წყვილადი, წყლის ჩხრიალი, ფოთლების შრიალი — თითქოს იმიტომ შეერთებულყო, ადამიანისათვის უნებურად თავზარი დაეცა. მაგრამ ეს შიში და ძრწოლა უფრო გაუორკვედათ, რადგან ახლა ის საზარელ ბგერაც არა ჩუმდებოდა, ქარი ზუზუნს არ იშლიდა და განთიადიც ჯერ არსად იყო, ასე რომ ჩვენს ფათერაკების მძებართ ვერ გაეგოთ, თუ სად და რა გარემოებაში იმყოფებოდნენ. ღონ კიხოტმა დიდხანს მაინც ვერ გაძლო უმოქმედოდ. უცებ ცხენს მოახტა, ფარი მიიფარა, შუბი მოიმარჯვა და სანჩოს უთხრა:

— ჩემო მეგობარო, იცოდე: ამ რკინის საუჯუნეში უზენაესის ნებით ქვეყანაზე მიტომ დავიბადე. რომ ოქროს საუჯუნე აღვადგინო! უდიდესი სამიშროვებანი ჩემთვის არიან გაჩენილნი, დიდებულნი ღვაწლნი და უკვდავნი საქმენი მიმელიან. ერთხელაც კიდევ ვიმეორებ, მოწოდებული ვარ-მეთქი, რომ მრგვალი მაგიდის რაინდები, საფრანგეთის თორმეტი დიდებული და დიდების ცხრა რაინდი მკვდრეთით აღვადგინო; მოწოდებული ვარ — ქვეყანას დავავიწყო ბელიანისი, პლატირი, ფებოსი, ოლივანტი, ტირანტი, ტაბლანტი და სხვა უთვალავი სიმრავლე წარსულთა დროთა დიდებულ მოგზაურ რაინდებისა. და რითაც ისინი ამაყობენ, მასზე უაღრესი საქმენი და ღვაწლნი უნდა ჩავიდინო და მით დავჩრდილო ისინი. ჩემო პატიოსანო და ერთგულო საკურველმტვირთველო, ყურადღება მიაპყარ ამ უჯუნეთს წყვილიდასა. გარს რომ გვახვევია, ამ მტენარს სიჩუმეს. ამ ფოთლების ყრუ შრიალსა და ჩურჩულს, ამ ნიაღვრის საზარელ შხუილს — თითქოს თვითონ მთვარის მთებიდან* რომ გადმოქუეს, და ამ საშინელ ბგერას — ყურთასმენა რომ დავკისშო... ყველა ეს. რაც ჩამოვთვალე, ერთად. გინდ ცალ-ცალკე აღებული, არათუ უბრალო მომაცვდავს, არამედ თვითონ ბრძოლის ღმერთს მარეხსაც შეზარავდა და შეაძრწუნებდა. მით უფრო იმათ, ვინც ამგვარ ამბებს და ფათერაკებს ჩვეული არ არის. მაგრამ მე კი მხოლოდ მიმატებს და მიმტკიცებს ვაჟკაცობას. მეკრდში გული არ დამიმშვიდდება, ვიდრე ამ ფათერაკს პირდაპირ არ შევეხებები, რაც უნდა სამინელიც იყოს იგი. აბა, მაშ. სანჩო. როსინანტს ოდნავ მოსართავები მოუჭირე და შენ აქ დარჩი, ღმერთი იყოს შენი მფარველი. სამ დღელამეს მელოდე და თუ ამ ხანში არ დაგბრუნდი, მაშინ შინ წადი, მაღლი ჰქენი და ერთი უკანასკნელი სამსახურიც გამიწიე: ტობოსოს მიდი და ჩემს უბადლო სატრფოს დულსინეას გადაეცი. რომ შენგან ტყვექმნილი რაინდი სახელოვანი სიკვდილით მოკვდა, რაინდისათვის ღირსეულ საქმეში-თქო.

ეს რომ სანჩომ გაიგონა, გული აუჩუყდა, ტირილი დაიწყო და დონ კიხოტს უთხრა:

— ბატონო ჩემო, არ ვიცი. ღმერთმანი, რა ძალა გადგათ, რომ უთუოდ გინდათ რაღაც სამინელ ფათერაკში გაიბათ თავი. ამ ბნელაში ხომ ვერავენ გვხედავს. რა გვენალვლება. გზას გადავუხვიოთ და ბოროტს მოვშორდეთ, თუნდაც ამისათვის სამი დღე უსმელობა მოგვიხდეს. თუკი ვერავენ გვხედავს. სიმხალეს ვინლა დავგვამებს? მით უმეტეს, ჩვენი სოფლის მღვდლისაგან რამდენჯერ გამიგონია, მშვენიერად რომ ჰქადაგებს ხოლმე; ვინც საფრთხეში ებმის, თავის თავისათვის უბედურება უნდაო. მართლაც, ღვთის ღმობიერების გა-

მოცდა რა საქიროა თავ-პირის მტრევეით? ისეთ ხიფათში ჩარევა რას ვვარგებს. საიდანაც თავის დახსნა სასწაულოთ თუ შეიძლება, თორემ სხვა არაფრით? ღმერთი რომ გუარავთ, ისიც ცხადია: იმან არ დაგიფარათ იმ შეჩვენებული საბნისაგან, მე რომ არ დამიფარა; იმან არ გიშველათ, ის რაღაც უცნაური ხალხი რომ გაჰვანტეთ, ცხედარს რომ მოსდევდნენ? ერთი ბეწვიც კი არ გაგაწვევრიათ. თუ ყველაფერი ეს ვერას დაგარწმუნებთ და თქვენს გულს ვერ მოალობს, მაგ თქვენმა ქვის გულმა ეგებ იმიტომ მაინც შემობრალოს, რომ აქედან ორ ნაბიჯს გადაღვამთ თუ არა, ისეთი შიში შემიპყრობს, რომ იმემს სულს ყველას მიცემ, ვინც კი მომთხოვს. სამშობლო და სახლკარი დავტოვე თქვენთვის, ცოლ-შვილი ღვთის ანაბარად დავყარე, რომ თქვენი მოწყალების მსახური გავმხდარიყავი, და რაღა თქმა უნდა, ამით მოგება მიწოდდა და არა წაგება. მაგრამ, ჩანს, მართალი ყოფილა ანდაზა: პარკში მეტის ჩადებას ვინც მოინდომებს, პარკს დახვესო. აი, სწორედ იმ ნდობამ მიყარა ტლინკი და ყველა ჩემი იმედი გააქარწყლა. ასე მგონია, აგერ საცაა იმ უბადრუკ კუნძულს ზელითაც წაწვედები-მეთქი, მრავალჯერ რომ აღმითქვით; ის კი არა თუ, ჩემი სამსახურის ჯილდოდ ამ შორეულ და უკაცრიელ ადგილს მიტოვებასაც მიპირებთ. შემობრალეთ, მოწყალო ბატონო, ღვთის გულისათვის მაინც შემობრალეთ. და თუ აღარ დაგიშლიათ და ამ საშინელ ფათერაკში გაბმა ძალიან გსურთ, დილამდის მაინც მოიცადეთ. მწყემსობიდან რაც ცოდნა გამოვიტანე, იქიდან ვიცი, რომ გათენებამდის სულ სამი საათი აღარ დარჩენილა. უსკირეთ, აგერ, პატარა დათვის ხახა პირდაპირ თავზე დაგვეყურებს, მის მარცხენა თათს თვალი გააყოლოთ და დარწმუნდებით. რომ ახლა ნაშუალამევია.

— ვერა გამიგია რა, — უთხრა დონ კიხოტმა. — ნეტა რას ჩმახავ და საიდან ხედავ ან დათვის ხახას, ან კეფას ამ უკუნეთში, როდესაც ერთი ვარსკვლავიც არსად ჩანს?

— რაღა თქმა უნდა, თქვენ ვერას დაინახავთ, — მიუგო სანჩო, — მარტო შიშმა იცის მკვირცხლი თვალები. და თუ, როგორც ამბობენ, იგი მიწის ქვეშაც ხედავს, მაშ მიწის ზევით უფრო კარგად არ დაინახავს ყველაფერს? ან კი რა საქიროა, ისეც აშკარაა, რომ გათენებამდის შორს აღარ არის.

— შორს არის თუ არა. ჩემთვის სულ ერთია, — უთხრა დონ კიხოტმა. — არც ახლა და არც სხვა დროს არავის ვათქმევინებ, რომ თხოვნამ ანუ ცრემლმა იმაზე უარი მათქმევინა, რასაც რაინდობის ღირსება მავალბედა. მე გთხოვ, სანჩო, დაჩუმდე. ღმერთი, რომელიც ამ საშინელ და არნახულ საქმეზე მაქეზებს — მეც დამიფარავს და შენც განუგეშებს. ხოლო შენ ისღა უნდა ჰქნა, როსინანტს მოსარ-

თავები მოუქირო და აქ დარჩე. სიტყვას გაძღვე, ცოცხალი ვიქნებო-
თუ მკვდარი, აქეთ დავბრუნდები.

სანჩომ, რაკი თავისი ბატონისაგან ასეთი შეუღრეკელი გადაწყვე-
ტილება მოისმინა და შეიგნო, რომ ამჟამად იმაზე ველარაფერი იმოქ-
მედებდა: ველარც თხოვნა, ვერც ცრემლი და ველარც რჩევა, განი-
ზრახა — ცბიერობით მაინც მოეხერხებინა ისეთი რამ, რომ რაინდ-
გათენებამდის დაებრკოლებინა. მოსართავეებს რომ მოქერა დაუწყო,
ჩვენმა საკურველმტვირთველმა, ჩუმად, თითქოს აქ არავითარი ამბა-
ვია რაო, ვირის ავშარის თოკით უჯანა ფეხები ისე გაუხლართა რო-
სინანტს, რომ, როცა ღონ კიხოტი ცხენს მოახტა, მან ჩვეულებრი-
ვად სიარული ველარ შეიძლო და ხტომითლა მოძრაობდა. ამ ოინის
მიზეზით რომ საქმე ველარ უჩარხდებოდა რაინდს, სანჩომ უთხრა:

— ჩანს, ბატონო, ზენაარსმა ჩემი ცრემლები შეისმინა და როსი-
ნანტს ადგილიდან აღარ უშვებს. ახლა თქვენი ნათქვამი აღარ გა-
მოგადგებათ, ნულარ გაჯიუტდებით. ცხენს ნუ შექუსლავთ, ნურც
ცემას დაუწყებთ. თორემ ეგ ის იქნება, ბედი გაარისხოთ და, რო-
გორ იტყვიან, კედელს თავის ხლა დაუწყოთ.

ღონ კიხოტს ბრაზი ერეოდა და გამმაგებით უტეედა ცხენს, მაგ-
რამ რაც უფრო მეტად სცემდა ღეზებს, მით უფრო ნაკლებ ეწეოდა
თავის წადილს. ვერ მიმხედარიყო, რომ როსინანტს ფეხები შებორ-
კილი ჰქონდა. ბოლოს, რაკი ნახა, ვერას აწყობდა, გადაწყვიტა —
ბედს დამორჩილებოდა და გათენებამდის მოეცადნა, ან იქამდის-
მაინც, ვიდრე როსინანტს სიარულის უნარი დაუბრუნდებოდა. ღონ-
კიხოტმა ამ მარცხის მიზეზად, სანჩოს ოინს გარდა, ყველაფერი ჩა-
თვალა, და მერე სანჩოს უთხრა:

— რაკი საქმე ასე მოეწყო, რომ როსინანტს ადგილიდან დაძვრა
აღარ შეუძლია, რა გაეწყობა, სანჩო, ბედს უნდა დავემორჩილო და
ცისკრის ნელინელ გაღიმებას თვალცრემლიანი ველოდო!

— თვალცრემლიანი რა ბრძანებაა, ბატონო, — მიუგო სანჩომ, —
მთელი დამე სულ ნაირ-ნაირი ამბებით და ზღაპრებით გაგართობთ თუ-
ნამდვილი მოგზაური რაინდის კვალობაზე ცხენიდან ჩამობრძანებას
არ ინებებთ და ამ მშვენიერ მოღზე ცოტაოდენს არ ჩაიძინებთ. კარგს
კი ინებებდით, ცოტა მოგესვენათ და სადილაოდ ჯან-ღონე მოგეკრი-
ფათ; ის რაღაც შეუდარებელი და სამაგალითო ფათერაკი რომ მო-
გელით, ეგებ უფრო ღონიერად და მხნედ შეხვდეთ.

— ცხენიდან ჩამოხტომა რასა ჰქვია? რას ჰქვია დასვენება? ვის-
თავაზობ ამას?! — შეუტია ღონ კიხოტმა. — ნუთუ გგონია იმ განე-
ბიერებულ რაინდთაგანი ვიყო, განცხრომაში რომ სწორედ იმ დროს-
არიან, როდესაც საშინელ ფათერაკისაყენ უნდა მიისწრაფოდნენ?

შენ დაიძინე, ძილისათვის გაჩენილი შენა ხარ; შენა ჰქენ, რაც გინდა, ბოლო მე იმას ჩავიდენ, რასაც ჩემი მოვალეობა მომიწოდებს.

— ნუ სწყურებთ, ჩემო ბატონო; საწყენად ხომ არ მოგახსენეთ, ასე, ხუმრობით, სიტყვას მოყვა, — უპასუხა სანჩომ.

მერე მივიდა რაინდთან, ერთი ხელი უნაგირის წინა ტახტას წაავლო, მეორე უკანას, ასე თავისი პატრონის მარცხენა თეძოს მიეკრა და ერთი თითის დადებაზედაც ვერ შორდებოდა — ისე ძალიან შეაშინა იმ რაღაც თანაბარმა ბრახუნმა, ერთიმეორის შემდეგ რომ განუწყვეტლივ მოისმოდა. მაშინ ღონ კიხობმა უთხრა სანჩოს: დაიბრუნება შემისრულე და გასართობად რაიმე ისტორია მიაბეგო; სანჩო პანსამ მიუგო, სიამოვნებით შეგისრულებდი ამ სურვილს, ეს საშინელი ხათქახუთქი რომ არ მაშინებდესო.

— ეჰ, რაც გახდეს—გახდეს, ვცდი; ერთ ისეთ ზღაპარს მოგახსენებთ, თუ ღმერთი შემეწია და არავინ შემიშალა ხელი, თანაც არა დამავიწყდა რა, რომ სწორედ მშვენიერს. აბა ყური დამიგდეთ, ჩემო ბატონო, და ბეჯითად მომისმინეთ... აი, ვიწყებ: იყო და არა იყო რა... მადლი და სიკეთე ყველა სულიერსა და უსულოს და ბოროტი კი იმათ, ვინც მას დაეძებს... იცოდეთ, თქვენო მოწყალეებავ, რომ ძველი ხალხი სადამოს ზღაპარს ყოველთვის ამგვარად იწყებდა ხოლმე და ტყუილადაც არ იწყებდა ასე, იმიტომ რომ, ის სიტყვა „ბოროტი იმათ, ვინც მას დაეძებსო“, რომელიმე ვიგინდარას მოგონილი კი არ არის, თვითონ რომაელ კატონ ცენზორინის ნათქვამია, და ეს ნათქვამი ისე ზედგამოჭრილია ახლა ჩვენთვის, როგორც ბექედი თითისათვის; ამით თითქოს იმას გვეუბნებოდეს, ჰკვიანად ვიყოთ და ბოროტის საძებნელად არსად წავიდეთ. განა ის არა ჯობდა, ახლავე ავმდგარიყავით და გზისათვის გადაგვეხვია, იმიტომ. რომ აბა ძალას ვინ გვატანს, იქ ვიართო, სადაც ყოველმხრივ ყველა ვაი-უბედურება და საშინელება გვემუქრება?..

— შენ შენი ზღაპარი განაგრძე, — გააწყვეტინა ღონ კიხობმა, — გზის არჩევანი ჩემი საქმეა.

— ჰოდა, ჩემო ხელმწიფე, — განაგრძო სანჩომ... — ესტრემადურის ერთ დაბაში იყო და ცხოვრობდა ერთი თხის მწყემსი, ესე იგი ისეთი კაცი, რომელიცა რომ თხებსა მწყემსავდა, და რომელსაც, ესე იგი მწყემსს, როგორც ზღაპარშია ნათქვამი, ლოპე რუისი ერქვა; ჰოდა, იმ მწყემსმა, ლოპე რუისმა, არც აქეთ, არც იქით. აიღო და ერთი მწყემსი ქალი ტორალბა შეიყვარა, და ეს მწყემსი ქალი ტორალბა კიდევ მდიდარი კაცის ქალი იყო, მრავალი ფარის პატრონისა, და ეს მდიდარი ფარების პატრონი კიდევ...

— სანჩო, თუ ასე განაგრძე მოყოლა და თუ მაგ შენს ზღაპარში

ყველა სიტყვა ორჯერ გაიმეორე, ორ დღესაც ვერ გაათავებ. ან ჭკუათამყოფელი კაცივით რიგიანად თქვი და ან სულ თავი დაანებებ და დაღუპილი, — შეაწყვეტინა დონ კიხოტმა.

— რა ვქნა, ბატონო, მეც სწორედ რიგიანად მოგიტხრობთ, — მიუგო სანჩომ, — ჩვენს სოფელში ყველა საძილისპირო ზღაპარს ასე ამბობენ; ჩემთვის სხვანაირად არ დაუსწავლებიათ და თქვენი მხრითაც უსამართლობა იქნება, ახალი წესები მოითხოვოთ.

— კარგი, როგორც იცი, ისე თქვი, — დაეთანხმა დონ კიხოტი, — რაკი იძულებული ვარ შენს ზღაპრებს დავუგდო ყური, ჩემთვის სულ ერთია, როგორც გინდა მიაგებე.

— ჰოდა, ძვირფასო ბატონო, — განაგრძო სანჩომ, — ხომ მოგახსენე, იმ თხის მწყემსმა მწყემსი ქალი ტორალბა შეიყვარა-მეთქი, ის ქალს ერთი ზორბა, წითელლოყებიანი გოგო იყო, ცოტა ცხარე და ჭირვეული ხასიათისა, ერთი სიტყვით, აშარი დედაკაცი იყო რაღა, ესე იგი ნამდვილი აშარი დედაკაცი. ცოტათი მამაკაცსა ჰგავდა, უღვაშებიც კი ჰქონდა თურმე, ისეთი უღვაშები, რომ ასე მგონია, ახლაც ჩემი თვალით ვხედავ-მეთქი.

— განა შენ თვითონ იცნობდი მას? — ჰკითხა დონ კიხოტმა.

— რა ბრძანებაა, მე საიდან მეცნობებოდა, — მიუგო სანჩომ, — ვინც ეს ზღაპარი მიაგებო, იმან მითხრა: სწორედ, ნამდვილად მართალია და, თუ ოდესმე უამბო ვისმეო, ამის სიმართლეზე ისე შეგიძლია დაიფიცო, როგორც შენი თვალთ ნანახზედაო. ასე ამგვარად დრო გადიოდა, და ბოლოს ეშმაკმა, მუდამ რომ მოუსვენრად არის და ყველგან უთვალთვალებს, სად რა გადმოაბრუნოს ყირამალა, ისეთი ოინი უყო, რომ მწყემსს სიყვარული სიძულვილად შეუცვალა; ამის მიზეზი კი თურმე, როგორც გრძელი და ბოროტი ენის პატრონები ამბობენ, ეჭვიანობა იყო. რაკი თავისი საყვარელი შეიძულა, მწყემსს მისი დანახვაც კი ეჭავრებოდა და რომ აღარსად შეხვედროდა, გადაწყვიტა თავის სამშობლო ქვეყნიდან სადმე გადახვეწილიყო, ტორალბამ კი, რაც მწყემსმა ის შეიძულა, მას შემდეგ უფრო ძლიერ შეიყვარა მწყემსი.

— დედაკაცის ბუნება ეგეთია, — შენიშნა დონ კიხოტმა: — ისინი უყვართ, ვისაცა სძულთ, და ისინი სძულთ, ვისაც უყვართ. განაგრძე, სანჩო.

— ისე მოხდა, რომ მწყემსმა თავის განზრახვა აასრულა, თავისი თხები შეაგროვა და ესტრემადურის მინდვრებისაკენ გასწია, რომ იქიდან პორტუგალეთში გადასულიყო. ეს რომ ტორალბამ გაიგო, ერთ ხელში ფეხსაცმელები დაიჭირა, მეორეში — ჯოხი, ზურგზე ჩანთა აიკიდა და ფეხშიშველი უკან დაედევნა. როგორც ამბობენ. ჩან.

თაში თურმე სარკის ნატეხი, სავარცხლის ნამტკრევი და ერთი კოლოფიც პირისახეზე გასაგლესი ფერ-უმარული ჰქონდაო. მაგრამ რაში მექვივრება, რაც უნდა ჰქონდეს კოლოფში. ახლა ის უნდა მოგახსენოთ, რომ, როგორც ამბობენ, მწყემსი გვადიანის ნაპირს იმ დროს მიადგა, როცა მდინარე აღიდებული და ნაპირებზე გადმოსული იყო; ამასთან ნაპირზე არც ნავი სადმე იყო, არც მენავე და არც ბორანი. რომ თვითონ გაღმა გასულიყო, თავისი ფარაც გადაეყვანა. ამან მწყემსი ძალიან დაალონა და გააბრაზა იმიტომ, რომ თუ ჩქარა არ გასულიყო, ტორალბა მოეწეოდა და ცრემლთა ფრქვევითა და ხვეწნამუდარით თავს მოაბეზრებდა. იფიქრა, უცქირა, უცქირა და ბოლოს აკი ნავით მეთევზე დაინახა, მერე ისეთი პაწაწკინტელა ნავით იყო ის მეთევზე. რომ შიგ ერთი თხა და ერთი კაცი ძლივს დაეტეოდა, მაგრამ მეტი რა გზა იყო. მწყემსმა იმ მეთევზეს დაუძახა და თავისი სამასი თხით იქით ნაპირზე გადაყვანა სთხოვა. როცა მორიგდნენ, მეთევზე ნავში ჩაჯდა და ჯერ ერთი თხა გაიყვანა გაღმა; მერე გამოვიდა, მეორე გაიყვანა; მერე კვლავ გამოვიდა, მესამე გაიყვანა... ღვთის გულისათვის, ბატონო, თელაში არ შეცდეთ, კარგად დაითვალეთ. თუ რამდენი გაიყვანა გაღმა, თორემ, თუ ერთი მაინც შეგცდათ, მაშინ ჩემი ზღაპარი მაშინვე გათავდება, ერთ სიტყვასაც ველარ შოვიგონებ. ახლა ის უნდა მოგახსენოთ, რომ მეორე ნაპირი თიხნარი ფლატე იყო, მოლიპული, ისე რომ მეთევზეს იმ გასვლა-გამოსვლაში ბევრი დრო სჭირდებოდა. მაინც გადმოვიდა კიდე თხის გასაყვანად. კიდე გავიდა და ისევ გამოვიდა... კიდე, და კიდე...

— ღვთის გულისათვის, — უთხრა დონ კიხობმა, — თქვი ბარემ ყველა გაიყვანა-თქო და მაგ გადავიდა-გადმოვიდას დაეთხოვე, — თორემ იმ შენს თხებს ერთ წელიწადსაც ვერ გაიყვან გაღმა.

— რამდენი გაიყვანა? — ჰკითხა სანჩომ.

— ეშმაკმა იცის, რამდენი! არ ვიცი! — შეუტია დონ კიხობმა.

— როგორც ვამბობდი, ისე გამოვიდა. აკი გითხარით, ანგარიში არ აგერიოთ-მეთქი, — უთხრა სანჩომ, — მაშ, გათავდა ზღაპარი, გაგრძობა აღარა გზით არ შეიძლება.

— დაგწყევლოს ღმერთმა, ეს როგორ შეიძლება! — შეჰყვირა დონ კიხობმა.—საიდან სადა? თხების ანგარიშს ზღაპართან რა კავშირი აქვს? ეგ როგორ არის, რომ თელაში ერთი თხა გაუშვი და ზღაპრის გაგრძელება აღარ შეგიძლია?

— ეგრე კი გახლავს და! აღარ შემიძლია! — მიუგო სანჩომ, — იმიტომ, რომ, როცა გკითხეთ, რამდენი თხა გადაიყვანა-მეთქი და თქვენ მიპასუხეთ, არ ვიციო, სწორედ იმ წამს ხსოვნა დამეკარგა; თავშიაც რომ ქვა ვიხალო, მაინც ველარ მოვიგონებ; მხოლოდ, ღმერთ-

თმანი, მარტო ისღა მახსოვს, რომ, რაც უკეთესი და საინტერესო იყო ახლა იწყებოდა.

— მაშ, გათავდა შენი ზღაპარი? — ჰკითხა ღონ კიხოტმა.

— ისე, როგორც განსვენებული დედინემის სიცოცხლე, — მიუგო სანჩომ.

— სიმართლე უნდა გითხრა, მაგ ზღაპრის მსგავსად უცნაური და არაჩვეულებრივი ჯერ ქვეყანაზე არა გამიგონია რა, მეტადრე როგორც მიაბობდი და როგორც დააბოლოვე; ან კი შენებრ ჰკუთის პატრონისაგან უკეთესს როგორ მოველოდებოდი; მაგრამ, რა საკვირველია, რომ ამ განუწყვეტელ რახუნს და ხმაურობას შენთვის გონება გამოეცალოს.

— ქვეყანაზე შეუძლებელი არა არის რა, — მიუგო სანჩომ. — მხოლოდ უნდა მოგახსენოთ, ბატონო, რომ ეს ისეთი ზღაპარია, რომელიც სწორედ იმ დროს უნდა გათავებულებოდა, როდესაც თხების სათვალავი შეგცდებოდათ.

— უნდა გათავებულებოდა და—გათავდეს, თუკი გაიმება, — მიუგო ღონ კიხოტმა. — ახლა ისა სჯობია, ვცადოთ, ეგებ როსინანტი ადგილიდან დაიძრას როგორმე.

ეს თქვა და დეზი ჰკრა ცხენს, მაგრამ რას ჰქვიან!.. როსინანტმა შეხტომის მეტი ვერა მოახერხა რა და მხოლოდ წიხლებს იქნევდა. ადგილიდან ერთ ნაბიჯზედაც ვერ დაიძრა, ფეხები ისე კარგად შეეკრა სანჩოს.

ამ დროს, დილის სიგრილისაგან იყო თუ იმისაგან, რომ წინა-დღით გასაფაღარათებელი რამ შეკამა, ან იქნებ თვითონ ბუნებამ მოითხოვა (რაც ყველაზე უფრო სწორია), სანჩოს ძლიერმა ზურვილმა მოუარა, ის ტვირთი მოემორებინა თავიდან, რის მომორებაც მისთვის სხვას არავის შეეძლო. მაგრამ შიშისაგან ისე იყო შეპყრობილი, რომ ერთ ბეწვზედაც ველარ ბედავდა ბატონს მოსცილებოდა; ამასთანავე ის ისეთი სურვილი იყო, რომ სხვა დროისთვის მისი შესრულების გადადება არ შეიძლებოდა. რაკი სხვა ღონე აღარა ჰქონდა, უნაგირის ტახტას მარჯვენა ხელი მოაშორა და ფრთხილად ხონჯარი გაიხსნა. რის გამო ნიფხავი ძირს ჩაეშვა და მის ფეხებს ბორკილივით შემოეხვია; შემდეგ უდიდესი სიფრთხილით პერანგის უკანა კალთა აიწია და კარგა ზორბა გავის ორივე ნახევარი გამოიჩინა. ეს რომ შეასრულა, სანჩოს ეგონა, თავიდან დიდი გაჭირვება მოვიშორეო და ჩემს მძიმე და მტანჯველ მდგომარეობას ბოლო მოელო, მაგრამ უარესი დღე ახლა დაადგა: იცოდა, რომ საქმეს ისე ვერ შეასრულებდა, ხმა არ გამოელო, და ამიტომ, რაც კი ძალ-ღონე ჰქონდა, კრიკა შეიკრა და სუნთქვაც შეიგუბა, თავი მხრებში ჩამალა, მაგრამ,

ამ სიფრთხილის მიუხედავად, მაინც რაღაც ხმა გამოიღო, იმ ხმების სულ არ მსგავსი, რაც მას ახლა აშინებდა. ეს რომ გაიგონა, ღონ კიხობმა იკითხა:

— სანჩო, ეს რისი ხმა არის, თუ იცი?

— რა მოვანსენოთ, ბატონო, — მიუგო სანჩომ. — უთუოდ ახალი რამ ამბავია: ხომ მოგესსენებათ, ყველა ფათერაქი და უბედურება ყოველთვის თავისებურად იწყება.

მერე ერთხელაც კიდევ სცადა ბედი და სურვილი ისე მარჯვედ შეასრულა, რომ ის სამძიმო ტვირთი მთლად ჩუმად მოიშორა თავიდან. მაგრამ რაკი სანჩო ღონ კიხობს ზედ მიკროდა, იმიტომ არ შეიძლებოდა, სუნი არა სცემოდა მას. ჩვენს რაინდს ისეთივე მახვილი ყნოსვა ჰქონდა, როგორც სმენა. იგძნო თუ არა სუნი, ფიცხლავ ცხვირზე თითები მოიჭირა და სანჩოს დაღრეჯით უთხრა:

— როგორც გატყობ, სანჩო, ახლა შენ წელანდელზე უფრო გეშინია.

— დიად, ბატონო, ძალიანაც მეშინია. — მიუგო სანჩომ. — მაგრამ რაზე მატყობთ, რომ წელანდელზე ძლიერ მეშინია?

— იმაზე, რომ უწინდელზე ახლა უფრო მეტად გდის სუნი და ეგ სუნი მუშკამბრისას როდი ჰგავს.

— ეს საესებით შესაძლებელია. — მიუგო საქურველმტვირთველმა, — მაგრამ რა ჩემი ბრალია? ისევ თქვენი ბრალია, რომ ამ უდაბურ ალაგს და კლდე-ღრეში უდროო დროს მომიყვანეთ.

— ორიოდ ნაბიჯზე გამშორდი, ჩემო მეგობარო, — უთხრა ღონ კიხობმა და თან ისევ იჭერდა ცხვირში თითებს. — და კვლავ გაფრთხილდი, და ნუ დაივიწყებ, ეგეთი შეურაცხყოფა აღარ მაკადრო. და მეტის პატივისცემით მომეპყარ. უეჭველია, აგრე იმიტომ გაბრიყვდი, რომ უბრალოდ და თავისუფლად გეკიდები.

— ხომ არა გგონიათ, ბატონო, ისეთი რამ ჩამედინოს, რაც არ უნდა ჩამედინა? თუნდ სანაძლეოს დავდებ! — წამოიძახა სანჩომ.

— კმარა, კმარა! მაგაზე ლაპარაკს თავი დავანებოთ, — უთხრა ღონ კიხობმა. — უმჯობესია, ხელი არ ახლო შენს ნამოქმედარს. ჩემო მეგობარო.

ბატონმა და მსახურმა ასეთ საუბარში გაატარეს ღამე. და როცა სანჩომ გათენება შეამჩნია, როსინანტს ბორკილი ფრთხილად შემოსხნა და თვითონაც ნიფხავი შეიკრა. თუმცა როსინანტი თავისი ბუნებით არასოდეს მკვირცხლი ცხენი არ ყოფილა, მაგრამ, თავი რომ თავისუფლად დაიგულა, თითქოს გაეხარდაო, წელში გაიმართა, წინა ფეხების ბარტყუნი და ტოკვა დაიწყო. ღონ კიხობმა ეს ამბავი კარგ ნიშნად მიიჩნია და იმ წამსვე საშინელი ფათერაქების შე-

სახვედრად გამგზავრება დააპირა. ამასობაში გათენდა კიდეც და დონ კიხოტმა განთიადის ციავ სინათლეზე დაინახა, რომ წაბლის დიდ-რონი ხეების ჩრდილში იმყოფებოდნენ. ბრახუნი მაინც მოისმოდა; მაგრამ იმის მიზეზს კი ჯერ ვერა ხედავდნენ. ახლა კი ერთი წამიც აღარ დაყოვნდა, როსინანტს დეზი ჰკრა, თავის საჭურველმტვირთველს კვლავ გამოეთხოვა, წელანდელივით უბრძანა სამი დღე-ღამე ეცად-ნა მისთვის და თუ ამ ხანში არ დაბრუნდებოდა, მაშინ იმ საშინელ ფათერაკში, ნებითა ღვთისათა, დაღუპულად ჩათვალა. კვლავ მოა-გონა სანჩოს დულსინეასთან შენათვალი, სთხოვა, თავის ჯამაგირზე არხეინად ყოფილიყო და დაარწმუნა, რომ შინიდან წამოსვლამდის ანდერძში ჩავწერე, რაც ჯამაგირი გერგება, უკლებლივ ჩაგაბარონო-ბოლოს ესა თქვა რაინდმა: თუ ღმერთმა ახლა გადამარჩინა, ჩემო სანჩო, მაშინ უცილობლად შეგიძლია შენი თავი ამთავითვე კუნძუ-ლის მფლობელად ჩასთვალო. თავისი კეთილი და სათნო ბატონის ამ გულსაკლავმა გამოთხოვებამ სანჩოს მეტად აუჩუყა გული და თვალზედაც ცრემლები მოჰგვარა. დარჩენას არა თანხმდებოდა და მასთან სამუდამოდ ხლებას სთხოვდა, ვიდრე ამ საშინელ ფათერაკს არ დაასრულებდა (სანჩო პანსას ამ ცრემლებისა და პატიოსნური და სულგრძელი წადილის მიხედულებით ამ ამბის მწერალი დაასკვნის, რომ იგი ბუნებით გულკეთილი კაცი იყო, დაბალი წოდებისა არც იქნებოდა და ყოველ შემთხვევაში მაინც ძველი მოდგმის ქრისტიან-ებს მიეკუთვნებოდა).

სანჩოს თანაგრძობამ და ცრემლებმა დონ კიხოტს გული მო-უღბო, მაგრამ წადილი კი ვერ შეაცვლევინა. ერთ წამსაც აღარ შე-ჩერებულა და ფიცხლავ იქით გაემართა, საიდანაც დაუცხრომელი რახარუხი და წყლის შხუილი მოისმოდა. სანჩო უკან მისდევდა, ჩვეულებრივად ქვეითად და თავის ჰირშიც და ლხინშიც განუშორე-ბელი ვირი სადავით მიყავდა. წაბლის ხეებს რომ გასცილდნენ, ჩვენა ფათერაკების მაძებარნი ერთ ფართო ველზე გავიდნენ და მაღალი კლდე დაინახეს, საიდანაც ხტომით და შხუილით ჩამოდიოდა ჩანჩქე-რი. კლდის ძირში რალაც უბადრუკი ქოხმახები იდგა, გარეგნობით უფრო ნანგრევების მინაგვარი, და სანჩო რომ რახარუხმა შეაშინა, ის რახარუხი სწორედ იქიდან გამოდიოდა. ამ რახარუხმა და წყლის შხუილმა როსინანტი დააფრთხო, მაგრამ დონ კიხოტმა დაუყვავა და ალერსიანი სიტყვებით დაამშვიდა, იმ შენობებთან ახლო მიიყვანა. თან კი თავის თავს სატრფოს აბარებდა და ჩვეულებისამებრ შესთხოვ-და ამ საშინელ წამში მის შესაწვენელად ფხიზლად ყოფილიყო; ამას-თანავე ღვთის შევედრებასაც არ ივიწყებდა. სანჩო კიდეც კუდისკუდ მიყოლის დროს წამისწამ კისერჩაწევით როსინანტის მუცელ ქვევი-

დან ცდილობდა როგორმე დაენახა, თუ რა იყო, რომ მთელი ღამის განმავლობაში ასეთ შიშსა და ძრწოლვაში ამყოფებდა მას. ამ ყოფით რაინდმა და საჭურველმტვირთველმა რომ ასიოდე ნაბიჯი გაიარეს. წვეტიან კლდეს გარს შემოუარეს, და ცხადად დაინახეს იმ ჯოჯოხეთური ბრახუნის მიზეზი, მთელ ღამეს რომ ათასგვარ საშიშ ფიქრებში აგდებდა მათ, თუ მართალი გინდა გაიგო, მკითხველო, და იგი არ გაგაბრაზებს, არც შეგაწუხებს, იცოდე, რომ ყველა ის ვაივაგლახი, ჩვენს გმირებს თავს რომ გადახდა, სამთელავოს ექვსი ჩახხის რიგ-რიგად დარტყმის რახუნი იყო.

ეს რომ დონ კიხოტმა დაინახა, ფერი ეცვალა და ისე გახდა, თითქოს საშინელი სიმაღლიდან ჩამოვარდაო. სანჩომ თავის ბატონს შეხედა: იგი თავჩაქინდრული იდგა, საშინლად არეული და დარცხვენილი. რაინდმა შეხედა სანჩოს: იმას კიდევ ლოყები გაჰბეროდა ჭიფხვისაგან, ღამის გასკდესო, ისე ვაი-ვაგლახით იმაგრებდა სიცილს. თუმცა ამ წამს დონ კიხოტი დაღონებული იყო, მაინც სანჩოს სასაცილო სახე რომ დაინახა, გაელიმა; მაშინ საჭურველმტვირთველმაც, რაკი ბატონის ღიმილი დაინახა, თავის შეკავება საჭიროდ აღარ სცნო და ისეთი ხარხარი მორთო, კინაღამ შიგნეული არ ამოაყრევინა. ოთხჯერ დაისვენა და ოთხჯერვე ხელახლად დაიწყო სიცილი. დონ კიხოტი იმასაც და თავის თავსაც ჟანდაბას გზავნიდა. მეტადრე მაშინ გაბრაზდა, როდესაც სანჩომ მისი ხმითა და კილოთი დაიძახა:

— „იცოდე, ჩემო მეგობარო, სანჩო, უზენაესის ნებით ქვეყანაზე ამ რკინის საუკუნეში იმიტომ დავიბადე, რომ ოქროს საუკუნე ადვადგინო; ჩემთვის არიან გაჩენილნი უდიდესი საშიშროებანი. მე მომელიან დიადნი ღვაწლნი და უკვდავნი საქმენი...“

და ამ სახით სიტყვასიტყვით გაიმეორა, რაც დონ კიხოტმა უთხრა მას, როცა პირველად ეს რახუნი გაიგონა. რა ნახა, სანჩო ასე პირში დასცინოდა, დონ კიხოტი ისე გაბრაზდა, რომ საბრალო სანჩოს ორიოდჯერ შუბის ტარი უთაქა ზურგში, და მერე ისე ღონივრად, რომ თუ თავში მოხვედროდა, რაც საჭურველმტვირთველს ჯამაგირი ერგებოდა, უეჭველად, მისი მემკვიდრეებისათვის მისაცემად დასჭირდებოდა. როცა დაინახა, რომ დონ კიხოტი აღარ ეხუმრებოდა და შიში მიეცა, ეს ალერსი აღარ გაეორკეცებინა იმისათვის, სანჩომ მომაკვდინებელი ხმით და თითლიბაზური სახით უთხრა ბატონს:

— დამშვიდდით, მოწყალეო ბატონო, განა ვერა ხედავთ, რომ გეხუმრებით?

— მეც სწორედ იმიტომ არა ვხუმრობ, რომ თქვენ ხუმრობთ. — უბასუხა დონ კიხოტმა. — ერთი აქეთ მობრძანდით, ბატონო მოლიზლარო, და მიპასუხეთ: ნუთუ გგონიათ, ამ სამთელავო უროების მა-

ვიერ რომ საშინელ ფათერაკს რასმე შევხვედროდი, ვერ გავხედავდი მასთან შეჯახებას და საქმის ბოლომდის მიყვანას? განა მოგზაური რაინდობის წოდება ვალდებულად მხდის გავარჩიო, სათელავი უროები რა ხმას გამოიღებს და სხვა რამ საგანი კიდეც რა ხმას? მაშ, რაა საკვირველი, რომ სათელ-საბეგვების ხმა. რაიცა ჩემს დღეში არსად გამიგონია, სხვა რამ ხმად მივიღე? თქვენ, ხეპრე და ბრიყვი, ამისთანა საბეგვებში ხართ გამოზრდილიც და აღზრდილიც, გინახავთ კიდეც და ამათი ხმაც გაგიგონიათ. მაშ, ამათი რახუნნი რატომ ვერ გაარჩიეთ? დაე, ამ წამში ეს ექვსი საბეგვი ექვს გოლიათად გადაიქცეს და ყველა სათითაოდ გინდ ერთად თავს დამესხნენ, თუ ერთ წამში ყველა ყირამალა არ გადავატრიალო, მაშინ რამდენიც გენებოთ, იმდენი დამციინეთ.

— კმარა, ჩემო კეთილო ბატონო, — უთხრა სანჩომ, — დავაშავე, რომ ზედმეტი სიტყვა გავიბედე. მაგრამ ვიფიქრე, ცოტას ვიხუმრებმეთქი. რაკი ახლა ჩვენი შერიგება მოხდა და ფათერაკიც ასე კეთილად გათავდა (დმერთმა ქნას, ყველა ჩვენი ფათერაკი ასე ბედნიერად გათავდეს ხოლმე!), ერთი მიბრძანეთ, განა შემდგომში სათქმელი და სალაპარაკო არ არის და თანაც სასაცილო, ჩვენი წუხანდელი შიში რომ გავიხსენოთ? ჩემი მაინცა, თორემ თქვენ ხომ არაოდეს არაფრისა არ გეშინიათ!

— თანახმა ვარ, რომ რაც მოგვიხდა, მართლა, ცოტა არ იყოს, სასაცილოა, — მიუგო ღონ კიხობმა. — მაგრამ არ მესმის: რა საჭიროა ამაზე ლაპარაკი? ვინც შენგან მაგ ამბავს გაიგონებს. განა იმდენი გაგებიანობა ყველას ექნება, რომ ყველაფერი სწორად გაიგოს და ღირსეულად დააფასოს?

— ჰო, დიახ. როგორც თქვენმა შუბმა ღირსეულად ის ადგილი დააფასა, სადაც მომხვდა. — მიუგო სანჩომ, — თქვენ მე თავში დამიღერეთ, მაგრამ ჩემი გამჩენისა და სიმარდის წყალობით ზურგში მომხვდა. ეჰ, რაც იყო—იყო. გარეცხვის დროს ყველაფერი წაიშლება. ქვეყანაზე ყველაფერს იფიწყებენ და ამასთანაც ტყუილად ხომ არ არის ნათქვამი: ვისაც უყვარხარ, ის გიტირებსო. მერე კიდეც, დიდი ბატონების თვისება ისეთია, რომ ჯერ გაგიწყობიან და შემდეგ ახალი შარვლით დაგასაჩუქრებენ. ჯოხით ნაცემ მსახურებს რით დაასაჩუქრებენ ხოლმე. არ ვიცი, მაგრამ იმაში კი მეტისმეტადა ვარ დარწმუნებული, რომ მოგზაური რაინდები თავიანთ საჭურველმტვირთველებს ლაზათიანი მიჯოხვის შემდეგ ზღვაში კუნძულს ან ხმელთაშუა რამე სამეფოს უწყალობებენ ხოლმე.

— მართლაც! იქნებ ბედმა და იღბალმა საქმე ისე შეატრიალოს, რომ ყველა შენი სიტყვა მართალი გამოდგეს. საკვირველი არ არის,

რომ შენი ნათქვამი აღსრულდეს, სანჩო, — წარმოთქვა დონ კიხოტ-მა. — ამჟამად კი ჩემი გაბრაზება მომიტევე. მოფიქრებული კაცი ხარ და ძალიან კარგად გესმის, რომ განრისხების ეჟამ ადამიანი თავისი პირველი აღლევების დროს პასუხს არ აგებს. ხოლო ახლა ამას გეტყვი, სანჩო, და გაფრთხილებ, შემდეგ მეტისმეტ ბაასს ნუ გამიმართავ ხოლმე, რადგანაც არც ერთ სარაინდო წიგნში არ წამიკითხავს, — წაკითხვით კი ბევრი წიგნი წამიკითხავს, — რომ ვისმე ყბედ საქურველ მტვირთველს თავისი ბატონისათვის იმდენი ელაპარაკოს, რამდენსაც შენ მელაპარაკები. მე ვფიქრობ ამაში ორივენი ვართ დამნაშავენი: შენ იმით, რომ საკმაო პატივს არა მცემ და მეც იმით — ისე ვერ მოგეჩქეცი, რომ პატივი მქონოდა შენგან. ამადისის საქურველმტვირთველი განდალინი გაიხსენე, თუმც ნახევარკუნძულის ბატონად შეიქნა, უიმისოდ არასოდეს არ ელაპარაკებოდა ხოლმე თავის ბატონს, თუ არ ქუდმოხდილი და *more turqueso** თავდახრილ-წელმოხრილი. ან კიდევ დონ გალაორის საქურველმტვირთველი გასაბალი მოიგონე. რარიგ მოკლე ენა ჰქონდა: კრინტს არ იღებდა და ყველგან ისე მღუმარე იყო, რომ ამ ჩინებული და ჭეშმარიტი ისტორიის ავტორი მხოლოდ ერთხელ იხსენიებს მის სახელს და ისიც მაშინ, რათა აღნიშნოს ეს მისი გასაოცარი და სათნო თვისება — მღუმარება. ყველაფერ აქედან უნდა დაასკვნა, სანჩო, რომ საჭიროა ბატონსა და მსახურს შორის, ხელმწიფესა და ქვეშევრდომს შორის, რაინდსა და საქურველმტვირთველს შორის რაიმე გარჩევა იცოდე. ამიტომაც ჩვენ გთხოვთ, ამიერიდან უფრო მეტი პატივისცემით მოვეპყრათ ერთმანეთს და თავი ვანებოთ სისულელეებს. ამასთან თქვენს თავს ნება აღარ მისცეთ ჩვენს წინაშე რაიმე თავნებობა და ლაზღანდარობა გასწიოთ. რადგან, თუ რაიმეთი გაგვარისხებთ, როგორადაც არ უნდა გამოიხატოს ჩემი რისხვა, მაინც ვაი ლიტრის ბრალი.* რაც ჯილდო გაქვთ დაპირებული, თავის დროზე მოგეცემათ, მანამ კი, თვითონაც კარგად იცით, რომ შენი ჯამაგირი არ დაგეკარგება.

— თქვენი ნება აღსრულდეს, — მიუგო სანჩომ. — ყველაფერი ეს ძალიან კარგია, მაგრამ, ერთი ეს მიზრძანეთ (ვინიცობაა, განსაკუთრებულ რამ ჯილდოს ვერ ვეღირსო და ჩემი სამსახური მარტო ჯამაგირის ანაბარა დარჩეს), კარგი იქნებოდა მცოდნოდა, ძველ დროში რაინდთა საქურველმტვირთველს რამდენი ჰქონდა დადებული ჯამაგირი და რა ვადაზე ეძლეოდა ხოლმე — თვეობით, თუ როგორც კალატოზებს — დღიურად?

— არა მგონია, — მიუგო დონ კიხოტმა, — რომ ძველი დროის საქურველმტვირთველებს გადაქრილი რამ ჯამაგირი ჰქონოდათ; ვგონებ, მუქთად მსახურებდნენ; და თუ ჩემს ანდერძში ჯამაგირი გადა-

გიპერ, ეს მხოლოდ იმიტომ. რომ არ ვიცი, რა შემემთხვევა; ღმერთმა უწყის, ამ უბედურ დროში როგორ შესვლადვენ რაინდობას და რა ბედი მოელის მას. ისეთ უბრალო საქმეზე კი, როგორც შენი ჯამაგარია, საიქიოს პასუხისგება სრულებითაც არ მექაშნიკება. მერწმუნე. სანჩო, არც ერთი გზა ისეთი ეკლიანი და ძნელი არ არის, როგორიც ის გზა, რომელზედაც ფათერაკების მაძებარნი მიმოდიან.

— დიახაც! — თქვა სანჩომ, — თუ სათელავის საბეგვებმაც კი ისეთი უშიშარი მოგზაური რაინდი შეაშფოთა, როგორიც თქვენა ბრძანდებით! მაგრამ ამიერიდან, არხეინად ბრძანდებოდეთ; რამე ხუმრობის სათქმელად პირსაც არ გავაღებ, და თუ კრინტი დავძარ, იმასაც იმიტომ ვიზამ. ჩემი ნამდვილი ბატონისა და სენიორის პატიოსნება ვაქო და ვადიდო.

— კარგსაც იზამ. — უთხრა ღონ კიხოტმა, — იმიტომ, რომ თქვენი მშობლების შემდეგ უმეტესი პატივისცემის ღირსნი თქვენი ბატონები არიან, რადგანაც იმათაც მშობლების მსგავსი უფლება და მოვალეობა აქვთ თქვენზე.

თ ქ ვ ი X X I

რომელიც მოგვითხრობს დიად ფათერაკებს, მამბრინის ძვირფასი ჩაჩქანის დაპყრობას და მასთან სხვა ამბებს, ჩვენს უძლეველ რაინდს რომ შეემთხვა

ამ დროს წინწყვლა დაიწყო და სანჩო იმ სამთელავო ქარხანაში შეფარებას აპირებდა, მაგრამ ღონ კიხოტს. წუხანდელი ოინის შემდეგ, ის ქარხანა იქამდის შეეზიზლა, რომ თვალთ დასანახავადაც არ უნდოდა. როსინანტი მოატრიალა და თავის საჭურველმტვირთველით გუჩინდელის მსგავს გზაზე გამოვიდა. ამ გზაზე მალე ვილაც ცხენოსანი დაინახა, რომელსაც თავზე ოქროსაგით ბრჭყეიალა რაღაც ეხურა. ეს რომ დაინახა, სანჩოს მიუბრუნდა და უთხრა:

— სანჩო, მგონია, ისეთი ანდაზა არ არის, ქეშმარიტი აზრი არა კჳონდეს; ან კი, მართლაც. ანდაზა რა არის, თუ არ გამოცდილებისგან დასკვნილი ქეშმარიტება. ეს მეტადრე იმ ანდაზაზე შეიძლება ითქვას, რომელიც ამბობს: „ერთი კარი რომ მიიხურება, მეორე გაიღებაო“. მართლაც, თუ ბედმა გუშინ ერთი ფათერაკის კარი დაგვიხშო, საბეგვების რახუნით თუ მოგვატყუა, ღღეს მეორე ფათერაკის კარს გვიღებს — უფრო უყეთესისას და ადვილისას. და თუ ახლა ამ კარებში ვერ მოვახერხებ შესვლა, მხოლოდ ჩემი დანაშაული იქნება

და იმ დანაშაულში ვერც იმ ქარხნის უცნობლობა გამამართლებს და ვერც ღამის სიბნელე. ამას იმიტომ გეუბნები, სანჩო, რომ, თუ არა ვცდები, აგერ ჩვენსკენ ვილაც რომ მოდის, იმას სწორედ მამბრინის ჩაჩქანი ხურავს, რომლის გამო, შენ უკვე იცი, ფიცი დამიდგია.

— ღვთის გულისათვის, მოწყალეო ბატონო, კარგად მოიფიქრეთ, რასაცა ბრძანებთ, — მიუგო სანჩომ, — და მეტადრე, რის ქმნაც გწადიათ, ღმერთმანი, სულაც აღარ მეხალისება ხელახლად სამთელავო საბეგვების მსგავსს რასმე შევეჩხებოთ, გონებას მთლად გამოგვიბეგვენ.

— ეშმაკმა კი წაიღოს შენი თავი! — დაუყვირა ღონ კიხოტმა. — ერთი მითხარ, საბეგვსა და ჩაჩქანს შორის საერთო რა არის?

— რა მოგახსენო, — მიუგო სანჩომ, — უწინდებულად რომ ლაპარაკი შემეძლოს, ისეთ საბუთებს წარმოგიდგენდით, რომ თქვენი შეცდომა ცხადად დაგენახათ.

— განა შესაძლოა, რომ ჩემს საკუთარ სიტყვებში ვცდებოდე? — ჰკითხა ღონ კიხოტმა. — ერთი მითხარ, შე საზიზღარო მოლაღატვე, განა იმ რაინდს ვერა ხედავ, ოქროს ჩაჩქანი რომ ხურავს და ჩვენსკენ მოდის ლურჯ ცხენზე მჯდომი?

— ღმერთმანი, მე მარტო იმასა ვხედავ, — მიუგო სანჩომ, — რომ აქეთ ვილაც კაცი მოდის, ისეთსავე ლურჯა ვირზე ზის, როგორც ეს ჩემი ვირია და თავზედაც რაღაც ბრქვეიალა ხურავს.

— ეგ რაღაც სწორედ მამბრინის ჩაჩქანია. — შეუტია ღონ კიხოტმა. — განზე გადექ და იმის პირისპირ მარტოდ დამტოვე. მე შენ დაგანახეებ, როგორ სიტყვის უთქმელად და დროს დაუკარგავად დავისაკუთრო ის ჩემი დიდი ხნის სასურველი ჩაჩქანი.

— განზე გადგომა ჩემი ხელობაა, — ბუტბუტებდა სანჩო, — მხოლოდ ვიმეორებ. ღმერთმა ქნას, რომ ეს თავშავა ბალახის ყვავილები აღმოჩნდეს, მაგრამ ისე არა ქნათ, რომ ახალ საბეგვებს შეეჩხებოთ.

— ჩემო ძმობილო, არ გითხარ, ყურებს ნუ მიხვრეტ მაგ შეჩვევნიებული საბეგვებითა-მეთქი! — დაუქყვილა ღონ კიხოტმა, — თორემ, ღმერთსა ვფიცავ... მაგრამ დაუფიცებლადაც დამიჭერებ, სულს ამოგხდი.

რაკი ღონ კიხოტი მეტად გაბრაზდა, სანჩოს შეეშინდა, ჩემმა ბატონმა მუქარა მართლა არ ამისრულოსო. და ხმა გაკმინდა.

ახლა ისა ვთქვათ, ის რა რაინდი იყო, ღონ კიხოტმა რომ დაინახა, როგორ ცხენზე იჯდა და რა ჩაჩქანი ეხურა. სადაც ახლა ჩვენი რაინდი იმყოფებოდა. იმ მიდამოებში ორი ერთმანეთის მახლობლად მდებარე სოფელი იყო. ერთს. უფრო მომცროში, არც აფთიაქი იყო და არც დალაქი; მეორეში კი, — უფრო მოდიდოში — ერთიც იყო

და მეორეც. მოდილო სოფლის დალაქი თავის ხელობით ორივე სოფელს ემსახურებოდა და ამჟამად იმ მომცრო სოფელში მიდიოდა ერთი ავადმყოფისათვის სისხლის გამოსაშვებად და მეორე კარგა-მყოფისათვის წვერის მოსაპარსად. ამ საქმეზე მიმავალს თან სადა-ლაქო თითბრის თასი მიჰქონდა; გზაზე წვიმამ მოუსწრო და, რომ ქუ-დი არ გაფუჭებოდა (აღბათ ახალი ეხურა), ზედ თასი წამოეპირკე-ვებია. ეს თასი ისე კარგა იყო გაწმენდილი, რომ მზეზე კრიალი გა-ჰქონდა. როგორც მართლა სანჩომ თქვა, ლურჯა ვირზე იჯდა; დონ-კიხოტს კი ის ვირი ლურჯალებიან ცხენად მოეჩვენა და თვითონ დალაქიც — ოქროსჩაჩქანიან რაინდად მიიღო. რაც კი მის თვალებს ეუცხოებოდა, თავის გონებაში ფიცხლავ სხვადასხვა სარაინდო საგ-ნებად გარდაქმნიდა და თავის სულელურ ფანტაზიებს შეუფარდებდა ხოლმე. მოახლოვდა თუ არა საბრალო დალაქი, დონ კიხოტი ხმამო-უღებლივ ისე სისწრაფით მივარდა მას, რა სისწრაფეც როსინანტის სიმარდისაგან შეიძლებოდა, და სურდა ერთი თვალის დახამხამებაში შუბით გაეგმირა იგი. ასე მკერდი-მკერდთან შესაჯახებლად გაქანე-ბულმა შეჰყვირა დალაქს:

— დაიცავ თავი, საცოდავო ქმნილებავე, ან ნებით მომეც, რაც სიმართლით მე უნდა მეკუთვნოდეს!

საბრალო მოწინააღმდეგე ამ მოულოდნელი რალაც მოჩვენების-შეტევით შეშინებული სწრაფად ვირიდან ჩამოვარდა. მერე წამოხტა, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა, მინდვრისკენ მოჰკურცხლა და ისეთი დაფეთებული გარბოდა, ქარიც ვერ მოეწეოდა. იმ სირბილში თასი ჩამოუვარდა ძირს და დონ კიხოტსაც ეს უნდოდა. ამიტომაც დაი-ძახა: „ჰკვიანი ყოფილა ეს წარმართი, სწორედ ისე მოიქცა, როგორც წავმა იცის, როცა მონადირე დაედევნება ხოლმე: გაქცეული, ბუ-ნებითი აღლოს ჩაგონებით, თვითონვე მოიკნეტს და გადაუგდებს. ხოლმე იმ ნაწილს, რისთვისაც იმას მონადირენი სდევნიან“. დონ-კიხოტმა სანჩოს უბრძანა მიწიდან ჩაჩქანი აეღო; საკურველმტვირ-თველმაც აასრულა ეს ბრძანება, და თასი რომ ხელში აწონა, დაი-ძახა:

— ღმერთსა ვფიცავ, არა უჭირს რა ამ თასს, რვა რეალი ისე ღირს, როგორც ერთი მარავადესი.

ესა თქვა და თასი ბატონს გადასცა, იმანაც მაშინვე თავზე დაი-ხურა. პირველად დიდხანს ატრიალა ყოველ მხარეზე, რომ საყბეუ-რები ეპოვნა, მაგრამ რაკი ვერა იპოვა რა, გაჯავრებულმა წამოიძახა:

— აღბათ იმ ურწმუნოს. ვის თავზედაც პირველად ეს ჩინებულ^ა ჩაჩქანია გაკეთებული, კარგა მოზრდილი გოგრა ჰქონია; მაგრამ

ყველაზე სამწუხარო ის არის, რომ ამ ჩაჩქანისა ნახევარიღა გადარჩენილა.

ამის გამგონე სანჩომ სიცილი ველარ შეიმაგრა, მაგრამ, როცა მოაგონდა, რომ ღონ კიხობტს იმის სიცილი მუღამ არ ეგუხნებებოდა და ბრაზობდა, თავი მალე შეიკავა.

— რას იცინი? — ჰკითხა ღონ კიხობტმა.

— იმას ვიცი, — მიუგო სანჩომ, — რომ კარგა ზორბა თავი უნდა ჰქონოდა ამ ჩაჩქანის პირველ პატრონს და ჩაჩქანიც ისე ძალიან ჰგავს დალაქის თასს, როგორც ერთი წვეთი წყალი მეორესა.

— იცი, სანჩო, — უთხრა ღონ კიხობტმა, — მე მგონია, ეს ჩინებული, მოჯადოებული ჩაჩქანი რაღაც არაჩვეულებრივი შემთხვევის გამო ისეთ ბრიყვს ვისმე ჩავარდნია ხელში, რომ ამის ღირსება კარგად არა სცოდნია, და რაკი უნახავს ბაჯალო ოქროსიაო, აუღია ამის ნახევარი და გადაუღვინა და ფულად უქცევია; ამიტომაც ეს ჩაჩქანი მართლაც თასს დამსგავსებია. მაგრამ ეს არაფერია,—იყოს. როგორც არის; ამის ფასი კარგად ვიცი და მისი ცვლილებაც არ მაწუხებს. ამასთანავე, სადაც კი სოფელში მკედელი შემხვდება, ისე გადავაკეთებინებ, რომ მკედლების ღმერთისაგან ბრძოლის ღმერთისთვის გამოკვერილ ჩაჩქანსაც არ დაუფარდეს. მანამ კი სულ არაობას ესეც სჯობია. მე თუ სადმე კიდევ ქვები დამიშინეს, კარგ სამსახურს გამიწევს.

— დიახ, — უთხრა სანჩომ, — თუ მტრებმა შურდულით ქვები არ დაგიშინეს, როგორც იმ ორი დიდი ლაშქრის ბრძოლის დროს იყო, ყბები რომ თითქმის ერთიანად დაგილეწეს და იმ სასწაულმოქმედი ბალზამის ჭურჭელიც მიგიმტვრიეს, მე რომ შიგნეული კინალამ ერთიანად ამომანთხევეინა.

— იმ ბალზამისთვის ძალიანაც არა ვწუხვარ,—მიუგო ღონ კიხობტმა, — შენ ხომ იცი, სანჩო, რომ მისი შეღვენილობა კარგად მახსოვს.

— მეც ძალიან კარგად მახსოვს, — დაუმატა სანჩომ, — მაგრამ იმიტომ აქვე მიყოს პირი და თან ჩამიტანოს, თუ როდისმე ახლო მივეკარო. ამასთანაც, მართალი რომ ვთქვა, სულაც არა მგონია, მე ის დამჭირდეს ოდესმე: ამიერიდან ყველა ჩემი ხუთივე გრძნობით იმ მეცადინეობაში ვიქნები, არც ვინმე დავჭრა და არც ვისგანმე ვიყო დაჭრილი; ოღონდ იმის პირობას კი ვერ დავდებ, იმგვარ ოინს ავცდე, შეჩვენებულ საბანზე რომ მახტუნავებდნენ; ეს ისეთი უბედურებაა, თავიდან ვერაფრით ვერ აიცილენს კაცი, და თუ როდისმე ამისთანა ხიფათში გაება, ისღა რჩება, მხრები შეიკუმშოს, სული შეიგუბოს, თვალეები დახუტოს და საბანს გაჰყვეს.

— სანჩო, ცუდი ქრისტიანი ყოფილხარ, — შენიშნა ამაზე დონ კიხოტმა, — ნაწყენობის დავიწყება და შენდობა არ გცოდნია. იცოდე, პატიოსანი, კეთილი გული მასეთ უბრალო ცელქობას არაფრად ჩააგდებს. ერთი მითხარ, რომელი ფეხი მოგგლიჯეს, რომელი გვერდი ჩაგიმტვრიეს, ან რა თავი გაგიტეხეს, რომ ის ხუმრობა ველარ გადაივიწყე? აქამდის როგორ ვერ გაგიგია, რომ ის მხოლოდ ხუმრობა და დროს გატარება იყო და სხვა არაფერი? საყურადღებო რამ რომ ყოფილიყო, განა მაგიერის გადაუხდელად გაუშვებდი, უკან არ დაუბრუნდებოდი და იმაზე უარეს დღეს არ დავაყენებდი, რაც ბერძნებმა ტროადას დააყენეს, ელენეს მოტაცებისათვის სამაგიეროს რომ უხდიდნენ; თუმცა, მოგონებაზე, ისიც უნდა ვთქვა: ის ელენე ახლა რომ ყოფილიყო, ან დულსინეას ქვეყანაზე იმ დროს ეცხოვრა, ის ბერძნის ქალი სილამაზის სახელს თავის დღეშიაც ვერ გაითქვამდა.

შემდეგ თავი მალა ასწია, ზეცას შეხედა და ღრმად ამოიოხრა. ხოლო სანჩომ კი უთხრა:

— ეგრე იყოს, თუ ბრძანებთ, საბანზე ის ჩემი აქნევ-დაქნევა ხუმრობა იყო, დაე, ხუმრობა იყოს; ჩემთვის ახლა მიინც სულ ერთია, ველარას ვუშველი; მაგრამ იმას კი მოგახსენებთ, რომ ხუმრობა იყო, თუ არ იყო, ისევე ძნელად გამოვა ჩემი გონებიდან, როგორც ეს ჩემი მხრები ჩემი ტყავიდან ვერ გამოვლენ. მაგრამ ახლა ამას თავი დავანებოთ. ერთი მიბრძანეთ, რა ვუყო ამ ლურჯა ცხენს, გაქრილ ვაშლსავით რომ ლურჯა ვირსა ჰგავს, იმ მარტინისაგან უპატრონოდ დატოვებულს, ვაჟკაცურად რომ ძირს ჩამოაგდეთ. ვილიადგოზე უფრო სწრაფად გარბოდა. არა მგონია ამ თავის ცხოველისათვის კიდევლა დაბრუნდეს. ამ ცხოველს კი არა უჭირს რა, წვერებსა ვფიცავ, დასაწუნი არ არის.

— მე ჩვეულებად არ მაქვს, ვინც ვძლიო, გავძარცვო კიდევ, — მიუგო დონ კიხოტმა. — ამასთანავე რაინდებს წესად არა აქვთ თავიანთ მოპირდაპირეს ცხენი წაართვან და ქვეითად სიარული აიძულონ, თუ ბრძოლაში თვითონ არ გაუფუჭდათ ცხენი; ამ შემთხვევაში კი ნება აქვთ თავის მოპირდაპირის ცხენი დაელად აიყვანონ. ამიტომ, სანჩო, ეგ ვირი თუ ცხენი (თუ რაც არის) აქვე დასტოვე, — რაგისი პატრონი რომ აქედან წასულებს დაგვინახავს, უეჭველად დაბრუნდება.

— ღვთის წინაშე კი რომ ვთქვათ — ამის წამოყვანა ძალიან მინდა, ან არა და გაცვლა მაინცა. მგონია, ჩემს ვირს ესა სჯობდეს, — მიუგო სანჩომ. — რაინდების წესი მეტად სასტიკი ყოფილა, რომ ვირში ვირის გაცვლასაც კი კრძალავს. ნეტა ეს მაინც ვიცოდე, კურტნის შეცვლაც არ შეიძლება?

— ნამდვილად არ ვიცი, — უთხრა ღონ კიხობმა, — ეს საექვო შემთხვევაა. ვიღრე ნამდვილად გავიგებ, თუ ძალიან გესაქიროება, ამ ჯერობაზე კურტნის შეცვლის ნებას გაძლევ.

— ისე ძალიან მესაქიროება, თითქოს თვითონ ჩემი ზურგისთვის მიწოდდეს.

რაკი თავის ბატონისაგან ნებართვა მიიღო, მაშინვე *mutatio capparium*-ი* მოახდინა, ახალ კურტან-სამკაულით ისე მორთო თავისი ვირი, რომ თვალი ზედ დარჩებოდა ადამიანს, — სანჩოს მინც ისე ეჩვენებოდა. ამის შემდეგ ჩვენი ფათერაკების მაძებარნი წმიდა მამათაგან წართმეულ საგზალს შეექცნენ, ზედ იმ წყაროს წყალი დააყოლეს, სამთელავო მანქანების საბეგვებს რომ არახუნებდა, და ეს ისე ჰქნეს, რომ იმ ქარხნისკენ არც მიუხედათ, ისე შეეჯავრათ იგი იმლამინდელი შიშისა და ძრწოლის გამო.

კარგა დანაყრების შემდეგ ჩვენს რაინდს მრისხანება გადაეყარა და კარგ გუნებაზე დადგა. ახლა იგი როსინანტზე შექდა, და რადგანაც არ იცოდა, სად და რისთვის უნდა წასულიყო (როგორც ჰემ-მარიტმა მოგზაურმა რაინდმა), თავის ნებაზე მიუშვა ცხენი; სანჩოც თავის ვირით უკან გაედევნა. ჩვენი ფათერაკების მაძებარნი შარავზაზე გამოვიდნენ და ალაღბელზე სიარული განაგრძეს, თუმცა ის აღარ იცოდნენ, ეს გზა საით მიდიოდა. სანჩომ დიდხანს ითმინა და ბოლოს თავის ბატონს ასე მოახსენა:

— ბატონო ჩემო, ნებას მომცემთ მოგახსენოთ რამე? რაც მდუმარება მიბრძანეთ, მას აქეთ ჩემს კუჭში ოთხი მშვენიერი ამბავი ჩალა და ახლა კიდევ ენაზე მეხუთე მიტრიალებს; ამის ჩაყლაპვა კი ძალიან მეძნელება.

— მითხარ, რა არის, მაგრამ მოკლედ კი თქვი, — უთხრა ღონ კიხობმა, — იმიტომ, რომ კარგი ის არის, რაც მოკლედ ითქმის.

— მაშ მოგახსენებ: აგერ რამდენიმე დღეა, ბატონო, — დაიწყო სანჩომ, — თავში მიტრიალებს, რომ ვერაფერი ხელსაყრელია ჩვენითვის ამ უდაბურ ადგილებში ფათერაკების ძებნა; აქ რაც უნდა ბევრიც გაიმარჯვოთ, რაც უნდა ათასგვარ საშიშროებას შეეჯახოთ, მინც არა გამოვა რა: ვერც ვერავინ ნახავს თქვენს ღვაწლს და ვერც ვერავინ მოჰყვანს იმას ქვეყანაზე. ყველა თქვენი ღვაწლი საუკუნო დავიწყებას ეძლევა, ეს კი თქვენი წადილებისათვისაც საზიანოა და თქვენი მამაცობისათვისაც. ის არ ემჯობინება, მოწყალეო ბატონო, ვინმე იმპერატორისა ან ხელმწიფის სამსახურში შეხვიდეთ, ვინც რომელიმე თავის მტერს დიდ ომს უბირებს; იქ შეიძლებდით გამოგეჩინათ ყველა თქვენი ღირსება, დიდი ვაჟაკობა და კიდევ უფრო დიდი ჰქუა. ის ხელმწიფე, ვისაც ჩვენ სამსახურს გავუწევდით, კარ-

გაც დაგვაჯილდოებდა, ვისაც რა გვერგებოდა, და ამასთანავე იქ ალბათ მწიგნობარნიც მოიპოვებოდნენ, რომ თქვენი ღვაწლი აეწერათ და შთამომავლობისათვის გადაეცათ. ჩემზე აღარას ვამბობ; ჩემი ღვაწლი და საქმენი საქურველმტვირთველის დიდების წრეს იქით არ მიდის, თუმცა გავკადნიერდები და ვიტყვი, რომ, მგონია, საქურველმტვირთველების საგმირო საქმეთა აღწერაც რომ ჩვეულებად იყოს მიღებული, თქვენი მწერლები მეც მალირსებდნენ თავიანთ ყურადღებას... არც მე დავრჩებოდი იმათგან პირში ჩალაგამოვლებული...

— შენი აზრი ურიგო როდია, სანჩო, — უპასუხა დონ კიხოტმა, — მაგრამ საქმე ის არის, ვიდრე სადაც შენ მოგსურვებია, თავს ამოვყოფდეთ, ქვეყნიერებაზე ცოტაოდენი ხეტიალია საჭირო, რომ სახელი მოვიხვევოთ. რომელიმე დიდი მონარქის სასახლეში მისასვლელად საჭიროა რაინდმა თავისი ღვაწლით ისეთი სახელი და დიდება მოიხვევოს, რომ სატახტო ქალაქის კარს გადააბიჯებს თუ არა, ქალაქის ბავშვები გარს შემოეხვივნონ და უყვიროდნენ: „ეს არის მზის რაინდი, ანუ გველის რაინდი“, ანუ კიდევ სხვა რამ რაინდი, — ესე იგი ის სახელი უწოდონ, რა სახელითაც დიდი სახელოვანი საქმეები ჩაუდენია. „აი ის, — იტყვიან ისინი, — ორთაბრძოლაში ძალოვანი და საშინელი ფალავანი ბროკაბრუნი რომ დაამარცხა, აი ის, ვინც გაფანტა უსაშინელესი გრძნეულებანი, რომლითაც მოხიბლული სპარსეთის დიდი მამელუჯი* ცხრაას წელს იტანჯებოდა“. ასე შეაქებენ და მის დიადსა და საგმირო საქმეებს მთელ ქვეყანას მოსდებენ. ამ ბავშვებისა და ხალხის ბრბოს ყიჟინას იმ ქვეყნის ხელმწიფე რომ გაიგონებს, თავისი სასახლის სარკმელში გადმოდგება და რაინდის დანახვამდე აბჯრის ფერით და ფარზე წარწერილი დევიზით აუცილებლად იცნობს მას და ხმამალა შესძახებს: „არაქა, ჩვენი კარის ყველა რაინდო, გამოდით, რაინდობის მშვენიებას მიეგებებით, აწ რომ გვიახლოვდება“. და ამ მეფის ბრძანებით ყველა რაინდი ეგებება მას, თვითონ მეფეც კიბის ნახევრამდე ჩამოდის, სტუმარ რაინდს გადაეხვევა, გულში მაგრად ჩაიკრავს და მერე პირზე კოცნით მიესალმება. მერე ხელს დაუჭერს და დედოფლის პალატაში წაიყვანს. იქ ჩვენს რაინდს დედოფალი შეხვდება თავისი ინფანტათი, რომელიც, უქვევლია, ისეთი მშვენიერებისა და სათნოების პატრონი უნდა იყოს, რომ ქვეყანაზე ბადალი არ მოეპოვებოდეს. მერე ის მოხდება, რომ ინფანტა მორცხვი თვალებით შეხედავს რაინდს, ხოლო რაინდი — ინფანტას, და ერთმანეთს ისინი უფრო ღვთაებრივ არსებად ეჩვენებიან, ვიდრე კაცობრივად. წამსვე ორივეს უნებლიეთ სიყვარულის მწვავე ტალღები მოიცავენ და მკმუნვარებით გულგანგმიურლნი იწყებენ ფიქრს, თუ თავიანთი გულისთქმა, სურვილი და მწუ-

ხარება ერთმანეთს როგორ გაუზიარონ. შემდეგ, რასაკვირველია, რაინდს დედოფლის პალატიდან გაიყვანენ და სხვა დიდ-მშვენიერ დარბაზში გაუძღვებიან, იქ საკუთრებს მოხსნიან და ჩასაცემლად ძოწეულის მანტიას მიაბრთმევენ. თუ იგი თავის აბჯარში მშვენიერი იყო, ამ ტანისამოსში უკეთესი გამოჩნდება. საღამო დგება: რაინდი მეფე-დედოფალთან და ინფანტასთან ერთად ვახშობს; ინფანტას არ ამორებს თვალს. შეპარვით უმზერს და ისიც აგრეთვე მალეით შეხედავს ხოლმე, რადგან, როგორც უკვე ვთქვი, ის ქალი ძალიან ჭკვიანია და ფრთხილობს. ვახშამი რომ გათავდება და სუფრას აალაგებენ, დარბაზში საზიზლარი პატარა ქონდრისკაცი შემოდის, უკან მშვენიერი ბანოვანი მოსდევს, აქეთ-იქით ორი გოლიათის თანხლებით, და ის ბანოვანი წინადადებას იძლევა: ერთი რამ საქმე შეასრულონ — ძველი ღროის ბრძენის ხანგრძლივი შრომით მოგონილი, ამ პირობით, რომ, ვინც იმას შეასრულებს, მთელ ქვეყანაზე უპირველეს რაინდად იქნება ცნობილი.

მეფე მაშინვე კარის რაინდებს უბრძანებს თავიანთი ძალ-ღონე სცადონ. ისინი მეფის ბრძანების აღსრულებას ცდილობენ, მაგრამ არც ერთ მათგანს ამ საქმის შესრულების ღონე არა აქვს. მაშინ ის უცხო რაინდი წამოდგება და იმ საქმეს შეასრულებს. ამით ის რაინდი უფრო დიდებით იმოსება, რაც ინფანტასაც ძალიან ახარებს. ეს სიხარული თითქოს მას ჯილდოდ უხდება, რომ ასეთი სახელოვანი კაცი შეიყვარა. ამ ამბავში ყველაზე უკეთესი ის არის, რომ იმ მეფეს თუ მთავარს, ანუ ვინც უნდა იყოს, დიდი ომი აქვს ატეხილი სხვა, მისებრ ძლიერ მეფესთან. ეს სტუმარი რაინდი, რამდენიმე დღე მის სასახლეში ყოფნის შემდეგ, მეფეს სთხოვს, ნება უბოძოს იმ ომში სამსახური გაუწიოს. მეფე სიხარულით თანხმდება და რაინდიც ამ წყალობისათვის ხელზე მოწიწებული ამბორით მადლობას უხდის. იმავე დამეს რაინდი მიდის, რომ თავის ახალ გულისეარდს, მის მომხიბლავ ინფანტას გამოეთხოვოს და ბაღში მისი საწოლი ოთახის ფანჯრის სერსეროდან ეთხოვება. რაინდმა უკვე იცის მისი ბინა, რადგან ინფანტას ერთი მესაიდუმლე ქალის შემწეობით რამდენჯერმე კიდევ უნახავს და უსაუბრია მასთან. რაინდი ღრმად ოხრავს, ინფანტასაც გული მისდის. მესაიდუმლე ქალი წყლის მოსატანად გარბის, მაგრამ შენს მტერს, მას რომ ელდა ეცემა, როცა დაინახავს, რომ გათენება დაიწყო. შიშობს, ამ სამიჯნურო საქმეში უშუაკაცობა არ გაუმელავნდეს და თავის ქალბატონის უმანკოებასაც ჩირქი არ მოეცხოს. ბოლოს ინფანტა გონზე მოვა, სერსეროში თავის თეთრ ხელს გაუწვდის რაინდს, რაინდიც თვალცრემლიანი ათასჯერ დაუკოცნის ხელს და მშვენიერი მიჯნურნი ერთად მოიფიქრებენ, თუ ერთმანეთს

თავისი ავი და კარგი ამბავი რა საშუალებით აუწყონ ხოლმე. ინფანტა რაინდს ჩქარა დაბრუნებას ემუდარება, რაინდიც ათას ფიცს უდებს, რომ იმის თხოვნას არ დაივიწყებს. ერთსაც კიდევ უკანასკნელად ეამბორება ხელზე და უბედურ ინფანტას ისეთი არეული და გატანჯული განშორდება, რომ კინალამ იქავ არ ეცემა მკვდარი. დაღონებული რაინდი თავის ოთახში დაბრუნდება, ლოგინში ჩაეცემა, მაგრამ განშორების დარდი არ დააძინებს. დილაზე აღრიანად მიდის. სურს მეფე-დედოფალს და ინფანტას გამოეთხოვოს, მაგრამ მეფე-დედოფლისაგან შეიტყობს, რომ ქალი შეუძლოდ არის და გამოსათხოვებლად გამოსვლა არ შეუძლია. რაინდი იმის ავადმყოფობას თავის წასვლას მიაწერს, გული მეტად აუჩქროლდება და ისე ძლიერ არის აღელვებული, რომ ლამის თავის საიდუმლო გამოამჟღავნოს. ინფანტას მესაიდუმლეც იქვეა, ყველაფერს თვალყურს ადევნებს და რაც რაინდს სტანჯავს, მისსავე თვალებში კითხულობს, ყველაფერს ინფანტას გადასცემს, ხოლო ეს უკანასკნელი თვალცრემლიანი მოუსმენს და ეუბნება, რომ იმისათვის უბედურება ის არის, არ იცის ის ჩინებული რაინდი ვინ არის, მეფის შთამომავლობისაა, თუ არა? მოსამსახურე ქალი არწმუნებს ინფანტას, რომ ისეთი ვაჟკაცობა და ზრდილობა, როგორც იმ რაინდმა გამოიჩინა, მხოლოდ მეფის შთამომავალი ადამიანების შესაფერიან; დაღონებული მეფის ასული ამით ცოტათი მოილხენს და თავისი დარდის გულში ჩამარხვას ეცდება, რომ მშობლებმა ჰმუნვის მიზეზი არ გაუგონ. ამით გამხნეებული მესამე დღეს სასახლის დარბაზში გამოდის. ეს რომ აქ ამ ყოფაშია, რაინდი ბრძოლის ველზე იბრძვის, მეფის მტრებს ამარცხებს. გამაგრებულ ციხე-ქალაქებს იპყრობს, მრავალჯერ იმარჯვებს და ბოლოს სასახლეში ბრუნდება; მეფის ასულის სანახავად მოდის, სადაც უწინ ინახულებდა ხოლმე, და თავისი დიდი სამსახურის ჯილდოდ, ინფანტას მამა-მეფეს რომ გაუწია, ქალსა სთხოვს ცოლად. მეფე რაინდს უარს ეუბნება, რადგანაც მისი ვინაობა არ იცის. მაშინ რაინდი ან მოიტაცებს ინფანტას, ან როგორმე სხვებზე ახერხებს საქმეს და მაინც მისი მეუღლე შეიქნება. შემდეგში მეფეს მისი სიძეობით თავიც მოაქვს, რადგან სახელოვანი რაინდი დიდი და ძლიერი ხელმწიფის შვილი აღმოჩნდება; არ ვიცი კი, რომელი სახელმწიფოსი, ვფიქრობ, ის სახელმწიფო რუკაზედაც არ იქნება აღნიშნული. თავის დროზე მეფე კვდება, ინფანტა იმის მემკვიდრეობას მიიღებს და რაინდიც, მოკლედ რომ ვთქვათ, მეფედ დაჯდება. აი მაშინ რაინდი მეფე, დაპირებისამებრ, აჯილდოებს თავის საჭურველმტვირთველს და ყველა იმას, ვინც ამ მაღალ ხარისხამდე ასვლაში ხელი შეუწყო. მერე თავის საჭურველმტვირთველს სეფექალსა რთავს ცო-

ლად, უეპველია — ინფანტას მესაიდუმლე რომ იყო, იმას, — რა თქმა უნდა, იგი პირველი ხარისხის ჰერცოგის ასულია.

— ჰოო, აბა, სწორედ მეც ეგ მინდა! — წამოიძახა სანჩომ.— ჰერი, ბიჭო, მაშ, ახლა ჩვენმა ხომალდმა იმ სამეფოსაკენ წაგვიყვანოს. სწორედ მეც ეგ მინდა,— გაიმეორა სანჩომ, — და დარწმუნებულიც ვარ, ყველა ეგ ასეც აღსრულდება, ოღონდ თქვენმა პატიოსნებამ მწუხარე სახის რაინდის სახელი ატაროს...

— შენ მაგის ეკვი ნუ გექნება, სანჩო, — გააწყვეტინა ღონ კიხოტმა, — იმიტომ, რომ მოგზაური რაინდები სამეფო და საიმპერატორო ტახტის საფეხურზე, როგორც ვიამბე, სწორედ ასე აღიოდნენ და ახლაც აღიან. ჩვენთვის მხოლოდ ისღაა საჭირო, გავიგოთ როგორმე, რომელ ქრისტიან ანუ წარმართ მეფესა აქვს ვინმესთან ომი და ასულიც მშვენიერი ჰყავს. მაგრამ დრო ჯერ ბევრი გვაქვს და ვიღრე რომელიმე მეფის სასახლეში მივილოდეთ, ჯერ სახელი უნდა გავითქვათ. მარტო ერთი რამ მაფიქრებს: ვთქვათ, რომ მეფეც ვიპოვნეთ, ომიც გადავიხადეთ და მშვენიერი ასულიც ვნახეთ, მეც უმაგალითო ღვაწლით საქვეყნოდ სახელი გავითქვი; ის მაინც ვეღარ მომიფიქრებია, თუ როგორ მოვახერხო, რომ მეფის შთამომავალი ვიყო, ან ყოველ შემთხვევაში, იმპერატორის შორეული ბიძაშვილი მაინც გავხდე? საქმე ის არის, რომ რაც უნდა საკვირველიც არ უნდა იყვნენ ჩემი საქმენი, უიმისოდ მეფე თავის ქალს მაინც არ მომათხოვებს. ხედავ, სანჩო, აქაო და იმპერატორებთან ნათესაობა არა მაქვს, რასაც კი ვაუკაცობით დავიმსახურებ, ყველაფერმა ფუჟალ უნდა ჩამიაროს?! მე მხოლოდ ეს მაშინებს. მართალია, გამოჩენილი და უძველესი აზნაურის შვილი ვარ, დიდი მამულიც მაქვს და შეურაცხყოფისათვის თუ საჩივარი მომიხდა, ხუთასი სუელდო* საბრიყვო შემიძლია მოვითხოვო. იქნებ ისიც მოხდეს, რომ ჩემი ამბის დამწერმა ბრძენმა ჩემი შთამომავლობა რომელიმე მეფის შვილიშვილისაგან გამოიყვანოს, მეხუთე ან მეექვსე თაობაში მაინც, რადგან, უნდა გითხრა, სანჩო, საგვარეულო შტო და აზნაურობა ორნაირია: ერთნი — მეფეებისა და მთავრებისაგან სწარმოებს და რამდენიც ძირს ჩამოდის, იმდენი წვრილდება. ასე რომ, განიერი ძირიდან წარმომავალი, ბოლოს, გადმობრუნებული პირამიდის მსგავსად, წერტილის ოდენა ხდება. მეორენი კი მდაბიო და უჩინარი წინაპრებისაგან წარმომდგარან და შემდეგში საფეხურიდან საფეხურზე ზევით ვერ აღიან, ვიღრე სახელოვანნი არ შეიქნებიან, მერე კი თანდათან ზევით იწევენ: სახელსა და დიდებას იძენენ. ამგვარად, სანჩო, ერთნი იმად გამხდარან, რაინიც არ ყოფილან, ხოლო მეორენი ის ყოფილან, რაც ახლა აღარ არიან. და რადგანაც მე, ვინ იცის, იმ მეორე რიგს

ვეკუთვნი, ურიგო არ იქნებოდა. ჩემი ოდესმე დიდი და გამოჩენილი გვარის სახელოვნება დამტკიცდეს და ჩემი სასიამაორო მეფე დააკმაყოფილოს; თუ არადა, ინფანტას ისე თავდავიწყებით უნდა ვუყვარდე, თუნდაც წყლისმზიდველის შთამომავალიც ვიყო, მაინც ცოლად გამოყოლაზე უარი არ მითხრას, მამამ ბევრიც რომ უშალოს; ჰაშინ. რა თქმა უნდა, იმის მოტაცება და სადმე დამალვა დამჭირდება, ვიდრე ხანი ანუ სიკვდილი მისი მშობლების რისხვას არ გააქარვებს.

— მე მგონია, ამ შემთხვევისათვის ის ანდაზაა ზედგამოჭრილი, — შენიშნა სანჩომ, — ყველა გაქნილი კაცი რომ მისდევს: „იმას ნურაოდეს ნუ მოითხოვ, რის წართმევაც შეგიძლიანო“. თუმცა ისეც უნდა ვთქვა, მეორე ანდაზა უფრო ზედგამოჭრილია: „ღობეზე გადახტომა სჯობს ამაოდ თავის კანტურსო“. ამას იმიტომ ვამბობ, რომ, თუ ვინცობაა ბატონ მეფეს, თქვენს სიამაოვს, ვერ დავითანხმებთ, თავისი ქალი მოვათხოვოთ, მაშინ, რა თქმა უნდა, მეტი აღარ გაგეწყობა რა, უნდა მოიტაცოთ და სადმე სანდო ალაგას დამალოთ, მაგრამ ეს არის ცუდი, რომ ვიდრე მეფეს შეურიგდებით როგორმე და სამეფო ტახტზე დაჯდებით, თქვენს საწყალ საქურველმტვირთველს შიმშილით კუჭი გაუხმება დიდთა და მდიდართა წყალობათა მოლოდინში, თუ მომავალი მისი მეუღლე. ინფანტას შესაიდუმლე სეფექალი მოტაცებულ ინფანტას არ გამოჰყვება; აბა მაშინ დასჭირდება იმას მთელ თავის სიცოცხლეში ვაი-ვაგლახი, მანამ ძლივძლივობით ზენა-არსის შეწევნით გვერგება გამეფება. და თუ ის სეფექალი მოტაცებულ ინფანტას გამოჰყვება, მოწყალეო ბატონო, განა არ შეგიძლიათ თქვენს საქურველმტვირთველს მაშინვე მიათხოვოთ?

— ვითომ მაგას რა დამიშლის? — მიუგო ღონ კიხობმა.

— მაშ, ისლა დაგვრჩენია, ღმერთს მივენდოთ და მივყვეთ, საითაც ბედი წაგვიყვანს, — უთხრა სანჩომ.

— ღმერთმა ქნას, ყველა ისე აღსრულდეს, როგორც მე მსურს და როგორც შენთვის არის საჭირო, — დაუმატა ღონ კიხობმა. — ნურამც ყოფილა ჩვენში, ვინც თავის თავს არ აფასებს.

— მაღლობა ღმერთს, რომ ძველი ქრისტიანი ვარ, — თქვა სანჩომ, — გრათად გახდომისათვის კი, მგონია, ესეც საკმაო იყოს.

— საკმაოზედაც მეტი იქნება, — უთხრა ღონ კიხობმა. — რაკი მეფე გავხდები, ძველი ქრისტიანი ხარ თუ არა, ვერ დამიშლის, უფულოდ ან სამსახურის გაუწევნელად აზნაურობა მაინც გიბოძო. რაკი გრათის ღირსებას მოგცემ, მაშინვე წარჩინებული რაინდი და აზნაური შეიქნები, მერე რამდენიც უნდა ილაქლაქონ ბოროტმა ენებმა,

პოლოს მაინც იძულებულნი შეიქნებიან წარჩინებულ სენიორად გიყნონ.

— ნუთუ გგონიათ, მაგ რაღაც კაპიტულის დამსახურება ვერ მოვახერხო? — იკითხა სანჩომ.

— შენ გინდა თქვა ტიტული და არა კაპიტული, ხომ? — შენიშნა დონ კიხოტმა.

— დაე, ასე იყოს, — უთხრა სანჩომ. — ვფიქრობ, კარგად შევიფერებ წარჩინებას: დრო იყო ჩემს ცხოვრებაში, ერთ ამქარში დარაჯად ვიყავი და დარაჯის ტანისამოსი ისე მშვენივრად, ჩემმა მზემ, ყველანი ერთხმად გაიძახოდნენ, რომ ჩემი წარმოსადგეობით ამქარის მეთაურადაც კარგად გამოვდგებოდი. მაშინ თუ ასე იყო, აბა თქვენ თვითონ განსაჯეთ, ბატონო, ახლა რაღა იქნება, უცხოქვეყნელი გრაფის მსგავსად რომ ოქრომკედითა და მარგალიტებით მოქარგული ტანსაცმელი ჩაეიცვა, პერცოგის მანტია წამოვიხსნა? ღმერთმანი, მაშინ ჩემს სანახავად ასი მილის სიშორიდან დაიწყებენ დენას.

— ისე, ერთობ, ღვთის წინაშე, არა გვიჭირს რა, სანჩო, — მიუგო დონ კიხოტმა, — მაგრამ ვწერის პარსვა ხშირად დაგვირღება, თორემ ისეთი სქელი, ჭუჭყიანი და აბურძგვნილი წვერი გაქვს, რომ თუ ორ დღეში ერთხელ მაინც არ მოიპარსე, თოფის გასროლის მანძილზე იცნობს კაცი შენს შთამომავლობას.

— ძალიან ძნელი კია, მე თქვენ მოგახსენოთ, სამუდამოდ დალაქის დაქირავება, — მიუგო სანჩომ, — მაგრამ რა გავწყობა, სულ უკან ვატარებ იმ დალაქს, როგორც გრანდებს დასდევენ მეჭინიბეები.

— მერე საიდან იცი, რომ გრანდები მეჭინიბეებს იახლებენ ხომ? — ჰკითხა დონ კიხოტმა.

— ახლავე მოგახსენებ, საიდანაც ვიცი, — მიუგო სანჩომ. — რამდენიმე წლის წინათ ერთ სასახლეში მთელი თვე ყოფნა მომიხდა და იქ ვნახე ერთი პაწაწინა კაცი, რომელსაც ყველანი ძალიან დიდ ბატონს ეძახდნენ. ის რომ სადმე წავიდოდა, უკან კუდივით ერთი ვიდაც მაჩანჩალა ცხენით მისდევდა ხოლმე. ერთხელ ვიკითხე, რატომ მხარიმხარს არ დადიან და ერთიმეორეს უკან რად მისდევს-მეთქი. და აი სწორედ მაშინ მიპასუხეს, ის უკანა წინას მეჭინიბეაო. გამოდის, ასე ყოფილა: გრანდების უკან თურმე მათი მეჭინიბეები მიჩანჩალებენ. აი, ბატონო, როგორ გავიგე ესა და მას აქეთ არც დამვიწყებია.

— ისე მართალი ხარ, სანჩო, რომ მეტიც არ შეიძლება, — უთხრა დონ კიხოტმა, — და არხეინად შეგიძლია დალაქი დაგდევდეს უკან. ყველა ჩვეულება ერთიმეორის შემდეგ შემოდებულია და რატომ არ იქნება, რომ შენ იყო პირველი გრაფი, რომ უკან დალაქი დაგდევ-

დეს. ამასთანაც, ვინც პირსა გვპარსავს, მე მგონია, იმას უფრო მეტონდობა ეკუთვნის ჩვენგან, ვიდრე ვინც ცხენს გვიკაზმავს.

— მაშ, ჩემი დალაქის დარდი მე მომანდეთ, — უპასუხა სანჩომ, — და თქვენ კი იმას ეცადეთ, მეფე გახდეთ და მეც გრაფი გამხადოთ.

— ღვთის შეწევნით იმედი მაქვს მაგას მივალწიო, — უთხრა დონ კიხოტმა, და ზევით რომ აიხედა, ის დაინახა, რაც შემდეგ თავში იქნება მოთხრობილი.

თ ა ვ ი X X I I

თუ როგორ უბოძა დონ კიხოტმა თავისუფლება მრავალ უბედურს. რომელთაც იძულებით მიერეკებოდნენ იქითკენ, საითაც სრულიადაც არ უნდოდათ წასვლა

არაბეთისა და ლამანჩის მწერალი სიდ ჰამეტ ბენენჰელი თავის ამ სერიოზულ დარბაისლურ, წარბაც, დაწვრილებითსა და მახვილგონივრულ ისტორიაში მოგვითხრობს, რომ როდესაც სახელოვანმა დონ კიხოტ ლამანჩელმა და მისმა საჭურველმტვირთველმა სანჩო პანსამ ოცდამეერთე თავში ნაამბობი ზემომოყვანილი საუბარი გაათავეს, დონ კიხოტმა აიხედა და იმავე გზაზე, რომლითაც თვითონ მიდიოდნენ, ქვეითად მომავალი ხალხის გუნდი დაინახა. თორმეტიოდე კაცი იქნებოდა, ხელშეკრული იყვნენ და კრიალოსნის მარცვლებივით ყველანი ერთ ჯაჭვზე იყვნენ მიკრულნი კისერზე გადაცმული რკინის რგოლებით. ამ გუნდს ორი ცხენოსანი და ორიც ქვეითი მოსდევდა; ცხენოსნები კაჟიანი თოფებით იყვნენ შეიარაღებულნი, ქვეითები კი — ხმლითა და შუბებით. სანჩომ რომ ესენი დაინახა, დაიძახა:

— აგერ კატორღელთა გუნდი, მეფის მონები, რომლებიც გალერებზე * სამუშაოდ მიჰყავთ!

— რაო? როგორ თუ მონები მიჰყავთ? — იკითხა დონ კიხოტმა. — ნუთუ მეფე იძულებით ვისმე ამუშავებს?

— მე ეგ როდი მითქვამს, — მიუგო სანჩომ. — ის მოგახსენეთ. რომ ამ ხალხმა განაჩენის ძალით დანაშაულისათვის გალერებზე მეფეს იძულებით უნდა ემსახურონ-მეთქი.

— ერთი სიტყვით, განაჩენით არის თუ უგანაჩენოდ, — თქვა დონ კიხოტმა, — სულ ერთია; ამ ადამიანებს მიერეკებიან, და ისინიც ემორჩილებიან ძალდატანებას, და საკმაოა, რომ იქ თავის ნებით არ მიდიან.

— ღიახაც, რომ თავის ნებით არ მიდიან, — მიუგო სანჩომ.

— მაშ, თუ აგრეა, — განაგრძო მისმა ბატონმა, — ჩემი მოვალეობა უნდა შევასრულო: უბედურთ უნდა ვუშველო და ძალმომრეობა მოვსპო.

— რასა ბრძანებთ, ბატონო? — გაიოცა სანჩომ, — ნუ დაივიწყებთ, რომ მართლმსაჯულება, რაიცა იგივე მეფეა, არც ძალმომრეობს და არცთუ ვისმეს შეურაცხყოფს, არამედ მხოლოდ დანაშაულსა სჯის.

ამ დროს კატორღელთა გუნდი ჩვენს ფათერაკების მაძებართ მიუახლოვდა და დონ კიხოტმაც დიდი თავაზით ჰკითხა დარაჯებს: იქნებ ინებოთ, მამცნოთ და განმიმარტოთ ის მიზეზები ან სხვა რაიმე საბაბი, რის გამოც ამ ადამიანებს ასე ძალისძალათი მიერეკებითო. ერთმა ცხენოსანმა დარაჯმა მიუგო, რომ ესენი კატორღელები არიან, მის უდიდებულესობას ეკუთვნიან და ახლა გალერებზე მიგვეყავსო: ესაა და ეს. ამაზე მეტის ცოდნა ჩემი საქმე არააო.

— მაინც მინდოდა თითოეული ამათგანის დანაშაული გამეგო, — დაუჟინა დონ კიხოტმა.

ამას რამდენიმე მეტად თავაზიანი სიტყვაც დაუმატა, რომ უფრო ვრცელი პასუხი ეთქმევინებინა. ბოლოს მეორე ცხენოსანმა დარაჯმა უთხრა:

— თუმცა ამ უბედურ კატორღელთა სია თითოეულის დანაშაულის აღრიცხვით თანა გვაქვს, მაგრამ ახლა არა გვეცალია აქ დაგიდგეთ, ქალღღებები ამოვალაგოთ და წაგიკითხოთ; სჯობს. თქვენო მოწყალებავე, მიბრძანდეთ: რაც გინდათ, თვითონ ამათა ჰკითხეთ და, თუ ხალისი აქვთ, გიპასუხონ. მაგრამ ამ უმაქნისთ, როგორც ყველა საძაგლობის ჩადენის ხალისი აქვთ, ისე არც იმაზე ლაპარაკს დაგზარდებიან.

ეს ნებართვა რომ მიიღო (მაგრამ თუ გაუჭირდებოდა, თვითონაც მისცემდა თავის თავს ამ ნებას), დონ კიხოტი ტუსაღებს მიუახლოვდა და ერთ-ერთ იმათგანს ჰკითხა, რა დანაშაულისათვის ჩავარდი ასეთ უბედურებაში და ასე უპატრონოდ რად მიჰყავხარო?

— იმიტომ, რომ შეყვარებული ვიყავი, — მიუგო დამნაშავემ.

— კარგია, შენმა მზემ, — გაიოცა დონ კიხოტმა, — თუ ყველა შეყვარებულს გალერებზე სამუშაოდ გზავნიან, მაშ, ყველაზე უწინ იქ მე უნდა გავეგზავნე მენიჩხედ.

— ვაი ისაა, რომ ჩემი სიყვარული იმ ჯურის როდია, როგორც თქვენა გგონიათ, — მიუგო ტუსადმა. — მე, ჩემო ბატონო. ჩემს სულზე უტკბესად ერთი ფუთა თეთრეული შემიყვარდა და ისეთი სინაზით ჩაეიკარ გულში, რომ, თუ სამართალს ძალად არ

გამოვეგლიჯა, მგონია, აქამდისაც იმის ალერსში ვიქნებოდი. მაგრამ ვერ იქნება; ნაქურდალით დამიპირეს და ჩემი საქმე ისე ცხადი იყო, რომ ჩემს ბეჭებზე ასი მათრახის მოხვედრას ველარაფერმა დაუშალა, და თანაც გამომიცხადეს: თუ იმ მათრახებს ზედ სამი წლის გ უ რ ა პ ს ა ც * დაეუმატებდი, მაშინ ყველა ანგარიშს გავასწორებდი.

— ეგ გ უ რ ა პ ი რაღაა? — ჰკითხა დონ კიხოტმა.

— გალერაზე ნიჩბის მოსმაა, — მიუგო კატორღელმა.

ეს იქნებოდა ოცდაოთხი წლის ყმაწვილი და. როგორც თვითონ ამბობდა, პედრაიტელი იყო. დონ კიხოტმა ასეთივე კითხვით ბეორე ტუსაღს მიმართა, დაღონებულსა და დაღვრემილს. მან პასუხი არ მისცა და მის მაგიერ ისევ პირველმა უპასუხა:

— ეს ვაჟბატონი, — თქვა მან, — კატორღაში მიდის, როგორც იადონი, ანუ, სხვანაირად რომ ვთქვათ, როგორც მომღერალი და მოსაქრავე.

— ეგ რაღაა? — კვლავ იკითხა დონ კიხოტმა, — განა მომღერლებსა და მოსაქრავეთაც გალერებზე გზავნიან?

— მაშ, ბატონო, გზავნიან, — მიუგო ტუსაღმა, — ესეც უნდა მოგახსენოთ, რომ იმაზე ცუდი არა არის რა, როდესაც კაცი გაპირვების დროს მღერას მოჰყვება ხოლმე.

— პირიქით, — თქვა დონ კიხოტმა, — ჩვენში ასეთი ანდაზაც არის: ჰმუნვა მღერით იქარვებისო.

— ჩვენში კი, ბატონო, სულ უკუღმა მოხდება ხოლმე; ჩვენში თუ მღერას მორთავ, მთელ სიცოცხლეს ვაით გაატარებ.

— არაფერი არა მესმის რა. — მიუგო დონ კიხოტმა.

მაგრამ ერთი დარაჯთაგანი ჩაერია ლაპარაკში და რაინდი გაოცებიდან გამოიყვანა.

— სენიორ კაბალერო, — უთხრა მან, — ამ უმაქნისების ენაზე გაჭირვების დროს მღერა დანაშაულში გამოტეხას. ნიშნავს. ამ გაიძვერას ძალა დაატანეს და მაშინ გამოტყდა, რომ საქონლის ქურდობას ეწეოდა. ექვსი წლით გალერაზე მუშაობა მიუსაჯეს და ამთავადაც მათრახები უთავაზეს, მგონია, ზურგით ორასიოდეს მიეზიდება თან. როგორც ხედავთ, დაღონებული მიდის და თითქოს დარცხვენილიცა, მთელი გზა ამ ცუდი გუნებით არის, რადგან ამხანაგებს არ უყვართ, აბუჩად იგდებენ, აწვალევენ და სულ ცხვირში ძმარს აღენენ, რომ იმდენი ვაჟკაცობა აღარა ჰქონდა, ძალდატანებისათვის გაეძლო და დანაშაულში არ გამოტეხილიყო. ამათ ჭურის ხალხს სიტყვის მასალად აქვს: „ჭოცა“ და „ირაც“

ორივე ერთნაირად ადვილი სათქმელიაო და ქურდისათვის სამჯობინარია, თავისი სიცოცხლე და სიკვდილიც თავის ენაზე ჰქონდეს დამოკიდებული, ვიდრე მოწმეთა და საბუთების ენაზედ, და მართლაც, ბატონო, მე მგონია, ამ შემთხვევაში ესენი ურიგოდ როდი მსჯელობენ.

— მეც ეგრე მგონია, — მიუგო დონ კიხოტმა.

შემდეგ მესამე ტუსალთან მივიდა და იგივე ჰკითხა, რაც პირველ ორს. იმან თამამად უპასუხა:

— მე მივდივარ, რათა ხუთი წლით სამსახური გაუწიო ბატონ გურაპებს იმისთვის, რომ ათიოდე დუკატი არ გამანჩნდა.

— ორჯერ ათსაც უდიდესი სიამოვნებით მივცემდი, რომ მაგ ბატონებისაგან გამეთავისუფლებინე! — შესძახა დონ კიხოტმა.

— ეგ სიუხვე, ბატონო, შუა ზღვაში საესე ჯიბე ფულსა ჰგავს, როდესაც შიმშილით სიკვდილს მოელი, რადგან ფულით ვერაფრის ყიდვას ვერ მოახერხებ, — მიუგო ტუსალმა. — ნეტა მაგ თქვენი ოკროებით ადრე შემხვედროდით, რომ ფულიც რიგიანად მომეხმარებინა და მოხელისთვის რამე წამესვა, ჩემი ვეჭილის ენაც ჩემებურად ამელაპარაკებინა. რა თავისუფლად ვისეირნებდი ახლა სოკოდოვერის შუა მოედანზე, ტოლედოში, და იმ შარაგზებსაც არ გავთელავდი, ახლა რომ მოგვასეირნებენ საყელურიანი ძაღლებით კისერში ჩაჭკვებწაბმულებს. ღმერთი დიდია: მოითმინე. ადამიანო, — აი, ბატონო, ჩვენი საუბრის დასასრული ეს არის.

დონ კიხოტი მეოთხე დამნაშავეს მიუბრუნდა, დარბაისელი შეხედულებისას, ჭალარა წვერი რომ მთელ მკერდს უფარავდა. დონ კიხოტის კითხვაზე — რისთვის გგზავნიანო, პასუხის ნაცვლად ქეითინს მოჰყვა და კრინტი არ დასძრა. მაგრამ უკანმდგარმა მეხუთე ტუსალმა მის მაგიერ უპასუხა:

— ამ დარბაისელს ჯერ ცხენით მდიდრულად მორთულ-მოკაზმულს ქალაქის ქუჩები მოატარეს და ახლა ოთხი წლით გაღერებზე მენიჩბედ გზავნიან.

— ეგა, ძმობილო. იმას ხომ არ ნიშნავს, — გააწყვეტინა სანჩომ, — რომ ჯერ საჯაროდ ბოდიში მოახდევინეს და მერე ხალხის საჩვენებლად თვალსაჩინო ალაგს სამარცხვინო ბოძზე გამოჭიმეს?

— სწორედ ეგ არის, — განაგრძო ტუსალმა, — და ეგ ყველა იმიტომ გადაახდევინეს, რომ, როგორც იტყვიან, სხვისი ყურებისა და თითქმის მთელი სხეულებისაც დალალი იყო. ესე იგი სიყვარულის საქმეში განსაკუთრებული მინდობილების მოხელეობას, შუამავლობას და მაქანკლობას ჩემობდა; ამას გარდა კიდევ ოდნავ ჯადოსანიც იყო.

— მაგ ოდნავ ჯადოსნობაზე არას ვიტყვი, — მიუგო დონ კი-ხოტმა, — მაგრამ, რაც სამიჯნურო საქმეში შუამავლობას შეეხება, მარტო ის რომ ავიღოთ თავისთავად და იმ ოდნავ ჯადოსნობას თავი დავანებოთ, მაშინ ეგ გალერებზე მენიჩბოზის ღირსი არ არის, თუ, რასაკვირველია, იქ იმიტომ არა გზავნიან, რომ უფროსობა გაგიწიოთ. სიყვარულის საქმეში შუაქაცობა ყველას როდღ შეუძლია. ამისათვის მარჯვე კაცია საჭირო, სხვისა საიდუმლოთა დაფარვის მცოდნე. მე იმ აზრისა ვარ, ასეთ მოხელეებს ყოველგვარ კეთილგანწყობილ საზოგადოებაში დიდი სარგებლობის მოტანა შეუძლიათ, თუკი ისინი რიგიანი და განათლებული ხალხიდან იქნებიან გამოსული. მე რომ მკითხონ, ისიც კი საჭირო იყო, ცალკე ზედამხედველები დაედგინათ და იმ პირთა რიცხვი ბეჯითად აღენუსხათ, ვისაც ეგ ხელობა უკისრია, სწორედ ისე, როგორც სავაჭრო დალალების რიცხვია განსაზღვრული და აღნუსხული. ამით ქვეყანას ბევრ ბოროტებას აარიდებდნენ, რაიც მხოლოდ იმიტომ მოხდება ხოლმე, რომ მრავალნი თავის შესაფერ საქმეს არ ჰკიდებენ ხელს. ჩვენში სამიჯნურო საიდუმლოებებს უმეცარნი და საექვონი განაგებენ: უწვევრ-ულვაშო, სრულებით გამოუცდელი ჭაბუკნი, ზოგი უჩინარი მანდილოსანი, დაბალხარისხოვანი მსახურნი, რომელნიც მძიმე რამ შემთხვევაში, როდესაც გაბედული მოქმედება საჭირო, იქამდის იფანტებიან და იბნევიან, რომ თავიანთ მარჯვენა ხელს მარცხენისაგან ველარ არჩევენ და პირში ჩალაგმოვლებული რჩებიან. ამ საგანზე მინდოდა ვრცლად მესაუბრა და დამემტკიცებინა, თუ რისთვის არის საჭირო, რომ ამ ყოველმხრივ რიგზე მოწყობილი საზოგადოებისათვის საჭირო დასს განსაკუთრებული ყურადღება მიექცეს, მაგრამ ახლა ამისათვის შესაფერი არც დროა და არც ადგილი. ოდესმე ამ საგანზე ჩემს აზრს ისეთ კაცს ვეტყვი, რომელიც ამისთვის იზრუნებს, მანამ კი ვიტყვი. რომ მძიმე შთაბეჭდილებამ, როგორც ჩემზე ამ ჭალარა თმამ და დარბაისლურმა შეხედულებამ მოახდინა, ასე სასტიკად დასჯილმა მიჯნურთა ზოგი რამ დავალების აღსრულებისათვის, ცოტა არ იყოს ამის ჯადოსნობაზე ბრალდება შეასუსტა, — თუმცაღა დარწმუნებული ვარ, რომ ქვეყანაზე არც შელოცვა არსებობს, არც მოხიბლვა, ან ჯადოსნობა, ან გრძნეული ვინმე, რომ ჩვენი ნების ასე თუ ისე მიმართვა შეეძლოს, როგორც ზოგიერთ ბეჩავსა სწამს. ჩვენ თავისუფალი ნება გვაქვს მონიჭებული და მისი დაოკება, შეზღუდვა ან იძულებით აღკვეთა არც მისნობას და არც რაიმე ბალახბულახს არ შეუძლია და, რასაც ზოგი დედაკაცი თავისი სისულელით და ზოგიერთი კაცი თავისი გაიძვერობით ამზადებს, ყველა

ას სასწელები და საქმელები წმინდა შხამია, იმ ხალხის კჳუიდან-
შემწლეი, რომელთაც თავიანთი მიაშიტობით სჯერათ, ვითომც ბა-
ლახებს შეუძლია ადამიანს ის შეაყვაროს, ვინც არ უყვარს. ყოვე-
ლივე ასეთი რამ, ვიმეორებ, მტკნარი სისულელეა, რადგან ჩვენ
თავისუფალი ნების პატრონები ვართ და შეუძლებელია ამ ნების-
ყოფის მორღეა.

— მართალს ბრძანებთ, მართალს! — დაიძახა კეთილმა მოხუც-
მა. — ღმერთს გეფიცებით, რომ ჩემს სულს ჯადოსნობის ცოდვა არ
ამძიმებს, მიჯნურობის საქმეში რომ ბრალსა მდებენ, თავს არ გავი-
მართლებ, მხოლოდ იმას კი ვიტყვი, რომ ამაში ცოდვას არასა
ვხედავ. ამ ხელობით მხოლოდ ხალხის კმაყოფილებისათვის ვზრუ-
ნავდი; მინდოდა მშვიდობიანად და თანხმობით ეცხოვრა ყველას.
უღარდელად და უშუღლოდ. მაგრამ, როგორც ხედავთ, ამ კეთილ-
მა სურვილმა იქითკენ გამგზავრებას ვერ ამაცდინა, საიდანაც დაბ-
რუნების იმედი აღარა მაქვს, რადგან ხნიერიც ვარ და შირიმის
ავადმყოფობაც მჭირს, ღღემუდამ მოსვენებას არ მაძლევს.

ეს რომ თქვა, ისეთ ქვითინს მოყვა და იქამდის აუჩუყა სან-
ჩოს გული, რომ ჯიბიდან მომცრო რეალი ამოიღო და მტირალ
მოხუც კატორღელს სამოწყალოდ უბოძა.

ამასობაში დონ კიხოტმა სხვა ტუსაღს დაუწყო გამოკითხვა,
რა დაგიშავებიაო, და მან თამამად უპასუხა:

— იმიტომ მივდივარ, ჩემო ბატონო, რომ ორ ჩემს ბიძაშვილ
ქალთან და ორთანაც კიდევ სხვის ბიძაშვილ ქალთან მეტისმეტად
ვეღქობდი; მერე იმ ჩვენ ცეღქობას ისეთი რაღაც დახლართული
ნათესაობის მატება მოჰყვა; რომ თვით ეშმაკიც ვერას გაარჩევდა.
საქმე გამჟღავნდა, მოწმეები დაიბარეს, საბუთები ამოქექეს; მსა-
ჯულებმა წყალობა არ მაღირსეს, არც ფული მქონდა, და განაჩენი
დამიდგინეს. და უკვე მეგონა, სახრჩობელაზე მოვხვდები-მეთქი.
მაგრამ გაღერებზე ექესი წლით მუშაობა მომისაჯეს, დავა აღარ
დამიწყია: რაც მოხდა, მოხდა! ექესი წლით მივდივარ; დიახაც უნდა
გამესაჩივრებინა, მაგრამ რას იზამ, შეეცდი. ეჰ, არა უშავს
რა, ჯერ ახალგაზრდა ვარ, წინ დიდი ხნის სიცოცხლე მიღვეს, და
თუ სიცოცხლეა, ქვეყანაზე ყველა დარღს ეშველება. თუ თქვენი
მოწყალება რაიმეთი დაგვეხმარება და გაიმეტებს რასმე, გვიბოძეთ
საბრალოებს, ღმერთი საიქიოს გადაგიხდით მაგიერს, ხოლო ჩვენ
სააქაოს ღღეღალამ თქვენთვის ვილოცებთ, რათა ღმერთმა იმღენად
დიღხანს და ჯანმრთელად გაცოცხლოთ, რამღენადაც ამის ღირსი
ჯართ.

ეს ტუსალი სტუდენტის ტანისამოსით იყო, და ერთი დარაჯ-თავანი ამბობდა, ძალიან მოლაპარაკეა და ლათინურიც იცისო.

ყველა ამათ უკან ერთი ტუსალი მოდიოდა, ოცდაათიოდეწლისა იქნებოდა; კარგი ტანალი და შნოიანი სახის კაცი იყო, მხოლოდ რაღაც უცნაურად იცქირებოდა — ერთი თვალით მეორეს უმზერდა — და შებოჭილიც სხვებივით არ იყო. ფეხიდან ჯაჭვი ტანზე შემოხვევით კისრამდის ჰქონდა ატანილი. კისერზე ორი დიდი რკინის საყელური ჰქონდა გაკეთებული; ერთზე ეს ჯაჭვი ჰქონდა მიმაგრებული, მეორედან აქეთ-იქით წელამდის ორი რკინის ჯოხი იყო ჩაშვებული, ბოლოებზე მიმაგრებულ რკინის სამაჯურებში მაჯები ჰქონდა გაყოფილი და დიდი ბოქლომებით იყო ჩაკეტილი. ამნაირად ტუსალს არც თავის დაღება შეეძლო ხელებამდის და არც ხელების აღება თავამდის. დონ კიხოტს მოესურვა შეეტყუოთუ ეს ტუსალი, სხვებთან შედარებით, რად იყო ასე ძალიან შეჯაქვული. დარაჯმა მიუგო:

— იმიტომ, რომ მარტომ იმდენი დანაშაულება ჩაიდინა, რამდენიც ყველა ამ დანარჩენთ არ ჩაუდენიათ. ეს ისეთი დიდი გაიძვერა და გაბედულია, რომ გვეშინია, ასე ძალიან შებოჭილიც ხელიდან არ დაგვიძვრეს.

— ასეთი საშინელი რა ჩაიდინა? — იკითხა დონ კიხოტმა, — თუკი გალერებზე მუშაობის მეტიც არ გადაუწყვეტიათ რა?

— ათი წლით გალერებზე მუშაობა აქვს მისჯილი, ეს კი სამოქალაქო სიკვდილს უდრის, — მიუგო დარაჯმა. — ამაზე ბევროლაპარაკი ტყუილი თავის შეწყენა იქნება. საკმაოა მოგახსენოთ, რომ ეს ვაჟბატონი არის გამოჩენილი ხინეს დე პასამონტე და მეტსახელად ხინესილიო დე პარაპილიას ეძახიან...

— წყნარად, ეგრე ნუ იხარჯებით, ბატონო კომისარო, — გააწყვეტინა ტუსალმა, — სხვისი სახელებისა და მეტსახელების დამახინჯება თავის შესაქცევად ნუ გაგიხდიათ. მე მქვია ხინესი და არა ხინესილიო, ჩემი გვარი პასამონტეა და არა პარაპილია, როგორც თქვენი კეთილშობილება ასხვაფერებს. უმჯობესი იქნებოდა, თქვენს შთამომავლობაზე გეფიქრათ და თავის თავი გაგეცნოთ, — უფრო ბევრ საინტერესოს აღმოაჩენდით.

— ჩუმად იყავ, ბატონო უდიდესო და პირველხარისხოვანო არამზადავ, თუ არ გნებავს თქვენს ბეჭებს თქვენი ჩუმად ყოფნა ვაძიულო, — მიუგო კომისარმა.

— მართალს ამბობენ, როგორც ღმერთს უნდა, ადამიანი ისე ცხოვრობს, — შეელაპარაკა ტუსალი, — ამ ჯერობაზე მარტომ იმას

გეტყვი, რომ იქნებ ოდესმე როგორმე ვინმემ გაიგოს, ჩემი ნამდვილი სახელი რაც არის.

— მაშ, განა აგრე არ გეძახიან, შე გაიძვერაჲ და უმაქნისო! — დაუყვირა დარაჯმა.

— აგრე მეძახიან, აგრე, — მიუგო ხინესმა. — და იქნებ ისიც მოხდეს, რომ აღარ დამიძახონ; თუ ასე არ მოხდეს, ამ ჩემს წვერს ჩემივე კბილებით დავიგლეჯ. სენიორ კაბალერო, — განაგრძო მან, — თუ რისამე მოცემა გნებავთ, ბარემ მალე გვიბოძეთ და გაგვეცალეთ, თორემ მაგ თქვენი გამოკითხვით თავი მოგვაბეზრეთ. თუ ჩემი ვინაობის გაგება გინდათ, გეტყვი: მე მქვიან ხინეს დე პასამონტე და ჩემი ცხოვრების ამბავი ამ ჩემი ხელითა მაქვს აწერილი.

— ამას მართალს ამბობს, — შენიშნა კომისარმა; — თავისი თავდასასვალი მართლა თვითონ დაწერა და ისე დაწერა, რომ უკეთესი არ შეიძლება; მხოლოდ წიგნი საპატიმროში აქვს ორას რეალად დაგირავებული.

— გამოვიხსნი კიდევ, — გააწყვეტინა ხინესმა, — თუნდაც ორას დუკატადაც იყოს დაგირავებული.

— განა ეგრე კარგია? — ჰკითხა ღონ კიხოტმა.

— ისე კარგია, — უპასუხა ხინესმა, — რომ „ლ ა ს ა რ ი ლ ი ო ტ ო რ მ ე ს ე ლ ი“ * და ყველა მისი მსგავსი წიგნები მასთან ფრჩხილადაც არ ჩაითვლებიან. მოვახსენებ თქვენს კეთილშობილებას, რომ შიგ მხოლოდ სიმართლეა აღწერილი და ისე შნოიანად. წარმტაცად და საღალბოდ, რომ ყველა აღწერილ სიცრუეს სჯობია.

— რა სათაურით არის დაწერილი? — ჰკითხა ღონ კიხოტმა.

— მისი სათაურია „ც ხ ო ვ რ ე ბ ა ხ ი ნ ე ს დ ე პ ა ს ა მ ო ნ ტ ე ს ი“, — მიუგო ტუსალმა.

— დამთავრებულია? — კვლად ჰკითხა ღონ კიხოტმა.

— როგორ დავამთავრებდი, როდესაც ჯერ ჩემი სიცოცხლე არ დამთავრებულა, — მიუგო იმან; — ჩემი დაბადების დღიდან ყველა იმ დრომდეა აღწერილი, როდესაც აი ეს უკანასკნელი მომისაჯეს.

— მაშ, გალერაზე განა კვლავაც ყოფილხარ? — შეეკითხა ღონ კიხოტი.

— ღმერთსა და მეფეს ოთხი წელიწადი უკვე ვემსახურე იქ, — უპასუხა ხინესმა; — გემო გავიგე ორცხობილასიც და ხარის ძარღვის მათრახისაც; და სიმართლე უნდა ვთქვა, ძალიანაც არა ვწუხვარ, რომ იქ წასვლა კიდევ მომიხდა, იმიტომ, რომ, სხვა არა იყოს რა, დრო მექნება ჩემი წიგნი დავასრულო. ჯერ ბევრი რამ კარგი მაქვს

სათქმელი. და ესპანურ გალერაზე კი, ღვთის მადლით, თავისუფალი დრო იმღენია, მეტი საჭიროც არ არის; ამასთან მოსაფიქრებელიც არა მაქვს რა: რაც საწერი მაქვს, სულ ზეპირად ვიცი.

— როგორც გატყობ, მახვილი გონება გქონია და მარჯვე ბიჭი ჩინხარ. — უთხრა დონ კიხოტმა.

— დიახ, იმიტომაც უბედური ვარ. — შენიშნა ხინესმა, — რადგან უბედურება მუდამ მახვილ გონებას სდევნის.

— უბედურება ყოველთვის ავაზაკთა მღევნელია, — ჩაერია ლაპარაკში კომისარი.

— უკვე რამდენჯერ გთხოვეთ, ბატონო კომისარო, — უთხრა ხინესმა. — ცოტა ფრთხილად იყავით-მეთქი. ნება მიბოძეთ, კვალად გითხრათ, რომ ბატონმა მოხელეებმა შავი ჯოხი ამ უბედურთა დასაჩაგრავად კი არ მოგცათ, არამედ, როგორც მე მგონია, იმიტომ, რომ ესენი იქ მიაცილოთ, სადაც მეფემ ბრძანა. თუ არა და. მიწამ მიყოს პირი და სიცოცხლეს... მაგრამ კმარა, აღარ დავამთავრებ. ყველა ლაქა შეიძლება ოდესმე ნაცარტუტაში ჩავარდეს და ოდესმე კატას მოჰკითხავენ თავის ცრემლებს. მაშ, ყველა თავისთვის ჩუმად იყოს, კარგად იცხოვროს და უფრო კარგად ილაპარაკოს: ჩვენ კიდევ ჩვენს გზას გავუდგეთ; გვეყო, რაც სისულელე დავროშეთ.

ამ მუქარის პასუხად კომისარმა პასამონტეს ჯოხი მოუქნია, მაგრამ დონ კიხოტი მივარდა, ხელი აუკრა და სთხოვა, ჩხუბს ნუ ასტეხთ და დამნაშავეს ნუ სცემო: საკვირველი არ არის, თუ ხელებშეკრული კაცი გულს იმით იოხებს, რომ ენას თავისუფლად იმარბისო. შემდეგ ტუსალებს მიუბრუნდა და უთხრა:

— რაც თქვენგან მოვისმინე, ძვირფასო ძმებო, ცხადად ვხედავ. რომ, თუმცა საკუთარი შეცდომილების მიზეზით ხართ ჩაგრულნი, მაინც რა ცხოვრებაც მოგვლით, ვერაფრად საქაშნიკოა თქვენთვის და გალერაზედაც თქვენი სურვილის წინააღმდეგ მიდიხართ; იმასაც ვხედავ, რომ ზოგ თქვენგანს ჩვენების ჩამორთმევის დროს გაუბედაობა და მხნეობის ნაკლებობა გამოუჩენია, ზოგს ფული არ ჰქონია, ზოგს უბრალო რამ უბედურება დამართნია, დასასრულ, მსაჯულის შეცდომა და მიკერძება მომხდარა. საერთოდ, ყველა ეს გარემოება თქვენი დაღუპვის მიზეზი შექმნილა და თქვენ წინ სამართლის კარი დაუხშავს. ყოველივე ეს. ჩემო მეგობრებო, მაიძულებს ახლავე ყველას დავანახვო, თუ რად ვარ ამქვეყნად წარმოგზავნილი, რისთვისა ვარ მიუწვდომელი განგების ნებით რაინდთა გუნდში ჩარიცხული, რად დავდე ფიცი ყველა დევნილისა და დავრდომილის შემწე ვიყო, სუსტი ძლიერთა ჩაგვრისაგან და-

ვიფარო. მაგრამ, რადგან ამასთანავე ვიცი, არაოდეს არა ჯერ არს-
.ძალით ვქნა იგი, რაიც შეიძლება მშვიდობიანად გაკეთდეს, ამი-
.ტომ ვთხოვთ თქვენთა დარაჯთა და ბატონ კომისარს ეგ ბორკი-
.ლი შეგხსნათ და მშვიდობის გზა დაგილოცოთ. მეფეს სამსახურს
.თქვენ მაგიერ სხვები გაუწევინ უფრო უკეთეს გარემოებაში და,
.ამასთანაც, სულს ქვეშ რომ თქვათ, განა საზარელი არ არის, ის შე-
.იქმნას მონად, ვინც ღმერთს და ბუნებას თავისუფალი გაუჩინია?
.ახლა თქვენ, ბატონებო,—ღონ კიხოტი დარაჯთ მიუბრუნდა:—ვექ-
.გობ თქვენთვის ამ ხალხს დაეშავებინოს რამე, ამიტომაც განუტე-
.ვით ესენი მშვიდობით და დაე, თითოეულმა ამათგანმა თავის ცოდ-
.ვებს თვითონ გასცეს პასუხი, დაე, უზენაესმა მსაჯულმა იქ საჯოს
.ესენი: იგია, რომელიც აჯილდოებს კეთილთა და სჯის ბორკთა.
.ზოლო ჩვენ, ადამიანებს, რომელნიც ყველა ჩვენგანის კაცობრივს
.ღირსებას ვცემთ პატივს, არ გვშვენის ჭალათად გავუხდეთ ჩვენთა
.მსგავსთ; ეს საქციელი ადამიანური ღირსების დამამკრობელია და
.მით უმეტეს მაშინ, როდესაც არავითარ სარგებლობას არ ვპოვებთ
.მასში. მაშ, გთხოვთ, ბატონებო, თქვენი ნებით და მშვიდობიანად
.ამისრულოთ ეს გულითადი თხოვნა, ვინაიდან მსურს მიზეზი მქონ-
.დეს, მაღლობა გადაგიხადოთ; და თუ უარს მეტყვით, მაშინ ეს ხმა-
.ლი, ეს შუბი და ეს მკლავი ჩემს თხოვნას ძალით აგასრულებინებთ.

— სულელური ხუმრობაა, შენმა მზემ! — შეჰყვირა კომისარმა. —
.საქმე ხომ არ გამოგლევიათ, ბატონო რაინდო, რომ ასეთი გასაო-
.ცარი სურვილის გამოსათქმელად მაგდენი აბდაუბდა ილაპარაკეთ?
.ნუთუ ხუმრობა გაშვებით გგონიათ, ვითომც ჩვენ, ან თუნდა იმას,
.ვინც ეს ტუსაღები მოგვანდო, შეგვიძლია, როცა კი მოვისურვებთ,
.ესენი გავუშვათ. კმარა, თქვენს მზეს, თავის აგდება. თქვენს გზაზე
.წადით თქვენთვის, ეგ თასიც გაისწორეთ თავზე და ნუ შესწუხდე-
.ბით, სენიორ, ჩვენს კატას მეხუთე ფეხი გამოუხანოთ.

— თვითონ შენა ხარ კატაც. პირუტყვიც და ზედ დამატებით
.ბრიყვიც და არამზადაც! — შეჰყვირა ღონ კიხოტმა, საჭიროდ არ
.ღაინახა წინასწარ ეცნობებინა თავის განზრახვა და მსწრაფლ ისე-
.თი გაშმაგებით მივიარდა, რომ ვიღრე მოპირდაპირე მოგერიებას
.მოიფიქრებდა, მიწაზე უკვე გაიშხლართა.

ღონ კიხოტმა თავის საბედნიეროდ. სწორედ მაყაროთი შეი-
.არაღებულ დარაჯს დამართა ეს საქმე და ამ მოულოდნელმა თავ-
.დასხმამ სხვა დარაჯები გააოცა და დაიბნენ. მაგრამ გონს რომ
.მოვიდნენ, ცხენოსანმა დარაჯებმა ხმალი იძრეს. ქვეითებმა შუბები
.მოიმარჯვეს და ღონ კიხოტს შეუტყეს. რაინდიც გასაოცარი გულ-
.გრილობით ელოდა მათ თავდასხმას. რალა თქმა უნდა, რაინდს

ცული საქმე დაემართებოდა, თუ ამ შემთხვევით წაქეზებულ ტუსა-
ლებს ერთმანეთის შემწეობით, რაც ძალი და ღონე ჰქონდათ, ჯაჭ-
ვების მტვრევა არ დაეწყოთ და ამით ალიაქოთი არ აეტეხათ. და-
რაჯებმა აღარ იცოდნენ რა ექნათ, ხან ტუსალებს ეცემოდნენ, ხან
იმათ გამათავისუფლებელ ღონ კიხოტს, მაგრამ მაინც ვერაფერ-
გააწყეს. სანჩო თავის მხრივ ხინეს დე პასამონტეს შველოდა ჯაჭ-
ვების მტვრევას და თავიც პირველმა ამან გაითავისუფლა, და რა-
კი აღარ იჭერდა. რა, ფიცხლავ მიწაზე გაშხლართულ კომისარს მი-
ვარდა, ხელიდან მაჟარო და ხმალი გამოსტაცა, ხან ერთს დაუმიზ-
ნა, ხან მეორეს და ასე გაუსროლედად დარაჯნი მიფანტ-მოფანტა-
ისინი, რაც კი შეეძლოთ, გარბოდნენ, ზოგი პასამონტეს მაჟაროს
სროლის შიშით, ზოგიც დანარჩენი ტუსალებისაგან დაშენილი ქვე-
ების რილით. სანჩო ამ ამბით მეტად შეშინდა. იმას ეშინოდა გაქ-
ცეულ დარაჯთ ეს ამბავი სანტა ჰერმანდადისთვის არ შეეტყობი-
ნებინათ და იმასაც ზარების რეკით და დაფდაფის ცემით მსწრაფლ-
მდედარი არ გამოეყენებინა მათთვის. ეს თავისი ფიქრი ბატონს
შეატყობინა და ეხვეწებოდა, ჩქარა იმ ადგილს გასცლოდნენ, სადმე
მთებს შეჰფარებოდნენ.

— კარგი, — უპასუხა ღონ კიხოტმა, — მაგრამ, თვითონ მე ვიცი,
რაც, ყოვლის უწინარეს, უნდა ვქნა.

შემდეგ გათავისუფლებულ ტუსალებს დაუძახა, კომისარის გა-
ძარცვის შემდეგ რომ აქეთ-იქით უწესრიგოდ გარბოდნენ, და შე-
აგროვა. იმათ მეტად ეხალისებოდათ გაეგოთ, თუ მათი მხსნელი
რას ეტყოდა. რაინდს გარს შემოეხვივნენ. ღონ კიხოტმაც შემ-
დეგი სიტყვებით მიმართა:

— ბატონებო, ყველა პატიოსანი კაცი მოვალეა სიკეთის მად-
ლიერი იყოს, იმიტომ, რომ ყველაზე მომეტებულად ღმერთს კაცის
უმაღურობა სძულს. ყველანი ხედავთ და გრძნობთ იმ სიკეთეს,
რაც მე თქვენ მოგმადლეთ. ამის სამადლობლად ვითხოვ, ანუ უკეთ
ვთქვათ, ჩემი ნებაა, ყველანი ერთად კისერზე ამ ჯაჭვის დადებით,
რომლისგანაც გაგათავისუფლეთ, ტობოსოს ქალაქს წახვიდეთ,
წარსდგეთ ჩემი მბრძანებლის დულსინეა ტობოსელის წინაშე, მოახ-
სენოთ, რომ მწუხარე სახის რაინდი უღრმესს პატივისცემას გადა-
სცემს, და ამასთანავე ეს შესანიშნავი ფათერაკი დაწვრილებით
უამბოთ მას. შემდეგ ყველა თქვენგანს შეუძლია თავის გზას მშვი-
დობიანად დაადგეს.

ყველა კატორღელის მაგიერ ხინეს დე პასამონტემ უპასუხა და
ასე უთხრა:

— ეგ ყველა, რასაც გვიბრძანებ, ბატონო ჩვენო გამათავი-

სუფლებელი რაინდო, მაგის აღსრულება ჩვენთვის შეუძლებელია, იმიტომ, რომ ყველას ერთად კისერზე ჩაქვდადებით შარავნაზე სიარული არ შეგვიძლია; ახლა ჩვენთვის თითოობით ფარულად სიარულია საჭირო; ჩვენთვის ზრუნვა გემართებს და არათუ რაიმე გზებზე უნდა ვეჩვენოთ ვისმე, არამედ დედამიწის ქვეშ უნდა ვიაროთ, რომ სანტა ჰერმანდადას როგორმე არსად წავაწყდეთ; ახლა იგი, უეჭველია, ჩვენს საძებნელად ყოველ მხარეს მღევარს გაგზავნის. სამართალი მოითხოვს, ბატონო რაინდო, რომ ჩვენი ტობოსოს გამგზავრება და თქვენი სატრფო დულისინეა ტობოსელის წინაშე წარდგომა, თქვენ სადღეგრძელოდ, ლოცვად შეგვიცვალოთ. ვვიბრძანეთ — რამდენჯერმე წავიკითხოთ Ave Maria და Credo*. ასეთი მადლობის გადახდა იმითაა კარგი, რომ დღისითაც შეიძლება და ღამითაც, სირბილშიც და მოსვენებაშიც, მშვიდობასა და ომშიც, ხოლო იმაზე ფიქრი, რომ ჩვენ-ჩვენი ნებითვე ჩვენს ეგვიპტურ ქვაბებს დავუბრუნდეთ, ანუ კისერზე ჩაქვდადებული თქვენს დულისინესთან წავიდეთ, ის იქნებოდა — გეფიქრათ, რომ ახლა დამეა, თუმცა ჯერ დილის ათი საათიც არ არის და ან კიდევ მუხისგან ვაშლი მოგეთხოვათ.

— თუ ეგრება და! — მრისხანედ შეჰკივლა დონ კიხოტმა, — ვფიცავ მაღალ ღმერთს, დონ უმაქნისო, დონ ხინესილიო დე პარაპილიო, ან ეშმაკმა იცის კიდევ, თუ რა გქვიათ, რომ სადაც გაგზავნი, მარტო თქვენ წახვალთ კუდამოძუებული, კისერზე ჩაქვშემოზვეული და თავმოდრეკილი!

პასაჟონტე ბუნებით გულფიცხი კაცი იყო (ამასთან შეამჩნია, რომ დონ კიხოტს თავში უქროდა, ამის საკმაო საბუთი კატორღელთა სულელურად გათავისუფლებაში დაინახა), იმიტომ ჩვენი რაინდისაგან უდიერი სიტყვები რომ გაიგონა, ამხანაგებს თვალი უყო, ისინიც ფიცხლავ განზე გახტნენ და ისეთი ქვის სეტყვა დაუშინეს დონ კიხოტს, რომ ფართო მოგერიებას ვერ ასწრებდა. საწყალი როსინანტი კიდევ იმ მდგომარეობაში იყო ჩავარდნილი, რომ დეზების ჩხვლეტა სულ აღარ ესმოდა, თითქოს ბრინჯაოსგან იყო ჩამოსხმული. სანჩო თავის სახედარს ამოეთვარა და ქვის სეტყვას ამ ცოცხალი ფართო ირიდებდა. რაინდის ფარი საჭურველმტვირთველის ფარზე უხეირო გამოდგა და მარტო ღმერთმა იცის, თუ რამდენი ქვა მოხვდა და ისე ძლიერაც, რომ ბოლოს მიწაზედაც გაიშლართა იგი. ცხენიდან ჩამოვარდა თუ არა, სტუდენტი ტუსალი მაშინვე მივარდა, თავიდან თასი მოხადა, ორიოდეჯერ ლაზათიანად ჩაჰკრა მხრებში. მერე ის თასი რამდენჯერმე მიწაზე დაახეთქა, ისე, რომ სულ ნამსხვრევებად აქცია; შემდეგ, ამხანაგების

დასმარებით, აბჯარზემოდან ჩაცმული სამოსი გახადა, წინდების გაძრობაც სურდა, და მთლად დედიშობილა დასტოვებდა, თუ ბექთარს და სხვა სამკაულს არ დაეშალა. სანჩოსაც წამოსასხამი მოხადეს და მარტო ქვედა სამოსის ამარა დასტოვეს. მერე ეს სამხედრო ნადავლი გაიყვეს და სხვადასხვა მხარეს გაიფანტნენ იწორუნვით, რომ მრისხანე სანტა ჰერმანდადას არსად შეჩვენებოდნენ, თორემ დულსინეას პატივსაცემად ჯაქვდადებით ტობოსოს გამგზავრებისთვის სადა ცხელოდათ.

ბრძოლის ველზე მხოლოდ სახედარი და როსინანტი, დონ კიხოტი და სანჩო დარჩნენ. სახედარი იღვა დაფიქრებული, თავჩაქინდრული და ხანდახან ყურებს აბარტყუნებდა, თითქოს ისევ ქვეები ხვდებო; როსინანტი თავისი ბატონის გვერდით გაშხლართულიყო, რადგან ისიც ქვეებმა წააქციეს. უწამოსასხამოდ დარჩენილი სანჩო სანტა ჰერმანდადის შიშით ცახცახებდა, ხოლო თვითონ რაინდს დონ კიხოტს ისა სტანჯავდა, რომ მის მიერ გაბედნიერებულია ადამიანებმა ასე უმადურად გადაუხადეს სიკეთე.

თ ა ვ ი I X X I I I

თუ რა შეემთხვა სახელოვან დონ კიხოტს სიერა-მორენაში, ანუ ერთ-ერთი ყველაზე საიშვიათო ფათერაკი, რაც მოთსრობილია ანამდვილ ისტორიაში

ამ სამწუხარო მდგომარეობაში რომ იყვნენ, დონ კიხოტმა უთხრა თავის საჭურველმტვირთველს:

— ბევრჯერ მსმენია და ტყუილადაც არ არის ნათქვამი, სანჩო; გინდა უმაქნისისთვის გიქნია სიკეთე, გინდ ზღვაში წყალი ჩაგისხამსო! შენთვის რომ დამეჯერებინა, ამ უსიამოვნებას ხომ ავცდებოდი, მაგრამ რალას ვუშველი. ისლა დავგორჩენია, თავი მოთმინებას მივცეთ და ვეცადოთ, აწმყო მომავლისთვის სასარგებლო გაკეთილად მოვიხმაროთ.

— თქვენ კი მოიხმართ, აი! ეგ მაშინ თუ იქნება, როცა მე თურქი გავხდები, — წააყვედრა სანჩომ. — რაკი თვითონ ამბობთ, შენთვის რომ დამეჯერებინა, უსიამოვნებას ავცდებოდიო, მაშ, მოდი, ახლა დამიჯერეთ, რომ უფრო უარეს უბედურებას ასცდეთ, თორემ სანტა ჰერმანდადას ყველა თქვენი მოგზაური რაინდი ჩირადაც არ მიაჩნია: ასე მგონია, მისი ისრები ყურებში ახლავე მიზუზუნებენ-მეთქი.

— შენ ბუნებით მხდალი ხარ, სანჩო, და ეგ არის, — უთხრა დონ კიხოტმა. — მაგრამ, სიკერზე რომ არ დამწამო და არ დამედღურო, რჩევას არ მიგონებსო, ამ ჭერობაზე დაგიჭერებ და დავემალეები, შენ რომ გაშინებს, იმ საშიშროებას, მხოლოდ ერთი პირობით კი: არც მკვდარმა და არც ცოცხალმა არაოდეს არავის უთხრა, ვითომც განსაცდელს შიშის გამო მოვერიდე, არამედ ისა თქვი, რომ შენი ხათრითა და ხვეწნით მოვიქეც ასე. თუ ასე არ იტყვი, იცრუებ, და ამიერიდან უკუნისამდე და უკუნითიდგან ამიერამდე არ დავეცბრები და ამ სიცრუეს პირში გესვრი ხოლმე, მუდამ და ყოველთვის გეტყვი, რომ ცრუობ და კვლავაც იცრუებ. ვიდრე ამგვარს რასმე ილაპარაკებ. ნუ შემესიტყვები იმიტომ. რომ მარტო ერთი იმის წარმოდგენა, ვითომც ხიფათს, მეტადრე ახლანდელს, შიშის გამო ვერიდები, აქ დარჩენას მაიძულებს, რომ მარტო დავეხვდე არათუ სანტა ჰერმანდადას, ანუ იმ ძმობას, შენ რომ თავზარსა გცემს, არამედ ძმათა ისრაელთა თორმეტი მუხლისას, შეიღთა ძმათა მაკაბელთა, და აგრეთვე კასტორსა და პოლუქსს * და ყოველგვარ ძმათა და მოძმეთა მათითა ძმობითურთ. რაოდენიცა კი არსებობენ ამ ქვეყანაზე.

— ბატონო ჩემო, — მიუგო სანჩომ. — გაცლა გაქცევა როდია და არცთუ იმაშია დიდი სიბრძნე, ისეთ მტერს ველოდო, მის დასახვედრად ღონე არ შემწევედეს; ის უფრო გონიერება არ იქნება, ღღეს თავი შევიანხო ხვალისათვის და მთელი არსება ერთ ღღეს არ შევალიო. მერწმუნეთ, ბატონო, ჩემს სულელ გლეხურ კუჟას კარგად ესმის, კაცმა თავის თავს როგორ უნდა მოუაროს. მაშ, ჩემი რჩევის აყოლას ნუ დაინანებთ, ჩქარა შებრძანდით როსინანტზე, თუ ღონე კიდევლა შეგრჩენიათ, თუ არა. მე გიშველით. და არხეინად გამომყევით უკან. ღმერთმანი, გული მითქვამს. რომ ჩვენთვის ახლა ფეხები უფრო საჭიროა ხელეზზე.

დონ კიხოტი თავისი საპურველმტვირთველის რჩევას მიჰყვა, ხმაამოუღებლივ აფოფხდა ცხენზე და სახედარზე მჯდომ სანჩოს წინამძღვრობით იქვე ახლოს მდებარე სიერა-მორენის ხეობისკენ გაემართა. სანჩო ფიქრობდა მთელი ის ხეობა გაეარა. ვისოში ან აღმოდოვარ დელ კამპოში გასულიყო და ასე რამდენიმე დღე მთებში დამალოდა სანტა ჰერმანდადას, თუ ვინიცობაა იმას მათი ძებნა დაეწყო. ახლა სანჩო მთებისკენ მით უმეტესი ხალისით მიდიოდა, რომ კატორღელებთან შეტაკების შემდეგ მძარცველებისგან თავისი ჩანთის გადარჩენა უხაროდა, — ეს მას ბედნიერ სასწაულად მიაჩნდა, რაკი გათავისუფლებულმა ტუსაღებმა მეტისმეტ

გულმოდგინებით წაართვეს მათ, რაც კი რამ ხელში მოხვდათ და მოეწონათ.

ჩვენი ფათერაკების მაძებარნი საღამოს შიგ შუაგულ სიერა-მორენაში შევიდნენ. სანჩომ გადაწყვიტა აქ ჩამოხტომა და ის ღამე და რამდენიმე დღე დარჩენაც, იმ დრომდე მაინც, ვიდრე საგზალი ეყოფოდათ. რაინდი და საჭურველმტვირთველი ღამის გასათევად მუხებქვეშ ორი კლდის შორის მოეწყვნენ. მათდა საუბედუროდ, ბედისწერამ,—ურწმუნოთა აზრით რომ ყველაფერს თავისებურად განაგებს და წარმართავს,— ისე მოაწყო საქმე, რომ აქ მოიყვანა სახელოვანი გაიძვერა და ქურდი ხინეს დე პასამონტედონ კიხოტის სისულელითა და ვაჟაკობით ტუსალობიდან გათავისუფლებულმა, სანტა ჰერმანდადას დევნისაგან შეშინებულმა (მას კი საკმაო საფუძველი ჰქონდა მისი შინებოდა) გადაწყვიტა ამ მთებში დამალულიყო, და შიშმა შემთხვევით ჯერ კიდევ დღისით სწორედ იმ ადგილას მიიყვანა, სადაც დონ კიხოტი და სანჩო პანსა იმალებოდნენ. გაიძვერამ იმწამსვე იცნო ისინი და გადაწყვიტა შეეცადნა, ვიდრე დაარხენიებით დაეძინებოდათ, რადგან აგნი მუდამ უმადურნი არიან, და რადგან მათ გაჭირვება აიძულებს ის იმოქმედონ, რაც არ უნდა ჩაიდინონ და აწმყოს იქით მომავალს ვერა ხელავენ, რასაკვირველია, ხინესსაც მადლიერობის გრძნობა იმდენივე ჰქონდა, რამდენიც პატიოსნება. მან განიზრახა სანჩო პანსასთვის სახედარი მოეპარა (როსინანტის დარდი კი არა ჰქონდა, რადგან ისე უხეიროდ მიაჩნდა, რომ არც გასაყიდად გამოდგებოდა. არც დასაგირავებლად). სანჩომ რომ დამშვიდებით მიიძინა და ხვრინვა ამოუშვა, ხინესმა სახედარი მოიპარა და ვიდრე გათენდებოდა, მისი კვალიც აღარსად იყო.

ალიონი ამოვიდა, დედამიწა გაახარა და სანჩო პანსა კი დაალონა; რაკი თავისი საყვარელი ლურჯა ვერსად იპოვნა, ისეთი ტირილი და ხმამალალი მოთქმა მორთო, რომ დონ კიხოტი გამოაღვიძა. სანჩო ასე მოთქვამდა:

— ვაიმე, ჩემო დვიძლო შეილო, ჩემს საკუთარ სახლში ნაშობო, ჩემი შვილების შემაქცევარო, ჩემი ცოლის მალხენელო, ჩემს მეზობლებში შურისაღმძვრელო, შრომაში ჩემო შემწეო და ნახევარი ჩემი ოჯახის მარჩენალო, იმიტომ, რომ შენი ქირით შემოტანილი ოცდაექვსი მარავედისი ნახევარ ჩემს ხარჯს ფარავდა.

დონ კიხოტმა რომ სანჩოს ტირილი გაიგონა და მიზეზიც გაიგო, რითიც კი შეეძლო, ნუგეშს აძლევდა, სთხოვდა, მოთმინება იქონიეო, და დაპირდა: ხელწერილს მოგცემ, სამი ჩოჩორი გითავაზონ იმ ხუთიდან, წამოსვლისას ჩემს თავლაში რომ დავტოვეო. ამ და-

პირებამ, ცოტა არ იყო, სანჩო ანუგეშა, ცრემლები შეუმშრალა, კვნესა დაუწყინარა, ქეითინი შეუწყვიტა. ასეთი წყალობისთვის სანჩომ დონ კიხოტს დიდი მადლობა გადაუხადა.

ამასობაში, დონ კიხოტი თანდათან მთების სიღრმეში შედიოდა და ეს მეტად უხაროდა, რადგან ფიქრობდა, ასეთი ადგილები სწორედ იმგვარი ფათერაკებისთვის იყვნენ გაჩენილნი, როგორსაც ამჟამად ეძებდა. ახლა ის სხვადასხვა საკვირველ შემთხვევებს იგონებდა, რაც ასეთ მქისე და უდაბურ ადგილებში მოგზაურ რაინდებს ოდესმე გადახდენოდათ, და ისე იყო გათანგული და გატაცებული ამ ფიქრებით და მოგონებებით, რომ ქვეყნიერებაზე ყველაფერი ავიწყლებოდა. ხოლო სანჩო, რაკი უშიშარ ალაგს დაიგულა თავი, იმასდა ფიქრობდა, ბერებისაგან ნადავლი საგზლის ნარჩენით კარგა ღონივრად ამოევსო თავისი მუცელი. ახლა ის ქვეითად მისჩანჩალებდა თავის ბატონს ყველა იმ ბარგწამოკიდებული, გუშინ რომ მისი ლურჯა ატარებდა, და ასე მიმავალი ჩანთიდან ამოლაგებული სანოვავის ნაჭრებს ნელ-ნელა პირში იტენიდა. ასეთი მგზავრობა ისე ძალიან ეხერხებოდა, რომ ამასთან შედარებით სხვა ფათერაკში ერთ გროშსაც არ მისცემდა.

ამ დროს უეცრად მალლა აიხედა და დაინახა: მისი ბატონი შემდგარიყო და მიწიდან შუბის წვერით რალაც ნივთის აღებას ცდილობდა. ფეხი ააჩქარა მისაშველებლად და მინამ მივიდოდა, დონ კიხოტმა პატარა ჩანთა და ზედ მიკრული ჩემოდანი აზიდა, და, რადგან კარგა მძიმე იყო, ამ დროს მისულმა სანჩომ ჩამოართვა იგი. ჩემოდანი მთლად დახვრეტილი და ნახევრად დამპალი იყო. დონ კიხოტმა უბრძანა სანჩოს გაესინჯა, თუ რა იყო ამ ჩემოდანში. საჭურველმტვირთველმა ბრძანება საჩქაროდ აასრულა და თუმცა ის დაკეტილი იყო, ხვრელებიდან მაინც დაინახა, რაც შიგ იყო: ჩემოდანში ჰოლანდიური წმინდა ტილოს ოთხი პერანგი აღმოჩნდა, სხვადასხვა კობტა ტანისამოსი და ყველაზე უკეთესი კი ხელსახოცში გამოკრული კარგა ბლომად ოქროს ფული. ეს რომ სანჩომ დაინახა, წამოიძახა:

— მადლი ზენას ასეთი ფათერაკის წარმოგზავნისათვის. ძლივს რამე სარგებლობა არა ვნახეთ!

ახლა გაორკეცებული ყურადღებით დაუწყო ჩხრეკა ყველაფერს, რაც კი ჩემოდანში იყო, და თეთრეულის, ტანისამოსისა და ფულის გარდა, ერთი ძვირფასყდიანი უბის წიგნაკიც იპოვა შიგ. დონ კიხოტმა უბრძანა სანჩოს, წიგნაკი აქ მომეცი, ხოლო ფული შენთვის მიჩუქებიაო. მადლობის ნიშნად სანჩომ ბატონს ხელზე აკოცა,

და რაც ჩემოდანში თეთრეული იყო, თავის სანოვაგეიან ჩანთაში გადაალაგა. დონ კიხოტმა ეს რომ დაინახა, უთხრა:

— სანჩო, მე მგონია და ასეც იქნება, ეს ნივთები ვინმე მგზავრისა უნდა იყოს! უთუოდ ამ მთებში გზა დაებნა, შემდეგ ავაზაკები დაეცნენ, მოკლეს და ის უბედური აქ სადმე ჩამარხეს.

— ეგ შეუძლებელია. — უპასუხა სანჩომ, — ავაზაკები ფულს არ დასტოვებდნენ.

— მართალს ამბობ, — თქვა დონ კიხოტმა, — სრულიად არ მესმის და ვერ გამიგია, რა უნდა ყოფილიყო. დაიცა. აბა ამ წიგნაკში ვნახოთ, ეგებ საიდუმლო ამან აგვისსნას და სწორ გზაზე დაგვაყენოს, რის გაგებაც გეწადია...

რაინდმა უბის წიგნაკი გადაშალა. პირველშივე ლამაზი ხელით შავად დაწერილი სონეტი შეხვდა და ხმამაღლა შემდეგი წაიკითხა, რომ სანჩოსაც გაეგონა:

ფლოქობ, — ან ამურს არაფერი აქვს ჭკვიანური,
ან მას, მრისხანეს, ჭვეყნად არგინ არ ებრალება,
ან ამ ტკივილთა სათავეა იღუმალება
და ვერ გავიგებ, რამ ჩამინთო გულში ალმური.

მაგრამ, ცხადია, თუკი ღმერთი არის ამური,
ჭკვიანაც არის. არც შეფერის იყოს ღვთაება
მკაცრი, მძვინვარე, ჰოდა მაშინ ჩემი ვაება
საიდან მოდის თან მწველი და თან საამური?

რომ გითხრა — შენგან, — ო, შევცდები მე ალბათ, ფილი,
რადგან სიკეთე ბოროტებას ვერ შეეწყობა.
რომ გითხრა — ღვთისგან, — არც ღმერთია ასე მტარვალი.

ერთი კი ვიცი, ახლა არის ჩემი სიკვდილი...
სადაც არ ვიცი თ სნების არსი და წარმოშობა,
იქ სასწულად ჩაითვლება, ვპოვოთ წაშლი.

— მაგ ლექსიდან ძნელად რასმე გაიგებს კაცი, — თქვა სანჩომ. — მანდ რომ რალაც ძაფია მოხსენებული, მაგ ძაფს რომ მივყვით, იქნებ გორგალამდის მიგვიყვანოს.

— რა ძაფს ამბობ? — ჰკითხა დონ კიხოტმა.

— ასე მომესმა, — მიუგო სანჩომ, — რომ თქვენმა მოწყალეებმა თითქოს რალაც ძაფი ამოიკითხა.

— ძაფი კი არა, აქ ფილი წერია. — უთხრა დონ კიხოტმა, — სადაც ფილი გაიგონო, სულ ძაფი უნდა გეგონოს. ფილი ქალის სახელია, უეჭველია, ამის დამწერის სატრფოს ერქმეოდა. ლექსს ღვთის წინაშე, არა უჭირს რა, და დამწერიც კარგი მოლექსე ყოფილა, თუკი ლექსებისა გამეგება რამე.

— როგორ, ბატონო, — გაკვირვებით უთხრა სანჩომ, — განათქვენცა წერთ ლექსებს?

— დიახაც ვწერ, — მიუგო დონ კიხოტმა, — ამას შენი თვალთაც ნახავ. როდესაც დულსინეა ტობოსელთან თავიდან ბოლომდის ლექსად დაწერილ წერილს გაგატან. რადგან, იცოდე, სანჩო, წარსულთა დროთა მოგზაური რაინდები, თუ ყველა არა, მომეტებულიათი ნაწილი მაინც, შესანიშნავი ტრუბადურები იყვნენ, ესე იგი სახელოვანი პოეტები და გამოჩენილი მოსაკრავენი. ეს ორი ტალანტი ანუ ზეციური ნიჭი მოგზაური მიჯნურებისთვის აუცილებელია. ესეც კია, რომ ძველი რაინდების ლექსები უფრო ძლიერ გზნებით არიან შესანიშნავნი, ვიდრე შნოთი და ლაზათით.

— აბა, კიდევ წაიკითხე, ბატონო, — უთხრა სანჩომ, — იქნებ ჩვენთვის საყურადღებო იყოს რამე.

დონ კიხოტმა ფურცელი გადაშალა და თქვა:

— აქ პროზაა, რალაც წერილსა ჰგავს.

— ესეც ეპისტოლე იქნება. — შენიშნა სანჩომ.

— დასაწყისით სამიჯნურო წერილს ჰგავს, — მიუგო დონ კიხოტმა.

— აბა, ბატონო, გაისარკეთ და ხმამაღლა წაიკითხეთ, — სთხოვა სანჩომ, — სამიჯნურო ამბები საშინლად მიყვარს.

— სიამოვნებით, — მიუგო დონ კიხოტმა და სანჩოს თხოვნით ხმამაღლა წაიკითხა შემდეგი:

„შენი ფიცისა და დაპირების სიტყვებ და ჩემი უბედურების სინამდვილემ ისეთ ალაგს ვადაქარგა, საიდანაც შენს ყურამდის უფრო ჩქარა ჩემი სიკვდილის ამბავი მოაღწევს, ვიდრე ჩემი ჩივილის ხმები. უგრძობელ და უმაღლოვ ჩემს თავს ის კაცი არჩიე, რომელსაც დიდი ქონება აქვს, მაგრამ ჩემზე მეტად ღირსეული არ არის. გრძნობათა პატიოსნება რომ აქ დიდ სიმდიდრედ ითვლებოდეს, სხვისი ბედნიერება როდი შემშურდებოდა და ჩემს დაღუპულ ბედნიერებასაც აღარ დაეიტრებდი. შენმა სიმწვენიერემ მომზიბლა, მაგრამ შენმა საქციელმა ის მოზიბელა განაქარწყლა: შენი სიმწვენიერით გატაცებული — ანგელოზად გასახვდი; შენმა საქციელმა კი — შენში მხოლოდ ღედაკაცი დამანახვა. მწვიდობიანად იცხოვერე შენთვის, ჩემი აღშფოთების მიზეზო, მუდამ რომ მეტრძოდი, — ღმერთმა ინებოს შენი ქმრის ვერაგობა არასოდეს გამოქდევნდეს, რომ შენი საქციელი სანანურად არ გაგიხდეს და რასაც აღარ ვეძებ, სიმაგიეროს გადახდის შიში არ ჩაგივარდეს გულში“.

დონ კიხოტმა რომ წერილის კითხვა გაათავა, თქვა:

— ამ წერილიდან უფრო ნაკლები გავიგეთ, ვიდრე ლექსიდან.

მხოლოდ ერთი კი ცხადია, ამის დამწერი რომელიმე უარყოფილი მიჯნური უნდა ყოფილიყო.

გადაფურცვლა დაუწყო მთელ წიგნაკს და კვლავ რამდენიმე წერილი და ლექსი ნახა შიგ, მათგან ზოგის გარკვევა და ამოკითხვა მოახერხა, სხვებისა კი ვერა; მაგრამ ყველა მათგანში იყო მხოლოდ ჩივილი, დრტვინვა, ყვედრება, სიამოვნება, მწუხარება და უარყოფა: დამწერი მოწყალეობასა და სათნოებას ქება-დიდებას ასხამდა, სისასტიკესა და ვერაგობას ცრემლთა ფრქვევით მოიხსენებდა. სანამ დონ კიხოტი ამ წიგნაკს ათვალიერებდა, სანჩო ჩემოდანსა და ჩანთას სინჯავდა, ყველა კუთხე გაჩხრიკა, ყველა ნაკერი გაურღვია, ბამბის ყველა ნაგლეჯი გახილა და ხელში სტკეპნა, ერთი სიტყვით, ნაპოვნმა ასიოდე ოქრომ მისი ცნობისმოყვარეობა ისე გაიტაცა, რომ დიდი ყურადღებით გაუსინჯავად აღარა დაუტოვებია რა. თუმც ვერც ჩემოდანში და ვერც ჩანთაში ვერა იპოვა რა, მაინც ყველა თავის სამწუხარო მოგონებას შეურიგდა, საბანზე ფრენასაც, სასაქმებელი ბალზამის მიღებასაც, მეჯორეთა კეტებსა და მუშტებსაც, ჩანთის დაკარგვასაც, მოსასხამის მოტაცებასაც, შიმშილსაც, წყურვილსაც, დაღლილობასაც, ერთი სიტყვით, ყველა ჯაფასა და ვაი-ვაგლახს, რაც კი თავისი კეთილი ბატონის სამსახურში გამოევლო; ყველა წარსული ტანჯვა დონ კიხოტის ნაპოვნმა და მისგან მოწყალედ ნაჩუქარმა ოქროებმა სარგებლით აუნაზღაურეს.

მწუხარე სახის რაინდი კი მეტად წუხდა, რომ არ იცოდა იმ ჩემოდნის პატრონი ვინ იყო. სონეტის, ოქროების, საუცხოო თეთრეულისა და წერილების მიხედვით, იგი კარგი გვარეულობის მიჯნური უნდა ყოფილიყო და სასოწარკვეთილებამდის უთუოდ სატრფოს დალატსა და გაუტანლობას უნდა მიეყვანა, მაგრამ, რადგან ამ უდაბურ ალაგს იმის შესახებ რაიმე ცნობების შეკრება ძნელი საქმე იყო, ამიტომ გადაწყვიტა, გზა განეგრძო და ამის არჩევაც როსინანტს მიანდო, მიმავალი რომ ფრთხილად ადგამდა ნაბიჯებს. რაინდს სულ ის ელანდებოდა და მტკიცედ ჭეროდა, რომ ამ უღრანსა და უდაბურ მიდამოებში უეჭველად რამე ფათერაკს შეემთხვეოდა.

ამ ფიქრებით მოცულმა უცებ ჯაგნარში ვილაც კაცი დაინახა, ბორცვიდან ბორცვზე ახირებული სიმარდით გადამავალი. ის კაცი თითქმის შიშველსა ჰგავდა, შავი აბურძგნილი წვერი ჰქონდა, გრძელი აწეწილი თმა, უქუდო იყო და ფეხშიშველი. მართალია, თეძოებიდან რალაც მოწითალო ხავერდის შარვალი ჩამოშვებოდა, მაგრამ ისე დაგლეჯილი იყო, რომ რამდენსამე ალაგს ხორცი უჩან-

და თუმცა იგი ძლიერ ჩქარა მიხტოდა, მაგრამ მწუხარე სახის რაინდმა მისი ტანი და მორთულობა მაინც კარგად შენიშნა და დააპირა აუცილებლად უკან დასდევნებოდა. მაგრამ როსინანტს აბა იმ ქვა-ყორესა და ჯაგებში სიარული სად შეეძლო. — უიმისოდ რაინდის ბედაური ახლა როგორღაც მეტად მძიმედ მიიზღაზნებოდა. როგორც ვიცით, იგი ბუნებით ფრიად ზოზინა და აუჩქარებელი იყო. დონ კიხოტმა მაშინვე იფიქრა ის უცნობი უთუოდ იმ დაკარგული ჩანთისა და ჩემოდნის პატრონიაო და გადაწყვიტა მოეძებნა იგი, თუნდაც ამისთვის ამ მთა-ღრეში ხეტიალი მთელ წელიწადსაც დასჭირებოდა. ამიტომ სანჩოს უბრძანა ჩამომხტარიყო * და მისთვის ერთი მხრიდან მოევლო, თვითონ მეორე მხრიდან მოუვლიდა. იმედი ჰქონდა, მათ თვალწინ ასე უცებ გამჭრალ იმ უცნობ კაცს ამ ხერხით დაიქერდა.

— მაგას ვერ ვიხამ, ბატონო, — უთხრა სანჩომ, — იმიტომ რომ მოგუმორდებით თუ არა, თვალეში ათასი რამ საშინელება და მოჩვენება მეღანდება და ისეთი შიში ამიტანს ხოლმე, რომ სიკვდილის კარზე მიმაყენებს. ერთხელ და სამუდამოდ გთხოვ, მოწყალეო ბატონო, რომ გვერდიდან არასოდეს აღარ მომიშოროთ.

— როგორც გენებოს, თანახმა ვარ, — უთხრა მწუხარე სახის რაინდმა. — აღტაცებული ვარ და ფრიად მსიამოვნებს, რომ ჩემი ვაჟკაცობით ავრე დაიმედებული ყოფილხარ. მუდამაც იმედი გქონდეს ჩემი; იმ შემთხვევაშიაც კი, როდესაც შენს სხეულს შენი სულის იმედი გადუწყდება. მაშ, უკან მომყე ფეხდაფეხ, ან როგორც გეხერხებოდეს, და შენი თვალები მაშუქად გაიხადე. ახლავ ამ გორაკს შემოვუაროთ, ეგებ ის უცხო კაცი შეგვეჩიხოს სადმე, ელვასავით რომ თვალწინ გაგვიქრა; ჩვენი ნაპოვარი უთუოდ მას უნდა ეკუთვნოდეს.

ამაზე სანჩომ უთხრა:

— თუ აგრეა, მაშ, იმის ძებნა რა საჭიროა, უმჯობესია, თავი ვანებოთ. ამ ოქროების პატრონი რომ გამოვდგეს, ხომ უნდა დავუბრუნო. მერწმუნეთ, ბატონო, უმჯობესი იქნება მაგ ძებნას თავი დავანებოთ და ეს ფული ჩვენ დავიტოვოთ, ვიდრე პატრონი თავისთავად გამოუჩნდებოდეს. მანამ კი, ღვთის მადლით, იმედი მაქვს სულაც შემომეხარჯოს. და მაშინ ხომ მეფე გადახდისაგან გამათავისუფლებს.

— სანჩო, ამ შემთხვევაში ძალიან შემეცდარი ხარ, — უთხრა დონ კიხოტმა. — რაკი მიხვედრილი ვართ, რომ ის უცნობი კაცი ჩვენგან ნაპოვნი ნივთების პატრონია, მაშინაც მოვალენი ვართ მოეძებნოთ იგი და მისი კუთვნილება დავუბრუნოთ. და თუ არ

მოვებნეთ. მაშინ ნაპოვნნი ნივთების პატრონიც რომ არ იყოს, ჩვენ მასთან დამნაშავენი ვიქნებით, როგორც ნამდვილი პატრონის წინაშე, იმიტომ. რომ საკმაო საბუთები გვაქვს ვიფიქროთ, ნაპოვნის პატრონი სწორედ ის უცნობი კაცია და სხვა არავინ. ამიტომაც. ჩემო მეგობარო სანჩო, ეძებე იგი, დარდად ნუ გაიხდი, რომ მისი არმოძებნა უარეს დარდად მე გამიხადე.

ეს რომ თქვა, დეზი ჰკრა როსინანტს; სანჩოც უკან მიჰყვა, ხინესრლიო დე პასამონტეს წყალობით ყველა იმ ბარგაკიდებულნი, რაც ამას წინათ მისი ვირის საპალნეს შეადგენდა. როდესაც რაინდმა და მისმა საჭურველმტვირთველმა მთას გარშემო თითქმის სულ შემოუარეს, ერთი ნაკადულის პირზე მკედარ ჯორს მიადგნენ, ჯერ ისევ აღვირ-უნაგირიანს, მაგრამ ყვაეებისა და ძაღლებისაგან ნახევრადშეკუმულს და გამოხრულს. ამან უფრო დაარწმუნა ისინი, რომ მათი ნანახი კაცი ნამდვილად ამ ჯორისა და ნაპოვნი ჩემოდნის პატრონი იყო.

ესენი რომ ამ ჯორის ლეშს ყურადღებით ათვალიერებდნენ. უცებ ისეთი სტვენა მოესმათ, როგორც მწყემსი ფარის მოსაგროვებლად უსტვენს ხოლმე; ზედ დატანებაზედაც მარცხენა მხრისკენ ერთი თხის ფარა დაინახეს, რომელსაც უკან, სერზე. მოხუცი მწყემსი მოსდევდა. დონ კიხოტმა ხმამალა დაუძახა მწყემსს და მწყემსმაც ყვირილით ჰკითხა რაინდს, აქ თხების, მგლების და ნადირის მეტი არაფერი ჰაჭანებს, შენ რამ მოგიყვანაო. მწყემსი რომ ჩვენ გმირებთან მივიდა, დონ კიხოტს უთხრა:

— სანაძლეოს დავდებ, რომ თქვენ ახლა მაგ ჯორსა სინჯავთ, ეს ექვსი თვეა, რაც აქ გდია, ერთი მიბრძანეთ. დვთის გულისათვის. ამის პატრონი არსად შეგხვედრიათ?

— არავინაც არ შეგხვედრია, მხოლოდ აქვე ახლო ერთი ჩემოდანი და ბალიში ვიპოვეთ, — მიუგო დონ კიხოტმა.

— ესენი მეც ვიპოვე, მაგრამ ხელი არ ვახლე. მეშინოდა, საფრთხეში არ გავბმულიყავ, ქურდობა არ დაებრალეზინათ. ხომ მოგეხსენებათ, ეშმაკი მუდამ მზადაა, ფეხებში რამ წამოგვიგოროს და ანაზღად წავგაქციოს, და მერე რისთვის და რატომ, ამას ვერც კი გაიგებ.

— სწორედ მეც აგრე ვიფიქრე, — უთხრა სანჩომ. — ის ჩემოდანი მეც ვნახე, მაგრამ გასროლილი ქვის მანძილზედაც არ მივეკარე; როგორც იყო, ისევე დავტოვე. აღარაფრად მინდა ძაღლი და ისიც ეუენებიანი.

— ერთი მითხარ, კეთილო კაცო, — ჰკითხა მწყემსს დონ კიხოტმა. — ხომ არ იცით, ვინ არის იმ ნივთების პატრონი?

— მარტო ის ვიცი, — უთხრა მწყემსმა, — რომ ამ ექვსი თვის წინათ ჩვენს ქოხებს ერთი ვიღაც თვალტანადი ყმაწვილი კაცი მოადგა აი ამ ჯორითა და, თქვენ რომ გზაზე გინახავთ და ხელი არ გიხლიათ, იმ ჩემოდნით, და გვთხოვა: ამ მთებში ერთი რამ ყველაზე მიუღდომელი და ყველაზე უდაბური ადგილი მიგვესწავლებინა. ჩვენ აი ეს ხეობა მივასწავლეთ და მართალიც ვუთხარით: რადგან ნახევარი მილიც რომ გაიაროთ, აქედან გასვლას ვეღარ შეიძლებთ; მიკვირს აქ მოსვლა როგორ მოახერხებთ, აქედან არც გზაა სადმე და არც ბილიკი. მაშ ასე, მე განვაგრძობ: ადგილი რომ მივასწავლეთ, მან პასუხი არ მოგვცა, ჯორი გაატრიალა და ისარივით გამოექანა აქეთ. მისმა თვალტანადობამ და თანაც ასე საჩქაროდ გაკრამ ძალიან გაგვაკვირვა. მას აქეთ მისი აღარა ვიცოდით რა, მანამ ამას წინათ ჩვენს მწყემსს უცებ არ შეჩებებოდა, დაეპირა, რამდენიმე მუშტი და ერთი წიხლი ეთავაზებინა, მერე მის სახედარს მივარდნოდა, რაც ხურჯინში პური და ყველი ჰქონდა სულ ამოელაგებინა და შევლზე მარდად მთებში გაქცეულიყო. ეს რომ გავიგეთ, მწყემსები შევიყარენით და მის საძებნელად წავედით. ორ დღეს ვიარეთ ტყეში და მეორე საღამოს ის კაცი ერთი ღიდი მუხნის ფულუროში ვიპოვნეთ. ჩვენ რომ დაგვინახა, მშვიდად მოვიდა ჩვენთან, მთლად დაფლეთილი ტანისამოსით იყო და ისე გარუქლულიყო, ადამიანის სახე აღარ ჰქონდა: ისე შეცვლილიყო, ტანისამოსით თუ არა, იქნებ ვერც კი გაგვეგო — ის იყო, ვისაც ვეძებდით, თუ სხვა ვინმე. ალერსიანად თავი დაგვიკრა და ჰკვიანურად გვითხრა, ჩემი ასეთი ყოფა ნუ გაგიკვირდებათო, შეთქმული მაქვს და აქ იმიტომ ვარო, ჩემი მრავალი ცოდვა მინდა მოვიწინაო. ჩვენა ვთხოვეთ, შენი ვინაობა გვითხარიო, მაგრამ არა გვითხრა. რა; მერე საკმელზე ვუთხარით, ადგილი რამ გვითხარ და მუდამ დანიშნულ დროს მოგიტანთო; ან თუ ასე არ გინდა, როდესაც მოგესურვოს, გვთხოვე, ოღონდ ძალით ნუ წავართმევო. მან მადლობა გადაგვიხადა, ბოდიში მოიხადა, რომ ჩვენს მწყემსს ცუდად მოეპყრო და დაიფიცა, ამას იქით ძალას აღარ ვიხმარო, როცა მომშივდება მოვალ და საკმელს გთხოვთო. სადა ცხოვრობო, რომ კვითხეთ, გვითხრა: საცხოვრებელი ბინა არსად მაქვსო, სადაც მიღამდება, იქვე ვათენებო; მერე ისე შესაბრალისად დაიწყო ტირილი. ღმერთმანი, ქრისაც რომ ვყოფილიყავით. მისი ცრემლები მაშინაც გულს მოგიღობობდა. მაგრამ. რაც პირველში იყო. მასთან შედარებით ახლანდელი მისი ყოფა ადამიანს როგორ არ შებრალებოდა. მაშინ მშვიდნიერი ყმაწვილი კაცი იყო; მისი სიტყვა-პასუხიდან და მიხრა-მოხრიდან ჩანდა, რომ

პატიოსანი გვარეულობისა და კარგად აღზრდილი უნდა ყოფილიყო. მასთან ჩვენ ნამდვილი გლახუბები ვიყავით, იმდენად ზრდილობიანი იყო, რომ მისი ზრდილობა ჩვენმა უმეცრობამაც კი იგრძნო. ასე რომ გველაპარაკებოდა, უცებ გაჩუმდა. თვალები დედამიწას დააშტერა და დიდხნობამდის ისე იდგა. ჩვენ გაკვირვებულები ვუცქეროდით და ვუცდიდით, ეს ყოფა რით გათავდებოდა. უფრო და უფრო შეგვებრალა საწყალი; ის მაინც ხმაამოუღებელი იდგა, თვალებს ხან აკყეტდა, ხან ხუჭავდა, ხან ძირს დახრიდა, ხან მაღლა აიხედავდა და თან თითქოს რაღაც ემართებოდა. ტუჩების კვნეტას და წარბების კმუხვნას მოჰყვებოდა. მაშინ მივხვდით, რომ რაღაც სიგიჟე უნდა სჭირებოდა და ჩქარა კიდევ გაგვიმართლა ჩვენი ექვი: მწოლიარე უცებ გაშმაგებული წამოხტა და ერთ ჩვენს ამხანაგს მივარდა, ისეთი გაცოფებული, რომ, თუ ხელიდან არ გამოგვეგლიჯა, მუშტებით და კბილებით მთლად გაათაყებდა. ამ ყოფაში საშინელი ხმით ყვიროდა: „ჰაი, შე მოლაღატე ფერნანდო, აქ გაგისწორდები, აქ. იმ შეურაცხყოფისათვის, რომელიც მომაცუნე, ამ ხელებით ამოგგლეჯ მაგ გულს; სადაც ყველა სიბილწე, მოლაღატეობა და სიცრუე ბუღობს!“ სხვაც ბევრი რამ იყვირა და ვიღაც ფერნანდოს მატყუარასა, ფიცგამტეხისა და მოლაღატის სახელით წყევლიდა და ლანძღავდა. ჩვენი ამხანაგი რომ ხელიდან გამოვგლიჯეთ, მაშინვე ხმაამოუღებელივ ჯაგებსა და კლდებში ისე სწრაფად მიიმაღა, რომ ველარსად დავინახეთ; იქიდან ისე წამოვედით, რომ მისი ვერა ვავიგეთ რა. მარტო ის შევიტყეთ, რომ ხანდახან სიგიჟე მოუვლის ხოლმე და მისი გაშმაგების მიზეზი უთუოდ ის ვიღაც ფერნანდო უნდა იყოს. ამაში შემდეგ და შემდეგ ვრწმუნდებოდით, მას რომ შევხვდებოდით ხოლმე, როდესაც პურის სათხოვნელად მოვიდოდა, ან ძალით წაართმევდა ხოლმე მწყემსებს; ზოგჯერ, რაც უნდა აძლიო, მშვიდობიანად როდი იღებს, უთუოდ ძალა და მუშტები უნდა იხმაროს და ისე წაგართვას. როდესაც კი თავის გონებაზე არის, ზრდილობიანად გვთხოვს ხოლმე—„ღვთის გულისთვისაო“, და როცა ვაძლევთ. მაღლობას გვეუბნება და ზედაც ტირილს მორთავს ხოლმე. სიმართლე უნდა მოგახსენოთ, ბატონებო,—განაგრძო მწყემსმა,—გუშინ მე და ოთხმა მწყემსმა (ერთმა ჩემმა მეგობარმა და ორმაც ჩემმა მოჯამაგირემ) გადავწყვიტეთ მოვებნოთ სადმე და, თუ ვიპოვეთ, ძალით იქნება თუ ნებით, ქალაქ ალმოდოვარში უნდა წავიყვანოთ, აქედან რვა მილია იქამდის. გვინდა წამლობა ვცადოთ, თუკილა მოარჩენს რამე საბრალოს, ან ის მაინცა ვქნათ, გავფგოთ: ვინ არის და ნათესავი ჰყავს ვინმე თუ არა, რომ მისი

უბედურება შევატყობინოთ. აი, ეს არის, ბატონებო, რაც კი შემიძლია იმ კაცზე გიამბოთ. ახლა უეჭველია. დარწმუნდით, რომ იმ ნაპოვნი ნივთების პატრონი სწორედ ის არის, თვალწინ რომ ელვასავით გაგიქრათ, ნახევრადშიშველი, — ან კი ელვასავით რატომ არ გაქრება, თუკი ტანისამოსი არ ამძიმებს (ელვასავით რომ გაუქრათ თვალწინ — ეს დონ კიხოტმა წინათაც უთხრა მწყემსს).

ახლა ჩვენი რაინდი მწყემსის ნაამბობით მეტად გაკვირვებული იყო. მას საშინელი სურვილი აღეძრა, გაეგო, თუ ვინ იყო ის უცნაური კაცი, და ამ სურვილის ასასრულებლად გადაწყვიტა, იმ მთებში ყველგან მოენახა იგი, არც ერთი ნაპრალი და მღვიმე გაუჩხრეკავი არ დაეტოვებინა. მაგრამ ბედმა უკეთ მოაწყო საქმე. ვიდრე იგი ამას იფიქრებდა, რადგან სწორედ იმწამს ის კაცი იმ მთის გასავალში გამოჩნდა და სწორედ იმ ველზე გამოვიდა, სადაც ახლა დონ კიხოტი იყო. საბრალო წყნარად მიდიოდა და თან ისე ბუტბუტებდა რალაცას, რომ კაცი ვერ გაიგებდა; მორთულიც ისე იყო, როგორც ზემოთ იყო აღწერილი. მხოლოდ როდესაც დონ კიხოტს მთლად მოუახლოვდა, ბეჭებზე ძონძებაღქცეული კამზოლის ნარჩენებით გაიგო რაინდმა, რომ ის კამზოლი ამბრით გასურნელებული ირმის ტყავისა იყო. ეს მოწმობდა, რომ მისი პატრონი დაბალი წოდებისა არ უნდა ყოფილიყო.

რაინდს რომ მიუახლოვდა, ზრდილობიანად, მაგრამ რალაც ყრუ, ჩახლეჩილი ხმით მიესალმა. დონ კიხოტმაც არანაკლები ზრდილობით გადაუხადა სალაში. როსინანტიდან ჩამოხტა, ახლოს მივიდა და ისე ალერსიანად და მხურვალედ მოეხვია და გულში ჩაიკრა, კაცს ეგონებოდა, დიდი ხნის უნახავ მეგობარს შეხვდაო. უცნობი განდევნილი (ვისთვისაც შეიძლებოდა საბრალო სახის ნაგლეჯთა გვეწოდებინა, როგორც თვითონ დონ კიხოტი მწუხარე სახის რაინდად იწოდებოდა) მის მოხვეენას მოეშვა თუ არა, მხრებზე ხელები დააწყო და ისე დაშტერებით დააქცერდა, თითქოს ცდილობდა ეცნო იგი. ალბათ დონ კიხოტის ჩაცმულობით, მოკაზმულობით და მთელი სანახაობით უფრო იყო იგი გაკვირვებული. ვიდრე დონ კიხოტი მისი დაგლეჯილი და უბედური გარეგნობით. რამდენიმე წამის სიჩუმის შემდეგ უბედურმა მეუღაბნოემ პირველმა დაიწყო ლაპარაკი და. რაც თქვა. ამას შემდეგ თავში გავივებთ.

სიერა-მორენაში მომხდარი ფათერაკის გაგრძელება

ჩვენი მოთხრობა გვაუწყებს, რომ დონ კიხოტი უდიდესი ყურადღებით უსმენდა სიერის დაფლეთილ რაინდს, რომელმაც ასე დაიწყო თავისი სიტყვა:

— მოწყალეო ხელმწიფევე, მართალი რომ გითხრათ, მე თქვენ სულ არ გიცნობთ, მაგრამ, ვინც უნდა იყოთ, დიდად გმადლობთ, რომ თანამიგრძობთ; ამიტომ მინდოდა მადლობა გადამეხადა თქვენთვის.—მარტო კეთილი სურვილებითა და სიტყვით კი არაა, — იმ გულთადი მზრუნველობისათვის, რომელიც ჩემდამი გამოიჩინეთ. მაგრამ ბედი მიკრძალავს სამაგიერო მოგაგოთ რითიმე.

— ჩემი სურვილი იმის მეტი არა არის რა, რითიც შემიძლია, სამსახური გაგიწიოთ,—უპასუხა დონ კიხოტმა:—და ეს ჩემი სურვილი ისე ძლიერია, რომ ამ მთებში დარჩენა გადავწყვიტე, ვიღრე არ გავიგებ და თვითონ თქვენგან არ შევიტყობ: შეიძლება რითიმე ეშველოს თქვენს მწუხარებას, ეგ თქვენი უცნაური ცხოვრება რომ ესოდენ ცხადად ხატავს. ხოლო თუ თქვენი უბედურება იმგვარია, რომ ქვეყანაზე ნუგეში არ მოეპოვება, მაშინ მზადა ვარ ცოტაოდნად იმით მაინც შეგიმსუბუქოთ დარდი, რომ თქვენს კენესასა და ცრემლებს ჩემი კენესა-ცრემლებიც შევუერთო. თანამგრძობელი ძმა რომ გვერდით გეყოლებათ, ოდნავ მაინც გაგინელდებათ მწუხარება. თუ რამდენიმედ მაინც ენდობით ჩემს წადილს, გვედრებით, სენიორ, ამიხსნათ იმ თავაზიანობის გულისათვის, რომლითაც ესოდენ გამოიჩინეთ, და იმას გაფიცებთ, ვინც გიყვართ, ანუ ვინც ყველაზე უმეტესად გიყვართ ქვეყანაზე, შემატყობინოთ — ვინა ხართ და უგუნური ნადირივით აქ ცხოვრება რამ გაიძულათ, ან ამ უდაბურ ადგილას სიკვდილი რად გადაწყვიტეთ? ხოლო ასეთი ცხოვრებისათვის რომ არა ხართ შექმნილი, ამას თქვენი სამოსელი და თვალტანადობა ადასტურებს. ჩემს სარაინდო დასსა ვფიცავ, — განაგრძო დონ კიხოტმა, — რომლის წევრად გახდომის, თუმცაღა ცოდვილი, ღირსი შევიქნე, ვფიცავ ჩემს მოგზაურთ რაინდის წოდებას, თუ თანახმა იქნებით და მომენდობით, ამიერიდან თქვენი უმხურვალესი, უერთგულესი მსახური შევიქნები და თქვენი მწუხარების განკურნებაზე ზრუნვას არც ერთ წამს არ დავტოვებ. ხოლო თუ ეს შესაძლო იქნება, იმ მწუხარებას თქვენთან ერთად დავიტირებ.

ვიღრე მ წ უ ხ ა რ ე ს ა ხ ი ს რ ა ი ნ დ ი ამას ამბობდა, ტ ყ ი ს

რ ა ი ნ დ ი თავით ფეხებამდის სინჯავდა მას და, როცა გასინჯვა გაათავა, იქ მყოფთ მიმართა:

— ღვთის გულისათვის, თუ გაქვთ, მაქამეთ რამე. როცა დაენაყრდები, თქვენი თანაგრძნობის სამადლობლად, რაცა გსურთ, ყველას აგისრულებთ და ყველაფერს გაიმბობთ.

იმავე წამს სანჩომ და მწყემსებმა თავიანთი ხურჯინებიდან ამოიღეს, რაც კი უბედურ მატანტალას გასაძღომად გამოსადეგი იყო, და ისიც ველური ადამიანივით მივარდა საჭმელს და ისეთი გაშმაგებით ღეჭავდა ყველაფერს, თითქოს კი არ ჰქამს, მთელ-მთელს ყლაპავსო. ამ ხნის განმავლობაში ისიც და მასთანმყოფნიც მღუმარედ იყვნენ. ხოლო, როდესაც მთლად გაათავა, რითაც უმასპინძლეს, ნაგლეჯუა რაინდმა ყველას ანიშნა — თან გაჰყოლოდნენ და იქვე ერთი კლდის ძირს მწვანით მოსილ ველზე მიიყვანა. იქ, ისევ ხმამაოულებლივ, მდელიოზე წამოწვა; სხვებმაც მიჰბაძეს. ყველანი მღუმარებდნენ, ვიდრე უცნობმა მეუღაბნოემ ხმა არ ამოიღო და არ დაიწყო:

— ბატონებო, — თქვა მან, — თუ გსურთ მოკლედ გაიმბოთ ჩემი დიდი უბედურება. პირობა დამიდეთ, ლაპარაკი არ გამაწყვეტინოთ არც სიტყვით და არც რამე მოძრაობით. ეს იმიტომ, რომ სიტყვას შემეშლით თუ არა, ჩემი ამბავიც იმწამს შეწყდება.

ამ შესავალმა დონ კიხოტს მაშინვე ამასწინანდელი სანჩოს ზღაპარი გაახსენა, მდინარეზე გაყვანილი თხების სათვალავის შეცდომის მიზეზით რომ გაუთავებელი დარჩა.

სიტყვა არ შემაწყვეტინოთო რომ სთხოვა, ამის გასამართლებლად განდევილმა დასძინა:

— თქვენგან ამას იმიტომ მოვითხოვ, რომ მინდა ჩემი უბედურების ამბავი, რაც შეიძლება, ჩქარა გაიმბოთ, რადგან მისი მოგონება მწუხარებას მიმატებს. რამდენიც ნაკლებ მომცემთ კითხვას, იმდენი უფრო ჩქარა და დაწვრილებით გაიმბობთ და ისეთი არა დამავიწყდება რა, რაც კი თქვენთვის საყურადღებოა. ვეცდები საესებით დავაჰმაყოფილო თქვენი სურვილი.

დონ კიხოტმა ყველას მაგიერ ჩუმად ყოფნა აღუთქვა. და დავლეთილმა განდევილმაც ამბავი ასე დაიწყო:

— მე კარდენიო მქვია: ანდალუზიის ერთ უმთავრეს ქალაქში პატროსან ოჯახში დავიბადე. ჩემი მშობლები თუმცა მდიდრები არიან, მაინც უბედურება ისე დიდია, რომ, თუ ჩემი უბედურება გაიგეს, სიმდიდრე მათი ცრემლების შესრობას მაინც ვერ შეძლებს; როგორც უწყით, ამქვეყნიურ სიმდიდრეს არ შეუძლია ზეცითმოვლენილ განსაცდელს შვება რამ მისცეს. სადაც ვცხოვრობდი, იმავ ქალაქში ერთი ზეციური ანგელოზიც ცხოვრობდა, სიყვარულის ღმერთს ყველა

თავისი მადლი თითქოს მისთვის მიენიჭებია. მისი გულის მოგება ჩემთვის ბედნიერებას და სიამაყეს შეადგენდა. ეს მარგალიტი ლუსინდა იყო; იგიც ჩემსავით პატიოსანი და მდიდარი ოჯახის შვილი იყო, მაგრამ ჩემზე კი მეტად ბედნიერი, ხოლო სიმტკიცე და პირიანობა კი იმაზე ნაკლები ჰქონდა, ვიდრე ჩემი სიყვარული და ჩემი გრძნობათა პატიოსნება ამისი ღირსი იყო. იმავე ყმაწვილობითვე მიყვარდა იგი და ვალმერთებდი; მასაც აგრეთვე ვუყვარდი იმ სიწრფელითა და უმანკობით, როგორც მის ყმაწვილქალობას შეშვენოდა. ჩვენი მშობლები გვატყობდნენ ერთმანეთის მიზიდულობას და თითქოს არ ამჩნევდნენ, რადგან კარგად ესმოდათ, რომ ყმაწვილობის ასაკიდან გამოვიდოდით თუ არა, ჩვენი მიზიდულობა სიყვარულად გადაიქცეოდა და სიყვარული კიდევ ქორწინების გვირგვინამდის მიგვიყვანდა. ერთნაირი სიმდიდრე და ერთნაირი პატიოსანი შთამომავლობა ჩვენი შეუღლების ყოველგვარ დაბრკოლებას აუქმებდა. რამდენიც ხანი გვემატებოდა, იმდენი სიყვარულიც ძლიერდებოდა და ამიტომაც ლუსინდას კეთილგონიერმა მამამ შესაბამისად დაინახა სახლში აღარ მიველე ხოლმე (ამით მან პოეტებისაგან ხშირად ქება-შესხმულ თისბეს* მშობლებს მიჰბაძა). ამ ერთმანეთის ნახვის აკრძალვამ სურვილს სურვილი და აღს აღი მოგვიმატა. თუ ერთმანეთის ნახვა აღარ შეგვეძლო. წერას მაინც თავისუფლად ვახერხებდით, და კალამი კი ზოგ შემთხვევაში ენაზე უფრო სავსედ ხელოვნურად ახერხებს ჩვენი გულის სიღრმიდან ჩვენი სულის გამოფენას. სატრფოს სიახლოვე თვითონ ვაბედულ ენასაც ხშირად ამუწავებს და მტკიცე გადაწყვეტილების გამოთქმას უშლის. ოი, ზენაო. იმ ხანში რამდენი ბარათი გავუგზავნე მას, რამდენი საამო და პატიოსანი პასუხი მივიღე მისგან! რამდენი სიმღერა, რამდენი მწვავე სურვილებით აღსავსე, იღუმალი შიშით შეშფოთებული, საამო მოგონებითა და ტკბილი გატაცებით სავსე ლექსები აღმოთქვა მაშინ ჩემმა სულმა! ბოლოს სასოწარკვეთილებამდის იმით მიყვანილმა. რომ ჩემი სატრფოს უნახაობას ვეღარ ვძლევდი, გადავწყვიტე ლუსინდას მამასთან მივსულიყავ და მისი ქალი კანონიერ ცოლად მეთხოვა. იმედი მქონდა ამით ჩემი სანატრელი და დამსახურებული საუნჯე მეშოვა. ასეც მოვიქეცი. მამამისმა ამაზე მიპასუხა: რომ კარგად გრძნობდა, რა პატივსაც მოიპოვებდა იგი ჩემთან დანათესავებით და თავის მხრივ მზად იყო პატივი მოეგო ჩემთვის და თავისი ძვირფასი ასული მოეთხოვებინა, „მაგრამ, — დაუმატა მან, — რადგან მამა ჯერ ცოცხალი გყავს, ასეთი თხოვნის შემოთვლა მისი ვალიაო. ეგებ იმას ეს ქორწინება არ მოეწონოს, და თუ მისი გულწრფელი ნება-სურვილი და თანხმობა არ იქნება, ჩემი ქალი ისეთი არ არის, რომ მალ-

ვით ვისმეს ცოლად გაჰყვესო“. დავრწმუნდი, რომ მართლს ამბობდა, პირდაპირობისათვის მადლობა გადავუხადე და ვიმედოვნებდი, როცა ყველაფერს აფუხსნიდი, მამაჩემის თანხმობას წინ არა ედგა რა. ამ იმედით მამაჩემთან წაველ და მის ოთახში შევედი თუ არა, ხელში ვახსნილი წერილით დამხვდა და ჯერ სიტყვა არ მეთქვა, ის წერილი მომაწოდა და მითხრა: „კარდენიო, ეს წერილი წაიკითხე და გაიგებ, რომ ჰერცოგ რიკარდოს შენთვის სიკეთე უნდა“. ჰერცოგი რიკარდო, როგორც უკვე უნდა უწყოდეთ, ბატონებო, ესპანეთის ერთ-ერთი დიდებულთაგანია და ანდალუზიაში საუკეთესო მამულებს ჰფლობს. წერილი რომ წავეკითხე, დავრწმუნდი, რომ არ შეიძლებოდა, მამაჩემი ჰერცოგის თხოვნაზე არ დათანხმებულყო. ის თხოვდა, ახლავე მასთან გავეგზავნე მისი უფროსი ვაჟის მხლებლად კი არა, არამედ ამხანაგად, და პირდებოდა ისეთ მდგომარეობაში ჩავეყენებინე, რომ იმით ჩემდამი პატივისცემა დამტკიცებულყო. წერილი რომ წავეკითხე, ხმა ველარ ამოვიღე, მეტადრე, როდესაც მამამ მითხრა: „ორ დღეს შემდეგ, კარდენიო, ჰერცოგთან წახვალ და ღმერთს მადლობა შესწირე, რომ რის ღირსიცა ხარ, ის ხვედრი მოკვლისო“. ამას, ჩვეულებისამებრ, რამდენიმე მამაშვილური რჩევაც დასძინა...

„დადგა ჩემი წასვლის დრო. წინა დამეს ლუსინდას ნახვა მოვახერხე და, რაც მოხდა, ყველაფერი ვუამბე, აგრეთვე მამამისსაც ვუამბე ყველაფერი და ვთხოვე, ჩემი სიტყვა საიდუმლოდ შეენახა, რამდენიმე დღეს ასულის მითხოვებას არავის დაჰპირებოდა, ვიდრე შევიტყობდი, ჰერცოგს რიკარდოს ჩემგან რა უნდოდა. მან აღმითქვა და ეს აღთქმა ლუსინდამ ათასი ფიცითა და გულშელონებით შეამტკიცა. ბოლოს ჰერცოგთან რომ მიველ, ისე კარგად მიმიღო, რომ ყველა მის მხლებელს გულში შური აღეძრა; ყველას შეეშინდა — არ დამეჩრდილა ისინი. ჩემი მისვლა ყველაზე მეტად ჰერცოგის მეორე შვილს დონ ფერნანდოს გაეხარდა. იგი ბრწყინვალე. გულუხვი, ლამაზი და ადვილად გამტაცი ყმაწვილი კაცი იყო. ჩქარა ისე დამიმეგობრდა, რომ ჩვენმა მეგობრობამ ყველას ყურადღება მიიპყრო. მის უფროს ძმასაც შეეუყვარდი, მაგრამ დონ ფერნანდოსავით ჩემდამი მხურვალე დაახლოებას მაინც არ იჩენდა. რადგან მეგობრებში საიდუმლო არ არსებობს, ამიტომ დონ ფერნანდომ რაც კი გულში ჰქონდა, ყველა გამიცხადა და, სხვათა შორის, თავისი მტანჯველი სიყვარულიც გამიმელანა, რაც მას ძლიერ აღელვებდა. მას ერთი გლენის ქალი უყვარდა, მამამისის მდიდარი ყმისა და ისეთი მშვენიერი, კეთილი, ჰკვიანი, სათნო და მასთან მდიდარიც, რომ მის ნაცნობთ არ იცოდნენ, რომელი მისი თვისებისათვის მიეცათ უპირატესობა.

ერთი გლეხის ლამაზ ყმაწვილ ქალში ამდენ თავმოყრილ ღირსებას ისე მოეხიბლა დონ ფერნანდო, რომ რაკი მისი გული ვერაფრით დაესაკუთრებინა. ცოლად შერთვის აღთქმა მიეცა. როგორც მეგობარი ყველა საბუთით ვარწმუნებდი, რამდენადაც კი ჰკუა მიჰკრიდა, ამ განზრახვაზე უარი ეთქვა და, რაკი დავინახე, ჩემი რჩევა ამაოდ რჩებოდა, გადავწყვიტე, ყველაფერი მამამისის — ჰერცოგ რიკარდოსთვის გამეცხადებინა. მაგრამ ხერხიანი და მარჯვე დონ ფერნანდო ჩემს განზრახვას მიხვდა, რადგან კარგად ესმოდა, რომ მე, როგორც ერთგულ მოსამსახურეს, არ შემეძლო მისი ღირსების ამგვარი დამამცირებელი საქციელი მამამისისთვის დამეფარა, ამიტომაც, რომ მოვეტყუებინე, მითხრა, ჩემი სიყვარულის გასაქარვებლად იმის მეტ საშუალებას ვერას ვხედავ, რომ რამდენიმე თვე სადმე წავიდეო და, თანაც მთხოვა, მე და ის მამაჩემთან წავსულიყავით ვითომდა ცხენების საყიდლად, — რადგან ჩვენი ქალაქი კარგი ცხენებით განთქმული იყო მთელ ქვეყანაზე. მისი განზრახვა მომეწონა, როგორც ამ შემთხვევაში საუკეთესო და მასთან ეს მგზავრობა ჩემი ლუსინდას ნახვის შემთხვევას მაძლევდა; ამ ფიქრებისა და სურვილის გამო მისი განზრახვა მოვიწონე; ამიტომაც მიამიტად ვურჩიე, რაც კი შეეძლო ჩქარა წავსულიყავით. ისიც ვიცოდი, რომ ასეთ შემთხვევაში განშორება ჩინებულად მოქმედობს ადამიანზე. შემდეგში გავიგე, რომ დონ ფერნანდოს შერთვის დაპირებით თავისი მომხიბლავი გლეხის ქალი კიდევ ეცდინა და ამ მოტყუების ცული შედეგისა და ჰერცოგის რისხვის შიშით, უნდოდა იქაურობას სადმე გასცლოდა. რადგან ყმაწვილი კაცის სიყვარულს სიყვარული არ ეთქმის და იგი მხოლოდ წამიერი სიტკბოების სურვილია, გულის ჩქარა გამაგრებელი (რაიც ჰქმნა სიყვარულზე არ ითქმის), ამიტომ იმ გლეხის ქალზე გული იჯერა თუ არა, მისი ვნება დაცხრა და ალიც ჩაუქრა; უწინ რომ განშორებას ცდილობდა, ეგებ აღთქმის მიცემას გაქცეოდა, ახლა იმითომ უნდოდა გაქცევა, რომ ის აღთქმა არ აესრულებინა. ჰერცოგმა წასვლის ნება დართო და მეც მიბრძანა თანა ვხლებოდი.

„ჩავედით ჩემს მშობლიურ ქალაქში; მამაჩემმა დონ ფერნანდო ისე მიიღო, როგორც მის დიდ ღირსებას შეეფერებოდა. ჩქარა ლუსინდა ვნახე და სიყვარული კვლავ შემომეგზნო, თუმცა იგი ჩემში არც გამქრალა და არც დანელებულა. საუბედუროდ დონ ფერნანდოს ჩემი საიდუმლო გაუუმჟღავნე, რადგან მეგობრობის მოვალეობად მიმაჩნდა, მასთან დაფარული არა მქონოდა რა და ლუსინდას სილამაზე, ჰკუა და ხასიათი ისეთი აღტაცებით ავეუწერე, რომ მეტისმეტი სურვილი აღეძრა — ის მშვენიერი ენახა, ბუნებისაგან ასე უხვად

დაჯილდოებული. ჩემმა ბოროტმა ბედმაც ერთ ღამეს, წმინდა სანთლის შუქზე ჩემი ხელით მაჩვენებინა ლუსინდა იმ ფანჯარასთან. სადაც ერთმანეთს ვნახულობდით ხოლმე. ნახა თუ არა, რაც კი სადმე მშვენიერი ქალი ენახა, მთლად დაავიწყდა; მას შემდეგ მღუშპარება დაემართა, ჩაფიქრებული, გულჩათხრობილი, ყველაფერზე გულცივი შეიქნა. როგორც ჩემი სამწუხარო ამბიდან დაინახავთ, ჩემი სიცოცხლე, ჩემი სატრფო შეუწყვარდა, და ეს უცებ ნაფეთქი სიყვარული უფრო მეტად აღეგზნო, როდესაც, თითქოს განგებ ჩემს საუბედუროდამ, ხელში ბარათი ჩაუვარდა, სადაც ლუსინდა მწერდა მამასთან ძვისულიყავ და მისი თავი ცოლად მეთხოვა. ის ბარათი ისე სავსე იყო სიყვარულით, თავშეკავებით და სიტურფით, რომ. როცა დონ ფერნანდომ წაიკითხა, ასე მითხრა: მხოლოდ ლუსინდაში ყოფილა ჭკუა და მშვენიერება შეერთებულიო, სხვა ქალებში კი ეს ორი ნიჭი მოუთავსებელნი არიანო. მართალიც იყო. მაგრამ უნდა ვაღიარო, რომ დონ ფერნანდოსაგან ეს ქება არ მიამებოდა და თითქოს მისი ნდობა დამეკარგა. მას შემდეგ წამდაუწუმ ლუსინდა აგონდებოდა და, რაზედაც უნდა გველაპარაკა, იმ ლაპარაკს უთუოდ ჩემს საცოლესზე გადაიტანდა ხოლმე. ამან ნელ-ნელა გულში ეჭვი აღმიძრა, და თუმცა მეჩვენებოდა. რომ ლუსინდასაგან ჩემი ღალატი მოსალოდნელი არ იყო, მაინც ჩემი ბედის გადაბრუნებას რაღაც ბუნდოვნად ვგრძნობდი. ისიც უნდა გითხრათ, რომ დონ ფერნანდო ყველა ჩვენს ბარათს კითხულობდა, ვითომც იმიტომ, რომ ჩვენი წრფელი და გონიერი მიწერ-მოწერა მეტად ესიამოვნებოდა.

—ერთხელ ლუსინდამ როგორღაც თავისი საყვარელი სარაინდო რომანი „ამადის გალელი“ მთხოვა წასაკითხად...“

დონ კინოტმა გაიგონა თუ არა სარაინდო რომანი, მაშინვე დაიძახა:

— თქვენ ამბის დასაწყისში რომ გეთქვათ, სენიორა ლუსინდას სარაინდო რომანების კითხვის ხალისი ჰქონდაო, მაშინ აღარავითარი მისი ქება აღარ დაგვირდებოდათ. და მე უიმისოდაც ჯეროვნად დავაფასებდი მისი გონების აღმატებას; იმასაც მოგახსენებთ, რომ იგი ქალი ეგოდენი ღირსებით არ იქნებოდა შემეკული, როგორც თქვენ ახლა გეგულებათ, თუ იმ სანატრელი და საუცხოო წიგნების კითხვის გემოვნებას მოკლებული ყოფილიყო. ჩემთვის საკმაოა მისი გემოვნება ვიცოდე. რომ ვიწამო იგი, — უჩინებულეს და უგონიერეს ქალად მთელ ქვეყანაზე. მხოლოდ ამასღა ვისურვებდი, ჩემო ბატონო, ნეტა ამადის გალელთან ერთად ბარემ სახელოვანი დონ რუხელ ბერძენიც გაგეგზავნათ. დარწმუნებული ვარ, თქვენი ჩინებული ლუსინდა დარაიდასა და გარაიას ამბითაც გაერთობოდა,

აგრეთვე მწყემსი დარინელის მახვილგონივრული საუბრითაც, მისი საუცხოო მწყემსური ლექსებითაც, დიდი ლაზათით და საამოდ რომ დამღერის მუსიკის ხმაზე, მაგრამ დრო კიდევ გაქვთ და თქვენი შეცდომის გამოსწორება ადვილია, თუ ინებებთ და ჩემს სოფელში წამომყვებით: სამასზე მეტ წიგნს მოგართმევთ, რომელნიც ჩემი გულის ლხენას და ჩემს შვებას შეადგენენ, თუმცა კი. როგორც მასსოვს, ამ წიგნებისა ერთიც აღარ შემრჩა, ჩემი მღვენელი ავი და ხარბი ჯაღოქრების შურისა და ბოროტის წყალობით. მოწყალეო ხელმწიფევე, ბოდიშს ვიხდი. რომ დაპირება ვერ აგისრულეთ და ლაპარაკი გაგაწყვეტინეთ, მაგრამ რა გაეწყობა? გავიგონებ თუ არა სიტყვას რაინდთა საქმეებსა და მოგზაურ რაინდებზე, ჩემი თავი ჩემს ხელთ აღარ მრჩება ხოლმე; ისევე შეუძლებელია ხოლმე მაშინ ჩემთვის შემაგრება, რომ სიტყვა არ ჩაუერთო, როგორც მზის სხივებისათვის არის შეუძლებელი. სითბო არ მოჰფინოს დედამიწას და მთვარის შუქისთვის — სინოტივ არ გამოიღოს. მაშ, ასე, გვაპატიეთ და თქვენი ამბავი განაგრძეთ. რადგან უკვე დროა თხრობას დაუბრუნდეთ.

დონ კიხოტი რომ ამას ამბობდა, კარდენიო თავჩაქინდრული იყო. თითქოს რაღაც ფიქრებმა გაიტაცესო. დონ კიხოტმა თავისი სათხოვარი ორჯერ გაიმეორა, ის კი სულ სდუმდა და თავს მალდა არ იღებდა. ბოლოს, რამდენიმე ხნის შემდეგ, წელში გაიმართა და წარმოთქვა:

— გონებიდან ვერ გამიშორებია და ვერც რა ძალა ვერ გამომაცლის ერთ რასმე; მე მგონია. უდიდესი ბოროტმოქმედი და ბრიყვი უნდა იყოს, ვინც არ დაიჯერებს ანუ სხვას დაუშლის დაიჯეროს. რომ დედოფალ მადასიმას მაწანწალა ელისაბატი ჰყვარობდო.

— როგორ! — შეჰყვირა ბრაზმორეულმა დონ კიხოტმა; — ეც სიცრუე და ცილისწამებაა. მაგგვარი სიცრუის დამტკიცება დიდი სიკვამლე და ახირებული სისაძაგლეა. დედოფალი მადასიმა პატიოსანი და სათნო ქალი იყო და არავითარი საბუთი არ არის ვიფიქროთ, რომ მას ვიღაც ცხენის ექიმბაშთან გაეწიოს არშიყოზა. ვინც ამის წინააღმდეგს მეტყვის, იგი იცრუებს. ვითარცა უკანასკნელი არამზადა და უმაქნისი ცილისმწამებელი. ამას დავეუმტკიცებ, რა მდგომარეობაშია ცუნდა ვიყო, ცხენზე მჯდარი თუ ქვეითი, შეიარაღებული თუ უეიარალო, დღისით, გინდ ღამით, ერთი სიტყვით, როგორც თვითონ იგი ინებებს, ისე დავეუმტკიცებ.

ამასობაში კარდენიო დონ კიხოტს დაშტერებით უტკეპროდა. რადგან სნეულების ქარები ეშლებოდა, და თავისი ამბის განგრძობის ღონე იმდენადვე ჰქონდა, რამდენადაც დონ კიხოტს დედოფალ

მადასიმას შეურაცხყოფის გამო განრისხებულს, მისი მოსმენა შეეძლო. საკვირველია! ისე წაესარჩლა იმ დედოფალს, თითქოს საკუთარი და კანონიერი დედოფალი ყოფილიყოს, შეჩვენებული წიგნები ისე ძალიან ჰქონდა თავში გამჯდარი. სენმორეულმა კარდენიომაც რომ გაიგონა: ცილისმწამებელს, მატყუარასა და არამზადებს ეძახდნენ და სხვა საუცსოო სიტყვებით ამკობდნენ, ვერაფრად ნასიამოვნებმა, ერთ კარგად მოზრდილ ქვას წამოავლო ხელი და ღონ კიხოტს მკერდში ისე მაგრა ჩაართყა, რომ მიწაზე გასლართა. ბატონის გაუპატიურებით გულნაწყენი სანჩო პანსა მუშტებით მივარდა გონებაარეულს, მაგრამ დაფლეთილი რაინდი ისე მარჯვედ დაუხვდა, რომ ისიც თავის ბატონს მიაყოლა. ესეც არ იკმარა, ზედ მუცელზე დააჯდა და გვერდები ლაზათიანად დაუზილა. მწყემსმა სანჩოს მიშველება განიზრახა, მაგრამ მანაც იგივე მიიღო, და ასე სამი კაცის გალახვის შემდეგ განდგეილი არხეინად მთებისკენ წავიდა. ყველანაზე ჩქარა სანჩო მოვიდა გონს და გაბრაზებული სულ უმიზეზოდ ჰივარდა მწყემსს: მისი აზრით ყველა ამ დავიდარაბის მიზეზი მწყემსი იყო; უყვიროდა: რატომ წინდაწინვე არ გაგვაგებინე, რომ იმ გაუბედურებულ კაცს სიგიჟე ემართებოდა ხოლმეო, წინასწარ გავფრთხილდებოდით და დასახვედრად მოვემზადებოდითო. მწყემსი არაშეშინებდა, გაგაფრთხილეთო, და თუ ვერ გაიგონეთ, ჩემი რა ბრალიაო. სანჩო ეწინააღმდეგებოდა, მწყემსი თავისას გაიძახოდა და იქამდის შეეკამათნენ ერთმანეთს, რომ სიტყვა მუშტებამდის მიიყვანეს და ისე გამეტებით წაძიძგილავდნენ, თუ ღონ კიხოტს არ გაეშველებინა, მგონია, ერთმანეთი ნაფლეთებად ექციათ. ღონ კიხოტი რომ იმათ გაშველებას ცდილობდა, სანჩოს მწყემსი მაგრა ჰყავდა ჩაბლუჯული და ღონ კიხოტს ეუბნებოდა:

— გამიშვიტ, ბატონო მწუხარე სახის რაინდო; ეს მწყემსი ხომ დალოცვილი რაინდი არ არის, ისეთივე გლახია, როგორც მე ვარ; როგორც შეპრიანება, ჩემს გაბიაბრუებას ისე გადავახდევინებ და როგორც პატიოსანი ადამიანი, თანაბარი იარაღით შევებრძოლები.

— ეს მართალია! — მიუგო ღონ კიხოტმა, — მაგრამ, რაც მოსდა, მოხდა. ვიცი, ეს საბრალო არაფრით არ არის დამნაშავე.

გაშმაგებულ მოჩხუბართ შერიგება უბრძანა; შემდეგ ჰკითხა მწყემსს: სად შეიძლებოდა კარდენიო ეპოვნათ როგორმე? რაინდს ძალიან უნდოდა იმ გადარეული კაცის ამბავი გაეგო. მწყემსმა გაუპირორა ეს, რაც უკვე წინათ უთხრა: კარდენიოს ბინა და მისი ასავალდასავალი დანამდვილებით არ ვიციო, და დაუმატა, თუ ღონ კიხოტი ამ არემარეს ძირისძირობამდის მოივლიდა და მოათვალიერებდა, უშეველად სადმე შეხვდებოდა მას—ან ჰკუთხემყოფი ან გადარეული.

სადაც მოთხრობილია სახელოვანი ლამანჩელი რაინდის სიერა-
მორენაში შემთხვეული არაჩვეულებრივი ფათერაკები და
სინანული, პირქუში მწევაბუკივით რომ იყისრა

დონ კიხოტი რომ მწყემსს გამოეთხოვა, კვლავ როსინანტზე შე-
ჯდა და სანჩოს ვირით თან გაყოლა უბრძანა. საკუთრველმტვირველ-
მა უხალისოდ ასრულა ბრძანება. დაიწყეს სიარული და თანდათან
უღაბური მთების შუაგულში შევიდნენ: სანჩოს მეტად მოესურვა ლა-
პარაკი, თუმცა კი ბრძანების გადასვლას ვერ ბედავდა; სულ ელოდა,
ეგებ ლაპარაკი თვითონ დონ კიხოტს დაეწყო. მაგრამ დიდხანს სიჩუმე
ვადარ აეტანა და ლოდინით გაბეზრებული თვითონვე ალაპარაკდა:

—სენიორ დონ კიხოტ, მოწყალემა მოიღეთ, ბატონო. გზა და-
მილოცეთ და დამითხოვეთ. შინ მინდა წასვლა ჩემს ცოლ-შვილთან.
იმათთან ლაპარაკს მაინც არავინ დამიშლის. როცა მომესურვება;
ახლა კი ჩემი ყოფა რა ყოფაა? ამ ტყე-ღრეში, დღე-ღამის გაურჩე-
ვლად უქან უნდა გდიოთ და ხმის ამოღებაც კი არ შემეძლოს; გამო-
დის, რომ ჩემი თავი ცოცხლადვე დავმარხე. ამ დროში პირუტყვი
მაინც რომ ალაპარაკდეს, ისე როგორც ჰიზოპეტის* დროს ყოფილა,
მაშინ თქვენ კი აღარ შეგაწუხებდით, ჩემს სახედარს დავუწყებდა
ლაპარაკს, ან სხვა ცხოველს, რაც შემხვდებოდა, იმას გამოვეხმაუ-
რებოდი, და როგორც იქნებოდა, ამ ჩემს გაკვირვებას ავიტანდი. ახ-
ლა კი რა ვქნა, ფათერაკების დევნაში ტანტალს ველარ ვიტან; სულ
ვიტანტალო, ქვები, ჯოხები და მუშტები მხვდებოდეს, საბანზე
ალაყმაღაყით ფრენა გამოვიარო და თანაც არ შემეძლოს სიტყვა
წამოვავრანტალო, პირგაკერილივით მუნჯად ვიყო და რაც გულზე
ლოდივით მაწევს, იმაზე ხმის ამოღება არ შემეძლოს. ეს ყოფა. მო-
წყალეო ბატონო, ველარ ამიტანია.

— შენი დარდი მესმის, სანჩო. — მიუგო დონ კიხოტმა; — დიდი
სურვილი გაქვს მაგ ენას ყადაღა ავხსნა და უწინდებური თავისუფ-
ლება მივცე. კარგი, ილაპარაკე, მაგრამ იმ პირობით კი. რომ მარ-
ტო ამ მთებში ყოფნის დროს გქონდეს მაგის ნება.

— კეთილი, — უთხრა სანჩომ, — ოღონდ ახლა მოვიჭერო ლა-
პარაკით გული და შემდეგ რაც იქნება — მარტო ერთმა ღმერთმა
უწყის. დასაწყისისათვის ვისარგებლებ თქვენი ნებართვით. გავკად-
ნიერდები და გკითხავთ: ნეტა რისთვის გამოესარჩლეთ იმ ვილაც დე-
ლოფალს, მაქიმასაა თუ ვილაცა? ან იმის ცოდნა რა ეშმაკად გესაქი-
როებოდათ. ი ვილაც აბატი იყო მისი მეგობარი. თუ სხვა? ღმერთ-

მანი, მე რომ მკითხოთ, ყველას ის ემჯობინებოდა. თავი მიგენებებინათ, აბა მისი მსაჯულობა რა თქვენი საქმე იყო; თქვენთვის რომ ყოფილიყავით, ის გიყი კაცი თავის ამბავს ბოლომდის გვიამბობდა, აღარც თქვენ ვთხლემულათ ქვას და აღარც ათიოდე სილა და ათიოდე წიხლი მე მომხვედებოდა.

— გარწმუნებ, სანჩო,—მიუგო დონ კიხოტმა,— შენ რომ ჩემსავით კარგად იცოდე, რა პატიოსანი და პატივცემული მანდილოსანი იყო დედოფალი მადასიმა, მჭერა, მაშინ გაგიკვირდებოდა, თუ როგორ მოვუთმინე, თავი შუაზე არ გავუხეთქე და ის პირი არ შევემუსრე, რომელმაც ასეთი საძაგელი ცილისწამება ამოანთხია. იმაზე საშინელი ცილისწამება განა შეიძლება, ვითომც დედოფალს ვილაც უხეირო ექიმი ჰყვარებოდა? ისტორია გვამცნებს, რომ ელისაბატი—იმ გიჟმა კაცმა რომ ახსენა — გონიერი კაცი იყო და კარგი მრჩეველიც, რომ იგი მარტო ექიმი კი არა, არამედ დედოფლის ხელმძღვანელიც იყო. მაგრამ ის ფიქრი, ვითომც მას დედოფალთან სხვა რამ განსაკუთრებული განწყობილებაც ჰქონოდა, ასეთი ფიქრი სასტიკი სასჯელის ღირსი კანდიერებაა. დასაწმუნებლად, რომ თვითონ კარდენიოს არ ესმოდა, რას ამბობდა. აბა მოიგონე: იმ სისულელის ჩმახვა რომ დაიწყო. რაღაც სნეულებას ეკეთება სწორედ იმ დროს დაემართა.

— აბა, სწორედ მაგიტომაც არ უნდა მიგექციათ ყურადღება, — მიუგო სანჩომ; — გიჟს განა მოეთხოვება რამე? თქვენი ბედნიერი ვარსკვლავი რომ არ შეგწოდათ და ის ქვა მკერდის მაგიერ თავში მოგხვედროდათ, მაშინ იმ ვილაც მშვენიერი ქალის წამოსარჩლება ველარას გიშველიდათ, ახლა რომ თავისთვის დამშვიდებით მიწაში ღებება. კარდენიოს კი ვერაფერს გამოჩნებით: ის ხომ გიჟია!

— გაიგე, სანჩო, რომ ამ შემთხვევაში კარდენიოს სიგიჟე თავის გასამართლებლად ვერ გამოადგებოდა. ხოლო მოგზაური რაინდის მოვალეობაა, როგორც ჰკვიანებისაგან, ისე გიჟებისაგანაც დაიცვას ყველა ქალთა ღირსება და პატივი, მით უმეტეს ისეთი მაღალწოდების მანდილოსნისა, როგორიც დედოფალი მადასიმა იყო. დიდი პატივისცემა მაქვს მისი: იმას თავი დავანებოთ, რომ მეტისმეტად ლამაზი იყო, ამას გარდა ის იყო ჰკვიანი, მონთმენი და მრავალგვარი უბედურების იშვიათი სიმხნით ამტანი. აი სწორედ ასეთ დროს ელისაბატის სიახლოვე და რჩევა ბევრად შევლოდა — ბედის სიმუხთლე მტკიცედ და გონივრად აეტანა; ღვარძლიანმა მექორეებმა და უმეტერებმა აქედან დაასკვნეს, ვითომც დედოფალი

მისი ხასა იყო. ამას ისე სტრუობენ, როგორც ათასჯერ იტრუებს ყველა, ვინც გაბედავს მაგგვარი რამ იფიქროს, ან თქვას,

— მე მაგას არც ვფიქრობ და არც ვამბობ, — მიუგო სანჩომ. — და ვისაც ეგ ზღაპარი მოსწონს. თავის პურს შეატანოს. ერთად წოლილან თუ არა, ჩვენ რას დავსდევთ, მის პასუხს ღმერთს თვითონ გასცემს. მე ჩემთვის ჩემი ზერებიდან მოვდივარ, არც არა ვიცი რა, არც ამაში ვერევი, სხვისა საქმეს არ შეევხები, და ვინც ჰყიდის და სტრუობს, მის დახლს თავის ქისაში ხედავს. შიშველი დავიბადე, შიშვლადვე ვჩები. არც არაფერს ვიკვებ, არც არაფერს ვაგებ, ისევე საყვარლები იყვნენ, რა მენადვლება? განა ცოტანი არიან, რომ ლორი იქ ეგულებათ, სადაც იმის ჩამოსაკიდებელი კაჩოც კი არ არის! მინდვრის დაკეტვა ვის შეუძლია? ამასთანაც, რაც შეეხება ძრახვასა და კილვას, განა თვითონ ღმერთი კი არავის უგმია?

— ყოვლადწმიდაო ღვთისმშობელო! — შეჰყვირა ღონ კიხოტმა, — რამდენი სისულელე აასხი ერთმანეთზე? მაგ შენს ანდაზებს ჩვენს საუბართან რა კავშირი აქვს? სანჩო! ღვთის გულისათვის ერთხელ და სამუდამოდ დადუმდი და მარტო შენი სახედარი გარეკე; იმ საქმეში ნუ ეჩხირები, რასაც არა გკითხავენ, და მაგ თავში კარგად დაიჭდიე, ყველა შენი ხუთი გრძნობა დაიხმარე, შეიგნე, რომ ყოველივე, რაც ჩამიდენია, რასაც ჩავდივარ და კვლავ ჩავიდენ, სრულიად თანახმა იქნება სალი გონებისა და სარაინდო კანონებისა, რაიც მთელი ქვეყნის რაინდებზე უკეთესად ვიცი.

— არ ვიცი, ღმერთმანი, ბატონო, — მიუგო სანჩომ, — მაგ თქვენს სარაინდო კანონებში რა არის კარგი? მათი გადამკიდე არ შემოვეჩხირენით ამ მთებში, გზადაბნეულ ბავშვივით და ისეთ ალაგებში დაჰძრწივართ, სადაც გზისა ანუ რაიმე ბილიკის ნაკვალევიც კი არსად არის? ვილაც გიჟ კაცს ვეძებთ და თუ ვიპოვნეთ, ვინ იცის, იმის გათავება მოეპრიანოს, რაც დაიწყო, რასაკვირველია, თავის ამბისა კი არა, თქვენს თავისა და ჩემი გვერდების მტერევა.

— კვლავ გეუბნები, სანჩო, დადუმდი-მეთქი, — უთხრა რაინდმა. — შენ არ იცი, რომ ამ უღაბნოში არა მარტო გიჟი კარდენიოს ნახვა მიზიდავს, არამედ რაიმე ღვაწლის ჩადენის სურვილიცა მაქვს, რომ სახელი გამითქვას მთელ ქვეყანაზე და ყველა ის თვიხება დამისაკუთროს, რაიც მოგზაურ რაინდებს შეესაბამება ან ალამაღლებს.

— მერე ეგ ღვაწლი საშიში არ არის? — ჰკითხა სანჩომ.

— არა, საშიში არ არის, — მიუგო ღონ კიხოტმა; — მაგრამ

ესეც კია, რომ შეიძლება კოჭი აღჩუსაც დაჯდეს და ითაფოს კადეც. ეს ორივე შენს ხერხიანობაზე იქნება დამოკიდებული.

— რა ხერხიანობა ბრძანეთ?! — გაოცებით წამოიძახა სანჩო.

— იმაზე, რომ, თუ იქიდან ჩქარა დაბრუნდი, სადაც გგზავნი, — განაგრძობდა დონ კისოტი, — მაშინ ჩემი ტანჯვა ჩქარა დასრულდება და ჩემს დიდებას დასაბამი დაედება. მაგრამ შენთვის რომ ყველაფერი ცხადი იყოს, გეტყვი: შესანიშნავი ამადის გალელი ერთ-ერთი დიდებული მოგზაური რაინდი იყო. მაგრამ რას ვამბობ — ერთ-ერთი დიდებული-მეთქი? — არა, იგი იყო ერთადერთი, პირველი. სწორუბოვარი, იმ რაინდთა ხელმწიფე, ვინც კი ოდესმე ყოფილა ქვეყანაზე. და ვინც ამტკიცებს: რომ დონ ბელიანისი და ზოგიერთი სხვა ვითომც მას არ ჩამოუფარდებოდნენო, ღმერთს ვფიცავ, სამარცხვინოდ ცდებიან. ახლა ისიც უნდა იცოდე, სანჩო, რომ, მაგალითად, მხატვარი თუ ცდილობს ხელოვნებით სახელი გაითქვას, მხოლოდ იმას მეცადინეობს, საუკეთესო მხატვრების სურათებს მიჰბაძოს. ყველა იმ ხელობაში, რაც კი ქვეყანას აღამალებს, ამასვე ვხედავთ. მიმბაძველობა ყველას მოვალეობაა, ვინც სახელის გათქმას ისწრაფვის. ჩვენს მოქმედებაში შეგვიძლია ულისს მივბაძოთ. რომელშიც ჰომეროსმა გონიერი და უბედობაში მტკიცე ხასიათის კაცი გამოიყვანა, სწორედ ისე, როგორც ვერგილიუსმა ენეასში მამის ერთგული შვილის სიქველე და მამაცი ჯართწინამძღვრის გამჭრიახობა და სიბრძნე დაგვიხატა. ჰომეროსმაც და ვერგილიუსმაც. იმგვარად კი არ დაგვიხატეს თავიანთი გმირები, როგორებიც ნამდვილად იყვნენ. არამედ ისეთებად, როგორებიც უნდა ყოფილიყვნენ, რადგან სურდათ მომავალი თაობისათვის დასრულებული სიქველის ნიმუში დაეტოვებინათ. ამადისიც სწორედ ასე, მამაც გამოიჩნურებულ რაინდებისათვის იყო კომპასი. მანათობელი ვარსკვლავი და მზე. ამიტომაც ჩვენ ყველამ. რაინდობისა და მიჯნურობის დროშის ქვეშ მებრძოლთ, ყველაფერში მას უნდა მივბაძოთ. ის რაინდი, რომელიც უფრო დაასლოებით მიბაძავს მას, სრული უებრო რაინდის სახეს უფრო მიუახლოვდება. ახლა იმას გეტყვი. რომ ღვაწლი. რაშიც უფრო ბრწყინვალედ იჩინა თავი ამადისის ღირსებამ. სიბრძნემ, მამაცობამ, სიმტკიცემ, მოთმინებამ, სიყვარულმა, — ეს ის ღვაწლი იყო, რომ, როდესაც თავის სატროს ორიანეს სიძულვილი და უკმაყოფილება იგრძნო, პენია პობრეზე საცხოვრებლად განდგა, სინანული იკისრა, დაირქვა ბელტენებროსი, მრავალმეტყველი და იმ ცხოვრებისათვის მეტად შესაფერისი სახელი, რა ცხოვრებასაც თავისი ნებით კისრულობდა. რადგან ჩემთვის ამისი მიბაძვა უფრო ადვილია. ვიდრე იმისი. რომ ღვე-

ბი ვხოცო, ანდრიაყებს * თავები ვჭრა, დიდი ლაშქარი ვამარცხო, მტრის ფლოტილიები ვფანტო და ჯადოქართა გრძნეულება გავაქარწყლო, ამასთანავე ეს ადგილებიც თითქოს ტანჯვისათვისაა გაჩენილი, ამიტომ არ მინდა ეს მარჯვე შემთხვევა ხელიდან გავუშვა. სახელის გასათქმელად რომ თავისთავად მივარდება ხელში.

— ბოლოს და ბოლოს, მაინც ვერ გამიგია, ამ გადაკარგულ ადგილას რა უნდა ჩაიდინოთ? — ჰკითხა სანჩომ.

— განა არ გითხარ, — მიუგო დონ კიხოტმა, — ამადისს მინდა მივბაძო-მეთქი—შმაგს, სასოწარკვეთილს, გახლებულს და ბარემ-დაც სახელოვან როლანდსაც, * სწორედ იმ წამიდან, როდესაც ჰკუა აერია, წყაროს პირს ხეებზე ნიშანი ნახა, რითაც მიხვდა, რომ ტურფა ანჯელიკამ მედორის შეყვარებით თავი გაიუბატურა, და გაშმაგებულმა დაიწყო ფესვებიანად ხეების გლეჯა. ანკარა წყლის ნაკადულების ამღვრევა, მწყემსების უღეტა, ფარების მუსვრა, ქოხების გადაწვა, სახლების ნგრევა, თავის ტაიკის თრევა და ათასგვარი საუკუნო ხსენების ღირსი დამთხვეულობა. რასაკვირველია, როლანდის, თუ ორლანდის, თუ როტოლანდის (ამ სამი სახელით არის იგი ცნობილი) ყველა გიჟურ საქციელს თითოეულად როდი მივბაძავ; მხოლოდ ვეცდები, რამდენადაც კი შევიძლებ, ის გავიმეორო, რასაც უფრო საყურადღებოდ მივიჩნევ. იქნებ მარტო ამადისის მიბაძვითაც გავათავო; იმას, სანჩო, რამე მკვებელი შმაგობა არ ჩაუდენია, მხოლოდ სტიროდა, იტანჯებოდა და ამით ისეთ დიდებამდე მიაღწია, რომ სხვას არავის ღირსებია.

— მგონია, ეს გაგიჟებული და ტანჯული რაინდები, — უთხრა სანჩომ,—რამე განსაკუთრებული გარემოებით და მიზეზებით იქნებოდნენ ყველა ამ სისულელემდე მიყვანილი. თქვენ კი, მოწყალეო ბატონო, რა მიზეზით უნდა გაგიჟდეთ? რომელი ქალი გაგიწყრათ? ან რა საბუთი გაქვთ, რომ თქვენ მიჯნურ დულსინეა ტობოსელს რაიმე შეცოდება დასწამოთ, რომ მას ვინმე ქრისტიანთან ან მავრთან ჩურჩულ-კურკური დაეწყოს?

— საქმეც ეგ არის, რომ არაფერი საბუთი არა მაქვს, — მიუგო დონ კიხოტმა, — განა დიდი რამ იქნებოდა, მოგზაური რაინდი რაიმე მიზეზით ჰკუაზე შემცდარიყო! საქმე ის არის, იგი სულ უმიზეზოდ შეცდეს ჰკუაზე, რომ შემდეგში თავის გულის სატრფოს უთხრას: თუ ყველა ეს უმიზეზოდ ჩავიდინე, აბა, წარმოიდგინე, მიზეზი რომ მქონოდა, რაღას ვიზამდიო? ამასთანაც ჩემი სატრფო მბრძანებელის დულსინეა ტობოსელის ხანგრძლივი განშორება გავიქებისა და ტანჯვისათვის განა საკმაო მიზეზს არ მაძლევს? ხომ გაიგონე ამას წინათ ჩვენი მეგობარი მწყემსი ამბროსიო რომ ამბო-

ბლა, განშორებულს ყველაფრის შიში აქვსო, ყველაფრით იტანჯებაო. ამიტომაც, ჩემო საყვარელო სანჩო, დროს ცუდ-უბრალოდ ნუ ჰკარგავ და ნურც სიტყვებს ხარჯავ, ნუ მირჩევ, ასეთი საკვირველი და არგავონილი საქმის მიბაძვაზე უარი ვყო. გიყი ვარ და ვაჟადაც უნდა დავრჩე, ვიღრე არ დაბრუნდები და იმ წერილის პასუხს არ მომიტან, ჩემს სატრფო დულსინეასთან რომ მიწერას ვაპირებ. თუ პასუხი ჩემი იმედების შესაფერისი იქნება, ჩემი სიგიჟე და სინანული მისი მიღებისთანავე მოისპობა; თუ არა და — მაშინ ვაპირებ მართლა გავგიჟდე და გონება მთლად დავკარგო. მაშ. აგრე, სანჩო, როგორი პასუხიც არ უნდა მომიტანო, იგი მაინც მოსპობს ჩემთა ტანჯვათა. კეთილი იქნება, დამამშვიდებს და გონებას დამიბრუნებს; უკეთური იქნება—გრძნობის ნიქს გამომაცლის და ტანჯვასაც ველარ გავიგებ. მართლა, ერთი მითხარი, მამბრინის ჩაჩქანს ხომ კარგად ინახავ? იმ უმადლო ტუხალს რომ მისი დამსხვრევა ეწადა და ვერ შეიძლო, მახსოვს მიწიდან აიღე. რა ცხადად დამტკიცდა, რომ შესანიშნავი ჩაჩქანია, ჩინებულად და მკვეთრად ნაკეთები.

— შემოქმედსა ვფიცავ, ბატონო მწუხარე სახის რაინდო. თქვენი პატიოსნება რასაც ხანდახან ბრძანებს, ზოგიერთი რამ სულ ვერ მომიწელებია. მართალი რომ ვთქვა, ლამის მეგონოს, რასაც ი რაინდობაზე ბრძანებთ, ან მომავალი იმპერიებისა და სამეფოების დაპყრობაზე, კუნძულების გამოყენებაზე და სხვა ბატონ რაინდების ზნის შესაფერ წყალობასა და სიუხვეზე, ყველა ეს მხოლოდ ბაქიბუქი და სიცრუე ყოფილა, იმიტომ, რომ ვინმემ თუ გაიგონა. რომ სადალაქო თასს მამბრინის ჩაჩქანს ეძახით და ისიც გაიგო, რომ მთელი ხუთი დღეა ვერა გზით ვერ დამირწმუნებიხართ მაგ შეცდომაში, მართლა ჰკუთაზეშეშლილად ჩავთვლიდათ. ის თასი მთლად დავრეხილ-დაჭყლეთილია და ხურჯინში მიგდია; ვფიქრობ, შინ წავიღო-მეთქი, გავასწორებინო და პირის საპარსავედ ვიხმარო ხოლმე, თუ ღმერთი შემეწია და კიდევ როდისმე ჩემს ცოლ-შვილში დაბრუნება მეღირსა.

— გამიგონე, სანჩო, სწორედ მეც იმავე შემოქმედსა ვფიცავ, მენ რომ ფიცულობ, რაც ქვეყანაზე საჭურველმტვირთველები ყოფილან, ყველაზე მოკლე ჰკუთისა ხარ. აბა რასა ჰგავს? ამდენი ხანია შემსახურები და აქამდისაც ვერ შეიგნე, რომ, რაც მოგზაურ რაინდს გარს ახვევია, ყველა ზმანებად, სისულელედ და უცნაურ რამედ ეჩვენება ადამიანს. მის გარშემო ყველაფერი უკუღმა ხდება; და ეს იმიტომ კი არ არის, ვითომ ნამდვილად ასე ხდებოდეს, არამედ იმიტომ, რომ ჩვენს წინააღმდეგ მთელი თვალთმაქცთა ბრბო დაუ-

ცხრომლად მოქმედებს. ყველაფერს ყირამალა ატრიალებს. ყველას უჩვეულო სახეს აძლევს, იმისდა კვალად, რასაკვირველია. ჩვენი ვნება სურს, თუ მფარველობა. აი ამიტომაც არის, სანჩო. რომ იმ ნივთს, შენ რომ დალაქის თასად გეჩვენება. მე მამბრინის ჩაჩქანად ვხედავ, სხვა კიდევ ამას სულ სხვა ნივთად დაინახავს. ჩემი მფარველი გრძნეულის მხრივ დიახ. ბრძნული წინდახედულება იყო. შესანიშნავი მამბრინის ჩაჩქანი. — დიახ, ვამტყიცებ, იგი ნამდვილად მამბრინის ჩაჩქანია.—მთელ ქვეყანას დალაქის თასად მოაჩვენა: ასე რომ არ ექნა, იმ დაუფასებელი ნივთის წასართმევად მთელი ქვეყანა დამესეოდა. ახლა კი ზედაც არავინ უცქერის, იმ უმაქნისმა ტუსალმაც კი მხოლოდ იმის დამტვრევა განიზრახა და არ წაიღო. მას რომ სცოდნოდა. რა დაუფასებელი ნივთი იყო. ვეპვობ, ხელცარიელი წასულიყო. მაშ, ჩემო მეგობარო, მაგ ჩაჩქანს გაუფრთხილდი, კარგად შეინახე; ახლა ჩემთვის საჭირო არ არის, პირიქით, იარაღიც უნდა ავიყარო და ტანისამოსიც უნდა უარვეყო, თუ როლანდის მიბაძვას ამადისის დიდი ტანჯვა-მწუხარების მიბაძვა ვარჩიე.

ჩვენი ფათერაკების მაძებარნი ასეთი ლაპარაკით ერთ განცალკევებით ამართულ მთას მიადგნენ; ამ მთას ერთ ალაგას ცხვირწამოწვდილი კლდე ჰქონდა. მის ფერდობზე წყარო მოჩხრიალებდა, ხოლო გარშემო ხავერდის ხალისებრ მწვანე ველი გაშლილიყო, ზედ ხეები და მინდვრის ყვავილები მოჰფენოდა და ეს უფრო მეტად ამშვენებდა იმ ადგილს. მწუხარე სახის რაინდმა დაბინავება და სინანული აქ მოისურვა. დაინახა თუ არა ეს ადგილი, თავი ფიცხლავ მთლად გიჟად ჩათვალა და ხმამაღლა დაიყვირა:

—ჰოი, ზენაო! აი ადგილი. სადაც ჩემი ბედის დასატირლად ვრჩები! აი ადგილი, სადაც ჩემი ცრემლები მთის პატარა ნაკადულს თავს გადაედინება და ოხვრანი ამ უდაბნოს ხის ფოთლებს დაუცხრომლად შეარხევენ იმ დიდი მწუხარების აღსანიშნავად, ჩემს განდევნილ გულს რომ შუაზე მიბობს. ჰოი, თქვენ, ვინც უნდა იყოთ, ამ უდაბნოთა მცხოვრებნო ძალნო, უსმინეთ იმას, რომელი მოვალს, რათა ხანგრძლივი განშორება და აჩემებული ექვიანობით გაჩენილი სულისკვეთება შემოგჩივლოთ... უსმინეთ იმ გულს, რომელი მოდის. რათა უბაღლო მშვენიერის სისასტიკეზე იმწუხაროს, იმ მშვენიერისა, ამქვეყნიური სილამაზის ხატებად რომ გაჩენილა. თქვენც, ტყისა და ველის ფერიებო, საცხოვრებლად რომ მთების გული აგირჩევიათ, თქვენს ტკბილ მყუდროებას ამიერიდან უკუნისამდენუ შეაკრთობენ თქვენდა ურგებად მალმერთებელნი მკვირცხლნი. ავხორცი და ტკბილვნებიანი სატირნი. მხოლოდ მომეცით ღონე,

ჩემთა ტანჯვათა სიღრმე განგიცხადოთ, ან ის მაინც ქენით, არ განმარინოთ და სამწუხარო ჩემი მოთქმანი მოისმინეთ. ჰოი, დულსინეა ტობოსელო! ღამისა შუქო, ჩემთა ტანჯვათა დიდებაჲ, ჩემი ბედნიერების გზის მაჩვენებელო ვარსკვლავო! ეგრემც უცვლელად გიცისკროვნოს შენ ზეცის შუქმა, ეგრემც ზენაარსი შენს სურვილებს დაუყოვნებლივ აგისრულებდეს, შენნი თვალნი იქით მოიღე, სადაც შენმა განშორებამ მომიყვანა და გეაჯები, მწყალობელო. მოიღე საბოძვარი ჩემი ესდენი ერთგულებისათვის! ჰოი, თქვენ, ხენო უდაბნოსანო, ამიერიდან ჩემი ობლობის მოზიარენო, თქვენი ფოთლების ტკბილმა შრიალმა მითხრას, თუ ჩემი ობლობა არ გესიამოვნებთ! შენცა, ჩემო ერთგულო საქურველმტვირთველო, ბედსა და უბედობაში ჩემო განუყრელო თანამგზავრო, კარგად დიხსომე, რასაც აქ ჩავიდენ, და ჩემი მწუხარების მიზეზსა და საგანს საესებით გარდაეც და ამცნე ყველაფერი!

ეს რომ თქვა, როსინანტიდან ჩამოხტა, საჩქაროდ უნაგირი და აღვირი მოხსნა, გავაზე ხელის მოცაცუნებით მიუალერსა და უთხრა:

— თავისუფლება მიიღე მისგან, ვინც თვითონ დაჰკარგა თავისუფლება. ჰოი, მერანო, შენი საქმეებით ეგოდენ სახელოვანო, რამდენადაც ხვედრისაგან უბედური ხარ! შენს ჩინებულ შუბლზე წერია, რომ სიმკვირცხლე-სიმსუბუქეში ვერავის დაუჯანბნობს: ვერც ასტოლფის ჰიზოგრიფს, ვერც შესანიშნავ ფრონტინს, ბრადამანტს * რომ ეგოდენ ძვირად დაუჯდა. ახლა, ჩემო მერანო, იარე შენს ნებაზე, სადაც შენმა სურვილმა წავიყვანოს.

ხოლო სანჩომ ეს რომ დაინახა, წამოიძახა:

— ნეტა არ იქნებოდა, ახლა ჩემი სახედარიც აქ ყოფილიყო; მისთვისაც ხომ ცოტაოდენ ქებას და ალერსს არ დაიშურებდით. მაგრამ მისი კურტნის მოხსნის ნებას კი არავის მივცემდი; ან კი რისთვისო? რა მიჯნურებისა და ტანჯულებისა სცხელა მის პატრონს, თვითონ მე რომ ვარ, რომელსაც, ვიდრე ღმერთი შველოდა, არც როდისმე ყვარებია და არცა ტანჯულა მოწყალება ბატონო: თუ ტანჯვას ემზადებით და ჩემი გაგზავნა გწადიათ, სასაცილოდ კი ნუ გამგზავნით; ურიგო არ იქნება, როსინანტი ისევ შეჰკაზმით, რადგან, ფეხით თუ წავალ, ვინ იცის, როდისღა დავბრუნდებია: სიარულში უხვირო ვარ.

— რაც გესურვოს, ისა ჰქენ, — მიუგო რაინდმა, — შენს განზრახვას არა ვკიცხავ. სამ დღეს უკან წახვალ, ამ ხანებში კი დულსინეას სადიდებლად, რასაც ჩავიდენ და ვიტყვი, მოწმედ უნდა დაესწრო და ყველაფერი იმას გადასცე.

— რაც ვნახე, იმანვე მეტი რაღა უნდა ვნახო? — ჰკითხა სანჩომ.

— ჯერ სადა ხარ? სანახავი კიდევ ბევრი გაქვს, — მიუგო ღონ კიხოტმა. — განა ტანისამოსი არ უნდა შემოვიხიო და იარაღი არ ვადავუყარო? განა რამდენჯერმე ამ კლდეზე მალაყს არ უნდა გადავიდე, თავი ქვეებს არ ვახალო, და კიდევ სხვა საკვირველი საქმე რამ არ უნდა ჩავიდინო?

— ოღონდ ამას გთხოვთ, ღვთის გულისათვის, ამ ქვეებზე მალაყებს ცოტა ფრთხილად გადადით, — უთხრა სანჩომ; — შეიძლება ვადავარდეთ და ისეთ ქვაზე დაეცეთ, რომ თქვენი ტანჯვები პირველსავე მალაყზე დაასრულოთ. თუ თქვენთვის ეს მალაყები და შუბლით ქვეებზე ხეთქება ძალიან საჭიროა, და თუ მთელი ეს ისტორია მთლიანად სიყალბე, ტყუილი და კომედიიაა, უკეთესი არ აქნებოდა წყალში ან ბამბასავით რბილ რამეზე გემალაყნათ? ხოლო შე ჭალბატონ დულსინეა ტობოსელს მოვასხენებდი, რომ თქვენს პალაყებს სულ აღმასივით მაგარ კლდეებზე გადადიოდით.

— მაგ კეთილ რჩევისათვის გმადლობ, ჩემო მეგობარო სანჩო. მაგრამ იმასაც გეტყვი, რომ ყველა ის, რაც აქ მწადია ჩავიდინო, სერიოზული იქნება და არა ხუმრობა და სასაცილო რამ. ასე რომ არა ვქნა, სარაინდო კანონებს შეეღახავ; ეს კანონები ყოველგვარ სიცრუეს გვიკრძალავენ და ამის სასჯელად გადაყენებით გვემუქრებიან; ერთის მაგიერ მეორის ქმნა კი იგივე სიცრუეა. ამიტომაც ჩემი მალაყები და ქვაზე თავისხეთქება ნამდვილი უნდა იყოს და არა მოჩვენებითი. მგონია, იარების შესახვევად ცოტაოდენი ნაძენძი დამჭირდება, რაკი ბედს ენება ჩემი ბალხამი დამკარგოდა.

— ყველაზე უარესი ის იყო, რომ სახელდარი დავკარგეთ, — წარმოთქვა სანჩომ. — იმიტომ, რომ ნაძენძიც მას გაჰყვა და ყველა ჩვენი ქონებაც. მაგრამ ბატონო, ღვთის გულისათვის, იმ რაღაც საეშმაკო სასმელს ნუღარ მოიგონებთ ხოლმე. მის მოგონებაზე გულმუცელი მეწვის და მერევა. ამასაც გთხოვთ; ალაყმალაყის საცქერლად რომ სამი დღე ჩემი აქ დატოვება გნებავთ, უკვე გავლილად ჩავთვალოთ; ღმერთმანი, ასე მგონია, კიდევ ვნახე-მეთქი მალაყები. ისეთ სასწაულებს ეუამბობ თქვენს მბრძანებელ ქალს, მეტი აღარ შეიძლებოდეს, ბარემლა წერილის დაწერა დაამუშრეთ და ჩქარა გამეზახნეთ. მეტისმეტად მინდა სალხინებელიდან ჩქარა გამოვიხსნათ, ახლა რომ გტოვებთ.

— სალხინებელიო? არა, სანჩო. ეს ჯოჯოხეთია, — თქვა ღონ კიხოტმა, — ჯოჯოხეთზედაც უარესია. თუკი ქვეყანაზე უარესი არილა რამე.

— არა, ბატონო, ვინც ჭოჯობეთში ჩავარდება, — შენიშნა სანჩომ, — ასე ამბობენ, იმისათვის *nulla est retentio*.*

— არ მესმის, რას ნიშნავს *retentio*, — უთხრა დონ კიხოტმა.

— *Retentio* ნიშნავს იმას, რომ ვინც ჭოჯობეთში ჩავარდება, უკუნითი უკუნიისამდე იქ უნდა დარჩეს, — მიუგო სანჩომ, — თქვენ კი, ბატონო, აქედან უნდა აიბარგოთ; ასე თუ არ იყოს, მამ, ეს როსინანტის ამაჩქარებელი ფეხის ქუსლები გამიხმეს. ახლა კი ქალბატონ დულსინეასთან გამგზავნეთ ტობოსოში. თქვენს სიგიჟესა და გადარევაზე (რაც ერთი და იგივეა) ისეთი რამეები ვუამბო, რომ თათმანზე რბილი გავხადო იგი, თუნდა კუნძივით მაგარიც დამხვდეს. იქიდან თქვენთან მისანივით ჰაერში მოვფრინდები თაფლივით ტკბილი პასუხით და ამ სალხინებელისაგან გამოვიხსნით; ღეთის მადლით თქვენც დამეთანხმებით რომ, ასეთი სალხინებელისაგან გათავისუფლება შესაძლებელი საქმეა, რადგან თქვენ როდი ჰკარგავთ იმედს აქედან თავი დაიხსნათ, ხოლო, როგორც მოგახსენეთ, ცოდვილებს ჭოჯობეთში ეს იმედი აღარა აქვთ და, ვფიქრობ, თქვენს მოწყალებასაც არაფერი ექნება ჩენი გასამტყუნებელი.

— მართალს ამბობ, სანჩო, — მიუგო მწუხარე სახის რაინდმა, — მაგრამ წერილი როგორ დავწერო?

— ამ მოგონებაზე, ჩოჩრების ბარათიც არ დაგავიწყდეთ, — დაუმატა სანჩომ.

— არ დამავიწყდება, მასაც ჩაუერთავ, — უთხრა დონ კიხოტმა, — მაგრამ რადგან ქალაღი არა გვაქვს, ურიგო არ იქნება ძველთა ჩვეულებას მივბაძო და ხის ფოთლებზე დავწერო. ან ცვილის ფირფიტაზე, მაგრამ, რომ არც ერთი გავვაჩნია და არც მეორე? მართლა, კარგა მომაგონდა; კარდენიოს დაკარგული უბის წიგნაკის ფურცლებზე დავწერ და შენ კი პირველსავე სოფელში ერთ ფურცელ კარგ ქალაღზე სოფლის მასწავლებელს ან დიაკონს ლამაზი ზელით გადააწერინებ, მაგრამ არამც და არამც სოფლის მწერალს არ დააწერინო, თორემ ისე გადაბმულად წერენ, მათ იკლიკანტურ ნაწერს თვითონ ეშმაკიც ვერ გაიგებს.

— მერე თქვენს მაგიერ ხელს ვინ მოაწერს? — ჰკითხა სანჩომ.

—ამადისი თავის წერილებს ხელს სულ არ აწერდა, — მიუგო დონ კიხოტმა.

— თქვენი ნებაა. ეგრე იყოს, — უთხრა სანჩომ. — მაგრამ ჩოჩრების ბარათი კი უთუოდ ხელმოწერილი უნდა იყოს; ის რომ გადააწერინო, მეტყვიან. ხელმოწერა ყალბიაო, და ცარიელს დამტოვებენ.

—ყველაფერი უბის წიგნაკში იქნება დაწერილი და ხელმოწერილიც,—უთხრა დონ კიხოტმა.—ჩემს დისწულს უჩვენებ და ისიც უარის უთქმელად ასარულებს. სამიჯნურო წერილზე კი ასე მოაწერინე: „ს ი კ ვ დ ი ლ ა მ დ ი ს თ ქ ვ ე ნ ი მ წ უ ხ ა რ ე ს ა ხ ი ს რ ა ი ნ დ ი“. არა უშავს რა, რომ სხვისი ხელით იქნება ხელმოწერილი. თუ არ ვცდები, დულსინეამ არც კითხვა იცის და არც წერა, ჩემი ნაწერიც არასოდეს არ უნახავს. ჩვენი სიყვარული მუდამ პლატონიური იყო, მხოლოდ, როცა იშვიათად დავინახავდით ერთმანეთს, თვალს ჩაუვკრავდით ხოლმე, ისიც შორიდან; დამშვიდებული სინდისით შემიძლია დავიფიცო, რომ თუმცა თორმეტი წელიწადიცაა, რაც ის ჩემს თვალთა გუგაზე უმეტესად მიყვარს, ოდესმე მიწის მატლები რომ ისაზრდობენ,—მანაც ოთხჯერ მეტად არ მინახავს; ამ ოთხ ნახეაზე იქნება ერთხელაც არ შეუმჩნევია ჩემი ცქერა: ისე მოკრძალებით და ქვეყნისაგან მოშორებით აღზარდეს მისმა მშობლებმა — მამამ—ლორენსო კორჩუელომ და დედამ—აღდონსა ნოგალესმა.

— რასა ბრძანებთ! — შეჰყვირა სანჩომ,—მამ, ეგ თქვენი დულსინეა ტობოსელი ლორენსო კორჩუელოსი და აღდონსა ნოგალესის ქალია? მას ხომ აღდონსა ლორენსოს ეძახიან!

— სწორედ ის არის და იმ ბედის ღირსიცაა, რომ მთელი ქვეყნიერების დედოფლად შეიქნას, — მიუგო დონ კიხოტმა.

— კარგად ვიცნობ, — უთხრა სანჩომ. — და უნდა მოგახსენოთ, ბარას * ტყორცნაში ისეა გამოჩეჭგილი, რომ არც ერთ სოფლის ბიჭს არ დაუვარდება. ჩემმა მშემ, კაი ზორბა გოგოა, ჯანსაღი, ღონიერი, ერთი სიტყვით, ისეთია, რომ ყველა მოგზაურ რაინდს ვინც კი თავის მბრძანებელ მიჯნურად გახდის მას, სწორედ ასლად მოუვია და წვერებით ტალახიდან ამოათრევს! დალაზვროს ღმერთმა, მერე რა ზორბა გულ-მკერდი აქვს; ახლა, ხმა აქვს ისეთი, რომ ერთ რამედ ღირს. ერთხელ როგორღაც სამრეკლოზე ავიდა და ისეთი ხმით დაუძახა მინდორში მომუშავე მამამისის მოჯამაგირეებს, რომ თუმცა ისინი სოფლიდან ნახევარ მილზე იყვნენ, ისე გარკვევით გაიგონეს, თითქოს სამრეკლოს ძირში არიანო. კარგი კიდევ ესა სპირს, ჰკვიანი გოგოა, არც ავზნიანი არის და არც იპრანქება; ყველას ემასლაათება, ყველას უცინის, ისე რომ, თამამად შემიძლია მოგახსენოთ, ბატონო მწუხარე სახის რაინდო: სწორედ რომ სათქვენოა, ღმერთსა ვფიცავ, მისი გულისათვის არათუ მართო უნდა გაგიჟდეთ, არამედ სასოწარკვეთილებით თავიც კი ჩამოიხრჩოთ; ვინც მაგას შეიტყობს, ყველა იტყვის, კარგად ჩაუდენიაო, შემდეგ თუნდაც ეშმაკებმა ჯოჯოხეთში წაგიღონ. რომ იცოდეთ, რარეგად მინდა ახლა გზას ვადგე, რომ ის თქვენი სატრფო:

ჩქარა ვნახო; კარგა ხანია, აღარ მინახავს; ვინ იცის, რარიგად გამოიცვალა, ან კი როგორ არ გამოიცვლებოდა? თვითონაც კარგად იცით, ბატონო, რომ იმაზე ძალიან არა აფუქებს რა ქალის ელფერს, როგორც მუდამ მინდორში, მზესა და ქარში ყოფნა. ეს ხომ ასეა, მაგრამ მაინც მართალი უნდა მოგახსენო,—განაგრძო სანჩომ,—რადგან აქამდის არ ვიცოდი, ის თქვენი მიჯნური ქალი დულსინეა ტობოსელი ვინ იყო, ჩემი ალალი გულით სულ იმას ვფიქრობდი, უთუოდ მეფისა, ან სხვა ვინმე დიდუცის ქალი იქნებამეთქი. რაკი ვხედავდი, რომ სულ ისეთ ძვირფას საჩუქრებს უგზავნიდით, მაგალითად: საბრალო ბისკაელს, ტუსალობიდან გათავისუფლებულ კატორღელებს და კიდევ მრავალ სხვას, როგორც მრავალი იყო თქვენი გამარჯვება, იმ დროს მაინც, როდესაც მეჯერ თქვენი საჭურველმტვირთველად ყოფნის ბედნიერება არ მქონდა. ახლა ერთი ეს მიბრძანეთ, ბატონო, იმ ალდონსა ლორენსოს, ან თქვენებურად დულსინეა ტობოსელს, რა ეშმაკად ეჭირება მუხლმოდრეკილი ბისკაელი ან სხვა თქვენი დამარცხებული ვილაღ-ვილაღეები? რაში უნდა გამოიყენოს? მერე, თუ იმ დროსაც მიადგენ, როდესაც ქალი სელსა წეწავს ან ხორბალსა ცხრილავს; ერთიც ვნახოთ, ასეთი დედოფლის ზღემა იმ ბატონებმა იწყინონ და გაწყინენ კიდევ; მან კიდევ პირში სიცილი მიაყაროს იმათ და ამგვარი საჩუქრებისთვის კიდევ გაგიწყრეთ.

— სანჩო, რამდენჯერ მითქვამს შენთვის, — უთხრა დონ კიხოტმა,—რომ დიდი ყბედი ხარ-მეთქი და სხვა არაფერი; მაგ შენი ფუყე კუთით მახვილობასა და ხუმრობასაც კი ბედავ. ერთხელ და სამუდამოდ რომ დაგარწმუნო, თუ შენ რაოდენ სულელი ხარ და მე რაოდენ გონიერი, ერთ პატარა ზღაპარს გიამბობ: იყო ერთი ახალგაზრდა, მშვენიერი, მდიდარი, გონიერი, თავისუფალი და უმეტესად ქეიფისმოყვარული ქვრივი. მან ერთი ყმაწვილი და, როგორც იტყვიან, ზორბა ბიჭი შეიყვარა. ეს ამბავი გაიგო აბატმა და ერთხელ მამობრივი დარიგების კილოთი უთხრა კეთილ ქვრივს: „სენიორა, მიკვირს, და არცთუ უსაბუთოდ, რომ თქვენისთანა გვარიშვილმა, მშვენიერმა და მდიდარმა ქალმა ისეთი ბინძური, ხეპრე და სულელი გლახკაცი შეიყვარეთო; სახლში იმდენი ექიმი გახვევიათ, იმდენი მეცნიერი და ღვთისმეტყველი, რომ მის მეტი კი არა დაგჭირდებოდათ რა, ერთი აგერჩიათ, როგორც ასს მსხალში ერთს აირჩევს ხოლმე ადამიანი და ამბობს: „აი ეს მომწონსო“. ამაზე გონებაგამკრიახმა ქვრივმა თამამად და მოსწრებულად უპასუხა: „თქვენი მოწყალება, ჩემო ბატონო, ძალიან ცდება, და როგორც ვხედავ,

ისევ ძველებურად სჯის, თუ ჰგონია, ცუდად მიჭნია, ის სულელი რომ შევიყვარე; რა მ ე ც ნ ი ე რ ე ბ ა ც მე მესაჭიროება, იმ მეცნიერებაში ის თვითონ ფილოსოფოს არისტოტელეზედაც მეტი მცოდნეაო“. მეც სწორედ ასე გეტყვი, სანჩო: რისთვისაც დულსინეა ტობოსელი მინდა. იმაში იგი მთელი ქვეყნის დიდგვაროვან სეფექალებსაც არ დაუფარდება. როდი უნდა ვიფიქროთ, რომ პოეტებისაგან ყველა ნაქები ქალი იმათი საყვარლები ყოფილიყვნენ. იქნება გგონია, ყველა ის ამარილისები, ფილისები, სილვები, დიანები, გალატეები, ფილიდები და სხვანი ამგვარნი, რითაც სავსეა ჩვენი წიგნები, შაირები. რომანსები, სადალაქოთა თაროები და თეატრები,—ცოცხალი ძველ-ხორციანი არსებანი მათ მაქებარ პოეტთა სატრფონი ყოფილიყვნენ, სულაც არა. ისინი მხოლოდ პოეტთა წარმოდგენაში ცოცხლობდნენ, მათი შაირების საგანს შეადგენენ, რომ თავი მიჯნურად გამოეჩინათ ან მიჯნურობის ნიჭის მქონედ მაინც! ამიტომ ჩემთვის ისიც საკმაოა წარმოვიდგინო და მჯეროდეს, რომ აღდონსა ლორენსო ჰკვიანიც არის, მშვენიერიც და პატიოსანიც. რაც შეეხება მისი გვარეულობის სიწმინდეს, ამას რას დავეძებ, ჩემთვის მნიშვნელობა არა აქვს, მონაზონის კაბით ხომ არ ვაპირებ შევემოსო იგი. ამიტომ მისი დიდი გვარეულობის ცნობები ჩემთვის საჭირო არ არის და შემიძლია, თავი სრულებით დავიწმუნო, რომ იგი ყველა სეფექალზე უადრესი შთამომავლობისაა. ორი ღირსებაა ისეთი, სანჩო, რომ ადამიანს თავს აყვარებს: სილამაზე და კარგი სახელი, ეს ორივე კი დულსინეას დიან უხვადა სჭირს, სილამაზეში მას ვერავინ შეედრება და სახელითაც ცოტა მეგულება, რომ ისეთი კარგი სახელი ჰქონდეს, როგორც მას. სიტყვა რომ არ გავაგზარდებლო, ამასლა დავძენ: ჩემი მიჯნური ქალი როგორადაც მსურდა, ისეთად წარმოვიდგინე, ისეთი სიმშვენიერე და გარეგნობა მივეცი, რომ მასთან ვერც ელენე, ვერც ლუკრეცია, ვერც ძველი რომისა, საბერძნეთისა და ბარბაროსთა ყველა ქებული ქალი ფეხს ვერ გაიწვდიან. დაე, ამაზე ვისაც რა უნდა, ისა თქვას: უმეცარნი დამძრახვენ, გონიერმა მაინც იქნებ სხვარიგად შეხედოს საქმეს.

—ისლა დამრჩენია მოგახსენოთ.—უთხრა სანჩომ, — რომ თქვენ, ბატონო, მართლაც ყველაფერში ბრძენი ბრძანდებით, და მე კი ნამდვილი ვირი ვყოფილვარ. დალახვროს ღმერთმა, ეს სიტყვა რა სულ ენაზე მიტრიალებს? განა ჩამომხრჩვალის სახლში თოკი უნდა ახსენოს კაცმა? თქვენსა მზეს, მიბოძეთ წერილი და გზას გავუღებები.

ამის პასუხად დონ კიხოტმა კარდენიოს უბის წიგნაკი აიღო.

განზე გადა და მეტისმეტი დადინჯებით წერილის წერა დაიწყო. როცა გაათავა, სანჩოს უთხრა: წაგიკითხავ, რომ ზეპირად კარგად დაისწავლო და, ვინიცობაა გზაზე დაჰკარგო, შეგედლოს გადამწერს სიტყვაშეუცვლელად დააწერინო. რაინდისათვის რომ გეკითხათ, ისეთ უბედურ ვარსკვლავზე იყო დაბადებული, რომ ასეთი მარცხი მისთვის ადვილი მოსალოდნელი იყო.

— ისა სჯობია ორჯერ ან სამჯერ ჩასწეროთ: მაგ წიგნაკში. — მიუგო სანჩომ, — ნუ შესწუხდებით, არ დაეკარგავ. ზეპირად კი ერთ სიტყვასაც ვერ დავისწავლი — ამის იმედი ნუ გექნებათ. ისეთი უხეირო მეხსიერება მაქვს, რომ ხშირად ჩემი სახელი და გვარი მავიწყდება ხოლმე. მაინც წაიკითხეთ, ძალიან მინდა შევეიცყო, რა დასწერეთ, სწორედ დაბეჭდილივით კარგი იქნება.

— მაშ, ყური დაუგდე, თუ რა დავწერე, — უთხრა დონ კიხოტმა.

დონ კიხოტის წერილი დულსინია ტობოსელთან

ჩემო დიღო, მზრანებელო ხელმწიფეო!

კიდევანობის მწვავე ისრებით გვემული, შიგ გულში დაკოილი რაინდო, პოი უღუღსინესო დულსინია ტობოსელო, კარგამყოფობას ვისურვებ შენთვის, რომელსაც თვითონ მოკლებული ვარ. თუ შენი მშენება განმარინებს, თუ შენნი ღირსებანი შენი რაინდისათვის გაუწმენდნიან, თუ შენი გულგრილობა ჩემს მწუხარებას ხანგრძლივ კუოჟს, მაშინ, დიდი ხნის ტანჯვით ისეც შეწუხებულს, კვლავ ახალი და არათუ უფრო ძლიერი, არამედ უფრო ხანგრძლივი ტანჯვა მომელის. ჩემი კეთილი საბურველმტვირთველი სანჩო დაწერილებით მოგიბრძობს, ჩემო სათაყვანებელო მტერო, უღმობელო მშვენიერებავ, რასაც შენი გულსათვის ვითმენ. თუ ხელს აღმიპყრობ. შენი ვარ, თუ არა და, იყოს ნება შენი, — სიცოცხლეს მოვისპობ და ამით ჩემს სურვილსაც ავისრულებ და შენს სიმკაცრესაც დაეკმაყოფილებ.

შენი სიკვდილამდის
მწუხარე სახის რაინდი.

— მამიჩემის სიცოცხლესა ვფიცავ! — წამოიძახა სანჩომ, — ასეთი მშვენიერი წერილი ჯერ არსად წამიკითხავს! დასწყევლოს ეშმაკმა! რის თქმაც გინდათ, რა მშვენიერადა ბრძანებთ ყველაფერს, რა მშვენიერად უხდება ეგ ხელმოწერა: მწუხარე სახის რაინდი. სწორედ ეშმაკით ყველაფერი გცოდნიათ, ჩემო ბატონო.

— ეგ იმიტომ, რომ ჩემს წოდებაში ყველაფერი უნდა ვიცოდე, — მიუგო დონ კიხოტმა.

— ახლა, მოწყალეო ბატონო, უკანა გვერდზე სავი ჩოჩორის ბარათიც ზედ დაურთეთ, — განაგრძო სანჩომ, — და რაც შეიძლება გარკვევით მოაწერეთ, რომ თქვენი ხელი ფიცხლავ იცნონ.

—სიამოვნებით, — უპასუხა დონ კიხოტმა, ბარათი საჩქაროდ დაწერა და სანჩოს შემდეგი წაუკითხა:

კეთილ ინებეთ, ჩემო დისწულს და ამ ნომერ პირველი ასიგნობის მომტანს, ჩემს საკურველმტვირთველს სანჩო პანსას, იმ ხუთი ჩოჩრიდან, თქვენს მზრუნველობას რომ დავეუტოვე, სამი ჩოჩორი უბოძეთ. ვბრძანებ, იგი სამი ჩოჩორი ზემორეაღნიშნულ სანჩოს უნდა მიეცეს თანაბარ საფასურად იმ ფულს ჯამში, რაიც მან მე სრულიად ჩამაბარა; ამ ბარათზე მისგან ჩამორთმეული ჭეთარით მასთან ყოველივე ანგარიში გასწორებული შეიქნება. ეს ბარათი მიეცა სიერა-მორენის უღრან ხეობებში ოცდაორ აგვისტოს აწ მიმდინარე წელსა.

— მშვენიერია! ახლა მარტო ხელისმოწერალა დაგვირდებათ, — უთხრა სანჩომ.

— ეს საჭირო არ არის, — მიუგო დონ კიხოტმა; — მხოლოდ ნიშანს დაეუსვამ და მაშინ ამ ბარათს არათუ მარტო სამი ჩოჩორის ძალა ექნება, არამედ სამასისაც.

— მჯერა, სრულებით გერწმუნებით, ბატონო, — უთხრა სანჩომ. — ახლა ნება მიბოძეთ, როსინანტი შევკაზმო, და თქვენც მოემზადებით, გზა დამილოცოთ; ახლავ მინდა გზას გავეუდგე; გთხოვთ, იმ სიგიჟეს ნუ მაკუქვრინებთ, რის ჩადენაც გწადიათ; არხეინად ბრძანდებოდეთ, რის ჩადენასაც აპირებთ, ყველაფერს ისე დაწვრილებით ვუამბობ, რომ უკეთესი არ შეიძლებოდეს.

— არა, სანჩო, ეს აუცილებელია და ბეჯითადაც ვითხოვ, — უპასუხა დონ კიხოტმა, — ჩემი კუჟადამთხვეულობის ათი ან თორმეტი ნიმუში ნახო, — სულ ნახევარ საათში გავათავებ. შენი თვალით რომ ნახავ, უფრო გაბედვით და დამშვიდებული შეგეძლება დაიფიცო, რომ ის დანარჩენებიც ნახე, რასაც შენით მიუმატებ. დარწმუნებული იყავ, შენ იმდენს მაინც ვერ ეტყვი, რამდენსაც მე აქ ჩავიდენ.

— ღვთის გულისათვის, ბატონო, — უთხრა სანჩომ, — ნუ გატიტვლდებით მაინც, რომ თქვენი კანი არ დავინახო, თორემ გულჩვილი კაცი ვარ, მაშინვე ტირილს მოვრთავ. ისედაც, ვირი რომ დავკარგე, გუშინდელი ტირილით თავი ახლაც მტკივა; დღეს მაინც ნულარ მატირებთ. თუ გინდათ რამე სიგიჟე, სისულელე მაჩვენოთ, ტანთ ნუ გაიხდით, აგრე ერთბაშად, როგორცა ხართ, რამდენიმე ალაცმალაყი გადადით, ესეც კმარა. მე რომ მკითხოთ, ღმერთსა ვფიცავ, სულაც არაფერია საჭირო; ჩემი აქ დაბრკოლება კი საამო, თაფლიანი პასუხით ჩემს დაბრუნებას დიდხანს სალოდნელს გაგიხდით. დაე, ქალბატონმა დულსინეამ კარგად იცოდეს: თუ ის შესაფერისად არ გიპასუხებთ, აღთქმას ვდებ, თქვენს საამო პასუხს

სულ მუშტებით გამოეწოვ შიგნეულობიდან. ჩვენში კი დარჩეს, ბატონო, და, მაგისტანა ჩინებულ მოგზაურ რაინდს რაღაც უმიზეზოდ ჰკუაზე არევა რაში მოგეპრიანათ იმ ვილატ... ნუ მათქმევი-ნებთ, ვინც არის; ვიტყვი კი არა, შიგ პირშიც მივხალი; მე ხუმრობისა არა ვეცი რა. ვაი, რომ ის ქალბატონი არ მიცნობს, თორემ ჩემთან ფართიფურთებს ვერ გაბედავს..

— სანჩო, — სიტყვა გააწყვეტინა დონ კიხოტმა, — მე მგონია, შენც ჩემსავით ჰკუა გამოგელია?

— არა, ბატონო, — უპასუხა სანჩომ, — ჰკუა, ღეთის მადლით, თქვენზე მეტი შემრჩა, მაგრამ ეს არის, რომ თქვენზე გულფიცი ვარ; მაგრამ ეს არაფერი, ერთი ეს მითხარით, სანამ დაებრუნდებოდე, რა უნდა სკამოთ? თქვენც იმ კარდენიოსავით ხომ არ ჩაესაფრებით მწყემსებს და საკმელს ძალით არ წაართმევთ?

— გთხოვ, ჩემთვის ნუ იზრუნებ, — უთხრა დონ კიხოტმა; — სასმელ-საკმელი ბევრიც რომ მქონდეს, მაშინაც ბალახისა და ხილის პეტს არასა ვკვამ, რასაც ამ ტყეში და ველზე ვიპოვნი. საცა სამართალია, სულაც არ უნდა მეკვამა რა და ყველა სხვა ნაკლებობაც უნდა მომეომინა.

ამაზე სანჩომ მიუგო:

— ახლა ესეც, ბატონო. ეს ისეთი უდაბური ადგილია, რომ მეშინია — დაბრუნებისას გზა არ დაგკარგო.

— ყველაფერს ყურადღება მიაპყარ, — უთხრა დონ კიხოტმა, — ყველა ნიშნეულად დაიხსომე, მეც აქედან არსად მოვშორდები და იმასაც ვეცდები — ხანდახან სულ უმალღეს კლდეზე ავფოფხდე, რომ დაბრუნებულმა შორიდანვე დამინახო; მაგრამ, რომ უფრო ადვილად მიპოვო, თავშავას ტოტები ბლომად დაჰქერ, — ხომ ხედავ ირგვლივ რამდენი იზრდება ეს მცენარე, — და მიმავალმა გზა-გზა დაფანტე, სანამ სწორ გზაზე არ გახვალ: ის ტოტები იქნება შენი გზისმაჩვენებელი, როგორც თეზეოსის ძაფი ლაბირინთში, და დაბრუნებისას ადვილად მომაგნებ.

— კეთილი, ეგრე ვიქმ, — მიუგო სანჩო პანსამ.

შემდეგ მთელი კონა თავშავა დაჰქრა და ლოცვა-კურთხევის მისაღებად დონ კიხოტთან მივიდა. ჩვენს გმირებს თვალთ ცრემლი ნოერიათ და ერთმანეთს გამოესალმნენ. დონ კიხოტმა გრძნობიერი სიტყვებით ჩააბარა სანჩოს როსინანტი, სთხოვა, ისე მოეველო მისთვის, როგორც თავის თავისთვის. სანჩოც ზედ შეჰდა და გზას გაუდგა. გზა-გზა ბატონის დარიგებისამებრ თავშავას აქა-იქ ყრიდა და ჩქარა თვალთავან მიეფარა. რაინდი მეტად დაღონდა, რომ სანჩო რსე სწრაფად წავიდა, ვერ მოასწრო თავის საგულისგულო სურვი-

ლი აესრულებინა, — დამთხვეულობის, ორიოდე რამ ნიმუში ეჩვენებინა. სანჩოს ასი ნაბიჯი არ გაუვლია, რომ უკან დაბრუნდა და შორიდან დაუძახა ბატონს:

— მოწყალეო ბატონო, წედან თქვენ სწორად თქვით, რომ ჩემი დამთხვეულობის ერთი ნიმუში მაინც ნახეო, რომ შემეძლოს წმინდა გულით დავიფიცო თქვენი გაგიყება საკუთარი თვალით ვნახე-მეთქი. როგორც ბრძანებდით, ერთი რამ გიჟური საქმე მართლაც უნდა მაჩვენოთ, თუმცა ღვთის მადლით ერთი თქვენი დიდი სიგიჟე კიდევ ვნახე: თქვენი აქ დარჩენის სურვილი დიდი სიგიჟე არ არის, მაშ, რაა?

— განა ტყუილად გეუბნებოდით! — დაიძახა ღონ კიხოტია. — მაშ, დაიცა, სანჩო, ვიდრე „მამაო ჩვენოს“ წარმოთქმას მოასწრებდე, თვალის დახამხამებაში ერთ სიგიჟეს კიდევ გაჩვენებ.

წამსვე საჩქაროდ შარვალი გაიხადა, პერანგის ამარა დარჩა, კისერში ორჯერ ხელი წაიკრა, მალლა შეხტა, ქუსლები უკანალზე ამოიკრა, ფეხებამწვერილი ხელებზე დადგა, ორჯერ მალაყს გადავიდა და ისეთი რამ გამოიჩინა, რომ სანჩომ აღარ ისურვა მისი მეორედ დანახვა, როსინანტი მოაბრუნა და გზას გაუდგა. ამ სანახავმა სავსებით დააკმაყოფილა სანჩო და დაარწმუნა, რომ მის ბატონს სრულებით ჰკუა აერია, და ჩვენც აქ გავშორდეთ სანჩოს, სანამ უკან დაბრუნდებოდეს.

თ ა კ ი XXVI

სადაც მოთხრობილია ღონ კიხოტის შემდგომი სამიჯნურო თავგადასავალი სიერა-მორენაში

იმ ამბავს რომ დავუბრუნდეთ, თუ მართოდ დარჩენილი მწუხარე სახის რაინდი რას აკეთებდა, ამაზე ისტორია მოგვითხრობს, რომ ღონ კიხოტმა, ნახევრად ტიტველმა, წელზევით ჩაცმულმა, წელქვევით შიშველმა, სტომა და მალაყები რომ დაასრულა და სანჩოც თავისი სიგიჟის მოწმედ ვეღარ იხილა, ერთი მალალო კლდის წვერზე ავიდა და დაიწყო ფიქრი იმაზე, რის შესახებაც მრავალჯერ უფიქრია, მაგრამ აქამდის სწორ გზას ვერ დაადგა: სახელდობრ, რა უფრო უმჯობესი და სასარგებლო იქნებოდა: როლანდის შმაგი დამთხვეულობისათვის მიებამნა, თუ ამადლის სეველიანი სიგიჟისათვის? თავისთვის მსჯელობდა და ამბობდა:

— იმაში გასაოცარს დიდს ვერაფერს ვხედავ, რომ როლანდი მამაცი რაინდი იყო, როგორც ეს უკვე მთელმა ქვეყანამ უწყის, ამასთანავე, როგორც ცნობილია, იგი მოჩადობულიც იყო, მისი მოკვლა არავის შეეძლო, თუ უბრალო ქინძისთავით ქუსლში არ უჩხვლეტდნენ, ამიტომაც იგი მუდამ შვიდეკეცი რკინის ლანჩიან ჩექმებს ატარებდა. მაინც ჯაღომ ვერ უშველა, ბერნარდო დელ კარპიომ გაუგო ეშმაკობა და რონსევალის ვიწროებში თავისი ხელით დაახრჩო. მაგრამ მის სიმამაცეს რას დავდევთ, მის სიგიჟეზე ვიფიქროთ, რადგან ის მართლაც გაგიჟდა, როცა ერთი მწყემსისაგან გაიგო და ერთ წყაროს გარშემო ხეებზე იმის საბუთებიც ნახა, რომ ანჯელიკას იმ წყაროსთან ორჯერზე მეტად სძინებოდა აგრამანტის პაყთან, თმახუჭუჭკა მაერ მელორთან. უტყუარი საბუთებით დარწმუნებულს, რომ მისმა სატრფომ ასეთი ოინი უყო, მეტი რა ღონე ჰქონდა, თუ არ გაგიჟებულიყო? ეს მისგან დიდ ღვაწლად არ ჩაითვლება, მაგრამ საკითხი ეს არის, მე რისი გულისათვის უნდა მივბაძო მის სიგიჟეს, როცა ამის მსგავსი არაერთი მიზეზი არ მაქვს? კარგად ვიცი და ფიციც შემიძლია, რომ ჩემს დუღსინეა ტობოსელს მისდღეში ერთი ცოცხალი მავრიც არ უნახავს, არც ჩაცმული და არც შიშველი, რომ იგი ისევე უმანკოა, როგორც თავისი დაბადების პირველ დღეს იყო; მაშასადამე, მისი ღალატის გამო როლანდივით შმაგობა რომ დავიწყო, ამით ხომ აშკარა შეუარაცხყოფას მივაყენებ. მეორეს მხრით, კარგად ვიცი, ამადის გალელი არც შმაგობდა და არც მომეტებულად აბეზრობდა, მაგრამ მიჯნურობით კი სახელი ყველაზე მეტად გაითქვა. მისი ისტორიიდან ჩანს, როდესაც თავისი სატრფო ორინანს სამღურავი დაიმსახურა და ბრძანება მიიღო, მის ნებართვამდე თვალითაც აღარ დანახებოდა, მაშინვე პენია პობრეს კლდეზე განდევილივით დაეყუდა ერთ მეუღაბნოესთან ერთად. და იქ იმ დრომდე ტიროდა, ვიდრე ზენამ არ შეიბრალა და ტანჯვა-ტირისაგან არ დაიხსნა. თუ ეს მართალია (ხოლო ეჭვი კი ძნელია ვიქონიოთ), — მაშინ რა საჭიროა გავტიტვლდე. როგორც პირველში ვაპირებდი, და ეს საბრალო ხეები, ჩემთვის რომ არა დაუშაგებიან რა, ძირფესვიანად ამოვგლიჯო, ანდა ჩემი წყურვილის მომკვლელ წყაროს წყალს მღვრევა დავუწყო. მაშ, დიდება ამადისის სახსენებელს და მიბაძოს მას, რაშიაც კი შესაძლოა, დონ კისოტ ლამანჩელმა, — ეგებ მომავალში მასზე იგივე თქვან, როგორც რომელიღაც გმირზე უთქვამთ: „თუ სიცოცხლეში სახელოვანი რამ საქმე არ ჩაიდინა, ის მაინცა ჰქმნა, რომ სახელოვანი საქმეების მიზეზით დაიღუპაო“. თუ ამადისივით ჩემი სატრფო დუღსინეასა-

ჯან განდევნილი და მოძულებული არა ვარ, ის ხომ მაინც არის, რომ მას დაშორებული ვარ, მაშ ჩქარა შევეუდგე საქმეს. თქვენ კი, დიდნო საქმენო ამადისისანო, მასწავლეთ, რითი და საიდან დავიწყო თქვენი მიზაძვა? როგორც მახსოვს, ამადისი მომეტებულ ღირს ღვთის ლოცვა-ვედრებაში ატარებდა,—მეც ეგრე ვიზამ, მხოლოდ კრიალოსანი რომ არა მაქვს, ნეტავი სად ვიშოვნო?

მაგრამ მალე მოიგონა, თუ როგორ გაეკეთებია კრიალოსანი; ფეხებანდის დაშვებულ პერანგის კალთას ფართო ზოლი ჩამოახნია, მასზე თერთმეტი სკვნილი გაუკეთა, ერთი მათგანი უფრო მსხვილი გამოიყვანა და მზად იყო კრიალოსანიც. იგი ეყო მილიონ Ave Maria-სთვის. რაც იქ ყოფნის დროს წაიკითხა. მარტო ისლა აწუხებდა, რომ ახლოს მეუღაბნოე არავინ ჰყავდა, აღსარება რომ ეთქვა და ნუგეშისცემა მიეღო მისგან. სახელოვანმა რაინდმა ახლა ველზე სეირნობა დაიწყო და ამ სეირნობის დროს ხის ქერქზე მრავალ ლექსსა წერდა და მათი შინაარსი დუღსინეას ქებადიდება და თავისი ჭმუნვის გამომქლავენება იყო. მაგრამ, როცა ჩვენი რაინდი მოძებნეს, ყველა ამ ლექსიდან გადარჩენილიყო და წაიკითხებოდა მხოლოდ შემდეგი:

ო, ბალახნო, ბუჩქნო, ხენო,
ირველოვ მწვანედ აქოჩრილნო!
მინდა დარდი მოგახსენოთ,
ჩემი ტანჯვა შემოგჩივლოთ...
მაშ, მისმინეთ, მშვენიერნო
დაე, ჩემი გულის შფოთი
ნუ აღგიძრავთ სევდას მწველსა...
რამდენიც გაქვთ ლერო, ტოტი,
იმდენ ცრემლს ვღერი დონ კიხოტი,
რომ დავშორდი დუღსინეა
ტობოსელსა.

აღგილია უდაბური,
სად ტრფიალის შნო და ეშნი
გარდმოძხვეწა ბედმა შურიით...
ვეხეტები ორწოხებში...
რად? ვერ მივხვდი უბედური.
არ მასვენებს მე ეროტი,
დამილურჯებს ზურგს და მხრებსა...
ეს მდინარე კი არ მოდის,
ო, ცრემლებს ვღერი დონ კიხოტი,
რომ დავშორდი დუღსინეა
ტობოსელსა.

ვინც ფათერაკს ეძიებდა,
 თვითონ ტყვეა პირქუშ კლდეთა.
 ვინაც დაპგმო მძულვარება,
 დღეს უფსკრულში ჩაიკეტა,
 რომ იწვნია დამარცხება.
 განა თასმით, მძიმე შოლტით
 მცემს ამური მწუხარესა.
 იგი ყრუა და ბოროტი...
 ო, ცრემლებს ვღვრი ღონ კიხოტი,
 რომ დაეშორდი დულსინეა
 ტობოსელსა.

ეს ლექსი რომ იპოვნეს, სიტყვა ტობოსელის მიმატებაზე ბევრი იცინეს. წამკითხველნი ფიქრობდნენ: იქნებ რაინდის აზრით, ამ სიტყვის მიუმატებლად ვერავის გაეგო რომელ დულსინეაზე წერდა და მართლაც ღონ კიხოტმა სწორედ ასე იფიქრა, როგორც შემდეგში თვითონ აღიარა. მან კიდევ მრავალი ლექსი დაწერა, მაგრამ, როგორც ვთქვით, მხოლოდ ამ სამი ტაეპის გარჩევა და წაკითხვა მოხერხდა მთლიანად. ასე ატარებდა დროს გამიჯნურებული რაინდი, ხან ლექსებს თხზავდა, ხან ოხრავდა, ხან ტყვეების მცხოვრებ ფაენებსა და სილვანებს, წყაროების ნიმფებს, მწუხარე და ჰაეროვან ექოს * მოუწოდებდა და აფიცებდა, ესმინათ მისი და ნუგეში ეცათ მისთვის; ხან გამოსაკვებად ბალახებს დაეძებდა და ასე ატარებდა განმარტოებულ ტანჯულ სიცოცხლეს სანჩოს მობრუნებამდის. ასეთმა ყოფამ იქამდის გასტანჯა, რომ თუ საჭურველმტვირთველს სამი დღის მაგიერ სამი კვირა დაჰგვიანებოდა. მწუხარე სახის რაინდს ისეთი საქმე დაემართებოდა და ისე გამოიცვლებოდა, რომ ღვიძლ დედასაც ველარ ეცნო.

მაგრამ ამას თავი დაეანებოთ, დაე, იოხროს, ვაი და ვიში ამრავლოს და ლექსები წეროს. ახლა ისა ვთქვათ, მოციქულობაში სანჩოს რა მოუხდა. შარავნაზე გავიდა თუ არა, ჩვენმა საჭურველმტვირთველმა ტობოსოს ძებნა დაიწყო და ამ ძებნაში მეორე დღეს სწორედ იმ ფუნდლუკს მიაღდა, სადაც ბედმა ამას წინათ საბანჯე ფრენა არგუნა. ის შენობა დაინახა თუ არა, მაშინვე მოეზმანა, ვითომ ხელმეორედ ჰაერში ფრინავდა, და გუნებაში გადაწყვიტა, იმ ფუნდლუკში არაფრით არ შესულიყო, თუმცა ის ფუნდლუკი მეტად იზიდავდა თავისკენ. სადილობა იყო და ცხელი რამ საქმელის დიდი მადა ჰქონდა, რადგან რამდენიმე დღე სულ ცივი სანოვაგით იკვებებოდა.

კუჭმა მაინც თავისი გაიტანა, ფუნდლუკთან ახლო მიიყვანა, მაგრამ მაინც ყოყმანობდა, რადგან ნამდვილად არ იცოდა, იშო-

ვიდა რასმეს თუ არა. ამ ორკოფობაში რომ იყო, ფუნდუკიდან ვილაც ორი კაცი გამოვიდა და საჭურველმტვირთველი რომ დაინახა, ერთმა მეორეს უთხრა:

— ერთი მიბრძანეთ, ბატონო ლიცენციატო. ეს ცხენოსანი რომ მოდის, სანჩო პანსა არ არის, ჩვენი ფათერაკთმამძიებლის სახლის გამგე რომ ირწმუნება, ვითომ საჭურველმტვირთველად გაჰყოლოდეს თავის ბატონს?

— სწორედ ის არის, — მიუგო ლიცენციატმა. — ცხენიც ჩვენი დონ კიხოტისაა.

მათთვის ძნელი როდი იყო სანჩოს ცნობა, რადგან ეს ბატონები ჩვენი ნაცნობი მღვდელი და დალაქი იყვნენ, მისი მეზობლები, დონ კიხოტის სარაინლო წიგნები რომ გაასამართლეს და დაწვა მიუსაჯეს. რაღა თქმა უნდა, როსინანტი და სანჩო მალე იცვნეს და საჭურველმტვირთველთან საჩქაროდ მივიდნენ, რომ თავიანთი მეგობრის ამბავი გამოეკითხათ.

— ჩემო მეგობარო სანჩო პანსა, შენი ბატონი სადღაა, ან როგორ არის? — ჰკითხა მღვდელმა.

სანჩომაც მაშინვე იცნო ისინი, მაგრამ გადაწყვიტა, არ ეთქვა, სად და რა ყოფაში დატოვა დონ კიხოტი. და უპასუხა, ჩემი ბატონი ერთ რომელსაზე ალაგას არის, და ერთ რასმე თავისთვის ძალიან საჭირო საქმეს აკეთებსო. თქმა კი არ შემძლია, თვალებიც რომ დამთხაროთო.

— არა, მეგობარო სანჩო, უნდა გვითხრა, — უთხრა დალაქმა, — თუ არა და უნდა ვიფიქროთ, და კიდევაც ვფიქრობთ, შენი ბატონი გაგიძარცვავს და მოგიკლავს კიდევ; მაშ, ეგ რა არის, მისი ცხენით რომ დასეირნობ? თუ პასუხს არ მოგვეცემ და ამ ჯაგლაგის პატრონს არ დაგვიბრუნებ, ღმერთსა ვფიცავ, ეგ კისერი დაუზელავი არ გადაგირჩება.

-- ტყუილუბრალოდ მემუქრებით, — უთხრა სანჩომ, — ღვთის მადლით არც ქურდი ვარ და არც კაცისმკვლელი. დაე, ყველა თავისი წყრით მოკვდეს. როგორც ჩვენს გამჩენს ღმერთს უბრძანებია. ჩემი ბატონი აგერ აიმ მთებში დაბინადა—ცოდებათა მოსანანიებლად.

თანაც სანჩომ ყველაფერი დაუსვენებლივ უამბო, თუ რა ყოფაში დატოვა დონ კიხოტი. რა ფათერაკები შეემთხვა; შემდეგ დაუმატა, ახლა წერილი მიმაქვს ქალბატონ დულსინეა ტობოსელთან. ლორენსო კარჩუელოს ქალი რომაა, და იმ ქალის სიყვარული ჩემს ბატონს გულჯივრამდის აქვს გამჭდარიო.

თუმცა რაინდის უცნაური არევა მღვდლისა და დალაქისათვის ახალი რამ ამბავი არ იყო და მასთან ისიც კარგად იცოდნენ, თუ

რა ხასიათისა იყო ეს სიგიჟე, მაინც სანჩოს ნათქვამმა ისინი მეტად გააოცა. სანჩოს სთხოვეს დუღსინენა ტობოსელთან გაგზავნილი წერილი ეჩვენებინა მათთვის და სანჩომაც უამბო, რომ წერილი დონ კიხოტმა უბის წიგნაკში ჩასწერა და უბრძანა პირველსავე სოფელში გადაეწერინებინა, სადაც კი ქალაღის ფარატინს იშოვიდა. „აქ მომეცი, — უთხრა მღვდელმა, — ვეცდები საგანგებოდ გადაეწერო“. სანჩო პანსამ უბეში ჩაიყო ხელი, რომ წიგნაკი ამოეღო, მაგრამ ამოდ დაუწყო ძებნა, რადგან დღევანდლამდისაც რომ ეძებნა, ვერ იპოვიდა. უბედურება ის იყო, რომ დონ კიხოტს დაავიწყდა ის წიგნაკი სანჩოსათვის მიეცა და სანჩოსაც აღარ მოაგონდა გამოერთმია.

წიგნაკი რომ ვერ იპოვა, საწყალ საჭურველმტვირთველს მკედრის ფერი დაედო, შუბლზედაც ცივმა ოფლმა დაასხა; ყველგან დაუწყო ძებნა, მაგრამ წერილი არსად ჩანდა. წვერში ხელი წაივლო, ნახევარზე მეტი გამოიგლიჯა და თავისი ხელით ცხვირ-პირში ხუთი ბუ ექვსი ლაზათიანი მუშტი გაიკრა ისე ღონივრად, რომ პირისაზე დაისისხლიანა. მღვდელი და დალაქი გაოცებულნი უცქეროდნენ და ბოლოს ჰკითხეს: რა დაგემართა. შენს თავს ეგრე უღირად რად ეპყრობიო?

— როგორ თუ რადა! — შეჰყვირა სანჩომ, — ჩემი ხელით სამი ჩოჩორი დავღუბე, სულ მცირედი იმათგანი მეფის სასახლედ მიღირდა.

— ეგ ვითომ, როგორ? — ჰკითხა დალაქმა.

— ისე, რომ უბის წიგნაკი დამიკარგავს. რაშიც დუღსინენასთან წერილი იყო ჩაწერილი; მაგრამ იმას ვინ ჩივის, შიგ ჩემი ბატონის ბარათიც იყო თავის დისწულთან, რომ სამი ჩოჩორი მოეცა ჩემთვის იმ ოთხიდან თუ ხუთიდან თავლაში რომ ჰყავს.

ამ უბედურებასთან სანჩომ ისიც უამბო, რომ თავისი ვირი დაჰკარგა. მღვდელმა ნუგეში სცა სანჩოს და უთხრა, როცა დონ კიხოტს ვიპოვით, იმ ბარათს ხელახლად მოვაცემინებთ ყველა საჭირო წესის შესრულებით, მაგრამ ცალკე ქალაღზე დაწერილსაო; ხოლო უბის წიგნაკში ჩაწერილ საბუთებს კი არავითარი ძალა არ ექნებოდაო.

სანჩო ამით დაშვიდდა და უთხრა მღვდელს, რომ დუღსინენასთან წერილის დაკარგვას ძალიანაც არა სწუხდა, რადგან ზეპირად იცოდა და თავიდან ბოლომდის შეეძლო გადამწერისათვის ეკარნახა, თუ ეს საჭირო იქნებოდა.

— გვიკარნახე და ჩვენ გადავწერთ, — უთხრა დალაქმა.

სანჩო დაფიქრდა, თავი მოიქეცა, ფეხების ტორტმანი დაიწ-

ყო, მაღლა აიხედა, დაბლა დაიხედა, ფრჩხილები ნახევრობამდის დაიკვნითა და, ბოლოს და ბოლოს, დაიძახა:

— ეშმაკმა წამიღოს, თუ იმ წერილის დამხსომებოდეს რამე მგონია, ასე იწყებოდა: „დიდო შეზღუდულო ქალო“.

— შეზღუდულო? — დაიძახა დალაქმა, — ეგ შეუძლებელია, უთუოდ მან ასე დასწერა: შეუზღუდავოო...

— დიახ, დიახ, სწორედ ასე იყო. ძალიან კარგად მახსოვს, რომ ასე იყო, — დაეთანხმა სანჩო, — მერე... ღმერთო, მომაგონე... მერე რა იყო. მგონია, ასე იყო: „ზარი დამეცა, ძილი გამიტყდა. დაწყულულებული ხელებსა ვკოცნი თქვენს პატიოსნებას, უმადლო და მთლად გამოცვლილო მშვენიერება“... მერე... ველარ მაგონდება... რაღაც იყო კარგამყოფობაზე და ავადმყოფობაზე... რაც ვითომ იმისათვის სურდა... და სულ ამისთანები იყო. ბოლოს ამით თავდებოდა: „სიკვდილამდის თქვენი მწუხარე სახის რაინდი“.

მღვდელი და დალაქი სიცილით იხოცებოდნენ. სანჩოსათვის კი რომ გეკითხათ—მისი ჩინებული მეხსიერებით იყვნენ აღტაცებულნი: შეაქვს სანჩო და სთხოვეს ორიოდეჯერ კიდევ გაემეორებინა, რომ კარგად დახსომებოდათ და პირველსავე შემთხვევაში ქალაღზე დაეწერათ. სანჩომ სამჯერ გაიმეორა და სამჯერვე სამი ტომარა ათასნაირი სისულელე დაროშა; შემდეგ ლაპარაკი გააბა, თუ მასა და მის ბატონს რა ფათერაკები შეემთხვათ, მაგრამ იმაზე კრინტიც არ დაუძრავს, საბანზე რომ აფრენდნენ სწორედ ამ ფუნდუკში, ახლა რომ პირდაპირ თვალებში ეჩხირობოდა და იქ შესვლის სურვილი სულაც აღარ ჰქონდა. ყველა ამას ისიც დასძინა, რომ ჩემი ბატონი თავის ღულსინეა ტობოსელისაგან სასურველ პასუხს მიიღებს თუ არაო, მაშინვე ახალ მოგზაურობას შეუდგება და იმპერატორობის ან სულ ცოტა მეფობის მიღებას ეცდებო, — პირობა ისე გვაქვს დადებულიო; თანაც დაუმატა: ჩემი ბატონი ისეთი მამაცი და ღონიერიო, რომ მისთვის ხელმწიფედ გახდომა, ძნელი სულაც არ არისო. მეორე კიდევ ის თქვა, ღონ კიხოტი სამეფო ტახტზე ავა თუ არა, მაშინვე ცოლს შემრთავსო (და საიმდროოდ კიდევ დავკვირივდებო, რადგან უამისოდ საქმე ვერ გარიგდებო), და ღონ კიხოტი დედოფლის მხლებელს გამირიგებსო, დიდ და მდიდარი ხმელეთ-სამფლობელოს მემკვიდრესო; ყველა ამას სანჩო უდიდესი სერიოზულობით როტავდა, თან წვერსა და ცხვირს იწმენდა და ისე ჰგავდა ჭკუიდანშემცდარს, რომ მღვდელი და დალაქი იმას ჰკვირობდნენ—ღონ კიხოტის გადარევა რაოდენად ახირებული უნდა ყოფილიყო, რომ სხვაზედაც ასე გადამდები სენივით ემოქმედნა. მღვდელმა და და-

ლაქმა სანჩოს შეცდომილების გაქარწყლება ჯერხანად არ მონდომეს. უნდოდათ ცოტაოდენი კიდევ ეცინათ მის სულელურ რომზე, რადგან იცოდნენ, რომ გულუბრყვილო და სინდისშეუბღალავი იყო. მხოლოდ ურჩიეს, თავის ღმერთს შევედრებოდა. ეგებ მართლა, შემთხვევით იქნებოდა, თუ მყობადის დასაზვრით, — იმპერატორი შექმნილიყო, ან, სულ ცოტა, მთავარეპისკოპოსი მაინც, ან კიდევ სხვა რამ ამგვარი.

— ჩემო ხელმწიფეო! — უთხრა სანჩომ; — თუ საქმე მართლა ისე ცუდად წავიდა, რომ ჩემმა ბატონმა იმპერატორობა არ ინდომა და მთავარეპისკოპოსად გახდომა მოეპრიანა, კარგი იქნებოდა ახლავ ვიცოდე: მოგზაური მთავარეპისკოპოსები თავიანთ საქურველმტვირთველებს რით აჯილოებენ.

— ჩვეულებრივად რამე სამრევლოს აძლევენ, — მიუგო მღვდელმა, — ან ბენეფიციას, * მღვდლისა ან დიაკვნის თანამდებობას — კარგ ჯამაგირიანს და ამის გარდა შემოსავლიანსაც; შემოსავალიც შეიძლება ჯამაგირს უდრიდეს.

— მასეთ თანამდებობაზე საქურველმტვირთველი ხომ უცოლო უნდა იყოს, — თქვა სანჩომ, — და წირვაც უნდა შეეძლოს? ვაი ჩემს თავს! რა ეშმაკმა მაცდინა, რა ჩემი ცოდვის კითხვა იყო, რომ ცოლი შევირთე; მერე წერა-კითხვაც არ ვიცი. ანბანსაც ვერ ამოვიკითხავ! ღმერთო მომკალი! რა მეშველება, რომ ჩემმა ბატონმა მოგზაური რაინდების ჩვეულებას უღალატოს და იმპერატორის მაგიერ მთავარეპისკოპოსი გახდეს?

— ნუ იღარდებ, ჩემო მეგობარო სანჩო, — უთხრა დალაქმა, — ჩვენ ვურჩევთ შენს ბატონს და თითქმის კიდევ დავეხმარებით, რომ იმპერატორი გახდეს და დავარწმუნებთ, თუ ასე არ მოიმოქმედა, დიდ ცოდვას ჩაიდენს; მისთვის იმპერატორობა უფრო ადვილია, რადგან მამაცი მებრძოლი უფროა. ვიდრე ნასწავლი და მეცნიერი.

— მეც ეგრე ვფიქრობდი, — მიუგო სანჩომ, — თუმც მართალი უნდა მოგახსენოთ, ჩემი ბატონი ყველაფერში მარჯვე და მოხერხებულა. მაინც ღმერთს იმას შევევედრები, ჩემი ბატონი იმად კახდეს, რაც უფრო შეშენის და რაც ჩემთვის ყველაზე უფრო სახირო იქნება.

— ჰო, ეგ ჰქვიანური თქვი და მამ, როგორც კარგ ქრისტიანს შეფერის, ისეც მოიქცევი, — თქვა მღვდელმა. — ყველაფერი კარგი, მაგრამ ახლა ის არის საჭირო, შენს ბატონს იმ უსარგებლო სინანულზე ხელი ავაღებინოთ, რისთვისაც, შენი სიტყვით, თავი დაუ-

ღვია. ამ საქმის მოსაფიქრებლად, მოდი, ბარემ სადილობის დროც არის, ამ ფუნდუკში შევიდეთ.

სანჩომ უპასუხა, თუ სურდათ თვითონ შესულიყვნენ ფუნდუკში და ის კი გარეთ დიციდოდა; რატომ არ მიყვებოდა, ამის მიზეზის თქმა კი შემდეგისათვის აღუთქვა. მხოლოდ სთხოვა, რომ ცხელი საქმელი ცოტა მისთვისაც გამოეგზავნათ და ისიც ებრძანებინათ, რომ როსინანტისთვის ქერი დაეყარათ. ჩვენმა მეგობრებმა გარეთ დასტოვეს სანჩო და ცოტა ხანს უკან დალაქმა სადილო გამოუტანა. მღვდელი და დალაქი როცა მარტო დარჩნენ, იმაზე ღაიწყეს ფიქრი, დონ კიხოტის წამოყვანის საქმე როგორ მოეგვაუბებინათ. მღვდელმა ამ საქმისათვის ჩქარა ისეთი გეგმა შეადგინა. რომ მათ სურვილსაც შეეფერებოდა და დონ კიხოტის არეულ თავსაც გაიტაცებდა; მან განუცხადა დალაქს: მოგზაურ ქალად მოვირთვები, თქვენ ჩემს საქურველმტვირთველად მოიკაზმეთ, ან სახით მთებში წავიდეთ, დონ კიხოტი მოვქებნოთო. მე მწუხარე. შემწეობის მაძებარ ქალად დავსახავ ჩემს თავს, დონ კიხოტს წამოყოლას ვთხოვ, რომ ერთ ჩემს შეურაცხმყოფელ რაინდს მაგიერი გადაუხადოს. დონ კიხოტი, როგორც მოგზაური რაინდი. ამის უარს არ მეტყვის. ამასთან ვთხოვ, რომ პირბადე არ ამხადოს და ჩემი საქმისა არა მკითხოს რა, ვიდრე ჩემს მოღალატეს საზღაურს არ გადაახდევინებსო. მღვდელი დარწმუნებული იყო. რომ დონ კიხოტი ამ პირობებში ყველაფერს აასრულებდა, ვინც რასმე ასეთს სთხოვდა და ამ ხერხით იმ მთებიდან გამოიტყუებდნენ, შინ მიიყვანდნენ და იქ მისი არაჩვეულებრივი სიგიჟის განქურნებაზე იფიქრებდნენ.

თ ა ვ ი I X X V I I

როგორ შეასრულეს მღვდელმა და დალაქმა თავიანთი გეგმა და კიდევ ამ შესანიშნავ ისტორიაში მოსახსენებლად ღირსი ამბები

მღვდლის გეგმა დალაქს ძალიან მოეწონა და მეგობრებმა გადაწყვიტეს იმის აღსრულებას დაუყოვნებლივ შესდგომოდნენ. მეფუნდუკეს ცოლს კაბა და თავისი სამკაული გამოართვეს და მღვდელმა იმაში გირაოდ თავისი ახალი ანაფორა დაუტოვა. დალაქმა ლაბა ხარის ვეებერთელა კული გაიკეთა წვერად, — ეს კიდევ მეფუნდუკეს ჰქონდა ფუნდუკში კედელზე დაკიდებული სავარ-

ცხლის ჩასაგებად, და იმას გამოართვეს. მეფუნდუკის ცოლმა მოი-
სურვა, გაეგო, ამ ხალხს ის ნივთები რაში ეკირებოდათ, და
მღვდელმაც ორიოდ სიტყვით შეატყობინა ღონ კიხოტის ჭკუაზე
არევა და ისიც, რომ ასეთი მორთულობით უნდოდათ იმ კლდე-
ღრეებიდან როგორმე გამოეტყუებინათ, სადაც განდგეილიყო.
მეფუნდუკე და მისი ცოლი მაშინვე მიხვდნენ, რომ გადარეული
ჩაინდი სწორედ ის უნდა ყოფილიყო, ამას წინათ რომ ესტუმრა
და ბალზამი გააკეთა, იმ საჭურველმტვირთველის ბატონი, ფუნ-
დუკის ეზოში რომ საბნით მალა ისროლეს, და მღვდელსა და
დალაქს უამბეს, რაც იმ დაუვიწყარ ღამეს იმ ფუნდუკში მოხდა და
შეიძინა არ დაფარეს. რის დაფარვასაც სანჩო ძალიან ცდილობდა.
ამის შემდეგ მეფუნდუკის ცოლმა მეტად სასაცილოდ მორთო
მღვდელი: ერთი მაუდის კაბის დაგლეჯილი ქვედატანი ჩააცვა,
ციდის სიგანეზე შავი ხავერდის ქობიანი, მერე მწვანე ხავერდის
ზედატანი გადააცვა, თეთრი ატლასის ნაქარგით მორთული (ეს
ორივე ჩასაცმელი ვეჭვობ, იმ დროს უნდა ყოფილიყო შეკერილი,
როდესაც კეთილი ვამბა * მეფობდა). თავზე სამკაულის გაკეთება
კი მღვდელმა არ მოინდომა და ისევ თავის ტილოს საღამური
არახჩინი დაიხურა, ზედ განვირად შავი ლეჩაქი შემოიხვია, ერთი
ისეთი ლეჩაქის ნაჭერიც პირბადედ გაიკეთა, და ამნაირად წვერ-
ულვაში მთლად დაიფარა. ზევინდან თავის სამღვდელო ქუდი
ზამოიფხატა, რომელიც ქოლგის მაგიერობასაც უწევდა. მერე თა-
ვის მოსასხამი წამოისხა და ჯორზე ქალურად შეჭდა. დალაქიც,
როგორც უკვე ვთქვით, ლაბა ხარის თეთრ-წითელი კუდის წვე-
რით მორთული. წელამდის რომ ჩაპგრძელებოდა, მეორე ჯორზე
შეჭდა.

ყველას გამოეთხოვნენ და კეთილი მარიტორნესიც არ დავი-
წყებიათ; მან, თუმცაღა ცოდვილმა, ღეთის ვედრება აღუთქვა,
რომ ამ მძიმე ქრისტიანულ საქმეში მათთვის ხელი მოემართა, და
ჩვენი მეგობრები გზას გაუდგნენ. მაგრამ ჭერ ფუნდუკის ეზოს
კარებს არ გასცილებოდნენ, რომ მღვდელი შეეყოყმანდა, რადგან
ფიქრმა გაუარა, რომ სასულიერო პირს ქალურად მორთვა არ შე-
ძებოდა, თუნდაც იგი კეთილგანზრახვითაც ყოფილიყო. ეს აზრი
დალაქს გაანდო და უთხრა, მოდი, ტანისამოსი შევიცვალათ, მო-
ვზაურ ქალად მორთვა თქვენ უფრო შეგფერით, ხოლო მე თქვე-
ნი საჭურველმტვირთველობა მომანდეთო. ეს უფრო შეესაბამება
ჩემს წოდებას. თუ ამას არ იზამთ, წასვლას ვერ ვიკისრებ, თუნ-
დაც ღონ კიხოტი ეშმაკებმაც წაიღონო. ამ დროს სანჩოც მოახ-
ლოვდა და, ჩვენი მეგობრების ტანსაცმელს რომ შეხედა, ახირე-

ბული სიცილი მორთო. დალაქი მღვდელს დათანხმდა, მორთულობა შეიცვალეს და მღვდელმა დარიგება დაუწყო დალაქს, როგორ მოქცეულიყო, რა ეთქვა ღონ კიხოტისთვის, რომ იმ ბუნაგიდან გამოეტყუებინათ. სადაც, როგორც გიყი, დამთხვეულობის ჩასადენად და სატანჯველად გასულიყო. დალაქმა მღვდელი დააარხინა, ჩემს მოვალეობას დაურიგებლადაც მოვახერხებო, ტანისამოსი მაშინვე არ ჩაიცვა და თან წასაღებად დაახვია იგი. ამასობაში მღვდელმა უკვე წვერი გაიკეთა. ორნივე სანჩო პანსას თანამგზავრობით წავიდნენ და სანჩომ გზადაგზა უამბო. თუ მასა და ღონ კიხოტს მთებში ერთი ვილაც გიყი კაცი როგორ შეხვდათ. ჩემოდანი როგორ იპოვნეს. — შიგ ნადები ფულები კი დამალა: თუმცა მიამიტ კაცსაც ჰგავდა, მაგრამ. როცა მის სარგებლობას რამე შეეხებოდა. თავის თავის ყადრი იცოდა.

მეორე დღეს ჩვენმა მგზავრებმა იმ ადგილს მიატანეს. სადაც სანჩომ ღონ კიხოტის ბინის საპოვნელად გზა თავშავას ტოტების მიმოფანტვით დანიშნა. ჩქარა მის ბინასაც მიაგნო და თავის თანამგზავრთ უთხრა, ახლა კი დრო იყო, ტანისამოსი გამოეცვალათ, თუკი ამით რასმე გახდებოდნენ. საქმე იმაში იყო, რომ მღვდელმა და დალაქმა წინასწარ დაარწმუნეს სანჩო, რომ მისი ბატონის ღასახსნელად ტანისამოსის გამოცვლა იყო საჭირო. ამასთან ძალიან გააფრთხილეს, ლაპარაკის დროს ღონ კიხოტთან მათესახელი არ ეხსენებინა და, ვინიცობაა რაინდს ეკითხა. დულსინეას წერილი გადაეცით, სანჩოს ეპასუხნა, რომ გადასცა, და რადგან საუბედუროდ, იმ მშვენიერმა ქალმა წერა არ იცოდა. ახლავ საჩქაროდ თავისთან მისვლა პირადად დააბარა. რალაც დიდად საჭირო საქმისათვის, და, თუ არ მივიდოდა, ძალიან გაუწყობოდა. ამას დაუმატეს: შენ რომ ამას ეტყვიო და ჩვენ, რაც განზრახული გვაქვს, იმასაო, იმედია ერთ წამსაც აღარ დაყოვნდეს და მაშინვე წამოგვეყვოს, რა არის, ჩქარა ხელმწიფე ან იმპერატორი გახდესო. იმისი ეკვი კი, რომ შენმა ბატონმა ამჟამად მთავარეპისკოპოსად გახდომა განიზრახოს, ტყუილია, ნუ გექნებაო. ყველა ეს ნათქვამი სანჩომ ყურადღებით მოისმინა. თავის მეხსიერებას ძალა დაატანა, ყველაფერი დახსომებოდა, და ჩვენს ტანისამოსშეცვლილ მეგობრებს მადლობა მოახსენა დაპირებისათვის. რომ ღონ კიხოტს ურჩევდნენ მთავარეპისკოპოსი არ გამხდარიყო და უწინდებურად ისევ იმპერატორობის შოვნას ცდილიყო. სანჩო ფიქრობდა. იმპერატორებს უფრო შეუძლიათ თავიანთი. საქურველმტვირთველების უხვად დაჭილდოება, ვიდრე მოგზაურ მთავარეპისკოპოსებს. შემდეგ დაუმატა, ემჯობინება. დავწინაურდეს და ჩემს ბატონს.

მისი მიჯნური ქალის პასუხი მოვახსენო, იქნებ, ესეც საკმარისი აყოს და თქვენს გაურჯელადაც იგი ქვეყანაში გამოვიყვანოთო. მეგობრებს სანჩო პანსას აზრი მოეწონათ და გადაწყვიტეს, მოეცაღნათ, ვიდრე დაბრუნდებოდა და ღონ კიხოტის რამე ამბავს მოუტანდა მათ.

სანჩო მთებში წავიდა და თავისი მგზავრები მაღალი კლდეებისაგან და დიდრონი ხეებისაგან დაჩრდილულ ვიწრო ხეობაში დასტოვა. ამ ხეობის შუა მშვენიერი ვერცხლისფრად მოლაპლაპე ნაკადი მოჩხრიალებდა. იდგა აგვისტოს თაკარა ღლე, როცა პაპანაქება ამ მიდამოებში მეტად აუტანელი ხდება. ნაშუადღევის სამი საათი იქნებოდა, როცა ისინი აქ მოვიდნენ. ეს გარემოება ჩვენი მეგობრების ახლანდელ ბინას მეტად სასიამოვნოდ ხდიდა და უადვილებდა სანჩოს დაბრუნებისათვის მოთმინებით ელოდნათ: ასეც მოიქცნენ. გრილოში რომ ხალვათად დაბინავდნენ, უცებ ახლოდან წმინდა, ტკბილი, ნაზი ხმის სიმღერა მოესმათ და მისი მშვენიერებით მთლად მოიხიბლნენ. ამ უდაბურ ალაგას სულ არ ელოდნენ ასეთი მშვენიერი მომღერალი ყოფილიყო; მართალია, ამბობენ — ტყე-მინდორსა და მწყემსის ქონში ხშირად შეიძლება კაცი საუცხოო ხმას შეხვდესო, მაგრამ საქმით პოეტის ოცნებაში უფროა ეს, ვიდრე ნამდვილ ცხოვრებაში. ჩვენი მგზავრები იმან უფრო გააოცა, რომ ისეთი ლექსის მღერა მოესმათ, რომელიც უხეში მწყემსის ლექსს არა ჰგავდა. ხოლო მომღერალი საუცხოო ხელოვანი უნდა ყოფილიყო. და ისინი მართალი იყვნენ, რადგან უხილავი უცნობი ამას მღეროდა:

ბედნიერება დამემსხვრა რისგან?

სიამაყისგან.

რაა ოდითვე მტანჯველი გრძნობა?

ექვიანობა.

რამ დააბნელა ჩემი გონება?

ეპ, განშორებამ.

პოლა წამალიც არ იშოვება,
რომ ესაღბუნოს ჩემს შიშვე ნაღველს.

რადგანაც იმედს ჰკლავს სიამაყე,
ექვიანობა და განშორება.

რით დაავადდა ეს ჩემი გული?

მწველ სიყვარულით.

შინ დაბრკოლებას რად ვხვდები ათას?

ბედს აღუმართავს.

მე ვერებოსის რად მერგო ტანჯვა?

ცამ მომისაჯა.

ჰოდა ავად ვარ, დღე ღამედ ზეკცა
და ველი მხოლოდ უბედურებას,
რადგან შიპირებს განადგურებას
მე სიყვარული, ბედი და ზეცა.

რით მუჯალობს ღმერთი მე ღონემიხდის?
მიგზავნის სიკვდილს.

თვით სიყვარულში რაა მარადი?
სატრფოს ღალატი.

რა ირის მტანჯველ ფიქრების ბოლო?
სიგიჟე მხოლოდ.

ჰოდა მივდივით ქვეიანურ მცნებას.

სხვა ირ ვეძივით გამოსავალი, —
რადგან მოჰყვება, როგორც წამალი.
სიკვდილი ღალატს და გაგიჟებას.

ღრომ, განმარტობულმა ადგილმა, მშვენიერი ჰანგის სიმღე-
რამ და მომღერლის ოსტატობამ ჩვენი მეგობრები გააოცა და
გაიტაცა. კვლავ ახალი სიმღერის მოლოდინში სული განაბეს, მა-
გრამ იმედი გაუცრუვდათ. გადაწყვიტეს გაეგოთ, ეს საოცარო-
მომღერალი ვინ იყო. ამ განზრახვით წამოიწიეს თუ არა. იმავე,
ხმამ კვლავ ახალი სიმღერა დაიწყო:

ჰოი, უმწიკვლო მეგობრობავ, სად გავვიფრინდი
იმ ქვეყანაზე დარჩა მხოლოდ შენი ხსენება.
თვითონ კი ასვლა უნეტარეს ცაში გენება
და ემპირეას სამყოფელში ნებიერობ მშვიდი.

ბევრჯერ ეცადე გაგერღვია სიშორის ბინდი,
ჩვენთვის მოგეცა მადლი ცისა სულის მშვენებად.
მაგრამ მიწაზე უბოროტეს საშინელებად
გარდიქცა, რასაც სათნობით შენ გვიგზავნიდი.

ციდან ჩამოდი, ო სიცრუეს ნუ მისცემ ნებას,
იყოს სიმართლის ტანსაცმელში გამოწყობილი.
რითაც სიწმინდე ღირსეული დღეს იღუპება.

ნუ გაახარებ თვალთმაქცობას და ცბიერებას,
თორემ, იცოდე, მოელ ქვეყანას პირველყოფილი
შუღლი და მტრობა სამუღამოდ დაეუფლება.

მომღერალმა სიმღერა ღრმა ამოოხვრით დააბოლოვა და ჩვენ-
მა მეგობრებმა კვლავ დაიწყეს ლოდინი, ეგებ კიდეც ახალი რამ-
გავიგონოთო. მაგრამ როდესაც სიმღერა ოხვრა-ტირილად გადაი-
ქცა, მაშინ განიზრახეს, გაეგოთ, თუ ვინ იყო ის ტანჯული, ურჯ-
რომ იმდენადვე მწარე ჰქონდა, რამდენადაც მისი ხმა იყო ტკბი-
ლი. მისი ძებნა დიდხან არ მოუწდათ. ერთი კლდის შესახვევზე.

ჩვენმა მეგობრებმა კაცი დაინახეს, ტანით და მოყვანილობით სწორედ იმის მსგავსი, რომელიც სანჩო პანსამ აუწერა, როცა კარდენიოს ამბავი უამბო. უცნობი ხალხის დანახვაზე იმ კაცს არც შიში რამ დაეტყო და არც გაკვირვება. შედგა და თითქოს ღრმად ჩაფიქრებულმა თავი ჩაჰკიდა, თვალებიც კი არ აუღია მაღლა. რომ ის უცნობი ხალხი გაერჩია; მხოლოდ ეს კი იყო, პირველ შეჩერებაზე მათ ოდნავ შეხედა. გონიერმა და მოხერხებულმა პლედელმა მაშინვე იცნო, რომ იგი სწორედ ის უბედური უნდა ყოფილიყო, რომელზედაც სანჩომ უამბო, მივიდა მასთან და ორიოდ, მაგრამ ბეჯითი სიტყვით სთხოვა, ამ განდევილი ცხოვრებისათვის თავი დაენებებინა, რომ ამქვეყნიერ უდიდეს საშიშროებას — სიკვდილს აცდენოდა. საბედნიეროდ კარდენიო ამჟამად სრულებით დამშვიდებული იყო, და ზოგჯერ რომ სიშმაგე მოერეოდა ხოლმე, იმ გვემისაგან სრულიად თავისუფალი იყო. ამ ორი კაცის შეხვედრა ძალიან გაუკვირდა, რადგან ესენი სამოსელით იმათ სულ არა ჰგავდნენ, ვინც ამ უდაბურ ადგილებში შეხვედბოდა ხოლმე, და უფრო კიდევ ის გაუკვირდა, რომ იმათაგან თავისი საკუთარი თავგადასავალი მოისმინა, ისე დაწვრილებით ნაამბობი, თითქოს მათი საკუთარი თვლით ნახული ყოფილიყო (ეს სავსებით აშკარად ჩანდა მღვდლის სიტყვებიდან) და ასე მიუგო:

— ვინც არ უნდა იყოთ თქვენ, ბატონებო, ვხედავ, რომ ზენარსი, ყველა კეთილთა და ზოგჯერ ბოროტთაც უზომოდ მწყალობელი, ამ კაცთა საზოგადოებისაგან განშორებულ ადგილს თქვენი მოსვლით ჩემთვის დამსახურებულ წყალობას მიგზავნის. თქვენ ცხადი ფერებით მიხატავთ იმ ცხოვრების სავალალო სურათს. რა ცხოვრებისთვისაც თავი გავწირე. ცდილობთ, უკეთეს ცხოვრებაში მიმიწოდოთ. მაგრამ, ბატონებო, ის აღარ იცით, რომ, თუ ეს ბოროტი უარყვავ, სხვა უარესს შევეყრები. შეიძლება, არათუ მარტო სულელად, არამედ გონებადაკარგულადაც მთვლიდეთ. და მართალს გეტყვით — მე ეს სულაც არ მაკვირვებს. ჩემი უბედურება ის არის, რომ მეტად მძიმე, მოულოდნელი ნალევლი მქეჯნის, ჩემთა უბედურებათა მოგონება ისე მშლის ხოლმე, რომ ხანდახან უსულო ქანდაკს ვემსგავსები და გრძნობა-შეგნების ღონეს მაკლის. ამას მე სხვები მეუბნებიან და კიდევ უნდა დავიჯერო, მეტადრე, როდესაც ამის საბუთებსაც მიჩვენებენ ხოლმე, — იმ დროს ჩადენილებს, როცა საშინელი სიშმაგე მემართება. იმ წამებში ჩემს ბედშავ ეტლს ვწყევლი და ვითომდა ჩემი სიშმაგის საბოლნოდ, ჩემთა ტანჯვათა ამბებს გავიხსენებ ხოლმე და მზად ვარ ყველას ვუამბო იგი. ვინც კი მის

მოსმენას მოისურვებს. ვიცი, თუ გონიერმა ხალხმა მომისმინა და ჩემს საშველად ვერა იღონა რა, არც იმას იზამს, რომ გამამტყუნოს; ჩემი საქციელი იმათ არ შეზარავს, პირიქით, კიდევ შემობრალებენ. თუ, ბატონებო, თქვენც ამ განზრახვით მოსულხართ. რა განზრახვით სხვებიც ყოფილან, გემუდარებით, ჯერ ჩემი საზარო თავგადასავალი მომისმინოთ და თქვენი გულშემატკივარი რჩევა მერე მომცეთ; მაშინ ეგებ თავი აღარ შეგაწყინოთ უბედურის ნუგეშისცემით რომლისთვისაც ქვეყანაზე აღარც ნუგეშია სადმე და აღარც არაფერი, სულ აღარაფერი.

მღვდელსა და დალაქს იმის მეტიც არა უნდოდათ რა, თვითონ კარდენიოსაგან გაეგოთ მისი უბედურების მიზეზი, და ერთხმად სთხოვეს, ყველაფერი ეამბნა მათთვის და თანაც მხოლოდ იმგვარი შველა აღუთქვეს, რაგვარ შველასაც თავის შელავათისა და განკურნებისათვის თვითონ იგი დაინახავდა სასარგებლოდ. მაშინ ბედშავმა კაბალერომ მეორედ აღარ ათხოვინა და დაიწყო გულისმომწყვლელი და სამწუხარო თავგადასავალი თითქმის ისე და იმავე სიტყვებით, როგორც რამდენიმე დღის წინათ დონ კიხოტსა და თხის მწყემსს უამბო, და ვერ დაასრულა კი, ვილაც ბატონი ელისაბატისა და იმ დაწვრილებითი სინამდვილის მიზეზით, როგორსაც დონ კიხოტი ჰპოვებდა საჭიროდ ყველა საქმის შესრულების ჟამს, ვითარცა მოგზაური რაინდობის წესების მტკიცე აღმსრულებელი, რაც უკვე იყო თქმული. საბედნიეროდ, ამჯერობაზე კარდენიოსათვის სიშმაგეს არ მოუვლია და ამიტომაც თავისი ამბავი ბოლომდის მიიყვანა. როცა ამაღის გალელის წიგნში დონ ფერნანდოსაგან ნაპოვნი ლუსინდას წერილი მოიხსენა. კარდენიომ თქვა: ეს წერილი ზეპირად მახსოვს და შიგ ასე ეწერაო:

ლუსინდა კარდენიოსადმი

რაღაც დღე მიდის, მე თქვენში ახალ ღირსებას ვხედავ და მით თქვენი პატივისცემა უფრო და უფრო მემატება. თუ გსურთ ჩემი თავი, ისე კი რომ პატივი არ შემებღალოს, თქვენთვის ამის ასრულება ადვილია. მაშაჩემი გინებთ, მეც ძლიერ ვუყვარვარ; ჩემი სურვილის ასრულებით თქვენს სურვილსაც ასრულებს, თუკი მართლა ფასსა მღებთ რასმე, როგორც მგონაა. და თქვენც მარწმუნებთ.

„ამ წერილმა, — განაგრძო კარდენიომ, — მე ლუსინდას ცოლად თხოვნა გამაბედვინა, დონ ფერნანდოს კიდევ ყურადღება ლუსინდაზე მიაპყრობინა, რადგან მეტად ჰკვიან და სათნო ქალად ეჩვენა იგი; იმავე წერილმა ჩემი დაღუპვა ჩაუდო გულში. ლუსინდას მშობლების სურვილი დონ ფერნანდოს ვუამბე. რომ მათ

სურდათ ლუსინდა თვითონ მამაჩემს ეთხოვნა ჩემთვის ცოლად და მე კი მათი სურვილის თქმას მამაჩემს ვერ ვუბედავდი, იმიტომ კი არა, რომ მეშინოდა, ლუსინდა არ დაეწუნებინა, ან კი როგორ დაეწუნებდა, როდესაც თავის სიმშვენიერით და სხვა ღირსებით შეეძლო ესპანეთის ყველა ოჯახი დაემშვენებინა; მარტო იმას ვშიშობდი, ვაითუ უარი ეთქვა, რადგან ჩემს დაქორწინებას ნადრევად თვლიდა, ვიდრე არ გაიგებდა, პერცოგი რიკარდო რისთვის მიბარებდა. დონ ფერნანდოს ვეუბნებოდი, რომ ამ და სხვა მიზეზებით, რასაც საუბედუროდ წინაწინვე ბუნდოვნად ვგრძნობდი. ვერაგზით ვერ ვბედავ მამაჩემს ჩემი სიყვარული გავუმელანო-მეთქი; ეს რომ მექნა, ასე მეგონა, ყველა ჩემს საუკეთესო იმედებს უნდა გამოვსალმებოდი. დონ ფერნანდომ მიპასუხა. მამაშენთან ყოველგვარ მოლაპარაკებას მე ვიკისრებო და კიდევაც დავიყოლიებ. ლუსინდა სთხოვოს შენთვის იმის მშობლებსო. ოი ზვიადო მარიუსო! ოი გულქვა კატილინავ! ოი უკეთურო სულა! ოი ვერაგო განელონო! ოი მოლალატე ველიდო! ოი მოსისხლე იულიანუს! ოი ხარბო იუდავ! * ოი უწყალო, მოშურნე და მუხთალო მოლალატევე!—შეჰყვირა კარდენიომ,—რა დაგიშავე მე უბედურმა, ჩემი სიხარული, იმედები და გულის საიდუმლო რომ გაგიმკლავნე? რა გიყავ? რა გითხარ, რა გირჩიე ისეთი, რომ შენი სასარგებლო არ ყოფილიყო? მაგრამ ვაი ჩემს თავს! ახლა ჩემთვის ასეთი დაგვიანებული სინანული რაღა ხელსაყრელია? ვანა ისეთი კიდევ არის ვინმე, ექვი ჰქონდეს, რომ უბედურება ჩვენი შავბედითი ეტლიდან შეუტყავებელი სისწრაფით გვეცემა თავს და არავითარი კაცობრივი ღონე არ არსებობს შეიკავოს და ჩვენს თავს დასაცემად არ მოუშვას იგი? ვინ იფიქრებდა, რომ გამოჩენილი აზნაური დონ ფერნანდო, დიდი გვარიშვილი და დიდად ნიჭიერი. უახლოესი ჩემი მეგობარი, ჩემგან იმდენად დავალებული. ისეთი ბედის მქონე, რომ, ვინც არ უნდა მოესურვებინა, სიყვარულით იქნებოდა, თუ ვნებათაღელვის იძულებით, ყველა დაუსაკუთრებდა მას თავის გულს. ასეთი ბედის მქონე მოიწადინებდა ერთადერთი კრავი მოეტაცნა ჩემთვის, ისიც ისეთი, რომ ჯერ არც კი დამესაკუთრებინა? მაგრამ ეს უსარგებლო ჩივილი და უჭირველი გოდება რაღას მიშველის, ისევ ჩემს ამბავს დაეუბრუნდები. რადგან ჩემი იქ ყოფნა დონ ფერნანდოს ბიწიერი, უპატიოსნო წადილის შესრულებაში ხელს უშლიდა, ამიტომ თავის უფროს ძმასთან გამგზავნა, ვითომდა ფულის მოსატანად იმ ექვს ცხენში მისაცემად, სწორედ იმ დღეს რომ იყიდა, რა დღესაც მამაჩემთან ჩემს საქმეზე უნდა ელაპარაკანა; ეს ვაჭრობა იმ დღეს იმიტომ მოიწადინა, რომ

თავიდან მოვეშორებინე, და თავისუფლად ემოქმედნა. ღმერთო ჩემო განა ასეთ ღალატს წარმოვიდგენდი? ან კი ამის მსგავსს რასმეს ვიფიქრებდი? პირიქით. მისი ნაუკრით ალტაცებულმა იმ წამსვე სიამოვნებით დავთანხმდი წასვლას. იმ ღამესვე მოველაპარაკე ლუსინდას, ვუამბე, დონ ფერნანდო რა სიკეთეს დამპირდა. და ვანუგეშე, ჩვენი წადილი ჩქარა აღსრულდება-მეთქი. ჩემსავით ვერც ლუსინდა მიხვდა ფერნანდოს ღალატს და მთხოვა, ჩქარა დავბრუნებულეყავ; ფიქრობდა, საქმე მამაჩემზელა იყო დამოკიდებული და, რაკი იგი ჩვენს ქორწინებაზე დათანხმდებოდა. ჩვენს შეუღლებას წინ ველარავინ გადაეღობებოდა. ეს რომ თქვა, უცებ ხმა ჩაუწყდა და თვალთაგან ცრემლები გადმოსცვივდა. ცდილობდა, კიდევ რაღაც ეთქვა, მაგრამ ვერ შესძლო, თითქოს ყელში უჭერდა ვინმე. ამან ძალიან გამაკვირვა, რადგან ასეთი რამ თავის ღღეში არ მოსვლია. უწინ, როდესაც კი ბედნიერი რამ შემთხვევა ან ჩემი გაბედულება ერთად შეგვეყრიდა ხოლმე, მუდამ თავისუფლად და ხალისიანად ლაპარაკობდა, და არასოდეს არ ყოფილა. რომ ან ცრემლებს, ან ოხვრას, ანუ რამ წინაგრძნობას და ექვს მისთვის ლაპარაკში დაეშალოს. ღმერთს ვმადლობდი ხოლმე, რომ ასეთი საცოლე მომივლინა; ალტაცებით ვესაუბრებოდი და მსაუბრის საგნადაც მხოლოდ მისი არსება, ჭკუა და მშვენიერება იყო. მასაც, თავის მხრივ, თითქმის მადლობის ნიშნად, ჩემშიც ის მოსწონდა და აქებდა, რასაც მოწონებისა და ქების ღირსად ხედავდა. შიგადაშიგ ამ საუბარში ვხუმრობდით ხოლმე, ნაცნობ-ქეზობლების ცხოვრებიდან ზოგ რამ შემთხვევებს ვუამბობდით ერთმანეთს და ამ ხანებში იმის მეტი ნება არ მიმიცია ჩემი თავისთვის, რომ მის მშვენიერ ხელს მივკარებოდა და ძალისძალად ტუჩთან მიმიტანია. ახლა კი ჩემი წასვლის წინა ღამეს, იგი ტიროდა, ჰმუნავდა და ბოლოს სიტყვისუთქმელად გამშორდა და შეშრნებული და შეწუხებული დამტოვა, რადგან ეს საქციელი იმას მოწმობდა, რომ ჩემი განშორება წყინდა. არ მინდოდა მისი იმედების სინათლე რითიმე დამეჩრდილა, ამიტომაც მისი საქციელი სიყვარულს და განშორებას მივაწერე, რადგან ვიცოდი — მიჯნური განშორებას ძნელად იტანენ. ბოლოს ჩემს საცოლეს დაფიქრებული და დაღონებული გავშორდი, ცუდ რაღაცას ვგრძნობდი და მეშინოდა, ის კი ვერ გამერკვია, რასა ვშიშობდი: გული თითქოს მეუბნებოდა, უკან დაბრუნებისას საშინელი უბედურება უნდა დამეტეხოდა თავს.

„დონ ფერნანდოს ძმასთან მიველ, წერილი მივუტანე. კარგად მიმილო. მაგრამ საუბედუროდ მთელი ერთი კვირა აღარ გამიშვა.

ეს ხანი იქ ისეთ ალაგს ვცხოვრობდი, რომ ჰერცოგს ჩემი ნახვა არ შეეძლო, რადგან დონ ფერნანდო სთხოვდა, ისე გამოეგზავნა ფული, რომ მამას ვერ გაეგო. როგორც შემდეგში აღმოჩნდა, ყველა ეს მატყუარა დონ ფერნანდოს მიერ განზრახ იყო მოხერხებული, თორემ მის ძმას მაშინვე შეეძლო დავებრუნებინე, რადგან თვითონაც ჰქონდა ფული და მამისგან გამორთმევაც არ დასჭირდებოდა. თუმცა დონ ფერნანდოს დავალება ნებას მაძლევდა პასუხისათვის არ მომეცა და მაშინვე დავებრუნებულიყავ, მით უფრო, რომ არავის შეეძლო ჩემგან ასეთი ხანგრძლივად ლუსინდას განშორება მოეთხოვნა, მით უმეტეს, რომ წასვლისას იგი მეტად მწუხარე დავტოვე; მაინც დონ ფერნანდოს მეგობრობის გულისათვის გადავწყვიტე უდრტინველად მელონა, თუმცა კი გულში რაღაც იდუმალ შეფოსაც ვგრძნობდი, თანაც ცხადად ვხედავდი. რომ ეს ლოდინი დიდ რადმე დამიჯდებოდა. ოთხ დღეს უკან შიკრიკმა წერილი მომიტანა. მისამართზე ლუსინდას ხელი ვიცან. სამწუხარო წინაგრძობით აღელვებულმა, წერილი გავხსენ. თანაც წინათვე ვიყავ დარწმუნებული, რომ მოწერის მიზეზი დიდი რამ უნდა ყოფილიყო, რადგან მეტად იშვიათად იცოდა წერილის წერა. წაკითხვამდე ვკითხე მომტანს, ვინ გამოატანა წერილი და რამდენი ხანი მოუნდა გზას? მან მომიგო: „შუადღის დროს ჭალაქის ერთ-ერთ ქუჩაზე მოვდიოდით, უცებ ფანჯრიდან ვილაც მტირალმა ლამაზმა ჭალმა დამიძახა და საჩქაროდ მითხრა: - ჩემო ძმობილო! თუ ქრისტიანი ხარ, ღვთის გულისათვის თხოვნა ამის რულე, ეს წერილი, რაც კი შეგეძლოს, ჩქარა აქა და აქ მიიტანე; ვისაც ვუგზავნი, ისიცა და ის ადგილიც, საცა არის, ყველამ იცისო. ეს დავალება დამდე და კეთილი საქმისათვის ღმერთი სამაგიეროს გადაგიხდისო. ეს დავალება რომ უფრო ადვილად შეასრულო, აჰა, რაც ხელსახოცშია, მოიხმარეო.“ ეს მითხრაო. თქვა შიკრიკმა, და ხელსახოცში, გამოკრული ასი რეალი გადმომიგდო, თანაც, ამ თითზე რომ მაქვს, ეს ბეჭედი, და, ხელში რომ წერილი გიქირავს, ეგაო; და რაკი დაინახა, ხელსახოცი და წერილი ავიღე და ვანიშნე, ყველას ავასრულებ-მეთქი, უცნობი მშვენიერი ფანჯარას მოშორდით. ასე უხვად დაჯილდოებულმა. წერილის მისამართიდან რაკი გავიგე იმ ბატონთან მგზავნიდა. რომელსაც, ღვთის მადლით, კარგად ვიცნობდი, და უფრო მეტად კიდევ იმ ტურფა ქალის ცრემლებით გულმოწყულმა, გადავწყვიტე არავისთვის არ მენდო და თვითონ ჩემი ფეხით წამომელო, და აი. როგორც ხედავთ, თექვსმეტი საათის განმავლობაში თვრამეტი მილო გამოვიარეო. ის მადლიანი კაცი რომ იმას მიამბობდა და

მეც ისე ვიდექ, თითქოს, როგორც იტყვიან, მის სიტყვებთან ვიყავ მიჯაჭვული, ფეხები ისე საშინლად ამიკანკალდა, ტანი ძლივს-ღა მეკირა. ბოლოს წერილი გავხსენ და შემდეგი წავიკითხე:

ღონ ფერნანდო რომ სიტყვა მოგცათ — მოახერხებდა მამათქვენი მამა-ჩემს მოლაპარაკებოდა, — შეასრულა, მაგრამ უფრო თავის სასარგებლოდ. ვიდრე თქვენი გულისთვის. იცოდეთ, სენიორ, რომ მან ჩემი თავი სთხოვა ცოლად და მამაჩემმაც, იმ უპირატესობით თვალაბმულმა, რაც მისი აზრით, ღონ ფერნანდოს თქვენთან შედარებით გააჩნია, უარი არ უთხრა. ეს ამბავი სახუმარო არ არის; ორ დღეს შემდეგ ჩვენი, თითქმის საიდუმლო, ქორწინება უნდა მოხდეს, ამის მოწმედ მხოლოდ ზენაარსი და შინაურები ჟენებიან. რა მდგომარეობაში უნდა ვიყო ახლა. და საჭიროა თუ არა თქვენი საჩქაროდ მოსვლა, ამაზე თქვენ თვითონ იფიქრეთ; მიყვარხართ თუ არა. ამას მომავალი გიჩვენებთ. ღმერთს ვვედრი, ეს წერილი იმაზე ადრე მიიღოთ. ვიდრე ჩემი ხელი იმ კაცის ხელს ჩაერთვის, რომელმაც აღთქმული ხატყვის აღსრულება არ იცის.

შიღებულნი წერილი ასეთი იყო. წავიკითხე თუ არა, აღარც პასუხს დავეუცადე და აღარც ფულს, და მაშინვე გზას გავუღმე. ჩემთვის ცხადი შეიქნა, რომ ღონ ფერნანდოს ცხენებში მისაცემი ფულისათვის კი არ გავეგზავნე, არამედ ჩემი მოშორებით უნდოდა თავისი ვერაგი განზრახვა უფრო თავისუფლად აესრულებინა. იმ უპატიოსნო მეგობრის საქციელზე საშინელმა გაშმაგებამ და თანაც შიშმა, რომ დიდი ხნის სიყვარულით და მორჩილებით ნაშოვნ გულს ვკარგავდი, ფრთები შემასხეს. მეორე დღესვე ჩემს ქალაქში გავჩნდი და პირდაპირ ლუსინდას სანახავად მიველ. ჯორი იმ წერილის მომტან კეთილ ბიჭს დავეუტოვე და იღუმალად შეველ მასთან. ბედზე ლუსინდა იმ რკინის სერსეროიან ფანჯარასთან დამხვდა, ჩვენი მიჯნურობის ერთადერთი მოწმე რომ იყო. ლუსინდამ მაშინვე მიცნო ისე, როგორც მე ვიცან იგი, მაგრამ, ვაჰმე, რომ ისე აღარ შემხვდა, როგორც მეგონა შემხვდებოდა; ველარც მე ვხედავდი იმ ლუსინდად, როგორსაც მეგონა ვნახავდი. ვაჰ, ნეტა არის ვინმე ქვეყანაზე ისეთი ადამიანი, რომ მოლალატე დედაკაცის დაუდეგარი აზრების სიღრმე და საქციელის უნახაობა გამოეცნოს? მგონი, არავეინი რომ დამინახა, დაიძახა: „აი, კარდენიო, საჭორწინოდ უკვე მოვირთე. მოლალატე ღონ ფერნანდო და პატივმოყვარე მამაჩემი სხვა მოწმეებით დარბაზში მელიან, მაგრამ ჩემს ქორწილს კი არა, ჩემს სიკვდილს ნახავენ. ნუ შეძრწუნდები, ჩემო მეგობარო, ეცადე ჩემს ჯვრისწერას შენც დაესწრო, და თუ იმ წესის აღსრულებას ჩემმა სიტყვებმა ვერ დაუშალეს, უბეში რომ ხანჯალი მაქვს. ის მაინც დამიხსნის ძალადობისაგან და შენდამი სიყვარულს

ჩემი სიკვდილით დაგიმტკიცებო“. ღელვისაგან ათრთოლებულმა მივუგე და თან მეშინოდა, ვაითუ პასუხი ვერ დამესრულებინა: „შენმა საქციელმა გაამართლოს შენი სიტყვები და თუ უბეში ხანჯალი გაქვს დამალული შენს გასაგებრად, მე თან ხმალი მაქვს შენს დასაფარად, ანუ, თუ ბედმა მიმუხთლა — თავის მოსაკლავად“. ამ დროს ეძახდნენ, ეკლესიაში წასვლას აშურებდნენ, ამიტომაც არ ვიცი, გაიგო თუ არა ჩემი პასუხი.

„გამშორდა და ჩემი სიხარულის მზეც ჩაესვენა, მწუხარებისგან უკუნეთი ღამე დამიდგა. ჭკუა ამერია, თვალთ დამიბნელდა, ვეღარ შევიძელ გამოსავალი გზა მეპოვნა, ადგილიდანაც კი ვერ დავიძარ, მაგრამ რაღაც იდუმალმა შთაგონებამ მალე გამაგებინა, თუ რა დიდი მნიშვნელობა ექნებოდა ლუსინდასათვის ამ სამძიმო წამში ჩემს იქ დარჩენას. ძალ-ღონე მოვიკრიბე და ჩემი ყოფილი საცოლის სახლში შევედი. რადგან ყველა მისი შესავალი დიდი ხნიდანვე ვიცოდი, ამიტომაც საზოგადო აღიაქოთით ვისარგებლე და ყველას შეუმჩნეველად იმ დარბაზში შეველ, სადაც ჯვრისწერა უნდა მომხდარიყო. ფანჯარასთან დავდექე ფარდებს უკან მოფარებით ისე, რომ ყველას დანახვა შემეძლო, მე კი ვერავინ დამინახვდა. ის შფოთი განა შემიძლია სიტყვით გამოვხატო, რასაც გულში მთელ იმ ხანს ვგრძნობდი? ის აზრები როგორ გადმოგცემთ, რაც მაშინ თავში მომდიოდა, ან ის გადაწყვეტილება, რასაც გული მეუბნებოდა? იმათი განმეორება შეუძლებელია და იქნებ არც რიგი იყო. პატარა ხანს უკან დავინახე, სასიძომ დარბაზში გაიარა, საშინაო ტანისამოსით იყო, უკან მაყრად ლუსინდას ბიძაშვილი მოსდევდა, მთელ სახლში მოსამსახურეების მეტი არავინ იყო. ცოტა ხანი რომ კიდევ გავიდა, ლუსინდა დედისა და ორი მოახლის თანხლებით საპირფარეშო ოთახიდან გამოვიდა, მშვენიერად, სწორედ თავისი სილამაზის შესაფერისად მორთული, ღელვისაგან კარგად დათვალეირება ვერ მოვახერხე; მხოლოდ ის შევნიშნე, ტანსაცმელი თეთრ-წითლად უღაღღაღებდა, თმასა და კაბაზე მობნეული ძვირფასი თვლები ათასფერად უბრჭყვიალებდნენ. მაგრამ განა შეედრებოდა რამე მის ქერა თმის მშვენიებას, ძვირფას თვლებზე უმეტესად მოკაშკაშეს? ვაჰ, მოგონებავ! ჩემი მოსვენების დაუძინებლო მტერი! მუდამ წამს თვალწინ რად წარმომიდგენ უბრალო ნაკვთს ჩემგან გაღმერთებული ჩემი მტრისას? მარტო იმასლა უნდა ვიგონებდე, რასაც მაშინ ის ჩადიოდა, რომ მისგან ასე მედგრად დაცემული თავზარი ეგებ გულში მიღვიძებდეს, თუ სამაგიეროს ვადახდას არა, იმას მაინც, რომ სიკვდილს ვნატრობდე... ბატონებო, ეს წამიერი აღგზნება და გადახვევა მომიტევეთ. მაპატიეთ ისიც,

რომ თავი მოგაბეზრეთ, მაგრამ რა ვქნა? ჩემი სამწუხარო ამბავი იმგვარი არ არის, რომ ჩქარა და მოკლედ გადმოსაცემი იყოს. მე რომ მკითხოთ, ამ საქმის თითოეული გარემოება იმის ღირსია, რომ კაცმა იგი გრძლად უამბოს ყველას... მაზე მსჯელობა დალაკებით გასწიოს“.

ამის პასუხად მღვდელმა კარდენიოს უთხრა, რომ შენი ამბავი სულაც არ მოგებეზრებიაო, პირიქით, ყველა ამ წვრილმანის მოსმენა დიდად სახალისოაო და იმავე ყურადღების ღირსია, როგორც თვითონ ამბის არსიო.

— ყველანი რომ შეიყარნენ, — განაგრძო კარდენიომ, — მღვდელი დარბაზში შეიწვიეს. მან სარძლოს და სასიძოს ქორწინების წესის გადასახდელად ხელი გამოართვა; და როდესაც ლუსინდას ამ საღმრთო სიტყვებით მიმართა: „თქვენ გვერდით მდგომარე ღონ ფერხანდო გსურთ კანონიერ ქმრად ჩვენი წმიდა ეკლესიის წესის თანახმადო“, წამსვე ფარდიდან თავი გამოეყავ და ლუსინდას ათრთოლებული სმენად გადავიქექე, რომ ლუსინდას პასუხი გამეგონა, რაც ჩემი სიცოცხლის ანუ სიკვდილის მომასწავებელი უნდა ყოფილიყო. ვაჰ! ამ ბედით წამში ნეტა იქიდან რატომ არ გავიქექე? რატომ არ დავეყვირე: „ლუსინდა, კარგად ჰოიფიქრე, რასა ჩადიხარ! გაიხსენე, რაც ჩემი გმართებს! ჩემი ხარ და სხვისი გაყოლა არ შეგიძლია შენი ბედითი „ჰოს“ წარმოთქმა: ჩემი სიკვდილის განაჩენი იქნება! ხოლო შენ, მოღალატე ღონ ფერხანდო, ჩემი სიცოცხლის და საუნჯის მპარავო, რა გინდა? რა გსურს? განა ვერ ხედავ, არ შეგიძლია სურვილი ქრისტიანულად შეასრულო, რადგან ლუსინდა ჩემი ცოლია და მეც იმის ქმარი ვარ!...“ მე საბრალო უბედურს, მოღალატისაგან შორს მყოფს. ქესმის, რაც მაშინ უნდა მექნა და კი არ ვქენ; ახლა, როდესაც ჩემი თავი გაეძარცვინე, მძარცველს შეჩვენებას ამაოდ ვუთვლი; მისთვის სამაგიეროს გადახდა შემეძლო, მაშინ რომ მის ქოსაკლავად იმდენი გაბედულება მქონოდა, რამდენიც ახლა მის წყევლა-კრულვისათვის მაქვს, მაგრამ, რაკი მაშინ უგუნური და უხდალი ვიყავ, ამ სასჯელად ახლა გაუპატიურებული უნდა მოგვედე, სინანულში ვატარო დღენი და ჰკუთარეული ვიმყოფებოდე!

„მღვდელს ლუსინდას პასუხის ლოდინი დიდხანს მოუნდა. და მეც ვფიქრობდი, აგერ საცაა უბეში დამალულ ხანჯალს ხელს წაავლებს, რომ თავის სიტყვას არ უღალატოს-მეთქი, ან მოვაგონდები და ყველაფერს გაამელავნებს-მეთქი, და ამის ნაცვლად წყნარი, აკანკალებული ხმით წარმოთქმული მომესმა: „დიახ, მსურსო“. ღონ ფერხანდომაც იგივე სიტყვა თქვა, ხელზე ქორწინების

ბეჭედი გაუკეთა და იმ წამიდან განუყრელი კავშირით შეუღლდნენ, შეკავშირდნენ. ქმარი მივიდა ცოლის საკოცნელად, მაგრამ მან პერდს ხელი იტაცა და გულშემოყრილი დედის ხელებზე დაეშვა. ახლა ისლა დამარჩა გითხრათ, რა მომივიდა, როცა ამ ბედით: „ჰომ“ ჩემი იმედები აბუჩად აიგდო და დამარჩა, როცა ლუსინდას ლალატი გამოემკლავნდა და ჩემთვის ცხადი შეიქნა, რომ დანაკარგს ველარასოდეს ვერ დავიბრუნებდი. მე ვგრძნობდი, რომ ცამ და დედამიწამ განმარინეს, ჩემს კვნესას ჰაერი არა ჰყოფნიდა, ჩემს ცრემლებს—წყალი, ცეცხლი მწვავდა და ჩემს გულს ეკვიანობის და შურის აღს უკიდებდა. ლუსინდას გულშეღონებამ ყველანი შეაშფოთა. დედამ კაბა გაუხსნა, რომ სუნთქვა თავისუფლად შესუნებოდა, ამ დროს უბეში დაბეჭდილი წერილი უპოვნა; ეს წერილი დონ ფერნანდომ ხელიდან გამოგლიჯა და ერთ-ერთი ჩირაღდნის შუქზე კითხვა დაუწყო. წაკითხვის შემდეგ სავარძელში დაეცა. ცოლის მოსულიერებას ყურადღება აღარ მიაქცია, ხელებზე დაიყრდნო თავი და ჩაფიქრებული იჯდა.

„ამ არეულობით ვისარგებლე და სახლიდან გამოსვლა დავანიჩე; დაფარვას აღარ ვფიქრობდი, პირიქით, მზად ვიყავ, თუკი შემთხვევა მოიტანდა, ისეთი საქმე ჩამედინა, რომ მთელ ქვეყანას გაეგო, თუ რა საზარელმა და მასთან სამართლიანმა გულისწყრომამ გამომაღებინა ხელი იმ მოლაღატე დონ ფერნანდოზე დავინ იცის, თვითონ მოლაღატე ლუსინდაზედაც, იმ წამს რომ იქვე უგრძნობლად იწვა. მაგრამ ჩემმა ეტლმა, ახლა რომ გონება მთლად წამართვა, მაშინ გონება ბევრი მომცა, ეგებ იმისათვის, რომ უფრო უარესი ბოროტებისათვის შევენახე, თუკი იმაზე უარესა კიდევლა იქნება რამე. ჩემი მძვინვარე მტრები დამშვიდებულმა დავტოვე (თუმცა სამაგიეროს გადახდა ადვილად შემეძლო, რადგან ჩემთვის მაშინ აღარავის სცალოდა), და გადავწყვიტე იმათ ნაცვლად სამაგიერო ჩემი თავისათვის გადამეხადნა, და რაც ჩემგან ბოროტი სხვას უნდა დასტეხოდა, ისევე ჩემი თავისათვის მიმეზლო. აკი ჩემი თავი იმაზედაც ძლიერ დავსაჯე, ვიდრე ჩემს ჯალათებს დავსჯიდი, ისინი რომ მომეკლა მაშინ, ხომ ასეა: როდესაც სატანჯველი მოულოდნელად და სწრაფად გვსრავს, ძალასაც ჩქარა ჰკარგავს, ხანგრძლივი ტანჯვა კი ნელი შხამითა გეწამლავს, მუდამ კვეთებას გეგვრის და არა გეკლავს კი. ერთი სიტყვით, იქიდან გავიქეც და ჯორი რომ მივაბარე, იმ კაცთან მიველ, ხელახლავ შევკავაზმინე და ქალაქიდან ისე წამოველ, რომ არავის არ გამოვთხოვებოვარ; ლოთივით * უკან მიხედვისაც კი მეშინოდა. ტრიალ მინდორზე უკუხნეთ ღამეში რომ მარტო დავიგულე

თავი. გარემო მყოფი სიჩუმე თითქოს ძალას მატანდა, ჩემი ნაღვე-
ლი წამომენტხია და ჩემი უბედურების სამაგიეროდ დონ 'ფერნან-
დოს და ლუსინდას ლეთისაგან შეჩვენებას ვუთვლიდი. უმეტესად
ლუსინდას ვწყევლიდი და მოლაღატეს ვუწოდებდი, ფიცისგამტე-
ხად და იმაზედაც უარესს — ხარბ არსებად, ანგარებისმოყვარედ
ვთვლიდი: იმიტომ, რომ ჩემი რაყიფის სიმდიდრემ აუხვია თვალი
და ის არჩევინა, ვინც ფორტუნას უხვად დაეჭილდოებინა. მაგრამ
ამ წყევლა-კრულვის დროს მის გასამართლებელ საბუთსაც ვპოვებ-
დი. საკვირველი რა არის-მეთქი, ვფიქრობდი, რომ ყმაწვილი ქა-
ლი, ხალხის მოშორებით აღზრდილი, მუდამ მშობლების ნება-სუ-
რვილის აღსრულებას მიჩვეული. ახლაც მშობლების სურვილს
დაემორჩილა, როდესაც იმათ საქმროდ ყმაწვილი, კარგი გვარის-
შვილი, ბრწყინვალე, მდიდარი და თვალადი კაცი აურჩიეს-მეთ-
ქი. უარი რომ ეთქვა, ხომ აფიქრებინებდა, რომ კეუდიან შეიშა-
ლა, ან თავისი გული უკვე სხვას აკუთვნა, ეს კი მას სახელს ძა-
ლიან გაუტეხდა-მეთქი. მაგრამ რისხვის ხმა შერიგების ხმას
აყრუებდა და ჩამჩურჩულებდა: რატომ არ უთხრა, რომ მე ვიყავ
მისი ქმარი? განა ასეთი არჩევანი მისთვის უკადრისი იყო? ვიდრე
დონ ფერნანდო გამოჩნდებოდა, მისი მშობლები ხომ ჩემზე უკე-
თესს არავის ისურვებდნენ? ან განა არ შეეძლო იმ საშინელ საუ-
ბედურო ნაბიჯის გადადგამადის — სხვაზე მითხოვებამდის — გამოე-
ცხადებინა, რომ სხვას ეკუთვნოდა? მეც ხომ მაშინვე დავემოწმე-
ბოდი, და რასაც კი მაშინ იტყოდა, განა ყველაფერში სარჩლს არ
გავუწევდი? მაგრამ ბოლოს დავრწმუნდი, რომ იგი უგრძობელი.
ქარაფშუტა და პატივმოყვარე არსება ყოფილა. რომელსაც ამაო
დიდების წყურვილმა აღთქმის დავიწყება აიძულა და ჩემი სიყვა-
რული და ერთგულება გამიცრუა.

„ამ ფიქრებით აღელვებულმა მთელი ღამე ვიარე, აღშფოთე-
ბული ჩემს თავს ველაპარაკებოდი და განთიადისას ამ ჩემთა წა-
დილთა მიზანს — მთებს მოვადექ. სამ დღე-ღამეს კიდევ ვიარე და
თვითონაც არ ვიცოდი, სად მივდიოდი. ბოლოს სადღაც ველზე
გაველ, მისი მდებარეობა ახლა აღარ მახსოვს, და მწყემსებს ვთხო-
ვე: ყველაზე მეტად საზარო. უდაბური და მქისე ადგილი რამ
ესწავლებინათ. მათ აი ეს ადგილი მასწავლეს და მეც შევეფარე იმ
განზრახვით, რომ ჩემი დღენი აქ დავლიო. ჯორიც აქ მომიკვდა
შიმშილისაგან და დაღლილობისაგან, ან იქნებ იმიტომაც, რომ
ჩემი სხეულის უსარგებლო ტვირთისაგან დაეღწია თავი, ამ უდაბურ
ადგილამდის რომ მოიტანა. ამგვარად მარტო დავრჩი დაღალულ-
და შეწუხებული. არავის ვეძებ და არცა მსურს მოვძებნო ვინმე.

რომ აქედან დაძიხსნას. არ ვიცი ამ მდგომარეობაში რაძღეს ხანს დავრჩი, მაგრამ, როდესაც გონზე მოვედი, რამდენიმე მწყემსი შემომხვეოდა და შიმშილსაც აღარა ვგრძნობდი, ალბათ იმათ მაჭაპეს რამე. მწყემსებმა მიაძბეს, როგორ მიპოვნეს, ათასი სისულელე როგორ დავროშე და როგორ გონებაარეულად ჩამთვალეს. ვაი ჩემს თავს! თვითონაც ვგრძნობ, რომ დროდადრო გონება მერევა ხოლმე, შერყევისაგან მისუსტდება და ზოგჯერ ვგიყდები კიდევ. ტანისამოს ზედ ვიფხრეწ, ამ უკაცრიელ არემარეში ხმაძალლა ვლაპარაკობ, ჩემს უბედურ ვარსკვლავს ვწყევლი და ჯერაც ისევ ჩემი საყვარელი მტრის სახელს ვახსენებ მალ-მალ... ასეთ წამებში ვნატრობ ხოლმე, ჩემი სული ჩემს ოხვრას თან ამოვატანო და, როდესაც გონზე მოვდივარ, ისეთ დაქანცულობას ვგრძნობ, რომ ფეხზე ძლივსლა ვდგავარ ხოლმე.

„ღამის გასათევე ბინად ერთი დიდი ხის ღრუ ამოვირჩიე და იქ ვაფარებ ჩემს ტანჯულ სხეულს. ამ მთებში ძროხებისა და თხების მწყემსავი გლეხები მიბრალებენ, საქმელი მოაქვთ და ისეთ ალაგას დებენ, რომ პოენა შემეძლოს; რა ვქნა, სხეული კვეთების დროსაც თავისას ითხოვს, და ბუნებითი მოთხოვნილება მაიძულებს ხოლმე, ლუკმა რამ მოეძებნო, შიმშილი მოვიკლა. ხანდახან კიდევ როგორც მწყემსები მეუბნებიან, როცა დამშვიდებულს მხედავენ. ვიძალები, საფრიდან დავეცემი ხოლმე და ძალად ვტაცებ იმ საჭმელს, თავისი ნებით რომ მოაქვთ ჩემთვის. ჩემ საზარელ სიცოცხლეს ასე ვატარებ და იმასლა ვნატრობ, ეგებ უფალმა სხვა ცხოვრებაში მიხმოს, ან მეხსიერება წამართვას, რომ ლუსინდას სიტურფე და ღალატი, ხოლო დონ ფერნანდოსგან მოყენებული შეურაცხყოფა აღარ მაგონდებოდეს. თუ ზენა ამ წყალობას მოიღებს და არ მომკლავს, იქნება გონება უკან დამიბრუნდეს: თუ არა. იმის მეტი აღარა დამრჩენია რა, უფალს შევევედრო, ჩემი სული შეიწყნაროს, რადგან აღარც ვაქცაობა მაქვს და აღარც ძალა. რომ ეს სხეული იმ ტანჯვისაგან დავიხსნა. რა ტანჯვაშიაც თვითონ მევე ჩავაგდე.

„ასეთია, ბატონებო, ჩემი უბედურების მწარე ამბავი. აბა მითხარით, განა შეიძლებოდა ამაზე უფრო გულგრილად მეამბნა იგი და მისი გახსენებით გულში დარდი არ გამჩენოდა? ახლა ამას გთხოვთ, თავს ნუ შეიწუხებთ, ჩემი ტანჯვის განკურნებისათვის მირჩიოთ რამე. თქვენი რჩევა ისეთივე სარგებლობას მომიტანს, როგორც ავადმყოფს სახელოვანი ექიმის მიერ გამოწერილი წამალი, რომელსაც ის დასალევედ არ მიიკარებს. ლუსინდას გარეშე კარგამყოფობას და განკურნებას მე აღარ ვეძებ და. თუ მან არჩია სხეულს

გკუთვნოდეს. როდესაც ჩემი უნდა ყოფილიყო, მეც ვირჩევ უბედურებას ვეკუთვნოდე, თუმცა შემეძლო ბედნიერიც ვყოფილიყავ. თავის დაუდევრობით მას ჩემი დაღუპვა სურდა. აღსრულდეს მისი სურვილი, — დაე, მეც დავიღუპო. ამიერიდან დაე, თქვან, რომ მხოლოდ ჩემთვის არ მოიპოვება ქვეყანაზე, რაც ყველა ტანჯულს აუგეშს აძლევს — უნუგეშობა. მე კი, პირიქით, ვგრძნობ და იმ შეგნებით ვიტანჯვი, რომ ჩემს მწუხარებას ჩემს სიცოცხლესთან ერთად არ მოელება ბოლო, არამედ საიქიოსაც თან წამყვება!“

კარდენიომ თავისი მიჯნურობის გრძელი და სამწუხარო ამბავი ამ სიტყვებით დაასრულა, და როდესაც მღვდელს მის სანუგეშებლად რაჟე უნდა ეთქვა, იმ დროს რაღაც ხმა მოისმა და ყველას ყურადღება მან მიიპყრო. ის ხმა საცოდავად მოთქვამდა და თუ რას, ამ ისტორიის მეოთხე ნაწილში გაიგებთ, რადგან ამ ადგილას ბრძენი და შორსმჭვრეტელი ისტორიკოსი სიდ ჰამეტ ბენენპელი ამთავრებს თავისი მოთხრობის მესამე ნაწილს.

თ ა ვ ი I XXVIII

ხადაც მოთხრობილია ახალი და სასიამოო თავგადასავალი, იმავე მთებში მღვდელსა და დალაქს რომ მოუხდათ

ბედნიერი და კურთხეული იყო ის დრო, როდესაც ქვეყნიერებას უშიშარი რაინდი დონ კიხოტი ლამანჩელი მოევლინა. მართლაც დიდსულოვანი იყო მისი წადილი — მოგზაურ რაინდთა მომაკვდავი და თითქმის მთლად გამქრალი წოდება უნდა აღედგინა — და ამ წადილით ჩვენ იმით ვართ დავალებული, რომ ამ მხიარულ გასართობებითა და სახალისო თავშესაქცევებით ღარინდროში, არათუ მარტო ისეთი ამბების წაკითხვით ვტკებებით. რომელნიც მოგონილნი სულაც არ არიან და მის დიდ სახელოვან ღვაწლზე არიან დაწერილნი, არამედ მრავალი სხვა წვრილმანი ამბითაც შევიქცევთ თავს, ისევე უტყუართა და საყურადღებოთი, როგორც თვითონ ლამანჩელი გმირის ისტორიაა. ამ ჩვენი ისტორიის დახლართული ძაფების დაშლას რომ ვიწყებთ, ვტყობილობთ, რომ, როდესაც მღვდელს კარდენიოსთვის სანუგეშო რამ უნდა ეთქვა, იმ წამში მის ყურებს უცებ ეს სამწუხარო სიტყვები მოესმა:

— ვიშ, ღმერთო, ნუთუ ადგილი ვპოვე ჩემი ძნელად სატა-

რებელი სხეულის შესაფარად? დიახ, მგონია, ვპოვე, თუ ბედმა ჩემს განმარტობას ამ უდაბნო მთებშიც ხელი არ შეუშალა. ვიშ, ეს ჭაგნარი და ეს კლდეები, ეს უდაბური ადგილები! აქ შემიძლია ზენაარსს გული თავისუფლად გადავუშალო; ეს უდაბური ადგილი ბევრად საყვარელი შეიქნება ჩემთვის იმ ადამიანებზე, რომელთა შორის ერთსაც ვერ იპოვი, შენი მწუხარება განკურნოს, კმუნვა შეგიმსუბუქოს და რჩევა-დარიგება მოგცეს!

რადგან მღვდელსა და მის თანამგზავს ისე მოეჩვენათ, რომ ეს ჩივილი იქვე სადმე ახლოდან მოისმოდა (რაც მართლაც ასე იყო), ამიტომ მაშინვე წავიდნენ თავისი ბედის უბედური მომჩივნის მოსაძებნად. ზციოდე ნაბიჯიც არ გაევლოთ, რომ ერთი იფნის ქვეშ, კლდის ძირში, გლეხურად ჩაცმულ ყმაწვილ ბიჭს მიადგნენ, პირისახე კი ვერ დაუნახეს, რადგან ზურგშემოქცევით მოხრილი იდგა და წყაროს ნაკადულში ფეხებს იბანდა. ფეხების ბანაში გართულ ჰაბუტთან ჩუმად მივიდნენ და დაინახეს, რომ მისი ფეხები ნაკადულში სხვა ქვებს შორის ნაშობ ორ თეთრ ბროლის ნატეხს ემსგავსებოდა. მათმა სითეთრემ და სილამაზემ გააკვირვა ისინი. ეტყობოდა, ეს ფეხები, გუთნის უკან დევნით ბელტის სათელად არ იყვნენ გაჩენილნი, თუმცა ტანსაცმელი გლეხკაცისას უგავდა. რაკი შეატყვეს, რომ იგი ამათ ვერ ამჩნევდა, მღვდელმა თავის ამხანაგებს ანიშნა, კლდეს მოჰფარებოდნენ. იქიდან ხარბი ცნობისმოყვარეობით თვალყურის დევნება დაუწყეს. ამ საყურადღებო უცნობს იაფუნჯის მსგავსი მოკლე რალაც და ჟღალი მაუდის შარვალი ეცვა, ზევიდან თეთრი ქამარი ჰქონდა შემორტყმული და ჟღალი ქუდი ეხურა. მუხლებს ზევით აკარწახებული შარვალი თეთრი მარმარილოსაგან ნაქანდაკევის მსგავს წვივებს უჩენდა. მშვენიერი ფეხების ბანა რომ გაათავა, ქუდიდან პირსახოცის მაგიერ ხელსახოცი გამოიღო, თმები აიქნია და პირისახე გამოაჩინა. მისმა მშვენიერებამ ყველანი გააოცა და თვითონ კარდენიომაც კი ჩუმად უთხრა მღვდელს:

— რადგან ეს ლუსინდა არ არის, ამიტომ ამქვეყნიერი არსებაც არ უნდა იყოს.

ამასობაში მშვენიერმა ჰაბუტმა ქუდი მოიხადა და თავის ქნევით ისეთი მშვენიერი თმები გაშალა, რომ თვითონ მზის სხივებსაც შეშურდებოდა. ახლა კი მეგობრებისათვის ცხადი შეიქნა, რომ ეს გლეხი ქალი იყო და მასთან ისეთი მშვენიერი, რომლის ულამაზესი არამცთუ მათ. კარდენიოსაც არ ენახა ჭერ, ლუსინდა რომ არ ცნობებოდა. შემდეგში თვითონ კარდენიო არწმუნებდა მათ, რომ მარტო ჩემს სატრფოს შეეძლო ამ უცნობ ქალთან მე-

ტოქეობის განწევანო. მისი გომელი ქეოა თმა აოათუ მარტო ბე-
კებზე ეყარა, არამედ ხშირი ტალღებით მთლად ფოოავდა მას
და მთელი ტანიდან მხოლოდ ფეხებიდა რჩებოდა საინარი. მშვე-
ნიერი თითები სავარცხლის მაგივრობას უწევდნენ და ამჟამად
სწორედ თითებით თმის ვარცხნაში იყო გართული. თუ მისი ფე-
ხები წყალში ბროლად მოჩანდნენ, ახლა თითები თმების ტალღებ-
ში მგორავ თოვლის ქულებს ემსგავსებოდნენ. ყველაფერმა ამან
ჩვენს მგზავრებს შეფრფინვა და აღტაცება გაუოკრეცა და თავიანთი
საფარი დაატოვებინა. ამ მოძრაობით გამოღებული ხმაურობა რომ
გაიგონა, მშვენიერმა ქალმა მოიხედა, თვალებიდან თმა გადაიწია
და, სამი უცნობი კაცის დანახვით, შეშინებულმა ტანისამოსის
ბოლჩას ხელი დასტაცა და თავმოგლეჯილი გაიქცა, მაგრამ ნაზმა
ფეხებმა წვეტიანი ქვით მოფენილ გზას დიდხანს ვერ გაუ-
ძლეს, ექვსიოდე ნაბიჯის შემდეგ საბრალო ქალი ძირს დაეცა.
ჩვენი მეგობრები მისაშველებლად მიცივიდნენ და მღვდელმა
საჩქაროდ უთხრა:

— ქალბატონო, ვინც უნდა იყოთ, გვერწმუნეთ ჩვენი ნუ გე-
შინიათ; ჩვენი განზრახვა მხოლოდ ის არის, რითაც კი შეგვიძლია
სამსახური გაგიწიოთ. გაქცევას ნუ იფიქრებთ: მაგის ნებას აღარც
თქვენი ფეხები გაძლევენ და არც ჩვენ მოგცემთ.

აღღვებულ და შემკრთალ ტურფას ხმა ჩაუწყდა და გაქვა-
ვებულებით ადგილიდან ვეღარ დაიძრა. მაშინ ისინი უფრო მიუღ-
ახლოვდნენ, მღვდელმა ხელი გამოართვა და კვლავ უთხრა:

— რასაც თქვენი ტანისამოსი გიმაღავდათ, ის თქვენმა თმებმა
გამოაჟღავნეს. ჩვენთვის ცხადი შეიქნა, რომ ამ უდაბნოს სიღრმე-
ში მარტო წამიერ ჟინს არ გამოუტაცნიხართ მაგ თქვენთვის
უკადრისი ტანსაცმელით; ჩვენს თავს ბედნიერად ვთვლით, რომ
აქ გიპოვნეთ, მზადა ვართ რჩევით მაინც გემსახუროთ, თუ მწუხა-
რების განსაკურნ წამალს ვერას ვიპოვით თქვენთვის. იცოდეთ.
ვიდრე ადამიანს სული უდგას, ქვეყანაზე ისეთი ჰირი არ მოიპოვე-
ბა, რომ წმინდა გულით ნათქვამი რჩევა არ მოისმინოს. დამშვიდ-
დით, ჩემო ტურფა ქალბატონო, ანუ ტურფა ბატონო, ანუ ვინც
გინდა იყოთ, სულ ერთია; ჩვენმა დანახვამ რომ შიში დაგმართათ—
მოიშორეთ და, რაც გულზე დარდი გაწევთ, ყველაფერი გულახ-
დით გვიამბეთ. დარწმუნებული იყავით. რომ ჩვენ ყველა და თი-
თოეული ჩვენგანი მზადაა. რითაც კი შეუძლია ტანჯვა შეგიმსუ-
ბუქოთ!

ტანისამოსშეცვლილი მშვენიერი ასული მოხიბლულებით იდგა
ხმამოუღებლად და იმ გოცებულები სახით უცქეროდა მასთან მო-

საუბრე მღვდელს, რა გაოცებითაც გლახი ბიჭი უცქერის რამე იშვიათს, უნახავ საგანს და მღვდელმა ხელმეორედ რომ მისადმი კეთილი სურვილების რწმუნება დაუწყო. სიტყვა გააწყვეტინა და უთხრა:

— თუ ამ უდაბურმა მთებმა უცხო თვალთაგან ვერ დამიფარეს და ჩამოშლილმა თმამ გამცა, მაშ ტყუილია იქნება ჩემგან გადასხვაფერებით იმისი თქმა, რასაც მხოლოდ ზრდილობის გამო თუ დაიჯერებენ და არა სხვა რაიმე მიზეზით. თუ ასეა, მაშ ნება მიბოძეთ, ბატონებო, ყურადღებისათვის მადლობა მოგახსენოთ, რაც მაიძულებს ყველაფერი მოგახსენოთ, რაც გსურთ. უნდა გავიცუდეთ, რომ მეშინია, ვაითუ ჩემი უბედურების ამბავმა თქვენზე მძიმე შთაბეჭდილება მოახდინოს, იმიტომ, რომ ვერც რასმე წამალს და ვერც ნუგეშს ჩემთვის ვერას იპოვით. მაგრამ, რომ ყმაწვილმა, ტანისამოსგამოცვლილმა და ამ მთებში მოხეტიალე ქალმა არაფერი ექვი არ აღძრას თქვენში და ქალის პატიოსნება არ დამიძრახოს. მზად ვარ გვიამბოთ, რის დაფარვაც მინდოდა.

ეს სიტყვები დაუსვენებლივ წარმოთქვა და ისე ლაზათიანად, ისეთი მშვენიერი ხმით, რომ ჩვენი მეგობრები მისმა ჰკუამ ისე მოხიბლა, როგორც წინათ მისმა სახის სილამაზემ. კვლავ დახმარება აღუთქვეს და გულმოდგინედ სთხოვეს. დანაპირები ჩქარა ეამბნა. ქალმა ბევრი არ ათხოვნინა, ფეხსაცმელი ჩაიცვა, თმები აიკრიფა, ერთ ლოდზე დაჯდა. გარს სამი მსმენელი შემოისხა, ძალა დაატანა თავს — მოზღვავებული ცრემლები არ წამოსკდომოდა და დინჯი, ჟღეროვანი ხმით თავისი ცხოვრების სამწუხარო ამბავი დაიწყო.

„ჩვენს მეზობლად მდებარე ანდალუზიაში ერთი პატარა ქალაქია, და იმ ქალაქის სახელით ერთი ჰერცოგი იწოდება, რის გამო იგი ესპანეთის დიდებულთა შორის ირიცხება. * იმ ჰერცოგს ვაჟიშვილი ჰყავს: უფროსი, მისი საბატონოს მემკვიდრე, უეჭველია. მისი დიდ ღირსებათა მემკვიდრეც არის; ხოლო უმცროსი კი, არ ვიცი, ღმერთმანი, სხვას რას დაიმკვიდრებს, თუ არა განელონის ვერაგობას და ველიდოს გამცემლობას, ჩემი მშობლები იმ ჰერცოგის ვასალები არიან. დაბალი ჩამომავლობისანი, მაგრამ ისეთი სიმდიდრე აქვთ, რომ თუ ბუნებითი მორკმულობა ქვეყნიური საუნჯის — ფულის თანაბრად ფასობს. მაშინ, მგონია, სანატრილი აღარა ექნებოდათ რა და მეც იმ უფსკრულში ჩავარდნისა არ შემეშინდებოდა, რა უფსკრულის ნაპირზედაც ახლა ვდგავარ. ჩემი უბედურება ის არის, რომ დიდი შთამომავლობის ქალი არა ვარ. მართალია, ჩემი მშობლების შთამომავლობა ისეთი დაბალი არ

არის, რომ მათ არცხვენდეს, მაგრამ არც ისეთი მაღალია, რომ; რაც უბედურება თავს დამატყდა, იმის მიზეზად ის არ ჩავთვალო. ისინი მიწის მუშები არიან, და როგორც იტყვიან, ძველი ქრისტიანები და ოჯახიშვილები, მაგრამ წმინდა ესპანური სისხლი კი უდგათ ძარღვებში; ამასთანაც მათმა სიმდიდრემ და უხვმაცხოვრებამ თანდათან მოუპოვეს მათ იდალგოს წოდება და თითქმის კაბალერობაც. მაგრამ თავის უდიდეს სიმდიდრედ და პატივად ისინი მე მხლიდნენ — ერთადერთ თავიანთ მემკვიდრეს და ფუფუნებაში მზრდიდნენ. ვეჭვობ, თუ ვისმე ისე ეფუფუნებინოს თავისი შვილი. მე მათთვის სარკე ვიყავ, რომელშიაც თავიანთ თავს შესტრფიალებდნენ, თავიანთ სიბერის ყავარჯნად მე მთვლიდნენ, მათი ფიქრების საგანი, მათი მოქმედების მიზანი მე ვიყავ; ჩემი ფიქრები და მოქმედებაც მათი თანამოზიარე იყო და ამით ვუხდიდი ჩემს კეთილ მშობლებს ჩემდამი სიყვარულის სამაგიეროს. რაკი მათი გული ჩემს გამგეობაში იყო, მათ სიმდიდრესაც ჩემს ნებად განვაგებდი. ჩემს ნებაზე ვიჭერდი და ვითხოვდი მოსამსახურეთ. რაც ითესებოდა და რაც იმკებოდა, მისი ანგარიშიც მე მეჭირა. ზეთის საქაჩეები, საწნახელი, წვრილი და მსხვილი ფარები, ფუტკარი, ერთი სიტყვით, ყველა ის ქონება, რაც კი მდიდარ მეურნეს შეჰფეროდა სულ ჩემს განკარგულებაში იყო. მე ვიყავ ჩვენი ოჯახის სახლთუხუცესიცა და ქალბატონიც, ყველა საქმეს ისეთი მზრუნველობით და ისეთი სიამოვნებით ვასრულებდი, რომ ამას სიტყვებით ვერ გადმოგცემთ. მეურნეობის საქმეს რომ მოვრჩებოდი, მუშებსა და მოსამსახურეთ რომ თადარიგს მივცემდი. მერე, რაც ამას დრო გადამრჩებოდა, კერვასა და ყაისნაღს ვახმარებდი, ხანაც ჯარაზე ვართავდი და როცა საქმე მომწყინდებოდა. კარგს რასმე წიგნს ვკითხულობდი, ან ქნარზე ვუკრავდი; გამოცდილებით გავიგე, რომ ადამიანისათვის მუსიკა ჩინებული დასვენებაა, დალილ გულს შვებას აძლევს და გონებას ასვენებს. მშობლების პერქვეშ ასე ვცხოვრობდი და თუ ამაზე გრძლად გიამბოვებთ, იმიტომ კი არ მომსვლია, ჩემი სიმდიდრე დამეკვებნა, მხოლოდ მინდოდა თქვენთვის დამენახებინა: ჩემი ნებით მოხდა თუ არა, რომ ის ფუფუნება დავთმე და ამ საცოდავ მდგომარეობაში ჩავვარდი.

„გამოვიდა, რომ მთელ დროს საქმეში ამაოდ ვატარებდი; ამაოდ ვცხოვრობდი მონაზონივით ოთხ კედელში განმარტოებით; ამაოდ მეგონა, ჩემს შინაურებს გარდა არავინ მხედავდა, კვირაუქმეობით ეკლესიაშიც კი დედაჩემს ან მოახლეებს ადრიანად მივყვებოდი ხოლმე და ისეთ სქელ პირბადის აფიფარებდი. რომ

ფეხს რაზედაც ვადგამდი, იმ დედამიწის ნაკრის მეტს ვერას ვხედავდი. მაგრამ მაინც სიყვარულის თვალმა, ან უკეთ რომ ვთქვა, უსაქმობის თვალმა, ფოცხვრის თვალზე უფრო გამკვერეტმა, დამღუპაქერცოგის უმცროსმა შვილმა დონ ფერნანდომ მნახა და მიჯნურობა, უკანდევნა დამიწყო“.

ფერნანდოს ხსენებაზე კარდენიოს უცებ სახე შეეცვალა და ისეთმა კანკალმა აიტანა და მღვღვარება დაეტყო, რომ მღვღელნი და დალაქმა იფიქრეს, ალბათ თავისმა ჩვეულებრივმა სიშმაგენ ჰოუარაო, რადგან მათ იცოდნენ, რომ დროდადრო მას ასეთი ზნე სჭირდა, მაგრამ კარდენიოს ოფლს ასხამდა, კანკალებდა: „ლაგიდან არ იძვროდა და მშვენიერ ქალს თვალს არ აშორებდა: იგი მიხვდა, ვინც იყო ის ქალი. უცნობმა ქალმა მას ყურადღება არ მიაქცია და თავისი ამბავი განაგრძო:

„მომკრა თუ არა იმ კაცმა თვალი, საშინელი სიყვარული იგრძნო, რომელიც მალე კიდევ დამიმტკიცა. მაგრამ ეს ჩემი უბედურების ამბავი რომ ჩქარა დავასრულო, იმაზე არას ვიტყვი, თუ რა ხერხებს ხმარობდა თავისი სიყვარული გამოეცხადებინა ჩემთვის. მოსამსახურეებს ქრთამავდა, ჩემს მშობლებს საჩუქრებს უგზავნიდა, ჩვენს ქუჩაში დღისით დღესასწაულებს მართავდა და დამით სერენადებით არავის აძინებდა. უჩინარი გზით ათას სამიჯნურო ბარათებს მიგზავნიდა და ამ ბარათებში აღთქმა და ფიცი მეტი იყო, ვიდრე სიტყვა. ყველა ეს უფრო მამწვარებდა და მოსისხლე მტერივით მაძულებდა მას. ეს მიტომ კი არ მომდიოდა, რომ მის ღირსებას ვერ ვხედავდი, ან მისი სიყვარული ჩემთვის უკადრისად ჰიმაჩნდა, პირიქით, მომწონდა კიდევ, არ ვიცი კი რად, რომ ასეთი ბრწყინვალე კაბუკი მეტრფოდა და მის მოწერილ ბარათებში ჩემს ქებას დიახ, რომ სიამოვნებით ვკითხულობდი. რა გაეწყობა? ჩვენ, ქალებს, რაც უნდა გონჯები ვიყვეთ, ძალიან გვესიამოვნება, როდესაც ლამაზებს გვიძახიან. მაგრამ ჩემმა სიფრთხილემ და მშობლების რჩევამ შემინახა, რომ არ დავყევი მის აღთქმას და სურვილს. ჩემი მშობლები დონ ფერნანდოს წადილს ჩქარა მიხვდნენ, და არცთუ ძალიან ისა ჰფარავდა თავის გულისთქმას. მშობლები სულ იმას ჩამჩიჩინებდნენ, რომ მათი ბედნიერება, მშვილობა და პატივი ჩემი კარგი სახელი იყო და ჩემსა და დონ ფერნანდოს შუა მდებარე მანძილის გათვალისწინება იყო საჭირო, რომ დავრწმუნებულიყავ, თუ მისი წადილი, თუმცა ბევრსაც იფიცავდა. წმინდა წყლისა არ იყო. მშობლები მეუბნებოდნენ, თუ მას დაჟინებულს ჩემს დევნას მოვაშლევივინებდი, ახლავ ჩვარს გადამწერდნენ—ვისზედაც კი მოვისურვებდი. ვინდ ჩვენი ქალაქელი ყოფილიყო

საქმრო, გინდ სხვა მხრიდახ. ისეთი ქონების პატრონებს ამის აღსრულება არც გაუჭირდებოდათ, მით უფრო, მათ სიმდიდრესა და ჩემს კარგ სახელზე ყველგან ხმა იყო გავარდნილი. ყველა ეს სიმტკიცეს აძლევდა ჩემს გადაწყვეტილებას — პასუხი არ გამეცა დონ ფერნანდოსათვის, მცირე იმედიც არ მეგრძნობინებინა მისთვის, რომ როდისმე მაინც მივყვებოდი მის გულისთქმას.

„მაგრამ ყველა ამით მას გულის წადილი უფრო აღგზნებოდა. გულის წადილს ვამბობ იმიტომ, რომ ეს მის ყალბ სიყვარულს უფრო ახასიათებს. მისი სიყვარული რომ ნამდვილი ყოფილიყო. ახლა მე აქ ვერ მნახავდით. ბოლოს როგორღაც გაიგო, რომ ჩემმა შობილებმა საჩქაროდ გათხოვება დამიპირეს, რა არის მფარველი გაეჩინათ ჩემთვის, მისგან უშიშარი ცყოფილიყავ და მისთვისაც ჩემი დასაკუთრების იმედი მოესპოთ. ამ აზვავმა, ან იქნებ ეკვმა. რომ შესაძლო იყო ასე მომხდარიყო. მას ის ჩაადენინა, რასაც ახლა გიამბობთ. ერთხელ ღამით, როდესაც მე და ჩემი მოახლე ჩემს საწოლ ოთახში მარტონი დაერჩით და ყველა კარი უმაღვე გვექონდა ჩაკეტილი, რომ საკორაოდ მიზეზი არავისთვის მიგვეცა. უცებ... წარმოიდგინეთ, რა ელდა მეცა და რარიგად გამაოცა. რომ დონ ფერნანდო უცებ ჩემ წინ გაჩნდა. მხოლოდ ღმერთმა უწყის, როგორ შემოსულიყო, რადგან სიფრთხილის თადარიგი ყოველმხრივ დაკერილი მქონდა. ერთ წამს გაოცებისა და რისხვისაგან თვალთ დამიბნელდა და ხმაც ჩამიწყდა, დაყვირებაც რომ მდომებოდა, ვერ მოვასწრებდი, რადგან იმწამსვე მომხვია ხელი. შიშისა და აღელვებისაგან მოგერიება ვერ შევიძელ, ისეთი ფიცი და დარწმუნება დამიწყო, ახლა რომ მოვიგონებ, მხოლოდ ის მაკვირვებს. საიდან არის ის უძლეველი ძალა, სიცრუეს რომ უტყუარ ჰეშმარიტებად გვაჩვენებს ხოლმე? თავის სიტყვებს ცრემლით აზავებდა და თავის აღთქმას ოხერით უმატებდა ძალას. მე საბრალომ, გამოუცდელმა. უმწეო ქალმა, თვითონაც არ ვიცი, როგორ მოხდა, რომ თანდათან ვირწმუნე, რასაც ის მატყუარა მეუბნებოდა; აქამდისაც მიკვირს, როგორ ჩქარა გამიიტაცა მისმა ყოფამ. თუმცა პირველში ჩემს თავს იმის მეტს ნებას არ ვაძლევდი. რომ მხოლოდ მებრალეობდა მწუხარებისა და თვალთმაქცური ცრემლების გამო. შიშმა რომ გამიარა, თამამად ვუთხარ: „მძვინვარე ლომს რომ ვეჭვირო ახლა თავის ბრკყალებში, სწორედ ისე. როგორც ახლა თქვენ ვიკერივართ, და რომ იმისაგან გათავისუფლება სხებერ არ შემეძლოს, თუ არ ჩემი ქალწულების დათმობით. მერწმუნეთ, ამაზე თანხმობა ისევე ძნელი იქნებოდა ჩემთვის, როგორც დროთა ვითარებაში მომხდარის უკანგამობრუნება არის

შეუძლებელი. თუ ჩემი ხორცი ახლა თქვენს ხელთ არის, სული მაინც ჩემს ხელთ რჩება და მხოლოდ ჩემი სინდისის ჩაძახილს ემორჩილება, და რომ იგი ძალიან განსხვავებულია თქვენის. სინდისისაგან, ამას დაინახავთ, თუ ძალადობას მოინდომებთ. თქვენს ხელში ვარ, მაგრამ, კი მონა არა ვარ თქვენი და თქვენი დიდი შთამომავლობა თქვენი უფლება როდია—ჩემი მდაბიო გვარი გააუპატიუროთ. მე, უბრალო ქალს, შეიძლება, იმდენადვე მქონდეს საკუთარი ღირსების გრძნობა, რამდენიც თქვენა გაქვთ. თქვენი დიდკაცობა და სიმდიდრე ჩემთვის არა რა არის; თქვენი სიტყვები ვერ მომატყუებენ და თქვენი ცრემლები ვერ მომილობენ გულს მაგრამ ჩემმა მშობლებმა ჩემი სურვილის წინააღმდეგ რომ თქვენზე მომითითონ, ვითარცა მომავალ მეუღლეზე, მაშინ, თუკი ამით ჩემს კარგ სახელს ჩირჭი არ მოეცება, მე მათ ნებას ხმაამოუღებლივ დავმორჩილებოდი, სამუდამოდ მისი აღმასრულებელი დავრჩებოდი და ჩემი ნებით გიძღვნიდით იმას, რაც ახლა ძალით გინდათ წამართვათ. გეფიცებით, ჩემი გული მარტო ჩემს კანონიერ ქმარს ეკუთვნის“. „თუ მაგის მეტი საჭირო არა არის რა, — შეჰყვირა უპატიოსნოდ და მაცუტურმა კაბალერომ, — მაშ, აი ჩემი ხელი. კამომართვი! შენია იგი, ღვთაებრივო ღოროთეა! (ეს სახელი მქვია მე უბედურს), — მე შენი მეუღლე ვარ და ამ ფიცის მოწმედ შენაარს ვუხმობ, რომლისაგანაც არაფერი დაიფარება. და აი კიდევ — წინ რომ გვისვენია, ამ ღვთისმშობლის ხატს“.

კარდენიომ რომ ღოროთეას სახელი გაიგონა, კვლავ სიშმაგე აეშალა და ახლა იმ ექვებში სრულებით დარწმუნდა, რაც პირველად ამ მშვენიერი უცნობი ქალის შესახებ დაებადა. რომ ამბავი არ შეეწყვეტინებინა, რომლის დასასრულს წინაღვე მიხვედრილიყო, კარდენიომ მხოლოდ ეს უთხრა ქალს:

— მაშ, თქვენ, ქალბატონო, ღოროთეა გქვიათ? ერთ ღოროთეაზე მე ცოტა რამ მაქვს გაგებული; და იმ ღოროთეას სვე-ბედი თქვენსას ძალიან მიემსავლება. გთხოვთ, განაგრძოთ თქვენი ამბავი. დრო მოვა, მეც ისეთ რასმეს გიამბობთ, რომ იმდენადვე გული ზოგიკლათ, რამდენადაც ვაგაოცოთ კიდევ.

ეს რომ მოისმინა ღოროთეამ, შეხედა, მერე მისი ძონძები ჩაათვალიერა და სთხოვა ახლავე ეამბნა, რაც მის შესახებ იცოდა. ..ბედმა მარტო ისლა დამიტოვა, დაუმატა მან, რომ შემიძლია. ახალი რამ კვეთება ვაქცაუტურად და გულგრილად ავიტანო. დარწმუნებული ვარ, აღარაფერს შეუძლია ჩემს უბედურებას მიუმატოს რამე“.

— ახლავ ვეტყვოდით, რასაც ვფიქრობ. — მიუგო კარდენიომ. —

რომ ჩემი ფიქრების სინამდვილეში დარწმუნებული ვიყო; მაგრამ ჩემთვის იმის სათქმელად დრო არ დამდგარა, რის ცოდნაც ჯერ თქვენთვის აგრე რიგად საჭირო არ არის.

— არ ავიხირდებით, — უთხრა დოროთეამ, — და ისევ ჩემს ამბავს დაუბრუნდები. დონ ფერნანდომ ჩემს ოთახში დასვენებულს ღვთისმშობლის ხატს წაავლო ხელი და იმაზე დამიფიცა, რომ ცოლად შემირთავდა. ამ ფიცამდისვე მოვავიწყებ, რომ მისგან მღაბიო ქალის შერთვა მისი მამის, ჰერცოგის, საშინელ წყრომას გამოიწვევდა; ვურჩიე, გატაცებას ნუ აპყვებოდა, ჩემი სილამაზე გასამართლებელ საბუთად არ გამოადგებოდა. ისიცა ვთხოვე, თუ მართლა ჩემი სიკეთე უნდოდა, დამხსნოდა—ისეთ კაცს მივთხოვდებოდი, შთამომავლობით და მდგომარეობით ჩემი ფარდი ყოფილიყო. ბოლოს ისიც მოვავიწყებ, რომ უთანასწორო შეუღლება, უმეტეს ნაწილად, შეურჩეველი ბედნიერების ნაცვლად მსწრაფწარმავალი დატკბობით თავდება-მეთქი. ყველა ეს და კიდევ ბევრიც სხვა, — ახლა ყველა სად მესხომება, — მაშინვე ვუთხარ, მაგრამ დონ ფერნანდოს თავისი წადილი ვერ დავაშლევინე, როგორც ვერავითარი მოვახშის პირობა ვერ დააშლევინებს იმ ვალის ამღებს. ვინც ვალს იმ განზრახვით იღებს, რომ სულაც აღარ გადაიხადოს. მაგრამ თანაც ჩემს თავს ვუთხარ: „მე ხომ არ ვიქნები პირველი ქალი, რომ ასეთი ბედი მერგოს-მეთქი, და არც დონ ფერნანდო იქნება პირველი კაცი, ქალის სილამაზემ რომ გაიტაცოს-მეთქი; განა თავისზე დაბალი შთამომავლის ქალი ამის მეტს აღარავის შეურთავს-მეთქი? რაკი ქვეყნის ჩვეულების შეცვლა ჩემს ხელთ არ არის, ჩემგან სიგიჟე არ იქნება, კარზემომდგარ ბედს ხელი ვკრამ-მეთქი“. ასე ვფიქრობდი: „დონ ფერნანდოს სიყვარული ვნებათა დაკმაყოფილების შემდეგ კიდევ რომ განელდეს, მის ცოლად ხომ მაინც დავრჩები-მეთქი, და თუ უარი ვუთხარ, ხომ უეჭველია. აღარას დაერიდება, სინდისს გადაუდგება, ძალას მოიხმარებს და მაშინ ხომ გაუპატიურებული დავრჩები. ისიც კი აღარ შემეძლება. როგორც სრულებით უდანაშაულომ, თავი გავიმართლო-მეთქი. ჩემს მშობლებს როგორ დავაჯერებ, რომ ჩემს უნებურად საწოლ ოთახში კაცი შემომივიარდა?“ ყველა ამან სწრაფად გამიარა თავში: მაგრამ იქნება ამასაც არ ექნა რა, თუ დონ ფერნანდოს ფიცით არ ავევსე, თვალებიდან ცრემლი ნაკადულად არა სდენოდა და ამასთანაც ისეთი გარეგნობისა არა ყოფილიყო, რომ ცივი გულის ჰატრონ ქალსაც კი გაიტაცებდა. წინააღმდეგობა ვეღარ შევიძულ. მოახლეს დავუძახე, რომ მის ფიცს მოწმედ დასწრებოდა, რადგან სხვა მოწმე ზენაარსის მეტი არავინ იყო. ფიცისგამტეხმა მოახ-

ლის წინ ფიცი და აღთქმა წარბმეუხრელად გაიმეორა, და წარბ-
მეუხრელადვე სიწმინდე შეგინებულჰყო, ცისა და დედამიწის მეხის
კვეთება დაიტეხა თავს, თუ ფიცს გასტეხდა. თვალები კვლავ
ცრემლით აევსო, უფრო მაგრად მომხვია ხელი და იმ ხვევნისაგან
დაღწევის ღონე აღარა მქონდა. მოახლე ოთახიდან გავიდა და ჩე-
მი შერცხვენისა და მისი ღალატისა და ვერაგობის საქმეც აღს-
რულდა.

„ჩემი სიცოცხლის ბედითი ღამე ისე ჩქარა არ თენდებოდა,
როგორც ვეჭვობ, დონ ფერნანდოს სურდა. ხომ ისეა: როდესაც
ადამიანი თავის უწმინდურ სურვილს ისრულებს, ახალი სურვი-
ლები ებადება — ის ადგილი ჩქარა დასტოვოს, სადაც სურვილი
აისრულა. მე მაინც ისე მეჩვენა, დონ ფერნანდოს წასასვლელად
აჩქარებულ მზადებას რომ ვუტყუროდი. გათენებამდისვე გაისტუმ-
რა იგი, ჩემთან რომ შემოეშვა, იმავ მოახლემ. გამომშვიდობები-
სას მთხოვდა, თითქოს კი ნაკლები გრძნობით, დამშვიდებული
ვყოფილიყავ, მის აღთქმაზე დაიმედებული და, რომ თავის სიტყ-
ვისთვის ვითომდა ძალა მიეცა, ჯიბიდან ძვირფასი ბეჭედი ამოიღო
და თითზე გამიკეთა. ბოლოს ერთმანეთს განვშორდით და არ ვი-
ცი, ღმერთმანი, მწუხარე ვიყავით მაშინ, თუ მხიარული. მხოლოდ
ის მახსოვს — მეტად მრცხვენოდა და ვწუხდი, ჩემი თავისა აღარა
გამეგებოდა რა, იმასაც კი ვერ ვახერხებდი, მოახლისთვის საყვე-
დური მეთქვა, ჩემს ოთახში ასე ვერაგულად დონ ფერნანდოს და-
ძალვისათვის; — მოაზრება ვერ შემეძლო მაშინ, ყველა ეს ჩემს სა-
ბედნიეროდ მოხდა, თუ საუბედუროდ. მხოლოდ დონ ფერნანდოს
ის ვუთხარ, რომ ამიერიდან შენ გეკუთვნი-მეთქი და, ვიდრე ჩვენს
ქორწინებაზე მშობლების დათანხმებას მოახერხებდა, რა გზითაც
ამაღამ მოხვედი, იმავ გზით ყოველღამ შეგიძლიან მოხვიდე-მეთქი.
მაგრამ ერთხელ კი მეჩვენა კიდევ და იმის შემდეგ აღარ დამნახვე-
ბია. აღარც ქუჩაში სადმე შემხვედრია, არც სახლში, არც ეკლე-
სიაში და მის ამაოდ მოლოდინში მთელი ერთი ტანჯვის თვე გა-
ვატარე, თან ისიც ვიცოდი, დონ ფერნანდო არსად იყო წასული
და მთელ დროს თავის საყვარელ ნადირობაში ატარებდა.

„ვიმ, ღმერთო, რარიგ გრძელდებოდა ის დღეები, და ყველა
წამი რარიგ მწარე იყო ჩემთვის. პირველში მხოლოდ ეჭვი შემი-
ვიდა, მაგრამ მალე მის აღთქმაში რწმენა სულ დავკარგე. მაშინ
ჩემს მოახლეს ყვედრება დავუწყე, და რომ მშობლები არ ამეშფო-
თებინა, მათთვის ჩემი დარდი არ შემემჩნევიებინა. იძულებული
არ გავმხდარიყავ, ჩემი მწუხარება მათთვის გამემჟღავნებინა, რაც
კი ღონე მქონდა, თვალებში მოზღვავებულ ცრემლებს ვიკაეებდი.

ამ არაბუნებრივ ძღვოთარეობას დიდხანს კერ გავუძლებდი. ის წამიც დადგა, რომ მოთმინება მთლად დამეძრითა, გონება დამიღუმდა და ჩემი შერცხვენაც უნდა გამომეკლავნებულიყო. ჩემამდის ამბავმა მოაღწია, რომ ღონ ფერნანდომ მდიდარი და წარჩინებული გვარის ქალი შეირთო ცოლად; ძალიან ლამაზი, მაგრამ არცთუ იმდენად მდიდარი, რომ ასეთი საქმროს შოვნა თავისი მზითვისათვის დაებრალეზინა. ამბობენ, იმ ქალს ლუსინდა ჰქვიანო დ. ღონ ფერნანდოსთან მისი ჯვრისწერის დროს რალაც უცნაური ამბავი მოხდაო“.

ლუსინდას სახელი რომ გაიგონა, კარდენიომ მხოლოდ მხრე-ზი აიტოკა, წარბები ჩამოუშვა, ტუჩებს კენეტა დაუწყო, მაგრამ ამითაც ვერ შეიმაგრა თავი და თვალებიდან ჩქარა ცრემლებიც წამოსკდა. ხოლო დოროთეამ თავისი ამბავი მაინც არ შეწყვიტა და განაგრძობდა:

„ეს სამწუხარო ახალი ამბავი მალე გავიგე და მის მაგიერ, რომ იქვე გავქვავებულიყავ, რალაც ისეთი სიშმაგე დამემართა. გული ცოფითა და ბრაზით ამენთო, კინალამ ქუჩაში არ გამოვვარდი და ის საზარელი ღალატი, რის მსხვერპლად გახდომა მარგუნა ბედმა, ქალაქის მოედანზე საჯაროდ არ გამოვაცხადე, მაგრამ სხვა აზრმაც გამიელვა თავში და სიშმაგე იმან დამიცხრო; ის აზრი მეორე დამესვე შევასრულე. ჩემი საშინელი და სამწუხარო ამბავი ერთ ჩვენს მწყემს ბიჰს გავანდე, ეს ძონძები მოვატანიინე, ჩავიცვი და იქ დავაპირე წასვლა, სადაც, იმედი მქონდა ჩემს დამღუპველს შევხვდებოდი. მწყემსს ვთხოვე თან გამომყოლოდა, მან ამ განედულებისთვის და ურიგო ქცევისათვის ცოტა დამტუქსა, მაგრამ რაკი ვერა გააწყო რა, გამოყოლაზე დამთანხმდა, თუნდა ჯანდაბა-შიაც წავსულიყავ. იმ წამში ამ ჩემს ტილოს პარკში ყველა მოულოდნელი შემთხვევისთვის ზოგი რამ ტანისამოსი და ფული ჩავიდე და დიდი სიფრთხილით, ხმისამოუღებლად, რალაც ბოროტის მომასწავებელი წინაგრძობით აღელვებულმა, მოღალატე მოახლის გაუფრთხილებლად, ჩემი სახლი დავტოვე და მარტო ის მწყემსი ბიჰი წავიტანე. ქვეითი მივდიოდი, მაგრამ ქალაქში ჩქარა ჩასვლის სურვილმა თითქოს ფრთები შემასხა და იმას ვეშურებოდი, რომ. თუ ფიცისგამტეხ ღონ ფერნანდოს თავისი დანაშაულის გზაზე ვერ გადაველობებოდი, ის მაინც მექნა, მეკითხა მისთვის — ახლა იგი თავის თავს რა თვალთ უცქეროდა. მესამე დღეს ქალაქს რომ ჩაველ, მაშინვე ის ვიკითხე, ლუსინდა სად ცხოვრობდა. პირველ კითხვაზევე პასუხად, რაც მინდოდა, იმაზე მეტი შევიტყვე. ვისაც ვიკითხე, იმ კაცმა ჩემი რაყიფის სახლი მაჩვენა და ყველაფერი

დაწერილებით მიაბბო, ოაც ლუსინდას ჯერისწერის დროს მომ-
ხდარიყო. შევიტყვე, რომ ლუსინდამ ჯერისწერის ყამს მღვდლის
კითხვაზე „ჰო“ წარმოთქვა დონ ფერნანდოსთან შეუღლებისათვის,
მაგრამ მაშინვე დაეცა და დიდხანს გულშეწუხებული იყო. როდესაც
ქმარი მივარდა და კაბას უხსნიდა, უბეში ბარათი უპოვნა, რაშიც
დონ ფერნანდოს წერდა, რომ იმის ცოლად ყოფნა არ შეეძლო, რად-
გან კარდენიოს ცოლი იყო უყვე. პატიოსანი ყმაწვილი კაცისა, იმავე
ქალაქის მცხოვრებისა, სადაურიც ლუსინდა იყო, და რომ მან ის
ბედითი „ჰო“ მშობლების ნების თანახმად წარმოთქვა. სხვათა
შორის, იგი წერდა, რომ გადაწყვეტილი ჰქონდა, ჯერისწერის შემ-
დეგ თავი მოეკლა, რადგან ამას გარემოება აიძულებდა. ეს მისი
განზრახვა იმით მტკიცდებოდა, რომ უბეში დამალული ხანჯალიც
უპოვნეს. შეურაცხყოფილი და გაცრუებული დონ ფერნანდო ეცა.
თურმე, თავის ცოლს, რომ მისი ნაპოვნი ხანჯლით გულშეღონებუ-
ლისთვისვე გაეგმირა გული, მაგრამ ლუსინდას მშობლებსა და სხვა
დამსწრეთ არ გაეშვათ. ამბობენ, დონ ფერნანდო, თურმე, თავის
საცოლეს სახლიდან მაშინვე გავარდნილა, ლუსინდა კი მეორე დღეს
მოსულა გონზე და თავის მშობლებისათვის უამბნია. თუ კარდე-
ნიოს კანონიერ ცოლად როგორ შეიქნა იგი. ესეც თქვეს კიდევ, —
განაგრძობდა დოროთეა, — ვითომც კარდენიოც დასწრებია იმ
ჯერისწერას და, როდესაც თავისი საცოლე სხვაზე ჯვარდაწერილი
უნახავს, რასაც იგი არ მოელოდა, უბედურს სასოწარკვეთი-
ლებით ქალაქი დაუტოვებია და წერილი დაუგდია, სადაც ლუ-
სინდას წყევლიდა, თურმე, და წერდა: ველარასოდეს ველარ მნა-
ხავო... მთელ ქალაქში ყველანი ამაზე ლაპარაკობდნენ თურმე...
მაგრამ, როცა მამის სახლიდან ლუსინდას გაპარვა და ქალაქიდანაც
ჰაქცევა შეიტყვეს, მაშინ უფრო მეტი მითქმა-მოთქმა ატყდა. უბე-
დური, თურმე, ყველგან ძებნეს და შეწუხებულმა მშობლებმა არ
იციოდნენ, როგორ მოქცეულიყვნენ. რა ელონათ, რომ სადმე
ეპოვნათ.

„ყველა ამ ცნობებმა, ცოტა არ იყოს, ჩემი იმედები გამიცხო-
ველეს. რაღა თქმა უნდა, ის უფრო იყო ჩემთვის სასიამოვნო, რომ
დონ ფერნანდო უცოლოდ დავიგულე. მაშინ მეგონა ჩემი დარდი
ვაქარვებული იყო და იმას ვცდილობდი — თავი დამერწმუნებინა.
რომ დონ ფერნანდოს მეორე ცოლის შერთვაში განგება გადაელო-
ბა წინ, რომ მისთვის ის აღთქმა მოეგონებინა, რაც პირველ სა-
ცოლეს დაუდო; მოეგონებინა მისთვის, რომ, როგორც ქრისტიანი.
მოვალე იყო სულის ცხონებისა და ბედნიერებისათვის უფრო ეზ-
რუნა, ვიდრე ამქვეყნის წამიერი სიტკბოებისათვის. ამ აზრებს

ძალად ვნერგავდი ჩემში და საბუთის უქონლად ვსუგეშობდი, რა-
ღაც ბუნდოვანი იმედით ვასულდგმულელებდი ჩემს თავს. — რა არის
ამქვეყნიური, ახლა ჩემთვის მეტად საძულველი სიცოცხლე გამეა-
ღვილებინა. ამ ფიქრებით რომ ქალაქ-ქალაქ დავძრწოდი და არ
ვიცოდი რა მექნა, რადგან დონ ფერნანდოს ვერ ვპოულობდი, უცებ
მოედანზე გზირის ხმა გავიგონე. იგი აცხადებდა, რომ დიდი ჯილ-
ღო ენიშნებოდა, ვინც მე მიპოვნიდა, თანაც ჩემს ტანს, წლოვანებას
და ტანსაცმელს აღწერდა. ისიც გავიგონე, რომ გარშემო ხალ-
ხი მკიცხავდა, ერთმანეთს ეუბნებოდა, ვითომც მშობლების სახლი-
დან იმ მსახურს გამოვეტაცე, თვითონ მე ხალხის თვალში ისე
ძალიან დავცემულიყავ და ჩემი მშობლების სახლიდან გამოქცევას
უბრალო, საზიზღარ, დაბალი წოდების კაცთან შეთქმულებას აბ-
რალებდნენ. მთლად სასოწარკვეთილებაში ჩავვარდი. ქალაქიდან
პაშინვე გავიქეცი, რომ იმ ხმებს გავეტეოდი, და მსახურიც თან
გავიყოლე, მაგრამ შევატყვე, რომ იგი, როგორც დამპირდა, ისე აღარ
ჰქეცეოდა. რომ არავის ვეპოვნე, იმავე დღეს ამ მთებში წამოვედი,
მაგრამ მართალია ნათქვამი, რომ ერთ უბედურებას თან მეორე
ჰოსდევს და ერთის ბოლო მეორის დასაწყისი ხდება. უდაბურ
ალაგას რომ მარტო დამიგულა, პირველში ერთგულმა მსახურმა,
გარყვნილი სურვილებით უფრო, ვიდრე ჩემი სილამაზით გატაცე-
ბულმა, ჩემთან მარტო დარჩენით მოინდომა თავისებურად ესარ-
გებლა. ღვთის შიში დაივიწყა და თავისი წინანდელი ქალბატონის
პატივისცემა მთლად დაჰკარგა, კანდიერი წინადადებით მომმარ-
თა და, როდესაც მძულვარე და მწვავე პასუხი მიიღო, თხოვნა-მუ-
დარას თავი ანება და ძალდატანება დამიწყო. მაგრამ ყოვლად-
მოწყალე ღმერთი ხომ ადამიანის კეთილ განზრახვას უმწეოდ არა-
სტოვებს. ამ გაკირვებაში მომხედა და ისეთი ღონე მომცა, ის
კანდიერი კლდეზე გადაეჩხენე, ის კი აღარ ვიცი, მოკვდა თუ ცოც-
ხალი გადარჩა. ჩემს დაღლილობასა და შიშს აღარ დახვდევ. უდა-
ბურ მთებში წამოველ და იმისი მეტი სხვა განზრახვა არა მქონდა
რა, ვინც მეძებდა, მას დავმალოდი.

„ამას აქეთ რამდენიმე თვემ გაიარა. აქ ერთი მწყემსი შემხვდა.
თანაშემწედ ამიყვანა და თავის ქოხში დამაბინავა; რამდენიმე ხანს
დავეყავი მასთან და ყოველთვის მთელი ღლით მინდორში წავიდოდი
ხოლმე, რომ ეს ჩემი გამცემი თმა იმისაგან როგორმე დამემალა;
მაგრამ მაინც ჩქარა შემატყო, რომ ბიჭი არ ვიყავი და იმავე წა-
დილით მომმართა, როგორც ჩემმა მსახურმა. რადგან ბედი გაკირ-
ვების ეამს მუდამ ვერ გვშველის ხოლმე და ამხელად უფსკრულიც
არსად მქონდა — ისიც იმ მსახურისთვის თან მიმეყოლებინა, ამი-

ტომაც მასთან უთანასწორო ბრძოლას გაქცევა ვარჩიე და ამ მკვდარ ალაგს დავიდე ბინა. ასე მოვედი ამ მთა-ღრეში, რომ ხალხისაგან განშორებით ზეციერის წინ ცრემლები ვღვარო და ვევედრო, ეგებ წყალობა მოიღოს, ან სამუდამოდ დამტოვოს ამ უდაბნოში, ან უდანაშაულოდ კიცხვით დევნილს სახსენებელი მოვისპოს“.

თქვი XXIX

აღაღაც მოთხრობილია ის საუცხოო ხრიკი და ხერხი, რომელიც ახმარეს ნაკისრი მონანიებისაგან ჩვენი გამიჯნურებული კაბალე-როს გამოსახსნელად

— აი, ბატონებო, ჩემი უბედური თავგადასავლის ნამდვილი ამბავი ეს არის. ახლა თვითონ თქვენ განსაჯეთ: მიზეზი მაქვს თუ არა, იმაზე უფრო მძიმედ ვობრავედე, რაც თქვენ ისმინეთ, და იმაზე მეტად ცხარე ცრემლი ვღვარო, რაც თქვენ წინ ვღვარე. როგორც ხედავთ, სანუგეშო აღარა მაქვს რა. ჩემს მწუხარებას ეღვარაფრით ვერ ეშველება. მხოლოდ ერთსა გთხოვთ, ამის აღსრულება თქვენთვის ადვილია: ისეთი ადგილი მასწავლეთ სადმე, რომ შერჩენა შემეძლოს და შიშისაგან მოუსვენრად ყოფნამ არ დამაქარგვინოს. მეტად ვშიშობ, ვინც მეძებს, ჩემს ბინას არ მოაგნოს. ვიცი, ჩემი მშობლების სახლში ჩინებულად მიმიღებენ; ამის თავდები ის არის, რომ მე მათ ძალიან ვუყვარვარ, მაგრამ, როცა მომაგონდება, რომ მე იმად ველარ ვეჩვენები, რაღაც იმედი აქვთ მნახონ, ისეთი სირცხვილი შემეძყრობს ხოლმე, რომ ისევე დამალვას ვრჩეობ; როგორ ავიტანო მათი სახის მწუხარე გამომეტყველება, დაღუპული ქალის დანახვით გამოწვეული?

ეს რომ თქვა, საბრალო ქალი გაჩუმდა, სახე წითლად აეტყრიცა; სირცხვილმა და სინანულმა ნორჩი გული აუღვლევა, მისი უბედური სიყვარულის ამბავმა მსმენელთ გული მოუწყლა და მეტად შეიბრალა იგი. მღვდელმა ქალის დამშვიდება და ნუგეშისცემა დააპირა, მაგრამ კარდენიომ დაასწრო და ასე უთხრა:

— როგორ, ქალბატონო, — უთხრა მან. — მაშ, მშვენიერი დოროთეა თქვენ ხართ, მდიდარი კლენარდოს მამისერთა ასული?

დოროთეა გაკვირდა, თავისი მამის სახელი რომ გაიგონა,

ვინც ეს კითხვა მისცა, მის ძონებებს შეხედა (ხოც ვიცით, კარდენიო როგორ ღარიბულად იყო ჩაცმული) და ჰკითხა:

— თქვენ ვინა ხართ, ძმობილო? მამაჩემის სახელი საიდან იცით? მე მგონია, ჩემს ამბავში ერთხელაც არ მიხსენებია მისი სახელი?

— მე ის უბედური ვარ, — უპასუხა კარდენიომ, — რომელსაც ლუსინდაზე ჯვარი უნდა დამეწერა; მე ვარ ბედშავი კარდენიო, დაგლეჯილი, დაძინილი, მიშველ-ტიტველი, ყოველგვარ ნუგეშს შოკლებული და, რაც უარესია, გონებადაკარგული, რადგან ჩემს ჰკუაზე მხოლოდ რამდენიმე წამს ვარ ხოლმე. ამ საშინელ მდგომარეობამდის სწორედ იმ კაცმა მიმიყვანა, ვისაც თქვენ დაუღუპავხართ. დიახ, დოროთეა, ის თვითონ მე ვარ, დონ ფერნანდოს ღალატის მოწმედ რომ დავესწარ და იმ ღალატის მსხვერპლი შევიქნენ; ის მე ვიყავ, რომ იმ წაშს ვუცდიდი სულგანაბული, ლუსინდამ რომ ბედითი „ჰო“ წარმოთქვა და დონ ფერნანდოს ცოლი შეიქნა; ის მე ვიყავ, რომ დაცდა ვეღარ შევიძელ, გამეგო — ლუსინდას გულშედონება რით დაბოლოვდებოდა და უბეში რომ ბარათი უპოვეს, — რა ეწერა. მოთმინებაგამოლეული სახლიდან გამოველ. წერილი დავუტოვე და ამ უდაბნოს წამოველ და შემოვხიზნე იმ განზრახვით, რომ მოსისხლე მტერივით საძულველი ჩემი სიცოცხლე აქ დავლიო. მაგრამ ღმერთმა მხოლოდ ჰკუა გამომაცალა და სიცოცხლე კი დამიტოვა, ალბათ, იმიტომ, რომ თქვენ შემხვედროდით. თუ რაცა თქვით, სულ მართალია, მე კი ყველა მჯერა თქვენთანთქვამი, — მაშ, იქნებ ორივეს იმაზე უკეთესი დრო მოგველის, რაც აქამდე მძიმე სასოწარკვეთილებაში გვიტარებია? თუ ლუსინდას დონ ფერნანდოს ცოლად ყოფნა არ შეუძლია, რადგან იგი ჩემია. როგორც თვითონ საქვეყნოდ გამოაცხადა, და თუ დონ ფერნანდოსაც არ შეუძლია მისი ქმრად ყოფნა, რადგან იგი თქვენია, მაშ. შეგვიძლია იმედი ვიქონიოთ, რომ ზენა ჩვენ-ჩვენს საკუთრებას მთლიანად დაიცავს და ორივეს ჩვენ-ჩვენსას მოგვცემს. ეს ნუგეში იქონიეთ, იგი ამოო ოცნებასა და ტყუილ იმედებზე არ არის დამყარებული; უკეთესი მომავლის იმედი ვიქონიოთ; ახლა გთხოვთ. ქალბატონო, თქვენი წინანდელი წადილი უარყოთ. როგორც მეც უარვყოფ ჩემს განზრახვას, როგორც ქრისტიანი და პატიოსანი კაცი, სიტყვას გაძლევთ, ამიერიდან არ დაგტოვებთ, ვიდრე თქვენს საქმროს — დონ ფერნანდოს არ ჩავაბარებთ. და თუ ჩემმა სიტყვამ ვერ გასჭრა, მაშინ თქვენი პატივის დასაცავად, დონ ფერნანდოს რომ გაუქვლია, ხმაღს ვიშიშვლებ და, როგორც ჩემი აზნაურობის წოდება უფლებას მაძლევს, ძალით მოვაცემინებ. რაც

თქვენთვის წაურთმევია. თქვენი უბედურების სამაგიეროს გადახ-
ლით ჩემს უბედურებას გავიქარვებ: ერთი სიტყვითაც არ გავუხსენებ
ღონ ფერნანდოს მისგან ჩემდამოყენებულ შეურაცხყოფას: მისი
სამაგიეროს გადახდას ღმერთზე მივაგდებ.

კარდენიოს სიტყვებმა ისე გააკვირა და გაახარა დოროთეა,
რომ უბედურმა აღარ იცოდა ამ დაპირებისათვის მაღლობა რო-
გორ გადაეხადა, და ის იყო ფეხებში უნდა ჩავარდნოდა კარდე-
ნიოს, მაგრამ მან არ გაუშვა. ახლა იმ ორივეს მაგიერ კეთილმა
მღვდელმა დაიწყო ლაპარაკი. კარდენიოს პატიოსნური განზრახვა
მოუწონა და სოფელში თან გაყოლაზე დაითანხმა, აღუთქვა, რაც
აკლდა, იქ შეუსრულებდა, მოიფიქრებდა — ღონ ფერნანდო როგორ
ეპოვნათ, დოროთეა თავის მშობლებთან როგორ მიეყვანათ, და
რომ ყველაფერს, როგორც ემჭობინებოდა, ისე მოაწყობდა. ასეთი
წადილისათვის დოროთეამ და კარდენიომ მღვდელს მხურვალე გუ-
ლითადი მაღლობა გადაუხადეს. აქამდის მღვდარე დალაქიც ჩაე-
რია ლაპარაკში და თავის მხრივ აღუთქვა, რომ ისიც ყოველგვარ
სამსახურს გაუწევდა, რაც კი მის ღონეს შესწევდა; თანაც მოკ-
ლედ უამბო, ამ უდაბნოში ისინი რამ მოიყვანა. კარდენიოსა და
დოროთეას ღონ კიხოტის უცნაური გაგიყება უამბო: აქ მის
საქურველმტვირთველის მოსვლას ელოდნენ, ბატონის საქებ-
ნელად რომ გაემართა. ამის თქმაზე კარდენიოს რაღაც ბუნდოვანი
სიზმარივით მოაგონდა ღონ კიხოტთან მომხდარი უსიამოვნება და
ეს ამბავი იმათაც უამბო. თუმცა ის კი ველარ მოიგონა, იმასა და
რაინდს ჩხუბი რაზე მოუვიდათ. ამ დროს სანჩო პანსას ხმა მოისმა.
რადგან მღვდელი და დალაქი სადაც დატოვა, იქ ველარ ნახა,
ამიტომ საშინელი ხმით ეძახდა მათ. ჩვენი მეგობრები, დოროთეა-
სა და კარდენიოს თანხლებით მისკენ გაეჩქარნენ, და რომ შეიყარ-
ნენ, ღონ კიხოტის ამბავი ჰკითხეს. სანჩო პანსამ უპასუხა, რომ
ღონ კიხოტი იპოვა სრულიად შიშველი, პერანგისამარა, გაყვით-
ლებული, ნაფოტივით გამხმარი, შიმშილისაგან მიქანცებული და
სულ თავისი მიჯნური ქალის გამო ტანჯვაში მყოფი; დუღსინეას
ბრძანება მოვახსენეო, რომ ტობოსოში ელის და ახლავე წასვლა
უბრძანა; მაგრამ რაინდმა მიპასუხაო: „მის მშვენიერ თვალებს იმ
დრომდის ვერ დავენახებები, ვიდრე ისეთ დიდს რასმე ღვაწლს არ
ჩავიდენ, რომ ჩემი საუცხოო მიჯნურის კეთილმიდრეკილების ღირ-
სი შევიქნეო“. „მე ის მაწუხებს. იმ ჭურღმულში რამდენიმე დღე
თუ კიდევ დარჩა, — დაუმატა სანჩომ, — ღმერთსა ვფიცავ. იმპერა-
ტორობას კი არა, როგორც თვითონ აქვს გადაწყვეტილი, სულ

უბრალო მთავარეპისკოპოსობასაც ვერ ეღივებდა. ერთი იფიქრეთ რამე, ღვთის გულისათვის, რომ იქიდან როგორმე გამოვიტყუოთ“.

მღვდელმა უთხრა სანჩოს, არხეინად ყოფილიყო, და დაარწმუნა, დონ კიხოტს გასაჭირიდან გამოვიყვანო. შემდეგ კარდენიოსა და დოროთეას უამბო, რა საშუალებაც მოეფიქრათ მისი განკურნებისათვის, ან შინ დაბრუნებისათვის მაინც. დოროთეამ წინადადება მისცა, თუ სურდათ დღევანდელ ქალად თვითონ გახდებოდა, და არწმუნებდა, რომ ამ როლს დალაქზე უკეთ ასრულებდა. მით უფრო, რომ მისთვის შესაფერი სამკაულიც ჰქონდა და იმის შემწეობით უფრო მეტი სინამდვილით წარმოადგენდა კომედიას. ქალი არწმუნებდა, მრავალი სარაინდო წიგნი მაქვს წაკითხული, ამიტომაც კარგად ვიცი, საქმეს ხელი როგორ მოვიკიდო და მოგზაურ რაინდთან რა კილოთი ვილაპარაკო.

— ეგ უკეთესი! — აღტაცებით თქვა მღვდელმა. — მაშ, ისლა დაგვრჩენია, საქმეს ჩქარა შევეუდგეთ. ბედი სწორედ ჩვენსკენ არის. ჩვენ, ქალბატონო და მოწყალეო ხელმწიფევ, მოულოდნელად და მოუფიქრებლად იმ იარაღად შევიქენით, რამაც იმედის კარი უნდა გაგიღოთ; ამასთანავე თქვენით მეშველი გვეძლევა, ამჟამად ჩვენთვის მეტად საჭირო.

იმავე წამს დოროთეამ თავის ბოხიდან მდიდრული კაბა და ფარჩის წამოსასხამი ამოიღო, ყუთიდანაც მარგალიტის მანიაკი და ზოგი რამ სხვა სამკაული ამოალაგა და მცირე ხანში ნამდვილი მდიდარი და დიდებული ბანოვანის მსგავსად მოიკაზმა. ეს მორთულობა, როგორც ამბობდა, მოულოდნელი რამ გაჭირვებისათვის წამოეღო, მაგრამ ამის მეტად ჯერ არსად ეხმარა. ასე მშვენიერად მორთული რომ ნახეს, მისი მშვენიერებით ყველანი მოიხიბლნენ და დაასკვნეს, რომ დონ ფერნანდო უთუოდ გემოვნებამოკლებული კაცი უნდა ყოფილიყო, რომ ასეთი მშვენიერება უარყო. მაგრამ ყველაზე ძალიან სანჩო პანსა მოიხიბლა და განცვიფრდა. ასეთი გასაოცარი მშვენიერი ქმნილება მას თავის დღეში არსად შეხვედროდა. მეტისმეტი ცნობისმოყვარეობით აღძრულმა ჰკითხა. მღვდელს: ვინ არის ეგ გასაოცარი ქალი და ამ მთებში რა უნდაო?

— ეს მშვენიერი ქალი, ჩემო მეგობარო სანჩო, — მიუგო მღვდელმა, — მამა-პაპით პირდაპირი შთამომავალი დიდი მიკომიკონის სამეფოს მემკვიდრეა. ამ მთებში შენი ბატონის საქებნელად მოსულა. უნდა სთხოვოს იმ გაჭირვებიდან გამოიყვანოს, ამისთვის რომ ერთ ბოროტ დევს მიუყენებია. შენმა ბატონმა რომ მთელ ქვეყანაზე დიდი სახელი გაითქვა, როგორც გამოჩენილმა მოგზაურმა რაინდმა, ამ პრინცესის ყურამდისაც მიუღწევია და ესეც დონ კი-

ბოტის მოსაძებნელად ღვინის ქვეყნიდან პირდაპირ აქ წამოსულა და უნდა თავისი ბედ-იღბალი მას ჩააბაროს.

— ბედნიერი აზრია და საპოვარიც ჩინებულია, — წარმოთქვა მაშინ სანჩო პანსამ, — თუკი ჩემი ბატონი ამის თხოვნას შეისმენს და იმ ბოროტებას მოსპობს, ამისთვის რომ უმაქნისს დევს მიუყენებია, ეშპაკმა წამილოს, თუ ჩემმა ბატონმა არ მოკლას ის დევი, თუ მართლა დევია და მოჩვენება არ არის, — მოჩვენების მოკვლა კი ჩემს ბატონსაც არ შეუძლია. მაგრამ, ბატონო მოძღვარო, თქვენთან ერთი მცირე სათხოვარი მაქვს: ეგებ ჩემს ბატონს მთავარეპისკოპოსად გახდომის ხალისი მთლად გაუქროთ, — ამისი მე ძალიან მეშინია; ეგებ ურჩიოთ ამ პრინცესაზე ახლავე გადაიწეროს ჯვარი. ცოლიან კაცს ხომ ეპისკოპოსობა არ შეუძლია. მაშინ, რა მეტი ღონე ექნება, ძალაუნებურად იმპერატორი უნდა გახდეს, და მეც მაგის მეტს არას ვეძებ მე. ბატონო, ყველა კარგად მაქვს გამოანგარიშებული და ცხადად ვხედავ, რომ ი რაღაც ეპისკოპოსობაა, ხელს არ მომცემს: ეკლესიისათვის გამოსადეგი სულ არა ვარ; ამასთან, ჩემდა საუბედუროდ, ცოლიც მყავს და შვილებიც. მეცადინეობა რომ დავიწყო, ცოლშვილიან კაცს ბენიფიციის შემოსავლით სარგებლობის ნება დამართონ, ეგ ხომ ის იქნება, ამთავითვე ყველაფერზე ხელი დავიბანო. მაშ, ახლა საქმე მხოლოდ იმაშია, რომ ჩემმა ბატონმა ამ ქალბატონზე. სახელი არ ვიცი რომ დაეუძახო, — რაც შეიძლება ჩქარა ჯვარი დაიწეროს.

— ამას ჰქვია პრინცესა მიკომიკონი, — მიუგო მღვდელმა. — რადგან ამის სამეფოს მიკომიკონის სამეფო ჰქვია, ამასაც მიკომიკონი უნდა ეწოდებოდეს.

— რაღა თქმა უნდა, ეგრე უნდა იყოს, — თქვა სანჩომ. — ხშირად შემხვედრია ზოგიერთი ბატონი, რომ იმ ქვეყნის სახელი და გვარი რქმევია, სადაც ყოფილა დაბადებული. აი, მაგალითად, რამდენს ვიცნობდი; პედრო დე ალკალას, ხუან დე უბედას, დიეგო დე ვალიადოლიდს; და ალბათ, იმ ღვინის ქვეყანაშიც ასეთი ჩვეულება აქვთ, რომ დედოფლები თავიანთი სამეფოს სახელით იწოდებიან.

— სწორედ ეგრე იქნება, — დაეთანხმა მღვდელი. — შენი ბატონის ცოლის შერთვაზე არხეინად იყავ. მთელ ჩემს მკვერმეტყველებას მოვიხმარ, რომ ამ პრინცესის შერთვაზე დაეთანხმო.

სანჩო მღვდლის დაპირებით მეტად კმაყოფილი დარჩა; ხოლო მღვდელი იმაზე იყო გაოცებული, თუ რაინდის გადარევა მის საპურველმტვირთველსაც რარიგად გადასდებოდა და როგორ დარწ-

მუნებულები, რომ მისი ბატონიც, ადრე იქნებოდა თუ გვიან, იმპერატორი გახდებოდა.

ამასობაში დოროთეა მღვდლის ჯორზე შეჯდა, დალაქმა ხარინ კული გაიკეთა წვერად და სანჩომ ბრძანება მიიღო გაძლოლოდა და დონ კიხოტთან მიეყვანა ისინი, მაგრამ არამც და არამც დონ კიხოტთან არ წამოსცდნოდა, რომ მღვდელსა და დალაქს იცნობდა: იგი დაარწმუნეს, რომ მხოლოდ ასეთი თავდაპირველი შეიძლება დონ კიხოტი იმპერატორი გამხდარიყო. მღვდელი და კარდენიო იმათ არ წაყვინენ. კარდენიოს ეფიქრებოდა დონ კიხოტს მასთან ამასწინანდელი ჩხუბი არ განსენებოდა, და მღვდელი კიდევ იქ წასვლას ჯერჯერობით ზედმეტად თვლიდა. ამათ დოროთეა, სანჩო და დალაქი წინ გაისტუმრეს და თვითონ ნელ-ნელა ქვეითად უკან მიჰყვინენ. გზა-გზა მღვდელმა საჭიროდ დაინახა დოროთეასთვის ცოტა რამ დარიგება მიეცა, თუ როგორ მოქცეულიყო, მაგრამ ქალმა დაამშვიდა და დაარწმუნა, რომ ყველაფერს ისე ასარულებდა, როგორც ასეთ შემთხვევებში სარაინდო რომანებში იყო აღწერილი. მილის სამი მეოთხედი გაიარეს და ბოლოს კლდეებს შუა ერთ ვიწრო გასავალში დონ კიხოტს მიადგნენ: ტანისამოსე უკვე ჩაეცვა, მაგრამ იარაღი ჯერ არ აესხა. დოროთეამ რომ დაინახა და სანჩო პანსასგანაც შეიტყო, რომ სწორედ ის იყო დონ კიხოტი, მაშინვე მათრახი გადაკრა თავის ბედაურს და დაწინაურდა. დალაქიც თავის წვერით უკან მიჰყვია. რაინდს რომ მიუახლოვდნენ, ცრუ საჭურველმტვირთველი უცბად ჯორიდან ჩამოხტა, დოროთეასთან მიიბრინა და ჯორიდან უნდა ჩამოეყვანა, მაგრამ ქალი, მის დაუხმარებლად მარჯვედ ჩამოხტა ძირს, მერე დონ კიხოტთან მივიდა, წინ დაუჩოქა და, თუმცა დონ კიხოტი ბევრს ეცადა ფეხზე წამოეყენებინა, მაინც ასე დაჩოქილმა უთხრა:

— არ წამოვდგები, ჰოი, მამაცო, გმირთაგმირო რაინდო, ვიდრე თქვენი გულკეთილობითა და ვაჟკაცობით არ გამაბედნიერებთ და იმ საქმეს არ ჩაიდნთ, რომელიც თქვენს დიდებას აღამალლებს, მთარველობას გაუწევს და ანუგეშებს ქალწულს, ეგოდენ შეურაცხყოფილს, რომ მისი მსგავსის მოწმე ჯერ მზე არა ყოფილა, თუ მართალია, რომ თქვენი უძლეველი მკლავის სიმამაცე თქვენგან მოხვეჭილ უკვდავ დიდებას ეთანასწორება, მაშინ თქვენი მოვალეობაა ხელი გაუწოდოთ უბედურს, თქვენი დიდებული სახელის ბრწყინვალეობით მოხიბლული შორეული ქვეყნიდან შველის სათხოვნელად რომ მოსულა.

— მშვენიერო და პატოსანო სეფექალო, — მიუგო დონ კო-

ხოტმა, — ვიდრე დაჩოქილი იქნებით, მე არც თქვენი უბედურების ამბებს მოგისმენთ და არც პასუხს მოგცემთ.

— ხოლო მე არ ავდგები, — განაგრძო ნაწყენი ხმით პრინცესამ, — ვიდრე სიტყვას არ მომცემთ, რომ, რასაც გთხოვთ, შემისრულებთ.

— გაძლევთ სიტყვას და გპირდებით, — უთხრა დონ კიხოტმა, — თუ ისეთს არას მთხოვთ, რომ საზიანო იყოს ჩემი მეფისთვის, ჩემი ქვეყნისთვის და კიდევ მისთვის, ვისაც ჩემი გულისა და თავისუფლების გასაღები ხელთ უქირავს.

— ისეთს არასა გთხოვთ, — მიუგო უბედურმა პრინცესამ, — რომ ყველა იმისათვის რაცა თქვით, მავნებელი და საწინააღმდეგო ყოს.

ამ დროს სანჩო მივიდა და დონ კიხოტს ჩაუჩურჩულა:

— ღმერთს ვფიცავ, ბატონო, თამამად შეგიძლიათ სათხოვრის ასრულება აღუთქვათ, სულ უბრალო საქმეა, ერთი ვიღაც უმაქნისი დევის მოკვლა კი მოგინდებათ, სხვა არაფერი; ეს საბრალო მანდილოსანი, თქვენ რომ ამ უბრალო სამსახურსა გთხოვთ, უკეთილშობილესი პრინცესა მიკომიკონია, ეთიოპიის ქვეყანაში მდებარე ღიდი მიკომიკონის სამეფოს დედოფალი.

— ვინც უნდა იყოს, — მიუგო დონ კიხოტმა, — მე მარტო იმას ვიზამ, რასაც ჩემი რაინდული მოვალეობა და ჩემი სინდისი მიბრძანებს.

მერე დევნილ ქალს მიუბრუნდა და უთხრა:

— გთხოვთ, მშვენიერო მანდილოსანო, ფეხზე წამოდგეთ, აღთქმას გაძლევთ, აგისრულოთ, რასაც მთხოვთ.

— მაშ თუ ეგრეა, — შესთხოვა პრინცესამ, — სულგრძელო რაინდო, გთხოვთ ახლავე წამომყვეთ, სადაც წაგიყვანთ; მაგრამ პირობა კი უნდა დამიდოთ, რომ ვიდრე ჩემს მოღალატეს მაგიერს არ გადაუხდით. რომელმაც ლეთიური და კაცობრივი კანონები გაჰქელა და სამეფო წამართვა, იმ დრომდე სხვა ფათერაკს არ გამოეკილოთ.

— ვიმეორებ, რომ პირობას გაძლევთ, — უთხრა დონ კიხოტმა, — და ამასთანავე გთხოვთ, ამავე წამიდან თქვენი მტანჯველი მწუხარება გაიქარვოთ და დამქნარი იმედი კვლავ გაიციოცხლოთ. ღვთისა და ჩემი მარჯვენის შემწეობით თქვენს სახელმწიფოს ჩქარა ჩაიბარებთ, და, დასთრგუნავეთ რა მტერს, წინაპართა სახელოვან ტახტზე აღჯდებით. მაშ, დაუყოვნებლივ დავადგეთ გზას, რადგან ამბობენ, დავგიანებას ხიფათი მოსდევსო.

მთხოვნელმა ქალწულმა დონ კიხოტისთვის ხელზე კოცნა მოი-

სურვა, მაგრამ ზრდილმა და თავაზიანმა რაინდმა ეს მეტად იუარა-პირიქით, თვითონ წამოაყენა ქალი, მოწიწებით ეამბორა ხელზე, და სანჩოს უბრძანა როსინანტისთვის მოსართავები მოეჭირებია და დაუყოვნებლივ იარალი მოერთმია.

სანჩომ თავისი ბატონის ბრძანება აასრულა, როსინანტი მოამზადა, მერე მუხიდან ნადავლის მსგავსად ჩამოკიდებული დონ კიხოტის იარალი ჩამოიღო და რაინდს მიართვა. თავი რომ მთლად მოკაზმული დაინახა, დონ კიხოტმა ხმამალა დაიძახა:

— ახლა, ღვთის შემწეობით, ამ სეფექალის დახმარებას შევეუდგებით!

ამ ხნის განმავლობაში დალაქი ისევ დაჩოქილი იყო, სიცილს ძლივს იმაგრებდა და თან წვერი ხელით ეჭირა, რომ არ ჩამოვარდნოდა. ხოლო, როდესაც დონ კიხოტმა არათუ საკირო აღთქმა დაუდვა დოროთეას, არამედ იმ აღთქმის ასასრულებლადაც მზად იყო გზას გასდგომოდა, მაშინ დალაქი ფეხზე წამოდგა, წვერის კერისაგან მოკლილი მეორე ხელი დოროთეას მოჰკიდა და რაინდის დახმარებით ჯორზე შესვა; შემდეგ დონ კიხოტი როსინანტზე შექდა, და დალაქი თავის ჯორზე. მარტო სანჩოს ერგო ისევ ფეხით ჩანჩალი, რამაც თავისი დაკარგული ვირი ერთხელ კიდევ მოაგონა და გულიდან ღრმა ოხერა ამოაშეუბინა. მაგრამ ამჭერობაზე, ცოტა არ იყოს, ეს დარდი მას ნაკლებ აწუხებდა, რადგან ფიქრობდა, რომ მისი ბატონი ახლა სწორედ ნამდვილ გზას დაადგა საიპერატორო ტახტამდის მისასვლელად; სრულიად არ ექვენეულობდა, რომ დონ კიხოტი პრინცესას შეირთავდა და, სულ ცოტა, მიკომიკონის მეფედ მაინც გახდებოდა. მას ახლა ის თულა აწუხებდა, რომ მისი ბატონის მომავალი სამეფო ზანგთა ქვეყანაში მდებარეობდა და ყველა მისი ვასალი შავკანიანები იქნებოდა, მაგრამ საჭურველმრთველისებურმა მკვირცხლმა ფანტაზიამ ეს დარდიც ჩქარა გაუქარვა: „რა მენაღწეობა, თუ ყმებად შავკანიანი ზანგები მეყოლებათ; შესაქცევარად ხომ არ მინდაო, — ფიქრობდა ის; — აქ ესპანეთში გადმოვიყვან და სულ წმინდა ბაჯალოებზე გავცვლი, იმ ფულებით ჩემთვის მამულს შევიძენ და იმ მამულში დანარჩენ ჩემს დღეებს უზრუნველად გავატარებო. არა და მართლა, რა ისეთი ბრყვი მე ვარ, ან სულელი — ოცდაათი ან ათი ათასი ვასალის გაყიდვა ადვილად ვერ მოვახერხო! დიდ-პატარიანად გავასაღებ. პატარა ვარ თუ დიდი, ის კი ვიცი, ჩემი საქმეები როგორ მოვაწყო ადვილად მტერი მომიკვდეს, ადვილად მე ის შავი ხალხი ჩემს ჭიბეში თეთრ ან ყვითელ-ყვითელ ესკუდოებად გადავაქციო, თუნდაც ეშმაკის გულზედაც უშავესი იყოს. ახლა ერთი კი ხელმე!

ჩამიგდონ ის ხალხი და მაშინ ნახავენ, რა ბიჭიცა ვარ, ღოყლაპიასავით გულხელდაკრეფილი კი არ დავჯდებიო“. ამ საამო ფიქრებით გართული სანჩო ქვეითი სიარულისაგან ფეხების გაპირებებს ველარ გრძნობდა.

კარდენიო და მღვდელი ამ ამბავს ბუჩქებიდან უცქეროდნენ და არ იცოდნენ, დონ კიხოტის მომყოლ ჯგუფს როგორ შეპყროდნენ. გამპრიახი გონების პატრონმა მღვდელმა ჩქარა მოიფიქრა, ამ გაპირებებიდან როგორ გამოსულიყვნენ. თავისი საგზაო მაკრატლით კარდენიოს მარჯვედ წვერი მოპკრიპა. თავისი ყლავი მოსასხამი წამოასხა და შავი საყულო გაუკეთა, თვითონ კი მარტო კამზოლისა და შარელის ამარა დარჩა. ამ მორთულობამ ისე შესცვალა კარდენიო, რომ თვითონაც ვერ იცნობდა თავის თავს, სარკეში რომ ჩაეხედა. სანამ ისინი ასე ეწყობოდნენ, ცხენოსნებმა უკვე გაასწრეს და დაწინაურდნენ, მაგრამ ისინი წავიდნენ და დონ კიხოტსა და მის მგზავრებზე აღრე შარავზაზე გავიდნენ, რადგან ამათ დაწინაურებას, თუმცა უკანაც იყვნენ ჩამორჩენილები, ისე არ უშლიდა ოღროზოლო გზა, კლდეები და შამბნარი, როგორც ცხენით მოსიარულეთათვის იყო გასაპირი და შემათფერხებელი. ამგვარად ისინი გამოვიდნენ ხეობიდან და ვაკეს დაადგნენ, ხოლო, როცა შორს დონ კიხოტი და მისი თანამგზავრები გამოჩნდნენ, მთების გამოსასვლელში კარდენიო და მღვდელი შედგნენ. მღვდელმა რომ დონ კიხოტი დაინახა, დაშტერებით დაუწყო ცქერა, შემდეგ ვითომ იცნო რაინდი, ხელებგაშლილი მოსახვევენელად გაექანა.

— ო, რა ბედნიერ საათში შეგვხვდით! — რაც ძალი და ღონე ჰქონდა შეპყვირა მან. — მივესალმები რაინდობის სარკეს, ჩემს სათნო და კეთილ თანამემამულეს დონ კიხოტ ლამანჩელს, ყუაილს მშვენიერებისას, მწუხარეთა შემწეს და მფარველს და მოგზაური რაინდობის კვინტესენციას!

ამას ამბობდა და თან მარცხენა ბარძაყზე ხელმოხვეული მიყვებოდა დონ კიხოტს; ხოლო ის გაოცებული უსმენდა და დაკვირვებით უცქეროდა მღვდელს, რადგან ვერ გაეგო, თუ ვინ იყო, რომ ასე გადაეკიდა; ბოლოს კარგად რომ დააკერდა, თავისი მეგობარი ლიცენციატი იცნო. ამ არემარეში მის შეხვედრას სულ არ მოელოდა; ფიცხლავ ცხენიდან ჩამოსვლა დააპირა, მაგრამ მღვდელმა არ გაუშვა იგი. მაშინ დონ კიხოტმა უთხრა:

— სენიორ ლიცენციატო, ნება მიბოძეთ ისე მოვიქცე, როგორც რიგია, როდესაც თქვენი მალაღლირება ფეხით მობრძანდებით, ცხენით სიარული არ შემთფერის.

— არა და არა, არასგზით არ ვიზამ მაგას, — შეეკამათა მღვდე-

ლი, — ცხენზე მკდარი შეეფეთებით უდიდეს საშიშროებათა და ჩაიღნთ სახელოვან საქმეთა, რომელთა მსგავსი ჩვენს დროში ჯერ არ მომხდარა. ამიტომაც ცხენზედვე დარჩით, თქვენო დიდებავ. ხოლო მე უღირს ხუცესს ნება მიბოძეთ ამ თქვენს მსლებლებში რომელსავე ჯორს უკან შემოვუჯდე; ისე წარმოვიდგენ, ვითომც პეგასზე ვზივარ, ან იმ ველურ ცხენზე, მავრი მუსარაკი რომ მგზავრობდა, აქამდის სულემის უზარმაზარ მთაზე დიდ ქალაქ კომპლუტის * ახლოს, მოკადობულს რომ ძინავს.

— ამაზე არ მიფიქრია, სენიორ ლიცენციატო, — მიუგო დონ კიხოტმა. — დარწმუნებული ვარ, ქალბატონი პრინცესა ჩემი სიყვარულის გულისათვის თავის საქურველმტვირთველს უბრძანებს ჯორი თქვენ დაგიტოვოთ და თვითონ უკან შემოგიჯდეთ, თუკი ის საბრალო ჯორი გაუძლებს და მისი ხვედრი ორი კაცის ზიდვა ყოფილა.

— რასაკვირველია, გაუძლებს, — მიუგო პრინცესამ, — მაგრამ ჩემს საქურველმტვირთველს მაგის ბრძანება არა სკირია. ჩემს სასახლეში ისეთი წვრთნა აქვს მიღებული, ის იმდენად თავაზიანია და ზრდილი, რომ არასოდეს არ იკადრებს სასულიერო პირი ქვეითად მიდიოდეს, როდესაც შეუძლია ჯორი შესთავაზოს.

— სავსებით სწორია, — დაატანა დალაქმა.

წამსვე ჯორიდან ჩამოხტა და მღვდელს მიართვა; ისიც უარისუთქმელად ზედ შეჯდა. სამწუხაროდ ეს ჯორი ნაჭირავეები იყო და ამიტომაც კარგი ნახედნი არ იყო. რის გამოც, დალაქმა რომ უკან შემოკდომა დააპირა, ისეთი ტყუპი წიხლი გაიქნია, რომ, თუ ბატონ ნიკოლასს თავში ან მუცელში მოხვედროდა, უეჭველია. დალაქი დონ კიხოტის ქვეყნად მოსვლას შეაჩვენებდა. თუმცა დიდი მარცხი არ მოსვლია, მაგრამ ამ წიხლის გაქნევისაგან მაინც ლაზათიანად დაეცა და ყველაზე უარესი ის მოუვიდა. რომ წვერი დაავიწყდა, რაც ამ დაცემის დროს მოვარდა. ეს რომ შენიშნა, უკეთესი ვერა მოიგონა რა, მაშინვე სახეზე ხელები მიიფარა და ვაი-ვაის ძახილი დაიწყო, ვითომდა ჯორმა ყველა კბილი ჩამამტერიაო. დონ კიხოტმა რომ დაცემული საქურველმტვირთველის ახლოს მიწაზე დავარდნილი წვერი დაინახა, უხორცო და უსისხლო. გაკვირვებით შესძახა:

— აი დიდი სასწაული! ღმერთს გეფიცებით, ამ კაცს ისე საკვირველად მოაგლიჯა ჯორმა წვერი, თითქოს დანით მოასხიპაო!

მღვდელმა რა დაინახა, საქმე სახიფათოდ მოტრიალდა და მისი განზრახული საქმე იფუშებოდა, მაშინვე მიიბრინა, წვერი აიღო და ნიკოლასს მიუტანა, ისევ ძირს რომ ეგდო და ჰკვნესო-

და, დალაქის თავი მუხლებზე დაიდო, წვერი ხელად გაუკეთა, შეუკრა და თანაც რაღაც სიტყვებს ბუტბუტებდა, ვითომდა ისეთი საოცარი ძალის მქონეს, როგორც დამსწრეებს ეუბნებოდა, რომ ამ შელოცვით ყველა წვერის ხელად წაზრდა შეეძლო. მართლაც ნიკოლასს მოშორდა თუ არა, ცრუ საჭურველმტვირთველი უწინდელივით საღსალამათი და წვეროსანი შეიქნა. ასეთმა სწრაფმა განკურნებამ ღონ კიხოტი გააოცა და მღვდელს სთხოვა, როდისმე მოცლილ ღროს ის საოცარი ლოცვა ესწავლებინა მისთვის; მისი აზრით ამ შელოცვას არათუ მართო წვერის წაზრდა შეეძლო თავის ალაგას, არამედ უფრო მეტი ძალის მქონეც უნდა ყოფილიყო, რადგან, როდესაც წვერი მოეგლიჯება კაცს, მაშინ ლოყებიც უზიანდება, მაშასადამე, ყველა ის, რაც ერთს განკურნავს. მეორის გამკურნავიც უნდა იყოსო.

— სავესებით სწორია, — მიუგო მღვდელმა და აღუთქვა, რომ პირველსავე მარჯვე შემთხვევაში გასწავლი ამ შელოცვასო.

ამ ხიფათის შემდეგ გადაწყვიტეს, რომ მღვდელი მართო უნდა შემკდარიყო ჯორზე და მერე რიგით ხან კარდენიოს დაუთმობდა ამ ჯორს და ხან დალაქს, ვიდრე ფუნდუკამდე მივიდოდნენ. იქიდან ორიოდე მილის სიშორეზედა რომ იყო. ამგვარად მთელი ჯგუფი ორად გაიყო — ცხენოსნებად და ქვეითებად: ღონ კიხოტი, მღვდელი და პრინცესა ცხენებით მიდიოდნენ, დალაქი, სანჩო და კარდენიო ქვეითად მიჩანჩალებდნენ. ღონ კიხოტმა უთხრა ღორითვას:

— ახლა, თქვენო უმაღლესობავ, ქალბატონო, საითაც გსურთ, წამიძებით.

პრინცესას ჯერ პასუხი არ მიეცა ღონ კიხოტისათვის, რომ მღვდელმა ჰკითხა:

— რომელ სამეფოში აპირებთ ჩვენს წაყვანას, თქვენო ბრწყინვალეობავ? მიკომიკონის სამეფოში ხომ არა? მგონია, ასე უნდა იყოს, თუ სამეფოებისა რამე გამეგება?

ღორითვამ მიხვდა, რისთვისაც იყო ეს კითხვა და საჩქაროდ უპასუხა:

— დიახ, ჩემო ბატონო, ჩემი გზა ამ სამეფოსაკენ მიემართება.

— თუ ეგრეა, მაშ ჩვენს სოფელზე გვიდევს გზა, — განაგრძო მღვდელმა, — იქიდან კართახენს წავალთ და იქ, ღვთის შეწევნით, გემში ჩავსხდებით; ჩემი ფიქრით, თუ ზღვა დამშვიდებული იქნება, ზურგის ქარმა გიბერათ და ტაროსიც კარგი დაგიდგათ, ცხრა წლის შემდეგ იმ ალაგს მიაღწევთ, საიდანაც მეონის ანუ მეოტიის »

ტბას დაინახავთ, იქიდან კი თქვენი უმაღლესობის სამეფო სულ-
ასი დღის სავალზელა შორავს.

— მგონია, ცოტა ცდებით, ჩემო ბატონო, — მიუგო პრინცე-
სამ: — ორ წელიწადზე მეტი არ არის, რაც ჩემი სამეფოდან წამო-
ველ; ზღვით ისე ვიარე. რომ პირქარი არა ყოფილა და ტაროსი-
ხელს არ მიწყობდა, და მაინც ამ მოკლე ხანში ვპოვე რაინდი-
დონ კიხოტ ლამანჩელი, ვისი დიდების ზარმაც ჩემი სმენა გან-
მეხა — ესპანეთის მიწა-წყალზე დავდგი თუ არა ფეხი. უმაგალითო
ღვაწლთა ამბებმა მაიძულეს ეს რაინდი მომენახა, ჩემი თავი და
ჩემი მართალი საქმე მისი მამაცობისა და ძალუმი მარჯვენისთვის
მიმენდო.

— კმარა, კმარა, პრინცესა! — დაიძახა დონ კიხოტმა; — მაგ-
დენ ქებას თავი ანებეთ, ყოველგვარი პირფერობის მტერი ვარ.
თუმც თქვენი სიტყვები პირფერობა როდია, მაინც ქების სიტყვე-
ბი უბიწო ყურებში უსიამოვნოდ უღერენ. მხოლოდ ერთს მოგახსენ-
ებთ, ქალბატონო: მამაცი ვარ თუ არა, ჩემი სიცოცხლის დასასრულ-
ამდე სამსახურს გაგიწევთ იმ სიმამაცის რაოდენობით, რის
პატრონიც ვარ. თქვენი გულისათვის სიცოცხლესაც არ დავიშურებ.
მაგრამ ამის დროც კიდევ მოვა, ამით გავათავოთ. ახლა კი მისი
შეტყობა მინდა, ბატონი ლიცენციატი აქ რამ მოიყვანა, მარტო,
უმსახუროდ და მასთან ასე უბრალოდ ჩაცმული. ყველაფერი ეს
ძლიერ მაკვირვებს.

— მაგის პასუხს მოკლედ მოგახსენებთ, — დაიწყო მღვდელმა. —
მე და ჩვენი საერთო მეგობარი დალაქი ნიკოლასი სევილიას მივ-
დიოდით კარგა ბლომა ფულის მისაღებად, — ასე სამოცი ათასი
პესო * იქნებოდა, არცთუ ისე უმნიშვნელო თანხაა. ეს ფული
ერთ ჩემს ნათესავს გამოეგზავნა, ამ რამდენიმე წლის წინათ:
რომ ინდოეთს წავიდა. და აი, როცა გუშინ ამ მიდამოებში გავ-
ლა მოგვიხდა, აქ ოთხი ავაზაკი დაგვეცა და სულ ერთიანად გაგვ-
ძარცვეს, ასე გასიჩქეთ, წვერებიც კი მოგვტაცეს, ასე რომ და-
ლაქი იძულებული შეიქნა ყალბი წვერი გაეკეთებინა; აი ეს ბა-
ტონი კი (კარდენიოზე უჩვენა) მთლად გაატიტვლეს. მაგრამ ყვე-
ლაზე გასაოცარი და საყურადღებო კი ის არის, რომ, ამბობენ.
ვითომც ისინი საკატორღენი იყვნენ, ვილაც უცნაური მამაცი
კაცისაგან გათავისუფლებულნი; ის ვილაც არც კომისარს შეპუე-
ბია, არც იმ ტუსალების ბაღრაგს, ყველანი თავთავისთვის გაუ-
შვია. ის ვილაცა ყოფილა, ალბათ კუუაზეშემცდარი იყო ან იმ
ტუსალებივით არამზადა და ბოროტი, ურიგო და უსინდისო:
თორემ აბა მგელს ცხვრის ფარაში როგორ შეუშვებდა, ან მელას

საქათმეში და ან ონავარს — ფუტკრის სკაში. მან ხომ ამით მართლ-მსაჯულება გაქელა და შეურაცხყოფა მიაყენა. თავის კანონიერ ბატონ მეფეს. წინ აღუდგა, რაკი ბრძნული ბრძანებები უგულვებელ-ჰყო, გალერებს, ვიმეორებ, საჭირო მუშა მოსტაცა და კარგა ხანს განსვენებაში მყოფი სანტა ჰერმანდადა შეაშფოთა. ერთი სიტყვით, ისეთი საქმე განიზრახა, რომ ამით თავისი სულიც დაღუპა და ხორცსაც არა არგო რა.

უნდა ვთქვათ, რომ მღვდელსა და დალაქს სანჩოსაგან ჰქონდათ უკვე ნაამბობი ტუსაღებთან მომხდარი ფათერაკი, რომლიდანაც დიდებითმოსილი გამოვიდა მისი ბატონი და მღვდელმა ამიტომაც დაიწყო განგებ ლაპარაკი, უნდა გაეგო, რა პასუხს მისცემდა დონ კიხოტი. მღვდლის ყველა სიტყვაზე საბრალო რაინდს სახე ეცვლებოდა და კი ვერ ბედავდა ეთქვა, რომ იგი თვითონ იყო გალერაზე გაგზავნილთა გამათავისუფლებელი.

— აი ამგვარმა ვაჟბატონებმა გაგვძარცვეს გუშინ და აღარა შეგვარჩინეს რა, — დაამთავრა მღვდელმა. — მაინც ყოვლადმოწყალე უფალმა აპატიოს, ვინც მათ დამსახურებული სასჯელის გადახდა დაუშალა.

თქვი XXX

რომელიც მოგვითხრობს მშვენიერი დოროთეას მახვილგონიერებას და აგრეთვე მრავალ სხვა ჩვეულებრივ და თავშესაქცევარ ამბებს

მღვდელს ჯერ ლაპარაკიც კი არ დაესრულებია, რომ სანჩომ წამოიძახა:

— იცით, მამაო ბატონო, ის ვინ იყო, ეგრე რომ გამოიჩინა თავი?? თვითონ ჩემი ბატონი ბრძანდებოდა! თუმცა მაშინვე ვთხოვე, მოიფიქრეთ, რას ჩადინხართ-მეთქი; ისიც ვუთხარ ამათ პატიოსნებას, რომ ცუდკაცობისა და უდიდესი ბოროტმოქმედებისათვის გალერაზე გაგზავნილი ავაზაკების გათავისუფლება დიდი ცოდვა და სულის წაწყმედა არის-მეთქი.

— რეგვენო — დაუყვირა დონ კიხოტმა. — მოგზაური რაინდები, როდესაც შარაგზაზე შეეყრებიან უბედურთ, დამცირებულთ და შებოროკილთ, განა მოვალენი არიან იკითხონ, რად შეუყრიათ იმათთვის ბოროკილი: კარგი კაცობისათვის. თუ ცუდი კაცობისათვის? რაინდის საქმე ისაა, იმათ უშველოს, ყურადღება მარტო

მათ უბედურებას მიაპყრას და არა მათ დანაშაულს. უბედურებში შემხვდნენ ერთ ჯაჭვზე კრიალოსანივით, ან მანიაკის მძივებივით ერთმანეთზე გადაბმულნი და ისა ექენ, რაც უნდა მექნა, ვითარცა რაინდს, ხოლო შემდეგ რა მოხდებოდა, რას დავსდევ. და ვინც ამის წინააღმდეგს მეტყვის რასმე (პატივცემულ ბატონ ლიცენციატს გარდა. რომლის სასულიერო ხარისხს დიდ პატივსა ვდებ), მას ვუპასუხებ, რომ რაინდის მოვალეობისა არა გაეგება რა, ის სტყუის, როგორც უქანასკნელი ხეპრე და არამზადა და ამას დავუმტყიცებ კიდეც ხმლით, თუნდ შუბით, ქვეითი, გინდ ცხენზე მჯდარი, ანუ ისე, როგორც თვითონ მოისურვებს.

ეს რომ თქვა, დონ კიხოტი უნაგირზე გასწორდა და ჩაჩქანი თვალებამდე ჩამოიფხატა. მამბრინის ჩაჩქნად მიჩნეულ სადალაქო თასს კი ახლა იგი უნაგირის ტახტზე ჩაყრულს ატარებდა იმ დროის მოლოდინში, რომ მარჯვე შემთხვევაში გაესწორებინა იმ ზიანისაგან, მისგანვე გაათავისუფლებული საგალერე ავაზაკების უხეშმა ხელებმა რომ მიაყენეს.

გონიერმა და ხერხიანმა დოროთეამ, იცოდა რა, რომ დონ კიხოტი ჰკუაშერყუელი იყო და სანჩო პანსას გარდა ყველანი მას დასცინოდნენ, ლაპარაკში ჩარევა მოიწადინა და ასე უთხრა გულმოსულ დონ კიხოტს:

— კეთილშობილო რაინდო, გთხოვთ აღთქმა არ დაივიწყოთ, რომ დრომდის არავითარ ბრძოლაში არ ჩაერევით, რაც უნდა საჭიროდაც დაინახოთ. დამშვიდდით, დაიოკეთ თქვენი მრისხანება, და დარწმუნებული იყავით, ბატონმა ლიცენციატმა რომ იცოდეს. რა ძალოვანმა ხელმა გაათავისუფლა ის დამნაშავენი, მაშინ იგი თავისთა ბაგეთა სამკეც ღუმელის ბეჭედს დაასვამდა და იმას არჩევდა, უმალ სამკერ ეკვნიტა ენაზე, ვიდრე თქვენი მოწყალეობისათვის უსიამოვნო ერთი სიტყვა მაინც წარმოეთქვა.

— ღმერთსა ვფიცავ, ეს მართალია! — წამოიძახა მღვდელმა, — უმალ ულვაშს მოვიგლეჯდი და ამგვარ საქმეს კი არ ჩავიდენდი.

— ვლუმვარ, ჩემო პატიოსანო სეფექალო, — მიუგო დონ კიხოტმა. — ამ სამართლიან რისხვას, ჩემს გულში რომ აღიგზნო, ჩავაქრობ და იმ დრომდე ვიქნები მშვიდი და წყნარი, ვიდრე თქვენდა მოცემულ აღთქმას არ შევასრულებ. მაგრამ კი გთხოვთ, თუ თქვენთვის სამძიმო არ იქნება, მიბრძანოთ: რა გვარია თქვენი უბედურება და ის რა ხალხია, რომელსაც თქვენს გამო მაგიერი უნდა გადავუხადო? როგორი და რამდენნი არიან ისინი, რომელთაც თავს უნდა დაატყდეს ჩემი სამართლიანი და ღირსეული შურისძიება?

— ყველაფერს სიამოვნებით გიამბობთ, — უპასუხა დოროთეამ, — თუკი ჩემი გრძელი და ვრცელი უბედურების ამბავი თავს არ შეგაწყენთ.

— რა ბრძანებაა, სულაც არ შემაწყენს, ჩემო ქალბატონო! — მიუგო დონ კიხოტმა.

— მაშ თუ ასეა, გთხოვთ, ყურადღებით მომისმინოთ. — უთხრა დოროთეამ.

როგორც კი ეს სიტყვები წარმოთქვა, ამ დროს კარდენიო და დალაქი დოროთეას გვერდით ამოუდგნენ. რომ კარგად მოესმინათ, თუ თავის მოგონილ ამბავს როგორ მოუთხრობდა დონ კიხოტს. დოროთეას ხარისხით ბატონივით მოტყუებული სანჩოც ასე მოიქცა. ქალი უნაგირზე გასწორდა. ხმისამოსაწმენდად ჩაახველა და თამამად და შნოიანად ასე დაიწყო:

— თავდაპირველად, ბატონებო, უნდა მოგახსენოთ, რომ მე მქვია...

მაგრამ შედგა, რადგან დაავიწყდა, მღვდელმა რა სახელი დარქვა. ბედზე მღვდელი ჩქარა მიხვდა ქალის გაკვირებას, მაშინვე მიეშველა და უთხრა:

— ჩვენ როლი გვიკვირს, თქვენო უმაღლესობავ, რომ თქვენი უბედური ამბის გახსენებაზე მღვდლვარება გემართებათ... უბედურება თავის მსხვერპლს ხშირად მეხსიერებას ართმევს; ხშირად მოხდება, რომ საკუთარ სახელსაც კი ავიწყებინებს, როგორც ახლა, თუ არა ვცდები, თქვენ მოგივიდათ და გონებიდან გადაგივარდათ, რომ თქვენ პრინცესა მიკომიკონი გქვიათ, როგორც მიკომიკონის სამეფოს კანონიერ მემკვიდრეს. ახლა, თქვენო უმაღლესობავ, ამ მოგონების შემდეგ. ეგებ უკეთ გაიხსენოთ თქვენი მწუხარების ამბავი, ჩვენთვის რომ უნდა გეამბნათ.

— თქვენ ნამდვილი სიმართლე ბრძანეთ, — მიუგო დოროთეამ, — მაგრამ ახლა არაფრის მოგონება არ დაგვირდებათ, თვითონაც შემოძლია თქვენს დაუხმარებლად ბოლომდის გიამბოთ ჩემი უტყუარი ისტორია.

— მეფე მამაჩემი, რომელსაც ერქვა ტინაკრიო ბრძენი, მისნობის მეცნიერი იყო. ამ მეცნიერების შემწევობით მან აღმოაჩინა, რომ დედაჩემი დედოფალი ხარამილია, იმაზე წინ მოკვდებოდა, მაგრამ მამაც მას უკან დიდხანს ვერ იცოცხლებდა და თავის შემდეგ მთლად ობლად დამტოვებდა. ეს კიდევ ისე ძალიან არ აწუხებდა, როგორც მეორე აღმოჩენამ შეაწუხა: მან დანამდვილებით გაიგო, რომ ჩვენს სამეფოსთან ახლომდებარე დიდ კუნძულზე მეფობდა ერთი საშინელი დევი პანდაფილანდო მძვინვარეთვალა

(ყველასათვის ცნობილია, რომ თუმცა თვალები სწორად და რიგზე ესხდა,—ელამივით განზე იცქირებოდა და ამას მზაკრული განზრახვით ჩადიოდა, რომ ყველასათვის შიშისზარი დაეცა). და აი, მამაჩემმა გაიგო, რომ ის საშინელი დევი ჩემი მშობლების სიკვდილის შემდეგ უთვალავი ჯარით დაეცემოდა ჩემს სამეფოს, ყველათერს წამართმევდა. ერთ მცირე სოფელსაც არ დამიტოვებდა, სადაც თავშეფარებას შევძლებდი. სრული აკლებისა და განადგურებისაგან მხოლოდ მისი ქმრად შერთვა დამიხსნიდა. რაკი წინასწარვე იცოდა, რომ მე მას ცოლად არ გავეყვებოდი, — არცთუ ცდებოდა, არასოდეს არც ერთი დევის შერთვა ფიქრადაც არ მომსვლია,—მამამ მიბრძანა, როცა მოკვდებოდა და პანდაფილანდო ჩემს სამეფოს შემოესეოდა, მისთვის წინააღმდეგობა არ გამეწია. ჩემი სამეფო ჩემი ნებით დამეთმო მისთვის და ამით ჩემი თავიც სიკვდილისაგან გადაპერჩინა და ჩემი ქვეშევრდომნიც დალუპვას ამეცდინა, რადგან ამ გოლიათის ქაჯური ძალის წინააღმდეგობა ჩემთვის სრულებით შეუძლებელი იყო. ამასთანავე ჩემი მშობლების სურვილი იყო, ჩემს სამეფოს რომ დაუტევებდი, რამდენიმე ერთგული კარისკაცის თანხლებით ესპანეთში წავსულიყავ და მისი წინასწარმეტყველობით, იქ ერთი მოგზაური რაინდისაგან მომეცემოდა შემწეობა; იმ დროს ის რაინდი მთელ სამეფოში მეტად სახელგანთქმული იქნებოდა, სახელიც მითხრა, და თუ მეზსიერება არ მძალატობს, მგონი, ასე უნდა იყოს: დონ ასოტი თუ დონ ხივოტი...

— დონ კიხოტი, ქალბატონო, — გააწყვეტინა სანჩო პანსამ, — ანუ სხვანაირად — მწუხარე სახის რაინდი.

— სწორედ, სწორედ ეგრე თქვა, — მიატანა დოროთეამ,—მამაჩემი ამბობდა, ის რაინდი მაღალი ტანისააო, გამხდარ-გამხდარიო და მარცხენა ბეჭქვეშ, ან სადმე ახლოს იმ ალაგებში, მუქი ხალი აქვს, ღორის ჯაგრის მსგავსი ბალნიანიო.

ეს რომ გაიგონა დონ კიხოტმა, მსწრაფლ დაუძახა თავის საქურველმტვირთველს:

— აბა, ერთი აქეთ მოდი, ძმობილო სანჩო, და ტანთ გახდა მიშველე, მინდა დავრწმუნდე, სწორედ ის რაინდი ვარ, იმ ბრძენ მეფეს რომ უწინასწარმეტყველნია?

— ტანთ გახდა რად გინდათ? — ჰკითხა დოროთეამ.

— მინდა შევიტყო, ის ხალი მაქვს თუ არა, მამათქვენს რომ უთქვამს, — მიუგო დონ კიხოტმა.

— მაგისათვის ტანთ გახდა რა საჭიროა, — უთხრა სანჩომ, —

მე ვიცი, რომ ეგეთი ხალი შიგ ბეჭებშუა გაქვთ; ეგ თურმე დიდი ღონის ნიშანია.

— ეგეცა კმარა, — თქვა დოროთეამ. — კეთილ მეგობრობაში ასეთი წვრილმანი სისწორე რა საჭიროა? ნიშანი გინდ ბეჭზე ყოფილა, გინდ ზურგზე, სულ ერთია. ოღონდ კი იყოს. ყველაფრიდან ჩანს, რომ კეთილ მამაჩემს იგი რაინდი გამოუცენია, მეც არ შევემცდარე და ბატონ დონ კიხოტში ვიპოვე იგი. უეჭველია, მამაჩემმა სწორედ ამაზე მითხრა; ამის სახის ნიშნები სრულებით ეთანხმებიან იმ დიდ სახელს, არა მარტო ესპანეთში, არამედ მთელს ლამანჩაშიც რომ მოუხვეჭია. ამას გარდა გემიდან გადმოველ თუ არა ოსუნში, მაშინვე ამის დიდებულ ღვაწლზე ლაპარაკი მომესმა და გულმა თითქოს მაშინვე მითხრა, ვინც უნდა მომეკებნა.

— ერთი ეს მიბრძანეთ, ჩემო ქალბატონო, ოსუნში როგორ გადმოხვიდოდით გემიდან. ოსუნი, მგონია, ზღვისნაპირა ქალაქი არ არის? — უთხრა დონ კიხოტმა.

დოროთეას არ დააცადა მღვდელმა, ლაპარაკში ჩაერია და უპასუხა:

— ქალბატონ პრინცესას, უეჭველია, ის უნდოდა ეთქვა, მაღაში რომ გემიდან გადმოვიდა, თქვენი ღვაწლის ამბები პირველად ქალაქ ოსუნში გაიგო.

— დიახ, დიახ, სწორედ ეგ უნდა მეთქვა, — დაატანა დოროთეამ.

— ცხადია, რომ ეგრე უნდა ყოფილიყო, — შენიშნა მღვდელმა. — ახლა, თქვენო უმაღლესობავ, შევიძლიათ თქვენი ამბავი განაგრძოთ.

— ჩემი ამბავი კიდევ გავათავე, — თქვა დოროთეამ, — ისლა შემიძლია დაეუმატო, რომ რაინდი დონ კიხოტის შეხვედრა დიდი ბედნიერებაა ჩემთვის. მისი მეოხებით ჩემს თავს კვალად ჩემს სამეფოს მეფედ და მფლობელად ვხედავ, იმიტომ, რომ სულგრძელმა რაინდმა ჩემი წამოყოლა უკვე აღმიტქვა. წავიყვან მას პანდაფილანდო მძვინვარეთვალას წინააღმდეგ, რათა იგი დევი დაამხოს და, რაც იმ ვერაგმა ღვთიური და კაცობრივი კანონების გაქვლით წარმტაცა, უკანვე დაიბრუნოს. დაამხობს კიდევ, როგორც ბრძენი მამაჩემის ტინაკრიოს წინასწარმეტყველებათაშია ნათქვამი; ეს წინასწარმეტყველება მას თავის წიგნში აქვს ბერძნულად თუ ქალღურად დაწერილი, კარგად არ ვიცი, რადგან მათი წაკითხვა არ შემიძლია, მაგრამ იქ ასეა აღნიშნული: თუ რაინდი იმ გოლიათზე გამარჯვების შემდეგ ჩემს ცოლად შერთვას მოინდომებს,

მისი სურვილი უარისუთქმელად უნდა შეევასრულო და ვით ჩემი თავი, ისე სამეფოც მის მფლობელობას უნდა გადავცე.

— აბა რას იტყვი ამაზე, ჩემო მეგობარო სანჩო, — წაიტრაბახა დონ კიხოტმა; — ან იქნებ ვერა ხედავ, რაც შენ თვალწინ ხდებოდა? ახლაც იტყვი, სამეფო არა გვაქვს, რომ ვიმეფოთო, და არა საცოლე არა გეყავს, რომ შევირთოთო?

— ღმერთმანი სწორია! — შეპყვირა სანჩომ. — ჩემს წვერსა ვფიცავ, სულელი იქნებით, თუ იმ პანდაილადოს კისერს არ მოუგრებთ, მაგ თქვენ ხმაღს შიგ გულში არ გაუყრით და ამ ქალბატონსაც ცოლად არ შეირთავთ! აბა რას ბრძანებთ? ასეთი დედოფალი გვერდითა მყავდეს და კიდევ სხვა რამე ვეძებო? განა ცუდა დედოფალია? ნეტავ ასეთებად მიქცია ჩემი საწოლის ყველარწყილი!

ეს რომ თქვა, გადამეტებული აღტაცებისაგან ორჯერ შეხტა, მერე დოროთეას ჯორთან მიიბრინა, დააყენა იგი, წინ დაუჩოქა და ემუდარებოდა. ნება მიეცა თავისი მომავალი დედოფლისა და მბრძანებლისათვის ხელზე ეკოცნა. ვის არ გაეცინებოდა ბატონის ასეთ სისულელესა და მსახურის გულუბრყვილობაზე! მაგრამ დოროთეამ ხელი გაუწოდა სანჩოს და დაჰპირდა, რა წამს ღმერთი უშველიდა და ეთიოპიის სამეფოს მფლობელი შეიქნებოდა. სანჩოსაც მაშინვე დიდკაცობას მიანიჭებდა. სანჩომ მადლობის გადახდა ისეთი სიტყვებით დაუწყო, რომ ყველანი ხელასლა გააცინა.

— ჩემი უტყუარი ამბავი ასეთია. ბატონებო, — განაგრძო დოროთეამ. — ისლა დამრჩენია, მოგახსენოთ, რომ მთელი ჩემი ამაღიდან, რაც ჩემს სამეფოდან გამომყვა, ესლა დამრჩა, ჩემი კეთილადიდწვერა საკუთრველმტვირთველი; დანარჩენები საშინელი ქარიშხლის დროს ზღვაში დაიღუპნენ სწორედ მაშინ, როცა ნავსადგურს მოვატანეთ. მე და ეს ჩემი ერთგული მსახური ვაი-ვაგლახით ორ ფიცარზე შევრჩით და რაღაც სასწაულით ნაპირზე გამოვირჩეყენით. მაგრამ რა? მთელი ჩემი სიცოცხლე განუწყვეტელი სასწაულია და საიდუმლოებანი, უეკველია, ამას თვითონ თქვენც შენიშნავდით. და თუ ხანდახან არეულად ვლაპარაკობ, ეს იმიტომ მომდის, რომ მეტიმეტმა გამუღმებულმა ტანჯვამ და არაჩვეულებრივმა განსაცდელმა, როგორც ამ ჩემი ამბის დასაწყისში უკვე პატივცემულმა ლიცენციატმა შენიშნა, გონება გამომაცალა.

— მე ჩემი მხრით დაგარწმუნებთ, მაღალკეთილშობილო და მამაცო ქალბატონო, — განუხადა დონ კიხოტმა. — რომ ვერავითარი უბედურება, რაც უნდა საშინელი და არგაგონილიც იყოს,

გონებას მაინც ვერ წამართმევს, ვიდრე თქვენ სამსახურად ვიქნები ჩემს აღთქმას კვლავად გაგიმეორებთ და გეფიცებით, ქვეყნიერების საზღვრამდე წამოგყვით, ვიდრე თქვენს ვერაგ მტერს არ შევხვდები და ღვთისა და ჩემი მარჯვენის იმედით ამ მახვილით მის გესლიან თავს არ გავაგდებინებ, თუმცა კი ამ მახვილის სიკეთეს ვერც კი დავიკვებნო, რადგან ჩემი საკუთარი ხმალი ხინეს დე პასამონტემ გამომტაცა.

უკანასკნელი სიტყვები ღონ კიხობმა წაილულლულა და მერე ხმამალა განაგრძო:

— როდესაც იმ დევს თავს მოვკვეთ და თქვენს სამეფო ტახტზე მშვიდად აგიყვანთ, მაშინ სრული თავისუფლება მოგეცემათ თქვენი თავი ისე განაგოთ, როგორც თქვენი ნება იქნება; იმიტომ. რომ ვიდრე ჩემი ნება შებოქილია, გული ტყვეობაშია, მხესიერება დახატრული და აზრიც დამონებულია, იმ... სხვას აღარ ვიტყვი... იმ დრომდე, პრინცესა, ცოლის შერთვის ფიქრი ვერ გამოვიღის, თვითონ ფრინველი ფენიქსის შერთვაც რომ შემომთავაზოს ვინმემ.

ღონ კიხობის ამ უკანასკნელმა სიტყვებმა ცოლის შერთვის შესახებ სანჩო ისე გააკვირვა და გააშწარა, რომ ბრაზმორეულმა თავი ველარ შეიკავა და შეჰყვირა:

— ღმერთსა ვფიცავ, ბატონო რაინდო ღონ კიხობო, თქვენს ჰკუთხე არა ბრძანდებით! გაგონილა ასეთი დიდებული პრინცესის შერთვაზე კაცმა იყოყმანოს და უარი თქვას? ნუთუ გგონიათ ბედო ყოველთვის გამოგეგზავნით ასეთ იღბლიან ფათერაკებს, როგორც ეს ახლანდელია? განა თქვენი მიჯნური დულსინეა ამ ქალბატონზე ლამაზია? რასაკვირველია, არა! ის ხომ პრინცესას ნახევრადაც არა ღირს. თუნდ დავიფიცებ, ის ხომ იმის ღირსი არ არის, ამას ფეხსაცმელსა ჰხდიდეს? თუ ასე განაგრძეთ, რა იმედი უნდა მქონდეს. რომ თქვენგან აღთქმულ საგრაფოს მალე მივიღებ, თუ ყურძენში მარგალიტის ძებნას გამოუღდექით. აბა, რასაკვირველია!— შეირთეთ, ბატონო რაინდო, ყველა ეშმაკს გეფიცებით, შეირთეთ, და ის სამეფო აიღეთ, თავისთავად რომ ხელში მუქთად გივარდებათ; და მეფედ რომ გახდებით, მეც ნუ დამიფიწყებთ, მარკიზობა მომეცით ან გუბერნატორობა... სხვა ყველაფერი ეშმაკებსაც წაუღია.

ღონ კიხობმა თავის გულისვარდ დულსინეას აუგი და გაათათხვა რომ გაიგონა, ასეთი შეურაცხყოფა ველარ აიტანა. ხმაამოულდებლივ აიქნია შუბი და ორი ისეთი სდრუზა სანჩოს, რომ იქვე გაშლართა, და დოროთეას რომ არ დაეკივლა ღონ კიხობისათვის, შესდგქითო, სწორედ იქვე სულს გააცხებიინებდა.

— სულმდაბალო ყეყეჩო, — რამდენიმე ხნის შემდეგ უთხრა მან

სანჩოს.—ნუთუ გგონიათ, რომ ყოველთვის უვნებლად ჩაგივლით ჩემთვის ასეთი კვანტის გამოღება? ნუთუ მე და თქვენ იმის მეტი საქმე აღარა გვაქვს, რომ თქვენ მუდამ თავხედობდეთ, საქმეს აშავებდეთ და მე ყოველთვის გაპატიოთ? ამას ნუ იფიქრებთ, შეჩვენებულ არამზადავ, არამზადავ-მეტქი, იმიტომ, რომ უბადლო დულსინიას ზრახვა და უპატიურად ხსენება გაბედეთ. განა ჯერ არ იცით, ლენჩო, უმაქნისო, ბრიყვო, რომ ამ მარჯვენას თუ ის ქალი არ ასულდგმულბდეს, ბაღლინჯოს გაქვლეტის ღონეც არ შექნებოდა აბა ერთი ეს მითხარით. გველისენიანო გაიძვერავე, თქვენს კუკუაში ეს სამეფო ვინ დაიპყრო, დევს თავი ვინ მოჰკვეთა და თვითონ თქვენც მარკიზად ვინ გაგხადათ, — (ყველა ეს ხომ შესრულებულ საქმედ შეიძლება ჩავთვალოთ), — ვინა, თუ არ დულსინიას ძალმა. დიდი საქმეების იარაღად რომ ჩემი მარჯვენა აირჩია? რგია, ბრძოლისთვის რომ მაქეზებს და ძლევას მანიკებს, ის არის ჩემი მაცოცხლებელი, ის მასულდგმულებს და ძალას მატებს ჩემს არსებობას! პოი, საძაგლო არამზადავ, რაოდენ უმადური ხარ! ტალახიდან სურთ თქვენი ამოთრევა, წარჩინებულ კაცად გხდიან და სამაგიეროდ თქვენს კეთილისმყოფელებს მადლობას ცილისწამებით უხდით!

თუმცა სანჩოს ზურგი ეწვოდა, მაინც, რაც დონ კიხობმა უთხრა, ყველა კარგად გაიგო. საჩქაროდ ფეხზე წამოდგა, დოროთეას ჯორს მოეფარა და იქიდან უთხრა თავის ბატონს:

— მოწყალო ბატონო, თუ ამ პრინცესაზე ჯვარი არ დაიწერეთ, სამეფოც არ გექნებათ და თუ სამეფო არ გექნებათ — მეც უარარაოდ დავრჩები. მე სწორედ ამას ვჩივი. დამიჯერეთ, ბატონო, ეს დედოფალი შეირთეთ, თითქოს ციდან რომ ჩამოგვივარდა, და მერე მიბრძანდით თქვენს დულსინიასთან და რამდენიც გნებავთ იხიმანკლეთ მასთან, ხომ იყვნენ ქვეყნად მეფეები, ხასები რომ ჰყავდათ! ხოლო, რაც თქვენი მიჯნური ქალის სიმშვენიერეს შეეხება, მაგ საქმეში, ღმერთმანი, არ ვერევი; ჩემთვის ეს ორცევე ქალი მშვენიერია, თუმცა ქალბატონი დულსინია არასოდესაც არ მინახავს.

— როგორ თუ არ გინახავს, მოღალატეც და ცილისმწამებელი! — შეაწყვეტინა დონ კიხობმა. — შენ არა ხარ, რომ ეს-ესა ახლა დაბრუნდი და მისგან პასუხი არ მომიტანე?

— მე ის მინდოდა მეთქვა, დიდხანს და, როგორც რიგია. ისე არ მინახავს, რომ ყოველმხრივ დამეთვალეირებია მისი სიტუარფე და მშვენიერება; — გაასწორა სანჩომ, — მაინც კი. პო, ერთობ რიგიანი მეჩვენა.

— სანჩო, წარსული მიპატიებია, — უთხრა დონ კიხოტმა, — შენც ის მცირე უკმაყოფილება მაპატიე, ახლა რომ მოგაყენე; ჩვენი პირველი აფეთქება, ჩვენზე როდია დამოკიდებული.

— ვხედავ, — წაილაპარაკა სანჩომ. — უნდა მოგახსენო, მოწყალეო ბატონო, რომ ჩემი პირველი აფეთქებაც ლაპარაკის ხალისია და, რაც ენაზე მომადგება ხოლმე, ვერას გზით ვერ ვახერხებ, რომ არა ვთქვას.

— მაშ, მაინც გაფრთხილებ, სანჩო, — შენიშნა დონ კიხოტმა, — შენს სიტყვებს მეტი ყურადღება მიაპყარ ხოლმე, იმიტომ, რომ კოკა მუდამ წყალს... დანარჩენი ხომ შენც იცი, აღარ გავაგრძელებ.

— ვიცი, — მიუგო სანჩომ, — და ისიც მგონია, რომ ყოვლისმხილველი ღმერთი ცათა შინა განსჯის, ჩვენგანი ვინ უფრო ცუდად ირჯება: მე — სულელურად მოლაპარაკე, თუ თქვენ — ლაპარაკში რომ ჩემზე უარესად იქცევით.

— კმარა, კმარა, — გააწყვეტინა დოროთეამ. — მიდით, სანჩო, თქვენს ბატონს ხელზე აკოცეთ, შენდობა მოსთხოვეთ და კვლავ ქებასა და ზრახვაში მოფიქრება იქონიეთ. მეტადრე იმ ქალბატონ ჭობოსელზე ნურას იტყვი, რომელსაც, თუმცა არ ვიცნობ, მაინც მზად ვარ ვემსახურო. დანარჩენში ლეთის იმედი გქონდეთ, იგი უმამულოდ არ დაგტოვებთ, რომ თქვენი სიცოცხლე დიდებულივით უზრუნველად გაატაროთ.

სანჩო ბრალეული სახით ღმობიერებით მივიდა და თავის ბატონს ხელი სთხოვა. მან მედიდური და მრისხანე სახით გაუწოდა. სანჩომ რომ დონ კიხოტს ხელზე აკოცა, რაინდმა თავისი საქურველმტვირთველი დალოცა, მერე ფეხი აუჩქარა და სანჩოც თან წაიყოლა, რადგან თითქოს რაღაც საქმეზე ეწადა მასთან ლაპარაკი. სანჩო გაჰყვა დონ კიხოტს და, როცა ცოტაოდნად დაწინაურდნენ, რაინდმა უთხრა:

— მას აქეთ, სანჩო, რაც შენ დულსინეასგან დაბრუნდი, დრო არა მქონდა — ყველაფერი მეკითხა, რაც კი შენს ელჩობას და მოტანილ პასუხს შეეხებოდა. ახლა, როცა ბედი ამ ბედნიერებას გვიგზავნის და ჩვენც თავისუფლად შეგვიძლია მოლაპარაკება, ნუ დააყოვნებ — დულსინეას კარგი ამბებით გამახარო.

— მკითხეთ, მოწყალეო ბატონო, რაცა გსურთ, — მიუგო სანჩომ, — ყველაფერს ისე მოგახსენებთ, როგორც იყო, მაგრამ, ლეთის გულისათვის, წყრომას ნულარ ინებებთ.

— მაგას რად მეუბნები? — ჰკითხა დონ კიხოტმა.

— იმად, ბატონო, — მიუგო სანჩომ, — რომ ეს არის ახლა ჯოჯათ ცემა მიწყალობეთ, ეს სულ იმდამინდელი ჩხუბის გამოა, ჩვენს

შორის რომ ეშმაკმა გააჩინა, და არა ქალბატონ დულსინეას გამო-
მოგეხსენებათ, ქალბატონ დულსინეას დიდ პატივს ვცემ, როგორც
წმიდანის ნაწილს ისე ვეთაყვანები (თუნდაც ამის ღირსიც არ
იყოს); იმიტომ, რომ თქვენთვის ასე ძვირფასი და თქვენს სატრ-
ფოდ ითვლება.

— ღეთის გულისათვის, სანჩო, რაც იყო, ნულარ იგონებ და
ამაზე მეტს ნულარაფერს იტყვი, — უთხრა დონ კიხოტმა. — ეგ მო-
გონება მაწუხებს და მალეღვებს. ახლა არ იყო, გაპატიე? ანდაზა
ხომ იცი: ძვირის გახსენება ცუდკაცობააო.

ასე რომ დაიწყეს ლაპარაკი რაინდმა და საჭურველმტვირთ-
ველმა, მოულოდნელად, მათ პირდაპირ ვირით მომავალი ვიღაც
კაცი დაინახეს, და რომ მოახლოვდა, ბოშა ეგონათ. ყველა ვირის
დანახვაზე სანჩოს თვალები გადმოეკარკლებოდა ხოლმე და ეს
ვირზე მჭდარი ცრუ ბოშა რომ დაინახა, მაშინვე ხინეს დე პასა-
მონტე იცნო და ვირი კიდევ თავის საკუთარ ვირს მიაგვანა; და
როგორც კი ძაფს, ესე იგი ბოშას, ხელი წაავლო, გორგალიც გა-
მოხსნა, ესე იგი მიხვდა, რომ ლურჯა ვირი, რომლითაც პასამონ-
ტე მოდიოდა, მისი საკუთარი იყო. მართლაც ასე აღმოჩნდა. მისე-
იყო ის ვირი. რომ არავის ეცნო და სარფიანად გაესაღებინა სახე-
დარი, ხინესს ბოშურად ჩაეცვა, რაკი ბოშურად მშვენიერად ლაპა-
რაკობდა და რამდენიმე სხვა ენაც თავის მშობლიურ ენასავით ჩი-
ნებულად იცოდა. სანჩომ რომ ის დაინახა, იცნო, რაკი დაინახა
და იცნო, საშინელი ყვირილი მორთო:

— ჰა, შე ავაზაკო ხინესილო მომე ჩემი საკუთრება, დამიბ-
რუნე ჩემი სიცოცხლე, ჩემი ლოგინი, რომელზედაც ვისვენებ ხოლ-
მე; აქედან მოუსვი, შე ქურდბაცაცავ, გადაეთრიე, უმაქნისო, ჩემ-
ვირიდან! მომეც, რაც შენ არ გეკუთვნის!

სანჩომ ამდენი სალანძღავი სიტყვა სულ ტყუილად დაჰქარგა,
რადგანაც ხინესი პირველ დაყვირებისთანავე სწრაფად გადმოხტა
ვირიდან და ისე მოჰკურცხლა, რომ რაინდისა და საჭურველმტვირ-
თველის თვალთაგან სწრაფად მიეფარა. სანჩო თავის ლურჯას
მივარდა, მოეხვია, კოცნა დაუწყო და თან ეუბნებოდა:

— გამარჯობა შენი, ჩემო გვრიტო, ჩემო სახედარო, ჩემო
შვილო, ჩემო ამხანაგო, ჩემო თვალისჩინო ხომ კარგად ხარ, ჩემო
მშვენიერო?

თან ამას ეუბნებოდა და თან ვირს ეფერებოდა და ჰკოცნიდა.
საწყალმა ვირმა კი არ იცოდა ამდენ ალერსსა და კოცნაზე რა
ეპასუხნა. ამასობაში დანარჩენი მგზავრებიც მოვიდნენ და ყველამ
ერთად სანჩოს ბედნიერი საპოვარის მოლოცვა დაუწყეს, ხოლო

დონ კიხოტმა მის სანუგეშებლად დაუმატა: მიუხედავად ამისა, ჩემს პირობას არ გავტეხ და ამის ნაცვლად რომ სამი ჩოჩორი გაჩუქე, შენთვის დამიტოვებიაო. და სანჩომაც ამ სიუხვისათვის კვლავ მადლობა გადაუხადა.

განმარტოებით მიმავალ რაინდსა და საჭურველმტვირთველს რომ ბაასი ჰქონდათ, მღვდელმა დოროთეას მიულოცა და მადლობა უთხრა ისე ხერხიანად მოყოლილი ამბისათვის, სარაინდო წიგნებში მრავალ ნაამბობ ზღაპრებს რომ მეტად მიემსგავსებოდა. დოროთეამ უპასუხა, რომ მოწყენილობის ჟამს სარაინდო წიგნები ბევრი წაეკითხნა და, თითქოს ბოდის მოსახდელად, დაუმატა, რადგან მაზრებისა და ზღვისპირა ქვეყნებისა და ქალაქების მდებარეობა კარგად არ ვიცოდი, ამიტომ ალაღბედზე ვთქვი, გემიდან ოსუნში გადმოვედიო.

— მე მაგას მივხვდი,—მიუგო მღვდელმა, — და შეცდომის გასწორებაში იმიტომ დაგეხმარეთ. მაგრამ არ გიკვირთ, რომ ეს უბედური იდალგო ყველა ზღაპარს და მონაქორს რა ადვილად იჯერებს, რაც კი თავის წაკითხულ სისულელეს მიემსგავსება?

— დიახაც საკვირველია, — თქვა კარდენიომ. — ეგ ისეთი რაღაც გაუგებარი და გასაოცარი ჰქუის არევაა, განგებ რომ მოენდომებია ვინმე მახვილგონიერი ჰქუის პატრონს, მაშინაც, ვეკვობ, ძნელად მოახერხებდა.

— უფრო საკვირველი ის არის, — თქვა მღვდელმა, — რომ თუ ამ აბდაუბდას თავი ანებეთ და სხვა რამ საგანზე დაუწყეთ ლაპარაკი, სულ ველარ იცნობთ; ყველაფერზე მეტად საღად და გონივრულად მსჯელობს. ამ რაღაც ეშმაკი რაინდობის გარეშე, გარწმუნებთ, ამას ყველა გონიერ და მეტად განათლებულ კაცად ჩათვლიდა.

სანამ ისინი ასე საუბრობდნენ, დონ კიხოტი სანჩოსთან ბაასს განაგრძობდა:

— ჩემო მეგობარო სანჩო, — ეუბნებოდა მას, — თავი ვანებოთ ჩხუბსა და აყალმაყალს, დაე, განიბნეს და განქარდეს ჩვენგან ყოველი შფოთი და ბოროტება, დავივიწყოთ ძველი შეურაცხყოფა, და ასლა უწყრომლად და გულდამშვიდებით მითხარ, დულისინეა სად, როგორ და როდის ნახე? რას აკეთებდა? რა უთხარ? რა გიპასუხა? მისი სახე რას გამოთქვამდა, როდესაც ჩემს უსტარს კითხულობდა? ის უსტარი ვინ გადაგიწერა? ერთი სიტყვით, ყველაფერი მითხარ, რაც კი საჭირო დაინახო ასეთ შემთხვევაში, — ნურც რასმე მიუმატებ ჩემი სიხარულის გასამრავლებლად და, რაც მთავარია, ნურც რასმე დააკლებ მის შესამცირებლად.

— ჩემო ბატონო, მართალი რომ მოგახსენოთ, — მიუგო სანჩომ, — თქვენი წერილი არავისაც არ გადაუწერია და არც მიმიტანია მისთვის, რადგან არც წამილია იგი.

— მართალი ხარ, — უთხრა დონ კიხოტმა, — შენი წასვლის შემდეგ ორ დღეს უკან აქვე ვიპოვე ჩემს უბის წიგნაკში და ამან ძალიან დამაღონა. არ ვიცოდი, რას იზამდი, წერილს რომ ვერ იპოვიდი. სულ გელოდი, ეგებ დაბრუნდეს-მეთქი.

— დავბრუნდებოდი კიდეც, რომ ზეპირად არ დამხსომებოდა, როცა თქვენ მიკითხავდით, — მიუგო სანჩომ. — ერთ დღიკონს ვუკარნახე და ისე დავაწერინე; იმ დღიკონმა ფრიალ ხელმარჯვედ და სიტყვასიტყვით ჩაწერა და ასე მითხრა, ჩემს სიცოცხლეში ბევრ წერილი მინახავსო, მაგრამ ასეთი ლამაზი და კარგი წერილი ჯერ არც შემხვედრია და არც წამიკითხავსო.

— ახლაც გახსოვს ზეპირად? — ჰკითხა დონ კიხოტმა.

— არა, ჩემო ბატონო, აღარ მახსოვს, — მიუგო სანჩომ. — დიკონს დავაწერინე. თუ არა, ვიფიქრე, რაღა ჯანდაბად დამპირდებამეთქი, და მაშინვე დამავიწყდა. მარტო აი ეს დასაწყისი მახსოვს „აღმაშფოთებელო...“ არა, ბოდიში, „აღმატებულოქალბატონო“ და მერე კიდევ ბოლო: „თქვენი სამარედის მწუხარე სახის რაინდი“; ამ დასაწყისსა და დასასრულს შუა ერთი სამასამდის მაინც „ჩემო სულიკო“, „ჩემო სიცოცხლე“ და „ჩემო თვალის ჩინო“ ჩავუბრუნე.

თქვი XXXI

დონ კიხოტის ღირსშესანიშნავი საუბარი მის საქურველმტვირთველ სანჩო პანსასთან და სხვა შემთხვევებო

— ეს ყველაფერი კარგია, — თქვა რაინდმა. — მერე, მერე რაღა იყო? იმ მშვენიერების დედოფლის წინ რომ წარსდევ, რასა საქმობდა? უეჭველია, ოქროს ძაფზე მარგალიტს ასხამდა, ანუ თავის ტყვე რაინდისათვის სამიჯნურო რამ სიტყვას ჰქარგავდა ოქრომკედით.

— რა ბრძანებაა, — მიუგო სანჩომ. — საქონლის ბაკის ეზოში შემხვდა. ტომრით ორი ფანევა ხორბალი ეღვა და იმას ცხრლაგდა.

— მის ხელში ხორბლის მარცვლები, უეჭველია, მარგალიტის მარცვლებად იქცეოდნენ, — უთხრა დონ კიხოტმა; — ჩემო მეგობარ-

რო, ყურადღება მიაპყარ თუ არა, როგორი იყო ის ხორბალი: სუფთა და მომუქო ფერისა?

— არა, ყვითელი, — მიუგო სანჩომ.

— გარწმუნებ, ჩემო მეგობარო, — უთხრა დონ კიხოტმა, — რომ მისი ხელით გაცრილი ხორბლიდან მშვენიერი თეთრი პური გამოცხვება. ახლა ის მითხარ, ჩემი წერილი რომ გადაეცი, ეამბორა იმ წერილს? თავზე არ დაიდო? ისეთი რამ არ ჩაიდინა, მიღებულ-უსტარის საკადრისი რომ ყოფილიყო, და, ბოლოს, მაინც რა ჰქნა? მითხარ, თუ ღმერთი გწამს — ნულარა მტანჯავ!

— მე რომ მასთან თქვენი წერილით მივედი, — უთხრა სანჩომ. — როგორც შევატყვე, წერილებისთვის არა სცხელოდა. საქმეში იყო გართული. ემაგ ტომარაზე დადე, ძმობილო, მითხრა და თან ცხრილით ხვაი აიღო. საქმეს რომ გავათავებ, მერე წავიკითხავო.

— მესმის, მეყურება შენი საქციელი. უბიწო და ბრძენო მშვენიერო! — შესძახა დონ კიხოტმა. — განმარტოებით და აუჩქარებლად გინდოდა წაგეკითხა, რომ ყველა მისი სიტყვით დამტკბარიყავი. მერე, სანჩო, განაგრძე, მითხარი საქმიანობის დროს ჩემზე რას გელაპარაკებოდა, და შენ რას უპასუხებდი? თქვენი საუბარი სიტყვასიტყვით გადმომეც, აღარათფერი დაიტოვო სათქმელი! მითხარ. რა გკითხა?

— არაფერიც არა მკითხა რა, — მიუგო სანჩომ; — მე კი ეუამბე. თუ მის სადიდებლად როგორ იტანჯებით, რა ყოფაში დაგტოვეთ. კლდე-ღრეში შიშველი, როგორც ერთი ველური ვინმე; რომ უსუფროდ სჭამდით, წვერს არ ივარცხნიდით, ცარიელ მიწაზე იწეკით, სულ ტანჯვაში იყავით და თქვენს ბედს წყევლიდით.

— ეგ კი ტყუილად გითქვამს, რომ ჩემს ბედს ვწყევლიდი, — შენიშნა დონ კიხოტმა. — პირიქით, მე ჩემს ბედს ვმადლობ და სიცოცხლის დასასრულამდეც მადლობელი ვიქნები. განა მან არა ჰქნა, რომ ისეთი დიადი და მაღალი მანდილოსნის სიყვარულის ღირსი შევიქნენ, როგორც დულსინეა ტობოსელია?!

— მართლაც რომ დიადია და მაღალი, — შენიშნა სანჩომ. — მე ვფიქრობ ჩემზე სამი გოჯით მაღალი იქნება.

— ეგ შენ საიდან იცი, დაეტოლე თუ? — ჰკითხა დონ კიხოტმა.

— აი, როგორ დავეტოლე, — უპასუხა სანჩომ: — ვირზე ხორბლიანი ტომარის აკიდებას რომ ვშველოდი, ძალიან ახლოს მიველ და მაშინ დავინახე, რომ მთელი მტკაველით ჩემზე მაღალი იყო.

— მისი მაღალი ტანი, — უთხრა დონ კიხოტმა, — ხომ მეტად ეთანხმება მის მაღალ გონიერებას და დიდად მშვენიერ მიხ-

რა-მოხრასა? მის უარს ხომ ვერ იტყვი, სანჩო, რომ როცა მი-
ახლოვდი, საგანგებო რამ ნაზმა სუნნელებამ მოგბერა და მის გარ-
შემო ისეთი მშვენიერი სუნი ჰქმენდა, ენით არ გამოითქმება.
გეგონა სუნნელოვანი წამლებისა და მოღური ხელთათმანების სავა-
კროში შეველო.

— ერთი რამ სუნის მეტი არ მომდენია, — მიუგო სანჩომ, —
და ისიც, მგონია, იმისგან იყო, რომ მუშაობაში გაოფლიანებუ-
ლიყო და ხეითქი გადადიოდა, რაღაც მამაკაცის სუნს მაგონებდა.

— ეს შეუძლებელია! — წამოიძახა დონ კიხოტმა. — მაშ სურდო
კვირვებია, ან თვითონ შენი სუნი მოგდენია, თორემ მე კარგად
ვიცი, რა სუნნელოვანიც არის იგი ვარდი ასკილებს შორის, იგი
ბალის ზამბახი, იგი მუშკამბრი...

— იქნება ჩემიც მომდენოდეს, — განაგრძო სანჩომ. — მართლაც
ისეთი სუნი ჩემგან ხშირად მომდის ხოლმე, როგორც თქვენი
ქალბატონი დულსინეასგან მომედინა, ეს არც ისე გასაკვირველია.
იმიტომ რომ, როგორც ამბობენ, ერთი ეშმაკი მეორეს ჰგავსო.

— მერე? — ჰკითხა დონ კიხოტმა, — როცა ხორბალი გაცხრი-
ლა და წისქვილში გაგზავნა, რა ჰქნა, ჩემი წერილი რომ წაიკითხა?

— თქვენი წერილი სულაც არ წაუკითხავს, — მიუგო სანჩომ, —
რადგან, როგორც თვითონ თქვა, არც წერა ცოდნია და არც კითხვა.
აილო და მაშინვე ნაჰქერ-ნაჰქერ დახია, ალბათ, იმიტომ, რომ ეში-
ნოდა, არავის წაეკითხა და მისი საიდუმლო არ გაეგო. ჩემი
ლაპარაკიდანაც საქმოდ გაიგო თქვენი სიყვარული და ტანჯვა
და ისიც, მისი გულისთვის ცოდვათა ის გასაოცარი მონანი-
ება რომ იკისრეთ. თან ისიც მიბრძანა, თქვენთვის გადმომეცა.
რომ ხელს გეამბორებათ და თქვენს წერილზე უმეტესად თქვენ
ნახვა იამება; ამიტომაც გიბრძანათ, ახლავე ეს ჯაგნარი დასტო-
ვოთ, ამ სისულელეებს თავი ანებოთ და თუ სხვა უფრო მნიშვნე-
ლოვანი საქმეები არ დაგაკავებენ, ტობოსოს წაბრძანდეთ. მე
თქვენ მოგახსენოთ, მეტად სწყურია თქვენი ნახვა; მერე იმაზე
რამდენი იცინა, რომ მწუხარე სახის რაინდი გქვიათ, სიცილით
სულ ფერდები გამოსცვივდა. ისა ვკითხე, ბისკაელი ეახლა თუ
არა; მიპასუხა — მეახლაო, ძალიან ზრდილი და საამო კაცი იყოო.
ტუსალეზზედაც ვკითხე, მაგრამ ჯერ არც ერთს არ გაუჰქაჰანია.

— ჯერ ყველაფერი ჩინებულად მიდის, — განაგრძო დონ კი-
ხოტმა. — მაშ, ერთი ესეც მითხარ, როცა გამოეთხოვე, რა ძვირფა-
სი ნივთი გაჩუქა იმ ამბის ჯილდოდ, რაც მისი რაინდისაგან მიუ-
ტანე? ეს უნდა იცოდე, სანჩო, თუ ჯერ არ იცი, რომ ბანოვანთა
და მოგზაურ რაინდთა შორის არსებული ძველი, შეურყეველი ჩვე-

ულეზით საქურველმტვირთველებს, ქონდრისკაცებს და მოახლე ქალებს რამე ძვირფას ნივთებს უძღვნიდნენ, როდესაც ისინი სატრფოსაგან მის რაინდს, ანუ რაინდისაგან მის სატრფოს ამბავს მიუტანდნენ ხოლმე.

— იქნებ, ასეთი ჩვეულებაც ყოფილიყოს, — თქვა სანჩომ, — და არცთუ ცუდი ყოფილა ეგ ჩვეულება, მაგრამ, ჩანს, ეგ ჩვეულება ძველ დროში ყოფილა მიღებული; ახლა კი კარგი ამბის მოტანისათვის ერთი ნატეხი პურისა და ყველის ნაჭერის მეტს არას აჩუქებენ; ჩემთვის მაინც ქალბატონ დულსინეას ამის მეტი საჩუქარი არ მოუცია. ყველი სწორედ შემომთავაზა, როცა გამოვემშვიდობე და ბაკის წნულს გარეთ გამოველ. ნათქვამს ისიც შემიძლია დაუშვებო, ყველი ცხერისა იყო.

— რამდენადაც ვიცნობ, დულსინეა ძალიან გულუხვი ქალია, — უთხრა დონ კისოტმა, — და თუ ძვირფასი საჩუქარი არ მიგიღია. ეგ, უეჭველია, იმიტომ, რომ იმ დროს ხელთ არა ჰქონია რა. თორემ რამე ძვირფას ნივთს გაჩუქებდა. მაინც არა დაგიკარგავს რა. რადგან, როცა დულსინეას ვნახავ, ყველაფერს მაშინ მოვარიგებ. საჩუქარი ნადღესასწაულებსაც როდი გვაწყენს. მაგრამ იცი, ჩემო მეგობარო, რა მაკვირებს? ისე წახველ და მოხველ, თითქოს ჰაერში გველოს: სამ დღეში კაი ოცდაათი მილი იმგზავრე, ეს მათაქრებინებს, რომ ჩემს მფარველს და მეგობარ ბრძენ ჯადოქარს (ერთი მფარველი ჯადოქარი უთუოდ უნდა მყავდეს, თორემ უიშოსოდ მოგზაური რაინდი არ ვიქნებოდლი) უთუოდ უჩინრად ჰაერში უტარებინხარ. ამას ნუ გაიკვირებს; ჯადოქარი ხშირად მძინარე რაინდს ლოგინიდან აიყვანს, და იმ რაინდს მეორე დილას უცებ ათას მილს იქით გაედვიძება ხოლმე. ეს რომ ასე არ იყოს, რაინდები გაქირვებამო ერთმანეთს ვერ უშველიდნენ, როგორც ახლა შველიან ხოლმე. მაგალითად, მოხდება ხოლმე, ვინმე რაინდი სომხეთის მთებში იბრძვის მძვინვარე ურჩხულთან, ან ანდრიაკთან. ანუ კიდევ სხვა რაინდთან; აგერ საცაა ფიცხელ ომში მტრისგან უნდა გაიგმიროს და ერთიც ვნახოთ, უცებ, სულ მოულოდნელად. ღრუბლებზე ან ცეცხლის ეტლით მისი მეგობარი რაინდი ეშვება ძირს, რამდენიმე საათის წინ, ვინ იცის — ინგლისში რომ იყო. იგი მეგობარს ეშველება, სიკვდილისგან იხსნის და იმავ დამეს უკვე ინგლისს გადაქანდება. იქა ჰამს ვახშამს და დაიძინებს, იმის მიუხედავად, რომ ეს ადგილები ერთმანეთისაგან ორ ან სამ ათას მილზე არიან დაშორებულნი. ყველა ამას, ჩემო მეგობარო, ჩვენნი მზარველი ჯადოქრები გვიჩერებენ, და შენცა, სანჩო. სულ ნუ შეიტან ექვს, რომ მალე მართლა ტობოსოში იყავ და იქიდან დაბ-

რუნდი. ხელმეორედ გეტყვი, რომ, უეჭველია, თვითონ შენც ვერ ამჩნევდი, რომ ჩემი ბრძენი მეგობრის მეოხებით სულ ფრინველივით დაფრინავდი.

— ძალიან შესაძლებელია ასეც იყოს, — უთხრა სანჩომ, — რადგან როსინანტი ისე მიჰქროდა, თითქოს ყურებში ვერცხლისწყალი ჩაუსხამთო, როგორც ბოშებმა იციან, გასაფიცებლად ვირს რომ ჩაასხამენ ხოლმე.*

— რის ვერცხლისწყალი! — შეჰყვირა დონ კიხოტმა. — ავისულების მთელი ლეგიონი მიგაქროლებდა; ისინი არასოდესაც არ იღლებიან. თვითონ რომ მიფრენენ, სხვას მიაფრენენ და რა მანძილიც უნდა იყოს, სრულებით არ იღლებიან. მაგრამ, ჩემო მეგობარო. ეს აღარ ვიცი: ჩემი მიჯნურის ბრძანება როგორ ავასრულო? ახლავ მასთან რომ წავიდე, პრინცესას რომ სიტყვა მივეცი, ხომ ვეღარ ავასრულებ. ამასთანაც რაინდები თავიანთ ალთქმანზე უფრო მომეტებულად უნდა ფიქრობდნენ, ვიდრე თავიანთ სიამოვნებაზე. ერთის მხრივ, ჩემი მიჯნურის ნახვის სურვილი მეზიდება და მეორეს მხრივ, მოვალეობა მაგონებს ძიციემულ ალთქმას და იმ დიდებასაც, რაიც მომელის. მაგრამ იცი, რას ვფიქრობ? ჯერ საჩქაროდ იქ წავალ, სადაც ის საშინელი დევი ბინადრობს, და როდესაც იმას თავს გაავადებინებ და პრინცესას თავის სამეფოს ჩავაბარებ, მაშინ იმ მანათობელ ვარსკვლავთან გავეშურები, თავის შუქს რომ მფენს. ჩემს უნებლიე დაგვიანებაზე ბოდიშს მოვიხდი, თავს გავიმართლებ; და დარწმუნებულიც ვარ, არათუ გამიჯავრდეს, მრავალ ქებასაც შემასხამს და ჩემს დაყოვნებას მომიწონებს, რადგან ეს ღვაწლი თვითონ მასვე გაუთქვამს სახელს და აღამაღლებს კიდევ, ვითარცა მიზეზს ყველა იმ დიდებისას, რაც ამ ცხოვრებაში ჩემი ხმლით მომიხვეჭია და რასაც კვლავ მოვიხვეჭ.

— ყოვლადწმიდაო ღვთისმშობელო! — შეჰყვირა სანჩომ. — ბატონო ჩემო, ღმერთმანი თქვენს ჭკუაზე აღარა ხართ! ერთი მიბრძანეთ, სენიორ, რა ეშმაკებისთვისღა მიხვალ ცხრა მთას იქით? გასასიერებლად? ნუთუ აპირებთ, საცოლვე დედოფალი ხელიდან გაუშვათ. მზითვად რომ ოცი მილის სივრცე სამეფოს მოგიტანთ, მეტად დოვლათიანს და ადამიანთა არსებობისათვის ყველაფრით უხვად შემეკულს, იმაზე უდიდესს, პორტუგალია და კასტილია რომ ერთად ავილოთ, სადაც ყველაფერი მოდის, რაც კი ადამიანისათვის საჭიროა. გაჩუმდით, ღვთის გულისათვის, ბატონო რაინდო; ან კი როგორ არა გრცხვენიათ, მაგას ამბობთ? დამიჯერეთ, სადაც პირველად სოფელი შეგხვდეთ, რომ მღვდელი მოიპოვებოდეს, მაკპრინცესაზე ჯვარი გადაიწერეთ; ან კი მღვდელი რა საჭიროა? განა

ბატონი ლიცენციტი თქვენს ჯვარის დაწერას ვერ მოახერხებს? მე, მოწყალეო ბატონო, ღვთის მადლით პატარა ბიჭი არა ვარ და ცოტაოდენი რჩევა შემიძლია; რასაც ახლა გირჩევთ, სწორედ რომ თქვენთვისაა ზედგამოჭრილი. ანდაზისა არ იყოს: ღღევანდელი კვერცხი ხვალინდელ ქათამს სჯობიაო, როცა ბეჭედს გაძლევნ, თითი გაუწოდეთ.

— გამიგონე, სანჩო, — უთხრა ღონ კიხოტმა, — თუ მარტო იმიტომ მიჩნევ ცოლის შერთვას, რომ, მოვკლავ თუ არა დევს, მაშინვე ტახტზე ავიდე და წყალობით აგავსო, ეგ ხომ ცოლის შეურთავდაც ძლიერ ადვილად შემიძლია. იცი რა, ჯერ დევთან შებრძოლებამდისვე პრინცესას პირობას დავუდებ: თუ გავიმარჯვე, ჯვარს დავიწერ იმაზე, თუ არ დავიწერ, მაინც თავის სამეფოს ერთ-ერთი ნაწილი უნდა დამითმოს, იმ უფლებით, რომ ვისთვისაც მინდა, გადაცემა შემეძლოს, და აბა მითხარ, თუ არ შენ — სხვას ვის გადავცემ?

— ჰოო, ეგ ჭკუიანურად ბრძანეთ, — მიუგო სანჩომ, — მაგრამ ისე კი ჰქენით, მოწყალეო ბატონო, რომ სამეფოს ისეთი ნაწილი აირჩიოთ, ზღვისპირა იყოს, რომ, რა ვიცი, ვინიცობაა იქაურობა არ მომეწონოს, ჩემი მონა ზანგების ხელით გემი მოვაწყო და საითაც მინდოდეს, იქით გავგზავნო. ხოლო, თქვენ, ჩემო ბატონო, ქალბატონ დულსინეასთან ჯერ ნუ ინებებთ წაბრძანებას; ჯერ ღვთის სადიდებლად და ჩვენი სარგებლობისათვის დევთან გავათათო საქმე.

— სრულებით გეთანხმები, სანჩო! — მიუგო ღონ კიხოტმა, — და ვიდრე დულსინეასთან წავიდოდე, სჯობია იმ დევის დამხობას დავეშურო. მაგრამ არამც და არამც ეს ჩვენი საუბარი ვისმეს არ გადასცე, თუნდაც იმათ, უკან რომ მოგვეყვებიან, რადგან, თუკი მოკრძალებულ დულსინეას არ უნდა მისი საიდუმლო გამხელილი იყოს, მაშ ჩემის მხრივ და ყველას მხრივაც მისი გამქლავება ურიგობა იქნება.

— მაგრამ ამ შემთხვევაში, თუკი თქვენი მიჯნურობის საიდუმლოდ შენახვა გინდათ, — მიუგო სანჩომ — მაშ, იმას რალად ჩადიხართ, რომ ვისაც კი ამარცხებთ, ყველას მაშინვე დულსინეას აახლებთ ხოლმე? მაგით ხომ ყველას ეუბნებით, რომ გიყვართ. აბა, ერთი ეს გამაგებინეთ, თქვენი ბრძანებით რომ თქვენს სატრფოს მუხლს უდრეკენ და ყურმოჭრილ მონობას უცხადებენ, როგორ მოახერხებენ თქვენი საიდუმლო დაიცვან?

— რა ჩერჩეტი ხარ, სანჩო, — მიუგო ღონ კიხოტმა. — იმდენი როგორ არ გესმის, რომ ყველა ეგ ჩემს მიჯნურ ქალს აღამაღლებს

და მის ღიღებას უფრო ადიდებს? აბა, ისეთი ქალი სად გინახავს, იმით არ ამაყობდეს, რომ რამდენიმე რაინდი ჰყავს მორჩილებასა და იმ მეცადინეობაში, რომ მას ემსახურონ და ჯილდოდაც მართო ის აკმარონ, კვლავაც მის სამსახურში რომ იმყოფებოდნენ.

— ჩვენი მღვდელი ამბობდა, და მეც გამიგონია, მართო ღვთის სიყვარული უნდაო ასეთი, — მიუგო სანჩომ, — რომ ღმერთი იმიტომ უყვართ, რომ ღმერთია და არა იმიტომ, რომ მისგან საბოთხეს მოელიან, ან ჯოჯოხეთში ჩავარდნის შიში აქვთ; უყვართ და ემსახურებიან ისე, რომ არც კი იციან, რად და რისთვისო.

— ეშმაკსაც წაუღია ეს ყუყუჩი! მე რომ ამისი არა გამეგება რა! — შეჰყვირა დონ კიხოტმა. — რა აზრები მოუვლის ხოლმე; ხანდახან კაცს აფიქრებინებს, სწორედ სკოლაში უსწავლიაო.

— მე კი, ღმერთმანი, წერა-კითხვაც კი არ ვიცი, — დაუმატა სანჩომ.

ამ დროს დალაქ ნიკოლასის ხმა მოისმა. ველის პირას წყარო ჩამოდინდა და მგზავრებმა იმ წყაროსთან მოიწადინეს ჩამოხტომა. ამიტომაც დალაქი უყვიროდა დონ კიხოტს, რომ შეეცადნა. დონ კიხოტი შედგა და ამით სანჩო ძალიან გაახარა, რადგან იმდენი ტყუილის ლაპარაკი მოსწყინდა და თანაც ეშინოდა, რაიმე სიცრუე არ წამოცდენოდა. თუმცა იცოდა, დულსინეა ერთი უბრალო ტობოსელი გლეხის გოგო იყო, მაგრამ მაინც თავის დღეში არსად ენახა იგი.

ამასობაში კარდენიომ დოროთეას ძველი ტანისამოსი ჩაიცვა; ის ტანისამოსიც მაგდენი არა იყო რა, მაინც მის ძონძებს კი სჯობდა. მგზავრები წყაროს პირას დასხდნენ და იმ სანოვაგით ისაუბრეს. რაც მღვდელმა დუქანში იყიდა.

ესენი რომ შეექცეოდნენ, გზაზე ერთი პატარა ბიჭი გამოჩნდა, წყაროს ახლოს მყოფი მოგზაურების დასათვალიერებლად ცოტახანს შედგა და დონ კიხოტი რომ შეიცნო, ფიცხლავ მასთან მიიღბინა, მუხლებზე მოეხვია და ტირილითა და ცრემლებით უთხრა:

— კეთილო ბატონო! ვერ მიცნობთ? მე ის საბრალო ანდრესი გახლავართ, მუხიდან რომ ამხსენით.

დონ კიხოტმა პატარა ბიჭი მაშინვე იცნო, საბრალოს ხელი მოჰკიდა, თანამგზავრებს ღიღგულად მიუბრუნდა და ამაყად უთხრა:

— ბატონებო, რომ დარწმუნდეთ, მოგზაური რაინდები რამდენად სასარგებლონი არიან ქვეყნისათვის, რამდენად სდევნიან იხინი ბოროტს და სობბენ უსამართლობას, უპატიოსნო და გარყვნილი ხალხისაგან ჩადენილსა, მოგახსენებთ, რომ ამას წინათ, რო-

დესაც ერთ ტყეში ვილაცის მწუხარე ყვირილი მომესმა, მომაგონდა რა ჩემი მოვალეობა, ერთ წამსაც აღარ შევემდგარე და მყისვე იქით გავექანე, საიდანაც გოდება მესმოდა; იქ აი ეს პატარა ბიჭი ვიპოვე, ახლა რომ თქვენ წინაშე დგას, და მოხარული ვარ, რომ თავის პირით შეუძლია ჩემს ნათქვამს უმოწმოს. წელამდის გაშიშვლებული მუხაზე იყო მიკრული და ვილაც უხეში გლეხი (შემდეგ გავიგე, რომ ის ამ ბიჭის პატრონი ყოფილა) აღვირით ზურგზე კეც-კეცად ტყავს აძრობდა. ამ სანახაობამ ჩემი თვალები შეზარა და იმ ბრიყვ გლეხსა კვითხე: მაგ პატარა ბიჭს ეგრე სასტიკად რად სცემ-მეთქი? იმ დათვმა მიპასუხა: ჩემი მოჯამაგირეა და დანაშაულისათვის ვსჯიო. ქურდული ჩვევები დასჩემდაო. სტყუისო, შეჭბდავლა ბავშვმა, იმიტომა მცემს, რომ ჩემს ჯამაგირს ვთხოვო. გლეხი რალაცას მოჰყვა, მეც მოუხსინე, მაგრამ იმიტომ კი არა, მის გასამართლებლად გამომეყენებინა. როცა დაასრულა, ვუბრძანე, საბრალო ბავშვი ხიდან აეხსნა და ფიცი დაედვა, რომ ჯამაგირს სრულიად ჩააბარებდა და სარგებელსაც მისცემდა. მართალს არ ვამბობ, ანდრეს? — ჰკითხა ბიჭს დონ კიხოტმა, — ხომ გაიგონე, როგორ სასტიკად ვუბრძანე შენს პატრონს და მანაც ყველაფრის აღსრულება, რაც კი მოვთხოვე, როგორ მოწიწებათ აღმიტქვა. თქვი, ნუ გეშინია, ყველაფერი — როგორც იყო; დაე, ამ ჩემმა მეგობრებმა შეიტყონ, თუ რაოდენი სარგებლობა მოაქვთ შარაგზაზე მოგზაურ რაინდებს.

— სულ მართალი გახლავთ, რაცა ბრძანეთ,— მიუგო ანდრესმა. — მაგრამ ვაი ის არის, რომ ბოლო ისეთი არ იყო, როგორც გგონიათ. ყველაფერი პირიქით მოხდა.

— რაო?! — შეჰყვირა დონ კიხოტმა, — როგორ თუ პირიქით? განა შენმა პატრონმა ჯამაგირი არ მოგცა?

— არც არა მომცა რა და, პირიქით. ტყიდან გახვედით თუ არა, რაკი ისევ მართო დამიგულა, ხელმეორედ იმავე მუხაზე მიმავრა და აღვირის თასმებით ისე მიმშოლტა, რომ წმიდა ბართლომესავით სულ ტყავი გამაძრო. რამდენსაც დამარტყამდა, იმდენს ისეთნაირად გიგდებდათ სასაცილოდ, რომ ტკივილს თუ არ დაეშალა, მეც მასავით დიდი სიამოვნებით გიკიჟინებდით. ისე უღმერთოდ ვიყავ ნაცემი, დღემდის სამკურნალოში ვიწევი და იმ საძაგელი გლეხუჭას მიერ მიყენებულ იარებს ვირჩენდი, სულ კი თქვენნი ბრალი იყო, ბატონო რაინდო; თქვენ რომ თქვენს გზაზე წასულიყავით და ჩვენს საქმეში შემოიხიბრვა არ გენებებინათ, ერთ ათ-თორმეტიოდეს მომარტყამდა და გაათავებდა; რაც ჯამაგირი მერგებოდა, იმასაც სრულად მომცემდა. თქვენ კი სულ უდროოდ

წამოგვეტანეთ, მაშინვე ლანძღვა დაუწყეთ და უფრო მეტად გააბრაზეთ; რაკი ჩემს გარდა ვერავისზე იყრიდა ჭავრს, ისიც მომღვაღა და ისეთი საქმე დამმართა, რომ არ ვიცი, როდისმე მოვრჩებილა, თუ არა.

— მართალია, ცუდად ვქენი და შევეცი, რომ ჩქარა წამოველ. — უთხრა ღონ კიხოტმა. — უნდა დამეცადა, ვიდრე ჯამაგირს სრულად ჩაგაბარებდა. გამოცდილებით განა არ უნდა მცოდნოდა, რომ მისი ჭურის უმაქნისი ხალხი თავის დღეში დანაპირებს არ აასრულებს, თუ თავის სარგებლობასაც არა ხედავს, მაგრამ, ჩემო კარგო ანდრეს, ხომ გახსოვს, რომ ფიცით დავემუქრე, თუ ფულს არ გადაუხდი, ყველგან მოგნახავ და გიპოვი-მეთქი, თუნდაც ვეშაპის მუცელშიც დაიმალო-მეთქი.

— მართალს ბრძანებთ, — მიუგო ანდრესმა, — მაგრამ აქედან აღარა გამოვა რა.

— აბა ვნახოთ, თუ არა გამოვა, — დაიტრატა ღონ კიხოტმა.

და ამ სიტყვებით მაშინვე სანჩოს დაუძახა, როსინანტი შეეკახმა, თავისთვის ველზე რომ მშვიდობიანად ბალახსა სძოვდა, როცა ბატონები წყაროსთან შეეკეოდნენ.

ღორითეამ ჰკითხა ღონ კიხოტს, რა გწადიანო?

მან მიუგო:

— ამ ბიჭის პატრონი უნდა მოვძებნო, ურჩობისათვის დავსაჯო იგი და ამ საწყალ ანდრესისათვის, რაც ფული ერგება, მივაცემინო, მთელი თქვენის გლეხუქების ჯიბრზე ერთ მარავედისსაც არ შევარჩენო.

ღორითეამ რაინდს თავისი აღთქმა მოაგონა, რომ არავითარ საქმეს არ დაიწყებდა, ვიდრე თავის სამეფო ტახტს არ ჩააბარებდა; თანაც შენიშნა — განა თვითონ შენ ყველაზე უკეთ არ იციო, რომ პატრონსური გულისწყრომა უნდა შეიკავო, ვიდრე საქმეს არ გამოითავებ და ჩემი სამეფოდან არ დაბრუნდებიო.

— თქვენ მართალსა ბრძანებთ, — მიუგო ღონ კიხოტმა, — ანდრესმა ჩემს დაბრუნებამდე უნდა მოითმინოს. მაგრამ ვფიცავ, რომ არ დავმშვიდდები და არც მოვისვენებ, ვიდრე იმ არამზადს ამ საწყალი ბიჭისათვის ჯამაგირს სრულად არ მივაცემინებ.

— ეგ თქვენი ფიცი ჩემთვის საჭირო არ არის, — მიუგო ანდრესმა. — ყველა მაგიერის გადახდის ნაცვლად მაჰამეთ რამე, ან იმდენი ფული მომეცით, სევილიას მივალწიო როგორმე და ღმერთმა თქვენც მშვიდობა მოგცეთ და ყველა მოგზაურ რაინდსაც. ყველა იმათთვის იმ სიკეთეს ვისურვებ, რაც მე მათ დამალწიეს.

სანჩომ თავის საგზლიდან პურის ნატეხი და ყველის ნაჭერი ამოიღო, ანდრესს მიაწოდა და უთხრა:

— აჰა, ძმობილო, ჩვენი საერთო გაჭირვება ძმურად გავიზიაროთ!

— გაჭირვებაში ჩემთან საერთო რა გაქვს? — გაკვირვებით ჰკითხა ანდრესმა.

— აი ეს პური და ყველი, — მიუგო სანჩომ. — მხოლოდ ერთმა ღმერთმა უწყის, ეს პური და ყველი რად მიღირს, იმიტომ, ჩემო საყვარელო მეგობარო, რომ მოგზაური რაინდების საჭურველმტვირთველნი შიმშილსაც ითმენენ, ვაი-ვაგლახსაც და ბევრ ისეთ რამესაც, რაც საგრძნობლად უფრო სახერხოა, ვიდრე სათქმელად.

ანდრესმა პური და ყველი გამოართვა და, რა ნახა, რომ სხვაც რისამე მიცემას არავინ უპირებდა, თავი ჩაჰკიდა და წასვლა დააპირა, მაგრამ შედგა და გამოსამშვიდობებლად უთხრა ღონ კიხოტს:

— ბატონო მოგზაურო რაინდო! თუ ვინიცობაა, სადმე როდისმე კიდევ შევხვდეთ ერთმანეთს, ღეთის გულისათვის გთხოვთ ჩემს წასარჩლებას ნუ ინებებთ, თუნდაც მნახოთ ასო-ასო მგლეჯუნენ, ისევე ჩემი ბედის ანაბარა დამტოვეთ, იმიტომ, რომ თქვენს წასარჩლებაზე უარესი არაოდესაც არა დამემართება რა. ღმერთმა დაგწყევლოთ და დაგკრულოთ ყველა რაინდიანად, რომელნიც კი როდისმე ქვეყანაზე დაბადებულან!

ღონ კიხოტმა რომ ეს გაიგონა, გაბრაზებული წამოვიარდა, რომ ის თავხედი ბიჭი დაესაჯა, მაგრამ პატარა ბიჭმა, რაც კი ფეხებში ღონე ჰქონდა, მოკურცხლა, თუმცა მის გამოდგომას არავინაც აღარ ფიქრობდა, და ჩვენი რაინდი ამ ნაამბობით სახტად ჯატოვა. დამსწრენი კი დიდი გაჭირვებით იმაგრებდნენ სიცილს, რომ ღონ კიხოტი უარესად არ გაეცეცხლებინათ.

თ ე ვ ი X X X I I

სადაც მოთხრობილია, თუ რა შემთხვევა ფუნდუქში ღონ კიხოტის ანაღას

ჩვენმა მგზავრებმა, დიდებული სადილის შემდეგ, ჯორები შეკაზმეს, კვლავ გზას დაადგნენ და მთელი დღე ისე იარეს, რომ აღწერის ღირსი ფაქტორები არა შეხვედრიათ რა. მეორე დღეს სწორედ იმ ფუნდუქში მივიდნენ, სანჩო პანსასათვის რომ საფრთხო-

ბელას შეადგენდა; მაგრამ დღეს იქ შესვლა მისთვისაც აუცილებელი იყო. მეფუნდუკემ, მისმა ცოლმა, ქალმა და მარიტორნესმა დონ კიხოტი და სანჩო პანსა რომ დაინახეს, მაშინვე გამოეგებნენ დიდი სიხარულით მიიღეს. რაინდი მათ, ცოტა არ იყოს, ამყად შეხვდა და მაშინვე ლოგინის მომზადება უბრძანა, მაგრამ ამასწინანდელ ლოგინზე უკეთესი კი უნდა ყოფილიყო. მეფუნდუკის ცოლმა უპასუხა, თუკი ფასს გაიღებ, თავადურ ლოგინს გაგიშლიო; დონ კიხოტი ფასის მიცემას დაჰპირდა, და ისევ იმ ჩვენ ნაცობ სხვენზე მართლაც უკეთესი ლოგინი გაუშალეს. რაინდი მაშინვე დასაძინებლად წავიდა, რადგან მისი სხეული ახლა ისევე იყო მოშლილი, როგორც გონება ჰქონდა შეშლილი.

როგორც კი დონ კიხოტი სხვენზე ავიდა და კარები ჩაიკეტა, მეფუნდუკის ცოლი დალაქს მივარდა და თავისი ხარის კუდი მოსთხოვა:

— ჩემი კუდი მომეცით, — ეუბნებოდა იგი.— გეფიცებით ყველა შმიდანს, კვლავ ნებას არ მოგცემთ ჩემი კუდიდან წვერი გაიკეთოთ გეყოფათ მაგის თრევა; ღმერთო ჩემო, გაგონილა ამისთანა სასაცილო ამბავი, შერცხვენა და თავის მოჰრა? ჩემი ქმრის სავარცხელი იატაკზე ტალახში გდია და მე კი კუდი აღარა მაქვს, რომ ავიღო და ზედ ჩამოვაგო.

დალაქი უარზე იყო, თუმცა მეფუნდუკის ცოლმა ხელიც წაავლო წვერში და თავისკენ ეწეოდა, ის მაინც არ აძლევდა კუდს, ვიდრე მღვდელმა არ უთხრა, რომ ნილაბი საჭირო აღარ იყო და ყველას შეეძლო ახლა დონ კიხოტს თავის სახით ჩვენებოდა. ისე უთხარიო, დაუმატა მან, რომ მისგან გათავისუფლებულ საგალერო ტუსაღებს გამოეჩეცი და აქ მოხვედი, და თუ პრინცესას საჭურველმტვირთველი იკითხოს, ვუთხრათ— დაწინაურდა-თქო, რომ დედოფლის ქვეშევრდომთ თავის სახელმწიფოში დაბრუნება და თან მისი ხალხის გამოთავისუფლებელის მობრძანება შეატყობინოს. მაშინ დალაქმა მეფუნდუკის ცოლს თავისი კუდი დაუბრუნა და აგრეთვე ყველა სხვა მორთულობაც, რაც დონ კიხოტთან მთებში წასასვლელად გამოართვეს.

დორითეას მშვენიერებამ და მწყემს-კარდენიოს საამო და შნოიანმა სახემ ფუნდუკში ყველანი მოხიბლა. ამასობაში მღვდელმა სადილის განკარგულება მოახდინა და მეფუნდუკემაც, კარგი ჯილდოს მოლოდინში, რიგიანი სადილი მოუმზადა. დონ კიხოტი კი ძილს განაგრძობდა და მის გაღვიძებასაც არავინ აპირებდა, რადგან ფიქრობდნენ, რომ მისთვის ძილი ჰამაზე უფრო საჭირო იყო.

სადილობისას მეფუნდუკემ, მისმა ცოლმა, ქალიშვილმა, მარიტორნესმა და ყველა იქ დამსწრემ დონ კიხოტის უცნაურ სიგიჟეზე ჩამოაგდეს ლაპარაკი და კიდეც იმაზე, თუ რა მღვთმარეობაში იპოვეს იგი მთებში. მოგონებაზე მეფუნდუკის ცოლმა უამბო, რაც რაინდს იმ ფუნდუკში მოარშიყე მეჯორისაგან გადახდა და, რაკი სანჩო ოთანში ვერსად დაინახა, ისიც უთხრა, თუ ჩვენი საჭურველმტვირთველი საბანზე როგორ ახტუნავეს და ამ ამბით ბევრი აცინა ყველა. და, როდესაც მღვდელმა შენიშნა, დონ კიხოტს ტვინი სარაინდო წიგნებმა აურიესო, მეფუნდუკემ გაოცებით თქვა:

— ვერ გამიგია, ეგ როგორ მომხდარა; მე რომ მკითხვოთ. ჩემმა მზემ, სარაინდო წიგნზე უკეთესი არა არის რა; და, უნდა მოგახსენოთ, ამ წიგნებს ხშირად სიცოცხლისაკენ გამოუბრუნებინვარ, არათუ მარტო მე, არამედ ბევრი კიდეც სხვა. მკის დროს, უქმეებში, საქეიფოდ აქ ბევრი მოდის ხოლმე; ბევრ ხალხში კითხვის მცოდნე ხომ ყოველთვის მოიპოვება; ასეთი ვინმე აიღებს ხოლმე წიგნს და დაიწყებს კითხვას, ჩვენც ოცდაათამდე კაცი შემოგუსხდებით და ისეთი სიამოვნებით ვუგდებთ ხოლმე ყურს, რომ მერწმუნეთ, ის სიამოვნება, სულ რომ ცოტა ვთქვა, თავზე ათას ღერ თეთრ თმას მოგვაკლებს ხოლმე. ჩემს თავზე მაინც შემიძლია ვთქვა, რომ, როცა რაინდების საშინელი ხმლის ტრიალის და ჩახაჩუხის ამბებს ვისმენ, მეც მათსავით ბრძოლის ყინი მომივლის ხოლმე და მათ სმენას მინდა ყური არ მოვაშორო: მგონია, მთელი დღეები და ღამეები რომ ეკითხათ, მათთვის ყურისგდება არ მომწყინდებოდა.

— მათი მოსმენა მეც ძალიან მიყვარს, — დაუმატა მეფუნდუკის ცოლმა. — შენ რომ იმათ ყურს უგდებ, მარტო მაშინ ვარ მოსვენებულნი: აღარ ილანძღები ხოლმე.

— ქეშმარიტებაა, მეც მიყვარს მათი ყურისგდება, ღმერთმანი, — ჩაერია მარიტორნესი, — და ყველაზე მეტად ის მომწონს, როდესაც ვინმე ქალი ფორთოხლის ჩრდილქვეშ ეხვევა რაინდს და ამ დროს შურითა და შიშით ათრთოლებული მოახლე თავის ქალბატონს უდარაჯებს, არავინ მოასწროსო. ეს ისე ტკბილად მეჩვენება, თითქოს თაფლიაო.

— თქვენ რაღას იტყვით, პატარა ქალბატონო, — ჰკითხა მეფუნდუკის ქალს მღვდელმა.

— არ ვიცი, ღმერთმანი, რა მოგახსენოთ, — მიუგო ქალმა: — როცა იმ წიგნებს კითხულობენ, მეც ყურს ვუგდებ ხოლმე და, თუმცა იმათი ცოტა რამ მესმის, მაინც მგონია, გასართობი უნდა იყვნენ. მაგრამ ხმლის ტრიალი კი არ მომწონს, მამაჩემი რომ აღტაცებაში

მოჰყავს; მე ის უფრო მომწონს, რაინდები რომ ოხრავენ და ტირიან, როცა თავიანთ მიჯნურებს შორდებიან. ხანდახან ისე ძალიან მებრალებიან, რომ თვითონ მეც ტირილს მოვყვებ ხოლმე.

— იმ რაინდების ტირილი, რომ თქვენს გამო იყოს, — ჰკითხა დოროთეამ, — მაშინ დიდხანს არ ატირებდით და ნუგეშს სცემდით. არა, ქალბატონო?

— სწორედ არ ვიცი, რას ვიზამდი, — მიუგო ქალმა, — მაგრამ იმ მიჯნურ ქალებში ბევრი ისეთი გულქვაა, რომ რაინდებიც კი ჯუ ვეფხვებს, აფთრებს და სხვა ცუდ სახელს არქმევენ მათ. იესო ჰაცხოვარო! რა გულქვანი და უგულონი უნდა იყვნენ ის ქალები. რომ ისეთი პატიოსანი კაცები იქამდის მიიყვანონ, რომ კვდებოდნენ ან ჰკუთხე ცდებოდნენ. არ მესმის, ისე რად ჩადიან; თუ გონიერებითა და მოკრძალებით მოსდით და არ სურთ სახელი გაიტყუონ, არა სჯობია თავიანთ რაინდებს მითხოვდნენ? მათაც ხომ ამის მეტი არა უნდათ რა?

— ხმა ჩაიწყვიტე, გომბიო! — შეუტია მეფუნდუკეს ცოლმა. — ეგონებათ მაგ საქმეებისა ბევრი რამ გაგეგება; შენს ხანში ბევრის ცოდნა და ლაქლაქი რიგი და წესი როდია.

— ბატონი შემეკითხა და როგორ შეიძლება არ ვუპასუხო! — უთხრა ქალმა.

— ახლა კმარა, მასპინძლო, — უთხრა მღვდელმა მეფუნდუკეს. — აბა ის წიგნები გვაჩვენეთ, მინდა ვნახო რა წიგნებია?

— ბატონი ბრძანდებით, — მიუგო მეფუნდუკემ; თავის ოთახში გავიდა, ერთი ძველი დაკეტილი ყუთი გამოათრია და იქიდან სამი სქელი, დიდტანიანი წიგნი და რამდენიმე კოხტა ხელნაწერი ამოიღო. მღვდელმა წიგნებს სინჯვა დაუწყო და ერთი აღმოჩნდა „დონ სირონხილითრაკიელი“, მეორე „ფელისმარტე ჰირკანელი“ და მესამე „დიდი კაპიტნის გონსალო ერნანდეს კორდოველის ისტორია და დიეგო გარსია დე პერედესის თავგადასავალი“. * პირველი ორი წიგნის სათაური რომ წაიკითხა მღვდელმა, უთხრა დალაქს:

— ცოდვა არ არის, ახლა დონ კიხოტის ძმისწული და სახლის გამგე აქ რომ არ არიან?

— უიმათოდაც მოვანერხებთ ბაკში მაგ წიგნების აქედან გადაროლას, — უთხრა დალაქმა; — ან კი რა შორს მივდივართ, აი ამ ბუხარში შევეუძახოთ, ბარემ ცეცხლიც ანთია.

— რაო? ეგ წიგნები უნდა შეუძახოთ ბუხარში?! — წამოიძახა მეფუნდუკემ.

— მხოლოდ ეს ორი, — მიუგო მღვდელმა:— „დ ო ნ ს ი რ ო ნ ხ ი-
ლ ი ო“ და „ფ ე ლ ი ს მ ა რ ტ ე“.

— რადაო, მერე? განა ეგ წიგნები ერეტიკულია ან ფ ლ ე გ მ ა-
ტ ი კ უ რ ი? — იკითხა მეფუნდუკემ.

— უთუოდ სქიზმატიკური * გინდოდათ გეთქვათ და არა ფ ლ ე ვ-
მატიკური? — გაუსწორა დალაქმა.

— თუნდაც ეგრე იყოს, — მიუგო მეფუნდუკემ. — თუ რომელიმე
წიგნის დაწვა აუცილებელია, ისევე „დიდი კაპიტანი“ და
„დიეგო გარსია“ დასწვით, იმიტომ, რომ უმალ საკუთარ
შვილს გავიმეტებ დასაწვავად, ვიდრე რომელიმე მათგანსა.

— ძმაო ჩემო, — უთხრა მღვდელმა, — ეს წიგნები სირეგვნით
და სისულელით არიან სავსე. „დიდი კაპიტანის“ ამბავი კი ქეშმარი-
ტებაა. ის სახელოვანი სარდლის გონსალო ერნანდეს კორდოველის
ნამღვილ ღვაწლსა და საქმეებს აგვიწერს. მას ჩინებული და მრავ-
ალი გამარჯვებით ქვეყანაზე დიდი კაპიტანის სახელი
დაუმსახურებია და ეს დიდი სახელი მის მეტსაც არავის ეკუთვნის,
ხოლო დიეგო გარსია დე პერედესიცი პატიოსანი რაინდი იყო და
მასთანვე დიდი მხედარი, ესტრემადურის ქალაქ ტრუხილოში და-
ბადებული; ამას გარდა იგი თავისი საოცარი ღონითაც იყო შესა-
ნიშნავი, მაგალითად. წისქვილის დოლაბს ერთი თითის მინანებით
თურმე აჩერებდა. რაც უნდა გაჩქარებულ ტრიალშიც ყოფილიყო.
ერთხელ ხმალამოდებული მთელი დიდი ლაშქრისაგან მარტოდმარ-
ტო იცავდა ხიდს. და საერთოდ კიდევ ისეთ საზღაპრო საქმეებს
ჩადიოდა, რომ თუ ყველაფერი ეს თვითონვე არ მოეთხრო და არ
აეწერა აზნაურისა და საკუთარი ისტორიკოსის თავმდაბლობით,
არამედ ეს სხვა ვინმე თავისუფალი და მიუდგომელი მოწმისათვის
მიენდო. მაშინ იგი გმირული ღვაწლით ჰექტორებს, აქილევსებს
და როლანდებსაც კი დაჩრდილავდა.

— ძალიან არ გაგკვირვებიათ? ეგ საკენკი ბებიჩემს დაუყარეთ—
დაიძახა მეფუნდუკემ, — დიდი რამ კია წისქვილის დოლაბის გაჩერე-
ბა? ფ ე ლ ი ს მ ა რ ტ ე ჰ ი რ კ ა ნ ე ლ ი ს ამბავი წაიკითხეთ, რა წე-
რია? ხუთი გოლიათი ერთი ხმლის შემოკვრით შუაზე გაუჩეხია, ისე
დაუჩეხია მარტოს, თითქოს თალგამისაგან ყოფილიყვნენ გაკეთე-
პულნი. ერთხელ კიდევ თავიდან ფეხებამდე შეიარაღებულ მთელ
დიდ ლაშქარს, მილიონ ექვსასი ათასი ჯარისკაცისაგან შემდგარს,
დასცემია და სულ ცხვრის ფარასავით მიმოუფანტავს. იმ სახელო-
ვან ვაჟსაც დონ სირონხილიო თრაკიელზე რაღას იტყვიან, რომე-
ლიც ისეთი მამაცი და გამბედავი რაინდი ყოფილა, როგორც წიგნ-
ში წერია? ერთხელ თურმე ზღვაში მისცურავდა და უცებ წყალ-

ში უზარმაზარი ცეცხლისმფრქვეველი გველვეშაბი დაუნახავს არც უცივებია, არც უცხელებია. ზედ შეხტომია, მის ზურგზე გადაულაჯნია და ქერქლიან კისერში ისე მაგრა წაუჭერია ხელები, რომ გველვეშაბს თავის დასალწევად მეტი ღონე არ ჰქონია, ზღვისძირს დაშვებულა და, რადგან რაინდს მისი ხელიდან გაშვება არასგზით არა ნდომებია, ისიც თან ჩაჰყოლია. ზღვისძირს რომ ჩასულა, მშვენიერ სასახლეში კი ამოუყვია თავი, საგანგებო რამ წალკოტით შემკულში; გველვეშაბი კიდევ საუცხოო მოხუცად გადაქცეულა და რაინდისთვის ისეთი სიტყვები უთქვამს, ადამიანი თურმე სმენითვერ დასტებებოდა. თქვენ რომ გაიგოთ მერე, რაინდს რა უთქვამს. გველვეშაბისთვის, სიამოვნებისაგან სწორედ გაგიყდებით. თქვენი დიდი კაპიტანი და ღიეგო გარსია, მე. რომ მკითხოთ. მასთან ცალთულადაც არ ჰღირან.

ეს რომ დორითეამ მოისმინა, კარდენიოს წასჩურჩულა:

— მგონია, ეს მეფუნდუკე ჩვენ ღონ კიხობტე შორს არის წასული და ადვილად გაუწევს მას ამხანაგობას.

— მეც ეგრე მგონია, — უპასუხა კარდენიომ. — რაც კი რამ თავის წიგნებში ამოუკითხავს, ჰგონია, ყველაფერი ნამდვილიაო და სწორედ ისე მომხდარა, როგორც აღწერილიაო; წინააღმდეგს ფეხშიშველი კარმელიტებიც * ვერ დააჯერებენ.

— გამიგონეთ, ძმაო ჩემო, — უთხრა მღვდელმა მეფუნდუკეს: — ქვეყანაზე არც არავითარი ფელისმარტე ჰირკანელი ყოფილა, არც ღონ სირონხილიო თრაკიელი და არც სხვა ვინმე მათი მსგავსი ვაუბატონი რაინდები, ვინც კი თქვენს წიგნებში არიან აღწერილნი. ყველა ეს სიცრუეა და ზღაპრებია, მოცლილი მჯღაბნელებისაგან განზრახ შეთხზული, რომ მათს კითხვაში ჩვენც ისე გავატაროთ დრო, როგორც თქვენ, თქვენივე სიტყვით. მომკვლელთან ატარებთ ხოლმე დროს. მაგრამ, ჰეშმარიტებას გეფიცებით, ეგ რაინდები არც როდისმე ყოფილან ქვეყანაზე და არც ის სახელოვანი საქმეები და სიგიჟე ჩაუდენიათ, რასაც მათ ახვევენ თავს.

— ეგ ლათაიები მე არ მინდა, სხვას უამბეთ; გირჩევნიათ ენის მოსაქავებლად სხვა რამ მოსძებნოთ სალაპარაკო, ღვთის მადლით ბავშვი არა ვარ და არც მთლად ლენჩი, ხუთამდის დათვლა კარგად შემიძლია, ფაფა-ფუფა აღარ მეჭირვება. გასაოცარია, თქვენმა მზემ! გინდათ დამარწმუნოთ, ვითომც, რაც წიგნებში წერია, სულ სიცრუე და სისულელეა, ის კი გავიწყდებათ, რომ ის წიგნები სამეფო სათათბიროს ნებართვით არიან დაბეჭდილები; ყველა ეგ რომ სიცრუე ყოფილიყო, ის სათათბირო, მგონია, ნებას

არ მისცემდა იმდენი რამ ბრძოლა და მოჯადოება დაებეჭდათ,—კაცი რომ კითხულობს, სწორედ თავბრუ ეხვევა.

—აკი წელანაც მოგახსენეთ, ძმაო ჩემო, — გააწყვეტინა მღვდელმა, — რომ ეგ ყველა იმისთვის არის დაწერილი, რომ მოცილილ დროს გავერთინეთ და გული გადავაცოლოთ. როგორც რიგიანად მოწყობილ საზოგადოებაში ჭადრაკის. ბურთისა და ბილიარდის თამაშია ნებადართული, რათა დრო გაატაროს, ვისაც საქმის გაკეთება არ შეუძლია, ან არა სურს, სწორედ ასეთი წიგნების ბეჭდვისა და გაყიდვის ნებას რთავენ — ხალხი გაერთოს და დრო გაატაროს. განა ფიქრად მოუვა ვისმეს ისეთი ბეჩავი და მიამიტი ადამიანი მოიპოვებოდეს, რომ ეს ზღაპრად ნათქვამი თავგადასავლები ნამდვილ ამბად მიიღოს? დრო რომ მქონდეს და მსმენელნიც მყავდნენ, დაწვრილებით ვუამბობდი, თუ რა აკლია სარაინდო წიგნებს, როგორ უნდა დაეწერათ ისინი, რომ იმათი კითხვა სასიამოვნოც ყოფილიყო და სასარგებლოცა. მაინც იმედი მაქვს ოდესმე შემთხვევა მომეცემა ამ საგანზე თვალსაჩინო პირებს მოველაპარაკო. მანამ კი, ბატონო მასპინძელო, ჩემს სიტყვას ერწმუნეთ, გქონდეთ ეგ თქვენი წიგნები. მხოლოდ მიმალეთ სადმე, მაგათი სიცრუე და სიმართლე შეიგენით და ღმერთი იყოს თქვენი მწყალობელი. მე მხოლოდ იმის მეშინია, თქვენც თქვენი სტუმარი დონ კიხოტივით ცალ ფეხზე კოკლობა არ დაიწყეთ.

— მაგაზე კი ნურას უჟაცრავად, — მიუგო მეფუნდუკემ, —ღვთის მადლით ჯერ ისე არ გავსულელებულვარ, მოგზაური რაინდობა დავიწყო. კარგად მესმის, რომ ახლა ის აღარ არის, რაც უწინ ყოფილა, როდესაც იმ ჩინებულ რაინდებს, როგორცა წერენ. მთელი ქვეყანა ფეხქვეშა ჰქონიათ.

სანჩომ ამ საუბრის ბოლოს შემოუსწრო და ძალიან გაუკვირდა, თანაც შეწუხდა, რაკი მოისმინა, მოგზაური რაინდობის დრო წავიდაო, და სარაინდო წიგნები სიცრუითა და სისულელით არიან სავსენიო. გუნებაში ბეჯითად გადაწყვიტა თავისი ბატონის მოგზაურობის დასასრულისათვის მოეცადა და, თუ ის მოგზაურობა როგორც იმედი ჰქონდა, ისე არ დაბოლოვდებოდა, მაშინ თავის ცოლ-შვილთან დაბრუნებულიყო და ისევ ჩვეულებრივი შრომისათვის მიეყო ხელი.

ამასობაში მეფუნდუკემ წიგნების ყუთის გატანა დააპირა, მაგრამ მღვდელმა შეაყენა იგი.

— მოითმინეთ, — უთხრა მან, — აბა მაჩვენეთ ეგ რა წიგნია, მშვენიერი ხელით რომ არის ნაწერი.

მეფუნდუკემ ყუთიდან ხელნაწერი ამოიღო და მღვდელს მია-

წოდა. ეს იყო რვათაბახიანი რვეული; სათაურის ფურცელზე მსხვილი ასოებით ეწერა: „უ გ უ ნ უ რ ი ც ნ ო ბ ის მ ო ყ ვ ა რ ი ს ა მ ბ ა ვ ი“. მღვდელმა სამი-ოთხი სტრიქონი წაიკითხა და დაიძახა:

— ამის სათაური ისე მომწონს და ისე მაცთუნებს, რომ მთელი მოთხრობის წაკითხვა მომესურვა.

— კარგსაც ინებებთ, თქვენო ღირსებავ, — უპასუხა მეფუნდუკემ, — ბევრ ჩემს სტუმარს წაუკითხავს ეს რვეული და ძალიანაც მოსწონებია; ბევრსაც უთხოვნია, მაგრამ ვერასგზით ვერ დავუთმე; ამასთანაც იმედი მაქვს, პატრონს დავუბრუნო, ვისაც ეს ყუთი დარჩა აქ წიგნებით და ქალაქლებით. რა ვიცი, ეგებ როდისმე დაბრუნდეს და, თუმცა გატეხილი რომ მოგახსენო, ამ რომანების დათმობა ძალიან მეძნელება, მაინც დავუბრუნებ, — მართალია მეფუნდუკე ვარ, მაგრამ ქრისტიანი კაცი გახლავარ.

— დიახ. ჩინებულად ბრძანებ, ჩემო მეგობარო, — მიუგო მღვდელმა, — მაგრამ, თუ მოთხრობა რიგიანი გამოდგა. ხომ ნებას მოძეცემთ — ჩემთვის გადავიწერო?

— დიდი სიამოვნებით, — უპასუხა მეფუნდუკემ.

მანამ ესენი ლაპარაკობდნენ, კარდენიომ რამდენიმე სტრიქონს გადაავლო თვალი, მასაც ძლიერ მოეწონა და შემდეგ მღვდელს სთხოვა, მოთხრობა ხმამაღლა წაეკითხა.

— სიამოვნებით, — უთხრა მღვდელმა. — თუკი აქ მბრძანებელი ამ დროს ძილს კითხვას ამჯობინებენ.

— ჩემთვის უკეთესი დასვენება იქნება ორიოდ საათი ამ მოთხრობის კითხვას დავუგდო ყური, — თქვა დოროთეამ. — მღვდლარებისაგან მაინც სრულიად ვერ დავმშვიდებულვარ და იმედი არა მაქვს მალე დამეძინოს.

— მაშ თუ ეგრეა, სიამოვნებით წავიკითხავთ, — მიუგო მღვდელმა, — თუნდაც მარტო ცნობისმოყვარეობისათვის და იქნებ ის ცნობისმოყვარეობა არც გაგვიცრუვდეს და კმაყოფილიც დავრჩეთ.

დალაქმა ნიკოლასმა და თვითონ სანჩომაც აგრეთვე წაკითხვა სთხოვეს მღვდელს. რაკი დარწმუნდა, რომ მოთხრობის წაკითხვით ყველა იქ მყოფთ და თვითონ მასაც ასიამოვნებდა და მასთან იმედიც ჰქონდა — შრომა ტყუილად არ ჩაუვლიდა, მღვდელმა თქვა:

— მაშ თუ ასეა. ყურადღებით მისმინეთ, მოთხრობა ასე იწყება:

სადაც მოთხრობილია „უგუნური ცნობისმოყვარის ამბავი“

იტალიაში, ტოსკანის პროვინციის ჩინებულ და მდიდარ ქალაქ ფლორენციაში, ოდესმე ორი კარგი გვარეულობის აზნაური ცხოვრობდა: ანსელმო და ლოტარიო. ამ ყმაწვილკაცებს ერთმანეთთან ისეთი მტკიცე მეგობრობა ჰქონდათ, რომ ვინც კი მათ იცნობდა, ყველანი ერთმანეთის ძმობილად თვლიდნენ, ორნივე ახალგაზრდები იყვნენ, უცოლონი, ამასთან ერთი წლოვანებისა და ერთნაირი ხასიათისანი, და ეს გარემოება საკმაო იყო, რომ ერთმანეთთან მეგობრობა და სიყვარული ჰქონოდათ, თუმცა ანსელმოს საზოგადოებაში ტრიალი და მიჯნურობის საქმე უფრო ართობდა, ხოლო ლოტარიო უფრო ნადირობას ეწყობოდა, მაინც თუკი შემთხვევით მოითხოვდა, ანსელმო ლოტარიოს შექცევას. ადვილად აპყვებოდა ხოლმე, ლოტარიოც თავის ნადირობას ანსელმოს შექცევაზე ადვილად შეიცვლიდა ხოლმე. ამგვარად, მათი სურვილები ერთმანეთს ისე ეთანხმებოდნენ, როგორც ორი ერთნაირად კარგად მომართული საათის ისრები თავიანთ მოძრაობაში ერთმანეთისაგან არაფრით განსხვავდებიან.

ანსელმოს ერთი მშვენიერი, კეთილშობილი ფლორენციელი ქალი შეუყვარდა. ეს ქალი ისეთი პატივცემული მშობლების ასული იყო და თვითონაც ისეთი ზნისა და ღირსების პატრონი, რომ ანსელმომ თავის მეგობრის ნებართვით და მოწონებით, ურომლისოდაც არაფერს არ აკეთებდა, მისი ცოლად შერთვა განიზრახა და ქალის პატრონებთან შუაქაცობა თვით ლოტარიომ იკისრა. მანაც ეს შუაქაცობა ისე კარგად და მეგობრის გუნებისად აღასრულა, რომ ანსელმო მოკლე ხანში თავისი მიჯნურის პატრონი შეიქნა. ხოლო კამილაც იმდენად კმაყოფილი იყო მისი ცოლობისა, რომ ღმერთსა და ამ ნეტარების მიზეზს ლოტარიოს ამისთვის მუდამ შაღლობას უძღვნიდა.

ქორწილის წინა დღეებში ლოტარიო ჩვეულებისამებრ დაიარებოდა ანსელმოს სახლში, რა არის, ამით თავის მეგობრისათვის პომეტებული პატივი ეცა. მაგრამ რაკი ქორწილის დღეები გათავდა, მილოცვებიც დაასრულეს და სტუმრებიც წავიდ-წამოვიდნენ, მაშინ ლოტარიომ მეგობართან სიარულს თანდათან მოუკლო. როგორც გონიერმა და მოფიქრებულმა კაცმა იფიქრა, რომ ცოლიან მეგობართან ასე ხშირად სიარული, როგორც უცოლოსთან. აღარ

შეიძლებოდა. თუცა გულწრფელ მეგობრებში რაიმე ექვის აღება უსაფუძვლო იყო, მაინც იცოდა, რომ ქმრის გული სათუთია და გრძნობიერი და არათუ მეგობრისაგან. არამედ თვითონ ღვიძლ ძმისაგანაც შეუძლია განაწყენდეს.

თუმცა ანსელმო ცოლის ტრფობით ძალიან იყო გართული. მაინც ლოტარიოს გულის აყრა მალე შენიშნა. ყვედრება დაუწყო ლოტარიოს და არწმუნებდა, რომ თავის ღღეში ცოლის შერთვას არ განზრახავდა, თუ სცოდნოდა, ეს გარემოება მათ ერთმანეთს დააშორებდა. ანსელმო ეუბნებოდა, ჩემს ცოლს მხოლოდ მესამე პირად ვთვლი ჩვენი ერთმანეთის უფრო მტკიცე შეკავშირებისათვის და ტყუილუბრალს სიფრთხილედ და რაღაც ქვეყნიური წესის მიმდევრობა ჩვენი ძმობის გამქარწყლებლად არ უნდა შეიქნესო. ამასთანავე არწმუნებდა, რომ მისი ცოლისთვისაც ღიდად სასიამოვნო იქნებოდა იმ კაცის ხშირად სტუმრობა, რომელიც მისი გაბედნიერების მიზეზად შეიქნა, და რომ კამილაც შეწუხებული და გაკვირვებულია მათი ასეთი დაშორებისა, რადგან ორივეს უწინდელი წრფელი მეგობრობა გაგონილი ჰქონდა. ერთი სიტყვით, ანსელმო ყველა ღონისძიებას ხმარობდა უწინდელი განწყობილება აღედგინა და თან არწმუნებდა, უამისოდ ჩემი ბედნიერება სრული ვერ იქნებაო.

ყველა ამ საბუთზე ლოტარიომ ისეთი გონივრული პასუხი მისცა, რომ ანსელმომ სრულებით ირწმუნა მეგობრის კეთილი განზრახვა, და, ბოლოს, როგორც იყო, პირობა დაადებინა, ლოტარიოს ყოველ ღღესასწაულ ღღეს და ამას გარდა კიდევ კვირაში ორჯერ ესადილნა მასთან. პირობა კი მისცა ლოტარიომ, მაგრამ მაინც გადაწყვეტილი ჰქონდა ისე მოქცეულიყო, როგორც მისი მეგობრის პატივის დაცვას მოუხდებოდა, რადგან მისი კარგი სახელი და პატივი თავისაზე ძვირად მიაჩნდა. ის ფიქრობდა, და ღიახ საბუთიანდაც ფიქრობდა, რომ ლამაზი ცოლის პატრონი ქმარი ისევე ფრთხილი უნდა იყოს თავის მეგობრების არჩევაში, როგორც აგრეთვე სიფრთხილედ მართებს თავის ცოლისთვის ტოლ-ამხანაგების ამორჩევაშიაც: იმიტომ, რომ, რა განზრახვაც საყდარში ვერ მოხერხდება, ანუ სეირნობის დროს, ან სხვა საზოგადო ადგილას, ის განზრახვა, მეტი ნდობით მოსილი, ტოლი-ქალის ანუ ნათესავის სახლში ადვილად ხერხდება. ლოტარიომ ამასაც ფიქრობდა: ყველა ცოლიანი კაცისთვის ერთგული მეგობარი არის საჭირო, რომ შეცდომილებას უმხელდეს ხოლმეო. რადგან მომეტებულ ნაწილად მოხდება ქმარი მეტისმეტი სიყვარულისგან ანუ სიფრთხილით — ცოლს არ ვაწყენინოო — მის ცუდს ვერ ამხელს, ვერ

ერტყვის: „ჩემო სიცოცხლევ, ეგრე ნუ იზამ, ასე ჰქენი“. ამ გაჭირვებაში შეველა, ლოტარიოს აზრით, მხოლოდ ერთგულ მეგობარს შეეძლებოდა. მაგრამ სად მოიპოვება ასეთი წრფელი, პატიოსანი და ერთგული მეგობარი? ამგვარი მეგობარი სხვა ვინ იქნებოდა: ანსელმოსთვის, თუ არა თვითონ ლოტარიო, ისე ბეჯითად რომ ზრუნავდა თავისი მეგობრის პატიოსნების დაცვას და ათას მიზეზს იგონებდა, ოღონდ აღთქმულ დღეებში მასთან მისვლა თავიდან აეცილებინა. იგი ამით ცდილობდა უქმი თვალებისთვის და ბოროტი ენისათვის მასალა არ მიეცა — მდიდარი და ლაზათიანი ყმაწვილი კაცის (როგორც თვითონ ეგონა) მშვენიერ კამილასთან ზშირი სიარულის გამო ჭორები რამ გაემართათ. მართალია, იმ ქალის კეთილზნობას ვერავეთარი ბოროტი მითქმა-მოთქმა ვერ შებღალავდა. მაინც არა სურდა, ეპვი რამე შეეტანათ იმაზე. ანსელმოსთან სასიარულო დღეებს ლოტარიო ხშირად სხვა საქმეს ახმარებდა და თან იმით იხდიდა ბოდიშს, რომ ის საქმეები საჩქარო ასასრულებელი იყო. ამ გარემოების გამო, როცა კი ერთმანეთს შეხვდებოდნენ, ანსელმოსა და ლოტარიოს სალაპარაკო ის იყო, რომ ერთი სულ აყვედრიდა და მეორე თავს მართლულობდა.

ერთხელ ქალაქგარეთ სეირნობის დროს ანსელმომ ხელიხელს გაუყარა ლოტარიოს და შემდეგი ლაპარაკი დაიწყო:

— ჩემო მეგობარო ლოტარიო, შენ. უეჭველია, იმას არა ფიქრობ, რომ მე დეტის უმადური ვიყო ყველა იმ წყალობისათვის. რაიც მან მომმალდა; იმ ბუნებითი ნიჭისა და ამქვეყნიური სიკეთისათვის, რითაც მან დამაჯილდოვა და მეტადრე იმ უდიდესი წყალობისათვის, რომ შენი თავი მეგობრად გამიჩინა და კამილა მეუღლედ მომცა, — ეს ორი საუნჯენი, რომელნიც თუ შესაფერისად ვერ მიყვარან, იმდენად მაინც არიან ჩემთვის საყვარელნი. რამდენადაც ამისათვის ძალ-ღონე შემწევს, ამასთან კეთილშობილი მშობლების შვილი ვარ. მაგრამ რა გამოვიდა! ყველა ამქვეყნიური ბედნიერების პატრონი სიცოცხლეს ისე მივაჩანჩალებ, ვით კაცი აწუხარე, დავრდომილი და უიმედო, და ჩემზე უსაცოდავესი ამ წუთისოფელში, ვეკვობ, თუ სხვა კიდევ ვინმე მოიპოვებოდეს, ეს რამდენიმე ხანია ერთი უცნაური, ახირებული სურვილი მაწევს გულზე. ისეთი უცნაური. რომ თვითონვე მიკვირს და უმადური ვარ ჩემი თავისა: მინდა ქვეყანას და ჩემს თავსაც დავუშალო ეს სურვილი, მაგრამ ვერას გზით ვერ მომიხერხებია! სულ ერთია, ის მაინც გამოჰქლავნდება, და რადგან შენი მეგობრობის იმედი მაქვს, ვიცი, ჩემს განკურნებისათვის შენს მზრუნველობას არ მომაკლებ, ეცდები, კვლავ დამიბრუნდეს ბედნიერება და ჩემი სიხარული ისე სრული

შეიქნას, როგორც ახლა, ჩემივე გადარეულობის მიზეზით, გულ-
მწუხარებითა მაქვს აღსავსე. ამიტომ მინდა გავიტყდე და ჩემი
შემაწუხებელი სურვილი შეგატყობინო.

ანსელმოს ლაპარაკს ლოტარიო გულმოდგინედ ისმენდა და
გაოცებული იყო, თუ ასეთი გრძელი წინასიტყვაობა რას მოასწავ-
ებდა. ამოდ ცდილობდა მიხვედრილიყო—რა სურვილი უნდა ყო-
ფილიყო ისეთი, რომ მისი მეგობრის სულის მშვიდობა ასე ძალიან
აერია, მაგრამ ნამდვილს მაინც ვერ მიხვდა. ბოლოს ათასგვარი
ეჭვებისაგან რომ ჩქარა გამოსულიყო, ლოტარიომ უთხრა ანსელ-
მოს: შენი გულის საიდუმლოს რომ ეგრე კილოკავად მეუბნები, ეგ
მეგობრობის შეურაცხყოფააო, რადგან ნაცადი მეგობრისაგან
კაცი ყოველთვის უნდა მოელოდეს ან სურვილის მისაღწევი გზის
მაჩვენებელ რჩევას და ანუ კიდევ სახსარს იმ სურვილების მიღწე-
ვისათვისო.

— მართალს ამბობ, — უპასუხა ანსელმომ, — და მიტომ გავიტ-
ყდები და გეტყვი. რა სურვილიც მაწუხებს. ეს ის სურვილია, რომ
მინდა შევიტყო, მართლა ისეთი ერთგული და კეთილზნეობიანი
კამილა, როგორც მე მეჩვენება? მე ამას ვერ ვირწმუნებ, ვიდრე ამას
არ გამოვცდი და ის გამოცდა არ გამოაჩენს ჩემი ცოლის ზნეობის
სისპეტაკეს ისე, როგორც ოქროს სიწმინდეს ცეცხლი გამოაჩენს
ხოლმე. მე დარწმუნებული ვარ, ჩემო მეგობარო, ქალის სათნოება
მაშინ გამოჩნდება, როდესაც მას განსაცდელს მიაყენებენ. მხოლოდ
ის ქალი უნდა ვცნათ კეთილსათნოიანად, რომელიც არც მუდარას
აყვება, არც ცრემლებს, არც საჩუქრებს და არც მოტრფეთაგან
დაჟინებულ დევნას. ვითომ რა დიდი ღვაწლია ქალისთვის, — განა-
გრძობდა ის, — თუ ზნეობით არ ეცემა, როდესაც შემთხვევა არა
აქვს დაცემისათვის? როდესაც მართო იმიტომ არ ღალატობს
ქმარს, რომ ათასი თვალი უდარაჯებს მის ყოფაქცევას და ყველა
ცთუნებას არიდებს მას? როდესაც მასთანავე ისიც იცის, რომ ღა-
ლატის პირველსავე განზრახვას ქმარი მას სიცოცხლედ დაუსვამს?
განა იმ ქალს, რომელიც კეთილზნეობიანი მართო იმიტომ არის.
რომ შიში აქვს, ან ცთუნების შემთხვევა არ ეძლევა, შეიძლება ისე-
თი პატივი ვკეთ, როგორც იმ ქალს ეკუთვნის, ვინც ყველა ცთუ-
ნების მახეს გაგლეჯს და ყოველგვარი ტრფობისაგან შეურყეველი
დარჩება? ეს კითხვები ერთიერთმანეთზე მეზადებიან და ისე მაწუ-
ხებენ, რომ გადაწყვიტე კამილას ისეთი კაცი მივუჩინო გამომ-
ცდელად, რომ მისი სიყვარულის ღირსი იყოს. თუ ამ ცთუნები-
დან, როგორც იმედი მაქვს, გამარჯვებული გამოვა, მაშინ ჩემს
თავს უბედნიერეს კაცად ჩავთვლი ამქვეყნად და ვიტყვი: ჩემთა

სურვილთა საწყაული პირთამდე აღივსო-მეთქი და ბედმა ისეთი სათნო მეუღლე მარგუნა-მეთქი, რომელზედაც ბრძენმა * თქვა: „ვინ უკვე ჰპოვოს იგი?“ თუნდაც ეს გამოცდა მის სასარგებლოდ არ დაბოლოვდეს, მაშასადამე, არც ჩემს სასარგებლოდ, მაშინ იმით ვიქნები დაკმაყოფილებული, რომ ჩემმა ექვებმა არ მომატყუეს, და ეს მომცემს ღონეს ამ ბედითი გამოცდის ყველა შედეგი ვაუკაცურად ავიტანო. ამ განზრახვის წინააღმდეგ რაც უნდა მითხრა. მაინც ჩემს წადილს ვერ გადამატქმევიანებ. ახლა ამას გთხოვ, ჩემო მეგობარო ლოტარიო, ამ გამოცდის იარაღად შენ გახდე და ამით ჩემი სურვილიც ამისრულო და ექვებიც გამიქარწყლო. მოქმედებისათვის შემთხვევას და ყველა იმ საშუალებას მოგცემ, რასაც კი საჭიროდ დავინახავ, რომ პატიოსანი, ნამუსიანი, წრფელი, და უანგარო ქალი შეარყო. ამ ძნელ საქმეს უფრო იმიტომ ვანდობ შენ. რომ ვიცი, თუ კამილა შენგან დამარცხებული იქნება, მაინც გამარჯვების საზღვარს არ გადახვალ და მხოლოდ იმას დამანახვებ. თუ სადამდის შეგეძლო შენი გამარჯვების მიყვანა. ამგვარად მე შეურაცხყოფილი ვიქნები წადილით და არა მოქმედებით, და რადგან ეს შეურაცხყოფა ჩვენ ორთა გულში იქნება დამარხული, ისე მძიმედ აღარ დააწვება ჩემს გულს. ჩემო მეგობარო, თუ გსურს იმ სიცოცხლით ვსტკებოდე, რაც იმისი ღირსია, რომ სიცოცხლე ეწოდოს, მაშ, ახლავ, დაუყოვნებლივ დაიწყე მიჯნურობის ლაშქრობა, მაგრამ ზანტად და კრძალვით კი არა, არამედ იმ გულმოდგინებითა და გრძნობით, როგორც მე მსურს და როგორითაც უფლება მაქვს შენი მეგობრობისაგან მოველოდე.

ასე ლაპარაკობდა ანსელმო, ხოლო ლოტარიო ხმაგაკმენდილ უსმენდა მას და, რომ გაათავა, ჯერ დიდხანს დაშტერებით და გარცეხით ცქერა დაუწყო, თითქოს რამე საოცარსა და უნახავს საგანს შეაჩერდაო, დაბოლოს უთხრა:

— ანსელმო, არ მჯერა, რომ, რაც მითხარ, ხუმრობავაშვებით მეუბნებოდე, თორემ ყურს არც კი დაგივდებდი. მე ის მგონია. ან შენ ვერ მიცნობ, ან მე ვერ გიცნობ, მაგრამ არა, შენ ძალიან კარგად იცი, რომ მე ლოტარიო ვარ, და არცთუ შენ გაქვს ეჭვი. რომ შენ ანსელმო ხარ; მაგრამ, საუბედუროდ, მგონია. რომ შენ უწინდელი ანსელმო აღარა ხარ და მეც უწინდელი ლოტარიო აღარ გგონივარ. რაც ახლა შენ მითხარ, იმ ანსელმოსგან გაგონება უცნაურია, რომელსაც მე უწინ ვიცნობდი, და რასაც შენ მთხოვ, არ შეიძლება იმ ლოტარიოს მოსთხოვო, რომელსაც უწინ იცნობდი. ნუთუ დაგავიწყდა პოეტის სიტყვები, რომ კეთილი მეგობრები გამოცდიან თავიანთ მეგობრებს და მათ დანხარებას უსცაო

ad aras-ს* მიმართავენ, რაც იმას ნიშნავს, რომ არავითარ მეგობრებს არ შეუძლიათ მეგობრობას ის მოსთხოვონ, რაც ღვთის მცნების წინააღმდეგია! თუ წარმართი იყო ამ აზრისა, მაშ ჩვენ, ქრისტიანებს, განა ძვალ-რბილში არ უნდა გვექონდეს გამჭდარი ეს რწმენა, ჩვენ, რომელთაც ვიცით, რომ არავითარ ადამიანურ გრძნობას ღვთაებრივი გრძნობა მსხვერპლად არ შეეწირება? ნუთუ არ დამეთანხმები, ჩემო მეგობარო, რომ, თუ ადამიანი მეგობრული მოვალეობის გულისთვის ღვთისადმი მოვალეობას ივიწყებს. ის მაინც უნდა იყოს, რომ ეს დავიწყება მარტო მაშინ მოხდებოდეს, როდესაც მეგობრის პატიოსნებისა ანუ სიცოცხლის დაცვამ მოითხოვოს. თუ არა, რას იტყვიან იმ კაცზე, ვინც თავის საღვთო მოვალეობას დაარღვევს, აქაო და იმის მეგობარს მოეპრიანაო? აბა, ერთი მითხარი, ანსელმო, რა არის განსაცდელში: შენი სიცოცხლე, თუ პატიოსნება? ეს უნდა ვიცოდე, რომ, რასაც ჩემგან ითხოვ, ის საზიზღარი საქმე უფრო თამამად ვიკისრო.

— არც სიცოცხლეა ჩემი განსაცდელში. არც პატიოსნება. — უპასუხა ანსელმომ.

— მაშ, როგორც გატყობ, — უთხრა ლოტარიომ, — შენ გინდა შევეცადო, რომ სიცოცხლე წაგართვა და პატივიც აგყარო, და როგორც შენ გიზამ ამას, ისე ჩემს თავსაც ასე დავმართო; პატიოსნებას თუ აგყრი, მაშ, სიცოცხლაც წაგერთმევეა, რადგან გაუპატიურებული კაცი მკვდარზე უარესია. და თუ შენი უბედურების იარაღად მე გავხდები, მაშინ მეც უპატიოსნო შევიქნები და, მაშასადამე, მეც მკვდარს უნდა დავემსგავსო; შენი დაღუპვით ჩემი თავიც დავღუპო. ჩემო მეგობარო, აბა მოთმინებას მიეცი თავი და ჩემი პასუხი მოისმინე, თუ წინააღმდეგი რამ გექნება სათქმელი, მოესწრები, დრო ბევრი გვაქვს.

— თანახმა ვარ, თქვი, რაც გსურს, — უთხრა ანსელმომ.

— ანსელმო. მე მგონია, შენ ამჟამად იმ ჭკუაზედა ხარ, რა ჭკუაზედაც მავრები არიან მუდამ, რომ იმათი სარწმუნოების სიცრუეს ვერაფრით ვერ დაუმტკიცებ, ვერც საღვთო წერილის საბუთებით და ვერც საღ მსჯელობაზე დამყარებული მოსაზრებით. მათ ცხადი, უეჭვო, საგრძნობელი საბუთებით უნდა ელაპარაკოს კაცი, რა საბუთების ექვი და უარყოფა არ შეიძლება; მაგალითად. იმგვარი საბუთებით, რომ, ო რ ტ ო ლ ს ა გ ა ნ ს თ ა ნ ა ს წ ო რ ი ნ ა წ ი ლ ე ბ ი რ ო მ მ ო ა კ ლ ო, ი ს ე ვ ტ ო ლ ნ ი დ ა რ ჩ ე ბ ი ა ნ ო; მაგრამ რადგან სიტყვიერად ასეთ კეწმარიტებასაც ვერ გააგებინებ (როგორც ეს ხშირად ხდება), არამედ საჭიროა, დაუღეჟო, და პირში ჩაუღო, ამიტომაც შეუძლებელია

ისინი ჩვენნი სარწმუნოების ჭეშმარიტი სწავლით გაანათლო. როგორცა ვხედავ, ანსელმომ, შენთვისაც ამგვარი ჩაგონებაა საჭირო. შენს გულში რომ სურვილი გაჩენილა, ასე შორს არის საღ მსჯელობასთან, რომ ჩვეულებრივი წესით შენი უქკუო განზრახვის დამტკიცება ჩემს მხრივ ტყუილი დროს დაკარგვა იქნება. უნდა გამოგიტყდე, რომ მინდოდა ცოტახნობით მაინც დამეტოვებინე მაგ მდგომარეობაში და მით მაგ შენი გიჟური განზრახვისათვის დამესაჯნე, მაგრამ მეგობრობა ასე მკაცრად მოპყრობის ნებას არ მაძლევს და იმას მავალებს, მაგ უფსკრულს მოგაშორო როგორმე, ვადვარდნას რომ მიისწრაფვი. შენ დასარწმუნებლად, რომ მართალს ვამბობ, გთხოვ, ჭკვიანურად მოიქცე და შემდეგ კითხვებზე მიპასუხო: შენ არ ამბობ, სამიჯნურო დევნა ნამუსიან ქალს უნდა დაუფუყო? შენ არ მეუბნები, პატიოსანი ქალი გავაუპატიურო? უანგარო ქალი საჩუქრებით მოვისყიდო? დასასრულ, შენ არ მეუბნები, სამსახური გავუწიო ქალს, რომელიც არავისგან არ ითხოვს სამსახურს? თუ დარწმუნებული ხარ, რომ შენი ცოლი ნამუსიანია, უანგარო, პატიოსანი, მაშ, ნეტა ვიცოდე, სხვა რაღა გინდა? თუ დარწმუნებული ხარ ამ განსაცდელისაგან გამარჯვებული გამოვა, ერთი პითხარ, ამით ის რას მოიგებს? ამ გამოცდის შემდეგ განა უკეთესი შეიქნება? ორში ერთი უნდა იყოს: ან ეჭვი გაქვს შენი ცოლის პატიოსნებაში, ან თვითონ შენ არ იცი, რა გინდა. თუ მის პატიოსნების ეჭვი გაქვს, გამოცდა რაღას გიშველის? ისე მოუქეც, როგორც ზნეობადაცემულ დედაკაცს შეჰფერის. მაგრამ, თუ იგი მართლა ისეთი პატიოსანი და სათნოიანია, როგორც გგონია, მაშინ ხომ უგუნურებაა ჭეშმარიტების გამოცდა, რადგან ამით ჭეშმარიტებას არა მიემატება. რა. მაშ, აბა მოიფიქრე: შენი სურვილი უცნაური და სასაცილო არ არის? ვნების მეტს განა მოგიტანს რასმეს, მით უფრო, რომ ეს ამბავი წინდაუხედავი და არაგონიერულია და მაგის ჩასადენად მიზეზი სრულებით არა გაქვს. ანსელმომ ქვეყნიურს ღვაწლს ადამიანი ან ღვთის გულისთვის ჩაიდენს, ანუ ქვეყნიური რამ სარგებლობისათვის და ან კიდევ ორივესთვის ერთად. წმიდათა საქმენი — ღვთის სადიდებლად ჩადენილი ღვაწლია იმ ადამიანთაგან, რომელთაც სურთ ამქვეყნად ანგელოზებრივი ცხოვრება იგრძნონ. მიწიერი სარგებლობისთვის ჩადენილი საქმენი — იმ ადამიანთა საქმეა, რომლებიც უნაპირო ზღვებზე მიმოცურავენ, უცხო ქვეყნებში მიმოვლენ, ცივსა და ცხელს ჰაერს არ ერიდებიან, რაა სიმდიდრე შეიძინონ. დასასრულ, ღვთის სადიდებლად და ქვეყნის სასარგებლოდ ჩადენილი საქმენი — ეს მხედართა ღვაწლია, რომელნიც მტრის სიმაგრეში ზარბაზნის ყუმბარისაგან მცირეოდენ

შენგრეულ ხერელს დაინახავენ თუ არა, მსწრაფლ, იმ სურვილთ გატაცებულნი, რომ სარწმუნოება დაიცვან, თავის ერსა და მეფეს სამსახური გაუწიონ, თამამად და უშიშრად იერიში მიაქვთ ციხეზე და იმას აღარ დასდევენ, რომ პირდაღებულ სიკვდილს წინ ეფეთებიან. აი ეს სახელოვანი საქმეებია მხოლოდ, რომ ადამიანი პატივით და დიდებით ჩაიდენს ქვეყნის სასარგებლოდ, ყველა გაჭირვებისა და შიშის მიუხედავად, მაგრამ შენ რომ საქმეს აპირებ, მით ვერც სახელოვანი შეიქნები, ვერც სიმდიდრე მოგემატება და ვერც წმინდანობას დაიმსახურებ; ის საქმე არც შენთვის იქნება სასარგებლო, არც ღვთისათვის და არც ხალხისათვის. მისი მოგება შენ ვერაფერს შეგმატებს, ხოლო წაგება კი განუკურნებელ სასოწარკვეთილებდაში ჩაგაგდებს... ვერც ის მოგცემს რამე ნუგეშს, რომ შენს უბედურებას საიდუმლოდ დაიმარხავ გულში. შენთვის იმის ცოდნაც საკმაო იქნება, რომ გული დაგებზაროს და მთელი სიცოცხლე ჩაგეშხამოს. ჩემი სიტყვების ჭეშმარიტების დასამტკიცებლად სახელოვანი პოეტის ლუიჯი ტანსილოს * პოემა „წ მ ი დ ა პ ე ტ რ ე ს ც რ ე მ ლ ე ბ ი დ ა ნ“ შემდეგი უნდა მოგაგონო:

იმბატა სევდამ და გამძაფრდა ქენჯნა სინდისის,
როს პეტრემ იგრძნო განთიადის მოახლოება,
ზოგჯერ თუმც კაცის შეცოდება არავინ იცის, —
გულს სინანული თავისთავად განეწონება.

რა საჭიროა აქ სხვათაგან კიცხვა, ბრალდება?
სინდისის ქენჯნა სათნო გულში თვით იბადება,
ცოდვას მტანჯველი სინანულიც მუდამ თან მოსდევს,
თუნდ ცა და მიწა არ ხედავდეს ამ სიბოროტეს.

ვერავითარი საიდუმლო ვერ გიხსნის, ანსელმო, მწუხარებისაგან. შენ მუდამ იმ ცრემლებით კი არ იტირებ, თვალთაგან რომ დაგედინება, არამედ გულიდან გადმოგჩქეფს სისხლის ცრემლებით. იმ ცრემლებით, რა ცრემლებითაც ჩვენი პოეტის სიტყვით, ცნობილ გულუბრყვილო ექიმს უტირია, როდესაც თასით გამოცდას საშუალებით იმ საიდუმლოს გაგება განუზრახავს, რა საიდუმლოს გაგებასაც კეთილგონიერმა რინალდომ * თავი აარიდა. ეს ამბავი, მართალია, პოეტური გამოგონებაა,—მაინც აზრით სავსეა. და ურიგო არ იქნება ჩვენც მაგალითად გამოგვეყენებია. ერთსაც გეტყვი რასმე, ეგებ იმან მაინც ავიხილოს თვალები და მაგ შენი გიჟური სურვილის აღსრულების ხალისი დაგეკარგოს. წარმოიდგინე: ანსელმო, ღმერთსა და ბედს მშვენიერი რამ ბრილიანტის პატრო-

ნად რომ გაეხადე, ძალიან სასტიკ ჯავიარჩს რომ ექო იგი და ყველას ერთხმად ეძახნა — წყლიანობითა და ელვარებით იმდენად საგანგებოა, რამდენადაც კი შეიძლება საგანგებო იყოს ძვირფასი თვალიო; ამასთან შენც რომ იმავე აზრისა ყოფილიყავ, ერთი მითხარ, ისეთი წინდაუხედავი სურვილი მაინც გაგივლიდა თავში — ზინდანზე დაგედო და ჩაქუჩით გეცადნა: მართლა ისე მაგარია თუ არა ძვირფასი თვალი, როგორც მეუბნებიანო? ამგვარი გამოცდა რომ აეტანა თვალს, განა ამით ან ელვარება მიემატებოდა, ან ფასი? პირიქით, რომ გატეხილიყო (რაც ადვილი მოსალოდნელია), ხომ მთელ შენს სიმდიდრეს დაჰკარგავდი და მასთან უგუნურის სახელსაც დაიმსახურებდი. ჩემო მეგობარო! ქვეყნის თვალში და შენს თვალშიაც ეგ თვალი პატიოსანი კამილაა. ახლა თვითონ იფიქრე, რა სისულელე იქნება შენგან, იმ გარემოებაში ჩაადო, რომ მისი გატეხა შეიძლებოდეს: შენმა ცოლმა რომ მისდა მიუყენებელი განსაცდელი აიტანოს, მით ხომ უკეთესი არ შეიქნება; და თუ დაეცა, აბა, მანამ დრო გაქვს, ახლავ იფიქრე, რა მოელის იმ გაუპატიურებულ ქალს; მაშინ განა ის აზრი არ დაგტანჯავს, რომ თვითონ შენ, განზრახ, მოწიქრებით, ისიცა და შენი თავიც დაღუპე? ნუ იფიქრებ, რომ ქვეყანაზე პატიოსან დედაკაცზე ძვირფასი არა არის რა; დედაკაცის პატიოსნება კი იმაში მდგომარეობს — კარგი აზრისანი იყვენენ იმაზე, და ამ მხრივ კი შენი ცოლი მეტად მაღლა დგას. მაშ ახლა სისულელე არ არის შენგან, ყველასაგან ცნობილ ჭეშმარიტებას ეკვი დასწამო და განსაცდელში ჩაადო? განა არ იცი — დედაკაცი სუსტი არსებია? რაც კი ღონე გაქვს, განსაცდელი უნდა მოარიდო და ყოველგვარი მახე მოაცალო, რომ შიგ არ გაებას; პირიქით, ყველა საშუალება უნდა მისცე, ცხოვრების გზაზე მტკიცე და მსუბუქი ნაბიჯით ვიდოდეს და იმ სისრულეს უახლოვდებოდეს, რაც აკლია და რისი გვირგვინიც არის პატიოსნება. ამის ნაცვლად მახეს უგებ მას, ყველა ღონით ცდილობ დაეცეს იგი. ბუნების მეცნიერნი ერთი პატარა საოცარი თეთრი ბეწვის მქონე ცხოველს ყარყუმს ეძახიან და ამბობენ, მონადირენი მის დასაქერად ამ ხერხს ხმარობენო: ჯერ გაიგებენ სად დიდის ხოლმე, იმ ადგილს აატლახებენ, დაედევნებიან და ზედ იმ ტალახზე მიაგდებენ; ყარყუმში ტალახში არასოდეს არ შევა და იმას რჩეობს, მდევნელებს დაეჭვინოს, თავისუფლება და სიცოცხლე დასთმოს, ოღონდ უმტვერო, თოვლივით თეთრი ბალანი არ გაისვაროს! ჩემო მეგობარო, პატიოსანი და უბიწო ქალი ყარყუმს ჰგავს. მისი სული თოვლზე უსპეტაკესია; და ვისაც უნდა მისი სისპეტაკე ბოლომდის დაიცვას, მის სიწმინდეს აფასებს, ისე როდი

უნდა მოექცეს, როგორც — მონადირენი ყარყუმს. მისი ცხოვრების გზაზე აბეზარ თავყანისმცემელთა. საჩუქრებისა და გატაცებული არ-შიყობის სახედ ტალახი არ უნდა მოჰქინოს. ვინ იცის? ვაითუ იმდენი ძალა არა ჰქონდეს, ცთუნებას გაუძლოს. ყველა ასეთი რამ უნდა მოარიდოს კაცმა და მხოლოდ სიკეთის სიმშვენიერე და უზადო პატიოსნების ბრწყინა-ელვარება უნდა დაანახოს. სათნო და ერთგული ცოლი ძვირფასი სარკეა, წმინდა და ელვარე, თვით მსუბუქი ქშენითაც დაუბინდავი. ქალს ისე უნდა მოექცეს კაცი როგორც წმიდა რამ ნაწილებს შეეფერება — თავყანი სცეს და ხელი კი არ შეახოს: იგი უნდა დაიცვას, როგორც ვარდ-ყვავილებით სავსე წალკოტი. რომლისაც ჰვრებით დატკობა შეიძლება, მოწყვეტა კი აკრძალულია; ისიც საკმაოა, თუ გამვლელ-გამომვლელს ამ წალკოტის ღობიდან ჰვრეტა და სურნელებით დატკობა არ დაეშლება. დასასრულს, ერთ ლექსს გეტყვი ზეპირად, რომელიდაც თანამედროვე კომედიიდან დამამახსოვრდა. ამ ჩემს სალაპარაკო საგანს მეტად უხდება იგი. ღრმა მოხუცებული კაცი ურჩევს ერთი ყმაწვილი ქალის მამას, თავისი ქალი დაკეტილში ჰყავდეს, ბეჭით თვალყური ადევნოს, გაუფრთხილდეს და, სხვათა შორის, ეუბნება:

ქალი მოგავს სათუთ მინას,

და ის ტყდება — თუ არ ტყდება —

არ დაუწყო შემოწმება,

ღმერთმა სუსტი გააჩინა.

ჰო, გატყდება — როგორც ხდება.

მაგრამ ზოგჯერ ჰკუთახელი

იმას ამსხვრევს თავის ხელით,

რაც არასდროს გამრთელდება.

მჯერა, სიბრძნე უეპველი

თუ ჩვენს შორის სადმე ბრწყინავს

დანაია, ოქროს წვიმაც

მოვა მისი მომნახველი.*

რაც აქამდის გითხარი, ანსელმო, სულ შენ შეგეხებოდა. ახლა კი ნება მიბოძე, ჩემზედაც ორიოდ სიტყვა გითხრა, და თუ ჩემი საუბარი გრძელი გამოვიდეს, ნუ დამემდურები: მეტი ღონე არ იყო, გრძლად უნდა მეტყვა, რომ შენი თხოვნის თანახმად ლაბირინთიდან გამომეყვანე, სადაც გზადაბნეული დაეხეტები. ანსელმო, შენ მე მეგობრად მთვლი, და, ამის მიუხედავად, ჩემი პატივის აყრა კი მოგინდომებია, — ეს განა მეგობრული საქციელია? ეს კიდევ ცოტაა. იმასაც ითხოვ ჩემგან, თვითონ შენ გაგაუპატიურო.

აბა იფიქრე, თუ სწორედ ასე არ არის? ჩემიდან დავიწყებ. ჩემს გაარშიყებას დაინახავს თუ არა, კამილა მსწრაფლ უსირცხვილო და უპატიოსნო კაცად ჩამთვლის, რადგან მეგობრის მოღალატედ დამსახავს. მასთანვე იფიქრებს, რომ რაიმე სისუსტე შევამჩნიე. ქარაფშუტა ქალად ჩავთვალე და მისი გამიჯნურება ამან გამაბედ-ვინა; და თუ ეს გამიჯნურება თავის გაუპატიურებად ჩასთვალა, ეს ხომ შენი თავის გაუპატიურებაც იქნება. ხომ კარგად იცი, ცოლის ღალატი ქმარსაც ამცირებს, ხალხი როდი კითხულობს ქმარია დამნაშავე ცოლის ორგულობისა და მისმა საქციელმა ჩაადენინა ღალატი თუ არა? არა, ხალხს ისიც ეყოფა შეიტყოს, თვით ქალმა მრუშობა ჩაიდინა. რომ განუსჯელად იმის ქმარს შებრალების მაგიერ სიძულვილით დაუწყოს ცქერა, თუნდაც კარგად იცოდეს, რომ ქმარი არაფერშია დამნაშავე. ახლავე დაგიმტკიცებ, რატომ არის, რომ ცოლის უპატიოსნობა და ღალატი მართლა ჩირქს სცხებს ქმარს, თუნდაც არაფერში იყოს იგი დამნაშავე და არავითარი მიზეზი არ მიეცეს. იმედი მაქვს ეს მსჯელობა არ მოგწყინდება. რადგან იგი შენს სასიკეთოდაა მომართული. საღვთო წერილი ამბობს: ღმერთმა რომ პირველი კაცი — ადამი—შექმნა, ქვეყნიურ სამოთხეში ღრმა ძილით დააძინა იგი, მარცხენა გვერდიდან წიბოს ძვალი ამოუღო და იმ ძვლიდან ჩვენი პირველდედა ევა შეჰქმნაო. ადამს რომ გაეღვიძა და თავის გვერდით დედაკაცი ნახა. შესძახა თურმე: „აი, ხორცი ხორცთაგან ჩემთა და ძვალი ძვალთაგან ჩემთა“. ხოლო ღმერთმა უთხრა მას: „კაცმან დედაკაცისათვის დაუტევოს დედა თავისი და მამა თავისი და შეუდგეს ცოლსა თავისსა და იყვნენ ორნი ერთ ხორც“. მაშინ დადგინდა წმიდა საიდუმლო ქორწინებისა და მისი კავშირი ისე მტკიცეა, რომ სიკვდილის მეტი ვერაფერი ვერ დაარღვევს. ისეთი ძალა აქვს ამ საკვირველ წმიდა საიდუმლოს, რომ ამით ორი ადამიანის სხეული ერთ სხეულად იქცევა და იმის მსგავსად, როგორც ორი სული — ცოლისა და ქმრისა—ხანდახან ერთს სურვილში გამოიხატება ხოლმე. და თუ ცოლისა და ქმრის სხეულები ერთს შეადგენენ, ცოლის სხეულის გამსგვრელი ყველა ლაქა ქმრის სხეულსაც გასვრის, თუნდაც რომ ქმარი, როგორც წელან ვთქვი, მასთან შეკავშირებული დედაკაცის დანაშაულში სულ არაფრით იყოს მონაწილე. ფეხის ტკივილს მთელი ტანი გრძნობს, რადგან მასთან ერთად ერთ სხეულს შეადგენს, ამ ტკივილს თავიც გრძნობს, თუმცა იგი ფეხის ტკივილის მიზეზი სულაც არ ყოფილა. სწორედ ასევე ცოლის მწუხარებას ქმარიც უნდა გრძნობდეს, რადგან მასთან ერთ ხორცს შეადგენს. ხომ ისეა.

რომ ყოველგვარი ურიგობა ცოლისა თუ ქმრისა სისხლისა და ხორცისაგან წარმოსდგება; ლალატიც ხომ ურიგობაა, მაშ მოლა-
ლატე ცოლის ქმარიც. ნებაუნებლიეთ. გაუპატიურებულად და შეუ-
რაცხყოფილად უნდა შეირაცხოს, თუნდაც კიდევ ვიტყვი, მის შეც-
დომაში არაფერი მონაწილეობა არ მიეღოს. ანსელმო! თვალები
გაახილე და ის ჭურღმული დარინახე, სადაც ჩავარდნას ლამობ,
იმით, რომ შენი უბიწო მეგობრის მყუდროების დარღვევა გინდა.
შეიგნე, თუ რა თავბედური ყინისთვის, რა საცოდავი ცნობისმო-
ყვარეობის დასაკმაყოფილებლად გინდა გააღვიძო ვნებანი, კამილას
უმანკო გულში რომ მშვიდობიანად სძინავთ. შეიგნე, თუ რა მცი-
რგოდენი მოგებით, ამასთან რა უზომო წაგებით შეიძლება დაბო-
ლოვდეს ეგ შენგან მოგონილი თამაშობა. ეს ისეთი წაგება იქნება,
რომ მის განოსახატავდ სიტყვაც ვერ მიპოვინია. და თუ ყველა
ჩემი ნათქვამი შენს გადაწყვეტილებას ვერ მოსდრეკს, მაშ, შენი
სამარცხვინო განზრახვის აღმასრულებელ იარაღად და თან, ვინ
იცის. შენს სამუდამო დამლუპავადაც სხვა ვინმე მოსძებნე; მე კი
მაგის აღსრულებაზე უარს გეუბნები, თუნდაც ამ უარმა ჩემთვის
უდიდესი საუნჯე — შენი სიყვარული კიდევ დამაკარგვინოს.

პატროსანმა ლოტარიომ ამით დაასრულა ლაპარაკი. ანსელმო
ისე შეშფოთებული და ჩაფიქრებული იყო, რომ დიდხანს ვერა
უპასუხა რა, ბოლოს გონება მოიკრიბა და უთხრა:

— ჩემო მეგობარო ლოტარიო! ხომ ნახე. რა ყურადღებით
მოგისმინე სიტყვა. შენგან ნათქვამს მაგალითებში, შედარებაში და,
ერთი სიტყვით, ყველა შენს სიტყვაში გონივრული მსჯელობა ვცა-
ნა და მეგობრული სურვილი — კეთილ გზაზე დაგეყენებინე როგორ-
მე. დაგეთანხმები, რომ შენი რჩევის მიუხედავად ჩემი წადილისკენ
დაჟინებით მივისწრაფვი და ცუდის გულისთვის კეთილს უარს-
ვყოფ. მაგრამ რა გამეწყობა? წარმოიდგინე, რომ მე ახლა ისეთი-
ვე სნეულებით ვარ ავადმყოფი, რა სნეულებაც გუნებანაქცევდე-
დაკაცს ნახშირის, მიწის, ალიზისა და ხან კიდევ ისეთი უარეს-
საგნის ჰამას მოასურვებს, რაც კარგამყოფ ადამიანს მარტო ერთი
წარმოდგენაც კი ზიზღს ჰგვრის. მაშ, არ უნდა სცადოს კაცმა ჩემს
განკურნება? ან კი რა ძნელია? მხოლოდ განგებ და ისე თითქოს
დაუდევრად. დაუწყე. ჩემო მეგობარო, კამილას არშიყობა; რა
თქმა უნდა, ისეთი სუსტი არ არის, პირველივე იერიშით დამარცხ-
დეს. ამ მსუბუქი გამოცდით სრულებით დამამშვიდებ და თანაც იმ
მოვალეობას აღასრულებ, რასაც მეგობრობა გდებს ვალად. ლოტა-
რიო! ჩემს თხოვნას უნდა დაემორჩილო, თორემ ამ ჩემი სურვილით
ესე ვარ გატაცებული, რომ იძულებული ვიქნები, სხვას მივმართო

და მაშინ ნამდვილად ამეყრება ის პარტივი, შენ რომ აგრე ძალიან უფრთხილდები და ცდილობ შემიჩინო. თუ კამილას თვალში ამის არშიყობა ერთი წამით დაგამცირობს, ეგ არაფერია, რადგან მის სიმტკიცეს გავიგებ თუ არა, მაშინვე ჩემს განზრახვას გავაგებინებთ და მით მისი უწინდელი პარტივისცემა კვლავ დაგიბრუნდება. ლოტარიო, გიმეორებ, თუკი შეგიძლია ამ მცირეოდენი თავის გამომეტებით მეტისმეტი დავალება გამიწიო, ნუთუ ამ თხოვნის აღსრულებაზე მაინც უარს მეტყვი? გიმეორებ, ამისრულე თხოვნა, თუნდაც ძალიან საძნელოდ მიგაჩნდეს იგი, და დამერწმუნე — დაიწყებ თუ არა ბრძოლას, მაშინვე თავს გამარჯვებულად მივიჩნევ და გამოცდასაც დამთავრებულად ჩავთვლი.

ანსელმოს ასეთი დაჟინება რომ ნახა და აღარც რამე საბუთი მოეპოვებოდა — თავსედური წადილი გადაეთქმევიანებინა, ამასთან ეშინოდა—მუქარა მართლა არ აესრულებინა და ამ თხოვნით სხვისთვის არავისთვის მიემართნა. ლოტარიო თავისი მეგობრის სურვილის აღსრულებაზე დათანხმდა. იქნებ ამით მისთვის უარესი უბედურება აეცდინა; მაგრამ იმ მტკიცე განზრახვას კი დაადგა, რომ საქმე ისე წაეყვანა, ანსელმოც დაეკმაყოფილებინა და კამილას გულსაც სურვილებით არ შეხებოდა. ანსელმოს სთხოვა, ეს ამბავი არავისთვის არ გაემჟღავნებია და აღუთქვა, პირველსავე მოხერხებულ შემთხვევაში დაიწყებდა საქმეს. აღტაცებული ანსელმო ნაზად და სიყვარულით გადაეხვია ლოტარიოს და არ იცოდა, რა სიტყვებით ეთქვა მადლობა, თითქოს მეტად დიდ დავალებას მოელოდა მისგან; შემდეგ მეგობრებმა გადაწყვიტეს, განზრახული აღარ დაეგვიანებიათ და ხვალდანვე დაეწყოთ საქმე. ანსელმომ აღუთქვა, რომ შემთხვევას მისცემდა ლოტარიო კამილასთან მარტო დარჩენილიყო, აგრეთვე ქალის დასასაჩუქრებლად ფულსა და ძვირფასეულობას დაპირდა. რომ ცდუნება უფრო ძლიერი ყოფილიყო. ის ურჩევდა ლოტარიოს კამილასთვის სერენადები გაემართა, მის შესამკობად ლექსები მიეწერა და, თუ საჭირო იყო, ამ ლექსების დაწერასაც თვითონ კისრულობდა. ლოტარიო ყველაფერზე დათანხმდა, თუმცა იმ განზრახვაზე ძალიან შორს იყო, რასაც აკისრებდნენ. შემდეგ ანსელმომ ლოტარიო თავისთან წაიყვანა. შინ რომ მივიდნენ, კამილა ცოტაოდნად შეშფოთებული დახვდათ, რადგან ქმრის ასე გვიან დაბრუნებას ჩვეული არ იყო. ლოტარიო ჩქარა წავიდა შინ და ნაკისრი საქმით იმდენადვე იყო შეშფოთებული, რამდენადაც ამავე საქმით ანსელმო იყო კმაყოფილი. იმ ღამეს ლოტარიომ ერთი ხერხი მოიფიქრა, რითაც ანსელ-

მოც უნდა დაეკმაყოფილებინა და მისი ცოლისთვისაც შეუტაცხოფა არ მიეყენებინა.

მეორე დღეს ლოტარიო ანსელმოსთან წავიდა სადილად. კამილამ იგი ისე მიიღო, როგორც მისი ქმრის საუკეთესო მეგობარს შეჰტყუროდა. ნასადილევს ანსელმო სხვაგან წავიდა და ლოტარიოს სთხოვა, დაბრუნებამდის კამილასთან დარჩენილიყო, თანაც დაურთო, საჭირო გადაუდებელი საქმეები მაქვს და ორიოდ საათის უკან დავბრუნდებიო. კამილა ცდილობდა ქმარი არ გაეშვა, ლოტარიო კიდეც თან გაყოლას სთხოვდა, მაგრამ ანსელმომ არც ერთის თხოვნა არ მიიკარა; პირიქით, ლოტარიოს პირობა ჩამოართვა — არსად წასულიყო, რადგან შინ დაბრუნებისას ვითომ ერთ დიდ საქმეზე რჩევა უნდა ეკითხა. ცოლსაც სთხოვა, არსად გაეშვა ლოტარიო და არც მარტო დაეტოვებინა. ამ სახით ანსელმო წავიდა და ამ წასვლისათვის ისეთი აუცილებელი (უფრო სწორად, სულელური) მიზეზები მოიგონა, რომ ტყუილსა და განზრახულობას ვერავინ შეამჩნევდა.

ლოტარიო და კამილა მთლად მარტონი დარჩნენ, რადგან მოსამსახურენიც სასადილოდ წავიდნენ. ამგვარად ლოტარიო უცებ იმ ბრძოლის ველზე გაჩნდა, რაზედაც ანსელმომ ძალად შეაგდო: მტერი მას პირისპირ ედგა და ისეთი მტერი, რომლის მხოლოდ მარტო მშვენიერებას შეეძლო აღჭურვილ რაინდთა მთელი რაზმისთვის იარაღი დაეყრევინებია. წარმოიდგინეთ, რა საფრთხეში ჩავარდა იგი! ამ მდგომარეობაში მის მეტი ვერა მოიგონა რა, — სავარძლის სახელურს ნიდაყვით დაეყრდნო, თავი ხელზე დაიდო, ამ უზრდელობაზე კამილასთან ბოდიში მოინადა და უთხრა: ანსელმოს დაბრუნებამდის ცოტას მოვისვენებო. კამილამ ბალიში შესთავაზა და ტანტზე წამოწოლა სთხოვა, რადგან იქ უფრო მოისვენებო, მაგრამ ლოტარიომ ცივი უარით უპასუხა და მიიძინა. ანსელმო რომ დაბრუნდა და ცოლი თავის ოთახში დახვდა, ხოლო ლოტარიო სავარძელში მძინარე, იფიქრა, ალბათ კარგი დრო გასულა, რომ ლაპარაკი გაუთავებიან და მოსვენებას მისცემიანო. მოუთმენლად ელოდა ლოტარიოს გამოღვიძებას, რომ მათი ლაპარაკის შედეგი გაეგო. ბოლოს მისი სურვილიც ასრულდა, ლოტარიომ მალე გაიღვიძა და ორივე მაშინვე სადღაც წავიდნენ. ანსელმომ გამოკითხვა დაუწყო, ხოლო ლოტარიომ უპასუხა, რომ რადგან პირველ შეხვედრაზედვე სიყვარულის გამოცხადება უგუნურება იქნებოდა, მთელი დრო ვითომ ქალის ქებაში გაატარა და კამილას არწმუნებდა, რომ მთელი ქალაქი მის გონიერებასა და მშვენიერებაზე ლაპარაკობსო. ამ დასაწყისით, ამბობდა ლოტარიო, ნელ-ნელა

თავს მოვაწონებ და მისთვის სასიამოვნო მოსაუბრედ შევიქნები, ისე ვიძოქმედებ მასზე, როგორც მაცთური ეშმაკიო; როგორც ბოროტი სული, სული წყედიაღისა ნათელი ანგელოზის სახეს იღებს და მომხიბვლელ გარეგნობას ითვისებსო და ამ სანახაობას მაშინ სტოვებს, როდესაც საქმეს დააბოლოებს და თავის მსხვერპლზე გაიმარჯვებსო. თუკი მისი მზაკერული განზრახვა თავიდანვე არ გამოამყარავნისო. ამ მოულოდნელი დასაწყისით აღტაცებულმა ანსელმომ აღუთქვა ლოტარიოს, რომ ასეთ შემთხვევას ყოველდღე მისცემდა კამილასთან შეხვედრისათვის და ისე მოახერხებდა, თვითონაც შინვე თავის ოთახში დარჩენილიყო და ესე იძოქმედებდა, კამილას მისი განზრახვის ალლოც კი ვერ აეღო.

რამდენიმე დღემ ისე გაიარა, ლოტარიოს ერთი სიტყვაც არ უთქვამს კამილასათვის და ანსელმოს კი არწმუნებდა, თანდათან უფრო და უფრო გაბედულად ემოქმედებო, მაგრამ მაინც ვერაფერი გავაწყუო. და არცთუ მომავალში მაქვს იმედი, რამე გავარიგოო, რადგან ერთმც კამილა ემუქრებოდნა, შენს საქციელს ქმარს ვაგუჟებდავნებ, თუ მაგ არშიყობას არ დაეხსნებიო.

— ჯერ კარგად მიდის საქმე, — თქვა ანსელმომ, — კამილა სიტყვებს უმაგრდება; ვნახოთ, ახლა, რა იქნება, ხვალ ორი ათას ოქროს მოგცემ — საჩუქრად უთავაზე; ორი ათასსაც კიდევ ძვირფასი ნივთების საყიდლად მოგცემ, იქნებ მათმა ბრწყინვალეებამ მაინც აცდუნოს. ხომ იცი, ყველა ლამაზ ქალს, რაც უნდა კეთილზნობიანიც იყოს. მორთვა-მოკაზმვა და თავის მშვენიერების გაბრწყინებულად გამოჩენა მეტად უყვარს. თუ ამ ცდუნებასაც გაუმაგრდა, მაშინ ჩემდა სასიხარულოდ, საქმეს დაბოლოებულად ჩავთვლი და თავსაც აღარ მოგაბეზრებ.

ლოტარიომ უპასუხა, „რაკი საქმეს ხელი მოვკიდე, ბოლომდისაც მივიყვანო. თუმცა კი ამთავითვე დარწმუნებული ვარ, დავმარცხდებიო“. მეორე დღეს ლოტარიომ ოთხი ათასი ოქრო მიიღო და მასთან ოთხი ათასი მწუხარება დაემართა, რადგან აღარ იცოდა, რა მოეგონებია, რომ თავისი ტყუილები ბოლომდის გაეყვანა. მაინც გადაწყვიტა თავის მეგობრისთვის ეთქვა, რომ საჩუქარიცა და ფულიც კამილას შერყევისთვის აგრეთვე უღონონი გამოდგენენ და საქმის კვლავ განგრძობა ტყუილად დროს დაკარგვალა იქნებოდა. მაინც ამით არ დაბოლოვდა საქმე. ერთ დღეს ანსელმომ კამილა და ლოტარიო მარტონი დატოვა, თვითონ კი მეორე ოთახში დაიმალა და გასაღების ქუქრუტანიდან ზვერვა დაუწყო. მეტად განცვიფრდა, რომ მთელი ნახევარი საათის განმავლობაში ლოტარიომ კამილას ორი სიტყვაც კი არ უთხრა და ისიც ეტყობოდა.

რომ არც ეტყოდა, თუნდაც მთელი ნახევარი საუკუნე დარჩენილიყო მასთან. ახლა მიხვდა ანსელმომ, რომ ლოტარიო მას ატყუებდა. მაგრამ თავის ექვში რომ უფრო ბეჯითად დარწმუნებულიყო, ანსელმომ ოთახიდან გამოვიდა და ჰკითხა ლოტარიოს, ახალი რა არის და კამილა როგორ გუნებაზეაო. ლოტარიომ პასუხად გადაწყვეტილი უარი უთხრა მიჯნურობის განგრძობაზე, რადგან ხალისი და გაბედულება სრულებით დამეკარგაო, კამილა ძალიან ცივსა და მკაცრ პასუხებს მეუბნებაო.

— ეჰ, ლოტარიო, ლოტარიო! რა ცუდად ასრულებ შენს აღთქმას!— შესძახა ანსელმომ,— რა ურიგოდ მიხდი მეგობრული ნდობის სამაგიეროს. კარის ჭუჭრუტანიდან დაგზვერე და აშკარად დავინახე, რომ არაფერიც არ გითქვამს რა კამილასათვის. ამით მიიხვდი, რომ წინა პაემნების დროსაც ასევე სდუმდი. თუ ეს ასეა, და, რასაკვირველია, სწორედ ასეც იქნება, ნეტა რისთვის მატყუებ? რად გინდა ჩემი საგულისგულო სურვილის აღსრულების საშუალება ასეთი ცბიერებით ხელიდან გამომაცალო.

ანსელმომ მეტი აღარა თქვა რა და რაც თქვა, ამით ძალიან შეაშფოთა ლოტარიო. ისე აშკარად მხილება მის პატიოსნებას ლაქას ცხებდა. ახლა კი ფიცი დაუდვა ანსელმოს და აღუთქვა გამოცდა ბეჯითად და უტყუარად დაეწყო. — თვითონ შენ შეგიძლია გამომცადო ხოლმე, — ეუბნებოდა ლოტარიო, — თვალყური ადევნო ჩემს მოქმედებას. თუნდაც ამ დღიდან ყოველგვარი თვალყურის დევნება ტყუილებრალაოდა იქნება; უამისოდაც აშკარად დაგანახებ, რომ გულხელდაკრეფილი აღარ დავკლებიო. ანსელმომ სრულებით ირწმუნა მეგობრის სიტყვა და, თავისუფლად მოქმედების საშუალება რომ უფრო მიეცა, გადაწყვიტა, კამილა მარტო დაეტოვებია და რამდენიმე დღით ქალაქგარეთ ერთ თავის მეგობართან წასულიყო. იმ მეგობარს თვითონ დააპატიჟებინა თავი და ამით მოახერხა კამილას წინაშე თავი გაემართლებინა წასვლაზე. უბედურო და უგუნურო ანსელმომ! რა გაგიზრახავს, რას ჩადიხარ, რა უბედურებას იმზადებ! შენი ცოლი უბიწოა; მშვილობიანად ცხოვრობთ ერთად; შენი დალუპვა არავის სწადია; შენს თავს თვითონ შენ გადაქცევხარ მტრად, თვითონ შენ ითხრი შენთვის სამარეს; კამილას ფიქრები თავის ოჯახს იქით არსაით მიდის; შენა ხარ მისი ამქვეყნიური სამოთხე, მისი სურვილების მიზანი, მისი სიხარული, მისი ნებასურვილების საზომი და საწონი. ღვთისა და შენს ნებასთან შეთანხმებული; თუ სილამაზე და სათნოება შენგან უშრომლად მოგმადლებს ყოველივე თვისთა საუნჯეთა, რომელთა უარეს არ ძალგდის ისურვო რაზე, მაშ, რაღად დაგიწყია მის სირღმეში რა-

დაც სხვა უცნობი საუნჯის ძებნა; რად გავიწყდებოდა, რომ რასაც ახლა ფლობ, შეიძლება შეარყიო, ძირს დასცე. რადგან ყველა იგი საუნჯე ხრწნადი ბუნების სუსტ საფუძველზეა დაყრდნობილი! ანსელმო! გახსოვდეს, რომ შეუძლებელის მძებნელი კაცი შესაძლებელსაც ველარ იპოვის, როგორც ეს ჩემზე უკეთ და მშვენივრად გამოხატა პოეტმა ამ სიტყვებით:

ავდარში ვექებ საამურ დარსა,
ქირში — სიმრთელეს და ნეტარებას,
სატუსალოში — თავისუფლებას,
გაუვალ ჩიხში — გზას გასავალს.
მწარე ღალატში კი — ერთგულებას.

სიკეთეს უკვე მე აღარ ველი...
ო, ბედისწერა მკაცრი და ბნელი
ისე, ვით ზეცა, ჩემთვის ყრუ არი,
რადგან მას ვთხოვე შეუძლებელი,
შესაძლებელზეც მითხრა უარი.

მეორე დღეს ანსელმო სოფელში წავიდა და კამილას სთხოვა. რაც კი შეიძლებოდა, ალერსიანად მიეღო ლოტარიო; ამასთან უთხრა, ლოტარიო უპატრონებდა და ყოველ დღეს სადილად იმასთან მოვიდოდა. ეს ამბავი უმანკო და ერთგული კამილას თავმოყვარეობამ. ცოტა არ იყოს იწყინა და ანსელმოს უსაყვედურა, ქმარს არ შეშვენის შინ არყოფნის დროს თავისი ადგილი სხვას დაუთმოსო; და თუ ამას იმიტომ ჩაღიხარ — არ მენდობი, გეშინია, ვაითუ მარტომ როგორც რიგია, სახლს ვერ მოუაროსო, ახლა ხომ შემთხვევა გეძლევა ჩემი დიასახლისობის ნიჭი გამოსცადო. კამილა არწმუნებდა ქმარს, რომ დიასახლისობა კი არა, არამედ უფრო დიდი საქმის გაძლოლასაც მოახერხებდა. ამაზე ანსელმომ უპასუხა, რომ ასეთი იყო მისი ნება, რომ მისგან მარტო მორჩილება მოეთხოვებოდა, და საბრალო ქალიც დიდი დამშვიდებით დაჰყვა მის ნებას. ანსელმო წავიდა. ხოლო მეორე დღეს ლოტარიო მოვიდა და კამილამაც ღირსეულად და სიამოვნებით მიიღო იგი. მაგრამ ისე კი ახერხებდა, რომ ლოტარიოსთან მარტო ერთ წამსაც არ დარჩენილიყო. თან ყოველთვის ჰყავდა ხოლმე მოახლე ლეონელა, რომელიც ბავშვობიდანვე მშობლების ოჯახში მისი თანშეზრდილი იყო, განსაკუთრებით უყვარდა იგი და თან იახლა ანსელმოზე გათხოვებისას, — ან არ იშორებდა რომელიმე სხვა მოსამსახურეს. პირველ დღეს ლოტარიოს ერთი სიტყვაც არ უთქვამს კამილასათვის, თუმცა ხანდახან სუფრის ალაგების შემდეგ, სანამ მოსამსახურენი ბრძანებისამებრ ხელდახელ ისადილებდნენ, მარტო დარჩებო-

და ხოლმე კამილასთან. ლეონელას, მართალია, ნაბრძანები ჰქონდა — ყველაზე ადრე ესადილნა და, როცა სხვა მოსამსახურენი სადილობდნენ, ის კამილასთან ყოფილიყო, მაგრამ მოახლეს ისეთი საქმე გაეჩინა, რომ უფრო თავის გუნებისა იყო და ისიც სწორედ სადილობის დროს ესაქიროებოდა თავშესაქცევად, ამიტომ ქალბატონის ბრძანებას ხშირად ვერ ასრულებდა. ქალბატონს ძალიან ხშირად, თითქოს განგებაც, ლოტარიოსთან მარტოსა სტოვებდა ხოლმე. ამის მიუხედავად კამილას მოწინააღმდეგე ქცევა, ქალური კრძალულება და თავდაპირველი ლაპარაკი ლოტარიოს ენას თითქოს ლაგმავდა.

მაგრამ, რაც მათ პირველში თავს აკერინებდა, მალე სწორედ ამანვე დაღუბა ისინი; იმიტომ, რომ, როდესაც მათი ენა სდუმდა, მათი გულის ზრახვა თავისუფლად მოქმედებდა. კამილას მშვენიერების თავისუფლად მკერეტი, ისეთი მშვენიერებისა, რომ არათუ კაცის გულის, არამედ მარმარილოს ქანდაკების აღძვრაც კი შეეძლო, ლოტარიო უფრო და უფრო რწმუნდებოდა, თუ რაოდენა სიყვარულის ღირსი იყო ეს ქალი. მაგრამ ამ რწმუნებასთან მეგობრისადმი ვალდებულებაც აგონდებოდა. ასჯერაც გაუელვა ფიქრმა, დაეტოვებინა ქალაქი და შორს სადმე გადავარდნილიყო, რომ ანსელმომ თავისდღეში აღარსად შეხვედროდა, კამილაც აღარაოდეს აღარ ენახა, მაგრამ თან იმასაც გრძნობდა, რომ იმ ქალის ჰერეთის კმაყოფილება აკავებდა და აღარც სადმე გაუშვებდა მას. ამ ყოფაში თავის გრძნობებს ებრძოდა, ლამობდა თავის თავისთვის ელაღებინა — იმ სიტყვობაზე უარი ეყო, რასაც კამილას მომხიზლანა მშვენიერების მზერა ანიჭებდა და თავის თავი დაერწმუნებია, რომ ეს სიტყვობა — მსწრაფლწარმავალი ცდუნებააო. კამილას რომ მოშორდებოდა, თავის უგუნურ ვნებებს სწყევლიდა, მუხთალ მეგობრად და უპატიოსნო კაცად სახავდა თავს. მაგრამ ნელ-ნელა მისი გონება მშვიდდებოდა და შეუმჩინებლად იწყებდა ხოლმე ანსელმოსთან თავის თავის შედარებას და მუდამ იმ დასკვნამდის მივიდოდა ხოლმე, რომ თუ მარცხი მოხდებოდა რამე, მისი ბრალი კი არ იქნებოდა, არამედ იმისი, ვისმა უგუნურმა სურვილმაც შთააგდო იგი ამ უფსკრულში. უფრო და უფრო რწმუნდებოდა, რომ, თუ ისევ რიგიანად შეეძლებოდა ღვთის სამსჯავროს წინაშე თავის გამართლება, როგორც ხალხის სამსჯავროს წინაშე შეეძლო ეს, მაშ, მისი გატაცებისთვის რაღა საშიში იქნებოდა ზეცაური სასჯელი.

ერთი სიტყვით, საქმე მით გათავდა, რომ კამილას მშვენიერებამ და თვითონ ანსელმოსგან თავხედურად მიცემულმა შემთხვე-

ვამ მისი შერყეული სიმტკიცე მალე გასტენეს. ანსელმოს წასვლის შემდეგ სამმა დღემ რომ გაიარა, იმ დრომ, როდესაც ლოტარიო ყველა ღონისძიებას ხმარობდა—გულში აღგზნებული გრძნობა ჩაექრო, და მთელი ამ ხნის განმავლობაში კი თავის გარშემო იმ გრძნობის აღმძვრელი არსების მეტს სხვათა ვერავის ხედავდა, მან კამილას თავისი გადარეული სიყვარული გაუშედა. მთლად აღელვებულმა ეს გამყვანება ისეთი გაშმაგებული სიტყვებით უთხრა, რომ გონებადაფანტულმა კამილამ იმის უკეთესი ვერა მოახერხა, ხმაამოუღებლივ ადგა და თავის ოთახში გავიდა. მაგრამ ქალის ამ გულგრილობამ ლოტარიოს იმედი მაინც ვერ შეუმცირა; ის იმედი, ადამიანში რომ სიყვარულთან ერთად იბადება ხოლმე; პირიქით, სურვილი გაუძლიერა — საყვარელი ქალი დაეძლია, რომელმაც, მოისმინა რა ლოტარიოსაგან სიყვარულის გამყვანება, აღარ იცოდა — რა გზას დასდგომოდა, მაგრამ გადაწყვიტა, რომ სასიფათო და უმართებულო იქნებოდა რაიმე ახალი საბაზი მიეცა ლოტარიოსათვის—მსგავსი რამ შემთხვევა კვლავ გაემეორებინა. იმ დამესვე ანსელმოსთან კაცი გაგზავნა და შემდეგი შინაარსის წერილი გაატანა.

III X X X I V

სადაც გრძელდება „უგუნური ცნობისმოყვარის ამბავი“

„ამბობენ, ცუდია ლაშქრისათვის უსარღლოდ და ციხე-სიმაგრისათვის უკომენდანტოდ დარჩენაო. მე კიდევ იმას დავუმატებ, რომ ყველაზე უფრო ცუდი ახალგაზრდა ქმრიანი ქალისათვის უქმროდ დარჩენაო, თუ ამას შეტად დიდძალიწვენლოვანი გარემოება არ მოითხოვს. თქვენგან მოპოვებულმა არ ვიცი, რა ექნა, უთქვენოდ ისე ძლიერ ცუდად ვგრძნობ თავს და სიცოცხლე გამიმწარდა, რომ, თუ ახლავე შინ არ დაბრუნდები, მაშინ იძულებული ვიქნები ჩემს მშობლებთან წავიდე და ჩვენი სახლ-კარი დიდებოვო უპატრონოდ და უმეთვალყუროდ, რადგან ის მეთვალყურე, რომელიც თქვენ დამიტოვეთ (თუკი ამ სახელის ღირსია იგი და მართლაც მას დააკისრეთ ეს მოვალეობა), მგონი, თავის კმაყოფილებაზე უფრო მეტს ფიქრობს, ვიდრე თქვენს მყუდროებაზე. შენ მიმსკლომი კაცი ხარ, ამიტომ მეტს აღარ ვიტყვი და, მგონი, მეტის თქმა არც საჭიროა და არც შემეფერის“.

ამ წერილის მიღებაზე ანსელმომ მიხვდა, რომ ლოტარიოს მოქმედება დაეწყო და კამილაც ისე შეხვედროდა მას, როგორც იმედი ჰქონდა. ამ ამბით აღტაცებულმა ანსელმომ პასუხად მისწერა კამილას, არსად წასულიყო. და პირდებოდა, რომ თვითონაც ძა-

ლიან მალე დაბრუნდებოდა შინ. ამ პასუხმა მეტად გააკვირვა და თან შეაშფოთა კიდევ კამილა. ახლა აღარ იცოდა, რა ექნა, — შინ დარჩენისაც ეშინოდა და მშობლებთან წასვლისაც; შინ დარჩენა მისი პატიოსნებისათვის იყო საშიში, მშობლებთან წასვლით კიდევ ქმრის უნებურ საქმეს ჩაიდენდა; და რაგორც ყოველთვის მოხდებდა — ორჭოფობაში მყოფი ადამიანი ორ ბოროტში ყოველთვის უარესს დაადგება ხოლმე. ისე კამილამაც უარესის ქნა გადაწყვიტა, ესე იგი, არათუ შინ დარჩენა, არამედ ლოტარიოსაც აღარ ერიდებოდა, რაა ამ მორიდებით თავის მოსამსახურეებში ექვი რამ არ აღეძრა. ისიც დარდად გაუხნა, რომ ქმარს წერილი მისწერა: ეშინოდა, ვაითუ ანსელმომ იფიქროს, ჩემი თავდაუქვერელი ქცევით ლოტარიომ რამე გამიბედაო. ამ ფიქრებით ღმერთსა და საკუთარი პატიოსნების გრძნობებს მიენდო და გადაწყვიტა, პასუხი არ მიეცა ლოტარიოსათვის და ანსელმოსთვისაც არა ეთქვა-რა იმაზე. რაა შუღლი რამ არ მოსვლოდათ. ისიც საზრუნველი გაუხნა, თუ რა საბუთები მოეგონებია ლოტარიოს გასამართლებლად. ვინიცობაა ქმარს იმ წერილის მიწერის მიზეზი ეკითხა. ამ უფრო პატიოსნურ, ვიდრე სასარგებლო და გონივრული გადაწყვეტილების ზეგავლენით იმყოფებოდა, როცა მეორე დღეს კამილა ლოტარიოს შეხვდა და ამჯერად ისე შორს წავიდა, რომ კამილას სიმტკიცე შეირყა. მეტისმეტი ბეჭითი ყურისგდება უნდოდა თავის თავისა, რომ თვალების გამომეტყველებას იმედი რამ არ მიეცა ლოტარიოსათვის და მის გულში ექვი არ აღეძრა. რომ მისმა მიჯნურობამ და ცრემლებმა გულში თანაგრძნობა გაუჩინეს. ეს კამილას რყევა, უფრო გატაცებულ ლოტარიოს თვალებს არ გამოეპარა. თავისი მგებობის შინ არყოფნით წაქეზებულმა გადაწყვიტა, უფრო ძლიერად მიეტანა ციხეზე იერიში. ქებას შეასხამდა კამილას მშვენიერებას და ამით, ვით საბერველი, უფრო და უფრო აღვივებდა ქალის გულში თავმომწონების მბუყტავ ნაპერწკალს. ეს კი მეტად უებარი საშუალებაა. ქალს თქვენი საუბრის მოსმენა აძულვით და მისი ზვიადობა გასტეხთ. ეს ის არის, რომ თქვენი წადილებისათვის თვითონ ის ზვიადობა დაიხმაროთ და თანაც მაცთური ეშმაკის ენით ქალის გრძნობა აღძრათ. ლოტარიოც სწორედ ასე მოიქცა. თავის მდგომარეობით და, რაც ხელთ ჰქონდა, იმ იარაღით, ისე ხერხიანად ისარგებლა, რომ, კამილა, მგონი, მაშინაც კი დარბილებულიყო, ბრინჯაოსაგან რომ ყოფილიყო ჩამოსხმულა. ლოტარიო ეფიცებოდა, სტიროდა, ემუდარებოდა, აჩქარებდა და, დასასრულ, იმდენი გულწრფელობა და გულისთქმა გამოიჩინა, რომ კამილას სიმტკიცე დაირღვა და ლოტარიომაც იმას მალწია, რაც

ყველაზე მომეტებულად სურდა და რისიც ყველაზე მცირედი იმედო ჰქონდა.

კამილას პატიოსნებამ ველარ გაუძლო და კამილა დანებდა, კამილა დაეცა, — და რა არის აქ გასაკვირველი? ლოტარიოს მეგობრობამაც ხომ ვერ გაუძლო და ისიც ხომ დაეცა რომ ტრფობა დასჯანო—ერთადერთი საშუალებაა—უნდა გაექცე; ამ საზარელი მტრის დაძლევა, მისი ქვეყნიურ ძალებზე გამარჯვება მხოლოდ არაქვეყნიურ ძალებს შეუძლიათ. თავისი ქალბატონის დამარცხება მარტო ლონელამ იცოდა. მიჯნურთ ის ველარ მოახერხეს, თავიანთი ჩანადენი საქმე მისთვისაც დაემალათ. ლოტარიომ ხომ, რასაკვირველია, კამილას არ გაუმედავნა, რომ თვითონ მისმა ქმარმა მისცა საშუალება ცოლის გული დაესაკუთრებინა და რომ თვითონ ანსელმო ეხმარებოდა მის გამარჯვებას.—ეშინოდა, ამ გამეღვენებით კამილას მისდამი სიყვარული არ შესუსტებულყო და, ვინ იცის, სრულებითაც გამქრალიყო. ქალს არ ეფიქრა, რომ განსაკუთრებული რამ იძულების უქონლად, შემთხვევით, ეცადა მისი მოპოვება და ცდუნება.

რამდენიმე დღის შემდეგ ანსელმოც დაბრუნდა შინ, მაგრამ ვერ შენიშნა, მის ოჯახს რა დაჰკლებოდა, თუმცა ის დანაკლისი მისი ოჯახისთვის ყველაზე უძვირფასესი საუნჯეც იყო და მისი დაკარგვაც ყველაზე მეტად მაინც შეაწუხებდა. დაბრუნების უმალ ანსელმო ლოტარიოს სანახევად წავიდა. მეგობრები ერთმანეთს გადაეხვივნენ და შემდეგ ანსელმომ ლოტარიოს ის ამბავი ჰკითხა, რაც იმჟამად მის სიცოცხლეს თუ სიკვდილს შეადგენდა.

— შენთვის სათქმელად ისა მაქვს, ჩემო მეგობარო, — უთხრა ლოტარიომ, — რომ შენი ცოლი სამაგალითო ზნეობისა და სათნოების პატრონია, იგი ღირსია ყველა ერთგული ცოლის მაგალითი და გვირგვინი გახდეს. ჩემი სიტყვები მის ყურებს არ ეკარებოდნენ, თითქოს ქარს მიჰქონდა, ყველა ჩემი სამსახური მძულვარებით უარყო, არაერთარი საჩუქარი არ მიიკარა, ჩემი თვალთმაქცური ცრემლები სამასხაროდ გახადა. ერთი სიტყვით, კამილა როგორც მშვენიერი მარგალიტია, აგრეთვე იგი ტაძარიცაა. სადაც პატიოსნებას და სათნოებას თავისი საკურთხეველი აუშენებია და იქ ზრდილობა, კრძალულება და ყველა ის სათნოება იმყოფება, რაც ქალსა და მეუღლეს ამშვენებს. შენი ფულები და საჩუქრები წაიღე. ესენი ჩემთვის საჭირო აღარ არის. ასეთი ყალბი სათამაშოები და ფუჭი აღთქმანი კამილას უბიწო გულს ვერ შეაჩუყებს. ეს გამოცდა იკმარე. ანსელმო, და ახალ-ახალს ნურას განიზრახავ. დედაკაცები რომ მოუსვენრობისა და ექვიანობის ზღვაში

ვეაგდებენ, იმ ზღვიდან შენ მშრალი გამოხვალ. იმ მღელვარე ზღვაში ნულარ შესტურდები და ახალი მესაქით ნულარ გამოცდი იმ კემის სიმაგრეს, რაც ზენამ ამ ცხოვრების გზის გასაველელად გარკვეს. დარწმუნდი, რომ კარგ ნავსადგურს მისდგომიხარ, ფრთხილად დამყარდი იქ კეთილგონიერების ღუზაზე და მაგ ჩინებული ადგილიდან იმ დრომდე ნუ დაიძვრი, ვიდრე იმ ვალის გადასახდელოდ არ მოგიწოდონ. რა ვალსაც ადამიანის შთამომავალი ვერსად წაუვა.

ანსელმო ლოტარიოს სიტყვებით აღტაცებული იყო და, როგორც ქურუმის წინასწარმეტყველებას, ისე ერწმუნა. მაინც სთხოვა, კამილას ტრფობა კვლავ განეგრძო, თუნდაც თავის შესაქცევად და ცნობისმოყვარეობისათვის, ოღონდ კი სიშმაგე და დაეინება შეემციებინა. მე ისიც მინდა, ლექსი რამ დაუწერო და შეამკო იგი თუნდა ქლორიდას სახელით. კამილას დავარწმუნებ, ვითომც შენ ერთი ქალი გიყვარს და ქლორიდას სახელით ამკობ მას, რაა ნამდვილი სახელის გამომქლავნებით არ დაამცირო. თუ შენ გეზარება ლექსის წერა. მე თვითონ დაგიწერო.

— ნუ შეწუხდები, — უპასუხა ლოტარიომ, — ისე როდი ვძულვარ მუხებზე, დროდარო მაინც ჩემი სტუმრობა არ მოესურვოთ. ჩემს ტყუილ ტრფობაზე, რაც გინდა, უთხარ კამილას და ლექსების დაწერა კი მე მომანდე. მართალია, იქნებ, ისეთი ვერ დავეწერო, რომ თავის საგანს სავსებით შეეფერებოდეს, მაინც ვეცდები, რაც შეიძლება საუკეთესოდ დავეწერო.

ბოლოს, ერთი მოდლატე და მეორე გაბრიყვებული მეგობარი ერთმანეთს მთლად კმაყოფილი განშორდა. ანსელმო შინ რომ დაბრუნდა, კამილას ჰკითხა, იმ ბარათის მოწერა რამ გაიძულაო. კამილას გაუკვირდა, აქამდის ეს რატომ არ მკითხაო, და უპასუხა ვითომც იმას ეჩვენა, რომ ლოტარიო თითქოს ჩვეულებრივად უფრო თამაზად ეპყრობოდა და რომ ახლა კი ეს ფიქრი მთლად გაუშმტყუნდა. რადგან ლოტარიო, თითქოს ცდილობდა მის შესხვედრას შორიდებოდა და მასთან მარტო დარჩენაც თითქმის ეშინოდა. ანსელმომ ასეთი ფიქრები ძალიან გაუტრიზავა და ეუბნებოდა: მე ძალიან კარგად ვიციო, რომ ლოტარიოს ერთი კეთილშობილი ყმაწვილი გასათხოვარი ქალი გაგიყვებით უყვარსო და იმ ქალს, ქლორიდას სახელით. ლექსებითაც შეაქებს ხოლმეო; მაგრამაო, დაუმატა მან, თუნდაც ლოტარიოს გული თავისუფალიც იყოს, ის მაშინაც საშიში კაცი არ არისო. კამილას რომ ეს ოინები ლოტარიოსაგან წინათვე გაგებული არ ჰქონოდა და არ ცოდნოდა, რომ ქლორიდაც იმ აზრით იყო მოგონილი, რომ ანსელმოსთვის თვალე-

ბი აეხვია და ამ სახელით კამილასათვის თავისუფლად შეეხება ქება, მაშინ, უთუოდ, კამილა ექვიანობის მახეში გაეხმებოდა, მაგრამ რაკი ყველა ეს წინათვე ჰქონდა შეტყობილი, ამიტომაც ისე მოისმინა ქმრის ლაპარაკი, თითქოს აქ არაფერი ამბავიაო.

მეორე დღეს სამივენი ერთად სადილობდნენ და ტკბილი საქმელი რომ მიართვეს, ანსელმომ ლოტარიოს სთხოვა, რამე ლექსი წაეკითხა თავის სატრფო ქლორიდაზე, თანაც დაუმატა, რომ რაკი კამილა არ იცნობდა იმ ქალს, ამიტომ თავისუფლად შეეძლო ეთქვა და წაეკითხა იმაზე, რაც კი ესიამოვნებოდა.

—კამილას კიდევ რომ სცნობოდა ის ქალი, — უპასუხა ლოტარიომ, — მაინც რა საჭირო იყო, დამეფარა რამე. მოტრფე რომ თავის სატრფოს მშვენიერებას დამღერის და გულცივობას აყვედრის, განა ამაში ვისთვისმე რამე საწყენია? მაგრამ, როგორც არ უნდა იყოს, წაგიკითხავთ იმ ლექსს, გუშინ იმ გულცივ და უწყალო ქლორიდაზე ხელდახელ რომ დავწერე:

ს ო ნ ე ტ ი

მაშინ, როდესაც შუალამე დადგება წყნარი,
და ძილს კურთხეულს მიეცემა ხალხი სრულებით.
ცას და ქლორიდას შეპყრობილმა განწირულებით
მინდა ვუამბო ჩემი ტანჯვა და სატკივარი.

მაშინაც, როცა მალა აღის მზე მომღიშარი,
ფერად ქლამილით, ვარდისფერი საფეხურებით,
კვლავ განუკურნელ წუხილს ჩემსას ვეზმაურები
ოხვრა-ჩურჩულით, ძლივს გასაგონ ხმით მოუბარი.

თვით ოქროს ტახტზე წამომჯდარი მზე მოელვარე,
ნათელ სხივებით რომ აშუქებს ვრცელსა სამყაროს,
დარღს მიძლიერებს და თვალს მწველი ცრემლებით მიცხვებს.

მიწას ეწვევა ღამე, მე კი — ფიქრები მწარე...
შეყვარებული უნუგეშო რამ გამახაროს?
ყრუა ცის თალი და ქლორიდაც არაფერს მისმენს.

ლექსი მოეწონა კამილას და მეტადრე ანსელმოს. მან ძლიერ შეაქო ლექსი და თან დაუმატა, რომ ქლორიდა უთუოდ ძალიან პირქუში ვინმე უნდა იყოსო, რომ მაგგვარ წუხილს, გულის სიღრმიდან გამომდინარე სიტყვებს და გულწრფელ გრძნობას პასუხი არ გასცაო.

ეს რომ გაიგონა კამილამ, იკითხა:

— თქვენი ფიქრით, გამიჯნურებული პოეტები რასაც წერენ, განა სულ ნამდვილად მართალია?

— დიახ, მართალია, — უპასუხა ლოტარიომ, — იმიტომ, რომ რასაც ისინი ამბობენ, ისე კი არ ამბობენ, როგორც პოეტები, არამედ, როგორც ტრფიანნი. როგორც პოეტები, ისინი სტყუიან, მაგრამ, როგორც მიჯნურები, ყოველთვის თავმდაბალნი და გულწრფელნი არიან, მათი ენა იმასვე ამბობს, რასაც გული გრძნობს.

— მაგის ეჭვი არავის აქვს, — შენიშნა ანსელმომ. იგი ცდილობდა, ვითომ კამილასთვის ლოტარიოს აზრი გაერკვია, ის კი აღარ იცოდა. რომ კამილა ახლა თავის ქმარს აღარავეითარ ყურადღებას არ აქცევდა, და მისი თვალი და ყური მხოლოდღა მიჯნურს ხედავდა და ისმენდა.

რაკი კარგად იცოდა, რომ ეს ქება და ლექსები მას ეკუთვნოდნენ და მოგონილი ქლორიდა * თვითონ ის იყო, კამილამ ჰკითხა ლოტარიოს, — ამგვარი ლექსი ან სონეტი კიდევ თუ გაქვს ან ხომ არ გახსოვსო.

— მახსოვს, დიახ, — მიუგო ლოტარიომ, — მაგრამ, მგონი, ამაზე უხეირო უნდა იყოს. მაინც წაგიკითხავეთ და თქვენ თვითონ განსაჩეთ:

ს ო ნ ე ტ ი

იი მე ვეკედები, ჭიბრზე მწარე დაიქვებისა;
ისევ სჯობია შენს წინაშე დავლიო სული,
ვიღრე აღმოვოქვა თუნდ მცირედა რამ სინანული,
თუ რატომ გავხდი მსხვერპლი შენი ტრფიანლებისა.

თითქოს ვარ უკვე ქვეყანაში დავიწყებისა:
უკვე გათავდა ყველა ტანჯვა და სიხარული,
მაგრამ ძგერს გული აღზნებული კვლავ სიყვარულით,
შიგ სურათია შენი სახის მშვენიერისა.

მე ხომ იმისთვის შემინახავს ეს სილამაზე,
რომ გამინათოს ავბედითი ის ბრძოლის წამი,
რომელსაც, მკაცრი მიახლოებს ეგ მრისხანება?

გაი, მოგზაურს ბობოქარსა და ველურ ზღვაზე,
როდესაც ზეკას დასწოლია ღრუბელი ღამის,
ნისლში აღარ ჩანს ნავსადგური, ვარსკვლავიც ქრება,

ანსელმომ ეს მეორე სონეტიც პირველზე ნაკლებად როდი შეაქო, და ამით იმ ჯაქვს, რა ჯაქვითაც თავის პატიოსან სახელს ბორ-

კავდა. ერთი რგოლიც მიუმატა. რამდენადაც ლოტარიო ანსე-
ლმოს მეტად აუპატიურებდა და შეურაცხყოფას აყენებდა, იმდენად
ანსელმოს თავის თვალში მეტი პატივი ედებოდა, და რამდენიც
კამილა უსირცხვილობის უფსკრულისკენ იძირებოდა, იმდენად ის,
თავისი ქმრის აზრით, ზნეობისა და დიდებისკენ მალლა-მალლა იწევე-
და. ერთხელ კამილა თავის მოახლესთან მარტო დარჩა და უთხრა
ბას:

— რარიგად მრცხვენია ჩემი თავისა, ჩემო მეგობარო ლეო-
ნელა, რა მცირედად დავაფასე ჩემი თავი, რა ადვილად და ჩქარა
გაეფუძვარ ხელები ლოტარიოს, ჩემი დამარცხებისათვის მას არც
შრომა რამე დაუხარჯავს და არც დრო. ნეტავ რარიგად მეშინია,
გარყვნილება და ქარაფშუტობა არ შემწამოს და არ შევეზიზღო.
განა დამიჯერებს, რომ ღონე აღარ მიმყუა იმ ტრფობის აღისა-
თვის, გამეძლო, მთელ ჩემს არსებას რომ სდაგავდა?

— მაგაზე ნუ იწუხებთ, ქალბატონო, — უპასუხა ლეონელამ, — აბა
ერთი ისეთი ძვირფასი ნივთი მიბრძანეთ, რომ ადვილად გაცემით
უასი დაპკარგოდეს; პირიქით, ასე ამბობენ: ჩქარა გაცემა
ორზომად გაცემა არისო.

— მართალია, — უთხრა კამილამ, — მაგრამ იმასაც ამბობენ: რაც
აფია, მცირე ფასი აქვსო.

— ეგ ანდაზა თქვენ როდი შეგეხებათ, — უთხრა ლეონელამ, —
რადგან სიყვარული, როგორც გამიგონია, ხან დადის და ხან დაფრი-
ნავს; ერთთან მირბის, მეორესთან მიხობავს, ერთს აცივებს, მეორეს
სახმელს ააპრიალუბინებსო; აქეთ ჰკოდავს, იქით ჰკლავსო. ისეც
მოხდება ხოლმე, რომ სიყვარულს თავისი საქმე ჭერ არც კი დაუ-
წყია, და ის კი არათუ, მიზანს მიღწეულიც არის. დილით იერიში
მიაქვს ციხეზე. საღამოს უკვე აღებული აქვს იგი; იმიტომ ქალბა-
ტონო, რომ იმდენი ძალა არავის აქვს, სიყვარულს გაუძლოს. ნე-
ტავ ვიცოდე — რასა სწუხართ? განა ლოტარიომ არ იცის, რომ უნდა
აჩქარებულყოფილად და ყველაფერი მოგეწყოს, ვიდრე ბატონი ანსე-
ლმო შინ დაბრუნდებოდა, თორემ მისი მოსვლის შემდეგ მიჯნუ-
რობის საქმეს ხელს ვეღარ მოჰკიდებდით. სიყვარულისათვის შემ-
თხვევა დიდი საქმეა, მეტადრე პირველ ხანებში. მე ეს ყველა გამო-
ცდილებით ვიცი. რადგან, ქალბატონო, მეც სხვებივით ხორციელი
აღანიანი ვარ: ჩემს ძარღვებშიც ახალგაზრდული სისხლი ჩქეფს და
მოძრაობს. ამაზე მეტიც ვიამბობთ როდისმე, და ახლა კი, თქვენ
სანუგეშოდ იმას მოგახსენებთ, რომ თქვენს სატრფოს, ისე ხომ არ
ჩამოკიდებიხართ კისერზე და მალე არ დანებებიხართ, ვიდრე მის
თვალებში, მის ცქერასა და საჩუქრებში მთელი მისი სულის მოძ-

რაობა არ დაინახეთ; მგონია. დრო გქონდათ — გაგეცნოთ: სიყვარულის ღირსი იყო. თუ არა. კმარა, ქალბატონო, ნუ სწუხდებით. უკუაგდეთ ეგ თქვენი ექვიანობა და უნდობლობა. ისა სჯობია — თავი დააჯეროთ, რომ ლოტარიასაც ისე უყვარხართ. როგორც თქვენ გიყვართ ის; რომ შემახური, რომელმაც მიჯნურობის მახემ გაგაბათ, თავისი ნანადირევის ღირსია; ასე რომ იფიქროთ. ღმერთმანი, სჯობია, ვიდრე იმას ჩიოდეთ. ჩქარა დავმორჩილდით. ან კი რალა გინდათ! თქვენს მიჯნურს არათუ მარტო ოთხი S* აქვს, რაც ყველა პატიოსან მიჯნურს უნდა ჰქონდეს, არამედ მთელი ანბანიც. აბა ყური დაუგდეთ, ქალბატონო, რა ანბანია ეს და როგორ ვიცი მე იგი. ახლავე ზეპირად გეტყვით. როგორც ვხედავ და რამდენადაც შემიძლია ის არის — *Agradecido, Bueno, Caballero Dadioso, Enamorado, Firme, Gallardo, Honrado, Ilustre, Leal, Mozo, Noble, Onesto, Principal, Quantioso, Rico* (ანუ: მადლიერი, კეთილი, რაინდული, გულუხვი, შეყვარებული, პირიანი, ლამაზი, პატივსაცემი, სახელოვანი, ერთგული, ახალგაზრდა, კეთილშობილი, პატიოსანი, დიდებული, ამპარტავანი, მდიდარი); შემდეგ ოთხი S, რომლის შესახებ უკვე ვლაპარაკობდით; შემდეგ *Tacito* (მდუმარი); *Verdadero* (მართალი), X — უხეში ასოა, აქ არ უდგება, ისე როგორც Y, რჩება შენი პატიოსნების Z — *Zelador* (ქომაგა).

მოახლის ამ ანბანზე კამილამ ბევრი იცინა და თანაც აღიარა. რომ აქამდის ვერ წარმოიდგენდა, თუ მისი მოახლე საარშიყო საქმეებში ესოდენ იქნებოდა დახელოვნებული, და ლეონელაც გაუტყდა, რომ უკვე ერთი კარგი გვარის ყმაწვილკაცთან სამიჯნურო ოინები ჰქონდა გამართული. ამ აღსარებამ დააფიქრა კამილა. რადგან გულში შიში ჩაუფარდა — ლეონელას ოინებს მისი საკუთარი უხეშობა არ გამოეაშკარავებია. მოახლეს კითხვა კითხვანე მიაყარა, უნდოდა გაეგო, მისი მიჯნურობა სიყვარულის გამქლავებანე ხომ შორს არ იყო წარსული. ლეონელამ თამამად და ურცხვად უპასუხა, სიყვარულის გამომქლავების ხანამ დიდი ხანია გაიარა და უფრო შორსაც შეგვტოპეთო. რა გაეწყობა? ქალბატონების დაცემა მოახლეებსაც თან იტაცებს და მათაც აკარგეინებს სირცხვილს; ერთი კი დაინახოს მოახლემ, რომ მისი ქალბატონი წაბოროძიკდა. და მაშინ მას ორივე ფეხით კოჭლობაც აღარაფრად მიაჩნია. კამილამ მხოლოდ ის სთხოვა ლეონელას, თავისი საყვარლისათვის არაფერი ეთქვა ქალბატონის მიჯნურობანე და თავიანთი მიჯნურობის საქმეც ფრთხილად და დაფარვით ჰქონოდათ, რომ ანსელმოს ან ლოტარიოს ვერაფერი გაეგოთ. ლეონელამ ამის აღსრულება აღუ-

თქვა, მაგრამ ისე კი აასრულა, ორი კამილა მუდამ შიშში იყო -- ლეონელას ოინებს მისი საკუთარი ოინები არ გამოეშვებინებია.

გათამამებულმა და გარყვნილმა ლეონელამ, რაკი თავისი ქალბატონის საიდუმლო გაიგო, იქამდე გათამამდა, თავის საყვარელს შინ მიიღებდა ხოლმე იმ იმედით, რომ, თუნდაც კამილას შეეშინებოდა, სახლიდან მაინც ვერ დაითხოვდა. აი. დედაკაცის სისუსტეს ასეთი შედეგი მოაქვს: ისინი თავისსავე მოახლეს უხდებიან მონად. იძულებულნი ხდებიან დაფარონ მათი ოინები და გარყვნილებაში ხელი მოუშარტონ. კამილამ ეს თავის თავზე გამოსცადა; რამდენჯერ უნახავს, რომ მისი სახლის ერთ-ერთ ოთახში მოახლე და მისი საყვარელი ჩაკეტილან, მაგრამ არათუ ამაზე ხმა არ ამოუღია, არამედ თვითონაც ცდილა, მოტრფენი მის ქმარს როგორმე არ აღმოეჩინა. მაგრამ ამ მეცადინეობამაც ვერაფერი გააწყო. და ერთხელ, განთიადისას, ლოტარიომ კამილას სახლიდან გამომავალი კაცი უაინახა. ვერ გაიგო, ვინ უნდა ყოფილიყო ის კაცი, და ჯერ მოჩვენებად მიიღო, მაგრამ რაკი ნახა, რომ ის მოჩვენება მოსახლამში იყო განვეული და ფრთხილად მიიპარებოდა, მაშინ წინანდელი ფიქრი მიატოვა და სხვა აზრმა გაუელვა, ისეთმა აზრმა, რომ თვითონაც დაილუპებოდა და კამილასაც დალუპავდა. თუ ამ განსაცდელის გაქარწყლება თვითონ კამილასვე არ მოეხერხებინა. ლოტარიოს ეჩვენა, რომ ის უცნობი კაცი, უდროო დროს კამილას სახლიდან გამოსული, ლეონელასთან კი არ იყო, — ან კი ახლა სად მოაგონდებოდა, რომ ლეონელა იყო სადმე ქვეყანაზე. — რამედ თვითონ კამილასთან უნდა ყოფილიყო; მან იფიქრა, კამილას ახლა გული ასე ადვილად სხვისთვის გაუშლიაო, როგორც ამას წინათ მე დამნებდაო. ქმრის მოლაღატე დედაკაცის ბედი ეს არის: ვისთვისაც თავის პატიოსნებას თმობს, თვითონ მისგანვე უკარგავს თავის პატიოსნებაში რწმენას. მას მუდამ ჰგონია, ის ახლა სხვისთვის უფრო ადვილად დათმობს, ვიდრე მისთვის დათმობს. ეჭვიანობა ემართება და თვალუბანვეული ერწმუნება ყველავეს, რასაც კი შეუძლია ჩირქი მოსცხოს მის პატიოსნებას. ამ წამში ლოტარიომ თითქოს მთლად დაქარგა გონება. კამილას მოჩვენებითმა დალატმა მის გულს ეჭვიანობის ალი მოსდო, მთლად გადარია და იქამდის გააშმაგა, რომ ისევე მძინარე ანსელმოს მიეკრა და უთხრა:

— იცოდე, ანსელმო, — უთხრა მან, — იცოდე, რომ ეს რამდენიმე დღეა ერთი საშინელი ბრძოლა მაქვს ჩემს თავთან: ჩემს თავს ძალას ვატანდი დამეფარა. რის დაფარვაც არ შემიძლია და არც თუ ნება მაქვს დავფარო. იცოდე, კამილას სიმტკიცე შეირყა და

შზად არის, რაც კი მნებავეს. ყველა ამისრულოს. ამ ბედითი ამბის შეტყობინება თუ დაგიგვიანე, ეს იმიტომ მომივიდა, რომ მიხლოდა, ბეჯითად დავრწმუნებულყავ: ვნება იყო შემცოდე, თუ განგე მცდიდა შენი ცოლი. სურდა დარწმუნებულყო, ნამდვილად მიყვარდა იგი თუ არა, რაც შენი სურვილით გამოვუცხადე. აქამდის სულ იმას ვფიქრობდი, თუ კამილა, მართლა, როგორც გვეგონა. ისეთი ზნეობიანი ქალია, შენთვის უკვე უნდა შეეტყობინებინა ჩემს კან თავგამოდებული მისი დევნა, მაგრამ რაკი ამის შეტყობინებას არ ეშურება, ამიტომ ვფიქრობ, მართალი გულით დამინიშნა შენს საპირფარეშო ოთახში მიღება პირველსავე შემთხვევაში, როდესაც კი შენ შინ არ იქნებოდი (მართლაც კამილა და ლოტარიო იმ ოთახში შეიყრებოდნენ ხოლმე სამიჯნუროდ). მაინც მაგიერის გადახდას ჯერ ნუ დაეშურები. დანაშაულის ჩადენა გადაწყვეტილია. მაგრამ ჯერ აღსრულებული არ არის და აღსრულების წანი რომ დადგება, ვინ იცის, ეგებ მაშინ მის გულში სინანული აღიძრას. როგორც აქამდის მისდევდი ჩემს რჩევას, ერთს გარდა, ისე ახლა ასრულე, რაც გითხრა: მოქმედება მაშინ დაიწყე. როდესაც შენი ცოლის მოღალატეობა დამტკიცდეს და შემთხვევა მოგეცეს, მისი აქციელის მიხედვით იმოქმედო. მოიგონე, ვითომც ხვალ ორი, სამი დღით სოფელში მიხვალ შენს მეგობართან და საპირფარეშო ოთახში კი დაიმაღე, — ღვთის მადლით ბლომად დასამალავი აქვს ფარდებსა და ავეჯს უკან, — მაშინ ორნივე ჩვენი საკუთარი თვალეებით დავინახავთ, ერთგულია კამილა თუ მოღალატე. თუ ამის განზრახვა დანაშაულის ჩადენაა, რაც სამწუხაროდ უფრო მოსალოდნელია, ვიდრე არა, მაშინ მოფიქრებით, ალიაქოთის აუტეხლად, შენი შერცხვენისათვის იქვე სამაგიერო გადაახდევინე.

საბრალო ანსელმო ლოტარიოსაგან ამ მეგობრული ამბის მოსმენით თითქოს გაქვავდა. საქმე ის არის, რომ მის თავზე მაშინ იჭექა მეხმა, როდესაც სრულებით აღარ მოელოდა ამას; როდესაც გავარჯვების სიხარულსა გრძნობდა და მით სტკებებოდა, სრულიად დარწმუნებული, რომ კამილამ ლოტარიოს მოჩვენებითი სიყვარული და სამიჯნურო დევნა ზიზღით უარყო. რამდენიმე წუთს გაქვავებულივით იღვა, თვალედაშვეებული ხმაამოუღებელი და ბოლოს თქვა:

— ლოტარიო, ჩემი იმედი არ გამიცრუე; აქამდის ისე მოქმედებდი, როგორც ჩემი მეგობარი, და ყველა შენს რჩევას მივდევდი. ახლაც ის ჰქენ რაც გერჩიოს, ოღონდ ისე საიდუმლოდ იმოქმედე, როგორც ამას მოითხოვს ესოდენ მოულოდნელი შემთხვევა. ლოტარიომ ყველაფერის აღსრულება აღუთქვა, რაც კი ანსე-

ღმომ სთხოვა, მაგრამ ჩქარა გონს მოვიდა და თავის სულელურ ნათქვამს ძალიან ნანობდა. ახლა მიხვდა, თუ რა შეუნდობელი შეცდომა მოუვიდა. ასე დაუნდობლად და თავლაფდასხმით რომ არა ყოფილიყო, განა სხვანაირად ვერ შეეძლო კამილასთვის მაგიერი გადაეხადა? თავის უგუნურ აჩქარებას წყევლიდა და არ იცოდა, რა საშუალება ეხმარა, რომ შეცდომა გამოესწორებინა, და, რაკი ვერ გააწყო რა, გადაწყვიტა ყველაფერი კამილასათვის გაემყლაფებინა. მისი საიდუმლოდ ნახვა, როცა კი მოისურვებდა, ყოველთვის შეეძლო, ამიტომაც იმავე დღეს წავიდა მასთან. მივიღა თუ არა, კამილამ როგორც კი დაინახა იგი და დარწმუნდა, რომ არავინ არ უსმენდა, ამ სიტყვებით მიმართა:

— ჩემო მეგობარო, საშინელი ნალველი მაწევს გულზე და, როცა იქნება, ეს ნალველი გადამიტანს. უსირცხვილო ლეონელას ყოველღამ შემოჰყავს თავისი საყვარელი და გათენებამდის აქა ჰყავს ზოლმე. წარმოიდგინე, რა ხიფათში ვარ ჩაყარდნილი: ვინც მას ჩემი სახლიდან დილაადრიან მალვით გამომავალს დაინახავს, რამდენი მიზნები მიეცემა, თვითონ მე დამწამოს ცილი და ჩემს პატიოსნებაზე ეჭვი შეიტანოს. ჩემთვის დიდი უბედურება ისაა, რომ არათუ მისი გაგდება, გაკიცხვაც კი არ შემიძლია. მან ჩვენი საიდუმლო საყვარული იცის და მეც ხმა ვერ ამომიღია. ასე ვარ გაზუმებულნი. მეტად მეშინია ამ ყოფამ რამე უბედურება არ დამმართოს.

ლოტარიოს ეს კამილას საჩივარი ჯერ განგებ, იმ აზრით მოგონილი ეგონა, თითქოს სურდა დაეჭვებინა იგი, რომ ამ დილით ნახული კაცი ლეონელას საყვარელი იყო; მაგრამ სატრფოს ცრემლებმა და ხვეწნამ ამ ეჭვიდან გამოიყვანეს, თვალები აუზილეს, მართალი დაანახვეს და ამან დილანდელი თავხედური საქციელის ჩადენის გამო უფრო მეტი მწუხარება დამართა. კამილას დამშვიდება სთხოვა; ლეონელას შეუპოვრობის შეკავება აღუთქვა და ბოლოს უამბო, რომ ეჭვით გამშაგებულმა ანსელმოს საიდუმლო გაუმყლაფნა, რომ ანსელმო საპირფარეო ოთახში უნდა დაიმალოს და სამალავიდან თავის თვალთ დაინახოს, თუ საყვარულის სამაგიეროს როგორ უხდიან. ლოტარიო ამ უგუნური საქციელის პატივებას ემუდარებოდა კამილას, თანაც სთხოვდა ერთად მოეფიქრებიათ იმ გაჭირვებიდან როგორ გამოსულიყვნენ, მისმა ბედითმა, მოუფიქრებელმა აჩქარებამ რომ ჩააგდო.

ამ ამბავმა კამილას თავზარი დასცა, ჯერ ეჭვის აღებისათვის და მერე უფრო კიდევ იმ ცუდი საქციელისათვის, რაც გაგულიჩების უმაღლესი განებრაზა. აღერსიანად უსაყვედურა ლოტარიოს, და

რადგან სუსტი დედაკაცის ქეუა კეთილისა და ბოროტის ჩასადენად მამაკაცის ქეუაზე უფრო გამჭრიახია (სამაგიეროდ მას არ ძალუძს დამშვიდებულად და დალაგებულად განსჯა), ამიტომ კამილამ ძნელი და გამოუვალი უბედურების საშველად ღონისძიება მალე იპოვა. დასტური მისცა ლოტარიოს, ანსელმო ხვალ საპირფარეშო ოთახში დამალულიყო, და დაპირდა ყველაფერს ისე მოგვარებდა, რომ იმ გამოცდით მათ მიჯნურობას უფრო მეტი გასაქანი მიეცემოდა და კვლავ უფრო შეუშფოთებლად და უშიშრად შეეძლებოდათ ერთმანეთთან დატკობბა. რას აპირებდა? ის კი აღარ უთხრა, მხოლოდ სთხოვა, მაშინ შემოსულიყო ოთახში, როცა ლეონელა დაუძახებდა, და ყველა კითხვაზე ისე ეპასუხა, როგორც მაშინ უპასუხებდა, როცა ანსელმოს იქ დამალვა არ ეცოდინებოდა. ლოტარიო კამილას სთხოვდა, თავისი განზრახვა აეხსნა მისთვის.

— გიმეორებ, — უთხრა კამილამ, — თქვენი საზრუნავი მარტონს უნდა იყოს, რა კითხვაც მოგცეთ, იმაზე მიპასუხოთ.

კამილას არ უნდოდა ამთავით აეხსნა მისთვის—რას უპასუხებდა,—ეშინოდა—ლოტარიო მის გეგმას არ მიჰყვებოდა და სხვა რამე უხერხულ რჩევას მისცემდა. ლოტარიო წავიდა. ხოლო მეორე დღეს ანსელმო ვითომც სოფელში გაემგზავრა თავის მეგობართან. შინიდან წავიდა, მაგრამ შინვე დაბრუნდა და საპირფარეშო ოთახში დაიმაღა. ლეონელამ და კამილამ წინდაწინეხელი შეუწყეს, რომ ადვილად, რიგიანად დამალულიყო. დამალული ანსელმო იმ ტანჯვით იყო აღსავსე, რა ტანჯვასაც იმის მომლოდინე გრძნობს, რომ აგერ საცაა საკუთარი თვალით დაინახავს ყველაზე უძვირფასესი ქალისაგან თავისი პატივის შეგინებას. რაკი დარწმუნდნენ, რომ ანსელმო თავის სამალავში უკვე დაბინავდა. ქალბატონი და მოახლე უკვე ოთახში შევიდნენ და კამილამ მწუხარე ამოხვრით უთხრა ლეონელას:

— ვიშ, ლეონელა, ის არა სჯობია უმაღ ამ მახვილით გავცემირო ეს ურცხვი გული, ამ მკერდში რომ მიცემს, ვიდრე ჩემს საწადელს ავასრულებდე. არ მინდა გაგიმჟღავნო ეს საწადელი, რადგან მეშინია მისი აღსრულება არ დამიშალო. მაგრამ არა, სხვის დანაშაულს მე რად უნდა ვანაცვალო თავი. ჯერ ერთი, უნდა გავიგო, რომ რამ აიძულა ლოტარიო, იმ უშვერი წადილით რომ მომმართა და მით ჩემი პატიოსნებაც გაქელა ფეხით და თავის მეგობრისაც? ლეონელა, ფანჯარა გააღე და ანიშნე შემოვიდეს, შექველია, ახლა მანდ ქუჩაში იცდის იმ იმედით, რომ თავის უსირცხვილო სურვილს დაიკმაყოფილებს. მაგრამ ვიდრე იმ

სურვილს აისოულეზდეს. უმაღლესი საწადელს ავასრულებ: სახარელია ეს საწადელი. მაგრამ ამასთანავე პატიოსნურიც.

— ვიშ. ძვირფასო ქალბატონო! — შესძახა მოსაზრებულმა ლეონელამ. — ნეტავ რა გწადიათ ჰქნათ? მაგ ხანჯლით რას აპირებთ? ლოტარიო უნდა მოჰკლათ; ან თქვენს თავს აუტეხოთ რამე? აბა, იფიქრეთ, ქალბატონო, ბოროტი ენები რა მითქმა-მოთქმას ასტეხენ თქვენზე? ის არა სჯობია, თქვენი შეურაცხყოფა დავიწყებას მისცეთ და ის ავაზაკი აქ აღარ შემოუშვათ? სუსტ, უმწეო დედაკაცებს იმ უმაქნისის წინააღმდეგ რა შეგვიძლია! ის ხომ არავითარი საძაგლობის წინ არ დაიხვევს? ახლა მას თავის თავი ხელთ აღარა აქვს, მთლად აღზნებულია და ვაითუ. ვიდრე მოასწრებდეთ რასმეს, ისეთი რამ დაგმართოთ, თქვენთვის სიკვდილზედაც უარესი იყოს. ნეტავ ეგრე რას მიენდო ის დალოცვილი თქვენი ქმარი, მასეთ გარყვნილ კაცს სახლში როგორ უშვებდა. ქალბატონო, ახლა რომ მართლა მოჰკლათ ის კაცი (ისე ხართ არეული, რომ არც კი გამიკვირდება), მერე მკვდარს რაღა უნდა ვუყოთ?

— რა ვუყოთ! აქ ეგდოს, ვიდრე ანსელმო დაბრუნდებოდეს. დაე, თვითონ მან დამარხოს, თავისი საკუთარი გაუპატიურება თავისივე ხელით ჩაპფლას მიწაში. ჩქარა დაუძახე იმ მოლაღატეს, თორემ მაგიერის გადახდას, რამდენსაც ვაგვიანებ, იმდენი ჩემი ქმრისადმი აღთქმულ ერთგულებას ვღალატობ.

კამილას თითოეულმა სიტყვამ ანსელმოს აზრები მთლად გადაუბრუნა და ლოტარიოს მოკვლის მუქარა რომ გაიგონა, მაშინ ცოტას გაწყდა სამალავიდან არ გამოვიდა, რა არის კამილასათვის მისი გადაწყვეტილების აღსრულება დაეშალა; მაგრამ თავი შეიმაგრა, რომ გაეგო, თუ ცოლის გმირული თავგამოდება რით გათავდებოდა. დარჩა იმ ფიქრით, რომ დროზე შეეღას გაქირვების წამსაც მოასწრებდა.

მერე კამილას განგებ გული შეუწუხდა, ხოლო ლეონელამ ანსელმოს საწოლზე დააწვინა იგი და მწუხარედ დასტიროდა.

— ვაჰჰე. უბედურს, — მოთქვამდა იგი, — ჩემი ბედი განა ეს იყო, რომ ჩემს მკლავზე დამქნარიყო ეს კრძალულების ყვავილა. ეს სამოთხის ანგელოზი, ეს მთელი ქვეყნის ქალების თვალისჩინი და უმანკოების გვირგვინი!

ბევრიც სხვა ამგვარი ირატრატა, ისე, რომ: ვინც მის ლაპარაკს გაიგონებდა, მთელ ქვეყანაზე უერთგულეს, დიდად შეწუხებულ მოახლედ ჩასთვლიდა, ხოლო მის ქალბატონს — ბედისაგან

დევნილ მეორე პენელოპედ. კამილა მალე მობრუნდა, თვალემა, გაახილა თუ არა, მაშინვე დაიძახა:

— ლეონელა! ნეტა რაღას უცდი, რატომ არ დაუძახებ მძე ჩემი ქმრის უპატიოსნო მეგობარს, იმ გულმართალი ადამიანის მეგობარს, რომლის მსგავსი ცის ქვეშე და დედამიწის ზურგზე არავინ დაიარება? გასწი, გაიქე, გაფრინდი, ღვთის გულისათვის, დაეშურე, რომ შენმა დაყოვნებამ ჩემი რისხვის ალი არ გაანელოს და ჩემგან გადაწყვეტილი სამართლიანი შურისძიება მარტო მუქარად და შეჩვენებად არ შეიცვალოს.

— ახლავ დაეუძახებ, ქალბატონო, — მიუგო ლეონელამ, — მაგრამ ჯერ ეგ ხანჯალი მომეცი, თორემ მეშინია, რომ გავალ, არა იტყვით რა და ვისაც გვიყვარხართ, თქვენს ახლობლებს მთელს სიცოცხლე სატირალი არ გაგვიხადოთ.

— ნუ სწუხარ, ჩემო კარგო ლეონელა, რაც უნდა გაბედულად და თავგამოდებით ვისწრაფოდე ჩემი გამაუპატიურებლის მაგიერის გადახდევინებას, მაინც ლუკრეციას გაბედულება ვერ შექნება, უდანაშაულოდ რომ გაიგმირა გული და თავისი დაღუპვის მიზეზი კი ცოცხალი დასტოვა. * თავს ისე არ მოვიკლავ, ჯერ მაგიერ მას არ გადავუხადო, ვინც უდანაშაულოდ ამ ცრემლებს მაფრქვევინებს.

ლეონელამ ლოტარიოს დაძახება ერთიც კიდევ ათქმევინა თავის ქალბატონს და შემდეგ ბრძანების ასასრულებლად გავიდა მანამ დაბრუნდებოდა, კამილა თავის თავს ეუბნებოდა:

— ღმერთო, შემინდე ჩემი შეცოდება! არ ემჯობინებოდა ახლა ისე დამეთხოვა ლოტარიო, როგორც კვლავ დავითხოვდი ხოლმე, ვიდრე მისთვის მიზეზი მიმეცა უნამუსო, მსუბუქი ზნის ქალად დავესახე, თუნდაც ეს ჩემი განზრახვა ამის წინააღმდეგის დამტკიცებაც ყოფილიყო? დიახ, ასე რომ მექნა, ემჯობინებოდა, მაგრამ ჩემი გაუპატიურებისათვის მაგიერს როგორღა გადავუხადი, ჩემი ქმრის პატივს როდისღა აღვადგენდი, თუკი მოლაღატე თავის უსირცხვილო განზრახვებს ასე ადვილად დაუძვრებოდა? არა, არა, თავის უგვანობა თავის სიცოცხლით უნდა ზღოს; ქვეყანამ უნდა გაიგოს, თუკი ქვეყნისათვის საჭიროა ამის გაგება, რომ კამილამ არათუ მარტო ქმრისადმი ერთგულება დაიცვა, არამედ ისიც დასაჯა, ვინც მისი გაუპატიურება განიზრახა. მაგრამ მაინც ემჯობინებოდა ყველაფერი ანსელმოსათვის შემეტყობინებია? მაგრამ, აჰი ყველა მივსწერე სოფელში, მეტი რაღა შეტყობინება უნდოდა? და თუ ბოროტის მოსასპობად მაშინვე რამე ღონისძიებას არ დაადგა, ვფიქრობ იმიტომ მოუვიდა ეს, რომ შეტისმეტო

გულკეთილია და მინდობილი ხასიათისაა. ამიტომაც ვერ დაიჯერა, რომ მისმა ვერაგმა მეგობარმა მისი პატივის ახლა მოიწადინა. უიღბანს არცთუ მე მჯეროდა ეს და არცთუ როდისმე დავიჯერებდი, თუ იმ ავაზაკს თავისი თავხედობა ძვირფასი საჩუქრებით არ გამოეაშვარავებინა. დაუსრულებელი დევნით და დაუშრეტელი კრემლებით არ მოეტანა იერიში. მაგრამ ამაზე ლაპარაკი რაღა დროია? ბეჯითს გადაწყვეტილებას რყევა აღარ შეუფერის. არა, არა! ღალატი უნდა დაემსოს და შურისგებამ ძლევა შეიმოსოს. მაშ, ჰოდი, მოღალატე. და აქ მოკვდი. მერე, დაე, იყოს—რაც იქნება. უმანკო შევეყარე, ვისაც ზენამ ცოლად მარგუნა და უმანკოდვე უნდა გავეყარო მას. თუნდაც ამისათვის საკუთარი სისხლის ჭაბუკიც დამქირდეს და იმ მეგობართა შორის უპატიოსნო კაცის სისხლისაც, მეგობრობის გრძნობას რომ შეურაცხყოფს. ამას ამბობდა და თან ხანჯალმოდერებული უცნაური სელის ქნევითა და მიხრა-მოსხრით აჩქარებული დადიოდა ოთახში და ნაზი ღედაკაცის სახე რაღაც მძვინვარე, თავზებელაღებულ ადამიანის სახედ შესცვლოდა.

ანსელმომ სამალავიდან ყველა ამას ისმენდა და ხედავდა. და თისი აზრით, ეს სანახავიც საკმაო იყო, რომ მის ყოველგვარ ეჭვებზე უდიდესი ეჭვებიც გაექარებინა. რა ძალიან სურდა ამ სახიფათო წამში ლოტარიო არ შემოსულიყო, უბედურებას ზედ არ გადაყროდა, და, ის იყო დააპირა სამალავიდან გამოსვლა, კამილას გადახვევა და მოალერსება, სწორედ ამ დროს ლეონელა შეჩოვიდა ოთახში და თან ხელმოკიდებით ლოტარიო შემოიყვანა. დაინახა თუ არა ლოტარიო, კამილამ ხანჯლის წვერით იატაკზე შრე შემოაგლო და იმ წრეზე მითითებით უთხრა:

— ლოტარიო, ამ წრის გადმობიჯება, თუნდაც მოახლოებთუ გაგიბედიდა, იმწამსვე ჩემს გულს ხანჯლით გავიგმირავ. ჯერ ჰანამ ჩემს კითხვებზე მიპასუხებდე, ისე მოისმინე, რომ სიტყვა არსად გამაწყვეტინო; მერე მიპასუხე, რაც გენებოს. ჯერ ეს მითხარ: ჩემს ქმარს ანსელმომ იცნობ თუ არა, და იმაზე შენ რა აზრისა ხარ? მერე—მიცნობ თუ არა მე, ახლა რომ გელაპარაკები? დამშვიდებით მიპასუხე, დაუბრკოლებლად, რადგან ძნელ საპასუხო კითხვებს გაძლევ.

რაკი ლოტარიომ იცოდა, იქვე გვერდზე ანსელმომ იყო დახალული, ამ კითხვის აზრს მაშინვე მიხვდა და საბედნიეროდ ისეთი მარჯვე პასუხი მისცა, რომ გარეშე მსმენელი ვერაფერ ეშმაკობას ვერ შეამჩნევდა.

— არ მეგონა. მშვენიერო კამილავ. —უპასუხა ლოტარიომ.

რომ შენ მე ამ კითხვების საპასუხოდ დამიძახებდი, რომელსაც ჩემი აქ მოსვლის განზრახვებს სრულებით არ შეესაბამებოდა. თუ შენ ამას იმიტომ ჩაღიხარ, ჩემი აღზნებული სიყვარულის სამაგიეროდ გიღლო უფრო დამიშორო, მამ ბარემ უფრო შორს დანიწყებდი, იმიტომ, რომ ნეტარების სურვილი იმდენად მეტად მახელებს და მქანცავს. რამდენადაც მისი მიღწევის იმედი მიხსლოვდება, მაგრამ, რომ არ გეგონოს შენი კითხვების პასუხზე უარსა გყოფდე, გეტყვი, რომ ბავშვობიდანვე ვიცნობ ანსელმოს და ისიც მიცნობს მე. მაგრამ ჩვენი ერთმანეთის მეგობრობაზე კი დავდუმდები. ჩვენი მეგობრობა შენც იცი, და, ამასთანავე იმიტომ დავდუმდები, რომ ის შეურაცხყოფა არ მინდა გავიხსენო. რასაც მეგობრობას ვაყენებ იმით, რომ შენ მიყვარხარ. რა გაეწყობა? ყოველდღე მძლებელი სიყვარული უფრო უმეტეს დანაშაულსაც ამართლებს და აღის ბოდიშს. რამდენადაც ანსელმოს ვიცნობ, შენც იმდენად ვიცნობ, და შენი დასაკუთრება ჩემთვის ისეთივე ბედნიერებაა, როგორც მისთვის. ან კი როგორ განვიზრახავდი ჩემი თავის ჯალატს, მეგობრობის იმ წმინდა კანონთა დარღვევას, ახლა რომ ჩემში დათრგუნვილი არიან, მაგრამ ყველაფერი ეს შემემთხვა იმ ქალოვანი და მკაცრი მტრისაგან, რასაც სიყვარული ჰქვია. ჭერე ისიც შენი მშვენიერებისაგან ჩანერგილი.

— თუ შენ მაგას კიდევ აღიარებ, შე დუქინებელო მტერო, ყველა იმისა, რაც ამქვეყნად საყვარელია! — წამოიძახა კამილამ, — შენ როგორ ბედავ თვალებში უცქირო დედაკაცს, შენგანვე იმ სარკედ დასახულს, რომელშიც ის ადამიანი იცქირება, ვისზედაც ამჟამად თვალები უნდა გქონდეს მიქცეული, რომ დაინახო, თუ რა ახირებულად შეურაცხყოფ შენ მას! მაგრამ, ვაი, მე უბედურს! ახლა, ვგრძნობ. რამაც დამაკარგვინა შენი თავის პატივისცემა-ქნებ. როგორმე მოუფიქრებლად დავიჭირე თავი; მაგრამ, მგონია, საძრახისი კი არ ჩამიღენია რა შენდამი დედაკაცისათვის თავისუფალი ქცევა რა საძრახისია, როდესაც მოსარიდებლად არავინ იანინია. აბა, მითხარ, მოლაღატე! შენ რომ ჩემს სიყვარულს აღიარებდი, ხვეწნა-მუდართით რომ აღარ მასვენებდი, განა მე შენთვის ისეთი პასუხი რამ მომიცია სიტყვით ან ქცევით, რომ აღრე თუ გვიან შენი უწმინდური სურვილის აღსრულების იმედი მოგცემოდა? აბა მითხარ, როდის მომისმენია შენგან ტრფობის სიტყვები და, პირიქით, მუდამ არ დამითხოვნისარ და მკაცრი სიტყვებით არ დამიგმიხარ? განა მრწმენია როდისმე შენი ფიცი, შენი მათსგვარი აღთქმანი, მიძლია როდისმე შენი მაცთუნებელი სიჩუქრები? მაგრამ, რადგან ვერ წარმომიდგენია, რომ მუდამ დათხოვ-

წილი და უგულვებელყოფილი კაცისათვის შესაძლო იყოს ეგრე ახირებით დევნა და მიჯნურობა, იმიტომ ეგ შენი გაჭიქებული კადნიერება ჩემს თავს უნდა დავაბრალო. იქნებ ჩემმა რაიმე უნებ-ლიე ქცევამ იმედი გაამტკიცა შენში - მაინცდამაინც შეგეცდიხე. ამიტომ ჩემს თავს მინდა მივცე სასჯელი, რა რისხვაც შენმა და-ნამაულმა დაიმსახურა, ის რისხვა თვითონ ჩემს თავს უნდა დავა-ტეხო. მაგრამ რამდენადაც ჩემი თავის დანდობა არ მინდა, იმდენად არც შენი დანდობა მწადია და ამიტომ მოვიხმე აქ. რომ იმ მსხვერპლის შეწირვის მოწმედ ყოფილიყავ; რა მსხვერპლი-თაც მსურს ჩემი ქმრის დიდად შეურაცხყოფილი პატივი და სახელი გავწმინდო. კიდევ ვიტყვი. რომ მის შეურაცხყოფაში დანაშაული მეცა მაქვს, რადგან ფრთხილად არ მეჭირა თავი და ამით გულში იმედი გაგიჩინე — ოდესმე შენი შემცოდე მიზნის-თვის მოგელწია. ის ფიქრი მეტად მაშფოთებს, რომ ჩემმა გაუფრთხილებლობამ შენი უშვერი განზრახვა გაგიმტკიცა და ძა-ლას მატანს — ჩემი თავი ჩემივე ხელით განვმეხო; სხვა ქალათის ძებნა ხომ ჩემი შეცდომის საქვეყნოდ გამომქლავდება იქნებო-და. მაგრამ კიდევ გეტყვი, მარტო არ მოგვედები და თან იმასაც წავიყოლებ, ვისი სიკვდილიც ჩემს შურისძიებას გააძლებს; მაშინ გაიგებს იგი, სადაც უნდა იყოს მისი სული, გაიგებს. რომ სიმათ-ლე დამნაშავეს ყველგან მოსძებნის და დათრგუნავს კიდევ.

ეს უკანასკნელი სიტყვა რომ თქვა კამილამ, ისეთი სისწრა-ფით მივიარდა ლოტარიოს გაშიშვლებული ხანჯლით და ისეთი მტკიცე განზრახვა გამოიჩინა მისი გულის განგმირვისა, რომ თვითონ ლოტარიოსაც, ცოტა არ იყოს, შიშისაგან ფერი ეცვალა და იძულებული შეიქნა ყველა ხერხი და ღონე ეხმარა, რომ დარ-ტყმა აეცდინა; ამ თვალთმაქცურმა მოქმედებამ იქამდის გაი-ტაცა კამილა და ისეთი გულმოდგინებით ასრულებდა თავის ობი-ბაზობას, რომ ორიოდ წვეთი თავისი საკუთარი სისხლის შეწირ-ვაც კი გაბედა. რაა ოინს უფრო ნამდვილი სახე მისცემოდა. თავი მოაჩვენა — ვითომც ლოტარიოს ვერას აკლებდა. და შეკ-ვივლა:

— თუ ჩემს ბედს არ უნდა სრულიად დავიკმაყოფილო, თავი. იმას ხომ ველარ დამიშლის. სანახევროდ მაინც შევასრულო ჩემი განზრახვა.

ხანჯლის წასართმევად ეჯაჯურა ლოტარიოს და. რომ ვერ წაართვა. წვერი თავისაკენ მიიზიდა და იმ ადგილას იტაკა. სადაც ტანში ღრმად წასვლა ვერ შეეძლო; მარცხენა გვერდში იძვერა. კოტაოინად გაიკაწრა და. ვითომ უგონო. იატაკზე დაეცა.

კამილას ამ მოულოდნელმა საქციელმა ლოტარიოსა და ლეონელას თავზარი დასცა: გულშელონებულსა და გასისხლიანებულს რომ ხედავდნენ იატაკზე. შიშისა და განცვიფრებისაგან არ იცოდნენ რა ექნათ. ლოტარიო გამალებული მივარდა კამილას ხანჯლის წასართმევად, მაგრამ რა ნახა, კანი ოდნავ ჰქონდა ვაკაწრული, სრულიად დამშვიდდა და მხოლოდღა ამ ქალის სიმარჯვე და ოსტატობა უკვირდა. და რომ თვითონაც მაგიერი მიეზლო, კამილას გვამზე კრძელსა და მწუხარე გოდებას მოჰყვა. თითქოს მართლა მომკვდაოიყოს, და თავის თავსაც სწყევლიდა და იმასაც, ვინც ამ სისხლერი უბედურების მიზეზი იყო. რაკი ანსელმომ ისმენდა მას, ამიტომ ისე საბრალოდ მოთქვამდა, რომ ამის გამგონი ლოტარიოს უფრო შეიბრალებდა, ვიდრე კამილას, თუნდაც რომ მართლა იგი მომკვდარიც ყოფილიყო. ამასობაში ლეონელამ კამილა აიყვანა და საწოლზე დააწვინა, ხოლო ლოტარიოს ემუდარებოდა ისეთი ვინმე, მოეყვანა, რომ ქალბატონის კრილობა საფუძვლოდ შეეხვია და თანაც რჩევას ეკითხებოდა: ამ კრილობის ძიზუზად ანსელმოსათვის რა ეთქვათ, თუ ვინიცობაა სოფლიდან მის მორჩენამდის დაბრუნებულიყო. ლოტარიომ უპასუხა, რომ ახლა რჩევისათვის არა სცხელოდა და ის ეთქვა, რაც თვითონ კუთაში მოუვიდოდა; მხოლოდღა ამას სთხოვდა ლეონელას. როგორმე სისხლის დენა შეეყენებინა; შემდეგ თვალთმაქცური სასოწარკვეთილებით, კრულვა-წყევლით გაემართა წასასვლელად და თანაც თქვა, ახლა ისეთ ალაგას მივდივარ, რომ კვლავ ვეღარავინ მნახავსო. მარტო რომ დაიხელა თავი და დარწმუნდა, ვეღარავინ ხედავდა, პირჯვრის წერა დაიწყო და საოცრად უკვირდა, ქალბატონმა და მოახლემ ისე ოსტატურად და ხერხიანად როგორ ითვალთმაქცეს და ანსელმომ რარიგად უნდა ყოფილიყო დარწმუნებული, რომ მისი ცოლი—მეორე პორცია * არისო. ამასთან ფიქრობდა, ანსელმოს და მას საგანგებოდ ედღესასწაულათ ეს ამბავი, სადაც სიცრუემ ისე ჩინებულად მიიღო ქვემარტების სახე, რომ აღამიანი რაიმე მისი მსგავსის ჩადენას ვერასოდეს ვერწარმოიდგენდა.

ლეონელამ, როგორც ვთქვით, თავის ქალბატონს სისხლის დენა შეუწყვიტა (და იმდენადაც არა სდენია, რომ შეწყვეტა გასჭირებოდა, მაგრამ რაც ედინა, ანსელმოს მოსატყუებლად ისიც საკმაო იყო), კრილობა ღვინით გაჰბანა, როგორც კი შეეძლო, შეუკრავდა თან ისეთ სიტყვებს ამბობდა, რომ ანსელმოს ადვილად დარწმუნებდნენ: მისი ცოლი განხორციელებული სათნოება იყო. ლეონელას ნათქვამს კამილამაც დაურთო ორიოდე სიტყვა და

თავის თავს აყვედრიდა, რომ სწორედ იმ წამში შეშინდა და დაემართა სულმოკლეობა, როდესაც მისთვის სიმტკიცე იყო საჭირო საძულველი სიცოცხლის თავისივე ხელით მოსპობისათვის. ახლა თავის მოახლეს კითხავდა რჩევას, საჭირო იყო თუ არა ყველაფერი ეს თავისი ძვირფასი ქმრისათვის შეეტყობინებია. ლეონელამ არ ურჩია ეს, რადგან ამის შეტყობინებით ანსელმოს იძულებულს ზდიდა ლოტაროსათვის მაგიერი გადაეხადა და ვაითუ ამას თვითონ ანსელმოს უბედურებაც მოყოლოდა თან; რიგიან ცოლს კი ქმრისათვის სისხლიერი შეტაკების მიზეზი არათუ არ უნდა ჰქონოდა, არამედ ყველა ღონე უნდა ესმარა ასეთი შემთხვევა მოერიდებინა როგორმე. კამილა მოახლის რჩევას დაეთანხმა. მხოლოდ ესღა იყო მისი გაკვირება — იმ გაკაწრულს ხომ ვერ დაუძალავდა ქმარს და მაშინ მიზეზად რაღა უნდა ეთქვა მისთვის. ლეონელამ ამაზე უპასუხა: ტყუილის თქმა არ მისწავლიაო, თუნდაც კეთილგანზრახვისათვის საჭირო იყოსო.

განა მე კი მისწავლია ტყუილის თქმა, ჩემო დაო, — შეუტი: კამილამ. — ჩემი სიცოცხლის დასაცველადაც რომ იყოს საჭირო, ტყუილის მოგონება, მაშინაც ვერ მოვიგონებდი. და თუ ამ გაკვირვებიდან სხვა ვერ გვიხსნის რა, ისევ ისა სჯობს, ანსელმოს ყველაფერი მართალი ვუთხრათ და საწუხრად ნუ გავიხდით — ვაითუ ტყუილი გამოგვაჩნდესო.

— ხვალამდის ჯერ კიდევ ბევრი დროა, ქალბატონო, — მოახსენა ლეონელამ. — მაგრამ თქვენს ჭრილობაზე ბატონ ანსელმოს სათქმელად ან მოვიფიქრებთ რასმეს, ან სხვა საშუალებას გამოვინახავთ, რომ დაფვაროთ, ვიდრე ღმერთი ინებებს და ჩვენს კეთილგანზრახვას ხელს მოუშობთ. ოღონდ ახლა კი დამშვიდდით, ქალბატონო, და გული მოიბრუნეთ, რომ ბატონმა ანსელმომ შფოთსა და მღელვარებაში არ მოგასწროთ; დანარჩენი ჩემზე მოაგდეთ და ღვთის სასოება იქონიეთ, — ის არის ყველა კეთილი საქმის წამმართავი.

ამასობაში ანსელმო დიდი ყურადღებით ისმენდა და გაფაციცებით უმზერდა თავისი პატიოსნების დაღუპვის ტრაგედიას, სადაც მოქმედნი პირნი ისეთი სინამდვილით და ბუნებრიობით სრულდებდნენ თავიანთ როლებს, თითქოს დროებით მართლა იმ პირებად შეიქმნენ, ვისაც არდგენდნენ. ახირებული მოუთმენლობით ელოდა დადამებას, სამალავიდან თავი დაეღწია, თავის ძვირფას მეგობართან გაფრენილიყო და მასთან ერთად ეზეიმა ეს სასიხარულო ამბავი და ამ უფასო განძის პოვნა, კამილას გამოცდით შექენილი. ოინბაზებმა დაღამებამდისაც აასრულებინეს ეს სურვი-

ლი, და დაიხელა თუ არა ანსელმომ დრო. მსწრაფლ ოთახიდან გავიდა და ლოტარიოსაკენ გაეშურა. ადამიანის ენამ არ შეიძლება შესაფერად გამოთქვას, თუ რა ცხარედ გადაეხვია თავის მომტყუებელ მეგობარს, რა ქება-დიდებას შეასხამდა თავის ცოლს და რა-რიგ ბედნიერად სახავდა თავის თავს. მაგრამ ლოტარიო მისი სიხარულის გაზიარებას ვერ ახერხებდა. სინდისი სიცრუეს ამხილებდა და იმაზე ფიქრობდა, თუ როგორ სასტიკად მოტყუვდა ანსელმო და რა უსამართლოდ შეურაცხყო ლოტარიომ ის. ანსელმო თავს ბედნიერად მხოლოდ ამ სიცრუის მეოხებით თვლიდა. ანსელმო ხედავდა, რომ ლოტარიო მოწყენილი იყო, მაგრამ ეს იმას მიაწერა, რომ ლოტარიოს კამილას კრილობა აწუხებდა. რადგან ამის მიზეზი, უმთავრესად თვითონ ის იყო. მოტყუებული ქმარი ცდილობდა მეგობარი დაემშვიდებინა. არწმუნებდა, რომ კამილას იმით არა უშავდა-რა. რომ კრილობა, უეჭველია, მსუბუქი უნდა ყოფილიყო, რაკი კამილამ და მისმა ნოახლემ ერთმანეთს პირი მისცეს იგი კრილობა ანსელმოსათვის დაემალნათ. „გეთაყვა. ნურას იწუხებ, — ეუბნებოდა იგი, — ჩემთან ერთად გაიხარე. რადგან შენი საშუალებით და ხერხიანობით ჩემს თავს ბედნიერების უმაღლეს წერტილამდე აყვანილს ვხედავ. ამიერიდან ყველა ჩემი თავისუფალი წამები მხოლოდ იმას უნდა მოვახმარო, რომ კამილას პატივსაცემად ლექსები ვწერო, ვაქო და ვადიდო იგი და ამით მას სამარადისო სახელი გავუთქვაო“. ლოტარიომ ძალიან მოიწონა ანსელმოს ბრძნული აზრი და თავის მხრივაც აღუთქვა მისი ცოლის საუკუნო სადიდებად ძეგლის აღმართვაში შესწევნოდა.

ამგვარად ანსელმო მთელ ქვეყანაზე საუკეთესოდ მოტყუებულ ქმრად დარჩა, კვლავ მეგობრულად მიიღებდა ხოლმე თავისთან ლოტარიოს. თავის დიდების იარაღად მიჩნეულს, ნამდვილად კი მისი გაუპატიურების და დალუპვის იარაღს; ხოლო კამილა უკმაყოფილო და კუშტი სახით დახვდებოდა ხოლმე მას, გულში კი კმაყოფილი და აღტაცებული იყო ხოლმე. ამ თვალთმაქცობან ცოტა ხანს კიდევ გასტანა და რამდენიმე ხნის შემდეგ ბედის ჩარხი უკუღმა დატრიალდა, დიდხანს დაფარული უპატიურობა გამოაშქარავდა და ანსელმომაც უგუნური ცნობისმოყვარეობა სიცოცხლით ზლო.

სადაც მოთხრობილია სასტიკი და არაჩვეულებრივი ბრძოლის ამბავი, დონ კიხოტს რომ წითელი ღვინის ტიკებთან მოუხდა, და „უგუნური ცნობისმოყვარის ამბავის“ დასასრული

ამ მოთხრობის რამდენიმე კაბადონი რომ დარჩათ წასაკითხავი, სხვენიდან, სადაც დონ კიხოტს ეძინა, უცებ სანჩო გამოვარდა და, რაც კი ღონე ჰქონდა, ღრიალებდა:

— ღვთის გულისათვის, ბატონებო, ჩქარა უშველეთ ჩემს ბატონს! ისეთ საშინელ ბრძოლაში და სისხლის ღვრაშია, რომ მისი მსგავსი ჯერ არა მინახავს რა! ღვთის მადლმა, პრინცესა მიკომიკონის დამჩაგრავს დევს ისეთი დაჰკრა ხმალი, რომ თავი თალგამივით გააგდებინა.

— რას გაგიეებულხარ! — დაუყვირა მღვდელმა და კითხვა შეწყვიტა. — დევი საიდან მოგეჩვენა, ძმობილო? ის აქედან ორი ათასი მილის სიშორეზე მაინც იქნება.

ამ დროს დონ კიხოტის სხვენზე საშინელი ხმაურობა გაისმა და თან მისი ყვირილიც მოჰყვა:

— დადგე! შე მოლალატვე, შე ქურდო და ყაჩაღო! — ღრიალებდა დონ კიხოტი. — დადგე! შე ფიცისგამტებო, გამველ-გამომგელთა მძარცველო, ხელში მყავხარ დაბლუჯული და ეგ მახვილიველარაფრად გამოგადგება!

ამ ბოლო სიტყვებთან კედელზე ხმლის ტყაპატყუბიც მოისმა. სანჩომ კი წამოიძახა:

— გულხელდაკრეფილი და ყურებჩამოყრილი სხდომის დრო არ არის, მიდიტ, მებრძოლნი გააშველეთ, ჩემს ბატონს უშველეთ რამე! მაგრამ დევმა, მგონია, თქვენი ჰირიც წაიღო და ახლა, ვინ იცის, ღმერთებს თავისი წარსული ცხოვრების ანგარიშსაც აბარებს. ჩემი თვალით დავინახე, რომ იატაკზე სისხლისღვარი დაინთხა და სწორედ ტიკის ოდენა თავი კუნძულისკენ გაგორდა.

— თქვენი მოძულეებული მოგვედე! — დაიძახა მეფუნდუკემ, — თუ იმ დონ კიხოტს თუ დონ ჯანდაბას ჩემი ღვინის ტიკები არ დაეჭრას, მის სასთუმალთან რომ ეწყო, და ამ რეგვენსაც ის ღვინო სისხლად არა სჩვენებოდეს.

ესა თქვა თუ არა, მაშინვე სხვენზე ავარდა, ყველანიც თან აყენენ და მათ დონ კიხოტი სასაცილო სანახავი დახვდათ. პერანგისამარა იყო და ისიც ისეთი მოკლე ეცვა, რომ წინ ბარძაყებს

ნახევრად ძლივს ფარავდა და უკან ექვსი თითის დადებანე უფრო მოკლე იყო. გრძელი, კნაქა და ბალნიანი ფეხები საკმაოდ კუჭყიანი ჰქონდა; თავზე პატარა წითელი ჩაჩი ეხურა, მეფუნდუკის თავის ცხიმით დიდხნობიდანვე გაქონილი; მარცხენა ხელზე დაეხვია სანჩოს საძულველი საბანი (მისთვის ცნობილი მიზეზის გამო — მართლაც საძულველი), ხოლო მარჯვენაში გაშიშვლებული ხმალი ეჭირა და საშინელი მუქარით აქეთ და იქით უთხლამუნებდა, თითქოს მართლაც დევს ებრძოლებო. მაგრამ ყველაზე უკეთესი ის იყო, რომ ეს ომი დევთან სიზმარში ჰქონდა და თვალებდახუჭულო იბრძოდა. ცხადლივ სულ იმ ფიქრში იყო, რომ ბრძოლა უნდა გადაეხადა, და ამიტომაც ესიზმრა, ვითომ მიკომიკონის სამეფოში უკვე მივიდა და დევს შეებრძოლა, მის მაგიერ კი სავსე ტიკებს ზეხდა და მთელი სხვენი ღვინით მოღვარა.

ეს რომ დაინახა, გაბრაზებული მეფუნდუკე მივარდა დონ კიხოტს და მუშტებით ისეთი ბეგვა დაუწყო, რომ, თუ მღვდელი და კარდენიო არ მიშველებოდნენ და ხელიდან არ გაეგდებინებინათ, ვინ იცის, მისთვის ეს დევთან ბრძოლა უკანასკნელი იქნებოდა. მაგრამ იმ მუშტებმაც ვერ გამოაღვიძეს რაინდი; მაშინლა ძლივს გამოფხიზლდა. როცა დალაქმა კიდან ერთი ტოლჩა ცივი წყალი ამოიღო და თავზე ჩამოასხა. გამოფხიზლებისას მაინც დიდხანს ვერ მოვიდა გონს, თუ სად იყო და ან როგორ იყო ჩაცმული. დოროთეამ რომ დონ კიხოტის ხალვათი მორთულობა დაინახა, თავის მჩაგვრელისა და მოსარჩლის ბრძოლას ველარ დაესწრო. სანჩო კი დევის თავს ბობღვით ეძებდა ყველა კუთხეში, და რომ ვერსად იპოვა, დაიძახა:

— კარგად ვიცოდი, რომ ეს შეჩვენებული სახლი ჯადოქრობითაა სავსე! ამას წინათ სწორედ ამავე ადგილას მუშტებითა და წიხლით რამდენი მბეგვეს და ის კი მაინც ვერ გავიგე და ვერც ვხედავდი, ვინა მკემდა. ახლა კი დევის თავი ჩაიყლაპა: ნეტავ ჩემი თვალით მაინც არ დამენახოს, რომ მოკვეთეს და სისხლის ნაკადულეებმა რუსავეთ დაიწყეს დენა.

— ნეტავ რას მიედ-მოედები, რის სისხლი, რის ნაკადულები, რის შადრევანი, ღმერთმა დაგწყევლოს, შე ეშმაკის ნაგლეჯო, შენა — შეუტია მეფუნდუკემ, — განა ვერა ხედავ: ეგ შენი ნაკადული და შადრევანი ხმლით დაჭრილი ტიკებია და სისხლიც ჩემი წითელი ღვინოა, ლამის რომ ოთახი მოიტვიტოვოს და შიგ კაცი ატურდეს? ისე მაგის სული ეშმაკებმა სტანჯონ და აჯახირონ ჯოჯობეთში, როგორც ჩემი ტიკები დაუჭრია.

— მაგეებისა მე არა ვიცი რა, — მიუგო სანჩომ, — მე მართო
ას ვიცი, რომ თუ ღვეის თავი ვერ ვიპოვე, ჩემი გრაფობა ისე
გაღწება, როგორც წყალში მარლი.

მღვიძარე სანჩო თავის მძინარე ბატონზე უფრო მეტად იყო
გადარეული, დონ კიხოტის დაპირებამ მის სუსტ ტვინზე ისე ძლი-
ერად იმოქმედა. მეფუნდუქეს ბრაზი ერეოდა, საჭურველმტვირ-
თველი რომ თავისი ბატონისაგან აოხრებულ ღვინოს ასე გულ-
ჯრილად უცქეროდა, ფიცავდა, რომ ამჯერობაზე დონ კიხოტი და
სანჩო პანსა წინანდელივით ფულის გადაუხდელად ველარ გაუხსლ-
ტებოდნენ ხელიდან, რომ რაინდობის უპირატესობა ველარას
უშველიდა მათ და საზღაურისაგან ველარ დაიხსნიდა; იმასაც კი არ
ჰვარჩენდა, რაც გაფუჭებული ტიკების დაკერებას მოუნდებოდა.
ამასობაში დონ კიხოტის დასამშვიდებლად მღვდელს მისი ხელები
ეჭირა; რაინდმაც ფათერაკი დასრულებულად ჩათვალა და ისე ეჩვენ-
ნა, ვითომ ახლა პრინცესა მიკომიკონის წინ იდგა, მღვდელს დაუ-
ჩოქა და მოახსენა:

— მშვენიერო, მაღალკეთილშობილო და დიდებულო მფლობე-
ლო სეფექალო ამიერიდან უზრუნველად შეგიძლიათ იცხოვროთ
და აღარავისი შიში აღარ გქონდეთ. მეც აგრეთვე ამავე დღიდან იმ
პოვალეობისაგან გათავისუფლებულად ვთვლი ჩემს თავს, რაც ამას-
წინათ აღვითქვით, რადგან ღვთის შეწვევითა და იმ ქალის წყა-
ლობით, ვისითაც ვცოცხლობ და ვსუნთქავ. ის აღთქმა დიახ ბედ-
ნიერად აღვასრულე და თქვენი საქმე დავაბოლოვე.

ეს რომ მოისმინა სანჩომ, წამოიძახა:

— ახლაც იტყვი, ტყუილიაო?! არა, განა მე მთვრალი ვიყავ,
თუ რა იყო ახლაც იტყვი, რომ ჩემმა ბატონმა ღვეი არ დასჩე-
რა? ღმერთსა ვფიცავ ჩემი საქმე გაკეთდა. ერთი სიტყვით, ყველა-
თერი რიგზეა, გრაფობა ვითომ ჭიბეშიც მდებია.

ამ ორი გიჟი კაცის დამთხვეულობაზე ვის არ აუტყდებოდა
სიცილი, და მართლაც იმდენი იცინეს, რომ თვალეში ცრემლები
მოერიათ. მართო მეფუნდუქე ვერ იყო სიცილის გუნებაზე. გაბრა-
ზებული თავსა და ბედს იწყევლიდა. ბოლოს მღვდელმა, დალაქმა
და კარდენიომ, როგორც იყო, დონ კიხოტი ლოგინში დააწვინეს
და რაინდსაც დაწოლის უმაღვე დაეძინა, როგორც დიდი შრომით
დაქანცულ კაცს დაეძინება ხოლმე. დონ კიხოტი დააძინეს თუ არა,
ყველანი ქვევით ოთახში ჩამოვიდნენ და შეწუხებულ სანჩო პანსას,
ღვეის თავი რომ ვერ იპოვა, რითიც იყო ანუგეშებდნენ. მაგრამ
მეფუნდუქის ნუგეშისცემა კი ძალიან გაუჭირდათ, რადგან თავისი

ღვინის ისე უცებ ერთიანად ხელიდან გამოცლამ სასოწარკვეთი-
ლებამდის მიიყვანა. მეფუნდუკის ცოლმაც ერთი უშველებელი
ღრიალი ასტება და ხელების ქნევით იძახდა:

— შავ და უკულმა ის ღლე, და რისთვის თვალები მაშინ
არ დამიდგა, რა ღლესაც ჩემს სახლში ეს შეჩვენებული მოტანტალე
რაინდი შემოვიდა, ზარალის მეტს კი ვერასა ხედავს კაცი ამისა-
გან. ამას წინათ, ისე წავიდა აქედან, არც ბინის ფასი გადაუხდია.
არც ვაჭმისა, არც ბზისა და ქერისა, არც თავისი დანახარჯი მო-
გვცა, არც თავისი მსახურისა, არც ცხენისა და არც ვირისა, აქაო-
და რაღაც ეშმაკი ფათერაკების მაძებარი რაინდი ვარო. ისეთი
ფათერაკიმც დამართია მაგასაც და ყველა მაგისფერ ფათერაკის
მაძებარსაც, რომ კისერიც მოეტეხოთ. ჩვენაო, არაფრის გადახდის
თავი არა გვაქვსო და არც გადახდის მოვალენი ვართო! იმ რაღაც
ეშმაკ მოტანტალე რაინდების კანონებში ასე წერიაო. მერე კიდევ,
ამის გადამკიდე, ეს ვილაც ბატონი მობრძანდა და იმანაც ჩემი კუ-
დი მოიტაცა და დაბრუნებით კი ნახევარიღა დამიბრუნა, ისიც ისე
გაყველეფილი, რომ ჩემს ქმარს ვედარც კი გამოადგება. ღლესაც
კიდევ, ბატონო, ამ რაინდმა, ჩემი ტიკები დახეთქა და ღვინო
მთლად დამიღვარა. ვიშ, ნეტავ ახლა იმის სისხლსა ვხედავდე ასე-
დაღვრილსა მაგრამ ვიცი, მამიჩემის ძვლებსა ვფიცავ და დედაჩე-
ვის სიცოცხლეს, ბებიჩემის სულის განათლებამ, აქედან ფეხსაც არ
გადავადგმევიანებ, მანამ ყველაფერში არ დავათვლევიანებ ფულს.
უკანასკნელ გროშსაც არ შევარჩენ; თუ ასე არ ვუყო, მაშ ჩემი
მშობლების ქალი ნულარ ცყოფილვარ და ის სახელიც ნულარ-
მრქმევიანა, რაცა მქვია.

და გაჯავრებულ გულზე, მრავალი ასეთი მრისხანებით აღსა-
ვსე სიტყვა წარმოთქვა მეფუნდუკის ცოლმა და ამ სიტყვებს
ბანს აძლევდა მისი კეთილი და ერთგული მოსამსახურე მარიტორენ-
სი; მხოლოდ მისი ქალიშვილი არას ამბობდა და მარტო ჩუმ-ჩუმად
იღიმებოდა. და, ბოლოს, მღვდელმა, როგორც იყო, დააწყნარა
ეს დავიდარაბა და აღუთქვა — ყველა ზარალს აუნაზღაურებდა: და-
ხეული ტიკებისასაც, დაქცეული ღვინისასაც და უმეტესად კიდევ
გაფუქებული კულისას, რომელმაც დიასახლისს ყველაზე მეტი
აყალბაყალი აატეხინა. დოროთეა სანჩო პანსას ანუგეშებდა და
პირდებოდა: თუ შენმა ბატონმა დევს თავი ნამღვილად მოჰკვეთა,
რაცა ჩემი სახელმწიფოს მფლობელობაში შევალ, რაც კი იქ საუკე-
თესო საგრაფო მეგულება, სწორედ იმას მოგცემო. ამ დაპირებამ
დააშოშმინა სანჩო, და პრინცესას ემუდარებოდა, დამერწმუნეო.

რომ იატაკზე გაგორებული დევის მოკვეთილი თავი ჩემი თვალითა ვნახეო, ამ ნიშნით, რომ სასარტყლემდის წვერი ჰქონდაო, და თუ ველარსად ვიპოვნეთ, ეს იმიტომ, რომ ამ სახლში ყველაფერი მოჯადოებულიაო; ეს მოჯადოება თვითონ ჩემს თავზე გამოვცადეო. დოროთემ უპასუხა, ყველაფერი მჯერაო, სთხოვა სანჩოსა დამშვიდებულიყო, ნურათერს ინალვლი, ყველაფერს მოგიგვარებ და შენი სურვილისამებრ მოგიწყობო. როცა მშვიდობიანობა ჩამოვარდა და ყველამ მოისვენა, მაშინ კარდენიომ, დოროთემ და ყველა იქ მყოფთ მღვდელს სთხოვეს — მოთხრობის ორიოდე დანარჩენი ფურცელი წაეკითხა. მღვდელმა დაინახა, რომ მათ ისე სიამოვნებდათ მოსმენა, როგორც თვითონ მას წაკითხვა, კვლავ მიუბრუნდა ხელნაწერს და შემდეგი წაიკითხა:

ცოლხს ერთგულებაში დარწმუნებული ანსელმო რამდენიმე ანს სრულებით დამშვიდებული იყო და ბედნიერად თვლიდა თავს. კამილა განზრახ უკმაყოფილო ბლევრით დახვდებოდა ხოლმე ლოტარიოს. უნდოდა თავისი ნამდვილი გულისძგერა ანსელმოსათვის გადაბრუნებით ეჩვენებინა. და რომ საყვარლის თვალთმაქცობა გაეყვანა, ლოტარიო თავის მეგობარს მუდამ უარს ეუბნებოდა მასთან სიარულზე, რადგან ვითომ ცხადად ხედავდა, რომ კამილასათვის ჰისი მისვლა სასიამოვნო არ იყო. თვალეზაბმული ანსელმო ამაზე არასგზით არ თანხმდებოდა და ამით სწორედ მაშინ, როდესაც თავის თავს უაღრეს ხარისხამდე ბედნიერად სახავდა, ათასნაირად ხდებოდა თავისი გაუპატიურების მიზეზად. საუბედუროდ ლეონელა, იმით გატაცებული, რომ აზნაური მოტრფე ჰყავდა, უფრო და უფრო პეტი ალტაცებით ეძლეოდა მიჯნურობას და თანაც დარწმუნებული იყო. რომ ქალბატონი არათუ დაუთმობდა ამ უსაქციელობას. პირიქით, ხელსაც შეუწყობდა. ერთ ღამეს ანსელმოს ლეონელას ოთახიდან ფეხის ხმა მოესმა; გაგება მოესურვა, ვინ დადიოდა ოთახში და შესვლა დააპირა, მაგრამ კარები ვერ გააღო, რადგან შიგნიდან ვიღაც იჭერდა. ამით გაბრაზებულმა ანსელმომ, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა, ერთბაშად გამოსწია, და სწორედ იმ დროს ვაალო კარი, როდესაც ვიღაც კაცი ფანჯრიდან ქუჩაში გადახტა. ანსელმო გაეჭანა მისკენ. უნდოდა დაეჭირა, ან გაეგო მაინც, ვინ იყო ის კაცი. მაგრამ ვერც ერთი ვერ მოახერხა, რადგან ლეონელა წინ გადაეღობა, ხელები მოხვია და უთხრა:

— დამშვიდდით, ბატონო, ღვთის გულისათვის, ხმაურობას ნულოარ ასტეხთ. ნუ გამოგვიკიდებით. ეგ კაცი ჩემი ძალიან მახლობელია... ჩემი ქმარი გახლავთ.

გაშმაგებულ ანსელმოს, რა თქმა უნდა, არ სჯეროდა ეს სიტყვები, ხანჯალი იმიშვლა და მოკვლას უქადა ლეონელას, თუ ახლავ მართალს არ იტყოდა. ლეონელა ისე შეშინდა, რომ თვითონაც არ იცოდა, რას ამბობდა:

— ნუ მომკლავთ, ბატონო, ისეთ მნიშვნელოვან საიდუმლოს შეგატყობინებთ, რომ თქვენ ფიქრადაც არ მოგსვლოდეთ.

— ჩქარა მითხარი, — უთხრა ანსელმომ, — თუ არა და ახლავე გაგათავებ!

— ახლა არ შემიძლია, ბატონო, — უპასუხა ლეონელამ, — გულვერ მომიბრუნებია. ხვალამდის დამაცადეთ, ისეთ ამბებს შეგატყობინებთ, რომ გაგაცივროთ. იმაზე კი ნურას შესწუხდებით, ახლა რომ ფანჯრიდან კაცი გადახტა: ერთი აქაური ყმაწვილი კაცი გახლავთ. ცოლად შერთვის პირობა დამიღო.

ამ სიტყვებმა ანსელმომ დაამშვიდეს. თანახმა გახდა ხვალამდის დაეცადა და იმას კი სულ არ მოელოდა, რომ კამილაზე შეიტყობდა რასმეს: მის სათნოებაში მტკიცედ იყო დარწმუნებული. უბედური ქმარი ლეონელას ოთახიდან გამოვიდა. გარედან კარები გადაურაზა და თანაც უთხრა, ოთახიდან იმ დრომდის არ გამოუშვებდა, ვიდრე არ შეიტყობდა, რაც ჰქონდა მისთვის სათქმელი.

შემდეგ საჩქაროდ შევიდა კამილასთან და, რაც მოახლესთან შეემთხვა, ყველა უამბო და ისიც დაუმატა, რომ იგი სახვეალიოდ დიდი საიდუმლოების შეტყობინებას დამპირდაო. რაღა ბევრი ლაპარაკი უნდა, ამ ამბავმა კამილას თავზარი დასცა. იმ ფიქრმა, რომ ლეონელას ალბათ ანსელმოსთვის ცოლის დალატის გამეღავნება უნდოდა (და ეს ფიქრი შემცდარი როდი იყო), იქამდი შეაშფოთა კამილა, რომ მან იმდენი ღონე ვერ მოიკრიბა. მოეცადა. მისი ფიქრი გამართლდებოდა თუ არა. იმავე ღამეს, როცა ანსელმოს დაეძინა, ადგა ქვეშაგებიდან. მოკრიბა რაც უფრო ძვირფასი ნივთეულობა ჰქონდა. ცოტადენი ფულიც ჩაიღო, ფრთხილად გარეთ გამოვიდა, ლოტარიოსთან გაიქცა, ყველაფერი უამბო, რაც შეემთხვა და ემუდარებოდა: ან სადმე დაემალა, ან არა და ერთად სადმე წასულიყვნენ და ამით ანსელმოს რისხევას გადარჩენილიყვნენ. ლოტარიო კამილას მოულოდნელი მოსვლით ისე აირია, რომ არ იცოდა — რა ეპასუხნა. და უმეტესად ვერ მოიფიქრა. თუ რა გზას დადგომოდა. ბოლოს ურჩია კამილას მონასტერში გაყოლოდა, სადაც წინამძღვრად ლოტარიოს და იყო. კამილა დაეთანხმა. და ლოტარიომაც გარემოების შესაფერისი აჩქარებით კამილა მონასტერში მიიყვანა და თვითონაც ჩუმად ქალაქიდან გაიქცა.

მეორე დღეს, გათენებისას, ანსელმომ საჩქაროდ ადგა. ისიც კი

ვერ შენიშნა. რომ კამილა გვერდით აღარ ჰყავდა, და რომ ჩქარა გაეგო, რა საიდუმლოს ეტყოდა ლეონელა, იმის ოთახისკენ გაეშურა. ოთახი რომ გააღო და შევიდა, მოახლე შიგ აღარ დახვდა, მხოლოდ ფანჯარაზე მიბმულმა ზეწრებმა გააგებინეს, რა გზითაც გაპარულიყო. დაღონებული დაბრუნდა, რომ კამილასთვის ეამბნა ეს ახალი ამბავი, მაგრამ რაკი ისიც ვეღარ იპოვა, მთლად გონეშადაფანტულივით დარჩა. ამაოდ ჰკითხავდა მსახურებს ქალბატონის ამბავს, ვერაფერ ვერაფერი შეატყობინა. კამილას ძებნაში რომ ოთახიდან ოთახში შედიოდა, შენიშნა: კამილას სკივრები დაღებულნი იყო და რაც უფრო ძვირფასი განძეულობა ეგულებოდა შიგ, აღარსად იყო; მაშინ მიხვდა საშინელ ჰემშირებებს და გაიგო. რომ ლეონელა აქ არაფერ შუაში იყო. ტანთ ჩაცმა არც კი დაასრულა, მწუხარე და დაფიქრებული გაეშურა, თავის უბედურება მეგობრისთვის შეეტყობინებინა. მაგრამ რაკი არც ლოტარიო და ზგდა შინ და მსახურისაგან გაიგო, რომ ისიც ღამით საღლაც წასულიყო ქალაქიდან და, რაც ფული ჰქონდა, სულ თან წაეღო, ანსელმომ კინაღამ ჰკუპაზე არ შეცდა. შინ რომ დაბრუნდა, აღარც ერთი მსახური და მოახლე აღარ დახვდა, სახლი მთლად დაცარიელებული იყო.

ახლა კი აღარ იცოდა ან რა ეფიქრა, ან რა ეთქვა, ან რა ექნა; თავის მდგომარეობას რომ ჩაუკვირდა: აღარსად ცოლი, აღარსად მეგობარი, არც მოსამსახურენი, ყველას დაეტოვებინა. ცასაც და დედამიწასაც, და ყველა ამ უბედურებასთან რაკი კამილას გაქცევამ თავი გაუპატიურებულად აჩვენა, გონებამ თანდათან რყევა დაუწყო. ბოლო დროს, ცოტაოდნად რომ გონზე მოვიდა. სოფელში წასვლა გადაწყვიტა იმ მეგობართან. ოდესმე რომ ესტუმრებოდა ხოლმე, და ამით საკუთარ დაღუპვას ხელს უწყობდა. სურდა, თავის უბედურება მისთვის ეამბნა, სახლის კარები დაეკეტა. ცხენზე შეჯდა და დარდიანი გზას გაუდგა. მაგრამ მწუხარე ფიქრებმა ისე დასძლიეს, რომ ნახევარი გზა ძლივს გაიარა, ცხენიდან ჩამოხტა, ხეზე მიაბა, და თითონაც დატანჯული და დაქანცული ოხვირითა და ვალებით ხის ძირს მიეგდო და დაღამებამდის ისე დარჩა. ამ დროს ქალაქიდან, ერთმა მომავალმა ცხენოსანმა გამოიარა. ანსელმომ მიესალმა და ჰკითხა: ახალ ამბავს რას ლაპარაკობენ ფლორენციაში?

— ძალიან უცნაურ ამბებს ლაპარაკობენ. — მიუგო მგზავრმა. — ისეთ ამბებს, რომ მსგავსი დიდი ხანია აღარ გაგვიგონია. ამბობენ, ვითომც ლოტარიოს თავის გულითადი მეგობრის. მდიდარი ანსელმოს, წმიდა იოანას ახლოს რომ ცხოვრობს, იმის ცო-

ლი, კამილა, მოეტაცნოს და თვითონ ანსელმოს ვითომ სადმე გადავარდნილიყოს. ეს ამბავი კამილას მოახლეს უამბნია გუბერნატორისათვის. და ეს მოახლე კიდევ წუხელის სწორედ იმ დროს დაუჭერიათ მკველებს, როდესაც ანსელმოს სახლის ფანჯრიდან თურმე ზეწრებით ქუჩაში ჩამოშვებულა. დაწვრილებით არ ვიცი, ეს ამბავი როგორ მომხდარა, ის კი ვიცი, რომ მთელი ქალაქი ამ ამბით გაოცებულა, რადგან ასეთ რამეს იმ მტკიცე მეგობრობისაგან, როგორც ლოტარიოსა და ანსელმოს აქონდათ ერთმანეთში, არავინ მოელოდა; ისეთი მეგობრები იყვნენ, ყველანი — „ორ ძმობილს“ ეძახდნენ.

— შემთხვევით ხომ არ გავიგონიათ. ლოტარიო და კამილა საით გაქცეულან? — ჰკითხა ანსელმომ.

— მაგისი კი რა მოგახსენო, — უპასუხა მგზავრმა და შექუსლა ცხენი.

ამ საშინელმა ამბებმა საბრალო ანსელმოს კინაღამ გონება კა- არა და — სიცოცხლეც არ წაართვა. როგორც იყო, წამოდგა და ძლივს, ვაი-ვაგლახით თავის მეგობართან მივიდა. მას ჯერ ამის უბედურება არ გაეგო და გაფითრებული, სახეშეშლილი და ათრთოლებული რომ დაინახა ანსელმომ, მძიმე ავადმყოფი ეგონა, მიი- უფრო, რომ ანსელმომ მაშინვე ლოგინში დაწოლა მოინდომა და საწერ-კალამი და ქალღლი მოითხოვა. თხოვნა სწრაფად აუსრუ- ლეს. მარტო დასტოვეს და მისივე თხოვნით კარებიც ჩაუკეტეს. მარტო რომ დარჩა, თვალწინ თავის უბედურება წარმოუდგა; მწუ- ხარე ფიქრებმა მოიცვეს იგი. ჯავრი და ვარამი საშინელი ტანჯვით უქეჩნიდნენ გულს და ამ ყოფაში გრძნობდა, რომ სიცოცხლის ბოლო უახლოვდებოდა. თავის უდროო სიკვდილის მიზეზი სურდა აეხსნა, კალამი აიღო, წერა დაიწყო, მაგრამ ვიდრე წერილს და- სრულებდა, სული შეუგუბდა და თავისი უგუნური ცნობისმოყვარე-ობისაგან ელდანაკრავმა და გატანჯულმა სული განუტევა. მგორე დღეს, რაკი დრო გავიდა და ანსელმოს ოთახში ჩამიჩუმე არ ისმოდა, მასპინძელი შევიდა მასთან მიზეზის გასაგებად, და უძრავად კი დახვდა იგი. ფეხები ლოგინში ეწყო და ტანი სამწერლო მაგიდაზე ედო; წინ ქალღლი აქონდა გადამლილი და ხელშიც კა- ლამი ისევ ეჭირა. მასპინძელი მიუახლოვდა. ჯერ დაუძახა და, რა- კი პასუხი არ მიიღო, ხელზე ხელი მოჰკიდა, მაგრამ ცივად რომ იგრძნო, მაშინ გაიგო, რომ ანსელმომ მკვდარი იყო. თავზარდაცე- მულმა და შეწუხებულმა მსახურთ დაუძახა, რომ ამ უბედურების მოწმენი ყოფილიყვნენ, შემდეგ ხელნაწერი ქალღლი აიღო და ეს რამდენიმე სიტყვა წაიკითხა:

„უგუნურმა და სულელურმა სურვილმა მომიღო ბოლო. თუ ჩემი სიკვდილის ამბავმა კამილას ყურამდის მიღწიოს, იცოდეს, რომ მიპატიებია მისთვის, რადგან ის ამქვეყნად სასწაულომკმედად როდი იყო მოწოდებული, არც მე მქონდა უფლება სასწაული მომეთხოვნა მისგან. თვითონ მე ვიყავ ჩემი შერცხვენისა და გაუპატიურების მიზეზი, ამიტომ უსამართლობა იქნებოდა, რომ...“

წერილი აქ წყდებოდა. ეტყობოდა, მეტის დაწერა აღარ შეეძლო და ამ სიტყვაზე დაეღია სული. მეორე დღეს ანსელმოს სიკვდილი ნათესავეებს შეატყობინეს, მათ უკვე იცოდნენ მისი უბედურება; აგრეთვე იმ მონასტერშიც იცოდნენ, სადაც კამილას სწადდა ქმრის კვალს დასდგომოდა, იმიტომ კი არა, რომ ქმრის სიკვდილი შეიტყო, არამედ იმიტომ, რომ თავისი მიჯნურის ცუდი ამბები ესმოდა. ამბობენ, დაქვრივებულ კამილას მონასტრის დატოვება აღარ სურდა, მაგრამ არცთუ ქვეყნიერების დატოვება და მონაზნად აღკვეცა უნდოდა, ვიდრე ლოტარიოს სიკვდილი არ გაიგო. გვიან შენანებული ნეგობარი ნეაპოლის სამეფოში გაიქცა და იქ ლორეკსა და დიდ კაპიტან გონსალო ფერნანდეს კორდოველს შორის მომხდარ ბრძოლაში მოჰკლეს იგი. * ამ ამბის შეტყობის შემდეგ კამილა მონაზვნად აღიკვეცა და დიდხანს იმასაც აღარ უტყვობია. ცრემლსა და სინანულში დაუტევა ეს ქვეყანა. აი რა ბოლო მოყვა ვრთ-ერთი მათგანის წინდაუხედავ სურვილს“.

— ურიგო როდია ეს მოთხრობა, მე მომწონს, — თქვა მღვდელმა. — მაგრამ იმას კი ვერ დავიჯერებ, რომ ნამდვილად მომხდარიყო. თუ მოგონილია და — ეს მოგონებაც უხეიროდაა მოთქმობული: არ შეიძლება ქვეყანაზე ისეთი სულელი ქმარი მოიპოვებოდეს ღინმე, რომ ასეთი სულელური გამოცდა მოიწადინოს, როგორც ანსელმოს განუზრახავს. მიჯნურებს შუა რომ მომხდარიყო ასეთი ამბავი — კიდევაც დასაჯერებელია. მაგრამ ცოლსა და ქმარს შუა არ შეიძლება. ისე კი რიგიანი და მოსაწონი კილოთია მოთხრობილი.

თ ა ვ ი XXXVI

აადაც მოთხრობილია ფუნდუკში მომხდარი სხვადასხვა საიშვიათო ამბები

ამ დროს კარიბჭეზე მდგარმა მეფუნდუკემ დაიძახა:

— იდიდოს ღმერთი! რა ჩინებული სტუმრები მოდიან. თუ აქ ზამოხტნენ, სწორედ კაი საქმე დაგვემართება.

— ვინ მგზავრები არიან? — ჰკითხა კარდენიომ.

— ოთხი ცხენოსანია,—მიუგო მეფუნდუქემ,—მსუბუქად შეკაზ-
მულ ცხენებზე, შუბებითა და ფარებით, სახეზე შავი ნიღბები აქვთ
გაკეთებული, შუაში ვილაც ქალი მოჰყავთ; თეთრებით მოსილი,
ისეთ უნაგირზე ზის, თითქოს სავარძელიაო; მასაც ნიღბი აქვს
სახეზე; უკან ორი მსახური მოსდევთ ქვეითად.

— ახლოს არიან? — ჰკითხა მღვდელმა.

— ისე ახლოს არიან, რომ აგერ საცაა კიშკარში შემოვლენ
კიდეც, — მიუგო მეფუნდუქემ.

დროთაჲმ რომ ეს გაიგონა, პირბადე აიფარა, ხოლო კარდენიო
საჩქაროდ იმ ოთახში ავიდა, სადაც დონ კიხოტს ეძინა. ესენი
რომ თავის დასაფარავად მოემზადნენ, ამ დროს მგზავრები ფუნ-
დუქთან შეჩერდნენ. ოთხი ლამაზი შეხედულებისა და მდიდრულად
ჩაცმული კაცი ჩამოხტა ცხენებიდან; ქალს ცხენიდან ჩამოსვლა უშ-
ველეს და ერთმა მათგანმა ატატებული მიიყვანა სელთან, იმ ოთა-
ხის კარებთან რომ იდგა, სადაც კარდენიო დაიმალა. ამ ხნის ვან-
მავლობაში არც ქალსა და არც კაცს ნიღბები არ მოუხსნიათ და
არც ერთი სიტყვა არ უთქვამთ. მხოლოდ ქალი რომ სკამზე დაჯ-
და, ღრმად ამოიოხრა და ღონემიხდილივით ხელები ძირს დაუშვა.
მსახურებმა ამასობაში ცხენები საჯინბოში შეიყვანეს.

მღვდელს მეტისმეტად მოესურვა — შეეტყო, თუ ვინ იყო ეს
ხალხი, ასე ბეჯითად რომ თავს იმაღავდა, და საჯინბოში წავიდა,
რომ მსახურებისათვის გამოეკითხა. იქ ერთი მსახური მოახელა და
რაც უნდოდა, ყველა იმას გამოეკითხა.

— რა მოგახსენოთ, ბატონო, — უპასუხა მსახურმა, — ძნელი გა-
საგებია მათი ვინაობა; მგონი კი, რომ დიდი კაცები უნდა იყვნენ,
მეტადრე ის, ქალი რომ ხელში აიყვანა. ყველანი პატივით ეპყრო-
ბიან მას და რასაც უბრძანებს, უსრულებენ.

— ქალი ვინლა? — ჰკითხა მღვდელმა.

— ვერც მაგას მოგახსენებთ, — უპასუხა მსახურმა.— მთელი გზა
გამოვიარეთ და მაგის პირისახე ერთი ბეწოც არ დამინახავს; ოხ-
ვრა, კი, მე თქვენ მოგახსენოთ, ბევრი გავიგონე მაგისაგან, ხანაც
ისეთ გმინვას ამოუშვებს ხოლმე, კაცს ეგონება, ეს არის ღმერთს
სულს აბარებსო. ნუ გაგიკვირდებათ, ბატონო, რომ მე და ჩემმა
ამხანაგმა რაც მოგახსენეთ, იმაზე მეტი მაგათი ვინაობისა არაფე-
რი ვიცოდეთ. სულ ორი ღლეა, რაც მოვლევთ. გზაში შემოგვეყარ-
ნენ და კარგ ჯილდოს დაგვპირდნენ, თუ ანდალუზიამდე გაგვყე-
ბითო, და ჩვენც მივლევთ.

— სახელს მაინც არას ეძახიან ერთმანეთს? — ჰკითხა მღვდელმა

— არა, ჩემმა მზემ, — მიუგო მსახურმა,—რაც მოვლივართ, ერ-

თი სიტყვაც არ დაუძრავთ, თითქოს პირობა მიუციათ, ერთმანეთს ხმა არ გავცეთო. ამ საბრალო ქალის ოხვრა და გმინვის მეტო არა გავგიგონია რა, და ეს გულს გვიკლავს, მე და ჩემმა ღმერთმა. მე მგონია, ქალი ძალად მიჰყავთ და თვითონაც არ იცის, სად მიჰყავთ, მის შავ კაბას თუ მიეხედეთ, ან მონაზონი უნდა იყოს, ან მონაზვნად ემზადებოდეს, და, ალბათ, იმიტომაც არის ასე მწუხარე, რომ მონაზვნობა არ უნდა და ძალად მიჰყავთ მონასტერში.

— შეუძლებელია ყველა ეგ მართალი იყოს, — უთხრა მღვდელქა, ისინი დასტოვა და ღოროთეასთან მივიდა.

ამასობაში, ღოროთეას რომ მოსული ქალის ოხვრა ესმოდა, ძისადმი თანაგრძნობა აღეძრა, როგორც დედათა სქესს თვისებდა სჭირს, მივიდა იმ ქალთან და უთხრა:

— რა გაწუხებთ, ქალო, ხომ არაფერი გტკივათ-რა? თუ თქვენი მწუხარება იმგვარია, რომ დედაკაცს თავის გამოცდილებით და დახმარებით შეუძლია მისი განკურნება, მითხარით და სიახლოვნებით გაგიწევთ სამსახურს.

მწუხარე ქალი ხმაგაკმენდილი იყო და არავითარ პასუხს არ აძლევდა, თუმცა ღოროთეა უფრო და უფრო გულმოდგინედ სთხოვდა მისი სამსახური მიეღო. ბოლოს იმ კაცმა, მსახურის სიტყვივით რომ დანარჩენნი ემორჩილებოდნენ, უთხრა ღოროთეას:

— ტყუილად ნუ სწუხართ, ქალბატონო, და ნურა სამსახურის წინადადებას ნუ აძლევთ ამ ქალს, ამოდ დროს დაკარგვია თქვენკან; ამას ჩვეულებად არა აქვს, მადლობა გადაუხადოს ვისმეს სამსახურისათვის; ნურც იმას ეცდებით პასუხი რამე მიიღოთ მისგან. თორემ სიცრუის მეტი ამის პირიდან არა ამოვა რა.

— სიცრუე თავის ღღეშიაც არ მითქვამს! — მარად წამოიძახა ქალმა, აქამდის მედგრად რომ მღუმარებდა; — პირიქით, ასე ჰწარე და უბედური იმიტომ ვარ ახლა, რომ მუდამ წრფელი და ჰეტად მარტივი ვიყავ. თუ ამის მოწმე დამჭირდება, თვითონ თქვენვე მოგიხმობთ მოწმედ; დიახ, თქვენ, რომელიც ჩემმა მართლისმოყვარეობამ მატყუარ და ფიცისგამტეხ კაცად გაგხადათ.

— ღმერთო ჩემო, ეს რა მესმის? ეს რა ხმა მოესმა ჩემს ყურებს! წამსვე მწუხარე ხმით დაიძახა კარდენიომ, რომელსაც უცნობი ქალის ყველა სიტყვა ესმოდა, რადგან დონ კიხოტის ოთახში იმყოფებოდა, და იმათ შუა ერთი კარის მეტი არა იყო რა. აღელვებულმა და გაოცებულმა ქალმა, იქითკენ მიიხედა, საიდანაც კარდენიოს სიტყვები მოესმა, მაგრამ, რაკი ვერავინ დაინახა, ადგა და შიგ ოთახში დააპირა შესვლა, მაგრამ უცნობმა კაცმა, ყველა მის მოძრაობას რომ თვალყურს ადევნებდა, შეაყენა და წინ ერთი

ნაბიჯიც არ გადაადგმევინა. ქალს შეშფოთებისაგან პირიდან ნი-
ლაბი ჩამოუვარდა და გამოუჩნდა მზეთუნახავი სიმშვენიერე, ანგე-
ლოზისებური სახე. ქალს, თუმცა ფერმიმკრთალებულიც იყო და
თვალებს რაღაც უცნაურად აცეცებდა გარშემო, მზერა ისეთი შე-
შფოთებული და არეული ჰქონდა, რომ აღამიანს ჭკუაზეშეშლილი
ეგონებოდა; ამ შეშლილობის გარეგანმა ნიშნებმა დორეთეას და
უველა მის მნახველს შებრალების გრძნობა აღუძრეს, თუმცა კი ამ
სულიერი შფოთვის მიზეზი არავინ იცოდა, მის მოსაუბრე კაცს
ორივე ხელით ქალის მხრები ეჭირა და მით დახაფრულმა ნილაბი
ველარ შეიმაგრა, ჩამოუვარდა და მასაც გამოუჩნდა სახე. ამ დროს
დორეთეამ ახედა იმ კაცს და უცებ დონ ფერნანდო წარმოუდგა
თვალწინ. ამ ნახვაზე საშინელი მწუხარე გმინვა ამოუშვა და
გული შეუღონდა, კარგი რომ დალაქი ედგა გვერდზე და ხელი მია-
შველა, თორემ დაეცემოდა. საჩქაროდ მიეშველა მღვდელიც და
პირბადე მოხსნა, რომ წყალი ეპკურებინა. ახლა დონ ფერნანდომ
იცნო დორეთეა და გაოცებისაგან გაქვავებული დარჩა. მაინც კი
ხელიდან არ უშვებდა ლუსინდას (უცნობი ქალი, დონ ფერნანდოს
ხელიდან რომ დასხლეტას ცდილობდა, ლუსინდა იყო), რომელმაც
ხმაზე იცნო კარდენიო და იმანაც აგრეთვე ლუსინდა იცნო. კარ-
დენიომ რომ დორეთეას გულშეღონების ჟამს ამოშვებული გმინვა
ვაიგონა, ლუსინდას გმინვა ეგონა, გახელებული გამოვარდა ოთა-
ხიდან და დონ ფერნანდოს შეეჩეხა, რომელსაც ლუსინდა ეჭირა.
ხელმოხვეული. დონ ფერნანდომაც მაშინვე იცნო კარდენიო და
გაოცებისაგან ოთხივე ხმაჩაწყვეტილები დარჩნენ და ისე დაიფან-
ტნენ, რომ არ ესმოდათ, მათ გარშემო რა ხდებოდა.

ხმაგაყმენილები ერთმანეთს უცქეროდნენ: დორეთეას დონ-
ფერნანდოზე დარჩა თვალები და დონ ფერნანდოს კარდენიოზე.
კარდენიოს ლუსინდაზე და ლუსინდას კარდენიოზე. პირველმ.
ლუსინდამ ამოიღო ხმა. მან მიმართა დონ ფერნანდოს და უთხრა:

— თავი დამანებეთ, ბატონო დონ ფერნანდო, თქვენი პატი-
ვის გულისათვის მაინც, თუ სხვა რამ საბუთი არ გაიძულებთ ამას.
კამიშვით ისევ ჩემს დასაყრდენს, ჩემს მუხას დაეუბრუნდე, რომელ-
საც მე ფათალოდ შევექვენ და ვერ მომაშორა მას ვერც თქვენმ.
დევნამ, ვერც მუქარამ, ვერც თქვენმა აღთქმამ და საჩუჭრებმა.
ხომ ხედავთ, რა უცნაური და მიუწვდომელი გზით მომიყვანა მე
ზეცამ ჩემს ნამღვილ ქმართან, ათასგვარი მძიმე განსაცდელის მე-
ოხებით უკვე უნდა დარწმუნებულყავით, რომ მარტო სიკვდილს
შეუძლია ჩემი გულიდან ამის აღმოფხვრა, მაშ, დაე, თქვენმა იმე-
ლებმა, აწ ასე უწყალოდ ჩაფუშულმა, თქვენი სიყვარული სიძულ-

გილად შეცვალოს და თქვენი წყალობა რისხვად გადააქციოს. გინდა მომკალით კიდევ, ოღონდ კი ნება მომეცით ჩემი მეუღლის თვალწინ ერთი უკანასკნელად მაინც ამოვიოხრო და მაშინ ჩემს სიკვდილს ბედნიერებად ჩავთვლი. ეგებ ამ სიკვდილმა დაანახვოს, რომ უკანასკნელ ამოსუნთქვამდე მისი ერთგული ვიყავ.

ამასობაში დოროთეა გონზე მოვიდა, ლუსინდას სიტყვები რომ მოისმინა, მიხვდა, ვინც იყო ის ქალი, და დაინახა რა, რომ დონ ფერნანდო ხელიდან არ უშვებდა ლუსინდას და არც მის გულისმომწყვლავ მუდარაზე პასუხს აძლევდა, ძალ-ღონე მოიკრიბა, ფეხებში ჩაუვარდა თავის მაცთუნებელს, თავისი მშვენიერი თვალებიდან უნაზესი ცრემლის ორი ნაკადული გამოუშვა და მთრთოლვარე ხმით უთხრა:

— თუ მაგ მზის სხივები, ჩემო ბატონო, ემაგ ხელებით რომ აბნელებ, თვალს არა გპრიან, შენ წინ დაჩოქილი უბედური, — უბედური. ვიდრე შენ გსურს. — და მწუხარე დოროთეა უნდა იცნო. დიახ, სწორედ მე ვარ ის საწყალი გლეხის ქალი. შენ რომ, გულისტკმით იყო თუ გულკეთილობისაგან, მოიწადინე ეგოდენ აგემადლებინა, რომ უფლება ჰქონოდა შენად ეცნო თავი. მე ის უბედური ქალი ვარ, ჩემს ცხოვრებას რომ მშვიდად და ბედნიერად ამ დრომდე ვატარებდი, ვიდრე შენმა სილამაზემ და სიყვარულზე მოუბარმა ხმამ არ ამიყოლია, თავდაცულობის კარები გაგიღო და ჩემი თავისუფლება და უმანკოება ხელში ჩაგიგდო. მაგრამ შენ ეს საჩუქარი ცუდად მიიღე და აქამდისაც შენვე მიმიყვანე, რომ აქ მხედავ და შენც აგრეთვე იმავე ყოფაში გხედავ. მაგრამ არ იფიქრო, რომ აქ ჩემი უსაქციელობის კვალს მოვეყვანე. არა, აქ ჩემმა მწუხარებამ მომიყვანა და იმ ტანჯვამ, რომ შენ დამივიწყე. შენ ისურვე შენი შევქმნილიყავ და კიდევ მიაღწიე ამ წადილს, მაგრამ ამისათვის შენ ისეთი საშუალება იხმარე, რომ ახლა ბევრიც რომ გინდოდეს, მაინც არ შეგიძლია მე არ მეკუთვნოდე. კარგად იცოდე, ჩემო კეთილშობილო ბატონო, რომ ჩემს უზომო სიყვარულს ამაჟამად შეუძლია იმ სიმშვენიერისა და დიდ შთამომავლობა უნაცვლოს, რომლის გულისთვისაც მტოვებ... შენ მშვენიერი ლუსინდასი ვერ გახდები, რადგან მე მეკუთვნი; და ვერც ლუსინდას შეუძლია შენი გახდეს, რადგან ის კარდენიოს ეკუთვნის. კარგად მოიფიქრე, შენთვის უფრო ადვილია ძალა დაატანო შენს თავს და ის შეიყვარო, ვისაც უყვარხარ და თავყანს გცემს, ვიდრე თავი იმას შეაყვარებინო, ვისაც სძულხარ. შენ წარბტაცე უმანკოება შენ დაამხე ჩემი კეთილზნეობა; ჩემი შთამომავლობა არ დაიბალებს, და ისიც იცი, რა პირობითაც დავყევ შენს სურვილებს. მაინ

თავის გასამართლებელი აღარა გაქვს რა და არც რამ საბუთო თავს მოტყუებულად რაცხავდე. თუ რასაც ვამბობ მართალია და თუ როგორც აზნაური, ისეთივე ქრისტიანი ხარ, მაშ რაღად ილტვი ჩემგან რაღაც მიხვევ-მოხვევით და არ გინდა დასასრულიც ისეთივე ბედნიერი მომცე, როგორი ბედნიერიც დასაწყისში გამხადე. თუ კანონიერ ცოლად არ გინდა ჩემი აღიარება, მხველად მიყოლიე შენს ხელში რომ ვიქნები, მითაც ბედნიერად და დაჯილდოებულად ჩავითვლი თავს. ნუ იზამ, ნუ დამტოვებ და ჩემს კარგ სახელს ბოროტი ხალხის საკიცხავად ნუ გახდი ჩემს მშობლებსაც მოხუცებულობას ნუ ჩაუმწარებ: იმათ ერთგულად უმსახურიათ შენ მშობლებისთვის და შენგან ასეთი ჯილდო არ დაუმსახურებიათ, თუ იმას ფიქრობ, რომ ჩემს სისხლთან შენი სისხლის შერევით გვარს დაიმცირებ, მოიგონე, რომ ქვეყანაზე ისეთი გვარი ცოტა მოიპოვება, ამ ხიფათს ასცდენოდეს და ეს საყვედური არ ეთქმოდეს. ამასთანაც დედაკაცი ხომ არ ამაღლებს გვარს. ისიც გაიხსენე, რომ ჭეშმარიტი პატიოსნება ქველმოქმედებით გამოიხატება, და თუ უარყოფ ამას და, რაც მეკუთვნის, არ დამიბრუნებ, მაშინ შენზე პატიოსანი მე ვიქნები. დასასრულ, ისღა დამრჩენია გითხრა, რომ გინდა თუ არა, შენი ცოლი ვარ, და ამას შენი სიტყვებში დაგიმტკიცებენ; ამის უარს ვერა ჰყოფ. თუ იმით მოგაქვს თავი, რისთვისაც მე გძულვარ, ესე იგი შენი კეთილშობილებითა და დიდებულებით, ამას შენი წერილებიც დაამტკიცებენ; ზენაც მიმოწამებს, თავდებად რომ მიყენებდი, როდესაც აღთქმას მაძლევდი. დასასრულ, ყველა ესენიც რომ ხელთ არა მქონდეს, სინდისი ხომ მანდა გაქვს; შემცოდე სიხარულით გახელების ყამს იგი მუდამ აღიმაღლებს შენს გულში თავის მრისხანე ხმას. იგი იქნება ჩემი სიმაართლის მოსარჩლე და შენი სიცოცხლის ტკბილ წამებს ჩაგმშამებს.

ეს სიტყვები და კიდევ სხვა მრავალი საბრალო დოროთეამ ისეთი მწუხარე ხმით და ცრემლების ღვრით წარმოთქვა, რომ ყველა იქ მყოფს და თვითონ დონ ფერნანდოს ამაღის ხალხსაც კი თვალებში ცრემლი მოჰგვარა. დონ ფერნანდო ხმაამოუღებლივ უსმენდა დოროთეას, ვიდრე ქალს გულზე მოწოლილი ნაღვლისა და მწუხარებისაგან ხმა ჩაუწყდებოდა. ქვის გული უნდა ჰქონოდა კაცს, რომ მისი მწუხარებით არ აღძრულიყო. ლუსინდაც დამტერებით უცქეროდა დოროთეას და იმდენადვე მისი ნაღველით იყო შეწუხებული, რამდენადაც მისმა მშვენიერებამ და ჰკუამ გააოცა. დიდი სურვილი ჰქონდა მისულიყო და რამდენიმე ნუგეშსაცემი სიტყვა ეთქვა მისთვის, მაგრამ დონ ფერნანდოს ისევ ჩაბლუჯულ

გვირა. დონ ფერნანდო განცვიფრებული და აღელვებული ჯვო რამდენიმე ხანს იღუმალ ბრძოლაში იყო და გაშტერებით უცქვროდა ღოროთეას. შემდეგ გაუშვა ლუსინდა და შესძახა:

— შენ მძლიე, მშვენიერო ღოროთეა, შენ დამჯანბნე განა შეიძლება ამდენს ხიბვლას, ამდენს ჭეშმარიტ სიტყვებს გაუძლოს კაცმა?

ლუსინდა რომ დონ ფერნანდოს ხელიდან გათავისუფლდა, აქამდის შემკრთალი იყო და გონზე ვერ მოსულიყო, რომ სისუსტისაგან იატაკზე დაეცემოდა, თუ კარდენიო არ მიშველებოდა. ის ფერნანდოს უკან იდგა, რადგან არ სურდა მას ეცნო, მაგრამ ახლა აღარაფრის შიშს აღარ დასდია, მივიარდა ლუსინდას, თავის საყვარელ არსებას, ხელი მოხვია და შესძახა:

— თუ მოწყალე ზენას ნებავეს შვება მოგვეცეს, ჩემო მშვენიერო, პატიოსანო და ერთგულო ქმნილებავე, მერწმუნე იმ მშვიდობას, უფრო საიმედოს და მყუდროს, ვერსად ვერ ჰპოვებ, თუ არ ამ ხელებზე დაყრდნობით, ახლა რომ უჭერხიხარ. როგორც მაშინ გვირე ხოლმე, როდესაც ბედი ნებას მაძლევდა ჩემად მეგულვებინე.

ამ სიტყვებზე ლუსინდამ შეხედა კარდენიოს; წინათაც თითქოს ხმაზე სცნობდა და ახლა კი მთლად დარწმუნდა, ვინც იყო აგი. ყოველივე მართებულება დაავიწყდა, მაგრად მოეხვია კარდენიოს, სახე სახეზე მიაღო და სიხარულით შესძახა:

— თქვენა ხართ დიახ, სწორედ თქვენა ხართ, იმ ქალის ნაძღვილი მეუფე, ოდესმე რომ თქვენ გეკუთვნოდათ და ახლაც თქვენ გეკუთვნიოთ, იმის მიუხედავად, რომ მუხთალმა შავბედმა გაგვთიშა და მრავალი ტანჯვა სიკვდილს მემუქრებოდა.

ამ მოულოდნელმა ამბავმა ყველანი გააკვირვა. ღოროთეამ შენიშნა, რომ დონ ფერნანდოს სახე შეეცვალა და ხმალზე წაივლო ხელი; მიხვდა, რომ კარდენიოს მაგიერის გადახდას უპირებსო. და ელვაზე უსწრაფეს ფეხებში ჩაუვარდა, მუხლებზე მოხვია ხელები, ცხარე კოცნა დაუწყო და ცრემლების ღვრით უთხრა:

— ამ მოულოდნელი ბედნიერების წამს რა გწადია, ჩაიდინო, ჩემო ერთადერთო ნუგეშო? შენს ფეხთ წინაშე მუხლმოდრეკილი გიდგას შენი მეუღლე, ხოლო ის, ვინც შენ ცოლად გინდოდა, თავის ქმარსა ჰყავს გულში ჩაკრული. განა შეგიძლია დაარღვიო, რაც ზენასა სურს? არ გირჩევნია — ის ქალი აღამაღლო, შენი თანასწორი გახადო, რომელმაც ყველა დაბრკოლებას გაუძლო, თავის სიმტკიცით ყველა უბედურება დათრგუნა და ახლა თვალებში შემოგტკეპრის და სიყვარულის ცრემლებით თავის ნამდვილი მეუღლის სახესა ჰბანს? გაფიცებ ღმერთს, საკუთარ შენს მზეს გაფიცებ, ერთ წამს რისხვა დაუტევე, დაფიქრებით შეხედე იმას, რაც

ახლა შენს შეცდომილებას არღვევს, და ეს დაგამშვიდებს და ხელს აღარ შეუშლის, რომ ეს მიჯნურნი იმდენ ხანს დასტკბნენ ბედნიერებით, ვიდრე ამას ზენა ინებებდეს. ამით შენ შენს პატიოსანს სულგრძელობას აჩვენებ და ქვეყანაც დაინახავს, რომ შენი ვნებანა შენს გონებას მორჩილებენ.

მანამ ღოროთეა ამას ეუბნებოდა, კარდენიოს მაგრა მოხვეული ეკირა ლუსინდა და თან ღონ ფერნანდოს თვალს არ აშორებდა; გადაწყვეტილი ჰქონდა, თუ მის წინააღმდეგ ვინმე რასმეს განიზრახავდა, ისიც მამაცურად დახვდებოდა, თუნდაც ეს დახვედრა სიცოცხლედაც დასჯდომოდა. მაგრამ ამ დროს, ერთის მხრივ, ღონ ფერნანდოს მეგობრები და, მეორეს მხრივ, მღვდელი და დალაქი, აგრეთვე ჩვენი კეთილი სანჩო პანსა შემოეხვივნენ ღონ ფერნანდოს და ხეწნა დაუწყეს: ღოროთეა შებრალებოდა და მისი სამართლიანი იმედი არ გაეცრუებინა, თუკი, რასაც ღოროთეა ამბობდა, მართალი იყო. — თუმცა არც ერთ მათგანს ამაში ეჭვი არ ეპარებოდა.

— ჩაუფიქრდით, ჩემო ბატონო, ამ შემთხვევას, — დაუმატა მღვდელმა, — ეს უბრალო რამ შემთხვევა როდია, არამედ ღეთის განგების განსაკუთრებული განკარგულებაა, რაკი ასეთ ალაგას შეგყარათ ერთად, სადაც, რასაკვირველია, არც ერთი თქვენგანი არ ფიქრობდა შეხვედრას. იგულისხმეთ აგრეთვე, რომ მხოლოდ სიკვდილს შეუძლია ლუსინდა კარდენიოს წაართვას; და თუნდაც ამით გაყრას ბასრი მახვილით ემუქრებოდნენ, მაინც ერთნაენეთის განშორებას სიკვდილს არჩევენ, — ეს ამათ სიამოვნებად და ნეტარებად ეჩვენებათ. იგულისხმეთ, რომ ახირებულ შემთხვევაში, იმგვარ გარემოებაში, როდესაც საქმეს ხსნა არსაიდან აქვს, გონების უაღრესობა იმით დამტკიცდება, რომ კაცმა თავის თავს დასძლიოს და სულგრძელობა გამოიჩინოს. მაშ, ნება მიეცით ამ ერთნაენეთის მოსიყვარულე მეუღლეთ იმ ბედნიერებით დასტკბნენ. რაც მათთვის ზენას გაუჩენია, ხოლო თქვენ მიხედეთ ღოროთეას და აღიარეთ, რომ ქვეყანაზე ისეთ ქალს ვერ იპოვით. რომელმაც არათუ გადააქარბოს ამას. არამედ მხოლოდ დაედაროს ამის მშვენიერებას. იმასაც ნუ დაივიწყებთ, რომ ამის მშვენიერებას ზედ ერთვის გულისმომწყვლელი სიმშვიდე და თქვენდამი უზომო სიყვარული. დასასრულ ყოვლისა, ის იგულისხმეთ, რომ თუ თქვენ იმას რადნე აფასებთ, რომ ქრისტიანი და აზნაური ბრძანდებით, მაშ, მოვალეც ხართ თქვენი აღთქმა აასრულოთ და ამის მეტი არარაის ქნა არ შეგიძლიათ. ამით ღმერთსაც ასიამოვნებთ და იმ ხალხსაც შეუტრიგდებით, ვისაც ცნობიერად ესმის. რომ სიქველეს ძალუძს

მშვენიერება ყოველგვარ აზნაურობაზე უაღრეს ჰყოს, და ვინც იმას უმაღლეს ხარისხამდე აიყვანს, ამით თავის ღირსებას არ დაამცი-რებს. განვითარებულ ხალხს კარგად ესმის, რომ ვინც ვნებათა ძა-ლას ემორჩილება, იგი გაკიცხვის ღირსი არ არის, თუ ამასთანავე; ცუდი რამ არ ჩაუდენია.

მღვდლის საბუთებს სხვებმაც რამდენიმე სიტყვა დასძინეს, დ. ამ საერთო მეცადინეობის მეოხებით დონ ფერნანდოს პატიოსან-გული (ტყუილად კი არ ჩქეფდა იქ კეთილშობილი სისხლი!) დამშვიდ-და, კეთილმოქმედების ძალის წინ ქედი მოიხარა, რომ ეჩვენებო-ნა — კეთილ რჩევას ემორჩილებოდა, დონ ფერნანდო დაიხარა, მო-ეხვია დოროთეას და უთხრა:

— აბრძანდით, ჩემო სენიორა, უსამართლობა იქნება ჩემ წი-დაჩოქილს მას ვუყურებდე, ვისაც ჩემს გულში ვატარებ; და თუ აქამდე ვერ მოვახერხე საქმით დამემტკიცებინა, რაც ახლა ვთქვი, — ეს იქნება განგების ნებით მოხდა, ეგებ განგებას სურდა თქვენი მტკიცე და წრფელი სიყვარული ეჩვენებინა და მით თქვენი იმ ზომად პატივისცემა ესწავლებინა ჩემთვის, რაზომაც ამის ღირსი ხართ. ნუ გამკიცხავთ, რომ თავი დაგანებეთ; იმავე ძალან დამატოვებინა თქვენი თავი, რა ძალამაც თქვენთან მომიზიდა. თუ ჩემი არა გჯერათ, მიიხედეთ და ბედნიერად მომზიარალი ლუსინდა დაინახეთ: ჩემი შეცოდების ბოდიშს იმაში იპოვით, მაგრამ, რად-გან მან იპოვა, ვინც სურდა, და მეც ისა ვპოვე, ვინც მე მეკუთვ-ნის, დაე. მრავალჯამიერ ბედნიერად და კმაყოფილად იცხოვროს თავის კარდენიოსთან, და მეც მუხლმოდრეკილი შევევედრები ზე-ნას, მეც იმდენივე სიცოცხლე მომმადლოს ჩემს დოროთეასთან.

ესა თქვა და დოროთეა გულზე მაგრა მიიკრა და ისეთი გრძნობით მიეწება ტუჩებით, რომ თავის შემაგრება დასკირდა, ცრემლებს არ გაემხილათ მისი სიყვარული და თან სინანულიც, ლუსინდა და კარდენიო კი ცრემლებს ველარ იმაგრებდნენ და მათთან ერთად ყველა იქ მყოფთ საერთო ტირილი მორთეს. ზოგს თავისი სიყვარული ატირებდა. და ზოგსაც სხვისი სიხარული. და ვინმე გარეშეს რომ შეეხებდა მათთვის. ეგონებოდა. რაიმე ახირებუ-ლი მოულოდნელი უბედურება დამართნიათო. სანჩოც აგრეთვე ცრემლებს აფრქვევდა. მაგრამ, როგორც შემდგომში აღიარა, მხო-ლოდ იმიტომ ტირიდა, რომ დოროთეა მიკომიკონის დედოფალი არ გამოდგა, რომლისაგანაც მრავალ წყალობას მოელოდებოდა. რამდენიმე ხანს ტირილი არ შეწყვეტილა და საერთო ჩოჩქოლიც ისევე გრძელდებოდა. ბოლოს ლუსინდამ და კარდენიომ დონ ფერ-ნანდოს წინ მუხლი მოიდრიკეს და ისეთი მომხიბვლელი სიტყვებით

ეუბნებოდნენ მაღლობას წყალობისათვის, რომ დონ ფერნანდო მთლად დაიფანტა და არ იცოდა — რა ეპასუხნა; მხოლოდ ისდა მოახერხა, რომ ფეხზე წამოაყენა ისინი და სიყვარულისა და სინანულის ნიშნად ეხვეოდა და ჰკოცნიდა მათ.

შემდეგ სთხოვა დოროთეას — ეამბნა თავისი სამშობლოდან ამ სიმორეზე როგორ წამოსულიყო. დოროთეამ იგივე ამბავი თქვა, რაც ამას წინათ კარდენიოს უამბო; და ისე მშვენივრად და ლაზათიანად გადასცა ყველა თავისი უბედურება და თავგადასაყალი, რომ დონ ჯერნანდოსა და მის ამაღას, ამ ამბებით აღტაცებულთ, ენატრებოდათ მისი ლაპარაკი კიდევ და კიდევ გაგრძელებულიყო. რომ გაათავა, ახლა დონ ფერნანდომ უამბო, რაც მას შემდეგ შემთხვეოდა, როდესაც ლუსინდას გულზე ბარათი უპოვა და იმ ბარათში ამოიკითხა, რომ მისი მეუღლეობა არ შეეძლო, რადგანაც კარდენიოს კანონიერი მეუღლე იყო. დონ ფერნანდომ პირველში ქალის ზოგჯერ გადაწყვეტა და კიდევ აასრულებდა, თუ მის მშობლებს არ დაეშალათ. აღელვებულმა და გახელებულმა მაშინვე მათი სახლი დასტოვა და შურისძიება ჩაინერგა. მეორე დღეს შეიტყო, რომ ლუსინდა თავის მშობლებისაგან გაპარულიყო და არავინ იცოდა, სად წასულიყო. ბოლოს, რამდენიმე თვის შემდეგ, გაიგო, რომ ერთ მონასტერს შეხიზნებოდა, იმ გადაწყვეტილებით. რომ მთელს სიცოცხლე იქ გაეტარებინა, თუ კარდენიოსთან სიცოცხლე ვეღარ მოუხდებოდა. გაიგო, თუ არა ეს ამბავი, მაშინვე სამი მეგობარი წაიტანა და მონასტერში წავიდნენ ლუსინდას მოსატაცებლად. რამდენიმე დღე მონასტრის ახლო იმალებოდნენ, რომ მათი მისვლა არ შეეტყვოთ და არ გაფრთხილებულიყვნენ, იმ დრომდის უდაბრაჯეს. სანამ მონასტრის ჰიშკარს გააღებდნენ. მაშინ ფერნანდომ ორი თანამგზავრი სადარაჯებლად კარებზე დააყენა, ხოლო მესამე თან შეიყოლა და ლუსინდას სენაკში შევიდა. ამ დროს ლუსინდა ჭიდაც მონაზონს ელაპარაკებოდა. იმდენი აღარ დააცადა, რომ გონზე მოსულიყო და საშველად დაეძახნა. მაშინვე მოიტაცა და ერთ მახლობელ სოფელში მიიყვანეს. რაც საჭირო იყო. იქვე იშოვნეს და სამგზავროდ შეემზადნენ. ქალის მოტაცება ძნელი არ იყო. რადგან მონასტერი უდაბურ ალაგას დგას, ხალხის საცხოვრებლიდან მოშორებული. ლუსინდამ რაკი თავის თავი დონ ფერნანდოს ხელში დაიგულა. ჭერ გული შეუღონდა და როცა მოსულიერდა. მას შემდეგ მხოლოდ ტიროდა. ოხრავდა და ერთ სიტყვასაც არ ეუბნებოდა მას. ასე ჩუმი ტირილით მიიყვანა ფუნდუკამდის. სადაც დონ ფერნანდოს თითქოს ცა გაეხსნა და ყველა ამქვეყნიური მღელვარება დაუსრულდა და დაავიწყდა.

ხადაც გრძელდება ინფანტა მიკომიკონის ისტორია და სხვა
თავშესაქცევარი ფათერაკები

სანჩო ყველა ამას მწუხარე გულით ისმენდა, რადგან აშკარად ზედავდა, რომ მისი გრაფად გახდომის იმედები ქრებოდნენ. ვითარცა ბოლი ქარისაგან — იმ წამს შემდეგ, რაც მომხიბლავი პრინცესა მიკომიკონი დოროთეად გადაიქცა და დევი პანდაფილანდო დონ ფერნანდოდ; მის ბატონს კი ამ დროს ნეტარი ძილით ეძინა და სრულიად არ ესმოდა, თუ მის გარშემო რა ამბავი აღებოდა. ხოლო დოროთეა, კარდენიო და ლუსინდა გულს ვერ აჭერებდნენ, თუ მათი ბედნიერება სიზმარი არ იყო; დონ ფერნანდო კი მადლობას სწირავდა ზენას, რომ წყალობა მოიღო და იმ დახლართული მდგომარეობიდან გამოიყვანა, რაც მას პატივსაც უდიდა და დაღუპვასაც უქადდა. ყველა მათი მაცქერალნი სიხარულისაგან აღარ იყვნენ, რომ ესოდენი მათი საექვო და სამწუწარო ფათერაკები ბედნიერად დაბოლოვდნენ, ხოლო მღვდელი თითოეულ მათგანს თავის წილადხდომილს ბედნიერებას ულოცავდა. მაგრამ ყველაზე ხმამაღლა მეფუნდუკის ცოლი აცხადებდა სიხარულს, და ის ახარებდა, რომ მღვდელმა და კარდენიომ დონ კიხოტისაგან მიყენებული ზარალის ანაზღაურება აღუთქვეს. ამ საერთო სიხარულში, როგორც ვთქვით, მარტოდმარტო სანჩო იყო დაღვრემილი და გულდაწყვეტილი. ერთ ადლზე ცხვირჩამოშვებული თავის ბატონთან შევიდა, იმას ის იყო გაღვიძებოდა. და მოაზსენა:

— თქვენო მოწყალეზავ, ბატონო მწუხარე სახის რაინდო, ახლა შეგიძლიათ იმდენი დაიძინოთ, რამდენიც გნებავთ. ნულარც დევის მოკვლაზე გაირჩებით და ნულარც დედოფლებისთვის სამულობელოების დაბრუნებაზე. ყველაფერი უთქვენოდ გარიგდა და კიდევ გათავდა.

— დიხაც გარიგდებოდა! — მიუგო დონ კიხოტმა, — ეს-ეს იყო ისეთი საშინელი ბრძოლა მქონდა დევთან, რომ მსგავსი. მგონია, ჩემს სიცოცხლეში არსად მომიხდეს. ერთის მოქნევით გავადებინე თავი და სისხლმაც ნაკადულეზად ისე დაიწყო ჩქეფა. წყალი გეგონებოდა.

— ისა სჯობია ბრძანოთ კიდევ. ღვინო გეგონებოდა-თქო. და უწყოდეს თქვენმა მოწყალეზამ. თუ ჭერ კიდევ არ უწყის, რომ თქვენგან მოკლული დევი ღვინით სავსე ტიკი გამოდგა და დაღ-

ვრილი სისხლიც ექვსი არობა წითელი ღვინო გახლდათ, მის მუცელში რომ იდგა. თქვენგან მოკრილი თავიც ჩემი უბედურობედია, ქვეყანაზე რომ გაუჩენივარ; ყველა ამ მასხარაობას ჯანდაბამდისაც გზა ჰქონია.

— რას რომავ, მხეცო, ხომ არ გაგიყებულხარ! — შეუტია ღონ კიხოტმა.

— აბრძანდით ბატონო, — განაგრძო სანჩომ, — აბრძანდით და თქვენი თვალით დაინახავთ, რა ჩინებული საქმეც ჩაიდინეთ და რაშიც ბლომად ფულის გადახდა მოგიხდებათ; მიკომიკონის დედოფალსაც ნახავთ, ახლა რომ ჩვეულებრივ ქალად — დოროთეად გადაიქცა, და ბევრიც კიდევ სხვა რამ გაგაკვირვებთ, თუკი რისამე გაგება კიდევ შეგიძლიათ.

— მე არაფერიც არ გამაკვირვებს, — უთხრა ღონ კიხოტმა, — რადგან, თუ კარგი მეხსიერება გაქვს, გეხსომება, ამას წინათ ამ სასტუმროში რომ ერთი ღამე გავატარეთ, მაშინ არ გითხარი, მთლად აქაობა მოხიბლული და მოჯადოებულია-მეთქი, და რაც კი რამ აქ ხდებოდა, სულ თვალთმაქცობისა და მანქანების საქმე იყო? მაშ, რაღა საკვირველი იქნება, რომ ამჯერობაზედაც ასეთი რამ მომხდარიყოს.

— ყველაფერ ამას დაგიჭერებდით, ბატონო, — მიუგო სანჩომ, — რომ საბანზე ჩემი აფრენა და ჩამოფრენა თვალთმაქცურს ჰგვანებოდა: საუბედუროდ სწორედ ნამდვილი იყო და ქვეშაირიტი. ჩემი საკუთარი თვალთ ვხედავდი, რომ საბნის ერთი კუთხე, სწორედ აი აქ რომ არის, ამ მეფუნდუქეს ეჭირა და ჰაერში ალაყ-მალაყს მათამაშებდა, თანაც ღამცინოდა და მემასხარავებოდა. ჰართალია, სულელი და ბრიყვი გახლავარ, მაგრამ ის კი გამეგება, რომ თუ აღამიანი გავარჩიე და ვიცან, მაშ, იმდენადვე მოჯადოებული ვყოფილვარ. როგორც ახლა ეს ჩემი ხელია მოჯადოებული და როდესაც მუშტებს მარტყამენ და ტანს მილურჯებენ, მეც სწორედ მუშტებად და ტანის დალურჯებად მიმაჩნია. აქ მოხიბვლას, გრძნეულებას ან ჯადოქრობას რა ხელი აქვს!

— კმარა, კმარა, ჩემო მეგობარო, — უთხრა ღონ კიხოტმა; — ღმერთი მოწყალეა. მოიტა ერთი ტანთ ჩავიცვა, და ვნახო, რა ვარდაქმნა მომხდარა.

სანჩო რომ ღონ კიხოტს ტანთჩაცმას შეველოდა, ამასობაში პლედელმა ღონ ფერნანდოს და მის ამაღას რაინდის გადარევა უამბო და ისიც, თუ რა ხერხითა და მოტყუებით ძლივძლივობით გამოეყვანათ „პენია პობრედან“, სადაც თავის ჰკუთით ვითომ მიჯნური ქალის სიმკაცრის მიზეზით იყო გავარდნილი; აგრეთვე ღონ

კიხოტის ყველა ფათერაკი უამბო მათ, რაც კი სანჩოსაგან ჰქონდა ნაამბობი. ამ ამბავმა დონ ფერნანდო და მისი მეგობრები ბევრი აცინა და თან კიდევ გააკვირვა. მათ ისე მიიღეს (როგორც ყველა მიიღებდა), რომ დონ კიხოტის შეშლილობა უცნაური და უმაგალითო შეშლილობა უნდა ყოფილიყო. მღვდელმა დაუმატა, რომ დედოფალის ამ ბედნიერმა გარდაქცევამ მათი უწინდელი გეგმა შესცვალა და ახლა სხვა ოინი რამე უნდა მოევონათ, რომ დონ კიხოტი შინამდის როგორმე მიეყვანათ. კარდენიომ თავისი სამსახური აღუთქვა ოინის ბოლომდის მისაყვანად და დოროთეას მაგიერ ამ საქმეში ლუსინდა მიიშველა.

— არა, არა! — დაიძახა დონ ფერნანდომ, — დაე, ისევ დოროთეამ განაგრძოს დაწყებული საქმე. და, თუ ამ კეთილი კაცის სოფელი შორს არსადაა, ჩემთვისაც ძალიან სასიამოვნო იქნებოდა. მის განკურნებაში წილი ჩამედო.

— აქედან ჩვენს სოფლამდის ორი დღის სავალზე მეტი არ იქნება, — მიუგო მღვდელმა.

— მეტიც რომ იყოს, — მიუგო დონ ფერნანდომ, — მაინც სიამოვნებით წამოვალ, ოღონდ კი კეთილ საქმეს ეშველოს რამე.

ამ დროს ოთახში შემოვიდა დონ კიხოტი, მთლად შეიარაღებული, თავზე მამბრინის ჩაჩქანი ეხურა, ძალზე დაეყვილი და დაქვლეტილი, მკლავზე ფარი ჰქონდა გაკეთებული და ხელშიც მარგილი თუ შუბი ეჭირა. ამ უცნაურმა მოჩვენებამ დონ ფერნანდო და მისი მეგობრები გააოცა. გაკვირვებით უცქეროდნენ მის გამხმარ, გაყვითლებულ ნახევარი ალაბის სიგრძე სახეს, მის სხვადასხვაფერ იარაღსხმულობას, მის დამშვიდებულს და დიად შეხედულობას და ხმაგაკმენდილნი უცდიდნენ, თუ ეს საოცარი კაცი რას ეტყოდა მათ. დონ კიხოტმა დოროთეას დააშტერა თვალი და მედიდურად წყნარი ხმით უთხრა:

— ეს არის ახლა ჩემი საჭურველმტვირთველისაგან შევიტყე, მშვენიერო და კეთილშობილო ქალო, რომ თქვენი დიდება დაფუშულა და თქვენი არსებობა მოსპობილა, რომ დედოფლიდან, დიდებული სეფექალიდან როგორც ჩვეულებრივ ბრძანდებით, უბრალო ქალად გარდაქმნილხართ. თუ ეს ჯადოქარი მეფე მამათქვენის განკარგულებით მოხდა, ეგებ იმ ექვით, რომ თქვენი თანხლების ღირსი არ ვიყო, ამაზე მხოლოდ ერთი ის დამრჩენია მოგახსენოთ, რომ მამათქვენს რაინდთა ისტორია ძალიან მკირედ სცნობია. მას რომ ყურადღებით წაეკითხა და მთლად გადაეკითხა ის მოთხრობები, როგორც მე ჩავდიოდი ამას, მაშინ ეცოდინებოდა, რომ იმ რაინდებსაც კი, რომელნიც სახელგანთქმულობით ჩემზე ძალიან

შორს ჩამორჩენილნი ყოფილან, კეთილად დაუბოლოვებით ხოლმე ბევრად უფრო საძნელო საქმე, ვიდრე ისა, როგორც ახლა მე მხვდა წილად. არ ვიცი, ღმერთმანი, რა დიდი საქმეა ერთი პატარა დევის მოკვლა, რაც უნდა საშინელი იყოს იგი. დიდი ხანი არ გასულა მას აქეთ, რაც მე პირდაპირ შევები მას და... მაგრამ მეტს აღარას ვიტყვი, რომ სიცრუე არ დამწამოთ; ყოვლისგამომჩენელი დრო დაამთავრებს ჩემს სიტყვას და ეს სწორედ მაშინ მოხდება, როდესაც ჩვენ ამის მოლოდინი სულაც არ გვექნება.

— დევს კი არა, და ორ ტიკს კი შეებით, — ჩაერია მეფუნდუკე.

მაგრამ დონ ფერნანდომ მაშინვე ანიშნა გაჩუმებულიყო და დონ კიხოტისათვის ლაპარაკი არ დაეშალა.

— დასასრულ, ამასაც მოგახსენებთ, დიდებულო, გვირგვინახდილო ქალბატონო. — განაგრძო დონ კიხოტმა, — თუ მამათქვენმა ჩამოგართვათ მეფობა იმ მიზეზით, რა მიზეზსაც მე ვფიქრობ, გთხოვთ, მაინც ნუ შეწუხდებით ამაზე, რადგან არავითარი საშიშროება არ არის ქვეყანაზე ისეთი, რომ ამ მახვილმა არა სძლიოს. ეს მახვილი, დაგიგდებთ რა აწ ფერხთა წინაშე თქვენი მტრის თავს, მერწმუნეთ, იგივე მახვილი თქვენდა კუთვნილ გვირგვინსაც თავზე მალე დაგადგამთ.

დონ კიხოტი შედგა და პრინცესასაგან პასუხს ელოდა. დოროთემ, რაკი დონ ფერნანდოს გადაწყვეტილება იცოდა, რომ დაწყებული ოინი იქამდის განეგრძოთ, ვიდრე დონ კიხოტს შინამდე მიიყვანდნენ, მეტად ხერხიანად და თამამად უპასუხა:

— ლეაწლმოსილო, მწუხარე სახის რაინდო! უცრუენია, ვისაც თქვენთვის ჩემი გარდაქმნა უთქვამს, იმიტომ, რომ დღესაც იგივე ვარ, რაც გუშინ ვიყავ. მართალია, ზოგიერთი ბედნიერი შემთხვევის მიზეზით ცოტა რამ ცვლილება მოხდა ჩემში და ამან ბედნიერების უმაღლეს ხარისხამდე მიმიყვანა. მაგრამ მაინც კვალად გეტყვით, რაც ვიყავი. ისევ ისა ვარ. ახლაც უწინდებურად ვსაქიროებ თქვენი უძლეველი მარჯვენის დახმარებას. მაშ, ჩემო პატიოსანო რაინდო, ექვს ნურას იქონიებთ მამაჩემზე, წინანდებურადვე გონიერ და გამოცდილ კაცად ჩასთვალეთ იგი, ვინაიდან მან თავისი მეცნიერებით დიახ ნამდვილი და ადვილი საშუალება აღმოძიინა ჩემი უბედურებიდან გამოხსნისათვის. ბედნიერია ჩემთვის ის წამი. როდესაც თქვენ შეგხვდით, უამისოდ მე იმ ნეტარებას ვერასოდეს ვერ მივალწევდი, რა ნეტარებასაც ახლა ვგრძნობ. აქ მბრძანებელნი მიმოწმებენ. რომ ქეშმარიტ სიმართლეს გააზრობ. მაშ. ახლა დაგვრჩენია, ხვალ გზას გავუდგეთ; — დღეს კი ბევრ მანძილს ვეღარ გავივლით, რადგან გვიანდაა, და რომ ჩემი

საქმე ბედნიერად დაბოლოვდება, ამის იმედი მაქვს ჯერ ღვთისა და მერე თქვენი პატიოსანი გულის ვაჟკაცობისა.

ეს უთხრა მოხერხებულმა დოროთეამ და ამის პასუხად დონ კიხოტი მიუბრუნდა სანჩოს მრისხანე სახით და უმაღური კილოთი უთხრა:

— ახლა, ჩემო საწყალო სანჩოვ, უნდა გითხრა, რომ შენა ხარ უდიდესი არამზადა და სულელი მთელ ესპანეთში. შენ არ მეუბნებოდი, ქურდაცაც და უმაქნისო ქმნილებავ, რომ დედოფალი ვილაც უბრალო დოროთეად გადაიქცაო; შენ არ იყავ, რომ ის ჩემგან მოკვეთილი ღვეის თავი იმ რაღაც შავ ბედად გახადე, რამაც ქვეყანაზე გაგაჩინა? შენ არ მიედ-მოედებოდი რაღაც სისულელეს და მით ამაღელვე და ცნობა დამიფანტე იმზომად, რომ ჩემს სიცოცხლეში ჯერ არ მომსვლია? ღმერთსა ვფიცავ, — (ცაში ახედვით და კბილების კრაქუნით დაუმატა მან), არ ვიცი რა მიქერს, ერთი კარგად არ მიგბეგვო და ყველა შენისთანა ცრუპენტელა საქურველმტვირთველებს ეს მიბეგვა სამარადისო სახსოვრად არ დაუტოვო.

— დამშვიდდით, ჩემო ძვირფასო ბატონო; — მიუგო სანჩომ, — ძალიან შესაძლებელია პრინცესა მიკომიკონის დედოფლის გარდაქმნაზე შემტდარი ვიყო, მაგრამ რაც ღვეის თავს ანუ ღვინით სავსე ტიკებს შეეხება და იმას, რომ თქვენ სისხლი კი არა, წითელი ღვინო დაღვარეთ, — ამას კი არა ვსტყუი, ღმერთია მოწმე თქვენგან დაქრილი თხის ტყავი \ჯერაც თქვენი საწოლის თავთან ძვეს და თვითონ თქვენი ოთახიც ღვინის ტბად არის გადაქცეული. თუ ასე არ იყოს, გაიგებთ, როცა დრო მოვა, და თავისმოქექა მოგიხდებათ. ესე იგი. როცა მეფუნდუკე ყველა დაქრილისა და დაღვრილის ფასს მოგთხოვთ. მე კი ნამღვილი გულით მიხარია, რომ დედოფალი როგორც იყო, იმავე დედოფლად დარჩა, რადგან მის სამფლობელოში მეც წილი მაქვს, როგორც ყველა მონაწილეს წილი აქვს ამხანაგობაში.

— მე მხოლოდ გეუბნები. სანჩო, რომ ბრიყვი ხარ და სხვა არაფერი; ამაზე მეტსაც არას გეტყვი, — შენიშნა დონ კიხოტმა; — შაპატიე, თუ გეწყინა. და ყველა ეს, რაც კი იყო, დავივიწყეთ.

— დიახ, დიახ — დაიძახა დონ ფერნანდომ. — დავიწყებას არა სჯობია რა. და რადგან გვიან არის და პრინცესას ხვალ ნებავეს გამგზავრება. ამიტომ იმის სურვილს უნდა დავემორჩილოთ. ეს ღამე გათენებამდის სასიამოვნო ბაასით გავათიოთ. ხოლო გათენდება თუ არა. გზას გავუღვეთ და ბატონი დონ კიხოტი გაფაცილოთ, ჩვენი თვალით ვნახოთ მისი დიდნი საქმენი და სახე-

ლოვანი ღვაწლნი, რასაც მისი ვაჟკაცობა ჩაიდენს მის მიერ ეგო-
დენ სულგრძელად ნაკისრ გმირობათა შესასრულებლად.

— მე თქვენ უნდა გეახლოთ და გემსახუროთ, და არა თქვენ-
გე, — უპასუხა დონ კიხოტმა, — ახლა კი იმის მეტი აღარა დამრჩე-
ნია რა, მადლობა გიძღვნათ მაგ წყალობისათვის და დავალებუ-
ლად ვთვლიდე ჩემს თავს, რადგან კეთილი აზრისა ხაროთ ჩემზე.
ვეცდები ყველა ღონე ვინმარო და ეგ აზრი გავამართლო, თუნ-
დაც არა მართო სიცოცხლეს, არამედ სიცოცხლეზედაც მომეტე-
ბულს მოითხოვდეს ჩემგან.

მანამ დონ კიხოტი და დონ ფერნანდო ერთმანეთს აღერსია-
ნად ელაპარაკებოდნენ და ერთმანეთს სამსახურის გაწევის სურ-
ვილს უცხადებდნენ, ფუნდუკში ერთი ვიღაც ახალგაზრდა მგზავრე-
მოვიდა და ყველას ყურადღება მიიზიდა. მისი ტანსაცმელი ამხელ-
და, ქრისტიანი უნდა ყოფილიყო, მაგრების ქვეყნიდან ახლად-
დაბრუნებული. ლურჯი შაუდის უსაყულო მოკლესახელოებიან-
კამზოლი ეცვა, მწვანე შარვალი და ისეთივე ქუდი ეხურა; ფეხ-
ყვითელი მოკლეყელიანი წაღები ეცვა. მხარილივ ფოლადის ყაწი-
მზე მაგრული მრუდე ხმალი ეკიდა, თან ვირზე მჭდომარე მაგრულად-
ტანჩამული ქალი მოჰყავდა, პირბადე ჩამოფარებული და თავზე-
დიდ საბურავ მოხვეული; ამ საბურავს ზევიდან პატარა ფარჩის
ქუდი ეხურა. ტანზე ქალს გრძელი არაბული კაბა ეცვა და წითელ
გრძელ ჩადრში იყო ფეხებამდის გახვეული. კაცი შავგერემანს
სახისა იყო, ჩასხმული და შნოიანად მოყვანილი ტანისა, ხნი-
ორმოც წელს ცოტა გადაცილებული უნდა ყოფილიყო. წვერ-
ულვაში ხშირი და გრძელი ჰქონდა, კობტად დაყენებული.
გარეგნობა და მიხრა-მოხრა კეთილშობილი და დიდებული კა-
ცისას უგავდა, თუ უბრალოდ არ ყოფილიყო ჩაცმული. ფუნდუკში
რომ შევიდა, ცალკე ოთახი მოითხოვა, და ძალიან უკმაყოფილო
დარჩა, როცა გამოუცხადეს, ყველა ოთახი დაკავებულიაო, შემდეგ
თავის ქალთან მივიდა და ვირიდან ჩამოსვლა უშველა. დოროთეა,
ლუსინდა, მასპინძლის ცოლი, მისი ქალი და მარიტორნესი შემოე-
ხვივნენ იმ ქალს. მისმა უცნაურმა ტანისამოსმა მიიზიდა ისინი,
რადგან მსგავსი ჯერ არ ენახათ. მუდამ თავაზიანმა და კეთილმა
დოროთეამ ქალს, ცალკე ოთახის უმოვნელობის გამო, წყენა შეა-
მჩნია და დაყვავებით უთხრა:

— ნუ შესწუხდებით, ქალო, ამ სახლის მოუწყობლობაზე.
ყველა ფუნდუკის თვისებაა, რომ მოწყობილობა აკლია. თუ მოი-
სურვებთ ჩვენთან ერთად (ლუსინდაზე აჩვენა) ყოფნას, იმელი მაქვს,
მთელ თქვენს მგზავრობაში ჩვენზე სიამოვნებით არავინ მიგიღოთ.

მგზავრმა ქალმა, ისევ პირბადეჩამოფარებულმა, არა უპასუხა რა, ხოლო სელიდან წამოდგა, ხელები გულზე გადაიჭვა-რედინა და მადლობის ნიშნად მძიმედ თავი დაუკრა. მისმა ჩუმად ყოფნამ მთლად დაარწმუნა ყველა, რომ იგი მავრი იყო და ქრისტიანების ენა არ ეყურებოდა. ამ დროს ტყვედნამყოფიც მოვიდა, აქამდის რომ სხვა საქმეში იყო გართული. რა ნახა, ყველა ქალი მის ქალს შემოხვეოდა, ის კი მათ ლაპარაკზე პასუხს არ აძლევდა, უთხრა ქალებს:

— მშვენიერო ქალბატონებო, ამ ქალს ჩვენი ენა ძლივს ეყურება და მარტო თავის სამშობლო ენაზე ლაპარაკობს; ამიტომაც შექვენს კითხვაზე პასუხი ვერ მოუცია.

— ჩვენ იმას ეთხოვთ მხოლოდ, — უპასუხა ლუსინდამ, — ამდამ ჩვენს ოთახში მოისვენოს, რამდენადაც კი შეგვიძლია და ეს ადგილიც ხელს შეგვიწყობს, იმ პატივით მოგვევლით, რა პატივითაც მოვალენი ვართ უცხო ტომი და მეტადრე უცხო ტომის ქალი მივიღოთ.

— ხელებს გიკოცნით, ქალბატონო, ამის მაგიერ და ჩემს მაგიერადაც და ღირსეულად ვაფასებ მაგ თავაზს. ჩემს გარემოებაში მყოფი კაცისთვის თქვენისთანა პიროვნებათაგან ასეთი წყალობა დიდ ფასადა ღირს.

— ვრთი მითხარით, ყმაწვილო, — სიტყვა გააწყვეტინა დოროთეამ, — ეს ქალი ქრისტიანია, თუ მაჰმადიანი? ამისი ტანისამოსი და ჩუმად ყოფნა გვაფიქრებინებს, რომ ეს ქალი იმ სარწმუნოებისაა, რა სარწმუნოებისაც არა გვსურდა რომ ყოფილიყო.

— ტანისამოსით და სხეულით მაჰმადიანია, — მიუგო ტყვედნამყოფმა, — ხოლო სულით და გულით ნამდვილი ქრისტიანია, რადგან დიდი სურვილი აქვს გაქრისტიანებისა.

— მაშ, ჯერ მოუნათლავი ყოფილა! — დაიძახა ლუსინდამ.

— დიახ, ჯერ მოუნათლავია, — მიუგო ტყვედნამყოფმა, — შემთხვევა ვერსად მოგვეცა მონათლულიყო. რაც ამის სამშობლო აღვირიდან გამოვედი, და რაკი არც ისეთი გაჭირვება რამ დასდგომია, რომ სჯულის შეუსწავლელად მონათელა აუცილებლად საჭირო ყოფილიყო, ესეც არ დაჩქარებულა. ღმერთი მოწყალეა, იმ ღირსებით მონათელას მალე შეაძლებინებს, როგორც მაგის დიდ შთამომავლობას შეკფერის, თუმცა — კი ტანისამოსი არ მოწმობს ამას.

ამ სიტყვებმა ყველა მის მსმენელს სურვილი აღუძრა შეეტყოთ. ეს ტყვედნამყოფი და მავრი ქალი ვინ იყო; მაგრამ ვერ გაბედეს დაშინვე ეკითხათ, რადგან კარგა ესმოდათ. რომ ის უფრო მარ-

თებული იქნებოდა, ჯერ მათი დასვენებისათვის ეზრუნათ, ვიდრე მათი ამბის გამოკითხვას მოჰყოლოდნენ. დოროთეამ მავრ ქალს მოჰკიდა ხელი, გვერდით დაისვა და პირბადის ახსნა სთხოვა. ამის პასუხად მან ტყვედნამყოფს შეხედა. უკანასკნელმა არაბულად გადასცა, პირბადის ახლას გთხოვენო, და თანაც დაუმატა, კარგი იქნება, რომ აუსრულოო. ქალმა მაშინვე აიხსადა პირბადე და ეგოდენ მშვენიერი პირისახე გამოაჩინა, რომ დოროთეას ლუსინდაზე და ლუსინდას — დოროთეაზე მშვენიერი ეჩვენა, ხოლო ყველა იქმყოფი იმ აზრისა იყო, რომ თუ ლუსინდასი და დოროთეას მონიხბლავი მშვენიერების მეტოქე გამოჩნდებოდა ვინმე ქვეყანაზე, ეს მეტოქეობა მხოლოდ მავრ ქალს შეეძლო; ზოგნი ამ ქალს კიდევ ამჯობინებდნენ მათ. და რადგან სიმშვენიერეს ის თვისება აქვს, რომ ყველას იმხრობს და იზიდავს, ამიტომ ყველანი ცდილობდნენ მშვენიერი მავრი ქალისათვის, სამსახური რამ გაეწიათ, ხოლო დონ ფერნანდომ ტყვედნამყოფს იმ ქალის სახელი კითხა: „ლელა-ზორაიდა“, — უპასუხა ტყვედნამყოფმა, ამ სიტყვებზე მავრქალი მიხვდა ქრისტიანის კითხვას და თითქოს წყენით, საჩქაროდ, ნაზად წამოიძახა:

— არა, ზორაიდა არა, მარია, მარია! — ამით სურდა აეხსნა მათთვის, რომ მარიამი ერქვა და არა ზორაიდა. ისეთი საამო კოლოთი და ტურფა ხმით იყო ეს სიტყვები წარმოთქმული, რომ მსმენელთ ცრემლები მოგვარა, მეტადრე ქალებს, რომლებიც ბუნებით უფრო მგრძობიერნი და ლმობიერნი არიან.

— დიახ მარიამი, მარიამი, — გაიმეორა ლუსინდამ და აღტაცებით მოეხვია ქალს.

— დიახ, დიახ, მარიამი, ზორაიდა — მაკანში! (რაც არა ხნიშნავს).

ამასობაში ბინდმაც მოატანა და ფუნდუკის პატრონი დონ ფერნანდოს თანამგზავრთა ბრძანებით, ვახშმის მზადებას შეუდგა და ყველა ღონისძიებას ხმარობდა, რომ რაც კი შეეძლო, საუკეთესო ვახშამი გაეკეთებია. ვახშმობა რომ დადგა, მგზავრები შემოუსხდნენ გრძელ ვიწრო ტაბლას, რადგან ფუნდუკში არც მრგვალი და არც ოთხკუთხი მაგიდა არ აღმოჩნდა. თავში დონ კინოტო დასვეს, თუმც ის ძალიანაც უარობდა ამ პატივს. მას გვერდით მასივე სურვილით მიკომიკონის დედოფალი მოუჭდა, ვითარცა თავის საკუთარ რაინდს. შემდეგ ლუსინდა და ზორაიდა დასხდნენ და პირდაპირ დონ ფერნანდო და კარდენიო დაუსხდნენ; ქალებს გვერდით მღვდელი და დალაქი მოუსხდნენ და მათ ქვევით ტყვედნამყოფი და სხვა კაცები დასხდნენ. მხიარულ მასლაათში მადია-

ნად მიირთმევდნენ; მაგრამ მეტისმეტი სიხარული მაშინ მიეცათ, როდესაც შენიშნეს, რომ ღონ კიხობტი ჭამას მორჩა და იმავე გრძნობით აღძრული, რა გრძნობითაც ოდესმე თხის მწყემსების წინაშე გრძელი სიტყვა წარმოთქვა, ახლაც რაღაც სიტყვის სათქმელად ემზადებოდა.

— ბატონებო, — დაიწყო მან, — უნდა დამეთანხმოთ, რომ ვიცა თავი მოგზაური რაინდების დასში შეურიცხავს, ის მუდამ ხედავს საქმეთა საკვირველთა, სასწაულებრივთა და არგაგონილთა. აბა, ერთი მიბრძანეთ, ისეთი ადამიანი მოიპოვება ვინმე ქვეყანაზე, რომ ამწაშში ამ ციხე-დარბაზის ბჭეში შემოდგას ფეხი, ტაბლის გარშემო ამ სახით მჯდომარენი დაგვინახოს და წარმოდგენა შეეძლოს და დაიჯეროს, რომ ჩვენ სწორედ ისინი ვართ, ვინცა ვართ ვინ იტყოდა, რომ ეს ჩემს გვერდით მჯდომარე მანდილოსანი, დიდი დედოფალი მიკომიკონი ბრძანდება, ყველა ჩვენგანის მცნობი, და მეც ის მწუხარე სახის რაინდი ვარ, ვისი დიდებაც მთელ ქვეყანაზე მოიფინა! განა შეიძლება ეკვი იქონიოს ვინმემ, რომ მოგზაური რაინდის ხელობა, ყველა იმ ხელობას აღემატება, რაც კი ოდესმე ადამიანის გონებას მოუგონია! რომ ადამიანი მით უმეტესი პატივის ღირსია, რამდენიც იგი უმეტეს საფრთხეში აგდებს თავის თავს. ჩემთა თვალთაგანაც გამქრალან ის ვაჟბატონები, რომელნიც ამტკიცებენ, ვითომ კალამი ხმაღზე უაღრესობდეს, თუ არა და, მე ვეტყვი მათ, ვინც უნდა იყვნენ ისინი, რამეთუ არა უწყიან, რას ამბობენ. თავისი სიტყვების დასამტკიცებლად მათ ჩვეულებრივად ის საბუთი მოჰყავთ, რომ გონებრივი შრომა სხეულის შრომაზე უაღრესობსო და რომ სამხედრო ხელოვნებაში მარტო სხეული მოქმედებსო. თითქოს მხედარ კაცს ტვირთმზიდველ მუშასავით მარტო ღონიერი მხარბეჭი მოეთხოვებოდეს; თითქოს სამხედრო ხელობისათვის სალაშქრო მეცნიერების სწავლას ჰკუთნის დიდი განვითარება არა სჭირებოდეს; და თითქოს, დასასრულ, სპასალარი ლაშქრობის ჟამს, ბრძოლის ველზე რომ ჯარს ამოქმედებს, ან მეციხოვნეთ უფროსი, ალყაშემორტყმულ ციხეს რომ იცავს მტრისაგან, გონებითაც ისევე არ მოქმედებდეს, როგორც სხეულით. განა ძალგვიძს ჩვენი სხეულებრივი ღონით ვსცნათ მტრის განზრახვანი, მისი მოსაზრება და მოძრაობა გამოვიცნოთ, მივუხვდეთ მის გაჭირვებას და ამით მოულოდნელი ბოროტება თავიდან ავიცილოთ? ეს ყოველივე გონებრივი შრომით მოხდება ხოლმე და ამ საქმეში ჩვენს სხეულს არავითარი ჯაფა არ მოსდის. თუ სამხედრო ხელობა მეცნიერთა და მწიგნობართა ხელობის მსგავსად გონების შრო-

მას მოითხოვს, მაშ, ვეცდები ავიხსნათ, თუ ვის შრომას ეკუთვნის უპირატესობა: მხედრისას თუ მწიგნობარისას? ამის გაგება ჩვენთვის ძნელი არ იქნება, როდესაც იმ მიზანს გავითვალისწინებთ, რა მიზანსაც თითოეული მათგანი ელტვის, და იმ აზრსაც დავადგებით, რომ მომეტებული პატივის ღირსი ის ხელობაა, რა ხელობაც დიადი და პატიოსანი განზრახვით აღიძრება. თავი და ბოლო მწერლობისა და მწიგნობრობისა * ის არის (საღვთო მწერლობაზე როდი მოგახსენებთ, სასუფეველში შესასვლელად რომ სულთა მომზადება აქვს მიზნად; ამ დიადს მიზანს სხვა ვერა რომელი ვერ შეედრება. მე საერო მწიგნობრობაზე მოგახსენებთ), დიახ, მწერლობის თავი და ბოლო ის გახლავთ, მეგობრებო, რომ სამართლიან კანონის აღსრულებას დაეხმაროს, მართლმსაჯულებას გამარჯვება მისცეს და ყველას ის მიანიჭოს, რაც ვის ეკუთვნის: თქმა არ უნდა, რომ დიდი და საპატიო მიზანია ეს მიზანი და ყოველივე ქების ღირსიც არის, მაგრამ მხედრობის მიზანს მაინც ვერ უდრის, რომლის განზრახვა და მეცადინეობა ის არის, ქვეყნიერებას კაცობრიობისათვის ყველაზე უადრესი სიკეთე — მშვიდობა მიანიჭოს. ლაშქრობის თავიდათავი მიზანი მშვიდობაა, ხოლო ლაშქრობა მხედრის ხელობაა. პირველი სასიხარულო ამბავი, ქვეყანამ რომ იმ ღამეს მოისმინა, რა ღამის მსგავსიც დღეს ჩვენ მოგვეცა, ის ამბავი იყო, რაც ანგელოზებმა ცაში გალობით აუწყეს კაცობრიობას: „დიდება მალალთა შინა ღმერთსა, და ქვეყანასა ზედა მშვიდობა და კაცთა შორის სათნოება“. აგრეთვე საუკეთესო შეტარება, რომელიც ცისა და ქვეყნის უდიდესმა მოძღვარმა თავის საყვარელ მოწაფეთ ასწავლა, ის იყო, რომ ოდეს მშვიდობა ისინი ვისიმე სახლში, უნდა ეთქვათ: „მშვიდობა სახლსა ამას“... ბევრჯერ ეტყოდა ხოლმე მათ იგი მოძღვარი: მე გაძლევთ თქვენ ჩემს მშვიდობას, იყოს თქვენდა მშვიდობა. მშვიდობა ძვირფასი თვალთა, თვინიერ რომლისაც არც ქვეყანასა ზედა და არც ცათა შინა ვერავითარი ბედნიერება ვერ შესაძლო არს. მხედრობის მიზანიც ეს მშვიდობაა და ამით იგი მწერლობის მიზანს აღემატება. მაშ, ახლა შევადაროთ მხედრის სხეულებრივი შრომა მწიგნობრის სხეულებრივ შრომას, და ვნახოთ, რომელი მათგანი უფრო ძნელია.

ღონ კიხობმა თავისი სიტყვა ისეთი დალაგებით და ისეთი ჩინებული კილოთი განაგრძო, რომ მსმენელნი მთლად გაიტაცა და სრულიად დაავიწყდათ, რომ მათ ნახევრად ჰკუთარეული კაცი ელაპარაკებოდა. პირიქით, რაკი მის მსმენელთა მომეტებული ნაწილი აზნაურობა იყო, ჩვეულებისამებრ სამხედრო წოდებისათვის

გამწესებული, ამიტომ ისინი დიდის სიამოვნებით უსმენდნენ. დონ კიხოტი კი განაგრძობდა:

— აი, ბატონებო, მე ვამბობ, რომ მეცნიერთა და მწიგნობართა სიძნელე და გაკირვება შემდეგია: ყველაზე უპირველესი, რაც მასთანვე უმთავრესიც არის — სიღარიბეა (ამას იმიტომ კი არ ვამბობ, რომ ყველა მწიგნობარი ღარიბი იყოს, არამედ იმიტომ, რომ მინდა ნათი ცხოვრების უტუდესი მხარე წარმოგიდგინოთ). რაკი სიღარიბე ვთქვი, ვგონებ საჭირო აღარ იქნება მწიგნობრის სხვა ბედკრულობაც მოვიხსენო; იმიტომ, რომ ვინც ღარიბია, მას ქვეყანაზე კარგი აღარა ეკირვება რა. ამ სიღარიბეს მწიგნობარი ხან ნაწილ-ნაწილ ითმენს; ხან შია, ხან ცივა და ხან ფეხ-შიშველია, ხანაც კიდევ ყველა ეს ერთად ემართება ხოლმე. ესეც კია, რომ იგი არასოდეს არ არის ისე ღარიბი, რომ ლუკმაპური ვერ იშოვნოს, თუმცა ეს ლუკმა იქნებ ცოტა გვიანაც შეხვდეს და ვინმე მდიდრის ნასუფრალიც იყოს. ყველაზე უდიდესი უბედურება მწიგნობრისათვის ის არის, რასაც ჩვენში წვეწვებზე სიარულს * ეძახიან, ამას გარდა გათბობა სადმე სხვის სამაზარეულოში შეუძლიათ ან სხვის ღუმელთან; და თუ მთლად გათბობას ვერ მოახერხებენ, ცოტა მაინც მოილხვობენ გაშეშებულ ტანს; დასასრულ, ღამით ყველას დახურულ სახლებში ძინავს. ისეთი წვრილმანების ჩამოთვლა კი საჭიროდ არ მიმაჩნია, როგორც, მაგალითად, უპერანგობა და წაღების უქონლობა, ძველი და დაგლეჯილი ტანისამოსი და ის თვისება, ყელში რომ ამოიდენენ ხოლმე, თუკი სადმე კარგ სადილს შეხვდნენ. აი ამ ნარეკლიანი გზით, მძიმე და ძნელია: აქა-იქ მიხლა-მოხლით, ხან აქ წაბორძიკებით, ხან აქ წაქცევით, ერთგან წამოდგომით, რომ მეორეგან წაიქცნენ, ისინი ბოლოს თავიანთ მიზანს აღწევენ; და მაშინ ყველა იმ ეკალნარს გაცილებულნი, თავისებურ სცილასა და ქარიბდას * შუა გავლილნი, თითქოს ბედნიერი ზურგის ქართ ხელშეწყობილნი, იმ სავარძლისკენ მიფრინავენ, საიდანაც მწყალობელი ფორტუნის ფრთებზე მალა მჭდარნი იწყებენ ქვეყნის მართვას, აღწევენ მალალ თანამდებობებს და ნაცვლად შიმშილისა — მაძღრისად სქამენ, სიცივე საამო სიგრილედ ეცვლებათ, ძონძების მაგიერ სადღესასწაულო ტანსაცმელს იცვამენ, კილობის ნაცვლად წმინდა ჰოლანდურ ტილოს ზეწრებს ივებენ, დამასკურ ქსოვილებს იცვამენ და ფარდებსაც დიბისას იკეთებენ. ეს ყველა იმათ ცოდნისა და ნიჭის სამართლიან ჯილდოდ უხდებათ. მაგრამ, თუ ავწონით პათს შრომას და მხედართა შრომასთან შევადარებთ, ისინი ამათ ძალიან შორს ჩამორჩებიან და ამას მე თქვენ ახლავ დაგიმტკიცებთ.

ხალც გადმოცემულია დონ კიხოტის საყურადღებო სიტყვა.
სამხედრო საქმესა და მწიგნობრობაზე

. დონ კიხოტი შედგა, რომ სული მოებრუნებინა, და შემდეგ განაგრძო:

— რადგან მწიგნობრებზე ჩამოვადღეთ ლაპარაკი, მათ სიღარიბესა და იმ სიღარიბის სხვადასხვა გვარობაზე, ამიტომ მინდა აშკარად დავანახოთ, ვინ უფრო ღარიბია: ესპანელი მხედარი, თუ ესპანელი მწიგნობარი; და მაშინ დარწმუნდებით, რომ ესპანელ მხედარზე ღარიბი ქვეყანაზე აღარავინ არის. იგი იძულებულია ან თავისი მცირედი ჯამაგირი იკმაროს, რაც თავის დროზე არ ეძლევა და ხან სულაც არ ეძლევა ხოლმე, და ან იმით ირჩინოს თავი, რასაც ქურდობით იშოვნის და ამით სულიცა და ხორციც მუდამ საფრთხეში ამყოფოს; ხანდახან იქამდის შემოაცვლებდა ხოლმე ტანისამოსი, რომ იგი თავის გაცვეთილ ტყავის კამზოლს ერთსა და იმავე დროს პერანგადაც ხმარობს და საპარადო მუნდირადაც, და აბა მითხარით, რამ უნდა გაათბოს, როცა შუაზამთარში, ტრიალ მინდორზეა ხოლმე? თავის პირიდან გამოსული ორთქლი თუ გაათბობს, მაგრამ ვაი იმ გათბობას: ბუნების კანონით ცარიელი კუჭიდან გამოსული ჰაერიც ხომ ცივი უნდა იყოს; ახლა, ღამდებდა—და მხედარმაც, მთელი დღის შრომით დაქანცულმა, უნდა მოისვენოს თავის ლოგინში. ვინ უშლის, მოისვენოს, და თუ ლოგინი ვიწრო მოუვიდა, თავისი ბრალი იქნება, რამდენიც უნდა იმდენი ადგილი ხომ შეუძლია მოიზომოს დედამიწაზე და იმდენი გადაბრუნდ-გადმობრუნდეს, რამდენიც ესიამოვნება, ვითომ ზეწურის დაკმუჭვნის შიში ექნება თუ? ბოლოს, თავისი ხელობის შესაფერისი ბრძოლას დღე დგება და ჭილდო-ხარისხების მოხვეჭის იმედი ეძლევა. ამ დღეს ცივ წყალში დასველებულ ტილოს ძენძს დაადებენ თავზე და დოქტორის ქუდისოდნად ქრილობას შეუხვევენ, ვინ იცის ერთი საფეთქლიდან მეორეში გავარდნილ ტყვიისას? ან ყუმბარისაგან ხელისა ან ფეხისას. მაგრამ ვთქვათ, ეს არც ერთი არ შეემთხვა და მოწყალე ზენამ მხედარი ბრძოლიდან ცოცხალი და დაუსახიჩრებელი გამოიყვანა; მაინც რა იქნება? შეიძლება უწინდებურადვე ღარიბად დარჩეს და კვლავ სხვა ომებს უცადოს, იქიდანაც მუდამ გამარჯვებული და უვნებელი გამოდიოდეს, რომ ოდესმე მაინც რამეს მიაღწიოს; მაგრამ ასეთი სასწაული ხომ იშვიათად მოხდება ხოლმე. ერთი მიბრძანეთ, ბა-

ტონებო, თუკი როდისმე ყურადღება მივიპყრიათ ამისათვის, ბევრია ისეთი მხედარი, რომ ომს დაეჯილდოებინოს იმ მხედართა რიცხვთან შედარებით, რომელნიც ომში დაღუპულან? უეჭველაა დამერწმუნებით, რომ ამ ორთა რიცხვის შედარება შეუძლებელია, რომ ომში დახოცილთა რიცხვი უზომოა, და გადარჩენილთა და დაჯილდოებულთა რაოდენობა კი სამნიშნიანი რიცხვით შეგვიძლია აღვნიშნოთ. მწიგნობარი და სწავლული ხალხის ცხოვრებაში სულ სხვას ვხედავთ. ისინი თავისი კაბის კალთით, არ ვიტყვი სახელოებით-მეთქი, * თავიანთ საცხოვრებელს იშოვნიან, მაშინ როდესაც მხედრის შრომის ჯილდო იმდენად მცირეა, რამდენიც უფრო მძიმეა მისი შრომა. ამაზე წინდაწინვე ვიცი, იმას მიპასუხებენ, რომ ორი ათასი ვეჭილის რიგიანად დაჯილდოება უფრო ადვილიაო, ვიდრე ოცდაათი ათასი მხედრისაო; მით უმეტეს, რომ პირველებს წოდებისა და თანამდებობის მიცემით აჯილდოებენ, რაც უთუოდ მათ უნდა ეკუთვნოდეს და სხვას არავისო; ხოლო მხედარს ჯილდო მარტო იმან უნდა მისცეს თავისი საკუთარი ჯიბიდან, ვისაც ის ემსახურებაო. სწორედ ეს მხედრის რიგიანი დაჯილდოების შეუძლებლობა საბუთად უხდება ჩემს სიტყვას. მაგრამ ამასაც თავი დავანებოთ, თორემ ვაითუ ისეთ ლაბირინთში შევეხეტნეთ, გამოსვლა ვეღარ მოვახერხოთ, და ისევ იმ საგანს მივუბრუნდეთ, რომ იარაღს მწიგნობრობაზე უპირატესობა აქვს. ამაზე დავა ჯერ აქამდის არ გადაწყვეტილა. ორივე მხარეს ამ საგანზე თავისი საბუთი მოჰყავს. სიტყვიერება თავის მხრივ ამტკიცებს, რომ საჭუღველი თვინიერ მწიგნობრობისა ვერ იარსებებდა, ვინაიდან ომს თავისი კანონები აქვს და იმ კანონებს ექვემდებარება იგი; ხოლო კანონებს მწერლობა და მეცნიერება ჰქმნის. ამაზე წინააღმდეგობა მხარე უპასუხებს, რომ კანონებს დაცვა უნდა და მისი დაცვა მხოლოდ იარაღს შეუძლიაო, რომ იარაღი იფარავს სახელმწიფოებს, მწედ ეყოფის სამეფოთა, დარაჯად უღდება დებათა და ქალაქთა: იგი უშიშარ ჰყოფს შარაგზებს, ზღვათაგან სდევნის მეკობართ; უმისოდ რესპუბლიკანი, სამეფონი, ყოველივე სამოქალაქო საზოგადოებანი, გზები და ზღვები მუდამ ომისაგან იქნებოდნენ შეძრწუნებულნი, აოხრებულნი და ნაძალადევიო. აღიარებულთა, რომ რამდენადაც ძვირად ღირს ნივთი, იმდენად უკეთესია იგი. სამოქალაქო ასპარეზზე რომ საჩინო ადგილი დაიჭიროს კაცმა, ამისთვის დრო, სიფხიზლე, შიმშილი, სიშიშველე, თავის ტკივილი, კუთის მოშლილობა და სხვა ამგვარი გაჭირვება არის საჭირო, რაც ზოგიერთი კიდევ მოგახსენეთ. მაგრამ, ვისაც სამხედრო ასპარეზზე ამალღება სურს, მან იგივე გაჭირვება უნდა გადაიხადოს, რაც

სწავლულმა, მაგრამ იმ განსხვავებით, რომ ყველა ეს გასაქირა, მხედრისათვის ერთიათად ძნელია, რადგან ყველა ამ გაქირვების ჟამს მისი სიცოცხლე განსაცდელშია. როგორ შეიძლება სწავლულის შიმშილი ან ფეხშიშველობა იმ გაქირვებას შევადაროთ, რა გაქირვებასაც მხედარი გრძნობს, როდესაც იგი მტრისაგან ალყაშემორტყმულ ციხეში სადმე ბურჯზე დარაჯად დგას, მიწაში მისკენ მიმავალი სანაღმო გვირაბის თხრა ესმის და იქიდან კი დაძვრა არ შეუძლია, რომ ხიფათს გაექცეს? მას მარტო ის შეუძლია, ეს ამბავი უფროსს შეატყობინოს; იგი ხიფათის ასარიდებლად მანქანის დადგმას შეუდგება, დარაჯი კი მაინც თავის ალაგასვე უნდა იდგეს და ყოველწამს აფეთქებას ელოდეს, ესე იგი, სრულებით მისდა დაუკითხავად, ღრუბლებამდის აფრენას და იქიდან უფსკრულში ჩავარდნას. თუ ასეთი სიკვდილი საზარლად არ გეჩვენებათ, მამ, ახლა ორი ზომალდი წარმოვიდგინოთ საბრძოლველად გადამბულბები უნაბირო ოკეანეში, ერთმანეთთან იერიშის მისატანად. ქიმებზე ორიოდ ფუტის სიფართე ფიცარგადებულნი. აქ მხედარს ამდენი პირდაღებული სიკვდილი უქადის შთანთქმავს, რამდენიც ჰოპირდაპირე ზომალდიდან ზარბაზნებისა და არკებუზების ტუჩია მისკენ დამიზნებული, სულ ერთი შუბის ტარის მანძილზე; იგი ხედავს, რომ ხიდადგადებულ ფიცარზე ცოტაოდენი დატორტმანება ნეტუნის სამფლობელოს სიღრმეში გაამგზავრებს, მაგრამ მაინც თავმოყვარობით აღძრული და სიმამაცით წაქეზებული მთელ იმ საჰუტრელს თავის მკერდით მიზნად უდგება და იმ ვიწრო ხილით მტრის გემზე შევარდნას ცდილობს. აი, ხდება აამინელება: ერთი რომ ჩავარდება იქ, საიდანაც მეორე მოსვლამდის ვეღარ ამოვა, მსწრაფლ მის ადგილს მეორე დგება, და თუ ესეც ჩაინთქა ზღვაში, მის ალაგს იმწამს სხვა დგება მის შავივრად. და ასე, ამგვარად, ერთი მეორეს მოსდევს და ერთმანეთის აიკვდილს არ უცდის: ეს ისეთი გაბედულება და სიმამაცეა, რომ ქვეყანაზე ვერაფერი ვერ შეედრება. ნეტარ იყოს ის დრო, როდესაც იმ საზარელ თოფ-ზარბაზნის სიმამაგე ჯერ არ იცოდნენ; მათი მომგონი შეჩვენებულად და ჯოჯოხეთის უფსკრულში შთავარდნელად მიმაჩნია, სადაც ისინი ამ ეშმაკეულ მდგომარეობისათვის ღირსეულ სასჯელს მიიღებენ. მათი მიზეზით მხდალი და უპატიოსნო ხელი ბოლოს უღებს მამაც რაინდსა; ვაჟკაცობით აღფრთოვანებულს უშიშარ გულს, საიდან არ გინდა, გზა დაფანტული, როყოთ ტყვია ხვდება, ვინ იცის ისეთი კაცისაგან გამოსროლილი, რომელიც თავისევე შეჩვენებული მანქანის ცეცხლისაგან შეშინებული გაქცეულა დასამალავად. უსპობს აზრებსა და სიცოცხლეს

ასეთ მხედარს, რომელიც ღირსი იყო მრავალჯამიერ სიცოცხლით დამტკბარიყო. მერწმუნეთ, ამაზე რომ ვფიქრობ ხოლმე, დიდად ვნანობ, რომ მოგზაური რაინდობის მოვალეობა ვიდრე კისრად ამგვარ უშვერ და საძაგელ დროში. მართალია ვერავითარი შიშო წარბსაც ვერ შემახრევენებს, მაგრამ მაინც ის ფიქრი მაძრწუნებს. რომ ერთი ბეწო თოფის წამალსა და ტყვიას შეუძლია მომილოს ბოლო და მით შეძლება წამართვას — ჩემი მკლავის ძალითა და ჩემი მახვილის სიბასრით დედამიწის ზურგზე სახელი გავითქვა. მაგრამ იყოს ნება ღვთისა; ჩემს საწადელს თუ მშვიდობით მივადწიე, იმდენად მეტი პატივის ღირსი შევიქნები, რამდენადაც წარსულთა დროთა რაინდებთან შედარებით მომეტებულ შიშსა და გაჭირვებას დავჯაბნი.

ამ გრძელ სიტყვას რომ წარმოთქვამდა დონ კიხოტი, სხვებმა ვახშამს შეექცეოდნენ და მას კი პირში ლუკმის ჩადებაც დაავიწყდა, თუმც სანჩო პანსა რამდენჯერმე შეეხვეწა, ჭერ ვახშამი მიერთმია და მერე, რამდენიც ნებავდა, იმდენი ექადაგნა. მსმენელთ კი ძალიან ებრალებოდათ და წუხდნენ, რომ ასეთი კკუიანი კაც, ყველა საგანზე ისე მოფიქრებით და მკვერმეტყველურად განსჯელი, რაღაც შეჩვენებულ რაინდობაზე გადარეულიყო. მღვდელმა დასძინა, რომ თუმცა თვითონაც მწიგნობართა დასს ეკუთვნოდა და ხამეცნიერო ხარისხიცა ჰქონდა მიღებული, მაინც ყველაფერზე ანახმა იყო. რაც დონ კიხოტმა თქვა იარალით ხელში სასახურის უპირატესობაზე ყველა სხვაგვარ სამსახურთან შედარებით ნავახშმევს, სუფრა რომ აიღეს, და მეფუნდუკის ცოლი. მისი ქალი და მარტორნესი დონ კიხოტის დასაძინებელ ოთახს ქალებსათვის ალაგებდნენ, დონ ფერნანდომ ტყვედნამყოფს სთხოვა თავჯდასავილი ეამბნა. „ძალიან საყურადღებო უნდა იყოს თქვენი ამბავი, — დაუმატა მან, — რადგან თქვენი უცნაური მგზავრი ქალს ამბავთან კავშირი უნდა ჰქონდეს“. ყოფილმა ტყვემ უპასუხა, რომ სიამოვნებით აღასრულებდა თხოვნას, მხოლოდ შიშობდა, ვაითუ მის ამბავს მათი მოლოდინი გაეცრუებინა; მაინც მათი თხოვნა აასრულა. მღვდელმა და იქ დამსწრეთ მადლობა გადაუხადეს და თვითონაც დასძინეს თხოვნა. რა ნახა, ყველანი სთხოვდნენ. უპასუხა:

— თხოვნაზე რად სწუხდებით, როდესაც ბრძანება შეგიძლიათ. ვაშ, გთხოვთ, ბატონებო, ყურადღება მოიღოთ... და. მგონია. ვერც ერთი შეთხზული ამბავი ვერ შეედრება მას, რაც უნდა ოსტატურად და გულმოდგინედ იყოს მოთხრობილი.

ეს რომ თქვა, ყველა დამსწრე თავის ადგილზე გასწორდა და

ოთახში სრული სიჩუმე ჩამოვარდა. რა ნახა, ყველა მოსასმენად მოემზადაო, ტყვედნამყოფმა დაწყენარებული და სასიამოვნო ხმით დაიწყო თავისი ამბავი:

თქვი XXXIX

სადაც მოთხრობილია ტყვედნამყოფის თავგადასავალი

ჩემს გვარეულობას დასაბამი ლეონის მთებში მდებარე ერთ პატარა სოფელში მისცემია. ბუნება უფრო მწყალობელი იყო და გულუხვი ჩემთვის. ვიდრე ბელი. ქვეყანა ღარიბი ყოფილა, მაგრამ მამაჩემს მაინც იმდენი მოუხერხებია, მდიდარი კაცის სახელი დაუმსახურებია, და მართლაც მდიდარი იქნებოდა, რომ ისევე გულმოდგინედ ეგროვებინა ქონება, როგორც გულმოდგინედ ფლანგავდა თურმე. გულუხვობას და ფლანგვას ყმაწვილობაში შეჩვევია, სალდათად ყოფნის დროს, სამხედრო სამსახური კი, ყველამ იცის, ისეთი სკოლაა, სადაც ძუნწი უხვობას სწავლობს და უხვი ფლანგვაობას; ხომ იშვიათი მოვლენაა. რომ ძუნწი მხედარი იყოს ვინმე. მამაჩემს გულუხვობა მფლანგვაობას უღრიდა თურმე და ეს თვისება კი ჭალაბის პატრონი კაცისათვის დიახაც გასაკიცხია, რადგან ადამიანის ქონებაც და კარგი სახელიც შვილების სამკვიდროს შეადგენენ. მამაჩემს სამი ვაჟი ჰყავდა და სამნივე იმდენად მოზრდილები იყვნენ, რომ შეეძლოთ რამე საქმეს შესდგომოდნენ. გრძნობდა, ფულების მოხმარებაში უხეირო იყო, და ამ თავის სენს არც მალავდა, ამიტომ უნდოდა მფლანგვაობისა და ხელგაშლილობის ღონე როგორმე გამოეცლოდა. ამ აზრით მოიწადინა თავისი ქონება სხვისთვის გადაეცა. ესე იგი იმაზე ეყო უარი, რისი უქონლობაც თვითონ ალექსანდრე მაკედონელსაც კი ძალაუწებურად ძუნწად გარდაქმნიდა. ეს რომ გადაწყვიტა, თავის ოთახში დაგვიდახა, კარები ჩაგვიკეტა, და ასე გვითხრა; „ჩემო საყვარელო შვილებო! მე რომ თქვენთვის კეთილი მსურს. ამის ექვი არ შეიძლება იქონიოთ, ამიტომ, რომ ჩემი შვილები ხართ; ხოლო, თქვენთვის რომ ბოროტი არა მსურს, ამაშიც თქვენ თვითონ დარწმუნდებით, რაკი შეიტყობთ, რომ არ მინდა თქვენს მამულს ზედ დავაჯდე. რომ დაგიმტყიცოთ ჩემი მამობრივი სიყვარული და ისიც, რომ თქვენი გალატაყება არ მინდა, ჩემი წადილი უნდა შეგატყობინოთ, რაზედაც დიდი ხანია ვფიქრობ და ახლა ყოველმხრივ მოფიქრებუ-

ლიც მაქვს. თქვენ ახლა იმ ასაკში ხართ, რომ შეგიძლიათ რაიმე ისეთ საქმეს დაადგეთ, რომ ღირსება და ფული შეგძინოთ. ჩემი ფაქრი ის არის, მთელი ჩემი მამული ოთხად გავყო; სამს თქვენ მოგცემთ სათითაოდ და მეოთხე ნაწილს ჩემთვის დავიტოვებ, რომ მათ დანარჩენი ჩემი დღეები ვაცხოვრო. მე მხოლოდ ისა მსურს, რაკი თითოეული თქვენგანი თავის ხედვრ წილს მიიღებდა, იმ ხელობას დადგომოდა, რასაც მე ავურჩევდი. ჩვენ, ესპანელებს, ერთი ქველი, დიახ მართალი და ბრძნული ანდაზა გვაქვს, — მაინც ყველა ანდაზები ხომ ასეთები არიან, რადგან ხანგრძლივი გამოცდილები-საგან არიან შექმნილნი; ის ანდაზა ამბობს: „ეკლესია, ზღვა. ანუ ჰეფის სამსახურიო“, ესე იგი უფრო მკაფიოდ, ვისაც სურს დიდება და ქონება შეიძინოს, ის ან ბერად უნდა შედგეს, ან ზღვაზე სიარული დაიწყოს ვაჭრული მიზნით და ან მეფის სამსახურში შევიდეს და მის კარზე იუოსო. ამ უკანასკნელი სამსახურის შესახებ, თქვენც იცით, ჩვენში ასე ამბობენ: „მეფის ნამცეცები სჯობს ბატონის უხვ მოწყალებასაო“ მე მსურს, რომ ერთი თქვენთაგანი შვიგნობრობას დაადგეს. მეორემ ვაჭრობას მიჰყოს ხელი და მესამე მეფის სამსახურში შევიდეს, მის მხედრობაში, რადგან სასახლეში სამსახური ძალიან ძნელია. მართალია ლაშქრობა სიმდიდრეს ვერ შესძენს კაცს, მაგრამ მაგიერად დიდებას ანიჭებს, სახელს გაუთქვამს. რვა დღის შემდეგ თითოეულს ნაღდ ფულად მოგცემთ თქვენ-თქვენს წილს და ერთ მარავედისსაც არავის დაგაკლებთ. ახლა კი მითხარით, თანახმა ხართ, თუ არა დაადგეთ ჩემს რჩევას და ჩემი სურვილი აღასრულოთ?“ მამაჩემმა ჯერ მე მკითხა პასუხი, რადგან უფროსი ვიყავ. მე ვთხოვე, არ გაეყო მამული. ყველაფერი თავის-თვის დაეტოვებინა და ისე განეგო და მოეხმარებინა, როგორც თვითონ ესიაპოვნებოდა, ხოლო ჩვენთვის ნურას იზრუნავდა, რადგან ჩვენ თვითონ ჩვენი შრომით შეგვეძლო საზრდოს მოპოვება; თანაც ვუთხარ, რომ მზად ვიყავ მისი სურვილი ამესრულებინა, და სამხედრო სამსახური ავირჩიე. ჩემმა მეორე ძმამ, აგრეთვე ჯერ უარი უთხრა თავის წილზე და შემდეგ სურვილი განაცხადა — თავის ხედვრი წილით ამერიკაში წასულიყო და იქ ვაჭრობა დაეწყო. ყველაზე უმცროსმა და, მგონი, ყველაზე ჭკვიანმა, უპასუხა, რომ ეკლესიის სამსახურს ირჩევდა, და სურდა სწავლა სალამანკაში დაესრულებინა.

ყველამ რომ ჩვენი სურვილი ვთქვით, მამაჩემი მოგვეხვია, გვაცოცა და თავისი დაპირების აღსრულებას საჩქაროდ შეუდგა. თითოეულ ჩვენგანს ჩვენი წილი ჩაგვაბარა ნაღდ ფულად. — ჯერაც კარგა მახსოვს. — სამ-სამი ათასი ოქრო (ეს ფული ბიძაჩემს მიეცა

მისთვის და მთელი მამული სულ მას შეეხებოდა, რა საგვარეულო-
დან არ გასულიყო და უცხო ხელში არ ჩავარდნილიყო). გამო-
თხოვების დრო რომ დადგა, მე ვიფიქრე ჩემთავად, რომ ჩემი
მხრით უსინდისობა იქნებოდა სიბერის დროს ისე მცირედი ფულით
დამეტოვებინა მამაჩემი, და როგორც იყო ძალა დავატანე, ჩემი
წილიდან ორი ათასი ოქრო უკანვე მივალე ბინე; რაც დამრჩა, ისიც
საკმაო იყო სალდათისათვის—ყველა საჭირო სამკაული მომეპოვე-
ბინა. ჩემი ორი ძმაც ჩემს მაგალითს მიჰყვა, და მათაც ათას-ათასი
ოქრო დაუბრუნეს, ასე, რომ მამაჩემს თავის წილს გარდა, მამუ-
ლიდანვე რომ დაინარჩუნა, ოთხი ათასი ოქროც კიდევ სხვა ვერგო.
შენდევ მასა და ბიძაჩემს დიდი მწუხარებითა და ცრემლებით გა-
პოვეთხოვეთ. ორივემ ყველაზე მომეტებულად ის გვთხოვა, რომ,
როცა კი შემთხვევა მოგვეცემოდა, ჩვენი კარგი და ცუდი ამბავი
შეგვეტყობინებია მათთვის. ამის აღსრულება აღვეუბნეთ, და გა-
პოთხოვების, კონცისა და ლოცვის შემდეგ ერთი ჩვენგანი სალამან-
კის გზას დაადგა, მეორე სევილიისას, ხოლო მე ალიკანტეს წავი-
რადგან იმ ხანში გენუელი გემი იდგა იქ და გენუაში წასასვლელად
პატყლით იტვირთებოდა.

დღეს სწორედ ოცდაორი წელიწადია მას აქეთ, რაც მამაჩემს
და სახლ-კარს გამოვეთხოვე და ამ დიდი ხნის განმავლობაში, თუმცა
რამდენიმე წერილიც მიმიწერია, მაინც არაფერი ამბავი არ მი-
მიღია არც მამისაგან და არც ძმებისაგან. ახლა ვეცდები იმ დროი-
დან აქამომდე ჩემი თავგადასავალი მოკლედ გიამბოთ. ალი-
კანტეს ნავსადგურში გემში ჩავჯექ და გენუაში მშვიდობიანად მი-
ვედი; იქიდან მილანს წავიქცე; იქ თოფ-იარაღი და სამხედრო ტა-
ნისაშისი ვიყიდე და მიწოდდა პიემონტის ჯარში შევსულიყავ;
მაგრამ, აღუქსანდრიას რომ მივდიოდი, გზაზე შევიტყვე; რომ სა-
ხელგანთქმული ჰერცოგი ალბა* ფლანდრიას წასულიყო. მაშინვე გზა
შევიცვალე და ჰერცოგის კვალს დავედევნე. ბევრ ბრძოლაში ვიყავ
მასთან; გრაფები ჰორნი და ეგმონტი* რომ სიკვდილით დასაჯეს,
იმასაც დავესწარ და, ალამდარის ხარისხი მივიღე, მამაცი გვადა-
ლახრელი კაპიტნის დიეგო დე ურბინას* ხელქვეითი შევიქცენ. ფლან-
დრიაში მისვლის შემდეგ რამდენიმე ხანმა გაიარა, ხმა გავარდა,
რომ მის უწმინდესობას ნეტარხსენებულ პაპს პიუს მეხუთეს ესპა-
ნეთთან კავშირი შეეკრა მთელი საქრისტიანოს მტრის—თურქების
წინააღმდეგ, რომელსაც თავისი ძლიერი ფლოტის მეოხებით კიპ-
როსის ცნობილი კუნძული დაეპყრო, რაც ვენეციელებისათვის
დიან დიდსა და უნაცვლო დანაკლისს შეადგენდა.

აგრეთვე უტყუარი ცნობა მივიღეთ, მოკავშირეთა ჯარების

მთავარსარდლად უგანათლებულესი მთავარი დონ ხუან ავსტრიელი დაენიშნათ, ჩვენი კეთილი და დიდი მეფის დონ ფილიპეს უკანონო ძმა. სალაშქროდ დიდი მზადების ხმა ისმოდა ყველგან. ამ ამბებზე მეტად მომესურვა ზღვის ომში მონაწილეობა მიმეღო; და თუმცა დარწმუნებულიც ვიყავ, რომ პირველი კაპიტნის ადგილი დაიცლებოდა თუ არა, მაშინვე მე მომცემდნენ, მაინც თავი დავანებე და ოტალიას წავეღ. ჩემს ბედზე სწორედ იმ დროს მიველ იქ, როდესაც დონ ხუან ავსტრიელი ნეაპოლს წასვლას აპირებდა, რადგან თავისი ხომალდები ვენეციის სამხედრო ხომალდებთან უნდა შეერთებინა, მაგრამ ეს შეერთება მას უფრო ახლოს, მესინაშივე, მოუხდა. ამგვარად, უნდა გითხრათ, რომ ინფანტერიის კაპიტნობას რომ მივალწიე, იმ საპატიო ხარისხს, რაც ბედს უფრო უნდა დავაბრალოთ, ვიდრე ჩემს დამსახურებას, მე იმ დიდს და მარადის სახსოვარ ლეპანტოს ბრძოლას დავესწარ. იმ ქრისტიანობისათვის ბედნიერ დღეს, რა დღესაც თურქთა სიამაყე შეიმუსრა და ქვეყანამ დაინახა. რომ ისინი ზღვაზე მართლა უძლეველნი არ იყვნენ. იმ დღეს. იმდენ გაბედნიერებულ ხალხში ბედმა მარტო მე არ მარგუნა სიხარული (იმ დიდ ბრძოლაში დახოცილმა ქრისტიანებმა უფრო ბედნიერება ნახეს, ვიდრე სიკვდილსგადარჩენილმა გამარჯვებულებმა). იმის ნაცვლად, რომ ზღვაზე გამარჯვების გვირგვინი მიმეღო, როგორც რომაელების დროს იყო ჩვეულებად, ის დიადი დღე რომ დაღამდა, მე ჩემი თავი ხელფეხშებოქილი დაეინახე. * აი როგორ შემემთხვა ეს უბედურება. თამამი და ბედნიერი მეკობრე ალჟირის მეფე უხალი შეება მალთის ორდენის კაპიტნის უმთავრეს ხომალდს. იმ ხომალდზე მხოლოდ სამი რაინდიღა გადარჩა და ისინიც მძიმედ იყვნენ დაჭრილები; იმათ კაპიტან ჯოვანი დორიას ხომალდი მიეშველა. მე ჩემი მხედრებით იმ ხომალდზე ვიყავ და, როცა მოვალეობის გამო მტრის ხომალდზე გადავხტი, იმ დროს რეი საჩქაროდ დაიძრა, რომ ჩვენზე დადევნებულ ხომალდებს გაქცეოდა, და ჩემმა მხედრებმაც ველარ მოასწრეს თან გადმომყოლოდნენ. ამგვარად მარტო დავრჩი მრავალი მტრის შუა, და თუმცა ბევრი ვებრძოლე, მაგრამ იმ სიმრავლესთან რას გავაწყობდი. ბოლოს მრავალგან დაკოდილი და ქანცგამოცილი დამიმორჩილეს, და, რადგან უხალიმ თავს უშველა და თავისი ხომალდებით წავიდა, მეც ტყვედ თან წამიყვანა. ამგვარად მარტო მე ვიყავ უბედური იმდენ ბედნიერებში და მარტო მე ვიყავ ტყვე იმდენ ტყვეობიდან გათავისუფლებულებში: იმ დღეს თხუთმეტი ათას ქრისტიან ტყვეს, თურქთა ხომალდებზე მენიხბეებად მყოფს, მიეცა ნანატრი თავისუფლება.

სტამბოლში წამიყვანეს: იქ სულთანმა სელიმმა ჩემი პატრონი, რაკი ლეპანტოს ბრძოლაში ყველაზე მეტად ისახელა თავი და გამარჯვების ნიშნად მალთის ორდენის დროშა მიართვა. საზღვაო გენერალად დანიშნა. შემდეგ, ათას ხუთას სამოცდათორმეტ წელს ნავარინის ბრძოლაში ვიყავ და მენიჩბედ ვემსახურებოდი უმთავრეს ხომალდზე, სახელად რომ „სამი ფოთოლი“ ერქვა. მაშინ გავიგეთუ რარიგად წავაგეთ ჰკუა, რომ ლეპანტოს ბრძოლის შემდეგ შემთხვევით ვერ ვისარგებლეთ და მთელი თურქეთის ხომალდები ნავსადგურში არ შევიპყარიო. ჩვენმა ხომალდებმა თურმე ისეთი თავზარი დასცეს თურქთა გემებზე მყოფ ალბანელთ და იანჩიაროთ,* რომ შიგ ნავსადგურში მოელოდნენ ჩვენგან თავდასხმას, ბრძოლის მოცდას აღარ აპირებდნენ, ტანისამოსი და ფეხსაცმელები დაიმზადეს და, თურმე, ხმელეთზე გასაქცევად ემზადებოდნენ, მაგრამ ზენამ ჩვენთვის ამ ბედნიერების მონიჭება არ ინება, იმიტომ კი არა, რომ ჩვენი უფროსები დაუღვევრები იყვნენ ანუ მოუხერხებლები: არამედ მთელი საქრისტიანოს ცოდვის კითხვა იყო; ღმერთმა ის ინება, რომ ჩვენს ქრისტიანებს ახლოს ჯალათები სდგომოდნენ და ყოველ წამს ჩვენი დასჯა შესძლებოდათ. უხალი ნავარინის ახლოს მოდონის კუნძულზე წავიდა, იქ თავისი ჯარი ხმელეთზე გადმოსხა, ნავსადგურში შესავალი გაამაგრა და დამშვიდებით დაპყო კუნძულზე, ვიდრე დონ ხუანი უკან დაბრუნდებოდა. ამ ლაშქრობიძ დროს ქრისტიანებს ხომალდი „ლ ა პ რ ე ს ა“ ჩაუვარდათ ხელში. იმ გემს გამოჩენილი მეკობრის ბ ა რ ბ ა რ ო ს ა ს ერთ-ერთი შვილი უფროსობდა. ეს გემი ნეაპოლის ხომალდმა „ლ ო ბ ა მ“ დაიპყრო, უფროსად ჯარისკაცთა მამა; ომის მეხისტეხა, ბედნიერი და უძლეველი კაპიტანი ალვარო დე ბასანი მარკიზი სანტა კრუცი* რომ ჰყავდა; ისიც უნდა გიამბოთ, თუ რა მოხდა „ლ ა პ რ ე ს ი ს“ შეპყრობის დროს. ბ ა რ ბ ა რ ო ს ა ს შვილი ავი კაცი იყო და ისე ცუდად ეპყრობოდა თავის ტყვეებს, რომ მისმა მენიჩბეებმა მათკენ მიმავალი ხომალდი „ლ ო ბ ა“ დაინახეს თუ არა, და მიხვდნენ, რომ მალე დაეწეოდა მათ, აღარ დასდიეს უფროსის ბრძანებას, მარდად აღარ მოუსვენს და ერთიანად თავი დაანებეს ნიჩბებს. მივარდნენ უფროსს, იმდენი ურტყეს და ათრიეს, რომ ვიდრე გემის ქიმამდე აათრევდნენ — სული ეშმაკს ჩააბარა: ისე საძაგლად ეპყრობოდა თავის ტყვეებზე და ისე საშინლად სძულდათ იგი.

სტამბოლს ათას ხუთას სამოცდაცამეტ წელს დავბრუნდით. იქ შევიტყეთ, რომ დონ ხუან ავსტრიელს ტუნისი აელო იერიშით, მულეი ჰამეტისათვის გადაეცა, და ამნაირად მეტად საშინელი და უმამაცესი მავრის მულეი ჰამიდისათვის* ტუნისის ტახტზე კვლავ

დაბრუნების იმედი სრულებით ხელიდან გამოეცალა. ამ დანაკარგ-
მა სულთანს ძალიან დასწყვიტა გული; და წინაპართაგან დამ-
კვიდრებულმა გონიერებამ არჩევინა ვენეციელებთან შერიგებაზე
ლაპარაკი ჩამოეგდო. ეს შერიგება კი ვენეციელებს უფრო უჭი-
რდათ, ვიდრე თურქებს. ათას ხუთას სამოცდათხუთმეტ წელს თურქ-
თა ჯარები გოლეთასა და იმ ციხეს შემოერთებენ, სენიორ ღონ
ხუანმა რომ ტუნისის შესავალში ააგო, მაგრამ, საუბედუროდ, დაუ-
სრულებელი დარჩა. ამ ომების დროს მე ხომალდზე ვიყავ მენიჩბედ
და სრულებით იმედი მქონდა დაკარგული, რომ ოდესმე ტყვეობას
თავს დავაღწევდი; სასყიდლით მაინც ამის იმედი არა მქონდა,
რადგან გადავწყვიტე ჩემს უბედურებაზე მამიჩემისათვის არაფერი
არ მიმეწერნა.

ბოლოს გოლეთაც დაიპყრეს და ცოტა ხანს შემდეგ ციხეც
აიღეს. ამ ორი ადგილის დაპყრობის დროს თურქთა ჯარში, რო-
გორც ანგარიშობდნენ, სამოცდათხუთმეტი ათასი დაქირავებული
თურქთა მხედრობა იყო და ოთხას ათაზე მეტი კიდევ მთელი
აფრიკიდან მოსული მავრი და არაბი. ამ აუარებელ მეზრძოლთა
გუნდს იმდენი სამხედრო იარაღი და სურსათი მოჰყვებოდა თან
და იმდენი მატანტალა უსაქმო ხალხი ასდევნებოდა, რომ ყველას
ათითო მუჭა მიწა რომ მიეტანა და დაეყარა, გოლეთასა და ციხეს
მთლად ჩაქოლავდა. პირველად გოლეთა დაიპყრეს; იმ დრომდის
ეს ქალაქი უძლეველ ქალაქად ითვლებოდა; მისი დაცემა იმიტომ
კი არ მოხდა, რომ დამცველთ ყველაფერი არ აასრულეს, რაც
მისი დაცვისათვის იყო საჭირო, არამედ იმიტომ, რომ მის გარშე-
მო ქვიშიანი ნიადაგი აღმოჩნდა და საფარი თხრილების გაკეთება
მეტად ადვილი გამოდგა; ჯერ ისე ეგონათ, რომ სამი მტკაველის
სიღრმეზე გამოჩნდებოდა წყალი, ის კი არა, თურქებმა ნახევარი
მეტრის სიღრმეზედაც ვერ უწიეს წყალს. ურიცხვი ტომრები გას-
ტენეს ქვიშით და სანგრებს ყორეზე დაუწყეს, რომ საფარი უფრო
ამაღლებულიყო. ყველაზე უფრო მაღალი თხრილიდან დაუწყეს ცი-
ხეს სროლა და ისეთი საქმე დამართეს, რომ არათუ პასუხის გა-
ცემა, იქიდან თავის გამოყოფაც ველარავინ გაბედა.

ყველანი იმ აზრისანი იყვნენ, რომ ჯარი გოლეთაში არ უნდა
შესულიყო, არამედ გაშლილ მინდორზე უნდა დახვედროდა მტერს,
და მისთვის ზღვიდან გამოსვლა დაეშალა, მაგრამ ვინც ამას ამ-
ბობს, ეტყობა სალაშქრო საქმისა. არა გაეგება რა, იმიტომ რომ,
მაშინ გოლეთასა და ციხეში ჩვენი ჯარი სულ შვიდი ათას კაცამ-
დის ძლივს იქნებოდა. ეს ერთი მუჭა ხალხი გაშლილ მინდორზე, აბა,
როგორ შეეებოდა, თუნდაც რომ ურიცხვ მტერზე ბევრად მამაცე-

ბიცი ყოფილიყვნენ? ან არა და, როგორ შეიძლებოდა ციხის დაცვა, როდესაც გარედან არავითარი შემწეობა არა ჰქონდა, ურიცხვი გააფთრებული ჯარისაგან ალყაშემორტყმულს და ისიც სხვის ქვეყანაში? მაგრამ ამ ციხის დაცემა ჩემსავით ბევრ სხვასაც ღვთის წყალობად მიაჩნია ესპანეთისათვის, რადგან მისი დაცემით გარყვნილების ბუდე დაირღვა, მხვრელი ჭია შეიმუხრა, დაღრენილი პირობოიკუმა, უნაყოფოდ რომ სულ აუარებელ ფულს ნთქავდა, და იმიტომ, რომ უძლეველ კარლოს მეხუთესაგან მისი აღება სახსოვრად დარჩენილიყო, თითქოს იმის უკვდავებისათვის ქვა და კირი იყო საჭირო. როგორც მოგახსენებთ, გოლეთას თან ციხეც მიჰყვა; მისი აღება თურქებმა ერთბაშად ვერ მოახერხეს. მეციხოვნენი ისეთი სიმამაცით იბრძოდნენ, რომ ოცდამეორე მითანილი იერიში უკუვაგდეთ. ოცდახუთი ათასზე მეტი ჯარი დაუხსოცეთ მტერს და სულ სამასი გადარჩენილი მეციხოვნისაგან თურქებს ტყვედ ერთიც არ ჩავარდნია საღად. ამაზე ცხადი დამტკიცება რაღა იქნება, რომ ციხისდამცველი მეციხოვნენი მამაცურად და თავგანწირვით იბრძოდნენ. ამ ციხესთან ერთი კოშკიც დამორჩილდა მტერს, ესტანოს კუნძულის შუა აგებული; ამ კოშკს ვალენსიელი კაბალერო და მამაცი მხედარი დონ ხუან სანოგერი მეთაურობდა. თურქებმა გოლეთის ციხისთავი დონ პედრო პუერტოკარერო ტყვედ წაიყვანეს. ამ მხედართუფროსმა ყველა ღონისძიება იხმარა ციხის დასაცავად, და რომ ვერას გახდა, ჯარისაგან სტამბოლის გზაზე მოკვდა. თურქებმა აგრეთვე ციხის უფროსი გაბრიო სერველონიც შეიპყრეს ტყვედ; ეს კი მილანის აზნაური, ჩინებული ინჟინერი და მამაცი მხედარი იყო. ამ ორი ციხის იერიშის დროს ბევრი გამოჩენილი ხალხი დაიხოცა: სხვათა შორის, წმიდა იოანეს კავალერი, სულგრძელი პაგანო დორია, ეგოდენ რომ კეთილშობილურად მოეპყრა თავის სახელოვან ძმას ჯოვანი ანდრეა დორიას; მისი სიკვდილი მიღუფრო სამწუხარო იყო, რომ არაბებმა სიმუხთლით მოკლეს. რაკი ნახა ციხის დაცვა შეუძლებელი იყო, ამ არაბებს მიენდო იგი, მაგრამ არ დაინდეს. მათ აღუთქვეს მავრული ტანისამოსით გააპარებდნენ და ტაბარკის პატარა ნავსადგურამდის მიიყვანდნენ, რომელიც გენუელებს უჭირავთ მარჯნის დასაჭერად; მაგრამ ამის ნაცვლად გზაზე თავი მოჰკვეთეს და თურქების ხომალდების სარდალს მიართვეს. მან ის ძღვენი მიიღო და ჩვენს კასტილური ანდაზა დაუმტკიცა: კაცმა შესაძლოა ღალატი მოიწონოს, მაგრამ მოღალატე კი—არაოდეს. ამბობენ, ის მოღალატე არაბები მაშინვე ჩამოაღრჩობინაო, რადგან რაინდი დორია ცოცხლად მიყვანის მაგივრად მკვდარი მიუტანესო.

ციხიდან ტყვედწყავანილ ქრისტიანებს შორის ერთი ანდა-
ლუზიის რომელიღაც ქალაქიდან იყო, სახელად დონ პედრო აგი-
ლარი, მეციხოვნეთა რაზმის ალაზდარი. ეს კაცი მეტად მამაცი
მხედარი და იშვიათი კკუის პატრონი იყო, მასთანვე პოეტობის
გასაოცარი ნიჭიც ჰქონდა. მე ამას თამამად იმიტომ ვამბობ, რომ
კარგად ვიცი, რადგან უბედურმა სვემ იმავე კაცს ჩაუგდო ის ხელში,
ვის ტყვეობაშიც მე ჩავვარდი. ორივე ერთ ხომალდზე ვიყავით,
ვიღრე ნავსადგურიდან გამოვიდოდით. დონ პედრომ ორი ეპიტა-
ფიის მსგავსი სონეტი დასწერა, ერთი გოლეთაზე და მეორე ცი-
ხეზე, ჯერაც ზეპირად მახსოვს ის სონეტები და წაგიკითხავთ,
რადგან. მგონია, მოგეწონებათ.

ტყვედნამყოფმა დონ პედრო დე აგილარის სახელი წარმოთ-
ქვა თუ არა, იმ წამს დონ ფერნანდომ თანამგზავრებს გადახედა
და ყველამ გაიღიმა, ხოლო, როდესაც ლექსებზედაც ჩამოავდო
ლაპარაკი, მაშინ დონ ფერნანდოს ერთმა მეგობარმა კაბალერომ
უთხრა ყოფილ ტყვეს:

— სანამ ამბავს განაგრძობდეთ და ლექსებს წაიკითხავდეთ.
თქვენო მოწყალეებავ, ვერ გვეტყვიოთ, რა მოუვიდა ამ დონ პედრო
დე აგილარს, რომელიც ახლა ახსენეთ?

— მარტო ეს ვიცი,—მიუგო ტყვედნამყოფმა,—რომ სტამბოლში
ორი წელიწადი დაჰყო და შემდეგ ალბანური ტანისამოსით ერთ
გზისმაჩვენებელ ბერძენს გაჰყვა და გაიქცა. თავისუფლად გადარჩა
თუ არა, ეს კი აღარა ვიცი. მგონი კი, თავისუფალი უნდა იყოს.
რადგან მას შემდეგ ერთი წელიწადიც არ გასულა, ის ბერძენი
სტამბოლში ვნახე, მაგრამ, საუბედუროდ, ვერაფერი გამოვიკითხე.

— მაშ, მე მოგახსენებთ მის ამბავს, — უთხრა კაბალერომ, —
დონ პედრო ჩემი ძმავა, ის ახლა თავისუფალია, თავის ქვეყანაშია,
კარგად ცხოვრობს, მყუდროდ და ბედნიერად, ცოლი ჰყავს და სამი
შვილის მამაცაა.

— მადლობა უფალს! — შესძახა ტყვედნამყოფმა,—რომ ეგოდენი
წყალობა მიუნიჭებია მისთვის. განა იმაზე სანუკვარი ბედნიე-
რება იქნებაღა რამე, როგორც დაკარგული თავისუფლების დაბ-
რუნებაა?

— თქვენ რომ ჩემი ძმის მიერ უთხზულ სონეტებს ამბობთ,
ისინი მეც ვიცი, — დაუმატა კაბალერომ.

— მაშ, ისევ თქვენ წაიკითხეთ ის ლექსები, — მიუგო ყოფილმა
ტყვემ. — უეჭველია, თქვენ ჩემზე უკეთესად წაიკითხავთ.

— დიდი სიამოვნებით, — მიუგო კაბალერომ, — აი ის სონეტი,
გოლეთაზე რომ თქვა:

სადაც გრძელდება ტყვედნამყოფის თავგადასავალი

ს ო ნ ე ტ ი

სულნო წმინდანო, თქვენ, რომელთაც დაუზარებლად
მართალ საქმისთვის განიძარცვეთ სხეული ხრწნადი,
და ამაღლებით გაბრწყინებულ ზეცაში აღით,
სადაც სინათლის სუფევია და ნეტარება;

თქვენ, ვისაც გქონდათ წმინდა სწრაფვა და მგზნებარება,
გებრძოლათ მტკიცედ, უკანასკნელ ამოსუნთქვამდე,
და თქვენი სისხლით, თუ მტრის სისხლით ტრამალებს რწყავდით:
ზღვაც გააწითლეთ, სად ნაპირებს ემჩქეფარება.

განა მხნობამ... ჯერ სიციცხლემ თქვენ მიგატოვათ,
თვითონ სიკვდილში მომხვეჭენო გამარჯვებისა...
და თქვენს სახელსაც დაეიწყება არ ეკარება.

საძმო საფლავი ტიალ ველზე ახლა მარტოა,
როგორც ნიშანი ნადვლიანი, რომ თქვენ გელირსათ
ქვეყნად დიდება და ზეცაში კი უკვდავება.

—სულ სიტყვასიტყვით დაგხსომებიათ,—უთხრა ტყვედნამყოფმა—
—ციხისადმი მიძღვნილი სონეტი კი, როგორც მანსოვს, ასეა

ს ო ნ ე ტ ი

ო, ამ დარბეულ მიდამოთა ზღუდე-საფრიდან,
ამ კოშკებიდან რომ დაინთქნენ ცეცხლსა და კვამლში.
სამოთხის წყნარი სავანისკენ, კამკამა ცაში
სამი ათასი გმირის სული ცოცხლად აფრინდა.

ქვეყანა შესძრეს მათ ყიჟინით, ბრძოლით მძაფრითა.
და მერე ზეცას მიაშურეს... ეს მოხდა მაშინ,
როცა ძალ-ღონე დაელიათ დაძაბულ მკლავში,
უკანასკნელიც იმათ შორის რკინამ დაფლითა.

ჩვენს დედამიწას, ბევრის მოწმეს და მემახსოვრეს
მძიმე ამბავნი ჩვენი დროის თუ წინანდელი
ზედვე აჩნთა მწუხარებით მოსაგონარო.

მაგრამ მის წიაღს, უნაყოფოს, ჯერ არაოდეს
ალუგზავნია ცაში სულნი უფრო ნათელნი,
და არც უზიდავს გმირნი უფრო შეუპოვარნი.

ორივე სონეტი ყველას მოეწონა, და, თავისი ამხანაგის კარგა
ამბით გახარებულმა, ყოფილმა ტყვემ თავგადასავალი განაგრძო:

— გოლეთისა და ციხის დაპყრობის შემდეგ თურქებმა გოლეთის
დანგრევის ბრძანება გასცეს, მაგრამ ციხე-სიმაგრეს დანგრევა აღარ
ეჭირებოდა, რადგან მიწასთან გასწორებული იყო. რომ ჩქარა აე-
სრულებინათ ეს ბრძანება, სამი მხრიდან ნაღმი აუფეთქეს, მაგრამ
ვერც ერთგან ვერ დაანგრიეს ის, რაც უფრო ნაკლებად მკვიდრი
ეგონათ. ესე იგი ძველი კედლები; ხოლო, რაც ახალი ნაშენობა იყო.
ანჟინერ ფრატინოსაგან აგებული, ყველა ადვილად ააფეთქეს.
ქას შემდეგ ძლევამოსილი ესკადრა ზემოთ სტამბოლს დაბრუნდა:
და რამდენიმე ხნის შემდეგ ჩემი ბატონი უხალიც მოკვდა. მას
უხალი ფარტაქს ეძახდნენ. რაც თურქულად ქეციან განდგო-
ქილს ნიშნავს, და მართლაც ასეთი კაცი იყო იგი. უნდა მოგახსენ-
ნოთ, თურქებს ჩვეულებად აქვთ, ადამიანს მისი ღირსებისა და
ნაკლოვანების შესაფერი სახელი უწოდონ ხოლმე. ნამდვილი თურ-
ქული გვარი იმათ სულ ოთხი აქვთ, რომლებიც ოტამანთა სახელი-
დან მომდინარეობს. დანარჩენი გვარები, როგორც მოგახსენეთ, ან
ზელის სიკეთისა და ან სხეულის მანკიერების სახელისგან მიუღიათ.
ეს ქეციანი განდგომილი, თავისი მონობის ქამს, თოთხმეტ
წელიწადს დიდი სულთანის ხომალდზე მენიჩბედ ყოფილა. ოცდა-
თოთხმეტი წლის რომ შექმნილიყო, ერთ ვიღაც თურქს სილა
გაეწვნა მისთვის, როცა ის ნიჩაბს უსვამდა თურმე; მისი ჭავრის
ამოსაყრელად თავის სარწმუნოებას განდგომოდა და თურქის რჯუ-
ლი მიეღო თურმე, იმ განზრახვით, რომ ოდესმე მაგიერი გადაე-
ხადნა თავის შეურაცხმყოფელისათვის. დიდი და გულადი კაცი იყო
და ამ გულადობით ალყირის მეფობა და საზღვაო ჭარების სარდლო-
ბა მიიღო და ამგვარად მთელ თურქთა სახელმწიფოში მესამე პი-
რად შეიქნა. ამ დიდ ხარისხამდის ისე მიაღწია, რომ ქვემძრომობით
თავი არ დაუშობლებია, როგორც სხვებმა იციან ხოლმე სულთანის
წყალობის დამსახურება. ჩამომავლობით კალაბრელი იყო და.
ჩართალი რომ თქვას კაცმა, რიგიანი კაციც იყო. თავის ტყვეებს, —
თითქმის სამ ათასამდის ეყოლებოდა, — ძალიან გულკეთილად
ეპყრობოდა. მისი სიკვდილის შემდეგ, ანდერძის თანახმად, მისი
ტყვეები მისმა მემკვიდრეებმა და სულთანმა გაიყვეს (ხომ მოგეხსენ-
ებათ, სულთანი ყველა თავისი ქვეშევდრომის მემკვიდრედ ითვლებ-
და, ვინც მოკვდება, მემკვიდრეებთან თანასწორი წილი უნდა მიი-
ღოს). მე წილად ერთ ვენეციელ განდგომილს ვერგე; ეს კაცი, რო-
დესაც ერთი ქრისტიანის ხომალდზე მომსახურე ბიჭად იყო, მაშინ
უხალის ჩაუვარდა ტყვედ და შემდეგში მისი საყვარელი შეიქნა.

ამ ჩემს ახალ ბატონს ასან აღა ერქვა და ყველა განდგომილზე უსასტიკესი კაცი იყო; დიდი სიმდიდრე შეიძინა და ამიტომ ალყირის მეფედ გახადეს. სტამბოლიდან ალყირში წამიყვანა და ამით ძალიან გახარებული ვიყავი, რადგან ესპანეთს დავუახლოვდებოდი. ეს დაახლოება იმითომ კი არ მიხაროდა, რომ ჩემს სამწუხარო მდგომარეობაზე მიწერას ვაპირებდი ვინმესთან, არა, მე ვფიქრობდი. ეგებ ბედმა ალყირში მაინც გამიღიმოს-მეთქი, და სტამბოლში რომ დევაპირე გაქცევა და ვერ მოვახერხებ. იქნებ, იქ მაინც როგორმე მოვახერხო-მეთქი. ვფიქრობდი, ალყირში სხვა რაიმე საშუალებას მოვძებნიდი და მით დიდი ხნის სურვილს მივალწევდი, — გათავისუფლების იმედი გულიდან არ მეშვებოდა. ჩემი გათავისუფლების ცდა ერთხელ რომ გამიცრუვდებოდა, ხელახლად სხვა საშუალების ძებნას ვიწყებდი და კვლავ მომეცემოდა ხოლმე იმედი, და, რაც უნდა სუსტი ყოფილიყო ეს იმედი და საშუალება. მაინც ის მამხნევებდა ხოლმე. ასე ვატარებდი ჩემს სიცოცხლეს. საპატიმროში შეპყრობილი, თურქები რომ ბ ა ნ ი ო ს * უწოდებენ. ყველა ქრისტიანები ამ ბანიოში ჰყავთ დატყვევებული, იმის განურჩევლად — კერძო პირებს ეკუთვნიან ისინი, მეფეს, თუ ქალაქის საბჭოს. ამ უკანასკნელებს ა ლ მ ა ს ე ნ ი ს ტყვეებს უწოდებენ და სამოქალაქო საქმეებსა და მშენებლობებზე ამუშავენ. ამ მუშა ტყვეებისათვის ოდესმე გათავისუფლება ძნელი მოსალოდნელია, რადგან საკუთარი პატრონი არა ჰყავთ, და გამომხსნელიც რომ გამოუჩნდეთ, არ იციან, ვის მიმართონ მორიგებისათვის. იმ საპყრობილეებში, ბანიოში, ბევრი კერძო პირი ამწყვდევს თავის ტყვეებს. მეტადრე ისეთებს, რომელთა გამოსხნასაც მოეღოს. ისინი აქ გამოხსნის ღღემდის არიან გამომწყვდეულნი, როგორც უფრო საიმედო აღვილას, და ამასთან არაფერ საქმეს არ აკეთებინებენ. აგრეთვე ალყირის მეფის ტყვეებსაც ამწყვდევენ ხოლმე, როდესაც მათ გამოსხნაზე დაიწყება ხოლმე მოლაპარაკება. არც მათ გზავნიან ხომალდზე სამუშაოდ; მაგრამ, თუ გამოსყიდვა გვიანდება, მაშინ კი, იმ აზრით, რომ ძალა დაადგეს და თავის დახსნაზე ბეჯითად იმეცადინოს, სხვა ტყვეებივით ხე-ტყის საჭრელად გზავნიან; ' ეს შრომა, უნდა მოვახსენოთ, ადვილი როდია.

თუმცა ვარწმუნებდი, რომ მე არავითარი შეძლება და გამოსყიდვის იმედი არსაიდან მქონდა, მაინც შემძლე ტყვეებში ჩამრიცხეს, რადგან კაპიტანი ვიყავი და აზნაური. ფეხებშიაც ბორკილი გამიყარეს, უფრო იმის ნიშნად, რომ გამოსახსნელი ტყვე ვიყავი და არა იმითომ, ვითომც ჩემი დამონება უნდოდათ. ამ სახით ისეთ საპატიმროში ჩავეარდი, სადაც ბევრი რიგიანი ხალხი იყო. თუმცა

მუდამ შიმშილსა და სიდუხჭირეს ვითმენდით, მაინც ისეთ მწუხარებას არაფერი გვაყენებდა, როგორც ის, რომ თვალთ ვუყურებდით, თუ რა საშინლად სტანჯავდა ქრისტიან ტყვეებს ჩემი პატრონი. დღე არ გავიდოდა, რომ ვინმე მათგანი არ ჩამოეხრჩო; დღეს რომ ერთს ჩამოაცვამდა მარგილზე, ხვალ მეორეს ყურებსა სჭრიდა სულ მცირე დანაშაულისათვის, ხან სულ უმიზეზოდაც, და, როგორც თვითონ თურქები ამბობდნენ, ამ ბოროტებას მხოლოდ იმიტომ ჩადიოდა, რომ მძვინვარე ბუნების პატრონი იყო და თითქოს კაცობრიობის მტარვალად იყო დაბადებული. მარტო ერთი ტყვე ეპყრობოდა მას ხერხიანად. ის იყო ესპანელი მხედარი, სახელად საავედრა. * მან ბევრჯერ მოიწადინა გაქცევა და იმიტომ ბევრი ისეთი საშუალება იხმარა, რომ დიდხანს ეძახსოვრებათ იქ ქვეყანაში. მაინც ასან აღას ერთხელაც არ დაუქრავს მისთვის ჯოხი. ჯოხი კი არა, ერთი მალალი სიტყვაც არ უთქვამს; ჩვენ კი მუდამ იმას მოველოდებოდით — მასაც კი ჰქონდა ამის შიში, — რომ სულ უბრალოდ ტყავს გაგვადრობდა, ან მარგილზე ჩამოგვაცვამდა. მე რომ დრო ნებას მაძლევდეს, ბევრ რამეს ვიამბობდით იმ მხედარზე და მისი ამბით უფრო მეტად გაგართობდით.

მაგრამ ისევ ჩემს ამბავს უნდა მივუბრუნდე. ჩვენი საპყრობილის ეზოს უცქეროდნენ ერთი მდიდარი და დიდი შთამომავლობის მავრის სახლის ფანჯრები, უფრო სანათურების მსგავსები და მსხვილი რკინის ხშირსერსეროიანები. ერთხელ მე და ჩემი სამი ამხანაგი ჩვენი ბანიოს კოშკთან ვისხედით და დროს გასატარებლად ბორკილებით ხტომაში ვეჭიბრებოდით ერთმანეთს. მარტონი ვიყავით, რადგან სხვა ქრისტიანები სამუშაოდ იყვნენ წასულნი. უცებ ზევით ავიხედე და დავინახე, რომ მავრის ერთ-ერთი სანათურიდან ლერწმის ჯოხი იყო გადმოშვერილი და ბოლოზე პატარა ცხვირსახოცი ება. იმ ლერწმის ზევით-ქვევით აქნევდნენ, თითქოს გვანიშნებდნენ მივსულიყავით და ცხვირსახოცი მოგვეხსნა. მივიხედმოვიხედეთ და, რომ დავრწმუნდით, არავინ გვიცქეროდა, ერთი ჩემი ამხანაგი მივიდა და ლერწმამს ქვეშ დაუდგა. იმის მიახლოებაზე ლერწამი მაშინვე ასწიეს და ისევ დაუწყეს ქნევა, როგორც არას ნიშნად თავს გაიქნევენ ხოლმე. ახლა მეორე ამხანაგი მივიდა და ლერწამი ისევ აიწია და იმავენაირად ქნევა დაიწყო, შემდეგ მესამე მივიდა და მესამესაც ისევე უარი უთხრეს, როგორც პირველებს. ჩემზე მოდგა რიგი, ახლა მე უნდა მეცადა ბედი, და კედლამდის არც კი მივსულვარ, რომ ლერწამი ჩამომიგდეს ძირს. სწრაფად მოვხსენ ხელსახოცი, ერთი ბოლო გამონასკული ჰქონდა, გავხსენ და ათი ოქრო ამოვიღე, მავრები სიანის რომ ეძახიან, და თითო

ჩვენებურ რეალს უდრის. განა შეიძლება გითხრათ, თუ რა რიგად მასიამონა ამ საშოვარმა; საშინლად გამეხარდა, მაგრამ ამასთან ძალიანაც გამოაცა, რადგან არ ვიცოდი, საიდან მოგვევლინა ეს ბედნიერება, და უფრო მე მომეველინა, იმიტომ, რომ ჩემს მისვლაზე იყო ჩამოგდებული, მაშასადამე, ეს ფულებიც მე მეკუთვნოდა. ავიღე ის ძვირფასი საჩუქარი, ლერწამი გადავაგდე და ისევ კოშკისკენ წამოველ, რომ ერთიცი კიდევ შემეხედა ჩემი მწყალობელი ფანჯრისათვის და, რომ შევხედე, დავინახე, თოვლივით თეთრმა ხელმა საჩქაროდ გააღო და ისევ მიხურა ფანჯარა. ამან გვაფიქრებინა, რომ უთუოდ მავრის სახლის ერთ-ერთმა ქალმა მოიღო მოწყალება. მადლობის ნიშნად მავრულად გულზე ხელების გადაჯვარედინებით და წელშიმობრით დაუუკარით თავი. ერთ წამს შემდეგ იმავე ფანჯრიდან პატარა ლერწამის ჯვარი დაგვანახეს და იმ წამსვე უკან წაიღეს: ამ ნიშანმა დაგვარწმუნა, რომ ვინმე ქრისტიანი ქალი უნდა ყოფილიყო იმ სახლში ტყვედ და მოწყალებაც მისი ბოცემული უნდა ყოფილიყო. მაგრამ ეს ფიქრი ხელის სითეთრემ და მისმა სამაჯურებმა გაგვიქარწყულეს. ახლა ვიფიქრეთ. უთუოდ რჯულიდან გადამდგარი ვინმე ქრისტიანი ქალი უნდა ყოფილიყო. და ეს იმიტომ გვეგონა, რომ მავრები ასეთ ქალებს თავიანთ ქალებზე მეტ პატივს სცემენ და მათს ცოლად შერთვას თავიანთთვის დიდ სახელად თვლიან. მაგრამ ყველა ეს ფიქრი ქეშმარიტებასთან ძალიან შორს იყო. იმ დროდგან ისლა გაგვიხდა საქმედ, რომ იმ ბედნიერ ფანჯარას ვუცქეროდით, საიდანაც უცნაურო ვარსკვლავი მოგვევლინა, მაგრამ მთელი ორი კვირის განმავლობაში იქიდან აღარც ლერწამი, აღარც სპეტაკი ხელი და აღარც თუ რამე სხვა ნიშანი გამოგვეცხადებია. ბევრს ვეცადენით შეგვეტყო, თუ ვინ ცხოვრობდა იმ სახლში და იყო იქ ვინმე რჯულიდან გადამდგარი ქრისტიანი ქალი, თუ არა. მაინც იმის მეტი ვერა გავიგეთ რა, რომ იქ ერთი მდიდარი და დიდი გვარის მავრი ცხოვრობდა. სახელად აჯი მორატო, ლა პატის* ყოფილი გუბერნატორი, — იმ დროში დიან, დიდი და საპატიო თანამდებობის პატრონი, ბოლოს, როდესაც იმედი სრულებით დავკარგეთ იმ ფანჯრიდან კიდევ რამ საჩუქარი მიგველო, ხელახლავ გადმოეშვა ლერწამი. ბოლოზე უფრო მოზრდილი ნასკვიანი ხელსახოცი ჰქონდა მობმული. ბანიოში იმ დღესაც ჩვენს მეტი არავინ იყო დარჩენილი. პირვანდელივით ჯერ ჩემი ამხანაგები მივიდნენ თითო-თითოდ, მაგრამ ამოდ: და მე რომ მიველ, ლერწამი ძირს ჩაჰოაგდეს. ხელსახოცში ორმოცი ესპანური ოქრო იყო და არაბულად დაწერილი ბარათი, ბარათის ბოლოს დიდი ჯვარი იყო გამოსხატული. მე ვაჟოცე ჯვარს.

ფულები ავიღე, ისევ კოშკზე აველ და იქიდან ყველამ სალამი მივეცი. ფანჯარაში კვლავ ხელი გამოჩნდა და მე რომ ვანიშნე ბარათს წავიკითხავ-მეთქი, ფანჯარა მსწრაფლ მიიხურა. ამ ამბით ყველანი გაკვირვებულნი და გაოცებულნი დავრჩით, მაგრამ, ჩვენდა საუბედუროდ, არც ერთმა ჩვენგანმა არაბული კითხვა არ ვიცოდით. რამდენადაც დიდი სურვილი გვქონდა — გაგვეგო, თუ რა ეწერა იმ ბარათში, იმდენად ძნელი იყო ჩვენთვის ისეთი კაცის შოვნა, რომ ის ბარათი წაეკითხა. ბოლოს გავბედე და ერთ განდგომილ მურჩიელს გავენდე: ის კაცი ჩემს მეგობრობას დიდი ხნიდანვე ცდილობდა. მანამ გავენდობოდი, რა თქმა უნდა, ყველა ღონე ვიხმარე, რომ იძულებული გამეხადა ჩემგან განდობილი საიდუმლო მტკიცედ დაეცვა. მაჰმადიანთა ქვეყანაში ისეთ განდგომილებს შეხვდება კაცი, რომელთაც თავიანთ საქრისტიანო სამშობლოში დაბრუნება სურთ და ამიტომ ცდილობენ გამოჩენილი გვარის ქრისტიანი ტყვეებისაგან კარგი მოწმობა იშოვნონ, საიდანაც ჩანდეს. რომ განდგომილი პატიოსანი და კარგი კაცია, ყველა ქრისტიანი ტყვეებისთვის სამსახური გაუწევია და დიდი სურვილი აქვს პირველსავე შემთხვევაში მაჰმადიანებს გაექცეს. ზოგი განდგომილი ამგვარ მოწმობებს კეთილი აზრით ეძებს, ზოგი კი ეშმაკობით. რომ პირადი სარგებლობა რამ მოიპოვოს. ეს უქანასკნელები საქრისტიანო ქვეყნებში მხოლოდ საქურღლად და საძარცველად მიდიან, და თუ უბედურება შემთხვეათ რამე, მაშინვე იმ მოწმობას აჩვენებენ და იმით დაამტკიცებენ, რომ სურდათ ქრისტეს სარწმუნოებას დაბრუნებოდნენ და ამიტომ შემთხვევით ისარგებლეს და თურქებს გამოჰყენენ საქრისტიანოში. ამგვარად ისინი დევნასა და სიძულვილს ადვილად ირიდებენ თავიდან, ეკლესიისაგან შენდობას და ხალხთან შერიგებას ახერხებენ, მაგრამ გაირიგებენ თუ არ: საქმეს და მოიხელებენ შემთხვევას, მაშინვე ბერბერში* ბრუნდებიან და ისევ უწინდელ თავის ხელობას ადგებიან. ზოგი განდგომილი კი მართლა კეთილად ხმარობს იმ მოწმობას, კეთილი განზრახვით ცდილობს მის შოვნას და საქრისტიანო ქვეყანაში სამუდამოდ რჩება. ის მეგობარიც ამგვარ განდგომილთაგანი იყო. ყველა ჩემი ამხანაგისაგან ჰქონდა მოწმობა და ყველანი რიგიან კაცად იხსენებდნენ. თურქებს რომ მისთვის ის მოწმობები ეპოვნათ, ცოცხლადვე დასწავდნენ. მე შევიტყვე. რომ მან ლაპარაკის გარდა მავრულად წერა-კითხვაც კარგად იცოდა. ჯერ მაინც სრულად არ გავუტყდი. ასე ვუთხარ, ბარათი ჩემი საკანის კუთხეში ვიპოვე-მეთქი, და წაკითხვა ვთხოვე. მან ბარათი გაშალა, ჯერ ბეჭითად

დათვალეირა და შემდეგ ბუტბუტით დაიწყო კითხვა; კვითხე, შიგრა ც სწერია, თუ გეყურება-მეთქი?

— ძალიან კარგად, — მიპასუხა განდგომილმა, — და თუ გინდათ, გადაგითარგმნით. საწერ-კალამი მომეცით; ქალაქლზე გადათარგმნ: უფრო მეხერხება.

ხვენ მაშინვე მივეცით საწერ-კალამი. მან წყნარად დაიწყო წერა და, რომ გაათავა, თქვა, „რაც აქ ესპანურად დაწვერე, ამ ბარათში სიტყვასიტყვით უმეტნაკლებოდ ეს წერია. მხოლოდ იცოდეთ. „ლელა მარიენი“ სადაც შეგხვდეთ, ყველგან „ჩვენ ქალბატონ ქალწულ მარიამს“ ნიშნავსო. ბარათი წავიკითხეთ და შიგ შემდეგი ეწერა:

„ჩემს ბავშვობაში მამაჩემს ერთი ტყვე ქრისტიანი ქალი ჰყავდა, მან მასწავლა ჩემს ენაზე ქრისტიანების ლოცვები და ლელა მარიენზე მრავალ ამბავს: ზომითრობდა ხოლმე. ეს ქრისტიანი ქალი მოკვდა და მისი სული ჯოჯოხეთის ტეცბლში კი არ ჩავარდნილა, ალაპთან წასულა ზეცაში; ეს იმით ვიცი, რომ სიკვდილის შემდეგ ორჯერ გამომეცხადა და მითხრა, ქრისტიანების ქვეყანაში წავიდე და იქ ვნახო ლელა მარიენი, რომელსაც თურმე ძალიან ვუყვარვარ. არ ვიცი კი როგორ წავიდე. ბევრი ქრისტიანი მინახავს ამ ფანჯრიდან, მაგრამ შენს მეტი აზნაურ კაცად არავინ მჩვენებია. მე ყმაწვილი ვარ და ლამაზი; ბევრი ფულის წამოღება შემიძლია. აბა იფიქრე. შეგიძლია მოახერხო, რომ ერთად წავიდეთ საქრისტიანოში, და თუ ისურვებ, ჩემი ქმარი შეიქნებო; თუ არა და სულ ერთია ჩემთვის, ლელა მარიენი მომცემს ვინმეს კმარად. ამას შენა გწერ, მაგრამ გაფრთხილდი, ვინმე კარგ კაცს წააქითხე, არამც და არამც რომელიმე მავრს არ ენდო, თორემ გილატლებს, ეს ძალიან მაწუხებს. არ მინდოდა ვისთვისმე გამემღაფანებია ეს ბარათი, თორემ მამაჩემმა თუ შეიტყო, მ.შინვე კაში ჩამაგდებს და ქვევით წამქოლავს. ლერწამს ძაფს მოვაბამ და იმ ძაფზე შენი პასუხი შეაბი, და თუ შენ არავინა გყავს ისეთი, რომ არაბულად დაგიწეროს, რამე ნიშნებით მაინც დასწერეთ. ლელა მარიენი მიშველის ის ნიშნები გავიგო. ისა და ღლაპი იყოს შემწე და ეს ჯვარიც, რომელსაც მე ხშირად ვკოცნი. როგორც ქრისტიანმა ტყვე ქალმა მასწავლა“.

გერ წარმოიდგენთ. ბატონებო, თუ რაირიგად გაგვაროცა და აღტაცებაში მოგვიყვანა ამ ბარათმა. რაკი ჩვენი სინარული ვერ დავეფარეთ, განდგომილი მიხვდა, რომ ბარათი შემთხვევით კი არ იყო ნაპოვნი, არამედ ერთ-ერთთან იყო განგებ მოწერილი, და ხვეწნა დაგვიწყო გაგვენდო მისთვის ჩვენი საიდუმლო; და სამაგიეროდ აღთქმას გვიღებდა, ჩვენი გათავისუფლებისათვის სიცოცხლე გაეწირა. ამას რომ ამბობდა, უბიდან პატარა ჯვარცმა ამოიღო და დრემლით საესე თვალებით დაგვიფიცა ჯვარცმული ღვთაება, რომ თუმცა რჯულისაგან განდგომილი იყო. მაინც ისევ სწამდა ჯვა-

რი და, რასაც გავუმქლავნებდით, მტკიცედ დაიცავდა საიდუმლოდ. ის გვეუბნებოდა, მე ისე მგონია, ანუ უფრო ნამდვილად რომ ვთქვათ, გული მითქვამსო, რომ ამ ბარათის დამწერი ქალის შემწეობით თქვენ თავისუფლებას მიიღებთო. ხოლო მე იმედი შეძლევა ჩემი საგულისგულო სურვილი ავისრულო — კვალად წმიდა ეკლესიის წიაღს დავუბრუნდეთ. ახლა რომ ჩემი ცოდვისა და უმეცრებისაგან, როგორც სხეულის სნეული რამ ნაწილი, მოშორებული ვარო. ამას რომ ამბობდა, განდგომილი ისეთს ცრემლებს აფრქვევდა და ისეთი სინანული გამოსჰვივოდა მის სიტყვებში, რომ ჩვენ ერთხმად გადავწყვიტეთ ყველაფერი გაგვემქლავნებინა მისთვის, და, მართლაც, რაც მოხდა, ყველაფერი ვუამბეთ. აგრეთვე ის პატარა ფანჯარაც ვაჩვენეთ, საიდანაც ლერწამს გადმოუშვებდნენ ხოლმე და მანაც ბეჯითად დაათვალიერა ის სახლი და აღვეითქვა — ყველა ღონისძიებას მოიხმარებდა — შეეტყო, თუ ვინ ცხოვრობდა იმ სახლში. შემდეგ გადავწყვიტეთ მავრი ქალის ბარათზე პასუხი მიგვეწერა და განდგომილმაც მაშინვე დაგვიწერა. ეს პასუხი ჩემი კარნახით იყო და შემოძლია სიტყვასიტყვით მოგახსენოთ მისი შინაარსი: ყველა ამ ამბის წვრილმანი შემთხვევაც კი ისე ჩამებეჭკა მეხსიერებაში, რომ ვიდრე პირში სული მიდგას, არაოდეს არ დამავიწყდება. აი რა მივწერე მავრ ქალს:

„ქეშმარიტი ალაპი იყოს შენი შემწე და მარადის სანატრელი ლელა მარიენი, ქეშმარიტი დედა ღვთისა ჩვენისა. შენ მას ძალიან ყვარებიხარ, რომ შენს გულში საქრისტიანო ქვეყანაში წასვლის სურვილი ჩაუღვია. ვეღარე მას ღონისძიება გაჩვენოს, მისი ნება როგორ აღვასრულოთ. იგი ეგოდენ კეთილია, რომ ამ თხოვნას ავისრულებს. მე და ჩემთანყოფი ყველა ჩემი ქრისტიანი ამხანაგი მზად ვართ ყველაფერი ვიკისროთ და შენი გულისთვის სიკვდილსაც არ მოვერიდებით. აბა მომწერე, რას აპირებ და მე პასუხს შეგატყობინებ. როგორც ამ ბარათიდან დინახავ, დიდმა ალაპმა ერთი ქრისტიანი ტყვე მოგვცა, შენს ენაზე ლაპარაკისა და წერის მცოდნე. ამიტომ სრულებით უშიშრად შეგიძლია ყველაფერი შეგატყობინო, რასაც კი მოისურვებ. შენ რომ მწერ, ცოლად გაგიხდები, როცა საქრისტიანო ქვეყანაში მივალთო, ამაზე ქრისტიანულ აღთქმას გაძლევ, ცოლად შეგიერთავ, თუ შენი სურვილი იქნება; იცოდე, ქრისტიანები თავის აღთქმას მავრებზე უკეთესად ასრულებენ. ალაპმა და მისმა დედა ლელა მარიენმა თავისი წმინდა საფარველით დაგიფაროს შენ“.

ეს წერილი დავწერე და დაბეჭდილი შევიწახე, მანამ საპყრობილე ჩვეულებრივად დაცარიელდებოდა. ორმა დღემ რომ გაიარა, მარტონი დავრჩით საპყრობილეში და მაშინვე ერდოზე გაველ, ეგებ ფანჯრიდან ლერწამი გამოჩენილიყო. დიდხანს არ მილოდნია, რომ ფანჯრიდან ლერწამი გადმოეშვა. დავინახე თუ არა, მაშინვე

წერილი დავანახვე და ვანიშნე, თუმცა კი ვერავის ვხედავდი; ლერწმისთვის ძაფი მოებათ, მაგრამ ძაფი მობმული ჰქონდა და ზედ წერილი შეევაბი. რამდენიმე წამს შემდეგ ხელახლად მოგვევლინა ჩვენი ვარსკვლავი, თავისი მშვიდობის დროშით, პატარა თეთრ ბოხჩით. ძირს რომ ჩამოუშვეს, გავხსენით და ორმოცდაათ ესკუდოზე * მეტი იყო შიგ; ამან ორმოცდაათგზის მოგვიმატა სიხარული და გათავისუფლების იმედიც გაგვიმკვიდრა. განდგომილი იმავე ღამეს დაბრუნდა საპყრობილეში. მას გაეგო, რომ იმ სახლში სწორედ მავრი აჯი მორატო ცხოვრობდა, საარაკო სიმდიდრის პატრონი; და მთელი თავისი ქონების მემკვიდრედ ერთადერთი ქალი ჰყავდა. მერე ისეთი მშვენიერი, რომ მთელ ბერბერში უკეთესი არ მოიპოვებოდა; რომ იმ ქალს ალყირის მეფის ბევრი მოადგილე თხოულობდა ცოლად, მაგრამ ყველას უარს ეუბნებოდა, და რომ მას მოახლედ ქრისტიანი ტყვე ქალი ჰყავდა, რომელიც დიდი ხანია არ იყო, რაც მომკვდარიყო. ყველა ეს ქალის წერილის შინაარსს სრულებით ეთანხმებოდა.

შემდეგ რჩევა ვკითხე განდგომილს, როგორ მოგვეტაცნა ის ქალი და როგორ გავქცეულიყავით საქრისტიანოში. განდგომილმა გვიჩინა ზორაიდას პასუხისთვის მოგვეცადა. ეს სახელი ერქვა იმ ქალს, ახლა რომ მარიამს ირქმევს, რადგან ამ მდგომარეობიდან გამოსასვლელად მარტო მას შეეძლო რამე საშუალება მოენახა. განდგომილი გვამხნევებდა და თან გვეფიცებოდა, რომ თავს დასდებდა და გაგვათავისუფლებდა-კი. ამას შემდეგ მთელი ოთხი დღის განმავლობაში საპყრობილე ხალხით იყო სავსე. ამიტომ ლერწამიც აღარ დაგვინახავს ფანჯრიდან. მეხუთე დღეს, საპყრობილიდან რომ ჩვენს მეტი ყველანი გაიხვეტნენ, ლერწამი ისეთი დიდი ბოღჩით გადმოეშვა ფანჯრიდან, რომ კარგ საჩუქარს გვიქადდა. ბოღჩა რომ გავხსენ, შიგ ბარათი აღმოჩნდა და ასიც ოქროს ესკუდო. განდგომილიც იქვე ჩვენთან იყო და მაშინვე წავგვიკითხა წერილი; აი რასა გვწერდა ის ქალი:

„არ ვიცი, ბატონო ჩემო, რა ღონე ვიხმარო, რომ ჩვენ ესპანეთში შევიძლოთ წასვლა; არც ლელა მარიენმა მასწავლა რამე, თუმცა დავეიკითხე კოდუც. მე იმის მეტი არა შემიძლია რა, ამ ფანჯრიდან ბევრი ოქროს ფული მოგკეთ. ამით შენ და შენმა მეგობრებმა საპყრობილიდან თავი გამოიხსენით, ერთ-ერთი თქვენთაგანი ახლავე საქრისტიანო ქვეყანაში წავიდეს, იქ ბარკასი * იყიდოს და ჩვენ წასაყვანად დაბრუნდეს. ჩემი ნახვა მაშიჩემის ბაღში შეგიძლიათ; მე იქ ბარბაზონის შემოსავალთან ვიქნები ზღვისპირას და მთელ ზაფხულს მე და მაშაჩემი ჩვენი ტყვეებიანად იქ გავატარებთ, იქიდან ღამით ჩემს მოტაცებას ადვილად შეიძლებთ და ბარკასამდის უშიშრად მიმიყვანთ. კარგად გახსოვდეს, რომ ცოლად შერთვის პირობა დამიდე,

თუ არ ამისრულებ, ლელა მარიენსა ვებოვ, დაგსაქოს, თუ შენ მძღენად ვერავის ენდობი, რომ ბარკასისათვის გაგზავნო, მაშ თავი გამოიხსენ და თვითონ შენ წადი; მაინც შენ სხვაზე უფრო აღრე დაბრუნდები, რადგან აზნაური და ქრისტიანი ხარ. ეცადე ისწავლო, ჩენი ბალი სადაც არის. როცა მაგ ეზოში სეირნობას დაიწყებ, ამით გავიგებ, რომ საპურობილეში აღარავინ არის, და ბევრ ფულს მოგცემ. ალაჰი იყოს შენი შემწე, ჩემო ბატონო“.

მეორე წერილში ამას მწერდა. რომ წავიკითხეთ, ყველა ჩემი ამხანაგი სიამოვნებით მიდიოდა ესპანეთში ბარკასის საყიდლად და აღთქმასაც სდებდა — უკანვე დაბრუნებულიყო; აგრეთვე მეც მზად ვიყავ წასასვლელად, მაგრამ განდგომილი წინააღმდეგი შეიქნა, ჩვენგანს ვისმეს სხვაზე წინ დაეხსნა თავი, რადგან გამოცდილებით იცოდა, რომ გათავისუფლებული კაცი ტყვეობაში მიცემულ სიტყვას ბეჭითად ველარ იცავდა ხოლმე. იგი გვეუბნებოდა. ძალიან ხშირად მომხდარაო, რომ ვინმე დიდგვარის ტყვეს რომელიმე თავისი ამხანაგი გამოეხსნას და ფული გაეტანებინოს ვალენსიაში, ან მაიორკაში ბარკასის მოსატანად გამომხსნელების წასაყვანადაო, მაგრამ გაგზავნილები უკანდაბრუნებული აღარავის უნახავსო: თავისუფლების შოვნით მონიჭებული ბედნიერება და ხელმეორედ ტყვეობაში ჩავარდნის შიში მათ მეხსიერებიდან ყოველგვარი მოვალეობის გრძობას სრულებით ფხვრიდაო და ყოველივე აღთქმას ავიწყებდაო მათ. ამ სიტყვების დასამტკიცებლად ერთი ამბავი გვიამბო მოკლედ, იმ ცოტა ხანში რომ ალჟირში რამდენიმე ქრისტიან აზნაურს შემთხვევით, ისეთი უცნაური, რომ ყველანი გაეკვირვებინა, თუმცა იმ ქვეყანაში დღეც არ გავიდოდა ისე, რომ საკვირველი ამბავი არ მომხდარიყო. დასასრულ, გვითხრა, თუ ერთის გამოხსნაზე მიდგებოდა საქმე, ჯერ უთუოდ ის გამოგვეხსნა, ფული მიგვეცა და იგი ალჟირშივე იყიდდა ბარკასს, ვითომ იმ განზრახვით, რომ ტეტუანთან და ზღვისპირის სხვა ქალაქებთან ვაჭრობა გაემართა; ბარკასი რომ მექნებო, ამბობდა განდგომილი, საპურობილიდან თქვენი გამოპარება ადვილად შეიძლებო, და თუ მავრის ქალი თავის სიტყვას აასრულებს და მართლა იმდენ ფულს მოგვცემს. რომ ჩვენ ყველას თავის დახსნა შეგვეძლებო, მაშინ ხომ აქედან გასვლას დღისითაც აღარავინ დაგვეშლისო. ახლა ჩენი გაკვირება ის იყო, რომ მავრები განდგომილებს ნავის ყიდვის ნებას არ აძლევდნენ და, თუ ასეთი რამის ყიდვა იყო, უთუოდ დიდი ხომალდი უნდა ეყიდათ: ეს იმიტომ, რომ შიშობდნენ, ვინც ბარკასს ყიდულობდა, მეტადრე თუ ესპანელიც იყო, იმიტომ ყიდულობდა, რომ მით საქრისტიანო

ქვეყანაში გაქცეულიყო. მაგრამ ამ გაქირვებასაც ვუშველიო, დაუ-
პატა განდგომილმა, ბარკასის ყიდვაში ერთ ვინმე თაგარელ მავრს
გავიამხანაგებო და აღებ-მიცემობის მოგებას გავუყოფო. მისი სა-
ხელით ვიყიდი და ჩვენს საქმეს ასე გაეჩარხავო.

თუმცა მართალი მოგახსენოთ, მე და ჩემს ამხანაგებს, მისი
წინადადება ვერაფრად გვექაშნიკებოდა და უფრო უკეთესად
მიგვაჩნდა მაიორკაში ბარკასისათვის ვინმე ჩვენგანი გაგვეგზავნა.
როგორც თვითონ მავრის ქალიც გვწერდა. მაინც განდგომილის-
თვის უარისთქმა ვერ გავბედეთ, რადგან გვეშინოდა — გაჯავრებულს
არ ეღალატნა და ხიფათში არ გავბმულიყავით, როგორც ჩვენ.
ისე ზორაიდაც, რომლისათვისაც ყველანი მზად ვიყავით თავი
გაგვეწირა.

ამგვარად მეტი ღონე აღარა გვექონდა, ჩვენი ბედი ღეთისა და
განდგომილისათვის უნდა მიგვენდო. ზორაიდას მაშინვე პასუხი
მივწერეთ, რომ მზად ვიყავით ყველა მისი რჩევა აგვესრულებია,
რადგან, ისე საკეთილოდ მიგვაჩნდა ის რჩევა, თითქოს თვითონ
ლელა მარიენის ჩაგონებული ყოფილიყო, და რომ ახლა ქალზე
ისღა იყო დამოკიდებული, დაგვეჩქარებია ამ აზრის ასრულება,
თუ ჭერ კიდევ შეგვეცადა. ბოლოს დავურთეთ, რომ აღთქმას
უთუოდ ავუსრულებდი და ცოლად შევიერთავდი მას. ამის შემდეგ,
როცა კი საპყრობილეში ჩვენს მეტი არავინ დარჩებოდა ხოლმე,
რამდენჯერმე ლერწმისა და ხელსახოცის შემწეობით ათასამდე
ოქრო ჩამოგვაწოდა. ერთ-ერთ ბარათშიც იმასა გვწერდა, რომ
პირველს ჯუმას (პარასკევს) ბაღში მივდივარო და წასვლამდის
ფულებს კიდევ მოგცემთო, და თუ საკმაო არ იქნება, შემატყობი-
ნეთ და იმდენს ჩამოგაწოდებთ, რამდენსაც მოითხოვთო; მამაჩემს
იმდენი ფული აქვს, რომ ვერაფერს გაიგებსო და, ამასთანაც, მთელი
მისი სიმდიდრის გასაღები ჩემს ხელშიაო.

მაშინვე ხუთასი ოქრო განდგომილს გადავეცი ბარკასის სა-
ყიდლად, ხოლო რვაასი ოქროთი ჩემი თავი დავიხსენი ერთი ვა-
ლენსიელ ვაჭრის საშუალებით, იმ ხანში რომ ალჟირში შემგზავდა.
მან იმ პირობით დამიხსნა, რომ სასყიდელი ვალენსიიდან, ხომალ-
დის მოსვლისთანავე ჩაებარებია; მაშინვე რომ მიეცა ჩემი სასყი-
დელი მეფის მოადგილე იფიქრებდა, ის ფული დიდიხინიდანვე
ქქონია მოსულიო და აქამდის თავის სასარგებლოდ უტრიალებია
აღებმიცემობაშიო. ამასთანავე ჩემი პატრონი ისეთი ვერაგი კაცი
ყო, რომ თვითონ მეც არ ვურჩიე ვაჭარს, ჩემი გამოსახსნელი
ფული მაშინვე ჩაებარებია. იმ პარასკევის წინა დღეს, როდესაც
ზორაიდა ბაღში უნდა გამოსულიყო, ათასი ოქრო კიდევ მოგვცა.

და თანაც გვეწერდა, რომ მზად იყო წამოგვეყოლოდა. ამასთანავე მთხოვდა, რაწამსაც თავს გამოვიხსნიდი, მაშინვე მამამისის ბალი მომენახა და, როგორც უნდა ყოფილიყო, იმ ბალში მისი ნახვა მომეხერხებია. რამდენიმე სიტყვით მივეწერე, რომ აუცილებლად ავასრულებდი მის სურვილს და ვთხოვდი, ლელა მარიენისათვის შევევედრებინეთ იმ ლოცვებით, რა ლოცვებიც ქრისტიან მოახლეს ესწავლებია მისთვის. შემდეგ როგორც იყო, ჩემი სამი ამხანაგიც გამოვახსნევენე, რადგან მეშინოდა, რაკი მე თავდახსნილს მხედავდნენ, ეშმაკს არ ეცდინა ისინი და შურით ჩემსა და ზორაიდას საწინააღმდეგოდ რამე სისულელე არ ჩაედინათ. თუმცა რივიან კაცებად ვიცნობდი იმათ და ურიგო რამ საქციელის ეჭვი არ უნდა მქონოდა მათგან, მაინც არ მინდოდა ჩვენი საქმე საფრთხეში ჩამეგდო. ისინიც ჩემსავით ჩემს ნაცნობ ვაქარს გამოვასყიდვინე იმავე ხერხით, როგორც ჩემი გამოსყიდვისათვის ვიხმარე; ფულიც ამთავითვე გადაეუხხადე, რომ ჩემი პატრონისათვის უფრო გულდანდობით მიეცა საჭირო პირობა. ის კი სულ არ გაგვიმხელია მასთან, თუ რა საიდუმლო შეთქმულება გვექონდა, რადგან ასეთი ვანდობა ძალიან სახიფათო იქნებოდა.

თქვი XXI

სადაც ტყვედნამყოფი განაგრძობს თავის ამბავს

ჯერ ორი კვირაც არ გასულიყო, რომ ჩვენმა განდგომილმა ერთი კარგი ბარკასი იყიდა, ისეთი, რომ შიგ ოცდაათი კაცი კარგად მოთავსდებოდა. თვალის ასახვევად. რომ ეჭვი არავის აელო, სარჯელს წავიდა, ალყირიდან ოცი მილის მანძილზე, ორანის აზლოს, სადაც ლედვის ჩირით დიდი ვაჭრობა იყო გამართული. ორჯერ თუ სამჯერ იმგზავრა იმ ქალაქში და, წელან რომ მოგახსენეთ, ის თავარიც თან ჰყავდა,—თ ა გ ა რ ე ბ ს ბერბერში არაგონელ მავრებს ეძახიან და გრანადელ მავრებს კი მ უ ლ ე ხ ა რ ე ბ ს უწოდებენ; ამ უკანასკნელთ ფეცის სამეფოში ე ლ ჩ ე ბ ი ჰქვიათ; ამ ქვეყნის მეფე მათგან კრებს თავის ჯარებს. განდგომილი რომ თავის ბარკასით გაივლიდა ხოლმე, ლუზას მუდამ იმ პატარა ნავსადგურში ჩაუშვებდა, რომელიც ზორაიდას საცხოვრებელ ბალიდან თოფის ორი გასროლის მანძილზე იყო. იმ ნავსადგურში ისა და მისი ახალგაზრდა მენიჩბე მავრები განგებ ლოცვად დგებოდნენ და

ხანაც ვითომ ხუმრობით იმას ჩაიდენდნენ ხოლმე, რის ჩადენასაც მართლა აპირებდნენ. მაგალითად, ზორაიდას მამის ბაღში წავიდოდნენ ხოლმე, ხილის სათხოვნელად და ისიც ისე აძლევდა ხოლმე, რომ ვინაობასაც არ ჰკითხავდა. ძალიან სურდა თურმე ზორაიდა ენახა და ეთქვა, რომ ჩემი ბრძანებით მას უნდა წაეყვანა იგი საქრისტიანო ქვეყანაში. იმიტომ მას დანდობოდა და მუდამ მოლოდინი ჰქონოდა მისი. მაგრამ ეს ვერ მოეხერხებია, რადგან მავრის ქალები მავრებსა და თურქებს არ ეჩვენებიათ, თუ მამისა ან კპრისაგან ამის ნებართვა არა აქვთ (ქრისტიან ტყვეებს კი უფრო თამამად ეჩვენებიათ და ელაპარაკებიათ ხოლმე). მართლაც უნდა ეთქვა, კიდევ მიხაროდა, რომ მას ზორაიდასთან ლაპარაკი არ შეხვდა: ძალიან შეეშინდებოდა, როცა გაიგებდა, რომ მისი საიდუმლო განდგომილის ენის ანაბარა უნდა გამხდარიყო. მაგრამ, ალბათ, ღმერთი განაგებდა ჩემს საქმეს, რომ არ მიუშვა მისი სურვილი აღსრულებულიყო. ბოლოს განდგომილმა. რაკი ნახა, რომ სარკელში განგებუსი მისი მოგზაურობა უხიფათოდ ჩაუვლიდა და სადაც უნდოდა, ლუზას იქ უშვებდა. ხოლმე. რაკი მისი ამხანაგი თავარიც ყველაფერში ემორჩილებოდა და იმის მეტი აღარა იყო რა საჭირო, მენიჩბეებად ქრისტიანები გვეშოვნა. მითხრა, სამ გამოსყიდულ აზნაურს გარდა ამერჩია, ვინც წასაყვანად მსურდა, და პირველი პარასკევისათვის ყველანი მზად ვყოფილიყავით, რომ დაუყოვნებლივ გზას გავდგომოდით. მეც მაშინვე თორმეტი ესპანელი საუკეთესო მენიჩბე დავიჭირავე, ისეთები რომ ქალაქიდან გასვლა თავისუფლად შეეძლოთ. იმ დროში ამდენი მენიჩბის ერთად შოვნა ადვილი არ იყო. რადგან წინააღმდეგობაში ოცი გემი გავიდა ნავსადგურიდან სამეკობროდ და თითქმის ყველა მენიჩბე მათ დავიჭირავეს. ის თორმეტიც იმიტომ ვიშოვნე, რომ მათი პატრონები იმ დროს სამეკობროდ ვერ გადიოდა, რადგან ხომალდი ჰქონდა შესაკეთებელი და მის დასრულებას ეშურებოდა. დაჭირავებული მენიჩბენი დავარიგე, რომ პირველ პარასკევს დილით თითო-თითოდ გასულიყვნენ ქალაქიდან და აჭი მორატოს ბაღის გზაზე ელოდნათ ჩემთვის. ეს დარიგება ყველას სათითაოდ მივეცი და მასთანავე ვუთხარ, რომ, თუ ვინცობაა სხვა ქრისტიანებს შეჰყროდნენ, იმათთვისაც ესწავლებიათ ადგილი, სადაც უნდა ელოდნათ ჩემთვის.

ამ თადარიგის შემდეგ ერთილა დამრჩა — ჩვენი საქმის ვითარება ზორაიდასათვის შემეტყობინებია, რომ მზად ვყოფილიყო და არ შეშინებოდა, თუ ვინცობაა ბარკასი ადრე მოსულიყო და დანიშნულ დროზე ადრე მოგვეტაცა იგი. ამისათვის გადავწყვიტე თვითონ მე წავსულიყავ აჭი მორატოს ბაღში, ეგებ როგორმე სა-

ლაპარაკოდ შევხვედროდი ქალს. წასვლის წინადღეს შეველ ბაღში, ჭითომ მწვანის მოკრეფა მინდოდა; შეველ თუ არა, ზორაიდას მამა შემეჩეხა წინ და ლაპარაკი დამიწყო იმ ენაზე, რა ენასაც მავრები ტყვეებთან სალაპარაკოდ ხმარობენ მთელი ბერბერის სამფლობელოში და თვითონ სტამბოლშიც; ეს ენა არც არაბულია, არც კასტილური, და არცთუ რომელიმე ხალხისა, — ყველა ენის ნარევი, მაგრამ მაჰმადიანებისათვისაც და ჩვენთვისაც სრულებით გასაგებია. მისი პირველი კითხვა ის იყო, ვინ ვიყავი და რა მინდოდა მის ბაღში. მე ვუპასუხე, რომ ალბანელი მაჰმადიანის ტყვე ვარ-მეთქი (ასე იმიტომ ვუპასუხე, რომ ვიცოდი, ალბანელი მაჰმადიანი მორატოს დიდი მეგობარი იყო) და მწვანის მოსაკრეფად შემოველ-მეთქი. მერე ისა მკითხა. გამოხსნას თუ მოელიო და შენი პატრონი რამდენს ითხოვსო. პასუხი ჯერ არ მიმეცა, რომ ბაღში მშვენიერი ზორაიდა შემოვიდა. დიდი ხანი იყო არ ვენახე, და რადგან მავრის ქალები, როგორც მოგახსენეთ. ქრისტიანებს არ ერიდებინან. იმიტომ ჩემსკენ თამამად წამოვიდა. მამამ, პირიქით კიდევ დაუძახა — ჩქარა მოსულიყო ჩვენთან.

ჩემთვის ახლა ძნელი მოსახერხებელია გადმოგცეთ, თუ ჩემი ბავშვარელი ზორაიდა რა ბრწყინვალე მშვენიერებით, რა ნარნარობებით და რა ძვირფასი სამკაულით წარმოუდგა მაშინ ჩემს თვალებს. მხოლოდ იმას გეტყვით, რომ რაც მას კისერზე, ყურებში და კაეებზე მარგალიტი ეყიდა, იმდენი თმა არ ექნებოდა თავზე. ოდნავ ტიტველ კანკებზე (იქაური ჩვეულება ასეთია) პიტალო ოქროს კარკაქები ჰქონდა გაკეთებული (ასე ეწოდება მავრულად ფეხებზე გასაკეთებელ რგოლებს), იმდენი ალმასით მოფენილი, რომ, როგორც შემდეგში ზორაიდამ მიაგებო, მისი მამა ათას ათას ლებლონად აფასებდა. უთვალავი ძვირფასი მარგალიტით მოფენილი სამაჯურებიც იმდენივე ღირდა თურმე. მავრი ქალისათვის საუკეთესო სამკაული მარგალიტია; ამიტომაც მავრებს მარგალიტი ყველა სხვა ხალხზე მომეტებული აქვთ. ზორაიდას მამა მთელ ალყირში იმით იყო განთქმული, რომ ყველაზე მეტი და საუკეთესო მარგალიტების პატრონი იყო. საზოგადოდ ამბობენ, რომ მას ორასი ათას ესპანურ ესკუდოზე მეტი ქონება ჰქონდა და ყველა ამ სიმდიდრის მფლობელი ის ქალი იყო. ვინც ახლა მე მეკუთვნის. ახლა თქვენ მხოლოდ მშვენიერების აჩრდილსა ხედავთ. მხოლოდ იმ ნაშთს, რაც ამას მრავალი ტანჯვისა და მწუხარებისაგან გადარჩა; მაინც შეგიძლიათ წარმოიდგინოთ. თუ რა მომხიბლავი და მშვენიერი უნდა ყოფილიყო მაშინ, უთვალავი თვალმარგალიტით შემკული, შამაოვნებისა და ფუფუნების დროებში. სიმშვენიერესაც ხომ თავისი

დრო და ხანი აქვს; ცხოვრების გარემოება ან აკლებს ან უმატებს ქალს სილამაზეს და, თუმცა სულიერი ღელვა სილამაზის მტერია, მაინც ხან ისიც მოხდება ხოლმე, რომ ეს ღელვა ქალს სილამაზეს უმატებს კიდევ. ზორაიდა მაშინ ისეთი მომზიბლავდმშვენიერების პატრონად მეჩვენა, რომ მსგავსი მშვენიერი და ტურთა ჩემს თავლებს არა უნახავს რა. ამასთან, რაკი მადლიერებას გრძობაც მიმიძღვოდა მისადმი, იმიტომ ისე მეგონა, თითქოს ჩემს წინ ზეციერი არსება დგას-მეთქი, ჩემი დახსნისა და ნეტარებისათვის ქვეყნად მოვლენილი.

მოახლოვდა თუ არა, მამამ უთხრა არაბულად, რომ მისა მეგობრის — მამის ტყვე ვიყავი და მწვანილის მოსაკრეფად მიველ იქა მაშინ დაიწყო ლაპარაკი ზორაიდამ და იმ ნარევ ენაზე მკითხა, აზნაური ხარ თუ არა, და რატომ აქამდის არავის დაუხსნიხარო? მე ვუპასუხე, რომ ეს არის გამოვიხსენ თავი და ძალიან ძვირადღე დამაფასა-მეთქი ჩემმა პატრონმა. ათას ხუთასი სოლთანი* გამომართვა-მეთქი.

— ჭეშმარიტად, შენ რომ მამიჩემის ტყვე ყოფილიყავი, ეს ვიზამდი, რომ ორმაგ ფასადაც არ გაგიშვებდი ხელიდან, რადგან ქრისტიანები მუდამ სტრუბოთ და საწყლად მოგაქვთ თავი, რა არის მავრები მოატყუოთ.

— ეგ შესაძლებელია, ქალბატონო, — ვუპასუხე მე, — მაგრამ გარწმუნებთ, ამ ბატონს მართალი მოეახსენე და ამას ყველას ვეტყვი, — ვინც კი შემხვდება ქვეყანაზე.

— როდის მიდიხარ შენს ქვეყანაში? — მკითხა ზორაიდამ.

— ხვალ ვაპირებ, — ვუპასუხე; — აქ ერთი ფრანგული ხომალდია, რომელიც ხვალ აუშვებს იალქნებს, და ვფიქრობ მას გავყვებ.

— უკეთესი არ იქნებოდა, — მითხრა ზორაიდამ, — ფრანგებსაც გაყოლას ეპსანური ხომალდებისათვის მოგეცადა და იმათ გაყოლოდი; ფრანგები ხომ არა გმეგობრობენ თქვენ?

— ნამდვილად რომ ვიცოდე, ესპანეთის გემი მოდის რამე, მოვიცდიდი; მაგრამ ხვალ წასვლა უკეთესი იქნება: ჩემი სამშობლო ქვეყნის ნახვა ისე ძალიან მსურს და ისე მეჩქარება ჩემს ნათესავებსა და მეგობრებში დავინახო ჩემი თავი, რომ მეორე შეგობა ვევაამდის აღარ შემიძლია მოვიცადო, რაც უნდა უკეთესი შემთხვევაც იყოს.

— შენ უთუოდ ცოლიანი ხარ და ცოლის ნახვას ეშურები.

— არა, — ვუპასუხე, — უცოლო ვარ, მაგრამ პირობა მაქვს მიცემული — რა წამს მივალ, ცოლი შევიერთო.

— ლამაზი ქალია, ვისაც შერთვის პირობა მიეც? — მკითხა
წორაილამ.

— ისეთი ლამაზია, — ვუპასუხე მე, — რომ იმის ღირსეულად
ღაფთაებისთვის და მართლის სათქმელად უნდა ვთქვა, რომ სულ
მთლად შენა გგავს.

ამ სიტყვებზე ზორაილას მამას გულიანად გაეცინა და მითხრა:

— ალაქსა ვფიცავ, ქრისტიანო, ძალიან ლამაზი ყოფილა.
თუ ჩემს ქალსა ჰგავს, რომლის ბადალი ჩვენს ქვეყანაში არ მოი-
ბოვებდა; თუ არა გჯერა, აბა კარგად შეხედე და დარწმუნდები,
რომ მართალს ვამბობ.

მე და ზორაილას ლაპარაკში მამამისი გვეხმარებოდა, რადგან
მან უფრო კარგი მცოდნე იყო იმ ნარევი ენისა; ზორაილას თუმცა
ესმოდა, მაგრამ თავის აზრების გამოთქმას ნიშნებით უფრო ახერ-
ხებდა, ვიდრე სიტყვებით. ამ ლაპარაკში რომ ვიყავით, ერთი მგერი
შოვარდა, მთლად დაქანცული, და რაც ძალი და ღონე ჰქონდა,
ყვიროდა — ბალის ღობეზე ოთხი თურქი გადმოვიდაო და მკვახე
ზილსა ჰკრეფსო. ამ ამბავზე მოხუცი და ზორაილა აცახცახდნენ,
რადგან მავრებს თურქებისა ეშინიათ და უმეტესად კიდევ მათი
ჯარისკაცებისა, რადგან მეტად გათამამებულნი არიან და თავიანთ
ქვეშევრდომ მავრებს მონებზე უარესად ეპყრობიან. ამი-
ტომ მამამ უთხრა ზორაილას:

— შინ შედი, შვილო, და კარები ჩაიკეტე, მე კი იმ ძაღლებ-
თან წავალ, ვნახო ერთი რა უნდათ; შენ კი, ქრისტიანო, — მომი-
ბრუნდა მე, — მწვანილი მოძებნე შენთვის და ღმერთმა შინ მშვი-
დობით მიგიყვანოს.

მე დაბლა დაუქარ თავი, მან ქალის წასვლას აღარ დაუცადა.
თურქებისაყენ გასწია და ამგვარად ზორაილასთან მართო დამტოვა.
მან მოაჩვენა, ვითომ მიდიოდა და, ხეებს მოეფარა თუ არა
მამამისი, უკანვე დაბრუნდა.

— თ ა მ შ ი შ ი, — ქ რ ი ს ტ ი ა ნ ო, თ ა მ შ ი შ ი? — ცრემლიანი
თვალებით მითხრა (ესე იგი, მიდიხარ, ქრისტიანო, მიდიხარო?).

— დიახ, მაგრამ უშენოდ კი არასოდეს არ წავალ. პირველ
ჯ უ მ ა ს მ ე ლ ო დ ე და, რომ მოვალთ, შენ ნუ შეგეშინდება; მოგიტა-
ცებთ და საქრისტიანო ქვეყანაში წაგიყვანთ.

რაც ვუთხარ, გაიგო, კისერზე ხელი მომხვია და მთრთოლვარე
ნაბჯით წავიდა სახლისაკენ. ბედს თითქოს ჩვენი დაღუპვა უნ-
დოდა, მაგრამ, ჩვენდა საბედნიეროდ, ზენამ დაგვიფარა. ჩვენ
რომ გადახვეულები მივდიოდით, სწორედ მაშინ, მამას თურქები
გაერეკა და უკანვე დაბრუნებულყო; რაღა თქმა უნდა, დაგვინახა;

და ჩვენც აგრეთვე დროზე შევასწარიტ თვალი. ამ სახიფათო წამში, გონიერმა და მოხერხებულმა ზორაიდამ. არათუ ხელი ჩა- მოილო ჩემი კისრიდან, არამედ უფრო ახლოს მომეკრა. თავი მკერდზე დამაყრდნო, მუხლები ოდნავ მოიღუნა და გულშეღონე- ბულის სახე მიიღო. მეც ისე ვაჩვენე თავი, ვითომ ჩემდა უნებურად შექირა იგი. აჯი მორატო თითქმის სირბილით წამოვიდა ჩვენსკენ და ამ უგონო მდგომარეობაში რომ ნახა თავისი ქალი, მიზეზი ჰკითხა, მაგრამ რაკი ქალისაგან პასუხი ვერ მიიღო, თითონვე და- იძახა:

— უთუოდ იმ ძაღლების შიშით შეკლონებია გული.

ქალი გამომართვა და გულზე მიიკრა. მაშინ ქალმა ერთხ ამოიოხრა, მე გადმომხედა და ჭერ ისევ ცრემლიანი თვალებით მიიხრა:

— ა მ ე შ ი, ქ რ ი ს ტ ი ა ნ ო, ა მ ე შ ი (ესე იგი წადი, ქრისტიანო, წადი).

— ეს ქრისტიანი რას გიშლის, შვილო, — უპასუხა მამამ; — ამახ ხომ შენთვის ბოროტი არა უქნია რა; თურქები წავიდნენ აქედან, ნურათრისა გეშინია, შვილო; ავი გეუბნები, თურქები წავიდნენ- მეთქი.

— დიახ, ბატონო, მართალსა ბრძანებთ, სწორედ თურქებმა შეაშინეს, მაგრამ რაკი შენს ქალს ჩემი წასვლა სურს, მეც აღაპ შევაწუხებ. მშვიდობით ბრძანდებოდეთ და, თუ ნებას მიბო- ჭებ, ხანდახან მოვალ ხოლმე მწვანისლის მოსაკრეფად. ჩემი პატრონი იტყვის ხოლმე, შენ ბალზე უკეთესი მწვანისლი თურმე სხვა ბალშია არსად არის.

— როცა გინდოდეს, მოდი ხოლმე, — მიპასუხა აჯი მორა- ტომ. — ჩემი ქალი იმიტომ კი არ გეუბნება წასვლას, რომ ქრის- ტიანის დანახვა ეჭაერებოდეს; არა, წადიო, რომ ამბობს, ვითონ თურქები წავიდნენო, ან იქნებ იმას ამბობდეს, მწვანისლის დაკრე- ფას ნულარ აგვიანებო.

მანასაც და ქალსაც გამოვეთხოვე და წამოველ; ყველა ჩემი ნაბიჯის გადადგმაზე ზორაიდა ისე ჰკრძნობდა, თითქოს სულსა ხდიდნენ და ამ მდგომარეობაში მამამ იგი შინ შეიყვანა. მწვანის- ლის მიზეზით მთელი ბალი თავისუფლად შემოვიარე, ყველა შესასფ- ლელი და გასასვლელი კარგად დავათვალიერე, ყველა გზა და კვა- ლის გავსინჯე და გავიგე, საიდან როგორ უფრო ადვილად შეგვექ- ლო ჩვენი განზრახვა აგვესრულებინა. შინ რომ დავბრუნდი, გან- დგომილსა და ჩემს ამხანაგებს ვუამბე, რაც ვნახე და გავიგე. და მოუთმენლად ვფიქრობდი, ის დღე როდის გათენდებოდა, ცი-
ცი

მოკლენილი საუნჯის, ჩემი მშვენიერი ზორაიდას მფლობელი შე-
ექმნილიყავ. ასე გადიოდა დღეები და ბოლოს სანატრელი დღეც
გავვითენდა. პირობა დავდეთ, ყველას ჩვენი წინათ მოსაზრებული
საქმე ბეჯითად აგვესრულებინა და. როგორც იმედი გექონდა, ისე
მივალწიეთ სურვილს. ზორაიდას ნახვის შემდეგ პირველი პარასკევი
რომ თენდებოდა, განდგომილმა წინაღამითვე თავისი ბარკასის
ღუზა თითქმის იმ ადგილის პირდაპირ ჩაუშვა, სადაც პირობისა-
მებრ აჯი მორატოს მშვენიერ ქალს უნდა ელოდნა.

ქრისტიანი მენიჩბენიც აგრეთვე მზად იყვნენ და აქა-იქ დამა-
ლულები გვიცდიდნენ. ხალისიანად და მხიარულად იყვნენ და მო-
უთმენლად ელოდნენ, ჩქარა მივსულიყავ, რომ ერთიანად სცე-
მოდნენ მათ თვალწინ მდგომარე ბარკასს. რაკი ჩემი და განდგო-
მილის პირობა არ იცოდნენ, ეგონათ, თავიანთი თავისუფლების
გზის გასაკვლევად ბარკასში მყოფი მავრების დახოცვა დასჭირდებო-
დათ, დამინახეს თუ არა ჩემი ოთხი ამხანაგით, მაშინვე საშალა-
გებიდან გამოვიდნენ და ჩვენთან მოვიდნენ. ქალაქის კარები ამ
დროს დაკეტილი იყო და იმ ადგილებში აღარავინ ჩანდა. ერთად
რომ შევიყარენით, ვითათბირეთ: ჯერ ზორაიდა მოგვეყვანა თუ
მავრი ბაგარები * შეგვეპყრო. ამ ყოფაში რომ ვიყავით, ჩვენი
განდგომილიც მოვიდა და კარგა გამოგვლანძლა, რომ ძვირფას
დროსა ვკარგავდით. მან ასე გვითხრა, ყველაზე უპირველესად ბარ-
კასის დაპყრობა არის საჭირო და ეს ადვილიაო, რადგან მებარ-
კასე მავრები არაერთარ თავდასხმას არ მოელიანო და მშვიდობი-
ანად სძინავთო; ამას რომ გავათავებთ, მაშინ ზორაიდა მოვრატაკო-
თო. მისი აზრი ყველას მოგვეწონა, განდგომილი მსწრაფლ წავვი-
ჭღვა წინ და ყველანი ბარკასთან მივედით. ჯერ ის ავიდა ზედ.
შმალი იშიშვლა და არაბულად დაუყვირა მავრებს:

— განძრევა არავინ გაბედოთ, თორემ სიცოცხლეს გამოცასალ-
ებთ!

ყველანი თან აყვევით ბარკასზე, მხდალ მავრებს შინისზარი
დაეცათ, რაკი თავიანთი მკაცრი არაესისაგან * ასეთი სიტყვები გაი-
კონეს. ყველანი ხელგაუნძრევლად და ხმაგაკმენდილები დაგვნებდ-
ნენ და ჩვენც ხელ-ფეხი შევუკარით მათ, თან ვემუქრებოდით, თუ
ვინმე ხმას ამოიღებდა, მაშინვე მახვილს გულ-მუცელში გავუტარებ-
დით. ეს რომ გავათავეთ, ნახევარი ჩვენი ხალხი ბარკასზე დავტო-
ვეთ ტყვეების სადარაჯოდ. ხოლო მე, განდგომილი და დანაოჩენი
ნახევარი, ისევ განდგომილის წინამძღოლობით აჯი მორატოს ბა-
ლისკენ წავედით. ჩვენს ბელად ბადის კარები ისე გავალეთ, თით-
ქოს დაკეტილი არც კი იყო. ისე ჩუმად მიუუახლოვდით მშვენიერა

მავრი ქალის სახლს, რომ ჩვენი ხმა არავის გაუგია. ზორაიდა ფანჯარასთან გველოდებოდა და, გაიგონა თუ არა ფეხის ხმა, მაშინვე წყნარის ხმით გვკითხა, ნაზარეველნი ხომ არა ხართო, ესე იგი — ქრისტიანებიო. მე ვუპასუხე, რომ სწორედ ისინი ვართ-მეთქი და დავატანე, ჩქარა ქვევით ჩამოსულიყო. მიცნო თუ არა, ერთ წამსაც არ შემდგარა, საჩქაროდ ქვევით ჩამოვიდა, კარი გააღო და ისეთი ბრწყინვალე მშვენიერებით და ძვირფასი თვლებით მორთულ-მოკაზმული გამოგვეცხადა, რომ ამის გამოხატვა არ შემძლია. მივევარდი და ხელები დავუკოცნე; განდგომილმა და ორმა ჩემმა ამხანაგმაც აგრეთვე ხელზე აკოცეს; სხვა ქრისტიანებიც ჩვენ მაგალითს მიჰყვნენ, თუმცა სრულებით არ იცოდნენ, თუ რა სიკეთე მიუძღოდა ჩვენზე ზორაიდას. ამ სახით თითქოს ყველანი მადლობას ეწირავდით და ჩვენ მხსნელად ვთვლიდით მას. განდგომილმა არაბულად ჰკითხა: მამაშენი ბალშიაო?

— დიახ, — უპასუხა ზორაიდამ, — ბალში ძინავსო.

— მაშ უნდა გავალვიძოთ, — თქვა განდგომილმა, — და ყველა ამ მშვენიერი ბალის ძვირფასი განძეულით თან წავიყვანოთ.

— არა, არა, — უპასუხა მან, — მის ერთ თმასაც ვერავინ შეეხება, ამ სახლში იმაზე ძვირფასი აღარა არის-რა, რაც მე თან მომაქვს; ესეც საკმაოა, რომ თქვენ ყველანი გაგამდიდროთ და გაგაბედნიეროთ. ცოტა მოითმინეთ და დარწმუნდებით.

ეს რომ თქვა, ვეთხოვა დაგვეცადა და წყნარად ვყოფილიყავით, ხოლო თვითონ შინვე შებრუნდა. მე ვკითხე განდგომილს, რას ელაპარაკებოდა ზორაიდას, და, რომ გავიგე, ვთხოვე ყველაფერში ისე მოქცეულიყო, როგორც ზორაიდა ისურვებდა. ამას რომ ვეუბნებოდი, ზორაიდაც გამოვიდა, თან დიდი გაჭირვებით მოჰქონდა ერთი ყუთი, სულ ოქროს ესკუდოებით გატენილი. სწორედ ამ დროს გალვიძებოდა მის მამას და, ხმაურობა რომ გაეგო, ფანჯარასთან გადმომდგარიყო. დაინახა თუ არა მის სახლს ქრისტიანები შემოხვეოდნენ, საზარელი ხმით არაბულად დაიწყო ყვირილი:

— არიქა, მიშველეთ, ქრისტიანები, ქრისტიანები! ქურდები, ქურდები!

ამ ყვირილმა ჩვენ ყველანი შეგვაშინა. განდგომილმა რომ ნახა რაიმე ხიფათს გადავაწყდებოდით, თუ საჩქაროდ არ დავგვებოლოვებინა საქმე, მანამ იქაურობა ხმაურობაზე გაიღვიძებდა, ფიცხლავ აირბინა კიბეზე და აჯი მორატოს ოთახში შევარდა; ზოგი ჩვენგანი თან აჰყვა, მე კი დაძვრა არ შემეძლო იქიდან, რადგან ზორაიდა თითქმის გულშეღონებული მეჭირა ხელში და თავს ველარ დანებებდი; რამდენიმე წამს შემდეგ აჯი მორატო ხელებშეკრული

და პირახვეული ჩამოიყვანეს და თან მოკვლას ემუქრებოდნენ, თუ ხმის ამოღებას გაბედავდა. ქალმა მისი ცქერა ველარ შესძლო და თვალები დახუჭა; ხოლო აჯი მორატო გაშტერებული დარჩა, რადგან ის აოცებდა, თუ რა მიზეზი უნდა ყოფილიყო, რომ მისი ქალი თავისთავად დაგვნებებოდა. ახლა, რაკი ჩვენთვის ფეხების სიმკვირცხლელა იყო საჭირო, ამიტომ საჩქაროდ დავბრუნდით ბარკასთან, სადაც ჩვენი ბიჭები შეწუხებულები დაგვხვდნენ, რადგან ეშინოდათ თურმე, ხიფათი რამ არ დაგვმართოდა.

შუალამის ორი საათი იქნებოდა გასული, როდესაც ჩვენ ყველამ ბარკასში მოვიყარეთ თავი; ზორაიდას მამას ხელები გავუხსენით და პირიდანაც ხელსახოცი ჩამოგხსენით. აქ განდგომილმა კვლავ გაუმეორა რომ, თუ ხმას ამოიღებდა, მაშინვე მოკლავდნენ. აჯი მორატომ რომ თავისი ქალი ჩვენთან დაინახა, მწარედ ტირილი მორთო. მაგრამ უფრო მეტად იმაზე წუხდა იგი, რომ მისი ქალი ჩემთან მაგრად მოხვეული იჭდა, ამ მოხვევას არ უარობდა და არ ცდილობდა ჩემგან თავის დაღწევას, მაინც ხმას ვერ იღებდა, რადგან ეშინოდა განდგომილს თავის მუქარა არ აესრულებია. ნიჩბები რომ წყალში ჩავეშვიით და მოსმა დავაპირეთ, ზორაიდამ ბარკასში თავის მამა და ხელ-ფეხშეკრული მავრები დაინახა. მაშინ განდგომილს სთხოვა, ჩემთვის გადაეთარგმნა, რომ წყალობა მომელო და ის მავრები გამეთავისუფლებინა და მისი მამაც გამეშვა, რადგან ზღვაში ჩავარდნას უფრო აიტანდა, ვიდრე თავის მოსიყვარულე მამის ტყვედშეპყრობილის ცქერას. მე თანახმა გავუხსენი და მსუბუქი ნავეებით მღევარს გამოგვიყენებენ, გარს შემოგვეტყმიან ზღვითა და ხმელეთით და ხსნის ღონე აღარსაით გვექნებაო. ჩვენ ამათი გათავისუფლება მხოლოდ მაშინ შეგვიძლია, როცა რომელიმე პირველ საქრისტიანო ქვეყანაში მივალთო. ამ აზრს ყველანი დავეთანხმენით და ზორაიდაც აღარ აგვიხიროდა, რაკი ავუხსენით, რომ იქვე გათავისუფლება ჩვენთვის მავნებელი იქნებოდა. ბოლოს, ღამის სიჩუმეში მხურვალე ლოცვით მივმართეთ ღმერთს. მენიჩბებმა ნიჩბები ღონივრად მოუსვენს და გახარებულმა გავცურეთ მაიორკის კუნძულებისკენ, რადგან ყველაზე ახლომდებარე საქრისტიანო ქვეყანა ეს კუნძულები იყო, მაგრამ ამ დროს აღმოსავლეთის ქარი ძლიერად ჰქროდა და ზღვაც ცოტა შფოთავდა. ამიტომ მაიორკისკენ ცურვა შეუძლებელი შეიქმნა: იძულებული ვიყავით ნაპირ-ნაპირ გვეცურა. აღვირიდან სამოც მილზე მდებარე ქალაქ სარაჯელს ახლოს უნდა გავგვევლო; გვეშინოდა, კიდევ, რო-

მელიმე ხომალდი არ შეგვხვედროდა გზაზე, ტეტუანიდან რომ სავაქრო საქონელი მოაქვს ხოლმე. თუმცა სავაქრო ხომალდის შეხვედრისა კი არ გვეფიქრებოდა, რადგან თითოეულ ჩვენგანს იმედოჲ ჰქონდა, რომ არათუ ვერ დაგვიმორჩილებდა, არამედ პირიქით, ამ ხომალდს ჩვენ დავიმორჩილებდით და იმით უფრო უშიშრად განგაგრძნობდით ჩვენს მოგზაურობას. ზორაიდა გვერდიდან არ მოპშორებია და პირისახეც ჩემს გვერდზე ჰქონდა მიყრდნობილი, რა არის, მამამისი არ დაენახა, თან ჩურჩულით ლელა მარიენს ევედრებოდა ჩვენი შემწე ყოფილიყო.

რეჟრეჟმა რომ მოატანა, ოცდაათ მილზე მეტი გვექონდა გავლილი, მაინც ნაპირიდან თოფის სამი გასროლის მანძილზე ძლივს ვიქნებოდით დაშორებული. ნაპირი სრულიად უდაბური იყო და ჩვენც შიში აღარა გვექონდა, რომ იქიდან დავენახეთ ვისმეს. მაშინ ნიჩბებს ძალა დავატანეთ და თანდათან ცოტაოდნად დამშვიდებულ ზღვაში შევედით. ნაპირიდან რომ ორი მილის მანძილზე ვიქნებოდით, მენიჩბეებს ვუბრძანეთ, რიგრიგად მოესვათ. მანამ ყველანი დანაყრდებოდნენ; მაგრამ მენიჩბეებმა გვიპასუხეს, დასვენების დრო არ არისო და ვინც უსაქმოდ არის, მან ისაუბროსო; ნიჩბებს ხელიდან არ უშვებდნენ, ჩვენც აღარ ავუხიბრდით, მაგრამ თითქმის იმავე ხანში ღონიერი ქარი ამოვიარდა და ნიჩბების მოსმა საჭირო აღარ იყო; ახლა იალქნები ავუშვით და ორანისკენ ავიღეთ გზა, რადგან სხვა გზით ცურვა შეუძლებელი იყო. იალქნებით საათში რვა მილზე მეტს გავდიოდით და იმის მეტი შიში აღარაფრისა გვექონდა, მეკობრათა ზომალდს არ შევხვედროდით. მაგრამ საუზმე ვაჭამეთ და განდგომილი გულს უმშვიდებდა მათ, რომ ისინი ტყვედ არ მიგვყავდა და პირველსავე შემთხვევაში გავათავისუფლებდით. ზორაიდას მამასაც ასევე უთხრა, მაგრამ მოხუცმა უპასუხა:

— ქრისტიანებო, მე თქვენი სულგრძელობისა და ზრდილობისაგან ყველას მოველოდები, მაგრამ თავისუფლებას კი არა, განა ისეთი გულუბრყვილო ვარ, რომ ეგ სიტყვა დაგიჭიროთ? განა ტყუილად გაიწირავდით თავს ჩემი დატყვევებით, რომ გაათავისუფლებათ აგრე ადვილად მოველოდეთ თქვენგან? მეტადრე, როდესაც ისიც იცით, ვინცა ვარ და ჩემი თავის დასახსნელად რა დიდი სასყიდელი შეგიძლიათ მიიღოთ. ბარემლა დამინიშნეთ ფასი, რასაც მთხოვთ, დაუყოვნებლივ მოგცემთ ჩემი და ამ საცოდავი ბავშვისაგან ჩემი სულის საუკეთესო და უძვირფასესი ნაწილის დასახსნელად. ამ უქანასკნელ სიტყვებზე მწარე ქვითინს მოჰყავა, და ჩვენ ყველას გული აგვიჩქროლა და ზორაიდაც აიძულა მისთვის შეეხედნა-

მამის მწარე ქვითინმა ქალს გული მეტად აუღღლა; ჩემი კალთიდან წამოდგა, მამასთან მივიდა, მოეხვია, ტუჩი ტუჩს შეაწებებს და ორივემ ისე გულსაკლავად დაიწყეს ტირილი, რომ ჩვენ ყველას თვალებზე ცრემლი მოგვევრია. მაგრამ, როდესაც აჯი მორატომ თავისი ქალი სადღესასწაულო ტანისამოსით მორთული და მრავალი თვალ-მარგალიტით შემკული დაინახა. თავის ენაზე ჰკითხა:

— ეგ რას ნიშნავს. შეილო? გუშინ საღამოს, ვიდრე ეს საშინელი უბედურება შეგვემთხვეოდა, საშინაო ტანისამოსით გხედავდი; ახლა კი ისეთი ძვირფასი სამკაულით გხედავ მორთულს, რომ ჩემს ბედნიერ დღესაც უკეთესს ვერ გაჩუქებდი. ან დრო სად გქონდა გამოსაცვლელად, ან რა ამბავი შეიტყვე ჩემგან ისეთი სასიხარულო, რომ ეგრე სადღესასწაულოდ მორთულხარ? მიპასუხე, შეილო: მე ახლა ეგ უფრო მეტად მაწუხებს და მაოცებს, ვიდრე ეს ჩემი უბედური ყოფა.

განდგომილმა ყველა გვითარგმნა, რასაც მავრი თავის ქალს ეუბნებოდა: ზორაიდამ პასუხად არა უთხრა რა, მაგრამ, როდესაც აჯი მორატომ ნაეში თავისი სკივრი დაინახა, რომელშიც მთელს სიმდიდრე ჰქონდა შენახული, და ახსოვდა, რომ ზორაიდამ ის სკივრი ალყირში დასტოვა და აგარაკზე აღარ წაუღია, — უფრო მომეტებულად გაოცდა და კითხვა დაუწყო ზორაიდას, თუ ის სკივრს ჩვენ როგორ ჩაგვარდნოდა ხელში და ან შიგ რა იყო? მაშინ განდგომილმა აღარ დააცადა ზორაიდას და უპასუხა მოხუცს:

— თავს ნუ იწუხებ. ჩემო ბატონო, ზორაიდას ნურასა ჰკითხავ; ერთ სიტყვას მოგახსენებ და დანარჩენი შენთვის ცხადი აქნება იცოდე, რომ შენი ქალი ახლა ქრისტიანია, რომ ამან დაამსხვრია ჩვენი ბოროტი და ამან მოგვცა თავისუფლება. თავისი თავი თავის ნებით ჩაგვიგდო ხელში და, მგონია, არ ვცდები, ახლა ეს ისევე ბედნიერია, როგორც ბნელიდან ნათელში გამოსული ადამიანი, როგორც მკვდრეთით აღდგენილი და ჯოჯოხეთიდან სამოთხეში ასული.

— შეილო, ეს კაცი რასაც ამბობს, მართალს ამბობს? — შეკვივლა მავრმა.

— მართალს ამბობს, მართალს, — უპასუხა ზორაიდამ.

— როგორ თუ შენ ქრისტიანი ხარ? ქრისტიანი ხარ? — წარმოთქვა მოხუცმა; — მაშ, მანაშენიც მტრებს შენ თვითონ ჩაუგდებ ხელში?

— დიახ, მე ქრისტიანი ვარ, — თქვა ზორაიდამ, — მაგრამ შენი აქ ყოფნა კი ჩემი ბრალი არ არის; მე არ მინდოდა მოგშორებოდა როდისმე; შენთვის კეთილის მეტი არასოდეს არა მსურებია.

— შენ თავს რაღა დაჰმართე, შვილო?

— მაგის პასუხი ლელა მარიენს ჰკითხე, ის უკეთესად აგიხსნის, — მიუგო ზორაიდა.

მავრმა რომ ეს მოისმინა, საოცარი სისწრაფით გადავარდა წყალში და უქველად დაიხრჩობოდა, თუ საცოდავი გრძელ ტანისამოსს ცოტა ხნით ზევით არ ამოეტივტივებინა. ზორაიდას კივილზე მაშინვე მივცვივდით. კალთებზე ხელი წავავლეთ და წყლიდან ამოვათრიეთ უგონო და ცოცხალ-მკვდარი. შეშინებულმა ზორაიდამ მწარედ ქვითინი მორთო თავის მამაზე, რადგანაც მკვდარი ეგონა. მავრი მაშინვე თავქვე დავდეთ; წყალმა პირიდან დენა დაუწყო და ორიოდე საათს შემდეგ მოსულიერდა კიდევ. ამასობაში ქარი შეიცვალა და ნაპირისკენ გაგვაგდო, და თუ ნიჩბებისთვის არ დაგვეტანა ძალა, უქველად ნაპირზე გავგრიყავდა. მაგრამ ჩვენმა ბედნიერმა ვარსკვლავმა, როგორც იყო, ერთ პატარა მოფარებულ ნავსადგურში მოგვატურა, მავრები რომ კ ა ვ ა რ უ მ ი ა ს ეძახდნენ და ჩვენს ენაზე კ ი რ ო ს კ ი ჰ ქ რ ი ს ტ ი ა ნ დ ე დ ა კ ა ც ს ნიშნავს. მავრების გადმოცემით იმ ალაგას ის კ ა ვ ა ი ყ ო დამარხული რომლის წყალობით მათ ესპანეთი დაჰკარგეს. არაბულად კავა როსკიჰ დედაკაცს ნიშნავს, ხოლო რ უ მ ი ა ქრისტიან ქალს. მავრების აზრით რაიმე ცუდის მომასწავებელია, როდესაც ღუზის ჩაშვება აქ მოუხდებათ ხოლმე, და გაუჭირვებლად ამ ადგილს არასოდეს არ მოადგებიან ხოლმე. ჩვენ კი ძალიან სტუმრისმოყვარედ გვეჩვენა ეს ადგილი, რადგან იმჟამად ზღვა საშინელ ფრთონას იწყებდა. დარაჯები გადმოვსხით ხმელზე, და ნიჩბები ხელიდან არ გაგვიშვია, ისე დავნაყრდით იმ ნუზლით, რაც განდგომილს საგზაოდ წამოედო; მასუკან მხურვალედ შევთხოვეთ ღმერთსა და ყოველდღმად ქალწულს შეგვწეოდნენ, რომ ჩინებულად დაწყებული ჩვენი საქმე კეთილად დაგვებოლოვებია. ზორაიდას თხოვნით აქ დავაპირეთ მამამისისა და სხვა მავრების ნაპირზე გადასხმა; ქალი ვერ იტანდა, მამამისს რომ ავაზაკივით შებოჰილს და დატყვევებულ თანამემამულეთ უქცეროდა; ამ საბრალოთა სანახაობა მას სათუთ გულს უკოდავდა. აღვუთქვით, რომ, რაწამს აქედან დავიძროდით, თხოვნას ავუსრულებდით, — ამ უდაბურ ალაგას მისი მამისა და სხვა მავრების დატოვება უშიშრად შეიძლებოდა, ზეცამ შეიწყნარა ჩვენი ლოცვა: ქარი გამოიცივალა და ზღვაც დამშვიდდა, თითქოს გზად წასასვლელად გვიწვევდაო, დრო დავახელეთ თუ, არა, მავრებს ხელ-ფეხი გავუხსენით და მათდა გასაოცრად თითო-თითოდ ნაპირზე გადავსხით. რიგი ზორაიდას მამაზეც მიდგა; მან დამშვიდებით

გვითხრა:

— ქრისტიანებო? ნუთუ თქვენ გჯერათ, რომ ამ ბოროტ დედაკაცს უხარია ჩემი გათავისუფლება? ნუთუ გგონიათ, რომ მე ამას ვებრალები? არა, არა, მას უნდა თავიდან მომიშოროს, რომ ჩემმა აქ ყოფნამ არ დაუშალოს თავისი შემეცოდე სურვილების ასრულება. მან იმიტომ კი არ დაუტევა თავის მამა-პაპათა სარწმუნოება, რომ თქვენი სარწმუნოება ამჯობინა, არამედ იმიტომ, რომ თქვენს ქვეყანაში დედაკაცს უფრო ადვილად შეუძლია შემეცოდე სურვილები აისრულოს და გარყვნილებას მიჰყოს ხელი.

შემდეგ მიუბრუნდა ქალს, და მეც მაშინვე სიტრთხილისათვის ხელები დავუქირე, რადგან გაბრაზებული იყო და მეშინოდა ახარებული რამ არ ჩაედინა. ასე ჩემგან ხელებდაქერილმა დაუყვირა თავის ქალს:

— ჰოი, შე პატივანდილო, ასე უდროოდ გარყვნილო! ბრმავ და უგულოვ, სად მიხვალ, სად? ამათ როგორ მისდევ, ამ ძაღლებს, ჩვენ მოსისხლე მტრებს? წყეული იყოს ის საათი, როცა შენ გაჩნდი ამქვეყნად! წყეული იყოს ჩემი მზრუნველობა და ალერსი, შენ რომ გაფუფუნებდა სიყრმეში!

რაკი დავატყე, რომ მოხუცი თავის სიტყვის გათავებას აღარ აპირებდა, საჩქაროდ გადმოვიყვანე ნაპირზე, მაგრამ ახლა იქიდან დაუწყო მაღალის ხმით წყევლა-შეჩვენება და თან მაჰმადს ვევედრებოდა, ალაჰთან მიშუამდგომლე, რომ ეს ყველანი ზღვამ დანთქასო. ხოლო როდესაც იალქნები ავუშვით და იმდენად გავშორდით ნაპირს, რომ მისი ხმა აღარ გვესმოდა, მაშინ ძლივს ვარჩევდით, რომ მოხუცი თმას იგლეჯდა, სახეს იხოკავდა და მიწაზე გორავდა. ბოლოს, ერთიკ კიდევ მოიკრიბა ძალა და ისეთი საშინელი ხმით დაიძახა, რომ ჩვენამდისაც მოაღწია იმ ხმამ:

— შვილო, საყვარელო შვილო! — ყვიროდა მოხუცი, — ნუ ვიღინხარ, დაბრუნდი მოდი ჩემთან აქ, კიდზე! ყველაფერს გაპატიებ, მიეც მაგათ ყოველი შენი საუნჯე და შენ კი აქ, ჩემთან მოდი, შენი მოხუცი მამა ანუგეშე, უშენოდ ველარ ვიცოცხლებ, ამ უდაბურ ალაგას ნუ მომკლავ; ნუ მტოვებ მარტოს!..

ეს რომ გაიგონა ზორაიდან, მწუხარებით ისე აემღვრა გულად ისე მოერია ცრემლები, რომ ეს ორიოდვე სიტყვალა უპასუხა:

— მამაჩემო, ინებოს ალაჰმა, რომ ვინც მე ქრისტიანად მაქცია — ლელა მარიენმა, ნუგეში გცეს მაგ შენს მწუხარებაში ალაჰმა იცის, რომ, რაც ვქენი, იმის უქმნელობა არ შემეძლო და ამ ქრისტიანებსაც ეს საქმე მარტო ჩემი ნებით როდი ჩაუდენიათ. კიდევ რომ მინდოდეს თავი დაეანებო ამათ და შენს სახლში დავბრუნდე, — ამის აღსრულება შეუძლებელია ჩემგან. ჩემი სული მის-

წრათვის აღასრულოს თავისი დიდი საქმე; ეს საქმე იმდენადვე წმიდად მიმაჩნია, რამდენადაც შენ ცოდვა გგონია იგი.

ზორაიდა ამას რომ ამბობდა, მამამისი თანდათან მიგვეფარა თვალთაგან და მოხუცი, უქვევლია, თავისი ქალის სიტყვების მოსმენას ველარ შეიძლებდა. მე ვანუგეშებდი ქალს, ვცდილობდი დამეშვიდებია როგორმე, ამასობაში მენიჩბებებიც ერთგულად შეუდგნენ თავიანთ საქმეს, თან ზურგის ქარიც გვეშველებოდა და ძსეთი სრიალით მივდიოდით, რომ იმედი მოგვეცა, გათენებისას ესაანეთის კიდეებიც დაგვენახა. მაგრამ რადგან ამქვეყნიური ბედნიერება სრული არასოდეს აჩქარის, არამედ თან რამე უბედურებაც დაერთვის ხოლმე, ამიტომ ჩვენმა ბოროტმა ვარსკვლავმა, ან იქნებ მაერისაგან თავისი ქალის წყევლა-შეჩვენებამ (მამის შეჩვენებამაც უნდა გვეშინოდეს), ჩვენი სიხარული ჩაგვიშხამეს. ღამე იალქნების შემწეობით ნიჩბებაკრეფილნი მივცურავდით არხეინად. რადგან თანამგზავრი ქარი მენიჩბებს დასვენების ნებას აძლევდა. უეცრად, მთვარის სინათლეზე. ერთი მრგვალი ხომალდი დავინახეთ, გაჩქარებით ჩვენსკენ მომავალი. ისე ახლოს მოვიდა ჩვენთან. რომ შეგვეშინდა, არ დაგვჭახებოდა, და იძულებული შევიქენით—იალქნები ჩამოგვეშვა; მაშინ ხომალდმა მოიღრიჯა საქე და გზა აგვიქცია. ხომალდის ქორედიდან დაგვიძახეს: ვინა ხართ, საიდან მოხვალთ და სად მიხვალთ? და რადგან ჩვენ ეს ფრანგულად დაგვიძახეს, ამიტომ განდგომილმა გვითხრა:

— ჩემად იყავით, არაფერი უპასუხოთ; ესენი უთუოდ ფრანგი მეყობრენი არიან, ყველას დაეცემიან ხოლმე, არავის არ ინლობენ.

ჩვენ გაუფიქრებლად განდგომილს, არაფერი არა ვუპასუხეთ რა ამასობაში ცოტა მანძილზედაც დავშორდით, ხოლო ხომალდიც მთლად ქარს მიეცა. მშვიდობით გადარჩენის იმედი რომ მოგვეცა, ამ დროს ორი ზარბაზნის სროლა გვითავაზეს უკანიდან. პირველმა სროლამ ანძა შუაზე გადაგვიმტვრია და იალქნიანად ზღვაში გადაგვიგდო, ხოლო მეორე, ზედმოყოლილი, თითონ ბარკასს მოხვდა და რამდენიმე ალაგას შეანგრია. შიგ მყოფებს კი არავის მიკარებია. წყალმა ბარკასში დენა დაიწყო, ამან გვაიძულა ხმამაღლა აგვეტეხა ძახილი. ხომალდიდან მაშინვე სანდალი ჩამოუშვეს და არკებუზით შეიარაღებული თორმეტი ფრანგი მოცურავდა ჩვენთან ანთებული მაშხალებით და თავიანთ სანდალში მიგვიწვიეს, თანაც გვოთხრეს, რომ ეს მათი საქციელი უზრდელობისათვის კეჟის სწავლება იყო. როდესაც სანდალში გადავდიოდით, განდგომილმა

ზორაიდას საუნჯის სკივრი აიღო და ჩუმად, ყველას შეუმჩნევლად, ზღვაში ჩააგდო.

სანდალიდან ფრანგების ხომალდზე გადაესხედით. ჯერ ყველაფერი გამოგვეკითხეს, რაც უნდოდათ, და შემდეგ ისე გაგვძარცვეს, რომ ზედ აღარ შეგვარჩინეს რა; ზორაიდას ყველაფერი მოხსნეს და უფხსაცმლის აბზინდებაც კი ააქრეს. მაგრამ მე ჩვენს დანაჯარგზე იმდენად არა ვფიქრობდი, როგორც იმისი მეშინოდა, რომ მეკობრეებს უარესი არ ექნათ და ზორაიდასათვის ისიც არ წაერთმიათ, რაც უფრო ძვირფასი განძი იყო მისთვის. ჩემს ბედად გამოდგა, რომ ის ხალხი მხოლოდ ფულსა და ნადავლს ეტანებოდა, და ამ მხრივ იქამდის გაუმაძღარი იყო, რომ უტანსაცმელოდაც დაგვეყრიდა, თუკი იმედი ჰქონოდა. რომ რაშიმე გამოიყენებდა. ზოგ მეკობრეს ეწადა იალქანში გავეხვიეთ და ზღვაში გადავეყარეთ, რადგან ბრიტანეთის დროშით ესპანეთის ნავსადგურებში აპირებდნენ ვაჭრობას, და ჩვენი იქ ცოცხლად მიყვანისა კი ეშინოდათ: გაუგებდნენ და დასჯიდნენ. მაგრამ ზორაიდას გამძარცველმა ხომალდის უფროსმა, თქვა, ნადავლით ისე კმაყოფილი ვარო, რომ ესპანეთის ნავსადგურებში სავაჭროდ შესვლას აღარ ვსაქიროებო. და გამოაცხადა, იმ დამესვე კიბრალტარის სრუტეს გაივლიდა და საჩქაროდ ესევ ლა როშელს მივიდოდა. ამიტომ მეკობრეებმა თავიანთი ხომალდის სანდალი მოგვეცეს და თან იმდენი საზრდო გაგვატანეს, რამდენიც ჩვენი მოკლე მოგზაურობისათვის გვეყოფოდა. მეორე დღეს ესპანეთის ნაპირები დავინახეთ და სულ დაგვაფიწყა, რაც კი რამ უბედურება და გაქირვება თუ სიგალახაყე გამოგვევლო, — თითქოს ჩვენ კი არა, სხვას გამოევლო ის გაქირვება: ასე ტკბოლია დაკარგული თავისუფლების დაბრუნება!

შუალღე იქნებოდა, მეკობრეებმა სანდალში რომ გადმოგვსხეს და ორი კასრი წყალი და ცოტა ორცხობილა მოგვეცეს; კაპიტანმა კიდევ, რაღაც გულმტკივნეულობით აღძრულმა, ორმოცოთქროს ესკუდო აჩუქა ზორაიდას და ნება არ მისცა მეკობრეებს, ეს კაბა გაეხადათ, რომელიც ახლა მას აცვია. ჩავსხედით სანდალში და ღმერთს მადლობას ვწირავდით მონიჭებული წყალობისათვის; იმ წამში ჩვენ მადლიერები ვიყავით; მეკობრეებისაგან მიყენებული ბოროტება სრულიად დაგვაფიწყა. მეკობრეებმა სრუტისაკენ გაუხვიეს, ხოლო ჩვენ კომპასისათვის ყური აღარ გვივლია; ხმელეთი რომ მოჩანდა, ნიჩბები იქითკენ მოვუსვით ერთგულად და იმედი გვიქონდა დაღამებამდის ნაპირსაც მივატანდით. ცა მოქურუშული იყო, მთვარეც არ გამოჩნდა და ამიტომ ჩვენთვის კარგი არ იქნებოდა ბნელ ღამეში მივდგომოდით ნაპირს. მაგრამ ბევრნი სა-

წინააღმდეგო აზრისანი იყვნენ და, უეჭველად, ნაპირზე გასვლას ითხოვდნენ, თუნდაც რომ უდაბური კლდოვანი ადგილიც ყოფილიყო ის ნაპირი. მათი აზრით მარტო ნაპირზე გასვლით შეგვეძლო ტეტუანის მეკობრეებს ხელიდან დავსხლტომოდით, რომელნიც ბერბერის ნაპირებიდან ღამით გამოვიდოდნენ ხოლმე, რომ დილით ესპანეთის ნაპირებზე მოსულიყვნენ. იქ ეპარპაშნათ და აქიდან ღამითვე შინ დაბრუნებულყვნენ. ავწონ-დავწონეთ ეს წინააღმდეგი აზრები და ბოლოს გადაწყვიტეთ ნელ-ნელა მივახლოვებულყავით ნაპირს და, თუ ზღვის სიმშვიდე ხელს შეგვიწყობდა, — იმ ალაგას გადმოვსულიყავით ნაპირზე, სადაც უფრო ადვილი იქნებოდა. შუაღამე უნდა ყოფილიყო, როცა ერთ მაღალ მთის ძირს მივადექით; იმ მთას ზღვის ნაპირთან კალთა იმდენად ვაკე ჰქონდა, რომ ჩვენი გადმოსვლა შესაძლებელი იყო. სანდალი ქვიშაზე მოვაპირქვავეთ და ნაპირზე გამოვედით, სამშობლო მიწას მუხლმოდრეკილი ვეამბორეთ და სიხარულის ცრემლით სავსე თვალებით მაღლობა შევწირეთ უფალს. მგზავრობის დროს რომ თავის საფარველ ქვეშ გვიფარავდა. მას უკან ავიცილეთ ჩვენი საგზალი და მთას შევეუდექით; მაგრამ გული კი მაინც ვერ დაგვერწმუნებია, რომ ის ადგილი, სადაც ჩვენ ვიდექით, სწორედ საქრისტიანო ადგილი იყო.

ჩვენი ფიქრით, გარიყრაყი ძალიან იგვიანებდა, მაგრამ, მაინც, ზევით-ზევით მივდიოდით მთაზე, ეგებ მაღლიდან სოფელი ან მეცხვარის ქოხი დაგვენახა. ბევრი ვიცქირეთ აქეთ-იქით, შორს მანძილზე ჩანდა მიდამო ადგილები, მაგრამ მაინც ვერაფერი ვერ დავინახეთ: ვერც ადამიანის საცხოვრებელი, ვერც ბილიკი და ვერც რამ სულიერი არსება, მაინც მტკიცედ ვადექით გზას და იმედს არა ვკარგავდით, რომ ვინმესგან რაიმეს შევიტყობდით იქაურობისას. ყველაზე ძალიან ზორაიდასათვის ვწუხნდი; რადგან საწყალი ქვა-ღრეებზე ფეხით მოდიოდა; მართალია, პატარა ხანს ხელში აყვანილი მომყავდა, მაგრამ ჩემს დაღლილობას ის იმდენად სწუხნდა, რომ ამგვარი შეღავათით ვერაფერს შევებას გრძნობდა. ისევ ფეხით წამოსვლა არჩია, ხელი-ხელს გამიყარა და მხიარულად მოთმინებით მომდევდა. მეოთხედი მილი რომ გავიარეთ, ზარის წყარუნი მოგვესმა. ამ ნახირის სიახლოვის ნიშანმა მსწრაფლ აქეთ-იქით მოგვახედა; და ერთ ხის ძირას დავინახეთ—ყმაწვილი ბიჭი იჯდა და ჯოხს თლიდა. მაშინვე დავეუძახეთ, მაგრამ იგი მსწრაფად წამოხტა და, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა, მოჰკურცხლა. შემდეგ გავიგეთ, განდგომილი და ზორაიდა რომ მავრული ტანისამოსით

იყვნენ, იმ ბიჭს მოეჩვენა, ვითომ მთელი ბერბერის მავრები დაედევნენ. ტყე-ტყე მირბოდა და თან საშინელი ხმით ღრიალებდა:

— არიქა, მავრები შემოგვესივნენ! გვიშველეთ, გვიშველეთო! ეს რომ გავიგონეთ, ჯერ არ ვიცოდით რა გვექნა; მაგრამ, რაკი მოგვაგონდა, რომ მწყემსი ავის ღრიალით იმ არემარეში ალიაქოთს ასტეხდა და მოსაზღვრე დარაჯებს მოგვისევდა, განდგომილს მაშინვე თავისი თურქული ტანსაცმელი გავახდევინეთ და ერთი ჩვენთან მყოფი გათავისუფლებული ქრისტიანის უსახელო ახალუხი ჩავაცვიტ, შემდეგ ღვთის ნებას მივენდეთ, იმ ბიჭის კვალს მივყევით იმ ფიქრით, რომ სადაცაა მოსაზღვრე დარაჯებს შევხვდებოდით. მართლაც ასე მოხდა. ჯერ ორი საათი არ იქნებოდა გასული, რომ ჯაგნარიდან ველზე გავედით. ამ დროს ორმოცდაათი დარაჯი დავინახეთ, ჰენებით ჩვენსკენ მომავალი. რომ დაგვიახლოვდნენ და მავრების მაგიერ საწყალი ქრისტიანები დაგვინახეს — გაოცებულნი შედგნენ. ბოლოს მაინც ერთმა მათგანმა გვკითხა: თქვენ ხომ არა ხართ მიზეზი, მენახირემ რომ ალიაქოთი ასტეხაო? დიახ, ჩვენა ვართ-მეთქი, — ვუპასუხე. — და მანამ ვუამბობდი, ვინ ვიყავით და ან საიდან მივდიოდით, ერთმა ჩვენთან მყოფმა ქრისტიანმა ერთ-ერთი დარაჯი იცნო და შეპყვირა:

— მადლობა უფალს ამ კეთილ ნავსადგურში რომ მოვუყვანივართ! თუ არ ვცდები, ახლა ველეს-მალაგაში * ვიმყოფებით და თუ ხანგრძლივმა ტყვეობამ მეხსიერება არ დამისუსტა, მე თქვენა კცნობთ, მგონია, ბიძაჩემი პედრო დე ბუსტამენტე უნდა იყოთ.

მხედარმა რომ ეს გაიგონა, მსწრაფლ ცხენიდან ჩამოხტა და თავის დისწულს სიხარულით გადაეხვია.

— გიცან, ჩემო ძვირფასო დისწულო! — შესძახა მან, — ასე ბეგონა, ამქვეყნად აღარც კი იყავ. დედაშენმა, ჩემმა დამ და ყველა შენმა ნათესავმა დავკარგეთ შენი ნახვის იმედი. მაგრამ ღმერთს გადაურჩენიხარ მათ გასახარებლად. რა ბედნიერება იქნება მათთვის დაკარგული შვილისა და ნათესავის ნახვა. ვიცოდით, რომ ალჟირში იყავ, და, შენი ამხანაგების ტანისამოსს რომ ვუყურებ, ასე ვფიქრობ, რამე სასწაული მომხდარა უთუოდ, რომ ტყვეობისათვის თავი დაგიღწევია.

— დიახ, მართალია, — უპასუხა ყმაწვილმა კაცმა, — ყველა ჩვენ თავგადასავალს მერე დაწვრილებით გიამბობთ.

რაკი შეიტყვეს, რომ ტყვეობიდან დაბრუნებული ქრისტიანები ვიყავით, მხედარნი მაშინვე დაქვეითდნენ და ცხენები გვითავაზეს ველეს-მალაგამდის მისასვლელად; ერთ-ნახევარი მიიღია იყო იქამდის. მერე გვკითხეს, სანდალი სად დასტოვეთო, და რამდენიმე

ცხენოსანი წავიდა იმის ქალაქში წამოსაღებად. დანარჩენი ცხენებზე შეგვესვენა და ზორაიდას ჩვენი ამხანაგის ბიძის ცხენი ერგო. ერთ დაწინაურებულ დარაჯს შეეტყობინებინა ქალაქში ჩვენი მისვლა და მთელი ქალაქი გამოეფინა ჩვენს სანახავად, — ტყვეობიდან გათავისუფლებული ქრისტიანების ნახვა იქაურებს ისე არ გააკვირვებდა, როგორც აგრეთვე არც დატყვევებული მავრების ნახვა იყო მათთვის საკვირველი: ველეს-მალაგაში ამგვარი ამბები იშვიათი როდი იყო; მაგრამ ზორაიდას სიმშვენიერემ კი, იმჟამად მეტისმეტად დამშვენიებულმა, ყველანი გააოცა. ძნელი მოგზაურობით დაქანცულობაჲ და იმ სიხარულმა, საქრისტიანო ქვეყანაში რომ თავისუფალ და უშიშარ მდგომარეობაში იმყოფებოდა, ახლა ისეთი საკვირველი ფერადები მოფინა მის სახეს, რომ მე სიყვარულისაგან თვალები აბმული რომ არა მქონოდა, თამამად ვიტყოდი, რომ მთელ ქვეყანაზე იმ დროში მასზე უმშვენიერესი ქმნილება არ მოიპოვებოდა.

ყველანი პირდაპირ ეკლესიაში მივედით. და შევიდა თუ არა ტაძარში ზორაიდა და ლელა მარიენის ხატი დაინახა, გაოცებისაგან უნებლიეთ შეჰკვივლა; ჩვენ ვუთხარიით, რომ ის ღვთისმშობლის ხატია, ხოლო განდგომილმაც, როგორც კი მოახერხა — აუხსნა, თუ რას ნიშნავდა ხატი. და ფიქრად ის ჰქონდა, რომ მისი გული იმგვარივე მოწიწებით აღევსო ღვთისმშობლის ხატისადმი, რა მოწიწებაც თვით ლელა მარიენს შეჰფეროდა. ზორაიდამ თავისი გამკრიახი ბუნებრივი ჰკუთით ყველაფერი სწრაფად გაიგო. რაც განდგომილმა აუხსნა ხატების შესახებ. ეკლესიიდან ქალაქს წავედით და იქ სხვადასხვა სახლში დავბინავდით. მე, ზორაიდა და განდგომილი ველესელმა ქრისტიანმა, ჩვენმა თანამგზავრმა, თავის ნათესავების სახლში მიგვიყვანა, ძალიან შეძლებულ ოჯახში, და მათაც თავისი შვილებივით მიგვიღეს.

ველესში ექვსი დღე დავყავით. მანამ იქ ვიყავით, განდგომილი გრენადას წავიდა ინკვიზიციისაგან ნებართვის ასაღებად. რომ კათოლიკე ეკლესიის წიაღში კვლავ დაბრუნებულიყო; სხვა ქრისტიანებიც თავთავისთვის წავიდ-წამოვიდნენ. მარტო მე და ზორაიდა დავრჩით და ფულიც იმის მეტი არა გვქონდა, რაც ფრანგმა კაპიტანმა თავის სადღეგრძელოდ მისცა ზორაიდას. იმ ფულით ეს ვირი ვიყიდე და ჩემს ქვეყანაში ამით მიმყავს ზორაიდა, არა როგორც მის მეუღლეს, არამედ ვითარცა მის საკუთრებელმტვირთველს და გზის მაჩვენებელს. იქ შევიტყობ, ცოცხალია თუ არა მამაჩემი, ჩემზე ბედნიერად მოწყობილა რომელიმე ჩემი ძმა თუ არა, თუმცა მართალი მოგახსენოთ, რაკი ზენამ ზორაიდას პატრონი გამხადა.

ამით ისეთი საუნჯე მომანიჭა, რომ ჩემს ბედს არავის არ გავეუცვლიდი. რასაც ეს გაჭირვებას ითმენს, რასაც ეს ნაკლოვანებასა და სიღარიბეს იტანს და მასთანვე მხურვალე სურვილი აქვს გაქრისტიანებისა, ისე საკვირველი და საოცარია, რომ მით სრულებით მოხიბლული ვარ და დიდის ალტაცებით და სიამოვნებით ვუძღვნი ამას ჩემს დანარჩენ სიცოცხლეს. მაგრამ, ვაი, რომ ის ბედნიერება, ეს რომ მე მეკუთვნის და მეც ამას ვეკუთვნი, უეცრად გამიწმამდება ხოლმე, როდესაც ვიფიქრებ: ნეტა ვიშოვნო-მეთქი ჩემს სამშობლოში რამე მყუდრო თავშესაფარს ამისათვის და ჩემთვისაც. ვინ იცის, დრომ და სიკვდილმა მოშალეს მამიჩემისა და ჩემი ძმების ყოფა-ცხოვრება; და ჩემთვის ძვირფასი ადამიანების ნახვის ნაცვლად, მეშინია, ვაითუ სამშობლო ქვეყანაში ისეთიც ვერავინ შემხვდეს, რომ გამოცნაურების ღირსი გამხადოს.

აი, ბატონებო, ეს გახლავთ ჩემი ამბავი, გასიამოვნათ თუ არა, არ ვიცი, ამისი მსჯავრი თქვენთვის მომინდვია; მინდოდა, უფრო მოკლედ მეამბნა, მაგრამ ვერ მოვახერხე. მაინც კი თავი რომ არ შემეწყინა თქვენთვის, ზოგიერთი შემთხვევა სულ გამოვტოვე და ზოგიც კიდევ მოკლედ მოგახსენეთ.

თ ბ ე ი XLIII

სადაც მოთხრობილია, თუ რა მოხდა კიდევ იმ ფუნდუკში,
და ზოგიც სხვა რამ ღირსსაცნობი ამბავი

ეს რომ თქვა, ტყვედნამყოფი დადუმდა, ხოლო ფერნანდომ ალტაცებით წამოიძახა:

— მოწყალო ხელმწიფევე, ბატონო კაპიტანო, ეგ თქვენი უცნაური თავგადასავალი ისე რიგად გვიამბეთ, რომ მბობის კილომ თვით ამბავზე არანაკლებ შეგვაქცია. მაგ ამბავში ყველაფერი არაჩვეულებრივია, ღირსსაცნობია და იმგვარ შემთხვევებით არის აღსავსე, რომ მსმენელს კიდევ აკვირვებს, კიდევ იზიდავს. ხელმეორედ რომ დაიწყოთ ეგ ამბავი და სვალამდისაც ილაპარაკოთ. მაინც დიდი სიამოვნებით მოვისმენდით მაგის განმეორებას.

ამ სიტყვების შემდეგ დონ ფერნანდომ, კარდენიომ და სხვებმა ტყვედნამყოფ კაპიტანს წრფელის გულით გამოუცხადეს სამსახურის გაწევის სურვილი და მანაც მხურვალე მადლობა გადაუხადა. დონ ფერნანდომ, სხვათა შორის, თავისი ძმა მარკიზი შესთავაზა

ზორაიდას ნათლიად და თავისთან ეპატიუებოდა მას, თანაც აღუ-
თქვამდა, რომ მგზავრობაში მის სიამოვნებას ეცდებოდა. კაპიტანმა
თავაზიანად მადლობა გადაუხადა ღონ ფერნანდოს, მაგრამ მის
გულკეთილ მიპატიუებაზე კი უარი უთხრა.

ამასობაში დაღამდა კიდეც და კარგა ხანი იყო გასული, რო-
დესაც ფუნდუკის კარებთან ერთი ეტლი დადგა, რამდენიმე ცხე-
ნოსნის თანხლებით მოსული, და მეფუნდუკის ცოლს ჰკითხეს:
ამაღამ აქ დაბინავება ხომ შეიძლებაო. დიასახლისმა რომ უპასუხა,
მთელ ფუნდუკში ერთი თავისუფალი კუთხე არსად გამაჩნიაო,
ერთმა ცხენოსანმა შეჰყვირა და თან ცხენიდან ჩამოხტა:

— როგორ თუ არ გაგაჩნია! ბატონი აუდიტორისათვის *
ადგილი ახლავ უნდა გააჩინო!

აუდიტორის გაგონებაზე დიასახლისს, ცოტას გაწყდა, ციება
არ დაემართა, და საჩქაროდ უპასუხა:

— უბედურება ის არის, რომ ლოგინი არა მაქვს. თუ ბატონ
აუდიტორს ლოგინი აქვს, მობრძანდეს, კეთილი იყოს მისი მო-
ბრძანება. მე და ჩემი ქმარი ჩვენს ოთახს დავეთმობთ.

— კარგი და პატიოსანი, — უპასუხა ცხენოსანმა.

ამ დროს ეტლიდან ერთი კაცი გადმოვიდა, მისი ტანსაცმელი
ადასტურებდა, ვინც იყო იგი. გრძელი სამოსელი ყურთმაჯიანო
სახელოებით ამტიციებდა მსახურის სიტყვას, — მართლა აუდიტორი
იყო. მას თან გამოჰყვა საგზაოდ მშვენივრად მორთული ყმაწვილი
ქალი, ასე, თექვსმეტი წლისა, მეტად ლამაზი, ერთი სიტყვით
ისეთი მშვენიერი, როგორსაც აგრე ადვილად ვერ შეხვდებოდა კაცი,
ამას თვითონ ფუნდუკში მყოფი მგზავრებიც იტყოდნენ, რომ თვალ-
წინ ზორაიდა, ლუსინდა და დოროთეა არა ჰყოლოდათ.

ღონ კიხოტი მიეგება აუდიტორს და ამ სიტყვებით მიიღო იგი:

— მოწყალეო ხელმწიფევი! ამ ციხე-დარბაზში დიახ უშიშრად
შეგიძლიათ გაატაროთ ღამე. თუმცა პატარაა და მდიდრული მო-
წყობილობით ვერა სალუქობს. მაინც ქვეყანაზე ისეთი განსაცდელი
არ არის, არც იმგვარი რამ მოუწყობლობა, რომ მახვილის ძალას
წინაღუდგეს და ცოდნის შესაძლებლობას გაუმავრდეს; მით უმე-
ტეს, როდესაც იმ მახვილსა და ცოდნას წინ უძღვის და თან ახლავს
მშვენიერება. მის მსგავსად, ვითარცა თქვენით განპიროვნებულს
მეცნიერებას თან ახლავს ეს მშვენიერი ქალწული, რომლის წინაშე
არა მარტო ფართოდ უნდა იღებოდნენ ბჰენი ციხე-დარბაზისანი,
არამედ ყველგან გზაგახსნით უნდა იპობოდნენ კლდენი და თავს
იღრეკდნენ მთანი. მაშ შემობრძანდით, მოწყალეო ხელმწიფევი, ამ
სამოთხეში: მუნ ჰპოვებთ მნათობთ. მაგ თქვენი მზის მხლებლებად

ღირსთა, მუნ ჰპოვებთ საჭურველს უბრწყინვალესად დარაჯად მდგარსა და მშვენიერებას მისი სრული ელვარებითა.

ეს შესხმა რომ მოისმინა, აუდიტორს თითქოს რეტი დაესხაო; დონ კიხოტის შესახედაობითა და სიტყვებით გაოცებულმა თავიდან ფეხებამდე სინჯავა დაუწყო, არ იცოდა რა ეპასუხა, და ამ გაჭირვებაში რომ იყო, ახლა ზორაიდა, ლუსინდა და დოროთეა დაინახა, და ამან კიდევ უფრო გააოცა. მეფუნდუკის ცოლისაგან ახალი სტუმრების მოსვლა და მგზავრი ქალის საოცარი სილამაზე გაცემით და ეს სამივე მშვენიერი მის სანახავად გამოვიდა. დონ ფერნანდომ, კარდენიომ და მღვდელმა შერჩეულის ზრდილობით ზოგი რამ შესთავაზეს. აუდიტორი რასაც ხედავდა და ისმენდა, ყველაფრით გაოცებული დარჩა და ფუნდუკში შევიდა. ხოლო ჩვენი ნაცნობი მშვენიერი ქალები კიდევ იმას ცდილობდნენ, რაც კი შეიძლებოდა მისი ქალისთვის ესაიპოვნებინათ. აუდიტორმა მალე გაიგო, რომ ფუნდუკში სულ რიგიან ხალხს მოეყარა თავი, მხოლოდ დონ კიხოტის მოკაზმულობა და საერთოდ მთელი სანახაობა აოცებდა. თავაზიანობას რომ მორჩნენ და ძველმა და ახალმა სტუმრებმა ერთმანეთი, ასე ვთქვათ, გაიცნეს, ახლა ზრუნვა იმაზე დაიწყეს, თუ როგორ უფრო ხერხიანად დაბინავებულიყვნენ ფუნდუკში. გადაწყვიტეს, რომ ქალებს იმ ოთახში გაეთიათ ღამე, რომელიც უკვე რამდენჯერმე მოვიხსენეთ, ხოლო კაცები გარეთ დაბინავებულიყვნენ. ვითომ ქალების სადარაჯოდ. აუდიტორი სიამოვნებით დათანხმდა, რომ ახალგაზრდა ქალს (რომელიც მისი ასული იყო) დანარჩენ ქალებთან ერთად დაეძინა. ისე კარგად მოეწყვნენ, მეფუნდუკის საწოლსა და აუდიტორის მოტანილ ლოგინზე, რომ უკეთესს არც კი მოელოდებოდნენ.

პირველ შეხედვაზევე ტყვედნამყოფს გულმა შეუტყო, რომ აუდიტორი მისი ძმა უნდა ყოფილიყო, ოთახიდან გამოვიდა და აუდიტორის ერთ-ერთ მსახურს ჰკითხა მისი ბატონის სახელი და გვარი და სადაურობა. მსახურმა მიუგო, ჩემი ბატონი ლიცენციატი ზუან პერეს დე ვიედმაა და, როგორც ჩანს, მისი გვარეულობა ლეონის მთებში მდებარე ერთი პატარა ქალაქიდან უნდა იყოსო. ამ სიტყვებმა და აუდიტორის სახემ მთლად დაარწმუნა ტყვედნამყოფი, რომ ის მისი უმცროსი ძმა იყო, ოდესმე რომ მეცნიერების შესწავლის გზას დაადგა. სიხარულით აღტაცებულმა დონ ფერნანდო, კარდენიო და მღვდელი გაიხმო და აუდიტორის ვინაობა გაუმჟღავნა. მსახურმა უამბო აგრეთვე, რომ ჩემი ბატონი ამერიკაში მიდის, მექსიკის პროვინციაში აუდიტორად დანიშნესო; თან რომ ქალი ჰყავს, მისი შვილიაო, ცოლი კი ამ ქალის დაბადებაზე

მოუკვდაო, ცოლმა დიდი მზითვევი მოუტანა და ახლა ძალიან მდიდარიყო, და ეს ერთი ქალია ამის სიმდიდრის მემკვიდრეო. ახლა რა ვქნაო? ჰკითხავდა ტყვედნამყოფი მღვდელს, კარდენიოს და დონ ფერნანდოს: პირდაპირ გამოვეცნაურო, თუ ჯერ დავრწმუნდე, გაეხარდება ჩემი ნახვა, ან უარს ხომ არა მყოფს, საწყლად რომ მნახავსო.

— ნება მიბოძე, ეგ საქმე მე მოვაგვარო, — უთხრა მღვდელმა — ახლავე ვიცი, ბატონო კაპიტანო, რომ თქვენი ძმა ისე შეგხვდებათ, როგორც ღვიძლ ნათესავს შეეფერება. მისი კეთილშობილს სახე და ქცევა აშკარად აჩვენებს, რომ იგი არც გულზვაგია, არც აშპარტავანია და ისიც ესმის, თუ ბედის კვეთებას რა შეუძლია.

— მაინც პირდაპირ გამოცნაურება არ მინდა, — თქვა კაპიტანმა.

— დამერწმუნეთ, — უთხრა მღვდელმა, — მაგ საქმეს ისე მოვაწყობ, ყველას მოგეწონოთ.

ამ დროს ვახშამიც მოიტანეს და კაცები, გარდა ტყვედნამყოფისა, სუფრას მოუსხდნენ; ქალები კიდევ სავახშმოდ თავიანთ ოთახში შევიდნენ. ვახშამზე მღვდელმა დრო მოიხელთა და უთხრა აუდიტორს:

— მე რომ სტამბოლში ტყვედ წამიყვანეს, იქ რამდენიმე წელს დავყავი. იქ ერთი ამხანაგი მყავდა, თქვენი გვარისა; დიან მამაცო მხედარი იყო, და ესპანეთის ჯარში საუკეთესო კაპიტნად ითვლებოდა, მაგრამ საბრალო რაზდენადაც ვაჟკაცი იყო. იმდენადვე ბედი არა სწყალობდა.

— სახელად რა ერქვა იმ კაპიტანს? — ჰკითხა აუდიტორმა.

— რუი პერეს დე ვიედმა, — უპასუხა მღვდელმა; — ლეონის რომელიღაც ქალაქიდან იყო. ბევრი რამ უამბნია ჩემთვის თავის მამასა და ძმებზე, და, დიდი რწმუნება რომ არა მქონოდა მისი, ყველა მისი ნაამბობი ისეთივე ზღაპრებად მეჩვენებოდა, როგორებსაც ზამთარში კერასთან დედაბრები იტყვიან ხოლმე. ამბობდა, ვითომც მის მამას მთელი მამული თავის სამი ვაჟისთვის გაეყოს თანასწორად და მათთვის კატონზე უკეთესი დარიგება მიეცეს. მე კი მხოლოდ ეს ვიცი, რომ იმ კაპიტანს მისგან არჩეულ ასპარეზზე ძალიან წყალობდა ბედი, და თავის ვაჟკაცობითა და საიშვიათო ნიჭიერებით სხვის შეუწევნელად, ჩქარა ინფანტერიის კაპიტნის ხარისხი მიიღო და მომავალშიც კიდევ პოლკოვნიკობას მოელოდა, მაგრამ ბედმა მალე უმუხთლა: როდესაც ყველა კეთილის მოლოდინი ჰქონდა, სწორედ მაშინ დახვდა წინ უბედურება. ლეპანტოს ბრძოლის ბედნიერ და დიდებულ დღეს, როდესაც მრავალმა ქრისტიანმა მოიპოვა თავისუფლება, მარტო ის ჩავარდა ტყვეობაში. მე

გოლეთაში დამატყვევეს და შემდეგ, სხვადასხვა შემთხვევის გამო სტამბოლში ერთად შეგვხვდა უღლის გაწევა, მასუკან ის ალყირში გადაიყვანეს. იქ, როგორც შემდეგში გავიგე, ერთი ფრიად საკვირ-ველი შემთხვევა დაემართა თურმე...

ასე განაგრძო მღვდელმა საუბარი და აუდიტორს ტყვედნამ-ყოფისა და ზორაიდას ამბავი უამბო; აუდიტორიც ისეთი ყურადღებით უსმენდა, რომ ისე ბეჯითად თავის სიცოცხლეში ჯერ არა უსმენია რა. და თითქოს მხოლოდ ახლა იყო იგი ნამდვილი აუდიტორი. იმაზე კი არა უამბო რა მღვდელმა, თუ ამის შემდეგ რა მოუხდა კაპიტანს, როდესაც ტყვეობიდან დაბრუნებისას ხომალდს ფრანგი მეკობრეები დაეცნენ. სწორედ იქ შეწყვიტა ამბავი, სადაც კაპიტანი და მშვენიერი ზორაიდა მეკობრეებისაგან სამწუხარო და უიმედო მდგომარეობაში ჩაცვივდნენ. მერე რა მოუხდათ? მიაღწიეს ესპანეთის კიდეს, თუ ფრანგებმა თან წაიყვანეს — ამაზე მღვდელმა თქვა, არა ვიცი რაო.

ტყვედნამყოფი შორიახლო იდგა და ყურადღებით ისმენდა მღვდლის ლაპარაკს, თან თავის ძმის ყოველ მცირედს მოძრაობასაც კი თვალყურს ადევნებდა, მღვდელმა რომ ამბავი გაათავა, ტყვედნამყოფის ძმამ ღრმა ამოოხვრით თვალებში ცრემლმორეულმა უთხრა:

— ნეტავ იცოდეთ, მოწყალეო ხელმწიფე, თუ ვის უამბეთ ეგ ამბავი, თუ ვითარ შეარყიეთ ჩემი გულის სათუთი სიმები? თუმცა მაგარი გულისა ვარ და ძალასაც ვატანდი ჩემს თავს, მაგრამ ველარა გავაწყე რა და ეს ცრემლები ველარ შევიმაგრე. თქვენი ამხანაგი, ის ჩინებული კაპიტანი, ჩემი უფროსი ძმა გახლავთ. მე და ჩემს მესამე ძმაზე მეტად უაღრესი გრძნობებით შეგულიანებულმა და უძლიერესი სულით მინიჭებულმა, მან მხედრის დიდებული ასპარეზი აირჩია, ერთი იმ ასპარეზთაგანი, მამაჩემმა რომ საარჩევნოდ უაგვიდო წინ, როგორც უკვე თვითონ მასვე უამბნია თქვენთვის (და თქვენ კი დედაბრების ზღაპრად გჩვენებიათ). მე მწიგნობრობის საქმეებს დავუღდე თავი, და ამ გზაზე ღმერთმა და ჩემმა ნიჭმა იმ თანამდებობამდის მიმალწევიანა, რა თანამდებობაზეც ახლა მხედავთ. ჩემი მესამე ძმა პერუშია წასული. მან იქ დიდი სიმდიდრე შეიძინა და რაც აქამდის ჩვენთვის გამოუგზავნია, იქიდან, მით არათუ მიღებული თავისი წილი სამკვიდრო დაუბრუნა მამაჩემს, არამედ შეძლებაც მისცა, რომ უწინდებურად მდიდრულად იცხოვროს, მეც აგრეთვე მისი შემწეობით შევიძელ ჩემს ხელობაში განვითარება და ჩემი სამსახურის საქმეც უფრო ადვილად მოვაწყე. მამაჩემიც ჯერაც ცოცხალია, მაგრამ სიცოცხლე — სიცოცხლე აღარ არის მის-

თვის, ამქვეყნად აღარა ახარებს რა და მარტო ერთი სურვილია შერჩენია — შეიტყოს, თუ მის უფროს შვილს რა მოუვიდა; საქმედაც ის გაუხდა, დაუცხრომელ ლოცვით შეთხოვოს ღმერთს, რომ მისი უფროსი ძის უნახავად თვალები არ დაუხუჭოს. ერთი რამ მაკვირვებს, რატომ ჩემმა ძმამ ერთხელ მაინც არ მოიფიქრა და თავისი უბედურება ნათესაებს არ შეგვატყობინა; მამაჩემს ან ჩვენგანს ვისმეს, რომ მისი თავგადასავალი გვცოდნოდა, მაშინ მას გათავისუფლებისათვის რამე სასწაულის ლოდინი როდილა მოუხდებოდა. აი ახლაც, ღმერთმა უწყის, გაათავისუფლეს ფრანგებმა, თუ ვინ იცის, კიდევ მოჰკლეს თავიანთ დანაშაულობის დასაფარავლად. არ მეგონა, თუ სიხარულით დაწყებული გზის გაგრძობა, ასე მწუხარებით მომიხდებოდა. ერთ წამსაც აღარ მომასვენებს იმის უცოდინრობა, თუ რა მოუხდა ჩემს ძმას. ვაჰ, ჩემო კარგო ძმაო! ნეტავ ვინ იქნება ისეთი მადლიანი, რომ მითხრას, შენ ახლა სადა ხარ? მაშინვე წამოვიდოდი შენს გასათავისუფლებლად, თუნდაც ეს წადილი ჩემს თავისუფლებად დამჭდომოდა! ვინ იქნება ისეთი მადლიანი, ჩვენს მოხუც მამას უამბოს, რომ შენ ჯერ ცოცხალი ხარ, თუნდაც ბერბერის საპყრობილის ბნელ სარდაფებშიაც შთაგდებულნი. ნეტავ ვიცოდეთ, სადა ხარ, რომ მთელი ჩვენი სიმდიდრე შენი მძიმე ტყვეობიდან გამოსახსნელად მოგვეხმარა. შენც სულგრძელო, მშვენიერო ზორაიდავ, ნეტავ შემეძლოს მაგიერი გადაგიხადო ყველა იმ სიკეთისათვის, რაც ჩემი ძმისთვის გიქნია! ნეტავ შემეძლოს შენი სულის განახლებას * მოწმედ დავესწრო, ნეტავ შენი ქორწინების ნახვას ველირსო, რომ ჩვენ ყველამ ბედნიერად დავსახოთ ჩვენი თავი!

ასე უპასუხა აუდიტორმა, როდესაც თავისი ძმის ამბავი მოისმინა; მისმა ღრმა მწუხარებამ ყველა მსმენელს გული დაწყვიტა. მღვდელმა რომ ნახა, მისმა მცირედმა სიცრუემ კარგად იმოქმედა და კაპიტნის სურვილიც შესრულებული იყო, არ ინდომა აუდიტორი შეწუხებული დაეტოვებია, ადგა სუფრიდან, წავიდა და ზორაიდა გამოიყვანა; ლუსინდა, დოროთეა და აუდიტორის ქალიც თან გამოჰყვენენ მათ; მერე კაპიტანთან მივიდა, ხელი მოჰკიდა და ასე ზორაიდა და ის ხელდაჭერილი აუდიტორთან მიიყვანა:

— ბატონო აუდიტორო, ცრემლები შეიშრეთ, — უთხრა მღვდელმა, — და რაც ინატრეთ, ყოველივე ამწამსვე აღსრულდეს. თქვენს წინაშე თქვენი ძმა და თქვენი მშვენიერი სარძლო დგანან; ეს არის კაპიტანი ვიედმა — და ტყვედნამყოფზე მიუთითა, — ზოლო ეს, — ზორაიდაზე აჩვენა, — მშვენიერი მავრი ქალია, ამის გამომხსნელი. ფრანგმა მეკობრეებმა სულ ცარიელები დასტოვეს ესენი;

ახლა ისლა დაგრჩენიათ, თქვენს ძმას თქვენი პატიოსანი გულას შესაფერი სულგრძელობა აღმოუჩინოთ.

კაპიტანი გადაეხვია აუდიტორს, მაგრამ მან უკან დასწია, რომ კარგადა გაესინჯა. სინჯვა დიდხანს არ მოსდომებია, უფროსც ძმა პალე იცნო, მაგრად მიიკრა გულზე და ტირილი მორთო. ამ უეცარმა შეხვედრამ ყველა დამსწრეთ გული აუჩქროლა და მათთან ერთად ატირდნენ. რასა ჰგრძნობდა იმ წამში ეს ორი ძმა, რა უთხრეს ერთმანეთს? ამის გადმოცემა კი არა, წარმოდგენაც ძნელია. ისინი ერთმანეთს ხან მოკლედ უაშბობდნენ თავის თავგადასავალს, ხან გულგასაგმირი ძმური ალერსით მიმართავდნენ ერთმანეთს; აუდიტორი ეხვეოდა ზორაიდას, ათას სიკეთეს პირდებოდა და თავის ქალსაც მალ-მალ უბრძანებდა მის კოცნას; ლამაზი ქრისტიანი ქალი და მშვენიერი მავრი ქალი სიყვარულსა და მაღლიერობას ისე გულგასაგმირად უცხადებდნენ ერთმანეთს, რომ ყველას ძალაუნებურად თვალზე ცრემლები მოსდიოდა. მთელ ამ ამბავს ღონ კიხოტი ღუმლით, მაგრამ დიდის ყურადღებით უცქეროდა და ყველა ამ არაჩვეულებრივ შემთხვევას თავის რაინდულ ზმანებებს მიაწერდა. ამასობაში მეორე მხარემ გადაწყვიტა, რომ ზორაიდა და ყოფილი ტყვე თავის ძმითურთ სევილიაში დაბრუნდებოდნენ. თავიანთ მოხუც მამას აცნობებდნენ ყველაფერს და ზორაიდას ქორწილსა და ნათლობაზე მიიწვევდნენ მას, რადგან აუდიტორს არც გზის შეცვლა შეეძლო და არც გზაში გაჩერება. მან შეიტყო. რომ ერთი თვის შემდეგ სევილიიდან ახალ ესპანეთში * ესკადრა უნდა წასულიყო და უხერხული იქნებოდა ეს შემთხვევა ხელიდან გაეშვა.

ყველანი გახარებულები იყვნენ ყოფილი ტყვისა და მისი ძმის ბედნიერი შეხვედრით, მაგრამ რადგან შუალაშე გადასული იყო, ყველანი დასაძინებლად წავიდ-წამოვიდნენ, რომ გათენებამდის ცოტა მაინც შეესვენათ. ღონ კიხოტმა კი ციხე-დარბაზის დარაჯობა იკისრა, რომ ვინმე დევს ანუ ვინმე უმაქნისს, მუნ მყოფ ქალთა მშვენიერებით მოზიდულს, ბოროტგანზრახვა რამ არ ჩაედინა და ციხე-დარბაზში მათი მოსვენება არ შეერყია. ვინც კი რაინდს იცნობდა, ყველა მაღლობას ეუბნებოდა ამ სამსახურისათვის და ბარემ აუდიტორსაც უამბეს მისი ახირებული გადარევა და, რაღა თქმა უნდა, ძალიან გააკვირვეს იგი. მარტო სანჩო იყო ავ გუნებაზე, რადგან უძილობამ შეაწუხა; მაგიერად ყველაზე უკეთესად ის მოეწყო თავის კურტანზე (და იმას კი ვერა გრძნობდა, თუ ამ განცხრომას რა ძვირად გადაახდევინებდნენ, რაც თავის ღროზე იქნება მოთხრობილი). დასასრულ, ქალები თავის ოთახში შევიდნენ, კაცები აქა-იქ წაწვნენ, როგორც კი მოახერხეს, ღონ კიხოტიც, თანახმად

აღთქმისა, გარეთ გავიდა და ოცნებითი ციხე-ღარბაზის ღარაჯად დადგა.

ის-ის იყო რიჟრაჟი დაიწყო, რომ ჩვენი ქალები მშვენიერმა სიმღერის ხმამ გამოაღვიძა; ეს ხმა ფუნდუკის ახლოდან მოისმოდა. ამ სიმღერას სიხარბით უგდებდნენ ყურს, მეტადრე დოროთეა, რომელსაც სხვებზე ადრე გაპლვიძებოდა; აუდიტორის ქალს კლარა ვიედმას კი ჯერ ისევ ეძინა მის გვერდით. არავინ იცოდა, ვინა მღეროდა ასე მშვენივრად. ამ მომხიბლავ ხმას თან საკრავი არა მოსდევდა რა, და თითქოს ხან გარედან მოისმოდა იგი და ხან თავლიდან; გაოცებული ქალები რომ ამ სიმღერას გაფაციცებით ისმენდნენ, კარდენიო მივიდა მათ კარებთან და დაუძახა:

— თუ არა გძინავთ, ყური დაუგდეთ ახალგაზრდა მეჯორეს, როგორ მღერის, — სწორედ ხიბლავს ადამიანს.

— ყურს ვუგდებთ, სენიორ, — უპასუხა დოროთეამ, უფრო და უფრო მეტი ყურადღებით დააკვირდა, და შემდეგი სიმღერა მოისმინა:

თ ბ ვ ი XLIII

სადაც მოთხრობილია მეჯორე ბიჭის საამო ამბავი და ფუნდუკში მომხდარი სხვა არაჩვეულებრივი ფაქტორაკები

სიყვარულის მღელვარ ზღვაზე
სიყვარულის მეზღვაური
უიმედოდ ვეხეტები,
არსად მოჩანს ნავსადგური.

გასწვრივ ერთი ვარსკვლავია,
გზას მინათებს ზღვაში მცურავს, —
იმ ვარსკვლავთა უტურფესი
რომ დასცქერის პალინურას. ♯

მაგრამ ის კი აღარ ვიცი,
სად გამიყვანს მღელვარ ზღვიდან...
ღარდიანს თუ უღარდელსა
სულ იმისი ცქერა მინდა.

მას კი ქცევა საკვირველი,
აღმამფოთი მოკრძალება, —
რომ მე ვეღარ დავინახო,
ღრუბელივით ეფარება.

ო, ვარსკვლავო სხივოსანო,
სულს მინათებ სიკაშკაშით.
რა წამს სახეს მოიღრუბლავე,
მე მოვკვდები იმავე წამში.

მომღერალი რომ უკანასკნელ ტაეპს ამთავრებდა, დოროთეამ იფიქრა, ურიგო არ იქნებოდა ამ სიმღერის მოსასმენად კლარა გაელვიძებია. ოდნავ ხელი წაჰკრა და თან დაატანა:

— უკაცრავად, შენი გულისა, რომ გაგაღვიძე. მინდოდა ამ მშვენიერი სიმღერის მოსმენით მესიამოვნებინა შენთვის, ვინ იცის შენ დღეშიაც ვერსად შეგხვდეს ასეთი ხმის მოსმენა!

კლარა ჯერ კიდევ ვერ გამორკვეულიყო და დოროთეას ნათქვამი ვერ გაეგო, ამიტომ თვალების ფშვნებით სთხოვა გაემეორებინა, რას ეუბნებოდა. დოროთეამ გაუგებრა და მაშინ კლარამ საოცარ მომღერალს გულდასმით დაუგდო ყური, მაგრამ ორი-სამი ლექსი მოისმინა თუ არა, მსწრაფლ ციებიანივით ათრთოლდა, დოროთეას ქისერზე მოეხვია და უთხრა:

— ჩემო სიცოცხლევ! ნეტა არ გაგელვიძებე, ნეტა ჩემს ბელს ისე ექმნა, რომ თვალიცა და ყურიც დახშობილი მქონოდა და ამ უბედური მომღერლის ხმა არ გამეგონა.

— რა დაგემართა, გოგონა? — ჰკითხა გაკვირვებულმა დოროთეამ, — რაზე შეწუხდი, ხომ ერთი უბრალო მეჭორეა ის მომღერალი?

— მეჭორე კი არ არის, — უპასუხა კლარამ, — მრავალი მამულისა და სულის მფლობელია, მასთან ჩემი სულისაც, და საუკუნოდაც იქნება იმის მფლობელი, თუ თვითონვე არა ჰყოფს ამაზე უარს.

ასეთი ნორჩი ქალისაგან სიყვარულის გამომქდავენებამ გააოცა დოროთეა, რადგან წლოვანებასთან შედარებით უფრო მეტად განვითარებული ჰპოვა იგი.

— არ მესმის, რა სულებსა ან რა მამულეებზე მეუბნებით, ან ეგ მომღერალი ვინ არის, რომ მაგისმა ხმამ აგრე აგაღელვათ? მაგრამ მაცადეთ, ჯერ ნურას იტყვი; ამ მშვენიერი სიმღერის მოსმენას ნუ დამიშლით და სიამოვნებას ნუ მომაკლებთ: თუ არა გცდები, ახლა სხვა სიმღერას გავიგონებთ.

— თქვენი ნებაა, — უთხრა კლარამ და რომ ახალი სიმღერა არ გაეგონა, ორივე ხელებით ყურები დაიცო. დოროთეას ძლიერ გაუკვირდა ეს, სმენად გადაიქცა და შემდეგი სიმღერა გაიგონა:

ჰოი, შენ, ჩემო იმედო ტკბილო,
თუმც მრავალია წინ დაბრკოლება,
შენ კვლავ ჩვეული სიმტკიცით ცდილობ, —
მას მივაღწიოთ, რაც გვენატრება.

და ნურასოდეს ნუ შევეუკრებით
სიკვდილს რომელსაც თითქმის ყოველ ნაბიჯზე ვხვდებით.

არა, ზარმაცებს არ უწერიათ
დიდი ზეიმი და გამარჯვება.
მწამს, მხოლოდ იგი ბედნიერია,
რომელიც აწრთო უბედურებამ,
და არა იგი, ვინაც მხდალია,
ან უსაქმურად მთქნარებაში დღენი დალია.

სამართლიანი ამური მუდამ
მაღალ ფასს ადებს სიტკბო-სიამეს,
ყველაზე ძვირფასს, რაღა თქმა უნდა,
იდვილად არვის გაუზიარებს.
სწორად იქცევა და როგორც უთქვამთ: —
მდარეა, რასაც მოიპოვებ იოლად, მუქთად.

შეუპოვრობით სძლევს სიყვარული
და მიულწიველს ხდის მისალწიველად.
ჰოდა მგზნებარე ეს ჩემი გულიც
ტრფობისთვის ტანჯვას არ გაეკცევა; —
რადგან ის არის იმ რწმენით სავსე,
რომ თვით შორეულ ვარსკვლავებთან მე ავალ ცაზე.

მომღერალი აქვითინდა და კლარა ისევ ოხვრას მოჰყვა. დო-
როთეას მეტისმეტად უნდოდა მიზეზი გაეგო, თუ რას ნიშნავდა ეს
მშვენიერი სიმღერა და რად შეიქნა იგი ამ მწარე ოხვრის მიზეზად;
ამიტომ ჰკითხა, წელან რა გინდოდა გეთქვაო. კლარას ეშინოდა
ლუსინდას არ გაეგონა, ახლო მიეკრა დოროთეას და თითქმის
ჩურჩულით უთხრა:

— ეს მომღერალი, ჩემო სიცოცხლე, ერთი არაგონელი აზ-
ნაურისშვილია. მადრიდში ცხოვრობდა ჩვენს პირდაპირ და თუმცა
მამაჩემი ზამთარ-ზაფხულს ფანჯრებს ბეჭითად ბურავდა ხოლმე
ფარდებითა და საფარავებით, მაგრამ არ ვიცი, სად და როგორ,
ალბათ — ეკლესიაში ან სადმე სხვაგან, მნახა ამ ყმაწვილმა კაცმა და
შევუყვარდი. მას აქეთ თავის ფანჯრებიდან ცრემლებითა და სხვა
ნიშნებით მაჩვენებდა, რომ ვუყვარდი, და ამნაირად თავიც შემე-
ყვარა. თუმცა ის კი აღარ ვიცოდი, ჩემგან რა უნდოდა. უფრო ხში-
რად იცოდა ხოლმე, ფანჯარაში დადგებოდა და ორივე ხელს ერთ-
მანეთზე გადააქობდა; თითქოს ამით მანიშნებდა, რომ ჩემი
ცოლად შერთვა უნდოდა. მეც მიხაროდა და ვნატრობდი, ნეტავ
ცოლად შემირთოს-მეთქი, მაგრამ არ ვიცოდი ვისთვის მეთქვა ეს,
რადგან მარტო ვარ, დედა არა მყავს. რაც უნდა ენიშნებინა, არ

ვუარობდი, მე კი მისთვის სულ არა მინიშნებია რა. ეს იყო მხოლოდ, როცა მამაჩემი და მამამისი შინ არ იქნებოდნენ, ცოტაოდნად ფარდას ავწევდი, რომ ჩემთვის ეცქირნა; მაშინ ის სიხარულისაგან თითქმის გადაირეოდა ხოლმე. ამასობაში მამაჩემს სხვაგან გადასვლის ბრძანება მოუვიდა; შეიტყო თუ არა, რომ თან უნდა წავეყვანე, ეს ჩემგან არ შეუტყვია, მისთვის ერთი სიტყვის თქმაც ვერსად შემეძლო, — ნაღველისაგან ავად გახდა, — მგონი, ნაღველისაგან უნდა გამხდარიყო, — და იქიდან ისე წამოვედი, შორიდან დანახვითაც ვერსად დავინახე და ვერ გამოვეთხოვე. ჩვენი წამოსვლის მესამე დღეს, ერთ სოფელში რომ მივედი — აქედან დღის სავალზე იქნება, — ფუნდუკის კარებზე მეჯორის ტანისამოსში დავინახე; ისე საგანგებოდ გამოცვლილიყო, რომ თუ მისი სურათი გულში მაგრად არა მქონოდა ჩაბეჭდილი, სრულიად ვერ ვიცნობდი. ვიცან თუ არა, დამბადებელი! რომ იცოდეთ რარიგად გამიკვირდა, თანაც რარიგად გამეხარდა. ცქერა დამიწყო და ისე ოსტატურად მიცქეროდა, რომ, ჩანდა, ცდილობდა — მამას გუმანი არ აეღო; მამაჩემის გვერდზე რომ სადმე გაივლის ხოლმე, სულ ცდილობს მის თვალებს თვალთ არ შეხვდეს. მე ვიცე, რომ ჩემი სიყვარულით მოდის ქვეითად და ძალიანაც იღლება, ამიტომაც, დარდისაგან, საითაც ის ფეხს დასდგამს, ჩემი თვალებიც იქითკენ მიიქცევიან ხოლმე. არ ვიცი, ღმერთმანი რისთვის მოდის, ან მამას თავი როგორ დაანება. მერე, რომ იცოდეთ, რარიგად უყვარს იმას. მამისერთაა და, ამას გარდაც — ისეთი ყმაწვილია, რომ არ შეიძლება კაცმა იგი არ შეიყვაროს. თვითონ რომ ნახავთ, ამაში თქვენც დაშეთანხმებით. მერე იცით რა? რასაც მღერის, სულ თავისი შეთხზული ლექსებია, ჩინებული პოეტია და სტუდენტიც არის. ნეტა იცოდეთ, რა დამემართება ხოლმე, როცა მაგას დავინახავ. სადმე, ან მაგის ხმას გავიგონებ, მთლად ამაკანკალებს ხოლმე. რადგან მეშინია, მამაჩემმა არ იცნოს და ჩვენი სიყვარული არ გაიგოს. ჯერ მაგისთვის ერთი სიტყვაც არ მითქვამს, მაგრამ ისე მიყვარს, რომ უმაგისოდ სიცოცხლე არ შემეძლია. აი, გენაცვალე. ვინ არის ეგ მომღერალი, აგრე ძალიან რომ მოგეწონათ; მაგის მშვენიერი ხმიდან გამოიცნობთ, რომ ეგ მეჯორე კი არ არის. არამედ, როგორც წელან გითხარით, მრავალი ყმისა და მამულის მფლობელია.

— კმარა, კმარა, დონა კლარა, — უთხრა დოროთეამ, და თან დაკოცნა. — ღმერთს ევედრეთ, რომ ჩქარა გათენდეს; იმელი მაქვს ღვთის შეწევნით ხვალ თქვენი სიყვარული ისე ბედნიერად დავაბოლოო, როგორც ჩინებულად დაწყებულა.

— ვაი, რომ ვერა — უპასუხა კლარამ; — ბედნიერად როგორ დააბოლოებთ. როდესაც მაგისი მამა ისეთი წარჩინებული და მდიდარი კაცია, რომ მე თავის შვილისათვის ცოლად კი არა, მოახლდება არ მიკადრებს. საიდუმლოდ ჯვარის დაწერას კი მე თვითონვე არაოდეს არ ვინდომებ. ნეტავ ხელი აეღო ჩემგან და თავისთვის შინ დაბრუნებულიყო, ამის მეტს მაგისაგან არას ვითხოვდი. ეგებ მაგის დაშორებით, რაკი ჩემგან შორს იქნებოდა, ნაკლებად მენადვლა მაგაზე, თუმცა ისიც კი ვიცი, რომ დაშორება ვერას მიშველის. არ ვიცი, ღმერთმანი, რა ეშმაკმა გაპხვია ამ საქმეში, საიდან გამიჩნდა მაგის სიყვარული. როდესაც ჯერ მეც ასე ნორჩი ვარ და ისიც ძალიან ყმაწვილია; მგონი, ერთი ხნისანი ვართ, მე კი ჯერ თექვსმეტი წლისაც არა ვარ. მამა იტყვის ხოლმე: თექვსმეტი წლისა წმიდა მიხეილის დღეს შესრულდებო.

ღორთეამ ღონა კლარას ამ ბავშვურ ტიტინზე სიცილი ველარ შეიმაგრა და მერე უთხრა:

— დილაშდის ცოტა კიდევ დავიძინოთ; დღე რომ გათენდება, ღმერთი კეთილს რასმეს ჩაგვაგონებს; იმედი მაქვს, თქვენი გული დავამშვიდო, თუ არა და, ისე ვიფიქრებ, არც ხელები მქონია და არც ენა-მეთქი.

ამ სიტყვების შემდეგ ყმაწვილ ქალს ჩქარა ჩაეძინა და ფუნდუკში კვლავ ღრმა სიჩუმე ჩამოვარდა. მარტო მარიტორნესსა და მეფუნდუკის ქალს ეღვიძათ. ამათ იცოდნენ, რა უცნაური ზნე-ზისათი ჰქონდა ბატონ ღონ კიხოტს. იცოდნენ, რომ თავიდან ფეხებამდე შეჭურვილი, ცხენზემჯდარი ციხე-დარბაზს გუშაგობდა. და ამიტომ უნდოდათ — რაიმე ოინი მოეწყოთ მისთვის, ანუ მისი აბლაუბლით ცოტაოდნად თავი შეექციათ.

უნდა მოგახსენოთ, ფუნდუკის სხვენს, სადაც თივას ინახავდნენ, ქუჩის მხარეს ერთგან პატარა ფარღალალა ადგილი ჰქონდა. საიდანაც თივას შეჰყრიდნენ და ჩამოჰყრიდნენ ხოლმე. სწორედ იმ ადგილას დაბინავდნენ ჩვენი ნახევარ-ქალბატონები და იქიდან უცქეროდნენ, თუ რას შვებოდა ღონ კიხოტი. ხედავდნენ. რომ რაინდი ცხენზე იჯდა, შუბზე დაყრდნობილიყო და დროგამოშვებით ისე მძიმედ ამოხვნეშებდა ხოლმე, თითქოს იმ ამოხვნეშასთან სულის თან ამოყოლება უნდოდა, და მათ ესმოდათ როგორი ნაზი, ტკბილი და ალერსიანი ხმით ლაპარაკობდა რაინდი:

— ჰოი, ჩემო ქალბატონო, დუღსინეა ტობოსელო! — ნადვლიანი ხმით შესძახებდა ხოლმე. — მშვენიერებით უადრესო, კკუით სრულო, სიტურფის სალაროვ, ყველა ღირსებათა კონავ, ყოველგვარ ქვეყნიურ მშვენიერებათა და სათნოებათა უსრულო გან-

ზორციელებავ, ნეტა ამ წამში რასა იქმ? ნეტავ იგონებ შენგან ტყვე-
ქმნილს რაინდს, ყველა საშიშროებაზე თავის ნებით პირისპირ მიმა-
ვალს მართო იმიტომ, რომ შენ სამსახური გაგიწიოს? მარკვი რაიმე
ძისი ამბავი, ჰოი სამპროვანო დედა ღმერთო, * მისი სიტუტრფის
მოსურნეო, სად იხილავ ხოლმე მას? ამ წამში იგი თავისი დადა
ციხე-დარბაზის რომელიმე შუშაბანდში დასეირნობს, თუ მოაჯირ-
ზე დაყრდნობილი დგას და იმაზე ფიქრობს, ჩემი ნაწყენი გულის
შფოთი როგორ დააცხროს, ისე კი, რომ თავის დიდებას და უბი-
წოებას არა ავნოს რა. რა ნეტარებით დააჯილდოებს ჩემთა შრო-
მათა, რით მისცემს შვებას ჩემს დაღლილობას, ჩემთა ღვაწლთა
რას უწყალობებს და, რა ცხოვრებას მიანიჭებს ჩემსა სიკვდილსა*
ჰოი, შენ. მზეო, შენთა რაშთა შეკახმვას რომ ესწრაფები, რაა —
ადრინანდ შეხვდე ჩემს ქალბატონს, ჩემი სალამი მიუტანე მას,
მაგრამ მისი ამბორი კი არ იკადნიერო, თორემ იმაზე უარესს
ექვს აღძრავ ჩემში. რა ექვიც იმ ფეხმარდმა და უმაღლო ქალ-
წულმა აღძრა, ვისმა სიყვარულმა და ექვიანობამ ეგოდენი ოფლი
გადინა და ეგოდენი გარბენინა თესალიის ველზე, თუ პენეოსის
ნაპირებზე, * კარგად არ მახსოვს.

ეს გულისმომწყველელი მიმართვა დონ კიხოტს მეფუნდუქის
ქალმა გააწყვეტინა: მან წყნარად დაუძახა მას და უთხრა:

— ჩემო კეთილო ბატონო, წყალობა მიიღეთ და ცხენი აქეთ
მოაყენეთ!

დონ კიხოტმა მოიხედა და ბადრი მთვარის შუქზე ყავრულთან
პატარა ღია ადგილი დაინახა (ეს მას ფანჯარად ეჩვენა და უბრალო
ფანჯარად კი არა, ოქროსსერსეროიანად, სწორედ ისეთ ფანჯარად,
როგორიც იმგვარ დიდ მშვენიერ ციხე-დარბაზს შეეფერებოდა,
რანაირ ციხე-დარბაზადაც დონ კიხოტს ის ფუნდუქი მიაჩნდა).
რაღა ჩიჩინი უნდა, შეშლილმა რაინდმა იმავწამს წარმოიდგინა, რომ
ციხე-დარბაზის მფლობელის მზეთუნახავ ქალს, სტუმრადმოსული
რაინდის სიყვარულით გატაცებულს, ამასწინანდელივით მისი
მოხიბვლა და ცდუნება განუზრახავს. უზრდელად და უმაღლოდ
რომ არ ეჩვენებია თავი, რაინდმა როსინანტი მოატრიალა, სათივის
ზვრელთან მიჩაქჩაქდა და, ქალები რომ დაინახა, უთხრა:

— გულითა ვწუხვარ, მშვენიერო ქალბატონო, რომ თქვენი
სიყვარულით აღსავსე თვალნი მისკენ მიჰმართეთ, ვისაც არ ძა-
ლუძს ისე გიგოთ პასუხი, როგორც თქვენს მშვენიერებას და
გულკეთილობას ეკადრება. მე, საბრალო მოგზაურ რაინდს იმისა-
თვის ნუ გამეციხავთ, რომ სიყვარული ნებას არ მაძლევს ჩემი ია-
რადი იმ ქალს გარდა სხვას ვამსახურო, ვინც ჩემს უიქველ

მფლობლად შეიქმნა იმწამს აქეთ, რა წამსაც მის მშვენიერებას თვალი მოვკარი. მომიტევეთ, მშვენიერო ბანოვანო, და თქვენს ოთახში შებრძანდით. ნუ ინებებთ ჩემდამი სიყვარულის აღიარებას და მით ნუ მაიძულებთ თქვენდამი მეტი უკმეხობა გამოვიჩინო. და თუ თქვენი ჩემდამი სიყვარული ჩემგან სიყვარულის გარდა სხვას რასმე მოითხოვს, მაშინ მიბრძანეთ, და იმ ჩემი მომხიბვლელი მტრის მზესა ვფიცავ, ვის შორს ყოფნასაც მე ახლა ვიგლოვ, ყველაფერი აგისრულოთ. თუნდაც ისიც მიბრძანოთ, რომ ერთი ბლუჯა მედღუზის თმა. სულ გველებისაგან რომაა დაწნული, მიშოვეო, ანუ კიდევ პირდაცმული შუშით მზის სხივები მომიტანეო.

— ასეთი რომ ჩემს ქალბატონს არ უნდა? — უთხრა მარიტორნესმა.

— მაშ, მიბრძანეთ, რა უნდა, მოკრძალებულო ღუენია? — ჰკითხა დონ კიხოტმა.

— თქვენი მშვენიერი ხელი სურს, — უპასუხა მარიტორნესმა, — ეგებ ჩემმა ქალბატონმა იმაზე მაინც მოიოხოს ის ახირებუ-ლი ვნებანი, რამაც აქ მოსვლა აიძულა. ვაი ჩვენს დღეს! თუ ამა-თი აქ მოსვლა ბატონმა მამამისმა როგორმე შეიტყო, ისე აკუწავს ჩემს ქალბატონს, რომ მისი სხეულის ყველაზე დიდი ნაჭერი ყუ-რილა იყოს.

— ნეტა არ მინდა, ეგა ქნას! — თქვა დონ კიხოტმა. — ხომ არ სურს ისეთ საშინელ ბოლოს ეწიოს, როგორიც არც ერთ მამას ჯერ არ ხვდომია წილად!

მარიტორნესი სავსებით დარწმუნებული იყო, რომ დონ კიხოტე მის თხოვნას შეასრულებდა და ხელს მიაწოდებდა მეფუნდუკის ქალს, საჩქაროდ თავლაში გაიქცა, სანჩოს ვირს ავშარა მოხსნა და სწორედ იმ დროს მოიბრძინა სათივეში, როდესაც დონ კიხოტი, უნაგირზე შემდგარი, აწოწილიყო და თავის ჰკუაში სერსეროიან თანჯარასთან მდგარს, მისი სიყვარულით ტყვედქმნილი მშვენიერო ქალისათვის ხელი გაეშვირა.

— აჰა, დაიჭირეთ ეს ხელი, ანუ უკეთ ვთქვა, ეს მთელი ქვეყ-ნის ბოროტთა ჯალათი. — უთხრა მან და გაუწოდა ხელი, — დაი-ჭირეთ ეს ხელი: ამ ხელს ჯერ არც ერთი ქალის ხელი არ მი-კარებია და არც იმ ქალისა. ვინც მთელი ჩემი არსების მფლობელია, ამას საკოცნელად კი არ გაწვდით. არამედ იმიტომ, რომ ნახოთ მისი ძაფების ხლართი, ძარღვების სიფართოვე და კუნთების დაწყობი-ლობა და მით გასაჯოთ, თუ როგორი უნდა იყოს მისი ძალა.

— მაგასაც ვნახავთ, — უთხრა მარიტორნესმა.

აგმარდან მარყუფი გააკეთა. მაქაში მოსდო დონ კიხოტს ჯერე ჩვენი სათივის კარის ურღულს მაგრა მიაბა.

დონ კიხოტმა თოკის უღმონლობა ჩქარა იგრძნო.

— მშვენიერო ქალო. — უთხრა მან, — ეგ ხომ ფანჯანა უფროა. ვიდრე ალერსი, ამ ხელს აგრე სასტიკად ნუ ეპყრობით; მაგის დანაშაული რაღია, რაც თქვენ ჩემდა უნებურად მოგივიდათ. მაგრერს ნუ მიხდით, ეს ჩემი არსების მცირედი ნაწილი იმად არა ღირს, რომ მთელ თქვენ რისხვას მარტო იმას უხდით. შოიფიქრეთ. რომ ვისაც ნაზად უყვარს, აგრე სასტიკად არ ეპყრობა.

ეს ლაპარაკი სამწუხაროდ, დონ კიხოტისათვის აღარავის მოუხმენია, რადგან მარიტორნესმა მიაბა თუ არა, იმავე წამში ორნივე სიცილით დაოსებულნი, სათივიდან ქვევით ჩაცვივდნენ და საბრალო რაინდი ისეთ მახეში დასტოვეს. რომ იქედან ვერასგზიოკერ დააღწევდა თავს.

როგორც ვთქვით, რაინდი მთლად გაჭიმული იდგა როსინანტის ზურგზე, ფანჯარაში ხელაწვედილი და სათივის ურღულზე მიბმული; მეტად ეშინოდა, მისი ბედაური როგორმე არ დაძრულიყო და ხელით არ ჩამოკიდებულყო. საბრალო რაინდი განძრევას ვერა ბედავდა, თუმცა როსინანტის მშვიდი ხასიათი იცოდა და იმედი ჰქონდა — ამ მდგომარეობაში თუნდ მთელ საუკუნესაც გაატარებდა. ბოლოს, რაკი მიხვდა, რომ თოკით იყო მიბმული და ქალბატონებიც აღარსად იყვნენ, წარმოიდგინა, ვითომც ისევ რაღაც ჯადოქრობის გავლენის ქვეშ იმყოფებოდა, როგორც ამას წინათ იყო. როცა ამავე ციხე-დარბაზში მეჯორედ გადაქცეულმა გრძნეულმა მაკრმა მიბეჭა. გუნებაში თავის წინდაუხედაობას ემდუროდა: თავს იწყევლიდა, რომ ხელმეორედ იმ ციხე-დარბაზში მოვიდა, სადაც ერთი ხიფათი უკვე გადახდა, და იმიტომ უფრო იწყევლიდა თავს. რომ მოგზაურ რაინდებს წესად ჰქონდათ — თუ რამე განზრახვის შესრულება ერთხელ ვერ მოუხდებოდათ, ეს იმის ნიშნად უნდა მიეღოთ, რომ იმ განზრახვის შესრულება სხვა რაინდის დანიშნულება იყო, და რა საქმესაც ერთხელ წააგებდა რაინდი, მეორედ მისთვის ხელი აღარ უნდა მოეკიდა. დონ კიხოტმა ხელს გამოსწია, სცადა — ეგებ გაეთავისუფლებინა, მაგრამ, საუბედუროდ, ისე მაგრა ჰქონდა მიბმული, რომ ყველა ცდამ ამაოდ ჩაუარა; ესეც კი იყო, ძალიან ფრთხილად აცოდვილებდა ხელს, რადგან ეშინოდა, იმ ცოდვილში როსინანტი ადგილიდან არ დაძრულიყო. უნაგირზე ლაჯდომის დიდი სურვილი ჰქონდა, მაგრამ საბრალო რაინდი იძულებული იყო ჯდომის მაგიერ ზედ მდგარიყო.

სწორედ ახლა ნატრობდა ამადისის მახვილის მფლობელი ყო-

ფილიყო, რომ ყოველგვარი ჯადოქრობა დაეთრგუნა. ახლა თავის ვარსკვლავს დაუწყო წყევლა, რა წარმოიდგინა, რომ საშინელი ხარალი მიეცემოდა ქვეყანას, ვიდრე მოქალოებული დარჩებოდა (ნამდვილად სწამდა, რომ მოხიბლული იყო). ჯერ არც ერთხელ ისე ძალიან არ მოჰგონებია თავისი მიჯნური დუღისინეა ტობოსელი, როგორც ახლა მოაგონდა; თავის საქურველმტვირთველ სანჩო პანსასაც ახლა ეძახდა გაქირვებული, მას კი ყველაფერი დავიწყებოდა ქვეყანაზე და თავისი ვირის კურტანზე მიწოლილი ტკილად ხვრინავდა; ბრძენ ალკიფესა და ლორგანდოს და თავის კეთილ მეგობარ ქალს ურგანდასაც სწორედ ახლა შესთხოვდა შევლას, მაგრამ მის საუბედუროდ მშველელი არსაიდან იყო და მთელი ღამე ამ სამწუხარო მდგომარეობაში გაატარა ძროხასავით ბლავილში. იმის იმედიც კი აღარა ჰქონდა, რომ დილაზე მაინც მის უბედურებას უშველიდა ვინმე, ფიქრობდა, სამუდამოდ იყო მოხიბლული და ეგონა ასე უძრავად უნდა მდგარიყო თავის ცხენით (როსინანტი მთელი ღამე ოდნავადაც არ დაძრულა), უქმელი, უძილო, ხახვამშრალი, ვიდრე ვარსკვლავთა ბოროტი ზემოქმედება არ დასრულდებოდა, ან ვიდრე მის მოხიბვლას სხვა რომელიმე უფრო ბრძენი თვალთმაქცი არ გააუქმებდა.

მაგრამ ეს იმედებიც გაუტრუვედა. დილაადრიან ოთხი კარგ შესახედაობის და კარგადჩაცმული ცხენოსანი მოადგა ფუნდუკს და ჭიშკარს მაგრა რახუნი დაუწყო. უნაგირის ტახტაზე ჯაზაირებო ეწყოთ. დონ კიხოტმა რომ ისინი დაინახა, ეგონა, ისევ ციხე-დარბაზს ვგუშავებო, და მალალი ხმით დაუძახა:

— ვინა ხართ მანდ? რაინდები ხართ თუ საქურველმტვირთველები, ან ვინც გინდა იყოთ, ციხე-დარბაზის ჭიშკარს ნუ არახუნებთ. ჯერ ყველას სძინავს. განა არ იცით, რომ მანამ დედამიწას მზე არ მოივლის, ციხის კარებს არ აღებენ? გაეცალეთ აქედან და დილაამდის სადმე მოიკადეთ; დილაზე ვნახავთ, შესაძლო იქნება კარები გაგიღონ თუ არა.

— რა ეშმაკების ციხე-დარბაზსა ან ციხესა ხელავ აქ? ეგ არის რაღა, აქ მოგიცდით, — უპასუხა ერთმა ცხენოსანმა, — თუ ამ ფუნდუკის პატრონი ხართ, უბრძანეთ კარი გაგიღოხ; ცოტა ცხენებს მოვაჭმევთ და ჩვენს გზას გაუღდგებით. გვეშურება.

— რაინდო, ნუთუ მეფუნდუკესა ვგვევარ ვისმე? — ჰკითხა დონ კიხოტმა.

— ღმერთმანი. არ ვიცი, ვისა გეგხარ; მხოლოდ ის კი ვიცი, რომ რაღაცას მიედ-მოიღებდი, ამ ფუნდუკს რომ ციხე-დარბაზს ეძახი.

— დიხაც ციხე-დარბაზია, — თქვა დონ კიხოტმა, — და საუ-

ეთესო ციხე-დარბაზიც. ამჟამად აქ ის გვამნი განისვენებენ. ვისაც ხელში სკიპტრა სქერია და თავზე გვირგვინი უტარებია.

— უკუღმა რომ გეთქვა, ემჯობინებოდა, — შენიშნა მგზავრმა, — თავზე სკიპტრა და ხელში გვირგვინი-თქო. * უთუოდ ტაკიმას-ხარათა დასი ჩამომხტარა, მათთვის, როგორც ცნობილია, სკიპტრები და გვირგვინები ძალიან ჩვეულებრივი ნივთებია. ნამდვილი გვირგვინოსანი გვამები კი, არა მგონია, ასეთ მყრალ ფუნდუქში ზამომხტარიყვნენ.

— ეტყობა, არაფერი გაგეგებათ იმ შემთხვევებისა, რაიც მოგზაურ რაინდებს მოუხდებათ ხოლმე, — მიუგო ღონ კიხოტმა.

ღონ კიხოტის ყურისგდება რომ მოსწყინდათ, მგზავრებმა ხელახლაც ჰიშვარს რახუნის დაუწყეს და ისე უწყალოდ, რომ ვინც უფუნდუქში იყო, ყველას გაეღვიძა და მეფუნდუქეც გამოვიდა გასაკებად, თუ ვინ არახუნებდა კარს.

ამ დროს ერთ-ერთი მგზავრის ცხენი როსინანტს მიუახლოვდა საალერსოდ. თუმცა გაშეშებული დგომისაგან დიდი სევდიანობაც ეტყობოდა როსინანტს, ყურებიც ჩამოეყარა და ხისას უფრო ჰგავდა, მაინც სისხლისა და ხორცისაგან იყო შემდგარი, და ვეღარ გასძლო, რომ მასთან საალერსოდ მისულ ცხენისათვის პასუხი არ ეგო. შეტოცდა თუ არა, ღონ კიხოტს უნაგირიდან ფეხები მოუსხლტა, და ჩვენი რაინდი მიწაზე გაიშხლართებოდა, მაღლა რომ თოკით მიბმული არა ყოფილიყო. ამ დროს მან ისეთი საშინელი ტკივილი იგრძნო, თითქოს მისთვის ხელი მოეჭრათ, ან მოეგლიჯათ, და საუბედუროდ ისე დარჩა დაკიდებული, რომ ფეხები ოდნავ ბალახს ეკარებოდა; მის საუბედუროდამ იმიტომ ვამბობთ, რომ ღონ კიხოტი ამით ტანჯვას იმატებდა, რადგან, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა, იკიმებოდა და ძირს იწევდა. რა არის — ფეხები მიწაზე დაეკარებია იმგვარად, როგორც უბედურები იორკეცებენ ხოლმე ტანჯვას, ჭაჩით წვალეების ჟამს რომ ჰოკონაქს ქვეშ იკიმებიან, ეგებ ფეხები მიწას როგორმე დაეკაროთო.

თ ა ვ ი XLIV

ხალაც გრძელდება ფუნდუქში მომხდარი არაჩვეულებრივი ამბები

მეფუნდუქეს ღონ კიხოტის გამწარებული კივილი რომ მოესმა, შეშინებულმა კარი გააღო და გარეთ გამოვარდა, უნდოდა შეეტყო, თუ ისე საშინლად ვინა ჰკიოდა. ამ კივილზე გამოღვიძებული მარტორნისი მიხვდა, რა ამბავიც იყო. ფარულად სათივეზე ავარ-

და, თოკი მოხსნა და რაინდსა მეფუნდუკისა და მგზავრების თვალ-
წინ დედამიწაზე ზღართან მიიღო. ახლოს მივიდნენ და ჰკითხეს.
ისე უწყალოდ რა გაკივლებდა? დონ კიხოტმა პასუხი არ უგო,
ზელიდან თოკი მოიხსნა, საჩქაროდ როსინანტზე შეხტა. ფარე
მოიფარა, შუბი მოიმარჯვა, ცოტა განზე გადგა, რომ უფრო მო-
პარჯებულყო, მოკლე თოხარკით წამოვიდა წინ და მეფუნდუკესა-
და მგზავრებს შესძახა:

— ვინც იტყვის, რომ ჩემი მოჯადოება სამართლიანი საქმე
ყო, მე იმას ჩემი დედოფლის მიკომიკონის ნებართვით ცრუპენ-
ტელად ვაცხადებ, პასუხს მოვთხოვ და ბრძოლაში ვიწვევ!

ახლადმოსულმა მგზავრებმა რომ ეს გაიგონეს, საშინლად გაო-
ცდნენ, მაგრამ მეფუნდუკემ ყველაფერი აუხსნა, დონ კიხოტის
ვინაობა უამბო და ისიც დაუმატა, რომ თავის ჯეკაზე არაა და
ყურადღებასაც ნუ მიაქცევთო.

შემდეგ მგზავრებმა ჰკითხეს მეფუნდუკეს, აქ ჰაბუჯი ხომ არა-
ვინ მოსულაო, ასე თხუთმეტ-თექვსმეტის წლისა, მეჯარის ტანისა-
მოსით მოსილიო, და თანაც სწორედ იმ ყმაწვილი კაცის ტანი.
სახე და სხვა ნიშნები აუწერს, რომელიც დონა კლარას უყვარდა.
მეფუნდუკემ უპასუხა, ფუნდუკი ყოველგვარი ხალხით გატენილიაო
და სრულებით არ მიგდია ყური, არის ვინმე მაგისტანა ყმაწვილ
კაცი, თუ არაო.

— აქ არის, აქ! — შეჰყვირა ერთმა ცხენოსანმა, აუდიტორის
კარეტა რომ დაინახა. — სწორედ აქ არის; აი ის კარეტა, ფეხდა-
ფეხ რომ მისდევდა თურმე. ერთ-ერთი აქ დავრჩეთ, დანარჩენნი
მოსაძებნად შევიდეთ; ურიგო არ იქნება, ერთმაც ფუნდუკს გა-
რშემო უღარაჯოს, რომ ღობეზე არსად გადმოხტეს და არ გაგვე-
ქცეს.

— ეგრე ვქნათ, — უპასუხა მეორე ცხენოსანმა.

ეს რომ მოილაპარაკეს, ორი ეზოში შევიდა, მესამე ჰიშკარ-
თან დარჩა და მეოთხემაც ფუნდუკს გარშემოვლა დაუწყო. ფუნ-
დუკის პატრონი ყველა ამ ამბავზე გონს ვერ მოვიდა, თუმცა ეს
მისხდა, რომ ცხენოსნები იმ ყმაწვილ კაცს ეძებდნენ, რომელსაც
კითხულობდნენ.

ამასობაში კიდევ გათენდა და დონ კიხოტის ყვირილმა ფუნ-
დუკში ყველანი გამოადვიდა. ყველაზე ადრე წამოდგნენ კლარა და
დოროთეა, რადგან მათ სულაც არ მოუხუჭავთ თვალი: ერთს ის
აწუხებდა, რომ ახლოს მიჯნური ჰყავდა, მეორეს კიდევ ისა, რომ
მიჯნურის ნახვას მოუთმენლად ელოდა. დონ კიხოტს კიდევ სიბ-
რაჴისაგან აღარა გაეგებოდა რა, რადგან მის გამოწვევაზე არც-

ერთმა იმ ცხენოსანთაგანმა პასუხი არ გასცა და ყურადღებაც კი არავენ ათხოვა. სარაინდო კანონებით რომ აკრძალული არ ყოფილიყო რამე ფათერაკში გაბმა ვიდრე წინათაღმკმულ საქმეს არ დააბოლოებდა, მაშინ დონ კიხოტი, უეჭველად, დაეცემოდა იმ ცხენოსნებს და ძალაუნებურად მის გამოწვევაზე პასუხის გაცემას აიძულებდა. მაგრამ სხვა ფათერაკში თავის გახვევა აღარ შეიძლებოდა, ვიდრე მიკომიკონის დედოფალს ტახტზე არ აიყვანდა, ამიტომ იძულებული იყო გაჩუმებულიყო და გულხელდაკრეფილს ეცქირა, რა გამოვიდოდა ცხენოსნების განკარგულებიდან. ერთმა ცხენოსანმა ჩქარა იპოვა თავისი ბატონი, ნამდვილი მეჯორის გვერდზე სრულებით გულდამშვიდებით მძინარე.

— ბატონო დონ ლუის! — დაუძახა ყმაწვილ კაცს და წყნარად ნძრევა დაუწყო, — ბატონო დონ ლუის, სწორედ ისე კი ხართ ჩაცმული, როგორც თქვენისთანა ბატონს შეფერის, და ლოგინიც ისეთი გაქვთ, როგორშიც თქვენისთანა სათუთად შენახულს და დედისაგან განებივრებულს ყმაწვილს უნდა ეძინოს.

ქაბუკმა ნამძინარევი თვალები მოიფშვინტა და, თავის გამღვიძებელს რომ დაკვირვებით შეხედა, მამამისის მსახური იცნო. ამ უეცარმა შეხვედრამ ისეთი თავზარი დასცა, რომ რამდენიმე წამს სიტყვის თქმა ვერ მოახერხა.

— ახლა, ბატონო დონ ლუის, იმის მეტი აღარა დაგრჩენიათ რა, — განაგრძო მსახურმა, — ბედს დაემორჩილოთ და შინ წამობრძანდეთ, თუ არა გნებავთ, მამათქვენი საიქიოს გაემგზავროს. რადგან თქვენი მოშორებით ისეთი მწუხარება დაემართა, რომ, უეჭველად, ბოლოს მოუღებს.

— ნეტავ როგორ გაიგო მამაჩემმა: ან საით წაველ ან რა ტანისამოსი ჩავიცვი? — ჰკითხა დონ ლუისმა.

— ისე გაიგო, — უპასუხა მსახურმა, — სტუდენტისათვის თქვენი განზრახვა რომ გაგიმჟღავნებიათ, იმ სტუდენტმა უამბო ყველაფერი, რადგან მამითქვენის მწუხარებამ მეტად შეაწუხა იგი. გაიგო თუ არა ბატონმა, მაშინვე საჩქაროდ ოთხი მსახური გამოგიყენათ მდევრად, და აი, როგორც ხედავთ, ოთხივე აქ გახლავართ თქვენი სამსახურისთვის და ძალიან კმაყოფილნი ვართ, რომ შეგვიძლია იქ წაგიყვანოთ, სადაც მეტისმეტი სიყვარული აქვთ თქვენა.

— ჩემი წაყვანა ჩემს სურვილზე იქნება დამოკიდებული, ანუ კიდევ დღეთს ნებაზე, — უთხრა დონ ლუისმა.

— ჩვენო ბატონო, — უთხრა მსახურმა, — დღეთს ნება იმის მეტი რა უნდა იყოს, ან იმაზე უკეთესს თქვენთვის ადამიანი რას ისურვებს.

თუ არა თქვენს ოჯახში დაბრუნებას; თქვენი შინ დაბრუნება აუცილებელია.

დონ ლუისის გვერდით მწოლიარე ყმაწვილმა მეჯორემ რომ ეს ლაპარაკი მოისმინა, გავიდა და ყველაფერი დონ ფერნანდოს, კარდენიოს და სხვებს უამბო; ისინი ის იყო ამდგარიყვენ და ტანთ იცვამდნენ. მეჯორე უამბობდა, უცნობი კაცი ბაკში მძინარე ყმაწვილ ბიჭს დონ-ს უწოდებსო და მისი შინ წაყვანა უნდაო, ყმაწვილი ბიჭი კი არ მისდევსო. ვისაც კი იმ ცრუ მეჯორის მშვენიერი ხმა გაეგონა, ყველამ მოისურვა გაეგო, თუ ვინ იყო ის საიდუმლო ჭანტუკი და მასთანვე გადაწყვიტეს, თუ საჭირო იქნებოდა, მსახურთ. ძალადობისაგან კიდევ დაეფარათ იგი; ამ გადაწყვეტილებით, ვინც მამაკაცები იყვნენ, ყველანი იქ მივიდნენ, სადაც მსახური რჩევას აძლევდა, ხოლო ბატონი იმ რჩევას ყურს არ უგდებდა.

ამ დროს დოროთეაც გამოვიდა თავის ოთახიდან და აღელვებული კლარაც თან გამოჰყვა. დოროთეამ კარდენიო ცალკე გაიყვანა და მოკლედ შეატყობინა მომღერლისა და კლარას სიყვარულის ამბავი, ხოლო კარდენიომაც თავის მხრივ უამბო, რომ იმ მომღერლის წასაყვანად მამისაგან გამოგზავნილი მსახურები მოსულიყვნენ; კარდენიოს სიტყვებს კლარამ ყური მოჰკრა და ისეთი ელდა ეცა, რომ თუ დოროთეას არ დაეკირა, იატაკზე ზღართან მოსძვრებოდა. კარდენიომ სთხოვა დოროთეას — ოთახში შეეყვანო კლარა და აღუთქვა საქმეს მოაგვარებდა როგორმე.

ამ დროს დონ ლუისიც შემოვიდა ოთახში, მსახურებიც თან შემოჰყვნენ და ურჩევდნენ — დაუყოვნებლივ შინ გაყოლოდა და მით მწუხარე მამისთვის ნუგეში ეცა, მაგრამ დონ ლუისი ეუბნებოდა, ვერაგზით ვერ წამოგყვებით, ვიდრე იმ საქმეს არ შევასრულებ. რა საქმეც ჩემს პატივსა და სახელს შეეხებაო. მსახურებმა ბოლოს გაუმჟღავნეს, რომ, თუ რჩევით ვერას გააწყობდნენ, მეტი დონე არ ექნებოდათ — ძალით წაიყვანდნენ.

— ამას ვერ ჩაიდნეთ, ჩემს ცხედარს თუ წაიღებთ. თორემ ცოცხალს ვერასოდეს ვერ წამიყვანთ, — უპასუხა მან.

მათმა ბაასმა აუდიტორის, დონ ფერნანდოსი და მისი ამხანაგების — კარდენიოსი, მღვდლისა, დალაქისა და დონ კიხოტის ყურადღება მიიზიდა (დონ კიხოტმა გადაწყვიტა, რომ ციხე-ღარბაზს მისი დარაჯობა აღარ ეკირებოდა). კარდენიომ, ცრუ მეჯორის ამბის უკვე მცოდნემ, ჰკითხა მსახურებს, რად გინდათ ამის ძალით წაყვანაო; მათ უპასუხეს: „იმიტომ, რომ ამ კეთილშობილი ბატონის მამას სიცოცხლე დაავუბრუნოთო; მწუხარებისაგან კვდება, თავის შვილს რომ ვეღარ ხედავსო“.

— რა საჭიროა, რომ ჩემს საქმეში ერევით, — უთხრა დონ ლუისმა, — მე თავისუფალი კაცი ვარ: მინდა წამოგყვებით, არ მინდა — და ძალით ვერავე წამიყვანს.

— მოწყალეო ბატონო! გონიერებამ უნდა წავიყვანოთ, — უპასუხა ერთმა მსახურმა, — და თუ თქვენ არ ინებებთ გონიერებას გაუგონოთ, მაშინ ჩვენ უნდა მოვიქცეთ გონივრულად: ის უნდა ავასრულოთ, რისთვისაც გამოგზავნილები ვართ და რის ასრულებაც ჩვენს მოვალეობად მიგვაჩნია.

— რიგიანად გამაგებინეთ, რა ამბავია? — ჩაერია აუდიტორი. ერთმა მსახურთაგანმა იცნო თუ არა თავისი ბატონის მეზობელი, საჩქაროდ უპასუხა:

— თქვენო პატიოსნებავ, ბატონო აუდიტორო! განა ვერა ცნობთ ამ ჩვენს ყმაწვილს? თქვენი მეზობლის შვილი არ გახლავთ? აბა უცქირეთ, რა უმართებულო ტანისამოსით გამოიქცა შინიდან.

ყურადღებით რომ დააცქერდა ცრუ მეჯორეს, აუდიტორმა მაშინვე იცნო დონ ლუისი, ხელი დაუჭირა და უთხრა:

— ღმერთო ჩემო, რა ბავშვობა მოგსვლიათ, დონ ლუის! ერთი მითხარით, მამითქვენის სახლიდან გამოქცევა რამ გაიძულათ და მერე მასეთი არასაკადრისი ტანისამოსით!

დონ ლუისმა აუდიტორის საპასუხოდ ვერა მოახერხა რა: მხოლოდ გრძნობდა, რომ თვალში ცრემლები მოერია. აუდიტორმა ყმაწვილ კაცს მკლავში ხელი გაუყარა და განზე გაიყვანა, რომ შინიდან გამოქცევის მიზეზი გამოეკითხა; ამასთანავე მსახურები დაამშვიდა, რომ საქმეს მოაგვარებდა. აუდიტორი რომ დონ ლუისის ელაპარაკებოდა, ალაყაფის კარებიდან საშინელი ყვირილი მოისმა. საქმე იმაში იყო, რომ ორ ჩათუქესან ბიჭს, ფუნდუკში ღამის გამთევს, დაენახა თუ არა, ყველანი ცრუ მეჯორით და ახლადმოსული ოთხი ცხენოსნით არიან გატაცებულიო და ყურს აღარავენ გვიგდებსო, დანახარჯის გადაუხდელად გაქცევა დაეპირებია. მაგრამ მეფუნდუკე თავის საქმეს სხვისაზე უფრო ყურადღებით ეკიდებოდა, იმ ვაჟბატონების ოინბაზობა გაეგო და შიგ ალაყაფის კარებთან დაეჭირა ისინი. ფულის თხოვნა დაეწყო და თანაც ისეთი გინება დაეყოლებია, რომ მათ ვეღარ მოეთმინათ და მუშტებით მიეგოთ მისთვის პასუხი. ამ მუშტებზე საბრალო მეფუნდუკემ ყვირილი მორთო: „მიშველეთ, მომკლესო!“ მეფუნდუკის ცოლი და ქალი ვერავის ხედავდნენ ისეთს, რომ იმ უბედურს დახმარებოდა. ყველას დონ კიხოტის იმედი ჰქონდა, ამიტომაც ყველაზე უწინ მეფუნდუკის ქალმა მას მიმართა:

— უშველეთ, თქვენდა ღვთისაგან მონიჭებული ძალის სადღეგრ-

მელოდ, ბატონო რაინდო, ჩემი საბრალო მამა განსაცდელისაგან ლამის ორმა ავაზაკმა ცემით მოკლას.

ამის პასუხად დონ კიხოტმა მეტად ნელა და გულცივად უთხრა:

— მშვენიერო ქალო! ამჟამად თქვენი თხოვნის აღსრულება: აო ძალმიძს, ვინაიდან ნება არა მაქვს სხვა რამ ფათერაჟში გავება, ვიდრე იმ საქმეს არ დავასრულებ, რასაც მთელი ჩემი ძალღონის შეწირვა აღუთქვი. მაგრამ მაინც თქვენთვის ყველაფერს ვიზამ, რაც კი ჩემ ხელთ არის, უწინარეს ყოვლისა, გთხოვთ, საჩქაროდ მიბრძანდეთ და მამათქვენს უთხრათ, რაც კი ძალღონე აქვს, ბრძოლას გაუძლოს, მტერს არ დაეჯაბნინოს, ვიდრე მე მიკომიკონის დედოფალთან მივიდოდე და მისგან მამითქვენის საშველად ნებართვას ავიღებდე. თუ ნება მიბოძა, დარწმუნებული ბრძანდებოდეთ, იმ ნებართვას ამოღდ არ ჩავატარებ.

— რაღა მეშველება! — შესძახა იქვე მყოფმა მარიტორნესმა. — სანამ თქვენ მაგ ნებართვას აიღებთ, ჩემი ბატონი. ვინ იცის. საიჭიოსაყენ გაამგზავრონ კიდეც.

— მაშ. ქალბატონო, თქვენ მიიღეთ შრომა და ნებართვ. ნომიტანეთ; თუ არა და — უკაცრავად ნუ ვიქნები — არა შემიძლი. რა. კვალად გეტყვი, ოღონდ ნებართვა მივიღო, და მაშინ ჩემთვის სულ ერთია, თქვენი ბატონი საიჭიოს იქნება თუ სააქაოს: თუ საჭიროება მოითხოვს, სააქაოს გამოჯავრებული. საიჭიოდანაც დავაბრუნებ იმას, და თუ ეს ვერ მოხერხდა, მის მკვლელებს მაინც ისე დავსჯი, რომ სრულიად კმაყოფილი დამრჩეთ.

ესა თქვა თუ არა, გატრიალდა, დოროთეასთან მივიდა. მის წინ მუხლი მოიდრიაკა და მოგზაური რაინდისებურა სიტყვებით სთხოვა, მის დიდებულებას ნება დაერთო დიდს სამიშროებაში შეთავარდნილს ციხე-დარბაზის მოურავს დახმარებოდა. დედოფალმა დიდი კმაყოფილებით მისცა ამის ნება, და დონ კიხოტიც მსწრაფლ ფარმომარჯვებული და ხმალგამიშვლებული ჭიშკრისკენ გაემურა, სადაც ორი ზორბა ბიჭი მეფუნდუკეს ლაზათიანად ჰბეჭავდა. მაგრამ ჩხუბის ალაგას მივიდა თუ არა რაინდი, უცებ უკან დაიხია და გაშეშებულივით დადგა. თუმცა მეფუნდუკის ცოლი დ. მარიტორნესი ამ გაჩერებას აყვედრიდნენ და ჰკიცხავდნენ — ტყუილად რაღას იდგა და არ ეშველებოდა ერთის ქმარს და მეორის ბატონს.

— რა მაჩერებს? — თქვა დონ კიხოტმა, — ისა, რომ მე, როგორც რაინდს არ ძალმიძს ხმალი ვიხმარო მდაბიო ხალხის წინააღმდეგ. ეს საქმე ჩემი საჭურველმტვირთველის საქმეა. იმას დაუძახეთ, ის

ნოურიგდება ამ მაწანწალებს და თქვენი შეურაცხყოფისათვის მაცეირს ის გადაუხდის.

აი რა მოხდა ჭიშკართან. საბრალო მეფუნდუკის ზურგზე მუხტებს სეტყვასავით ტყაპატყუბი გაჰქონდა და ამის მაცქერალი ცოლი, ქალი. და მარიტორნესი თავზარდაცემულებივით იღგნენ. ღონ კიხოტის სიმხდალეს ქოქავდნენ და იმ უკუღმართ საათს წყველიდნენ, რა საათმაც ამ საზარელ მდგომარეობაში ჩაადგო იმათგანი ერთის ქმარი, მეორის მამა და მესამის ბატონი. მაგრამ ახლა ესენი აქ ამ ყოფაში დავტოვოთ (უეჭველია, ვინმე მიეწველება, თუ არა და, მისმა ბეჭებმა ინალღლოს, ვისაც ფონისმოუჩებნელად წყალში შეტოპვა ყვარებია. ასეთმა კაცმა ცხვირში ამოიკრას და „ქკუისა მჭირსო“ იბახოს), და ერთი ორმოცდაათიოდე ნაბიჯით უკან დავიწიოთ და გავიგოთ. თუ აუდიტორმა ღონ ლუისს რა უბასუხა. თვალთაგან ცრემლების დენით ღონ ლუისს აუდიტორის ხელები მაგრა დაებლუჯა და გულზე მძიმე სევდანოწოლილი ამას ეუბნებოდა:

— სენიორ, იმის მეტს ვერას მოგახსენებთ, რომ იმ დღეს აქეთ. რაც ზენამ ინება და ჩვენმა მეზობლობამაც შემთხვევა მომცა, ჩემი გულის მეუფედ თქვენი ქალი ღონა კლარა დამესახა. მას აქეთ მისი ღონა შევიქენი, და თუ წინააღმდეგნი არ იქნებით, თქვენი ასული დღესვე ჩემი მეუღლე შეიქნება. სახლიცა და მამაც მისი გულისთვის დავუტევე, მისი გულისთვის შევიმოსე ამ ტანისამოსით და მის კვალს ავედევნე იმ განზრახვით, რომ ყველგან თან მედევნა, სადაც უნდა წაგვეყვანათ იგი; — ასე მედევნა, როგორც ნატყორცნ ისარს ნიზნისაყენ, როგორც მეზღვაურს კომპასისათვის. ეს ჩემი სურვილი. თქვენმა ქალმა იმდენად იცის, რამდენადაც ჩემგან დაღვრილი ცრემლებით შეიძლებოდა მიხვედრილიყო: ჩემი ცრემლები — კი. თუმცა შორიდან. მაინც ხშირად უნახავს მას. ჩემი მშობლების გვარიშვილობა და სიმდიდრე იცით, ისიც იცით, რომ მამაჩემს ერთის მეტი არა ვყევარ. თუ ეს საკმაოა, რომ ჩემს გაბედნიერებაზე დავითანხმოთ, მაშ, ამავე წამიდან თქვენ შვილად მიწოდეთ. და თუ ვინიცობაა, მამაჩემი რაიმე ანგარიშების გამო ამ ჩემი ბედნიერებით კმაყოფილი არ იქნებოდა, მაშინ იმის იმედით დავრჩებოდი. რომ ყოვლადშემძლებელი დრო, ქვეყანაზე ყველაფრისშემცვლელი. მის აზრსაც ოდესმე ჩვენს სასარგებლოდ შესცვლიდა.

ღონ ლუისი გაჩუმდა, ხოლო აუდიტორი მიჯნური კბაბუკის ზრდილობიანმა გრძნობების აღიარებამ მეტად გააოცა, თანაც დალონდა, რადგან არ იცოდა ამ საიშვიათო და სრულებით მოულოდნელ გარემოებაში როგორ მოქცეულიყო. ღონ ლუისს დაუყვა-

ვა და სთხოვა დამშვიდებულებით. აღუთქვა მსახურებს ხვალამდის დააცდევინებდა და ამ ხანში თავის გადაწყვეტილებასაც მოიფიქრებდა. დონ ლუისმა აუდიტორს ძალად დაუქოცნა ხელები და ზედაც ცრემლები აპკურა; ეს გარემოება ქვასაც დაუღობდა გულს და დონა კლარას მამამ კი უიმისოდაც თავის გამჭირახი ჰკუთით და ანგარიშინანობით ისიც მოისაზრა, რომ დონ ლუისი მისი ქალისთვის ჩინებული საქნრო იქნებოდა. მაგრამ ეს ქორწინება უნდოდა ისე მოეხდინა, რომ დონ ლუისის მამის თანხმობაც ყოფილიყო; ამ თანხმობის იმედი კი ჰქონდა, რადგან იცოდა, რომ დონ ლუისის მამას დიდი სურვილი ჰქონდა ოდესმე დიდ რამ მოხელედ ენახა თავისი შვილი.

და როდესაც, ერთის მხრივ, დონ ლუისის მსახურები მოთმინებით ელოდნენ აუდიტორისა და მათი ბატონის ლაპარაკის დასრულებას, ხოლო — მეორეს მხრივ, ზავი მოხდა მეფუნდუქესა და მის სტუმრებს შორის. მეფუნდუქე რომ დაბეჯეს, და ისინი, დონ კიხოტის გონივრული სიტყვების წყალობით, ღამის გასათევი ფასის გადახდას დასთანხმდნენ — სწორედ ამ დროს მუდამ დაუძინებელმა ეშმაკმა ფუნდუქეში ის დალაქი მოათრია, რომელსაც დონ კიხოტმა მამბრინის ჩაჩქანი მოსტაცა და სანჩო პანსამ კიდევ ვირის კურტანი თავის ვირის კურტანში შეუცვალა. დალაქს რომ ვირი თავლაში შეჰყავდა, სანჩო იმ დროს თავის ვირის კურტანს აჯღანებდა. დალაქმა თვალი მოჰკრა თუ არა სანჩოს, ისე სწრაფად მივარდა, რომ საჭურველმტვირთველმა ვერც კი მოასწრო დროზე დაენახა იგი, საყელოში ხელი წაავლო და, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა, დაუღრიალა:

— ჰაი, შე დონ ავაზაკო, აბლა კი ვერსად წამიხვალ; მომეც ჩქარა ჩემი თასი და ჩემი ვირის სამკაული რომ მომტაცე.

ასე მოულოდნელად საყელოში ხელის წავლება და თანაც ცუდი ლექსებით ხსენება ვერ მოითმინა სანჩომ; ერთი ხელით რომ კურტანი ეჭირა, მეორეთი ისეთი მუშტი სთხლიშა დალაქს, რომ ცხვირ-პირი დაუსისხლიანა. დალაქი მაინც არ ეშვებოდა, ცდილობდა ხელიდან კურტანი წაერთმია და ისევ ისე საშინელი ღრიალი გაჰქონდა; ამ ყვირილზე ხალხი გამოცვივდა.

— მეფისა და მართლმსაჯულების გულისათვის! — ჰყვიროდა დალაქი, — ამ უმაქნისს, ამ შარავზის ავაზაკს ჩემი მოკვლა უნდა იმიტომ, რომ ჩემს საკუთარ კურტანს ვართმევ.

— მიჰქარავ, მიჰქარავ! — უყვიროდა სანჩო, — მე შარავზის ავაზაკი არა ვარ, მხოლოდ იმ დავლით ვსარგებლობ, რაც ჩემს ბატონს დონ კიხოტს გამარჯვების შემდეგ დარჩება ხოლმე.

სადაც იყო, დონ კიხოტიც გამოჩნდა ამ ჩხუბის ალაგს და ალტაცებაში მოვიდა თავისი საჭურველმტვირთველის მამაცობით, რაც მან ახლა მტრის შეტევასა და აგრეთვე მოგერიებაში გამოიჩინა. თითქმის შესანიშნავ ვაჟაკად იცნო იგი და გუნებაში აღტყმა დაიღო — პირველსავე შემთხვევაში რაინდად დაელოცნა, რადგან, მისი აზრით, ეს წოდება ახლა სანჩოსათვის სწორედ ზედგამოჭრილი იყო.

დალაქი ეუბნებოდა სანჩო პანსას:

— ეს კურტანი ისე ნამდვილად მეკუთვნის მე, როგორც ის არის ნამდვილი, რომ ზენას ჩემი სიკვდილი მართებს; ამ კურტანს ისე კარგად ვიცნობ, თითქოს სწორედ ჩემი ნაშობი იყოს. თვითონ ჩემი ვირია ამის მოწმე. ეს მე ტყუილს არ მათქმევინებს. ამაზე უკეთესი რა იქნება, აბა დავადგათ და თუ ზედგამოჭრილივით არ მოუვიდეს, უმაქნისი დამიძახეთ. ეს კიდევ არაფერი: როდესაც ეს კურტანი დავკარგე, სწორედ იმ დღეს ახალთახალი, ჯერ უხმარი თასი მომტაცეს, წითელი თითბრისა, მთელ ესკუდოდ მიღირდა.

ამის გამგონე დონ კიხოტმა ველარ შეიმაგრა თავი. მსწრაფლ მოჩხუბარნი გააშველა; მათ შუა ჩადგა, კურტანი მიწაზე დადო, რომ ყველას კარგა დაენახა, ვიდრე სიმართლე თავს იჩენდა და პალალი ხმით დაიძახა:

— ბატონებო, ახლავე ცხადად დარწმუნდით, თუ როგორ ცდება ეს კეთილი საჭურველმტვირთველი, ოდეს სადალაქო თასს უწოდებს მას, რაც ყოფილა, არის და იქნება მამბრინის ჩაჩქანი. ის ჩაჩქანი მე ამას პატიოსან ბრძოლაში წავართვი და ამ სრული სიმართლით ვმფლობებლობ მას, ხოლო, რაც შეეხება უნაგირს — მის საქმეში არ გავერევი. ვიტყვი მხოლოდ, რომ ჩემმა საჭურველმტვირთველმა სანჩო პანსამ მთხოვა ნება დამერთო და ამ ჩემგან დამარცხებული მხდალი კაცის ცხენის იარაღი აეღო და მით თავისი ვირი მოეკაზმა; მეც ნება დავრთე, და თუ ახლა ჩვეულებრივი უნაგირი საპალნის კურტნად გადაქცეულა, ამას მე სხვებრ ვერ ავხსნი, თუ არ იმ გარდაქცევით, რაიც მუდამ მოხდება ხოლმე პოგზაურ რაინდთა თავგადასავალში. ამის დასამტკიცებლად, რაც მე ახლა თქვენ მოგახსენეთ, აბა გაიქეც, ჩემო სანჩო, და მამბრინის ჩაჩქანი აქ მოიტანე, ამ კეთილ კაცს სადალაქო თასად რომ ეჩვენება.

— არა, ბატონო, — უპასუხა სანჩომ, — თუ იმ მამბრინის ჩაჩქანის გარდა სხვა დამამტკიცებელი საბუთი არაფერი გაქვთ — ისევ სჯობია თქვენთვის ბრძანდებოდეთ, ის მამბრინის ჩაჩქანი ისეთივე

სადაღაქო თასია. როგორც ეს უნაგირი — სწორედ კურტანია და სხვა არაფერი.

— რასაც გიბრძანებ, ის აღასრულე. — შეუტია ღონ კიხობმა. — როგორ დავიჯერო. რომ ყველაფერი ჯადოქრობით ხდებოდეს ამ ციხე-დარბაზში.

მამბრინის ჩაჩქანი რომ მოერთვა, ღონ კიხობმა ხელში აიღო და წარმოთქვა:

— ბატონებო. წყალობა მოიღეთ და მითხარით, რა პირით ბედავს ეს საკურველმტვირთველი იმ აზრზე დამყარებას. ვითომც ეს სადაღაქო თასი იყოს და არა ჩაჩქანი? იმ რაინდთა დასს გეფიცებით. რა რაინდთა დასსაც მეც ვეკუთვნი, რომ ეს ჩაჩქანი აწ იმ სახითვეა. როგორც ხელში ჩამივარდა; არც არა მომიკლია ამისათვის და არც არა მომიმატებია რა.

— ნამდვილ მართალსა ბრძანებ, — დაუმატა სანჩომ, — მას აქეთ. რაც ჩემმა ბატონმა ეს ჩაჩქანი იშოვნა, მხოლოდ ერთ ბრძოლაში ეხურა თავზე. როდესაც ფეხბუნდიანი ტუსაღები გაათავისუფლა; და თუ ეს თასი — ჩაჩქანი არა ჰქონოდა, ცუდი საქმე დაემართებოდა. რადგან ჩვენს თავზე სწორედ ქვის სეტყვა მოდიოდა.

თ ბ კ ი XLV

ხადაც საბოლოოდ განიფანტება ექვი მამბრინის ჩაჩქანსა და კურტანზე, და მოთხრობილია სხვა ნამდვილად მომხდარი ფათერაკები

— ახა რას გვიბრძანებთ. ბატონებო? როგორ გავიგოთ ამ ბატონების ნათქვამი? გავიხილა ასე თვალდათვალ აღამიანის დაბრძოლება. როგორც ეს ბატონები მიბრძოლებენ? მაშ, ეს ჩემი თასი — თასი არ არის და მამბრინის ჩაჩქანი?! — შეჰყვირა დალაქმა.

— დიახ, და ვინც წინააღმდეგს იტყვის. — შეაწყვეტინა ღონ კიხობმა. — მე მოვახერხებ დავარწმუნო იგი, თუ რაინდია, რომ ტყუის, და თუ საკურველმტვირთველია. მას ვაგარძობინებ. რომ ათასგნის ცრუობს.

ამ საიშვიათო ბაასს სხვათა შორის ოსტატი ნიკოლასიც დაესწრო და. რაკი ღონ კიხობის ხასიათსა და ზნეს კარგად იცნობდა. მოიწადინა ცეცხლისთვის მუგუზალი შეემატებინა და დამსწრენი უფრო გაეცინებინა. ამ განზრახვით უთხრა დალაქს:

— ბატონო დალაქო, ან ვინც ვინდა ბრძანდებოდეთ, უნდა

მოგახსენოთ, რომ თვითონ მეც დალაქი ვარ და იცნო წყლისწილი მეტია, რაც ოსტატობის მოწმობა მივიღე; ამიტომ ყველა ჩემი ხელის იარაღი და სამკაული ძალიან კარგად ვიცი; ამას გარდა, ემაწვილობაში სალდათადაც ვმსახურობდი, მაშ იხიცი მეცოდინებო, თუ რა არის ჩაჩქანი, ჩაბალახი და სამხედრო სამკაული. დაბეჭითებით არ ვიტყვი (დაე, ვისაც შეუძლია, გამისწოროს!), რადგან ჩვეულებადა მაქვს მუდამ უფრო გონივრულ აზრს დავუთმო ხოლმე, მაგრამ ამას კი მოგახსენებთ, რომ ამ ბატონს რაც ახლა ხელში უჭირავს, არათუ სადალაქო თასი არ არის, არამედ ისე ჰგავს სადალაქო თასს, როგორც თეთრი შავსა და მართალი სიცრუესა: ჩემი აზრით ეს ჩაჩქანია, მაგრამ მთელი ჩაჩქანი კი არ არის.

— მართალია, მთელი არ არის! — დაიძახა დონ კიხოტმა. — ამას სრული ნახევარი აკლია.

— მართალსა ბრძანებთ, — ჩაერია მღვდელი, რაკი თავისი მეგობრის იღუმალ აზრს მიხვდა.

ამას მაშინვე კარდენიოც დაეთანხმა, დონ ფერნანდოც და ჰისი კახანაგებიც. ამ ხუმრობას თვითონ აუდიტორიცი დაეხმარებოდა; თუ ამჟამად დონ ლუისთან საუბრით არ ყოფილიყო გართული, არასახუმარო ფიქრებმა შეიპყრეს იგი და ამიტომ დონ კიხოტისა და დალაქის დავას ყურს სულაც არ უგდებდა.

— ყოვლადწმიდაო ღვთისმშობელო! — შეჰყვირა გაბრიყვებულმა დალაქმა, — გაგონილა, რომ ამდენი პატიოსანი ადამიანი მარწმუნებს, ვითომც ჩემი თასი — მამბრინის ჩაჩქანი იყოს; ასეთა ვასაოცარი ამბავი ხომ უნივერსიტეტსაც კი მთელი თავისი მეცნიერებით განცვიფრებაში მოიყვანს. ბატონებო, თუ ეს ჩაჩქანია და არა თასი, მაშ, ეს კურტანიც უნაგირი იქნება, რაღა?

— მე ეგ კურტნად მეჩვენება, — უპასუხა დონ კიხოტმა; — მაგრამ წელანვე ვთქვი, რომ მაგ საქმეში არ ვერევი-მეთქი.

— კურტანია თუ უნაგირი, — სიტყვა ჩაუტრია მღვდელმა. — ესეც ბატონმა დონ კიხოტმა უნდა გადაწყვიტოს, რადგან ყველა იმ საქმეში, რაც რაინდობას შეეხება, მეცა და ეს ბატონებიც უპირატესობას მაგას ვუთმობთ.

— რა ბრძანებაა, ბატონებო, — უპასუხა დონ კიხოტმა. — ან ციხე-დარბაზში ორჯერ ჩამოვხტი და ორივეჯერ ისეთი უცნაური შემთხვევები დამემართა, რომ ახლა გადაწყვეტით ველარაფრის თქმა ვერ გამიბედა. აქ ყველაფერი თვალთმაქცობითა ხდება: ამაში მე ახლა მტკიცედ დავრწმუნდი. ჯერ წინათ ჩემს აქ ყოფნაში რაღაც მოხეტიალე ჯადოქარმა მავრმა შემაწუხა, ხოლო მისი ამაღლა სანჩოს არ აძლევდა მოსვენებას; გუშინ სალამოს თითქმის

ორი საათი ვეკიდე ხელით მიბმული და არც ის ვიცოდი, როგორ მიმაბეს, არც ისა. თუ როგორ ჩამოვევარდი დედამიწაზე; ახლა კიდევ იმასა მთხოვთ — ეს დახლართული დავა გადავწყვიტო. არა. ბატონებო, მაგით იმას მეუბნებით, რომ მეტისმეტი ვაკისრებინო ჩემს თავს. ამ ბატონის უცნაურს დავას პასუხი უკვე გავეცი, როდესაც იგი ცდილობდა მამბრინის ჩაჩქანი სადალაქო თასად გადაექცია; ხოლო, რაც შეეხება იმას, ეს ჩვეულებრივი უნაგირია თუ კურტანი. ამ საკითხის გადაწყვეტას არა ვკისრულობ და უკეთესად მიმაჩნია ამის გადაწყვეტა თქვენს გონიერებას მივანდო! რაკი რაინდად დალოცვილი არა ბრძანდებით, მოჯადოების გავლენისგანაც თავისუფალი ხართ, ამიტომ ყველაფერზე უკეთესად შეგიძლიათ განსაჯოთ, რადგან ამ ციხე-დარბაზში ყველაფერს ისე ხედავთ, როგორც ნამდვილად არის, და არა ისე. როგორც მე მეჩვენება.

— ბატონი დონ კიხოტი ნამდვილი მოგვი ბრძანდება, — თქვა დონ ფერნანდომ, — ისეთს ჭეშმარიტებას ბრძანებს, რომ მასზე ეჭვის შიტანა არავის შეუძლია; ამიტომაც, ბატონებო, ჩვენ უნდა გადავწყვიტოთ, რა არის ეს — კურტანი, თუ უნაგირი? ჩემი გადაწყვეტილება რომ სრულებით მიუდგომელი იყოს, ფარულად ამ ბატონებს კენჭს ვუყრი და ამ სადავო საგნის შესახებ ახლავე სრულსა და სწორ ანგარიშს მოგახსენებთ.

ვინც დონ კიხოტის ახირებას იცნობდა, ამ ოინებზე სიცილით იზოცებოდნენ; მაგრამ დონ კიხოტის უცნობნი კი ყველა მათ გაცობით უტყეროდნენ, როგორც ჭკუიდან შემცდარ ხალხს. ყველაზე მეტად კი დონ ლუისი, მისი მსახურნი და სამიც სხვა შემთხვევით მოსული მგზავრი იყო გაცობული (ეს სამი მგზავრი სანტა ჰერმანდადის ჭამანდარნი აღმოჩნდნენ). ყველაზე მომეტებულად სასოწარკვეთილებაში, რაღა თქმა უნდა, მამბრინის ჩაჩქნის მფლობელი იყო: საბრალო სადალაქო თასი ხელდახელ მამბრინის ჩაჩქნად გადაექცა და კურტანიც კიდევ ის-ის იყო ძვირფას უნაგირად გადაქცევას ლამობდა. დონ ფერნანდომ მთელი საზოგადოების სიცილხარხარში ყველას სათითაოდ ყურში ჰკითხა: რა ნივთად უნდოდათ. რომ ეს სადავო განძი გადაქცეულიყო: კურტნად თუ უნაგირად; დონ კიხოტის ყველა ნაცნობს რომ ჩამოუარა, ხმამაღლა დაიძახა:

— ბატონებო, დავიდალე ყველას სათითაოდ გამოკითხვით — კურტანია ეს თუ უნაგირი, და ყველამ გადაჭრით მიპასუხა: დიდი სისულელე იქნება თქვათო, რომ ეს ვირის კურტანიაო. ეს არის უნაგირი და ამასთანაც ჭიშინი ცხენის უნაგირიო.

შემდეგ მიუბრუნდა დალაქს და უთხრა:

— გონს მოდი, კეთილო კაცო, ხომ ხედავ, ვერც შენმა დარწმუნებამ და ვერც შენი ვირის მოწმობამ უშველა საქმეს, და მაინც გამოვიდა, რომ ეს უნაგირია და არა ვირის კურტანი. როგორც ამტკიცებ და საბუთი კი სრულებით არა გაქვს რა.

— მაშ, სამოთხეში ადგილი დამეკვეთოს! — შეპყვირა საბრალო დალაქმა, — თუ თქვენ ყველანი არა ცდებოდეთ. რა ვქნა, ეს ოხერი, მთვრალი არა ვარ და არაფერი; ღმერთმანი, ჩემს პირში დღეს წაწილი არ ჩასულა; სხვა რამ ცოდვის კითხვა თუა ჩემს თავს, არ ვცი.

იმდენადვე დალაქის გულწრფელობა აცინებდა ხალხს, რამდენადაც დონ კიხოტის სისულელე.

— ის ემჯობინება, — თქვა დონ კიხოტმა, — ყველამ თავისი კუთვნილი მიიღოს და საქმე ამით დაბოლოვდეს. რაც ღმერთს მოუცია, მას წმიდა პეტრე აკურთხებს!

ამ დროს დონ ლუისის ერთმა მსახურთაგანმა წამოიძახა:

— თუ ეს ყველაფერი წინასწარგანზრახული ხუმრობა არ არის — მაშ, სრულებით ვერა გამიგია რა, ასეთი ჰკუიანი ბატონებო როგორ ამტკიცებენ, რომ ეს კურტანი არ იყოს და ეს კიდევ სადალაქო თასი. მე ესეც მგონია, ამათ უთუოდ რამე განზრახვა უნდა ჰქონდეთ, რომ ცდილობენ დაგვარწმუნონ, ვითომც ეს, რაც აქ ჩვენ წინა დევს — ჩვენი საკუთარი ფვალებით არა ვხედავდეთ. მაშ, ღმერთი გამიწყრეს, — და ამ ფიცზე ხმა აიმაღლა, — მთელი ქვეყანაც რომ მომადგეს, თუ მათქმევინოს, რომ აი ეს ნივთი სადალაქო თასი არ იყოს და ეს კიდევ ვირის კურტანი.

— იქნებ ჰაკი ვირის კურტანია, — თქვა მღვდელმა.

— ეგ სულ ერთია, — უპასუხა მსახურმა. — საქმე ის არის: ეს ვირის კურტანია, თუ უნაგირი, როგორც თქვენ ამტკიცებთ.

ამ დავისა და კამათის ბოლოს მოსულმა ერთმა ქამანდარმა ვედარ მოითმინა და გულმოსულმა ხმამაღლა დაიძახა:

— ეს რომ ვირის კურტანია, ისევე ნამდვილია, როგორც ის არის ნამდვილი, რომ მამაჩემი კაცია და არა სხვა რამე, და ვინც წინააღმდეგს ამტკიცებს, ღვინის კასრით მთვრალი უნდა იყოს.

— მიჰქარავ, როგორც ხებრე და სულელი, — გაურისხდა დონ კიხოტი და ბევრიც აღარ უფიქრია, ისე ძლიერ მოუქნია თავის მუდამ განუშორებელი შუბი, რომ ქამანდარს უკან არ დაეხია, აუცილებლად მიწაზე გაიშხლართებოდა. შუბი მიწას მოხვდა და მიიმსხვრა. ხოლო ქამანდარებმა რა ნახეს. მათ ამხანაგს ასე უღიერად ეპყრობოდნენ, სანტა პერმანდადის სახელით ხმამაღლა ყაყანი დაიწყეს. მეფუნდუკეც მათს ძმობას ეკუთვნოდა, მსწრაფლ გაიქ-

ქა, ხმალი გამოიტანა და თავისი ახანაგების დასწა ჩადგა; დონ ლუისის მსახურნი თავის ბატონს არა შორდებოდნენ, რადგან ეშინოდათ. ამ ალიაქოთში არსად გაქცეოდათ. დალაქმა დრო მოიხელა, თავის კურტანს დაავლო ხელი და გაქცევას ლამობდა, მაგრამ სანჩო მაგრა ეჭიდებოდა და არ უშვებდა; დონ კიხოტმა ხმალი მიშვლა და ქამანდართ შეუტია; კარდენიომ და დონ ფერნანდომ რაინდის მხარე დაიპირეს; მღვდელმა ქადაგებით ფილტვები დაიწვიტა; მეფუნდუკის ცოლი ძალზე ღრიალებდა; იმის ქალს ვაი-ვიში გაუდიოდა; მარიტორნესი კრუსუნებდა; ლუსინდას შეეშინდა; ჯოროთეამ აღარ იცოდა რა ექნა; დონა კლარას გული შეუღონდა; დალაქი სანჩოს ებღაუჭებოდა, სანჩო მას ეჭიდებოდა; დონ ლუისმა თავის მსახურს მუშტით კბილები ჩააყრევინა იმიტომ, რომ მან ვაბედა და ხელი დაუჭირა — არსად გაქცეულიყო; აუდიტორმა დონ ლუისი თავის მფარველობის ქვეშ მიიღო; დონ ფერნანდომ ერთი ქამანდარის ტანი თავის ფეხებით დაწილა; მეფუნდუკე ხმალი წაღოდა და შეველას მოითხოვდა. და, დასასრულ, მთელი ფუნდუკი დაუსრულებელ კვნესად, ყვირილად, მუქარად, ხმლის ჩხარაჩხურად, მუშტების ტყაპატყუპად გადაიქცა და ერთი უშველებელი სისხლისმღვრელი ცემა-ტყეპა შეიქნა. ამ არეულობაში უცბად ერთმა ახალმა აზრმა განმეხა დონ კიხოტი. მან ფიცხლად თავი აგრამანტეს * ბანაკში წარმოიდგინა და ისეთი საშინელი აზრით დაიძახა, რომ ცოტას გაწყდა, ფუნდუკის კედლები არ შეირყნენ:

— შესდევით! ხმლები ქარქაშში ჩააგეთ! დამშვიდდით და უფრო დამიგდეთ, თუ სიცოცხლე გიღირთ რადმე!

ამ საშინელი ღრიალით თავზარდაცემულნი ყველანი მართლა დაწყნარდნენ და მაშინ დონ კიხოტმა ამ სიტყვებით მიმართა მათ:

— აკი გითხარით, ბატონებო, რომ ეს ციხე-დარბაზი მოკაღოებულისა-მეთქი და იქ ეშმაკთა ლეგიონები ბუდობენ? ამის დასამტკიცებლად მე მსურს, თქვენი საკუთარი თვალებით დაინახოთ, თუ როგორ გადმოინერგა აქ ის მტრობა, აგრამანტებს ბანაკს რომ აღმფოთებდა. შეხედეთ: აქ მახვილის დაპყრობისათვის იბრძვიან. იქ ცხენის დასაკუთრებისათვის; ერთ მხარეს თეთრი არწივისთვის არის ომი, მეორეზე — ჩაჩქნის გულისათვის, ერთი სიტყვით, ყველანი იბრძვიან და ერთმანეთისა კი არავის არა გაეგება რა. იმიტომ გთხოვთ, ბატონო აუდიტორო, და თქვენც, ბატონო მოძღვარო, მომიახლოვდეთ: ერთი თქვენგანი მეფე აგრამანტე იყოს, ხოლო მეორე მეფე სობრინო, და ჩვენში ზავი ჩამოაგდეთ. ღმერთსა ვფი-

ცავ, მეტად სამძიმოა ჩემთვის, რომ ამდენი პატიოსანი ადამიანი ერთი უბრალო რამ მიზეზით ერთმანეთს გასამუსრად არ ინდობს.

ქამანდართ ღონ კიხოტის ქადაგებისა არაფერი გაეგებოდათ და ღონ ფერნანდოს, კარდენიოსა და მათი ამხანაგებისაგან ძალზე დაეეცილები არ წყნარდებოდნენ; დალაქი კი დაწყნარდა, რადგან არეულობაში წვერიც დააგლიჯეს და კურტანიც დაუფლითეს. სან-ჩოც, როგორც მორჩილი მსახური, მაშინვე დაემორჩილა თავის ბატონს; ღონ ლუისის მსახურნიც დაწყნარდნენ, რაკი ნახეს, რომ არაფერი გაუდიოდათ რა; მარტო მეფუნდუკე იყო დიდ ამბავში და დაეინებით ითხოვდა, ეს გამოსულელებული დაესაჯათ, რადგან მისგან სახლი მუდამ არეულ-დარეული ჰქონდა. მაგრამ მას ყური არაეინ ათხოვა და ყველანი დამშვიდდნენ: კურტანი უნაგირად დარჩა. თასი—მამბრინის ჩაჩქნად და ფუნდუკი—ციხე-დარბაზად,—რასაკვირველია, მარტო ღონ კიხოტის წარმოდგენით.

აუდიტორისა და მღვდლის შემწეობით, ალიაქოთი დაწყნარდა თუ არა, მშვიდობიანობა ჩამოვარდა. ღონ ლუისის მსახურთ განიზრახეს, როგორც უნდა ყოფილიყო, მაინც იმწამსვე წაეყვანათ თავის ბატონი, და ამ საგანზე რომ ღონ ლუისი მათ ედავებოდა, აუდიტორმა ღონ ფერნანდოს, კარდენიოსა და მღვდელს გაუშედავანა ყმაწვილი კაცის საიდუმლო და რჩევას ჰკითხავდა, როგორ მოქცეულიყო. ერთხმად გადაწყვიტეს, ღონ ფერნანდოს ღონ ლუისის მსახურებისათვის თავის ვინაობა გამოეცხადებინა და ეთქვა, რომ მათს ბატონს იგი ანდალუზიაში წაიყვანდა თავის ძმასთან, მარკიზთან, რომ მას იქ საუკეთესოდ მიიღებდნენ და არა გაუჭირდებოდა რა. ახლა კი, — დაუმატა ღონ ფერნანდომ, — თქვენი ბატონი იმაზე უფრო ადვილად დაგეთანხმებათ, რომ ლუკმა-ლუკმა აჰყუწოთ, და მამასთან კი არ წამოგყვებათ; ეს დღესავით ნათელიაო. რაკი ღონ ფერნანდოს ვინაობა გაიგეს და ისიც ცნეს, რომ გამიჯნურებული ყმაწვილი კაცი თავის სიტყვას უთუოდ გაიტანდა, მსახურთ ერთმანეთში მოლაპარაკებით გადაწყვიტეს, სამნი უკან დაბრუნებულიყვნენ და ღონ ლუისის მამისათვის ყველაფერი ეამბნათ, ხოლო მეოთხე პატარა ბატონთან მსახურად დარჩენილიყო და მასზე თვალყური დაეჭირა, ვიდრე მისი მამა რამე გადაწყვეტილებას დაადგებოდა, ან ხელმეორედ ვისმე გამოგზავნიდა იმის წასაყვანად. ამრიგად, აგრამანტეს უფლებითა და სობრინოს კეთილგონიერებით, ფუნდუკში ატეხილი ალიაქოთი სრულიად დაცხრა. მაგრამ, როდესაც თანხმობისა და მშვიდობიანობის ულმობელმა მტერმა — ეშმაკმა დამარცხებულად იგრძნო თავისი თავი და, მამასადამე, ნახა, ამდენი ხალხის ვაი-ვაგლახის ჯურღმულში ჩაყრით ვერაფერი

სარგებლობა მოიხვეჭა, განიზრახა, ერთხელ კიდევ ეცადა ბედი — ახალი არეულობა და ჩხუბი აეტეხა.

როცა სანტა ჰერმანდადის ქამანდართ შეიტყვეს, თუ რა წარჩინებულ ხალხთან ჰქონდათ საქმე და იმასაც მიხვდნენ, რომ რა ბოლოც უნდა ჰქონოდა ჩხუბს, მაინც წილად ცემა-ტყევის მეტი არა ერგებოდათ რა, იარაღი დაჰყარეს. მაგრამ პატარა ხანს უკან ერთ მათგანს და სწორედ იმას, რომელიც დონ ფერნანდომ წიხლებით მაგრად დაზილა, მოაგონდა, რომ თან რაც ავაზაკების შეპყრობის შესახებ ბრძანებები ჰქონდა, იმათ შორის ერთი ბრძანებაც დონ კიხოტის შეპყრობას შეეხებოდა. სანტა ჰერმანდადა უბრძანებდა მის დატუსაღებას საკატორღე ავაზაკების გათავისუფლებისათვის (სანჩოს, როგორც ვიცით, ამისი ძალიან ეშინოდა, და ტყუილადაც როდი ეშინოდა). ეს ბრძანება რომ მოაგონდა, ქამანდარმა მოიწადინა შიგ ალწერილი ნიშნები დონ კიხოტის გარეგნობასთან და მოყვანილობასთან შეედარებინა. უბიდან დაგრაგნილი ქალაღი ამოიღო, რაც ეკირვებოდა, იპოვნა და ჩათვლით დაიწყო კითხვა, — მარდ კითხვაზე ცოტა მწყრალად იყო, — და ყველა სიტყვის ამოკითხვაზე თვალს ავლებდა დონ კიხოტს და ქალაღში აღწერილ ნიშნებს რაინდის გარეგნობას ადარებდა. ამგვარად ბოლოს, ის დარწმუნდა, რომ ქალაღში ნაბრძანები სწორედ დონ კიხოტის დატუსაღება იყო. გრაგნილი უბეშივე ჩაიღო, ერთ ხელში საჭირო ოქმი დაიჭირა და მერე ხელი ისე მაგრად სტაცა დონ-კიხოტს ყანყარატოში, რომ სუნთქვა მთლად შეუგუბა.

— დაემორჩილეთ სანტა ჰერმანდადას! — ხმამალა დაიძახა ქამანდარმა; — ბეჯითად ვითხოვ დახმარებას! თუ არავის ჯერა, რომ მე ჰერმანდადას სახელით ვმოქმედებ, აი ოქმი — ამაში შარავზის ავაზაკის დატუსაღებაა ნაბრძანები.

მღვდელმა ოქმი წაიკითხა და დარწმუნდა, რომ ქამანდარი მართალს ამბობდა: ოქმში მოხსენებული ნიშნები სწორედ დონ კიხოტზე უთითებდნენ. დონ კიხოტი გაბრაზდა, ვილაც უმაქნისი ქამანდარის უშვერ სიტყვებსა და მოპყრობაზე, ორივე ხელი სტაცა ყელში და თუ ამხანაგები არ მიშველებოდნენ, გაშმაგებული რაინდის ბრკყალებიდან ცოცხალი ველარ დაიხსნიდა თავს. მეფუნდუკე, რაკი თავის თანამოდასეთა შეელას ვალდებული იყო, სანტა ჰერმანდადის ქამანდართ მიემხრო. მეფუნდუკის ცოლმა ქმრის ჩხუბში ხელახლად ჩარევის გამო ერთი უშველებელი ყვირილი მორთო და ამით თავისი ქალი და მარიტორნესი დააფეთიანა. ყვირილზე ესენიც მოცვივდნენ და ახლა სამმა ერთად გაახშირა წივილ-კივილი, — და ხან ზენას ემუდარებოდნენ შეწევნას და ხან სტუმრებს ეხვეწებოდნენ შევლას.

ხოლო სანჩო ამბობდა:

— ო, ღმერთო ჩემო, ყველაფერი მართალია, რასაც ჩემი ბატონი ამ ციხე-დარბაზში მომხდარ ჯადოქრობაზე გაიძახის: აქ ერთი საათიც კი არ შეიძლება მოისვენოს კაცმა!

ღონ ფერნანდომ ღონ კიხოტს ქამანდარი ხელიდან გამოსტაცა და გააშველა ისინი; ეს გაშველება, რაღა თქმა უნდა, ორივეს იამა, რადგან რაც ძალი და ღონე ჰქონდათ, ერთს კლანჭები ყელში ჩაეყარა, მეორეს, ყანყარატოში. ქამანდრები მაინც დაჟინებით ითხოვდნენ, ბოროტმოქმედი ავაზაკი ღონ კიხოტი ხელ-ფეხშებოქილი ჩაებარებინათ მათთვის, როგორც ამას მეფისა და სანტა ჰერმანდადისადმი სამსახური მოითხოვდა. ამის გამგონე ღონ კიხოტი მხალოდ მძულვარებით იცინოდა და დიდი სიამაყით მარტო ახლა უბასუხა:

— აბა ერთი გაბედეთ და ახლო მოდით, თქვე გაუნათლებლო მატანტალანო, სულმდაბალო კაცუნებო! მომიახლოვდით-მეთქი, თუ შეგიძლიათ! ხუნდშეყრილების გათავისუფლება, ტუსალების გაშვება, დაცემულთა წამოყენება, გაქირვებულთა ხელთაპყრობა, მწუხარეთა ნუგეშისცემა, — ამას ეძახით ყაჩაღობას, მძარცველობას და შარავზის ავაზაკობას? ჰოი, უმაქნისნო! საძულველნო, გონება-ჩლუნგობით უღირსნო, რომ ზეცამ მოგზაურ რაინდობაში პყრობილი საგანძურის კარი გაგიღოთ. თქვენ მხოლოდ ძალით უნდა გაგაგებინოთ კაცმა თქვენი დანაშაულის დიადობა, გაუგებრობით რომ ჩადიხართ; და არ იცით, თუ რა დიდი პატივი უნდა სცეთ, როდესაც არათუ თვითონ მოგზაური რაინდი, არამედ მხოლოდ მისი აჩრდილი გიდგათ წინ. მომიახლოვდით-მეთქი, უმეცარნო, თავხედნო, ბრიყვნო და არა მართლმსაჯულების მსახურნო; მომიახლოვდით, სანტა ჰერმანდადის სახელით მგზაურების მძარცველნო, და მითხარით მაგ ოქმზე ხელისმოწერა რომელმა ბრიყვმა გაბედა ისეთი რაინდის დასატუსაღებლად, როგორიც მე ვარ? რომელი იყო, არ იცოდა, რომ რაინდთათვის არავითარი სამსჯავრო არ არსებობს და არავითარი კანონი არ დაწერილა; რომ მათი სამსჯავრო და კანონი მათი საკუთარი მახვილია, მათი წესი და რიგი მათი საკუთარი ღვაწლია და, გარდა საკუთარი ნებისა, მათ სხვა დებულება არა აქვთ! რომელი ყეყეჩი იყო, არ იცოდა, რომ არავითარი აზნაურობის სიგელი არ აძლევს კაცს იმდენ უპირატესობას, არავითარი ხარისხი — ისეთ წარჩინებულებას, როგორიც რაინდს იმ დღეს ეძლევა, რა დღესაც მას რაინდად დალოცავენ და რა დღესაც ის სარაინდო დასში თავის მძიმე სამსახურს იწყებს! რომელი რაინდი იხდის როდისმე ხარკს, ან მარილის გადასახადს, ან ღვინის ბაჟს, ან მეფის საჩუქმეს, * ან მამულის საურავს, ან რო-

მელიმე ჯარიმას, ან საქონლის ბაჟს, ან გზის ბეგარას, ანუ ფოსტის ფულს და წყლის გადასახადს? რომელ თერძს უკითხავს როდისმე რაინდისთვის მისი ტანისამოსის თარგი როგორია ან რა საფასურს გაიღებს მის შესაკერად? რომელი ციხე-დაბრახის მოურავს უთხოვია როდისმე მისთვის ღამისგასათევი ქირა? რომელი მეფე ყოფილა, რომ სუფრაზე თავის გვერდით არ დაუსვამს იგი? რომელ კეთილშობილ ქალწულს არ შეეყვარებია იგი და მონური მორჩილებით ყველა თავისი საუნჯენი არ უძღვნია მისთვის? დასასრულ, რომელი მოგზაური რაინდი უნახავს ვინმეს, ანუ ახლა ხედავს სადმე, ან კვლავ ნახავს როდისმე, რომ ოთხასი ჯოხის მირტყმა ვერ მოეხერხებინოს მის წინააღმდეგ გაკადნიერებული ოთხასი ქამანდრისათვის?

თ ბ ვ ი XLVI

ქამანდართა ღირსშესანიშნავი ფათერაკები და ჩვენი კეთილშობილური რაინდის დონ კიხოტის საშინელი მრისხანება *

მანამ დონ კიხოტი ლაპარაკობდა და მღვდელი ქამანდართა არწმუნებდა, რომ რაინდი თავის ჭკუაზე არ იყო (ქამანდარნი თვითონაც კი მიხვდნენ ამას დონ კიხოტის ლაპარაკისა და მოქმედებებიდან), ამიტომ ისინი ვალდებულნი როდი იყვნენ სანტა ჰერმანდის ბრძანება უთუოდ აესრულებინათ და დონ კიხოტი შეეპყროთ, რადგან სულ ერთი იყო, ნახავდნენ თუ არა, რომ რაინდი სრულ ჭკუაზე არ იყო, მაშინვე გაათავისუფლებდნენ. მაგრამ, ვისაც ბრძანება ჰქონდა, იმ ქამანდარმა უპასუხა: რა ჩემი საქმეა, სრულ ჭკუაზეა, თუ არა დონ კიხოტიო; ჩემი მოვალეობა მხოლოდ ეს არის, მთავრობის ბრძანება ბეჭითად ავასრულო, მე დავიჭერ და მერე თუნდა სამასჯერ გაათავისუფლონო.

— ამას კი გეტყვი, — განაგრძო მღვდელმა, — თუ მართლა არ დაიშლით ამის დაჭერას, ძალიან ვეჭვობ, დაგნებდეთ.

ბოლოს, როგორც იყო, მღვდელმა თავისი საპუთებით, ხოლო დონ კიხოტმა თავისი დამთხვეული ქცევით, ქამანდარნი დაარწმუნა, რომ დონ კიხოტზე მეტს სისულელეს ჩაიდენდნენ, თუ ვერ შეიგნებდნენ, რა შვილიც იყო რაინდი. ქამანდარნი დაწყნარდნენ და თითქოს შუამავლობაც გასწიეს ჯერ ისევ მოჩხუბარ სანჩოსა და დალაქის შერიგებაზე; თუმცა კი სრულიად ვერ შეარიგეს-

ასინი, ერთმანეთის დათმობა მაინც აკისრებინეს: მოჩხუბარნი კურტნების გაცვლას დასჯერდნენ, კურტნის სამკაული კი თავთავისი ლაიტოვეს. მამბრინის ჩაჩქანში კი მღვდელმა, დონ კიხოტის გაუგებლად, რვა რეალი მისცა პატრონს. დალაქმაც იმ ჩაჩქნის დავაზე უარი თქვა. როგორც თავისად, ისე საშვილიშვილოდ და ხელწერილი მისცა მღვდელს, ამაზე არსად აღარ ეჩივლა არც აწ, და არც — მარადის, უკუნითი უკუნისამდე, ამინ!

ამ ორ დიდ სადავო საქმეს რომ მორჩნენ (მართლა რომ დიდი საქმე იყო). ახლა ისლა დარჩათ, დონ ლუისის მსახურნი დაეთანხმებინათ — სამი მათგანი შინ დაბრუნებულიყო, ხოლო მეოთხე კი თავის ბატონს გაჰყოლოდა, სადაც დონ ფერნანდოს მიჰყავდა იგი. მიწნურთა და მამაცთ ბედმა გაუღიმა და ისე სწრაფად და აბოლოვა საქმე, რომ არც კი მოელოდნენ. დონ ლუისის მსახურთ სრული თანხმობა გამოაცხადეს წინადადებაზე და ამან ისე ასიამოვნა კლარა, რომ მის სახეს აღტაცებული სიხარული აშკარად გამოეხატა. ზორაიდას ამ ამბის არა ეყურებოდა რა, მხოლოდ სხვის სიხარულსა და ურვას ჰყვებოდა: რასაც სხვას ატყობდა სახეზე — სიხარული იყო, თუ მწუხარება — მასაც უხაროდა ან სწუხდა. მისი შინაგანი მდგომარეობა, უმეტეს ყოვლისა, ტყვედნამყოფი კაპიტნის სახის გამომეტყველებას ეთანხმებოდა, იმას არ აშორებდა თვალს, თითქოს სული მის სულში ჰქონდა გართხმული. ამასობაში მეფუნდუქემ დაინახა თუ არა — მღვდელი დალაქს ფულს აძლევსო, მაშინვე დონ კიხოტს ღამის გასათევი ფული მოთხოვა. აგრეთვე მოთხოვა საკმლისა, დაღვრილი ღვინისა და დაჭრილი ტიკების საფასურიც, და თან ფიცავდა, თუ ყველაფერში პირნათლად არ გაუსწორდებოდა, არც მას დაანებებდა როსინანტს და არც სანჩოს თავის ვირს. ბედზე ეს საქმეც გაჩარხა მღვდელმა: დონ ფერნანდო გაუსწორდა მეფუნდუქეს, თუმცა აუდიტორიც მზად იყო ეს გადასახადი ეკისრნა. ბოლოს, როგორც იყო, ფუნდუქში სრული მშვიდობიანობა და მყუდროება ჩამოვარდა, ისე რომ იგი აღარა ჰგავდა. დონ კიხოტმა რომ მიამსგავსა, მტრობით აღშფოთებულს აგრამანტეს ბანაკს, არამედ ადამიანს იმ სრულს მშვიდობიანობას მოაგონებდა, ოქტავიანეს* დროს რომ სუფევდა რომის იმპერიაში, და აქის მაღლობა, როგორც ერთხმინად ამტკიცებდნენ, მღვდლის მაღალ მკვერმეტყველებას და დონ ფერნანდოს სიუხვეს ეკუთვნოდა.

დონ კიხოტი, რაკი თავისი და თავის საჭურველმტვირთველის მიზეზით ატეხილ ჩხუბსა და აყალმაყალს, როგორც იყო, მორჩა, აფიქრა, ახლა კი დრო იყო გზას გასდგომოდა, ის განზრახვა ჩქარა

დაებოლოები, რის აღსრულებაც საკუთრად მისი დანიშნულება იყო. ჯერ დოროთეასთან მივიდა და მუხლი მოუდრიკა, მაგრამ ის არ მოეშვა, მანამ ფეხზე არ ააყენა. აასრულა თუ არა დედოფლის სურვილი და ფეხზე წამოდგა, დონ კიხოტმა შემდეგი სიტყვებით მიმართა მას:

— მშვენიერო დედოფალო! ანდაზაა — სისწრაფე უცილობლად დედაა გამარჯვებისაო. დიდ საქმეებში მრავალგვარმა გამოცდილებამ გვაჩვენა, რომ საეჭვო რამ საქმეში კაცს მხოლოდ სწრაფი მოქმედებით ეძლევა გამარჯვება. ესეც უნდა ვთქვა, რომ ეს ჭეშმარიტება ისე ბრწყინვალედ არსად გამომჟვირვალებს, როგორც სამხედრო საქმეში; გამბედაობითა და სისწრაფით რომ მტრის განზრახვას დავასწრებთ, ჩვენ ამით უმალ ვიმარჯვებთ ხოლმე, ვიდრე ის ჩვენს მოგერიებას მოასწრებს. გვირგვინოსანო და უკეთილშობილესო ბანოვანო! ამას იმიტომ მოგახსენებთ, რომ ჩემის ფიქრით ჩვენთვის საჭირო აღარ არის კიდევლა დავყოვნდეთ ამ ციხე-დარბაზში; მცირედი რამ დაყოვნებაც კი საზიანო იქნება ჩვენთვის და ოდესმე შეიძლება გვავნოს კიდევ. ვინ იცის? ეგებ დევს თავისი შიკრიკებისაგან გაგებულები აქვს, რომ მე მისი დამარცხება მწაღია, და ჩვენ რომ აქ ვიგვიანებთ და ხანს ვაძლევთ მას, ვაითუ ამ ხანში რომელიმე მიუვალ ციხეში გამაგრდეს და ჩემთა დაუღალავ მკლავთა ძალამ ველარაფერი ზიანი მიაყენოს მას. მაშ, სწრაფი გამგზავრებით მტრის განზრახვას წინ წავუბრინოთ, ნურც ერთ წამს ნულარ დავკარგავთ, ახლავე გავემგზავროთ, და მერწმუნეთ, რა წამსაც პირისპირ შევხვდები თქვენს მტერს, იმწამს მიიღებთ ყოველივეს, რაიცა გასურთ.

დონ კიხოტი გაჩუმდა, მეტი სიტყვა აღარ წარმოუთქვამს და მშვიდად ელოდა მშვენიერი ინფანტას პასუხს.

დოროთეამ მედიდური სახე მიიღო და დონ კიხოტის კილო მიმსგავსებით უპასუხა:

— გამაღობთ, ბატონო რაინდო, თქვენი წრფელი სურვილისათვის, რომ ჩემი დიდი მწუხარების შველა გწადიათ. სწორედ აგრე ჰხამს მოიქცეს ნამდვილი რაინდი, ქვეყანაზე ობოლთა მწედ და დევნილთა მაშველად წარმოგზავნილი. კეთილ ინებოს ზენამ, რათა ჩვენი საერთო სურვილები აღსრულებულიყოს, და მაშინ გაიგება, არიან თუ არა ქვეყანაზე მაღლიერი მანდილოსნები. თქვენი სურვილის მორჩილი მზად ვარ ეს ციხე-დარბაზი ამწამსვე დავუტევო, რადგან თქვენი ნების გარეშე მე სხვა ნება არა მაქვს. მიბრძანეთ, რაც გასურთ: იმ ქალს, რომელმაც გადაწყვიტა თქვენს მარჯვენას მიანდოს თავისი ბედი და თქვენს საფარველს — ფეხით—

გათელილი თავისი ტახტის უფლება, არ ძალუძს წინ აღუდგეს, რასაც თქვენი სიბრძნე და გონიერება უბრძანებს.

— დიდ არს უფალი! — შეჰყვირა ღონ კიხობმა. — როცა ჩვენ თვალწინ ამხობენ და შეურაცხყოფენ ასეთ დედოფალს, ამის ნებას არავის მივცემ. ამიტომ დაუყოვნებლივ უნდა აღვადგინო მისი მამა-პაპის ტახტი და ზედ დავსვა იგი. მაშ, ამწამს წავიდეთ, რაკი მოუთმენლად მწყურია შორს ქვეყანას ჩქარა წავიდე, ვფიქრობ. საშიში ახლა მხოლოდ დაყოვნებაა. და რადგან ჯერ ზენას არ შეუქნია და ჯოჯოხეთსაც არ აღმოუნთხევია ისეთი რამ, მე შემადრწუნოს, ამიტომ, სანჩო, საჩქაროდ დააუნაგრე როსინანტი, შენს ვირსაც ლაგამი ამოსდე და ბანოვანის ბედაურიც შეჰკაზმე; ციხედარბაზის მოურავს და ამ ბატონებს გამოვეთხოვოთ და აქედან პირდაპირ გზას გავუდგეთ ჩვენი მიზნისაკენ.

ყველა ამ ამბის მაცქერალმა სანჩომ მხოლოდ თავის ქნევით უპასუხა:

— ეჰ, ბატონო, ბატონო! საწყენად კი ნურავინ მიიღებს და მანდილოსნებთანაც ბოდიშს ვიხდი, მაგრამ ამას მოგახსენებთ: ისეთი უბედურება მოხდა ამ ჩვენს სოფელში, როგორც ჯერ სიზმრადაც არ მოგვლანდებია და ლექსადაც არავის გამოუთქვამს.

— შე ჩერჩეტო! — შეუტია ღონ კიხობმა, — მთელი ქვეყნის სოფლებსა და ქალაქებში, სადაც კი ჩემს დიდებას მიუღწევია, განა რამე უბედურება შეიძლება მომხდარიყოს, ან ჩემს საზარალოდ ლექსები შეეთხზათ?

— თუ გაჯავრებას ინებებთ, ბატონო, — მიუგო სანჩომ, — დაეღუძმდები და, რაც სიმაართლე მინდოდა შემეტყობინებინა, როგორც ბატონის ერთგულ მსახურს, აღარ შეგატყობინებთ.

— თქვი, რაც სათქმელი გაქვს, — უთხრა ღონ კიხობმა, — ოღონდ ნუ იფიქრებ, რომ შენი ნათქვამით შემაშინო, და თუ თვითონ შენ გეშინია, მაშ როგორც მოგიხერხდებოდეს, ისე ჰქენ. ხოლო მე, ქვეყანაზე არაფრის მოშიშარი, იმას ვიზამ, რაც უფრო მომიხდება.

— არა, საქმე ამაში როდია, რასაც ბრძანებთ, მასეთი რამის თქმა სულაც არ მინდა, — უპასუხა სანჩომ. — მე ის მინდა მოგახსენოთ, ბატონო ჩემო, რომ ეს ქალბატონი, დიდი მიკომიკონის სამეფოს დედოფლად რომ ასაღებს თავს, ისეთივე დედოფალია, როგორც დედაჩემია დედოფალი; მე ეს დანამდვილებით ვიცი. ეს რომ მართლა დედოფალი იყოს, იმას როდია იქმდა, რომ თვალს მოაშორებენ თუ არა, აქა-იქ, კუთხეებში დაძვრება, რა არის ერთ აქ მყოფ ვაჟბატონს ეხუნტრუცოს და ჩაჰპროშტოს.

ამ სიტყვებზე დოროთეას სახეზე აღმური აედინა. მართლაც იგი თავის ქმარს, დონ ფერნანდოს არაერთხელ მოხვევია და უკოცნია კიდეც, დონ ფერნანდო ცდილობდა ეს არავის დაენახა (სანჩოშ შენიშნა ეს. დედოფლის ასეთი მოურიდებლობა ვილაც უცნობ ვაჟბატონთან საეჭვოდ ეჩვენა: მისი აზრით, ასეთი ქცევა მხოლოდ დიდი დედოფლის სეფექალს თუ შეჰფეროდა, თორემ თვითონ დიდი ქვეყნის დედოფალს კი არასოდეს). დოროთეა მთლად დაიბნა, არ იცოდა — რა ეთქვა და ისევ სანჩოს მიანება სიტყვის განგრძობა:

— ამას იმიტომ მოგახსენებთ, ჩემო ბატონო, — განაგრძო სანჩოშ. — რომ მეშინია, ვაითუ იმოდენა გზა განვევლოთ, მრავალი ცუდი ღამეები და უარესი ღღეები გამოვიაროთ, და ბოლოს მე და თქვენც გაცრუებულები დავრჩეთ და იმის მეტი არა შეგვკრჩეს რა, რომ ვუცქიროთ, თუ ეს ფუნდუკებში დედოფლების მოარზიყე ვაჟბატონი როგორ დაიწყებს ჩვენი შრომის ნაყოფის მირთმევას. და თანაც პირში ნერწყვი მოგვდიოდეს. თუ ასე იქნება, მაშ რაღა საჭიროა დავაშუროთ როსინანტის დაუნაგრება, ვირისათვის ლაგმის ამოდება და ბედაურის შეკაზმვა? ის არა სჯობია, ჩვენთვის განზე ვიყოთ? დაე, ანდაწისა არ იყოს, ყველა მანდილოსანმა თავის თითისტარს მოუაროს და ჩვენ კი სადილი მივირთვათ.

ღვთისმშობელო დედაე! განა აიწერება ის რისხვა, რა რისხვითაც დონ კინოტი თავის საჭურველმტვირთველის ამ კანდიერს სიტყვებზე აინთო?! ყელშიმოწოლილმა ბოლმამ სუნთქვა გაუძნელა. ბრაზისაგან ანთებული თვალებიდან თითქოს ნაპერწყლებსა ჰყრიდა. ენა ძლივსღა მოიბრუნა და ამ საშინელი სახით მედგრად დაუტყვილა სანჩოს:

— ო, შე სულმდაბალო არამზადაე, უხამსო. გაუზრდელო, უმეცარო, ბლუ, ავყია, უსირცხვილო ცილისმწამებელო და ჰორისგუდაე! ჩემს წინ და ამ წარჩინებულ სეფექალებისა და დიდებულ სენიორების წინაშე მაგ სიტყვების თქმა როგორ გაბედე? შენმა სულელურმა გონებამ როგორ შთაგაგონა ასეთი უშვერი, ურცხვი და უწმაწური აზრები? თვალთაგან გამეცალე, შე მაბეზლარო, ცრუპენტელაე, ტყუილების ზანდუხჩაე, თაღლითობის საკუჰნარო. ჰზავკრობის საბუდარო, უმაქნისო მოლაყბეე! რომ არ გესმის, თუ რაოდენ ვალდებულნი ვართ გვირგვინოსან გვამთ პატივი ვსცეთ! თვალთაგან მომშორდი, თუ არ გინდა, ჩემი რისხვა გამოსცადო.

ეს რომ თქვა დონ კინოტმა, წარბები მოღუშა, ლოყები გაიბერა, აღმაცერად დაუბღვირა, ფეხები დაუბრაგუნა. ერთი სიტყვით, საშინელი რისხვა გამოიხატა სახეზე და მკაცრი სიტყვებით და ქვე-

ვით საბრალო სანჩო პანსას ისე გაუხეთქა გული, რომ ის მთლად ცახცახს მოჰყვა და ნატრობდა — დედამიწა გამსკდარიყო და შიგ ჩაეტანა. მსწრაფლ გამოტრიალდა და თავის გამძვინვარებულ ბატონს თვალთავან მიეფარა. მაგრამ ამ დროს გონიერმა დოროთეამ, რომელიც კარგად იცნობდა დონ კიხოტის ხასიათს, მისი დამშვიდება განიზრახა და ასე უთხრა:

— ნუ სწყრებით, ბატონო მწუხარე სახის რაინდო! ყურადღებას ნუ აპყრობ თქვენი საჭურველმტვირთველის კადნიერ სიტყვებს. ვინ იცის, იქნებ, ყველაფერშიც არ იყოს მტყუანი, ამიტომ მაგის ქრისტიანულ სინდისს ჩემი ვინაობის წინააღმდეგ ცრუმოწმობას ნუ შევწამებთ. სრულიად უქველად უნდა ვირწმუნოთ, რომ ამ ციხე-დარბაზში, როგორც თვითონ თქვენც ამტკიცებთ. ყველაფერი მოხიბლულია, მამ თქვენ საჭურველმტვირთველსაც. ადვილი საფიქრებელია, ეშმაკებრივი ოინების გავლენით ჩემი პიროვნებისათვის საძრახისი რამ საქციელი მოლანდებოდეს..

— ყოვლადშემძლებელს ღმერთსა ვფიცავ, მართალსა ბრძანებთ! — შესძახა დონ კიხოტმა, — ეგ ცოდვილი, უქველია, რაიმე ცუდმა მოლანდებამ შეაყდინა და ისეთი რამ მოაჩვენა, რაც თუ არ მოხიბვლის შემწვობით, სხვაფერ არ შეეძლო ენახა: სწორედ ეს უნდა იყოს, რადგან მაგ საბრალო კაცის გულკეთილობა და უბიწობა ვიცი და არ შემიძლია იმის ეჭვი ვიქონიო, რომ მაგას ვისიმე ცილისწამების სურვილი მოუვიდოდეს.

— სწორედ ეგრე ყოფილა და ეგრეც იქნება! — დაიძახა დონ ფერნანდომ. — ამიტომაც, ბატონო რაინდო, თქვენს საჭურველმტვირთველს უნდა მიუტევოთ და კვალად დაიბრუნოთ იგი თქვენი წყალობის წიაღთა შინა *sicut erat in principio*;* ვიდრე ამ შეჩვენებულ მოჩვენებებს მთლად არ გაუგოებია ეგ საბრალო.

დონ კიხოტი სანჩოს მიტევებაზე დათანხმდა, მღვდელმაც დანაშაულზე თავდადებული საჭურველმტვირთველი მიიყვანა, თავისი ბატონის წინ დააჩოქა და ხელზე აამბორებინა. დონ კიხოტმა დალოცა სანჩო და უთხრა:

— ახლა კი, მგონია, შეილო სანჩო, შეგიძლია დარწმუნდე, რომ ამ ციხე-დარბაზში ყველაფერი ჯადოქრობის საშუალებით წარმოებს, როგორც შენთვის მე ეს მრავალჯერ მითქვამს.

— მჯერა, ბატონო, — უპასუხა სანჩომ, — მჯერა, რომ აქ ყველაფერი ჯადოქრობის საშუალებით წარმოებს; მხოლოდ საბნით რომ ამბავი მოხდა, ის კი ნამდვილი იყო.

— ნურც მაგას ერწმუნები, — უთხრა დონ კიხოტმა. — ეგ რომ ნამდვილად მომხდარიყო, არც მაშინ გამიჭირდებოდა და ახლაც

მოვახერხებდი მაგიერის გადახდას. მაგრამ ვერც მაშინ ვხედავდი და არც ვიცოდი და ვერც ახლა ვხედავ და არც ვიცი, ვის უნდა გადავუხადო სამაგიერო.

სტუმრებმა შეტყობა მოისურვეს, თუ რა ამბავი მოხდა საბნით, და მეფუნდუქემაც დაწვრილებით უამბო საბანზე სანჩო პანსას ჰაერში ალაყმალაყის თამაში; ყველამ ბევრი იცინა ამაზე, მარტო სანჩო აპირებდა გაჯავრებას, მაგრამ დონ კიხოტმა დაამშვიდა იგი და ხელმეორედ დაარწმუნა, რომ საბნით მომხდარი ამბავი სწორედ ეშმაკთა გრძნეულების მიზეზით იყო მომხდარი. სანჩო მაინც იმ სიმარტივემდის თავის დღეში არ მისულა, რომ საბნის ამბავი მასაც გრძნეულებად ეცნო. მუდამ მტკიცედ სჯეროდა ის, რომ საბნით მას ძვალ-ხორცშესხმული ხალხი ისროდა მალა და არა მოჩვენებანი, როგორც დონ კიხოტი არწმუნებდა.

ორი დღე-ღამე ცხოვრობდა ეს ბრწყინვალე საზოგადოება ჩვენს ნაცნობ ფუნდუქეში, და რადგან გადაწყვიტეს, რომ ახლა კი გამგზავრების დრო უკვე იყო, ამიტომ ყველა იმაზე ფიქრობდა, თუ რა ხერხი მოეგონათ, რომ დონ ფერნანდოსა და დოროთეასათვის დონ კიხოტის სოფლამდის გაცილება თავიდან აეცდინათ. სადაც რაინდს ვითომ მიკომიკონის სამეთოში კანონიერი დედოფალი მამა-პაპის ტახტზე უნდა აეყვანა და ამით დაებოლოებია თავისი მოგზაურობა. მღვდელსა და დალაქს უნდოდათ მხოლოდ დონ კიხოტის გაყოლა; მათ იმედი ჰქონდათ, შინ რაინდის მოსარჩენს რაიმე საშუალებას იპოვნიდნენ. დონ კიხოტის წაყვანა ერთმა გლეზმა იკისრა ფასით; ეს გლეხიც შემთხვევით ამ ფუნდუქეში იყო მოსული თავის ხარ-ურმით, სადაც რაინდი და ჩვენი ნაცნობი საზოგადოება იმყოფებოდა. დონ კიხოტს ხის გალიის მსგავსი რაღაც გაუმართეს, სადაც თავისუფლად შეეძლო დაბინავებულიყო, და როდესაც ყველაფერი მოამზადეს, მღვდლის. დონ ფერნანდოსა და მისი ამხანაგების დარიგებით, ტანისამოსგამოცვლილი ქამანდარნი და დონ ლუისის მსახურნი, ნიღაბჩამოფარებულინი, რომ რაინდს არ ეცნო და სულ სხვა ხალხი ჰგონებოდა, შევიდნენ იმ ოთახში. სადაც განცდილ მღელვარებათა შემდეგ სასიხარულო იმედებით აღსავსე დონ კიხოტი განისვენებდა.

საბრალო რაინდის ლოგინთან მივიდნენ, ტკბილად მძინარეს ყველამ ერთად სტაცა ხელი და ისე მაგრა შეუკრეს ხელ-ფეხი. რომ, როცა გამოელვია, ერთი ასოს დამკრაც აღარ შეეძლო; მხოლოდ გაოცებული იყო, რომ თავის თავს რაღაც უცნაური მოჩვენებებით გარშემორტყმულს ხედავდა. შერყეული გონების მეოხებით. მუდამ ჭალოქრობა ელანდებოდა, იმ წამსვე წარმოიდგინა, და თუ

არ წარმოიდგენდა, სავსებით დარწმუნდა, რომ მას ამ მისთვის დაუ-
ვიწყარი ციხე-დარბაზის მოჩვენებანი ეხვეოდნენ გარს და თვი-
თონ ისიც ყოვლად უექველად მოჯაღოებული იყო, რომ ვეღარც
განძრევა შეეძლო და ვეღარც მტრის მოგერიება; ერთი სიტყვით,
ყველაფერი ისე მოეწყო, როგორც ამ მოხერხებული ოინის უმთავ-
რესი მიზეზი, მღვდელი ფიქრობდა. ყველა იქ მყოფთ შორის ამ
ამბავს გულგრილად და სახეშეუცვლელად მარტო სანჩო უტყერო-
და, თუმცა შორს არც ის იყო, დონ კიხოტს კოკლობაში აპყლოდა,
მაგრამ მიხვდა, ის უცნაური მოჩვენებანი ვინც იყვნენ; ენის
დაძვრას მაინც ვერ ბედავდა, ვიდრე არ გაიგებდა მის ბატონზე
ასეთი მოულოდნელი თავდასხმა რით გათავდებოდა. აგრეთვე დონ
კიხოტსაც წაერთვა ლაპარაკის ხალისი და თავისი საჭურველმტვირ-
თველივით მოლოდინში იყო, რა ბოლო ექნებოდა ამ უეცარ მის
უბედურებას. ყველა ამის ბოლო ის იყო, რომ ნილაბოსნებმა ხელ-
ფეხშეკრული რაინდი მის საწოლს ახლო დადგმულ გალიაში
გადაიტანეს და ფიცრები ისე მაგრა დალურსმეს, რომ ორ-
ჯერ მაგრად დაბლაუჭებითაც არ შეიძლებოდა მათი გაგლეჯა.

შემდეგ მოჩვენებებმა გალია მხარზე შეიდგეს და, ოთახიდან
რომ გამოჰქონდათ, ამ დროს უკანიდან საზარელი ხმა მოისმა, იმ-
დენად საზარელი, რამდენადაც კი შეეძლო საზარლობა მიეცა თა-
ვის ხმისათვის დალაქს,—იმას კი არა, კურტანზე რომ ჩხუბი ასტეხა—
მეორეს, ახლა რომ მოჯაღოებულ რაინდს უკან მოსძახოდა:

—ჰოი, მწუხარე სახის რაინდო! სასოწარკვეთილებას ნუ მიე-
ცემი, რომ დაგატყვევეს და მაგ საპატიმროში შეპყრობილი
მიპყევხარ. შენი შეპყრობა აუცილებელი იყო, რათა უფრო ჩქარა
დაგებოლოებია იგი საქმე, რა საქმეც შენმა დიადმა და ვაჟკა-
ცურმა გულმა ჩაგაგონა და რაც აღსრულდება მაშინ, როდესაც
ლამანჩის მრისხანე ლომი და ტობოსოს თეთრი გვრიტი ერთ ბუ-
დეში დაიბუდებენ და თავის დიდმშვენიერ ქედს ქორწინების
ტკბილ-მსუბუქ უღელქვეშ მოიხრიან. ამ შესანიშნავი კავშირისაგან
ქვეყნის გასაოცრად მძლავრი ლომის ბოკვერები წარმოიშობიან,
მამაცი მამისებრ მმუსრავბრჭყალებიანი და ეს ყოველივე იმაზე
ადრე უნდა მოხდეს, ვიდრე მიმსრბოლი ნიმფის მღვენელი ღვთაება
თავის სწრაფმფრინავი სრბოლის ჟამს ორჯერ არ ესტუმრება ზეცის
მოციალე ნიშნებს. * და შენც ყოველთა წელხმალშემორტყმულთა,
ნიკაპწვერშემოსილთა და ცხვირყნოსვისმქონეთა საჭურველმტვირ-
თველთაგან უერთგულესო. უპატიოსნესო და უკეთილშობილესო
საჭურველმტვირთველო, ნუ შეძრწუნდები და ნუ შეკრთები იმის
მნახველი, თუ როგორ თვალდათვალ გტაცებენ მოგზაურ რაინდთა

თვალისჩინს რადგან ძლიერ მალე, თუ შემოქმედის ნება იქნება, მოიპოვებ ისეთ მაღალსა და საპატიო მდგომარეობას, რომ ვედარც კი იცნო შენი თავი; და მაშინ აღსრულდებიან შენი დიდსულოვანი და კეთილი ბატონის ყოველივე დაპირებანი. ბრძენ ქალბატონ მენტირონიანს გაძლევ თავდებად, რომ სრული ჯამაგირი მოგეცემა. ამას შენ თვითონ ჩქარა საქმით დაინახავ. მაშ, მიჰყევ მაჰაცი და მოჯაღოებული რაინდის, შენი ბატონის გზაკვალს, იმიტომ რომ შენი დანიშნულებაა იმ ადგილამდის ეახლო მას, სადაც ორივე ერთად განისვენებთ. ნება არა მაქვს ამაზე მეტი გითხრა რამე, და ახლა, მოვუწოდებ რა თქვენზე ზეციურს ლოცვა-კურთხევას, იქ დაებრუნდები, სადაც ჩემთვის ჯერ არს.

თავისი წინასწარმეტყველების ბოლო უხილავმა წინასწარმეტყველმა ჯერ მაღალი კნავანა ხმით წარმოთქვა, შემდეგ ისე ნელ-ნელა დაუშვა დაბლა უნაზესი ნოტებით, რომ ვინც ეს ხუმრობა იცოდა. ისინიც კინალამ არ მოტყუდნენ ამ ოინით.

ამ წინასწარმეტყველებამ დონ კიხოტს ნუგეში სცა და დაამშვიდა, რადგან მისთვის საესებით ნათელი იყო ამ წინასწარმეტყველების აზრი. მან გულისხმაჰყო, რომ ამ დაპირებით აღეთქვა საღვთო და კანონიერი ქორწინებით შეუღლება გულისვარდ დულისინეა ტობოსელთან, რომლის კურთხეული წიალიდან ლამანჩის სამარადისო სადიდებლად დაიბადებოდნენ დონ კიხოტის შვილები — ლომის ბოკვერები. რაინდმა მტკიცედ ირწმუნა უხილავი წინასწარმეტყველის სიტყვები, ერთი მაგრა ამოიოხრა და დაიძახა:

— ჰოი, შენ, ვინც გინდ იყო, ეგოდენი ბედნიერება რომ მიწინასწარმეტყველე, გევედრები, ჩემს მაგიერ თხოვე ჩემს მფარველს, ბრძენ მისანს, ნუ ინებებს ამ საპყრობილეში ჩემს დაღუპვას, ვიდრე შენი სასიხარულო აღთქმანი არ აღსრულდებიან, და თუ ბედმა მათი აღსრულება ინება, მაშინ მე ამ პატიმრობაში განცდილ სიდუხჭირეს და უბედურებას, ზეციურ ნეტარებად ჩავითვლი, ამ ხუნდებს ნუგეშად და სიტკბოებად ვიგრძნობ და ეს ფიცრის ბუნაგი, ახლა რომ შიგ მსვამენ, მძაფრ ბრძოლის ველად კი არა, არამედ გრძნობის აღმტაც საქორწინო რბილ სარეცელად მომეჩვენება, ხოლო ჩემს კეთილ საქურველმტვირთველ სანჩო პანსაზე, ამ პატიმრობაში ჩემს ნუგეშისმცემელზე, იმას ვიტყვი, რომ სრულებით იმაზედა ვარ დანდობილი, მისი კეთილი, პატიოსანი ზნე მარწმუნებს, რომ იგი არც ლხინში და არც უბედურებაში არ მიმატოვებს. და თუ ჩემმა ან მისმა ვარსკვლავმა დიდი ხნიდან აღთქმული კუნძულის, ანუ სხვისა რისამე მისი მსგავსი ბოძების ნება არ მომცა, მაშინ ჯამაგირი ხომ მაინც არ დაეკარგება. ჩემს ანდერძში მოვიხსენებ,

რომ იმდენი ჯამაგირი არ მიძლევია მისთვის, რამდენიც მისი ერთ-
ჯული სამსახური და მრავალგვარი ჩემი სიამოვნება ღირებულა,
არამედ იმდენი მიძლევია, რამდენიც ჩემი სიღარიბით შეძლებია.

ამ უკანასკნელ სიტყვებზე სანჩომ დონ კიხოტს დაბლა დაუკრა
თავი და ორივე ხელზე აკოცა (ესეც კია, რომ ერთ ხელზე კოცნა
გასაპირი იყო, რადგან ორივე ხელი ერთად ჰქონდა თოკით შეტყუ-
პებული).

ამის შემდეგ მოჩვენებებმა გალია მხარზე შეიდგეს და ხარებ-
შებმულ ურემზე დასადებად გაიტანეს.

თ ა ვ ი XLVII

სადაც მოთხრობილია დონ კიხოტ ლამანჩელის უცნაური
მოქალოება და სხვა ღირსშესანიშნავი ამბები

როცა დონ კიხოტმა დაინახა, რომ ის გალიაში ჩასვეს და
გალია ურემზე დადგეს, თქვა:

— მრავალი შესანიშნავი სახუმარო და მართალი ამბავი წამი-
კითხავს მოგზაურ რაინდებზე, მაგრამ არც წაკითხულსა და არც
გაგონილში არსად შენხვედრია, რომ მოხიბლული რაინდები ასე ჩემ-
სავით მოეტანოთ და გალიაში ჩასმული ასეთი ზანტი და დავარდ-
ნილი საქონლით სადმე წაეყვანოთ. ჩვეულებრივ ისე ყოფილა, რომ
ჯადოქრებსა და მისნებს წარმოუდგენელი სისწრაფით ჰაერში გა-
დაუფრენიათ ზოლმე ისინი რომელიმე ბნელი ან ყომრალი ღრუბ-
ლით, ან ცეცხლის ეტლით, ანუ კიდევ (ჰიპოგრიფზე) ან სხვა რომე-
ლიმე ურჩხულზე შესმული, მაგრამ, ღმერთო დიდებულო, ხარებ-
შებმული ურმით ჩემი ასე წაყვანა რა საზარელია! მაგრამ, ვინ
იცის, იქნებ, ჩვენი დროის რაინდები და მათი მოხიბვლა სხვა კანონ-
ებს ექვემდებარება; ისიც შესაძლებელია, რომ ჩემთვის, როგორც
ახალი მოასპარეზისათვის, მივიწყებული მოგზაური რაინდობის
ადმადგენელისათვის, ახალნაირი მოხიბვლა და გადასაყვანადაც ახა-
ლი საშუალება მოეცონოთ. შენ როგორღა ფიქრობ ამაზე, ჩემო
მეგობარო სანჩო?

— ღმერთმანი, არ ვიცი, რასა ვფიქრობ, — უპასუხა სანჩომ, —
რადგან მოგზაურ რაინდთა ნაწერები იმდენი არა წამიკითხავს რა,
რამდენიც თქვენს პატიოსნებას წაუკითხავს; მაგრამ იმის ფიცი კი-

შემიძლია, რომ, რაც ახალი მოჩვენებანი გვახვევია გარს, ნამდვილი და კეთილი კათოლიკენი არ უნდა იყვნენ.

— კათოლიკენიო! — შეჰყვირა დონ კიხოტმა. — ჩემო ძვირფასო, კათოლიკენი სიიდან იქნებოდნენ, როდესაც ყველანი ეშმაკები არიან, რალაც უცნაური მოჩვენებების სახე მიუღიათ და ამ ოინებს ჩაღიან, ასეთ გასაკვირველ მდგომარეობაში ჩაფუგდივარ. ჩემი თუ არა გჯერა, აბა ხელი შეახე მაგათ, გასინჯე და მაშინვე დარწმუნდები, რომ ესენი ჰაერისაგან შესდგებიან და მხოლოდ თვალსაჩინად არსებობენ.

— რასა ბრძანებთ, ბატონო, — უპასუხა სანჩომ; — ღმერთმანი შევეხე კიდეც და მოვრჩი, და უნდა მოგახსენოთ, რომ აგერ აიმ ეშმაკს, იქ რომ რალაც ფაციფუცშია, ვარდივით დაქლაყი გააქვს და ისეა მორთულ-მოკაზმული, რომ ეშმაკისას არა უგავს რა. ეშმაკებსაო, მოგახსენებენ, გოგირდისა და სხვა საზიზლარი სუნი ასდით თურმე, და მისგან კი ნახევარი მილის მანძილიდანვე ამბრის სუნი მოედინება.

სანჩო დონ ფერნანდოზე ამბობდა ამას: მართლაც იმას, როგორც დიდებული შთამომავლობის კაცს, საამური სუნი ასდიოდა.

— ეგ ნუ გიკვირს, ჩემო სანჩო, — უთხრა დონ კიხოტმა, — ეშმაკები დიდი ბრძენნი არიან, და თუმცა მათ თავისებური სუნიც ასდით, მაინც სულნი არიან და, მაშასადამე, როგორც სულებს, არავითარი სუნი არ ასდით. თვითონ მათ კი მუდამ საზიზლარი სუნი სცემთ, და არც საკვირველია: ისინი მუდამ ჯოჯოხეთს ატარებენ და თან თვისთა ჯოჯოხეთურ ტანჯვათაგან ვერსად, ვერაოდეს ვერ ჰპოვებენ შეებას; ამიტომაც მათთვის საამო სუნი არ არსებობს. და თუ შენ გეჩვენება, რომ მაგ ეშმაკისაგან საამო სუნი გამოფშვენს, ეგ მხოლოდ ოცნებაა: ეშმაკი გაცდუნებს და მას უნდა შენ იგი ეშმაკი არ გეგონოს.

ამასობაში, ვიღრე ბატონსა და მსახურს ამგვარი ლაპარაკი ჰქონდათ გამართული, დონ ფერნანდომ და კარდენიომ, იმიტომ, რომ სანჩო მათს ოინს არ მიხვდრილიყო (არც ასე შორს იყო ამ მიხვედრას), გადაწყვიტეს ჩქარა გაესტუმრებინათ დონ კიხოტი. ამიტომ მეფუნდუეკი განზე გაიხმეს და უბრძანეს როსინანტი და ვირი საჩქაროდ შეეკაზმა. ეს ბრძანება საქებური სიმარლით აასრულა მან. მღვდელი კიდეც სანტა პერმანდადის ჭამანდართ დონ კიხოტის სოფლამდე გაცილებაში ფასს ურიგდებოდა. დასასრულ, კარდენიომ როსინანტის უნაგირს ტახტაზე ერთ მხარეს. ფარი და მეორე მხარეს ჩაჩქანი ჩამოჰკიდა, სანჩოს ვირზე შეჯდომა ანიშნა

და როსინანტის სადავე ხელში მისცა. შემდეგ გალიას აქეთ-იქით ორ-ორი ჯახაირებით შეიარაღებული ქამანდარი ამოუდგა და უნდა დაძრულიყო თუ არა სვლა, ამ დროს ღონ კიხოტის გამოსათხოვებლად მეფუნდუკის ცოლი, მისი ქალი და მარიტორნესი გამოვიდნენ და მოსაჩვენებელი ტირილით მის უბედურებას მწუხარება და სამძიმარი გამოუცხადეს.

— ნუ სტირით, გულმობიერნო მანდილოსანნო! — უთხრა ამის დამნახავმა ღონ კიხოტმა. — რა გაეწყობა? ყველა ეს უბედურება იმდენად განუშორებელია ჩემი წოდებისაგან, რომ თუ საშინელი ამბავი არ შემთხვევოდა, არ შემეძლო ჩემი თავი შესანიშნავ მოგზაურ რაინდად ჩამეთვალა. ამგვარი რამ შემთხვევა მომცრო რაინდებს სულ არ გადახდენიათ და ამიტომაც ისინი არავის ახსოვს. უბედურება იმის ხვედრია, ვინც თავის ვაჟკაცობით და სხვაგვარი ღირსებით შურს აღძრავს პრინცთა და რაინდთა გულში, რომელნიც ყველა ღირსებას ხმარობენ და თვით უპატიოსნო საშუალებასაც არ ერიდებიან, ოღონდ კი კეთილი გვამნი დაამდაბლონ. მაინც კეთილმოქმედებისა და სათნოების ძალა იმგვარია, რომ მარტოდმარტო, თავისთავად ისეთ თვალთმაქცობის ძალასაც კი აუქმებს, როგორი თვალთმაქცობის ცოდნაც მარტო მის შემოქმედს ზოროასტრს შეეძლო, და ბრძოლიდან და განსაცდელიდან გამარჯვებული გამოდის. მასთანაც მის ბრწყინვალეობას ისე ჰფენს ქვეყნად, როგორც მზე აელვარებს ზეცას თავის სხივებით. მომიტვეთ, მშვენიერნო მანდილოსანნო, თუ როგორმე რაიმეში შეურაცხყოფა მოგაყენეთ (რასაკვირველია, უნებლიეთ, თორემ განზრახ და უმიზეზოდ მე არასოდეს არავის ვაწყენინებ). ევედრებით ღმერთს. რათა ამ საპყრობილიდან გამომიხსნას, რომელიდაც ბოროტმა ჯადოქარმა რომ ჩამსვა. თუ ვინიცობაა ოდესმე აქედან თავი დაიხსენ როგორმე, დამერწმუნეთ, არასოდეს დავივიწყებ იმ გულუხვ მასპინძლობას, როგორითაც ამ ციხე-დარბაზში მიმიღეთ, და ვეცდები მადლობა ღირსეულად გადაგიხადოთ.

მანამ ღონ კიხოტი მეფუნდუკის ცოლს, ქალს და მარიტორნესს ამას ეუბნებოდა, მღვდელი და დალაქი გამოეთხოვნენ ღონ ფერნანდოს, მის ამხანაგებს, კაბიტანს, აუდიტორს და ბოლოს ბედნიერს ღოროთეას და ლუსინდას, ყველანი ერთმანეთს გადაეხვივნენ და წერილობით ერთმანეთის ამბის შეტყობინება აღუთქვეს. ღონ ფერნანდომ თავისი მისამართი უთხრა მღვდელს, ღონ კიხოტის ამბის მიწერა სთხოვა და დაარწმუნა, რომ ამ ამბის შეტყობინებით ძალიან ასიამოვნებდა. თვითონაც დაჰპირდა ყველა ამბის მიწერას, რაც კი მღვდლისათვის საყურადღებო იქნებოდა. აღუთქვა თავისი ქორწი-

ლის ამბის მიწერას, ზორაიდას ნათლობისას, ლუსინდას შინდაბ-
რუნებისას და, დასასრულ, დონ ლუისის ამბის შეტყობინებასაც.
რასაც კი სთხოვდნენ, მღვდელი ყველაფრის ბეჯითად აღსრულებას
დაჰპირდა, და ახალი მეგობრები ერთხელ კიდევ გადაეხვივნენ
ერთმანეთს და კვლავ მრავალი სამსახურისა და თავაზის პირობა
დაუდეს. ამ დროს მეფუნდუკე მოვიდა მღვდელთან და ზოგი რამ
ქალაქლები გადასცა იმავე სკივრის სარჩულში ნაპოვნი, რომელშიც
უგუნური ცნობისმოყვარის ამბავი იყო. რადგან ქალაქლების პატ-
რონი აღარ მოვიდაო, უთხრა მან, ამიტომ თამამად შეგიძლიათ
ესენიც თან წაიღოთო. ამ საჩუქრისათვის მღვდელმა მეფუნდუკეს
მადლობა გადაუხადა, ხელნაწერი გაშალა და ეს სათაური წაიკითხა:
„რინკონეტე და კორტადილოს ამბავი“.* რაკი ეს ხელნაწერი და-
მისგან მოწონებული „უგუნური ცნობისმოყვარის ამბავი“ ერ-
თად იშოვნა, მღვდელმა ამიტომ იფიქრა, ორივე ამბავი ერთი
მწერლისა უნდა ყოფილიყო, და ესეც ისეთივე სახალისო წასაკითხი
იქნებოდა; ამ ფიქრით შეინახა ხელნაწერი, რომ მოხერხებულ დროს
წაეკითხნა.

შემდეგ ისა და მისი მეგობარი დალაქი, ორივე ნიღაბაფარე-
ბულნი, რომ დონ კიხოტს არ ეცნო ესენი, ურემს უკან გაჰყვნენ
შემდეგი რიგით: თავში ურემი მიჭრიკინებდა, ურემს მართავდა
მისი პატრონი — გლეხი — მეურმე; ურემს აქეთ-იქით, როგორც
ვთქვით, ჯახაირებით შეიარაღებული ქამანდრები მისდევდნენ, უკან
სანჩო პანსა მიდიოდა ვირით და როსინანტიც სადავით მიჰყავდა;
და ბოლოში მღვდელი და დალაქი, კარგად მოზრდილ ჯორებზე
მჯდარნი, ნიღაბათარებულნი მიჰყვებოდნენ. დონ კიხოტი ხელებ-
შეკრული იჯდა გალიამი, ფეხები გაეშლართა და ზურგი გალიის
სერსეროსათვის მიებჯინა და ისე იყო გაჩუმებული და გატრუნული,
თითქოს ხორცშესხმული ადამიანი კი არა, ქვის ქანდაკიყო.
სრული ღუმლით და წყნარი ნაბიჯით მიმავალთ ორიოდე მილი-
რომ გაიარეს, ერთ ველზე ჭავიდნენ; ეს ველი ძალიან მოეწონა
მეურმეს თავისი ხარების საძოვრად და დასასვენებლად. ამაზე
მღვდელს დაეკითხა, მაგრამ დალაქმა გარეკვა უბრძანა, რადგან
ცოტა იქით, ერთი გორაკის დაცემულ კალთაზე უფრო უკეთესი-
და კარგი ბალახიანი ველი ეგულებოდა. ყველანი დაეთანხმნენ და-
ლაქს და გზა განაგრძეს.

ამ დროს მღვდელმა უკან მოიხედა და ექვსი თუ შვიდი რი-
ვიანად ჩაცმული ცხენოსანი დაინახა. რადგან ის მგზავრები ხარე-
ბის ზანტი ფეხით როდი დაიარებოდნენ, არამედ საბერო წვივმა-
გარ ჯორებზე ისხდნენ და დეზებიტაც ახალისებდნენ მათ, რათა

ორიოდე მილის სიმორეზე მდებარე ფუნდუკში სამხრობანდის მისულიყენენ, ამიტომ ჩვენს მგზავრებს ჩქარა მოეწიენენ. ჩქარა მოსიარულენი რომ ნელა მოსიარულეთ მოეწიენენ, ზრდილობიანად უსლამეს ერთმანეთს და ერთმა მათგანმა — ტოლედოს კანონიკმა* — დანარჩენი ცხენოსნების უფროსმა, დაინახა რა თავის წინ რაღაც უცნაური, რიგზე დაწყობილი მგზავრები: ურემი, ქამანდარნი, სანჩო, როსინანტი, მღვდელი, დალაქი და გალიაშიც ხელფეხშეკრული დონ კიხოტი, — ვერ მოითმინა, რომ არ ეკითხნა, თუ ყველაფერი ეს რას ნიშნავდა, ან ეს კაცი ამ უცნაური ამბით რად მიჰყავდათ. მაგრამ გალიის აქეთ-იქით შეიარაღებული ქამანდარნი რომ დაინახა, იფიქრა, რომ შეპყრობილი უთუოდ ვინმე შარაგზის ავაზაკი უნდა ყოფილიყო, ანუ ვინმე დიდი დამნაშავე, სანტა პერმანდალის სამსჯავროში მიცემული. კანონიკის კითხვაზე ერთმა ქამანდარმა ასე მიუგო:

— ბატონო, დაე, თვით ამ რაინდმა აგისნათ, თუ ამ ყოფით გალიაში ჩასმული რად მიჰყავთ. ჩვენ ამის შესახებ არაფერი ვიცით.

დონ კიხოტმა გაიგონა მათი საუბარი და ასე უპასუხა კანონიკს:

— მოწყალეო ხელმწიფევი! ბატონო რაინდებო, საკმაოდ გაგეგებათ რამე, მოგზაური რაინდობა თუ რას ნიშნავს? თუ გაგეგებათ, შემიძლია გიამბოთ ჩემი უბედურება და თუ არ გავეგებათ, მაშინ ამაზე ლაპარაკიც ტყუილი იქნება და მეც არ შევიწუხებ თავს.

რაკი ცხენოსანმა და დონ კიხოტმა საუბარი გააძეს, მღვდელმა და დალაქმა შენიშნეს ეს, შეეშინდათ, დონ კიხოტის წამოყვანის ოინი არ გაგვიმქლავნდესო, მიუახლოვდნენ მათ და მაშინვე ლაპარაკში ჩაერვიენენ.

— ძმაო, — უპასუხა კანონიკმა დონ კიხოტს, — სარაინდო წიგნებისა უთუოდ მეტად გამეგება, ვიდრე ვილიალპანდოს *Siouxilas*-ი* და თუ ამაზე მეტი საჭირო არა არის რა თქვენთვის, მაშ შეგიძლიათ თქვენი უბედურება თამამად მიამბოთ.

— დიდად მოხარული ვარ, — უთხრა დონ კიხოტმა, — მაშ იცოდეთ, უფალო რაინდო, ამ გალიით იმიტომ მივეყავარ, რომ ბოროტა ჯადოქრების შურისძიებით ვარ მოჯადოებული. მან მომზიბლა, რადგან ბოროტნი სიქველესა და სათნობას უმეტესად სდევნიან, ვიდრე კეთილნი იმ სიქველეს პატივსა სცემენ. მე მოგზაური რაინდი გახლავარ, მაგრამ იმათგანი კი არა, ვისი სახელიც უკვდავების ფურცელზე არ აღინიშნა, არამედ იმათგანი ვარ, ვისი სახელიც, შურის გამოჯავრებული, ყველა სპარსეთის მოგვთა, ინდოეთის ბრამინთა და ეთიოპიის ჰიმნოსოფისტთა ჯიბრზე უკვდავების

ტაძარში აღიბეჭდა, რათა ეს რაინდები გახდნენ მაგალითი და მისაბაძი მომავალი თაობებისათვის, და ყველა მოგზაურმა რაინდმა დაინახოს და შეისწავლოს მომავალ რაინდთა გზა, რა გზის გავლითაც მათ ძალუძთ უცვალებელ დიდებამდე მიღწევა.

— ბატონი ღონ კიხოტი მართალსა ბრძანებს, — ლაპარაკში ჩაერიო მღვდელი. — ეს მოჩადოებული მიბრძანდება ამ გალით — თავის ცოდვებისა და ბოროტმოქმედებათა მიზეზით კი არა, არამედ იმ პირთა ბოროტი მანქანებით, ვისაც ყოველი სიქველე აწუხებს და ყოველივე სახელი და დიდება სძაგს. თქვენს წინაშე, მოწყალეო ხელმწიფევე, მწუხარეს ახის რაინდსა ხედავთ, რომლის ამბავი, იქნებ, კიდევ გაგეგონოთ, რადგან ამის მამაცურნი ღვაწლნი და დიადი საქმენი უკვდავ ბრინჯაოზე და საუკუნო მარმარილოზე იქნებიან აღბეჭდილნი; თუმცა შური და უკეთურობა ბევრსა ცდილობს ქვეყნისაგან დაჰფაროს მისი საქმენი.

ერთი დატყვევებული და მეორე დაუტყვევებელი კაცისაგან რომ ასეთი ლაპარაკი მოისმინა, კანონიკი გაოცდა, ცოტას გაწყდა, პირჯვარი არ გამოისახა; არც მას ესმოდა და არც მის მხლებლებს, თუ ეს რა ხალხს შეეყარნენ. ამასობაში სანჩო პანსა მივიდა მასთან და მღვდლის ნათქვამი ამ სიტყვებით გაასწორა:

— ბატონო ჩემო, არ ვიცი მომიწონებთ თუ დამიწუნებთ სიტყვას, და მაინც კი უნდა მოგახსენოთ, რომ ჩემი ბატონი ღონ კიხოტი ისევე მოხიბლულია და მოჩადოებული, როგორც ახლადედაჩემია მოხიბლული; როგორც იყო, ახლაც ისევე ისე სრულ ქუთახედაა, ისე ჭამს, ისე სვამს, ისე ძინავს, როგორც ჩვენ ყველა ცოდვოლნი ჩავდივართ ამას და როგორც თვითონ ესეცა ჭამდა, სვამდა და ეძინა ხოლმე, ვიდრე ამ გალიაში ჩასვამდნენ. ამის შემდეგ მოდი და დამაჯერეთ, რომ ჩემი ბატონი მოხიბლულია, განა ეს შეიძლება? მადლობა ღმერთს, ერთხელ არ გამიგონია და ორჯერ, რომ მოხიბლულები და მოჩადოებულები არც ჭამენ, არც სმენ, არც ძინავთ, არც ლაპარაკობენო; ჩემი ბატონი კი, პირი რომ არ ამოუღესონ, იმდენს ილაპარაკებს, ოცდაათმა ვეჭილმაც ვერ ილაპარაკოს.

მერე შეხედა მღვდელს და დაუმატა:

— ეჰ, ბატონო მოძღვარო! ბატონო მოძღვარო! ნუთუ გგონიათ, შე თქვენ ვერა გცნობთ? იქნებ ფიქრობთ არ მესმოდეს და ვერ ვხვდებოდე, თუ ყველა ამ მოხიბვლას რისთვის ჩადიხართ? არა, მე მაშინვე გიცანით და მიეხვდი კიდევ თქვენს განზრახვას, მაგრამ ამასაც კი გეტყვით, რომ სიუხვე სიძუნწესთან ვერ მოთავსდბოდა და შური კიდევ — ეთილ განზრახვასთან. თქვენი განზ-

ჩაბვა რომ ეშმაკს ჩვენ საქმეში არ გამოეჩხირა, ჩემი ბატონი აქა-
მდის მიკომიკონის დედოფალზე ჯვარდაწერილი იქნებოდა; მე კი-
დღე, სულ ცოტა რომ ვთქვა, გრაფი მაინც ვიქნებოდი, რადგან
ამაზე ნაკლები ჯილდოს მოლოდინი არც შეიძლებოდა მქონოდა
ჩემი ბატონი მწუხარე სახის რაინდის გულკეთილობისაგან, თუ მისდა
გაწეულ სამსახურს რიგზე დავათასებ. მაგრამ, ჩანს, იმაზე მარ-
თალი არა ყოფილა რა, რომ, როგორც ჩვენში იტყვიან, ბედის
ჩარხი წისქვილის ჩარხზე ჩქარა ტრიალებსო და გუშინ რომ ზემო
თაროს ისხდნენ, დღეს ისინი ტალახში ცვივიანო. ყველაზე მეტს
ჩემს ცოლ-შვილსა ვწუხვარ; ან კი როგორ არ ვიწუხო, როდესაც
ისევ ისე უბრალო მეჩინიბედ ვბრუნდები იმათთან, როგორიც ვი-
ყავ მაშინ, როდესაც ახლა გუბერნატორი ანუ რომელიმე კუნძუ-
ლის მეფის მოადგილედ უნდა მივდიოდე შინ. ყველა ამას იმიტომ
მოგახსენებთ, თქვენო მაღალკურთხევავე, რომ ეგებ სინდისმა ცო-
ტაოდნად მაინც გამხილოთ ჩემი ბატონის ასე ცუდად მოპყრობა
და საიჭიოს ანგარიში აღარ მოგეკითხოთ ამ გალიაში მისი შემ-
წყვედვესათვის; ეგებ თქვენი სული იმ პასუხისმგებლობით არ
დაიტვირთოს, რომ ვიდრე ასე შეკეტილი გეყოლებათ, ველარავი-
თარ სიკეთეს ვერ უზამს გაკვირებულთა, და მრავალი მისი კეთილი
განზრახვა ამაოდ ჩაივლის.

— ერიპაა! — შეჰყვირა დალაქმა. — შენც შენი ბატონის კვალზე
წასულხარ, სანჩო, შენც მოხიბვლის ნიშნები გეტყობა, მაშ, გალიაში
უნდა შეგამწყვდიოთ. შენი ბატონის დაპირებას როგორღაც ასე
დაუმსხვილებიხარ. ის რაღაც კუნძული ტყუილად გიდევს თავში;
როგორც შენს საკუთარ ყურებს ვერ დაინახავ, ისე შენს სიცოცხ-
ლეში იმ კუნძულს ვერა ნახავ.

— სულაც არ დავმსხვილებულვარ, — მიუგო სანჩომ, — და არც-
თუ ისეთი კაცი გახლავარ, რომ დამამსხვილოს ვინმემ, თუნდა
თვითონ მეფეც იყოს. მართალია, საწყალი და ღარიბი კაცი გახლა-
ვარ, მაინც ძველი ქრისტიანი ვარ და არც ერთი სულიერისა არა
მევალება რა. საკვირველი ვითომ რა არის, რომ სურვილი მაქვს
და კიდევ მოველი კუნძულის მიღებას? სხვას ამაზე მეტი სურვი-
ლიც აქვს-და! ყველა ჩვენთაგანი — თავისთა საქმეთა შვილია. მეც
სხვასავით აღამიანი არა ვარ? მაშ, რატომ არ შემიძლია კუნძულის
გუბერნატორი გავხდე, თუნდაც პაპობა მეკუთვნის, მით უფრო,
რომ ისეთ კაცს ვემსახურები, რომელსაც იმდენი კუნძულის დაპ-
ყრობა შეუძლია, არც კი იცოდეს. თუ რა უყოს. აბა, ბატონო
დალაქო, იფიქრეთ, რა თქვით; აქ საქმე მოსაპარსავ წვერებზე როდი
გახლავთ მგონია, ერთმანეთს კარგა ვიცნობთ და ისიც იცით,

რომ მე ანკესზე დასაქვრი კაცი არა ვარ; თუ ჩემს ბატონზე იტყვიდა — ეგ მხოლოდ ღმერთმა იცის, რა რჯულად არის მოხიბლულმა მამ, სანამ რამ იქნებოდეს, სჯობია ნავაგს გარეთ არ გავიტანდეთ.

დალაქმა ენა შეიკავა, რომ სანჩოს თავისი გულუბრყვილობით არა წამოეროშა რა, რის დაფარვასაც ასე თავგამოდებით ცდილობდნენ იგი და მღვდელი. მღვდელსაც ამისი ეფიქტებოდა. ამიტომ კანონიკს დაწინაურება სთხოვა, რომ შეეტყობინებია გალიაში დამწყვდეული კაცის საიდუმლო და კიდევ სხვა სასაცილო ამბებზე ეამბნა. კანონიკიც მღვდლის თხოვნას დათანხმდა, თავისი ამალია დაწინაურდა და დიდი ყურადღებით ისმენდა მღვდლის ნაამბობს დონ კიხოტის ცხოვრებაზე, მის ხასიათზე, ჭკუასა და შეშლაზე. მღვდელმა დალაგებით უამბო რაინდის თავგადასავალი, თავიდან მოყოლებული იმ დრომდის, ვიდრე მას გალიაში ჩასვამდნენ, ეგებ შინ წაეყვანათ როგორმე და აქ რამე საშუალებით მოერჩინათ. კანონიკმა და მისმა ამალამ ეს უცნაური ამბავი კვლავ გაოცებით მოისმინეს და როცა მღვდელი დადუმდა, კანონიკმა უთხრა:

— ჭეშმარიტად, თქვენო მაღალღირსებავ, ბატონო მოძღვარო, სარაინდო წიგნები, ჩემი აზრით, ნამდვილი ჭირია, და თუმცა ხალისმა მეც წამძლია, და თავისუფალ დროს ყველა ამ წიგნის დასაწყისი წავიკითხე, მაგრამ იქამდის გაბედულება კი მაინც არა მქონია, რომ ერთ-ერთი მათგანი მაინც ბოლომდის გადამეკითხა. ისე შეჩვენებოდა ხოლმე, რომ ყველა მათგანში ერთი და იგივე ამბავი იყო აღწერილი, მხოლოდ ცოტაოდენი ცვლილებით კი, ასე რომ, რაც ერთში იყო, მეორეშიც იგივე ამბავი ეწერა, და რასაც მეორე წიგნში ამოიკითხავდი, პირველშიაც იგივე იყო. მე ისიც მგონია, რომ სარაინდო წიგნები სწორედ იმ მიმართულებიდან არიან, რა მიმართულებაც ძველებურ მიღეთურ დამთხვეულ არაკებსა ჰქონდა მიზნად — მხოლოდ გართობა, და არა სწავლა, და სულ არა ჰგვანდნენ აპოლოგიურ არაკებს, მიზნად რომ გასართობთან ერთად სწავლაცა აქვთ დასახული. ვთქვათ კიდევ, რომ სარაინდო წიგნების ერთადერთი მიზანი გართობა იყოს, მაინც გაკვირვებასა ვარ. ღმერთმა იცის, ან კი იმდენი სისულელით მიზნის მიღწევა როგორ შეუძლიათ? რომელიმე კარგ წიგნს რომ ვკითხულობთ, იმ ჰარმონიითა და სიმშვენიერით ვსტკბებით, რა ჰარმონიაც ჩვენს სულს უნებლიეთ ხიბლავს და იმონებს, წარმოადგენს რა ცხადად, თუ ოცნებით მის მშვენიერებას; მაგრამ სადაც უშვერობასთან ყოველგვარი წესების უარყოფასაც ხედავს კაცი, აბა ისეთი რამ ვინმეს როგორ დაატკბობს. ერთი მიბრძანეთ, რა სიმშვენიერეს, რა ურთიერთშორის ნაწილების თანშეზომილებას იპოვის ვინმე იმ რომანსა ან ამბავში;

ზღადაც თექვისმეტი წლის ბიჭი კოშკის სიმაღლე დევს ხმლის ერთი შემოკვრით შუაზე ისე ადვილად გასჩეხს, თითქოს ცომისაგან იყოს ვაკეთებულა. აბა რას ჰგავს იმ ბრძოლის აღწერა, სადაც ავტორის სიტყვებით ერთ მილიონამდის მხედარი იბრძვის, და თუ მოთხრობის გმირი მათ შეებრძოლა, მაშინ მეტი ღონე არა აქვს, იმ გმირმა, გინდა თუ არა, უნდა დაიჭერო, თავისთა მკლავთა ძალით მთელი მილიონი მოლაშქრე უთუოდ უნდა შემეუსროს? ამ არაკებში რა ადვილად ეხვევა კისერზე ვილაც მოგზაურ რაინდს რომელიმე დედოფალი ანუ მეფის მემკვიდრე ქალი? განა ოდნავ მაინც გახსნილი გონების პატრონს რა ჩლუნგი და ბარბაროსული წარმოდგენა უნდა ჰქონდეს, რომ ისეთი სისულელის წაკითხვა შეიძლოს, ვითომც ზღვაზე რაინდებით სავსე ციხე-დარბაზი ზომალდივით მოსცურავდეს: ვითომ საღამოს ყამს რომ ლომბარდიის ნაპირიდან გასცურავს, ღლით ინდოეთში მღვდელმთავარ იოანეს ნაპირთან ამოჰყოფს თავს. ანუ სხვა რომელიმე ალაგას, რა ადგილებსაც არც პტოლომეოსი იხსენიებს სადმე და არც მარკო პოლოს სცოდნია მათი არსებობა? მე რომ მითხრას ვინმემ, ამგვარი წიგნების მთხზველთ შინადა მარტო ისა ჰქონდათ, არსადმომხდარი და შეუძლებელი ამბები მოუგონიათო, და იმისათვის არა დაუდევნიათ რა—ქეშმარიტებისათვის მიემსგავსებიათო, — მე მაინც კიდევ იმას ვიტყვოდი, რომ ყველა მოგონილი ამბავი იმდენად უკეთესია, რამდენადაც ნაკლებ ჰგავს მოგონილს, და იმდენად უფრო სასიამოვნოა და შოსწონს მკითხველებს, რამდენადაც უფრო მართალს მიემსგავსება. მოგონილმა ამბავმა მკითხველს აზრი უნდა აღუძრას, იგი ისე უნდა იყოს წარმოდგენილი, რომ შეუძლებელს შესაძლებლად ხდიდეს, ყველა ახირებულს უსწორმასწორობისაგან გაწმენდილი და გასუფთავებული უნდა იყოს, ისე რომ მკითხველის ყურადღება მიიპყროს, იგი სინამდვილედ სწამდეს. თანაც აღტაცებას, გაცეებას და კმაყოფილებას ჰგვრიდეს და სტკბებოდეს კიდევ. ამგვარს ვერაფერს შეხვდებით ისეთი მთხზველის ნაწერში, რომელიც ბუნებასა და სიმართლეს განზრახ შორდება, ესე იგი მას, რაც ხელოვნური თხზულების უმთავრეს ძალას შეადგენს. ისეთი სარაინდო წიგნი ჯერ არ წამიკითხავს, რომ მისი ფაბულის ყველა ნაწილი ერთ სხეულს შეადგენდეს, რომ შუაგული შეესაბამებოდეს დასაწყისს და დასასრული კიდევ დასაწყისს და შუაგულს. პირიქით, მათი მთხველნი სხვადასხვაფერ და აქა-იქ აღებულ ნაჭრებიდან შეკოწიწებულ ქიმერას ან საშინელებას ადგენენ, თითქოს განგებ უნდათ რაღაც მახინჯი და უხამსი ფიგურა გამოიყვანონ. ამას გარდა მათი ენა რაღაც ხორკლიანი და მოუხეშავია, ფათერაკები —

დაუჯერებელი, სიყვარულის ამბები — ავხორცული, თავაზიანობასა და ზრდილობაზე წარმოდგენა — უხეში, ლაშქრობათა აღწერა — უსასრულო და დაუბოლოებელი, მსჯელობა — უაზრო, ხოლო მოგზაურობათა ამბები რაღაც დამთხვეული და სულელურია; ამ რომანებში აშკარად გამოსკვივის მათი მთხზველის გონებრივი უბადრუტობა და სიბეჩავე, ისინი მოკლებულნი არიან ყოველივე ხელოვნურ ზომიერებას და შემოქმედებითი ძალის ნაპერწყალს, და ამიტომაც ის მწერალნი ქრისტიანული სახელმწიფოდან სრული განდევნის ღირსნი არიან, როგორც უქმი და მავნებელი ხალხი.

მღვდელი დიდი ყურადღებით უსმენდა კანონიკს, გონიერ კაცად ცნო იგი და მისი ნათქვამიც — ნამდვილ კეშმარიტებად მიიღო. მან პასუხად უთხრა, რომ, რადგან თვითონაც სარაინდო წიგნების დიდი მტერი იყო, ამიტომაც ერთხელ იმ წიგნების მთელი გროვა დაუწვა ღონ კიხოტს. მასთან დაწერილებით უამბო, თუ როგორ არჩევდა იმ წიგნებს, დაწვით რომელი დასაჯა და რომელი შეიწყალა. კანონიკმა ამ ამბავზე გულიანად იცინა, სიტყვა განაგრძო და თქვა: — დაუნდობლად ვკიცხავ სარაინდო წიგნებს, მაგრამ, მიუხედავად ზემოჩამოთვლილი ნაკლოვანებებისა, მათში ერთ სიკეთეს ვხედავ, სახელდობრ — ასპარეზს, სარბიელს; კეშმარიტ ნიჭს ამ სარბიელზე ძალიან ფართოდ შეეძლო გაშლა და თავისი თავის ბრწყინვალედ გამოჩენა. იგი სარბიელი ფართო მოედანია, სადაც კალამს თავისუფლად შეუძლია მოძრაობა, შეუძლია სავსებით წარმოიდგინოს ქარიშხალი, ზღვის ფრთონა, გემების დაღუპვა, ომები და სხვა. მწერალს შეუძლია დაგვიხატოს სახელოვანი ვინმე სარდალი, ყველა იმ ნიჭით მორკმული, რაც კი მისთვის დიდების მოსახვეჭად არის საჭირო: მისი ხელოვნება, გონიერება, მტრის განზრახვათა გამჭვრეტელობა, მისი შეძლება — მკვერმეტყველურად გაუქარწყლოს ანუ დააჯერებინოს რამე თავის მხედრებს, თათბირში სიბრძნე და თავდაკერილობა, საქმის აღსრულებაში სისწრაფე და მტრის მოგერიებაში იმდენადვე სიმტკიცე, რამდენადაც მტრის შეტევაში — სიმკვეთრე. მწერალს შეუძლია გვიამბოს რამე სამწუხარო და სავალალო შემთხვევა, ხან მზიარული და მოულოდნელი ამბებიც ერთ ალაგას რომ ვინმე პატიოსან, გონიერ და მშვენიერ ქალზე გლოვა მორთოს, მეორეჯერ — ვინმე ვაჟაც, პატიოსან ქრისტიან რაინდზე დაიწყოს გოდება და თანაც თვალსაჩინო გარჩევისათვის ვინმე სულელი და ხეპრე მკვებარა ამოუყენოს მას გვერდზე; მესამე ალაგს კიდევ ვინმე მამაცი, სახელოვანი და გულმობიერი უფლისწული გამოხატოს, მასთან სულგრძელ მთავართა სიუხვევ აღწეროს და ერთგულ ყმათა პატიოსნება და შევრდომილება წარ-

მოგვისახოს. ამგვარ თხზულებებში მწერალს შეუძლია თავი ხან ვარსკვლავთმრიცხველად გამოიჩინოს, ხან სწავლულ კოსმოგრაფად, ან მუსიკის მცოდნედ, ხან სახელმწიფო დიდ მოხელედ და ხან კიდევ თვალთმაქცადაც, თუკი ამას მოისურვებს და ან შემთხვევა მიეცემა. მას შეუძლია ზედმყოლით გამოხატოს და მოგვითხროს ულისეს ხერხიანობა, ენეასის სათნოება, აქილევის მამაცობა, ჰექტორის უბედურებანი, სინონის ღალატი, ევრიალეს მეგობრობა, ალექსანდრეს სიუხვე, კეისრის ვაჟკაცობა, ტრაიანეს სულგრძელობა და ალალმართლობა, ზოფირეს ერთგულება, კატონის სიბრძნე და გონიერება * და, დასასრულ, ყოველგვარი ღირსება, რაც კი ამშვენებს და სრულყოფს გმირს, სულ ერთია — ერთ კაცს მიაკუთვნებს ყველა ამ ღირსებას, თუ რამდენიმეს. და თუ ამგვარი თხზულება გონივრულად იქნა მოფიქრებული, სუფთა კილოთი დაწერილი და, რაც კი შესაძლებელია, ნამდვილთა მიმსგავსებული, მაშინ მთხზველისაგან აღებული სარბიელი სხვადასხვა ძვირფასი სურათებით დამშვენდება, ხოლო თვითონ თხზულება მრავალ სიტურფეს გვიდგენს, იმ სრულ და უაღრეს ხარისხამდე მიაღწევს, სადამდისაც ამაღლება ისეთ პოეტურ თხზულებას შეუძლია, რომლის დანიშნულებაც არის დატკობასთან ერთად გაწრთვნას კიდევ მკითხველი, და მაშინ იგი თავისუფლად მიაღწევს მწერლობის მაღალ მიზანს. ამგვარი თხზულების გამოგონებასა და გამშვენიერებაში მწერალი თავისუფლად მოქმედებს და ეს გარემოება იმ ღონეს აძლევს, რომ რომანის დაწერისას საშუალება ეძლევა იყოს ეპიკოსი, ლირიკოსი, ტრაგიკოსი და კომიკოსი, და ყველა ნაწარმოებში შეაერთა შეათანხმოს ის საამო და ტკბილი მეცნიერების ღაზათები, რა მეცნიერებასაც პრეზია და მკვერმეტყველება ჰქვია, რადგან კემშარტად ეპიკური ნაწარმოებები, როგორც პროზად ისე ლექსადაც, ადვილად დაიწერება.

თ ბ ვ ი XL VIII

სადაც კანიონიკი განაგრძობს მსჯელობას რაინდულ რომანებზეა და მისი მახვილი გონების შესაფერ სხვა საგნებზე

—სწორედ წამდვილსა ბრძანებთ, თქვენო მოწყალეზავ, —უთხრა მღვდელმა კანონიკს, — ამიტომაც ამგვარი წიგნების მთხზველანში უმეტესი ზრახვის ღირსნი ისინი არიან, ვინც უფიქრებლად და განუსჯელად სწერენ და ხელოვნების იმ წესებს უარყოფენ, რა წესებიც

ხელმძღვანელობას უწევენ ნიქსა და მწერალს შველიან ისეთივე დიდება დაიმსახუროს პროზაში, როგორც რომაელთა და ელინთა პოეზიის ორმა მთავარმა ლექსთხზვაში დაიმსახურა. *

— მართალი უნდა მოგახსენოთ, — მიუგო კანონიკმა. — ერთხელ თვითონ მეც გავბრძვი და ვცადე სარაინდო რომანის დაწერა; რაც რომ პირობები დავასახელე წიდან, ყველა შეევასრულე და, ცოდვა გამელანებული სჯობია, მთელი ასი თაბახიც დავეწერე, ახლა მინდოდა შემეტყო, მართლა ისე კარგი იყო ჩემი ქმნილება, როგორც თვითონ მე მომწონდა, თუ არა? ამიტომ იმ ჯურის წიგნების თავგამოდებულ მოყვარულთ, გონიერთა და განათლებულ პირთა სამსჯავროს წარუდგინე; აგრეთვე ისეთ პირთაც ვთხოვე მისი გადაკითხვა, რომელნიც წიგნში მხოლოდ ახირებულ შემთხვევებს და მოჩმახულ აბლაუბდას ეძებენ. მერე — როგორა გგონიათ? ორივე მხარემ ქებით აავსო ჩემი თხზულება, ამის მიუხედავად მაინც აღარ განვაგრძე წერა, ჯერ იმიტომ, რომ ეს საქმე ჩემი სასულიერო წოდების შესაფერისად ვერ დავინახე და მერე კიდევ იმიტომ, რომ ქვეყანაზე უმეცარი ხალხი მეტია განათლებულზე. მართალია, ორიოდ ბრძენისაგან ქების მიღება სჯობია მრავალი უგუნურისაგან ძაგების გაგონებას, მაგრამ მაინც ვერ ვიკისრე უმეცარი ბრბოს სამსჯავროსათვის მიმეცა თავი, განსაკუთრებით რომ უფრო იმ ჯურის წიგნებს კითხულობს. ამ შრომაზე უფრო მან ამაღებინა ხელი, რომ ახლახან ჩვენს თეატრებში წარმოდგენილმა კომედიებმა ზოგი რამ აზრი აღმიძრეს თავში. თუკი ეს ისტორიული და არა ისტორიული კომედიები უთავბოლონი და უშვერობით სავსენი საზოგადოების გემოვნებისანი გამოდიან-მეთქი, ვიფიქრე მე; თუკი საზოგადოება აღტაცებით უკრავს ტაშს და მათი მთხზველნი და მოთამაშე მსახიობნი ერთხმად ჰლადადებენ — კომედიები სწორედ ასეთები უნდა იყოს, რადგან საზოგადოებას სწორედ ასეთები მოსწონსო; გონივრულად და ხელოვნურად დაწერილნი კი მართლ სამ-ოთხ გონიერ კაცს მოეწონება და დანარჩენნი ვერ გაიგებენ კარგი კომედიის ღირსებას, მასთანაც მსახიობთათვის და მთხზველთათვისაც უფრო ის არის სარფა, რომ მათ ცხოვრების სახსრის მიმცემს უმეტესობას მოაწონონ თავი, ვიდრე უმცირესობის პატივისცემის მოპოვებას მისდიონ; ამიტომ უნებლიეთ ფიქრმა გამიარა, ჩემს წიგნსაც ხომ ამგვარი სამწუხარო ბედი დაემართება-მეთქი. ტყუილუბრალოდ რომ თავი ვიმტვრიო და ამას ვეცადო იგი ბუნებასა და სინამდვილეს დაეუახლო-მეთქი, მაშ, მთელი ღამეები ძილი უნდა გამიტყდეს და იმ მკერვალს ვემსგავსო, მუშტარს რომ მუქთად უკერავდა და თავის ძაფსაც ზედ ახმარებდა. ერთხელ

და ორჯერ არა ვცდილვარ ჩვენი კომედიის მწერლებს და მწერწმუნებია, რომ დიდად სცდებოდნენ, თუ ფიქრობდნენ, ვითომ ან ფთავბოლო თხზულებებით უფრო მეტ ხალხს მიიზიდავდნენ, ვიდრე ვეშმარიტი ხელოვნების წესით ნაწერებით, მაგრამ ის ვაჟბატონები აქამდის კერძები არიან, რომ არავეთარი ღონისძიება არ არსებობს ისინი კაცმა კულაზე მოიყვანოს. მახსოვს ერთხელ ერთ ასეთ ჯიუტ მწერალს ვუთხარ: „გახსოვს, რამდენიმე წლის წინათ რომ ესპანეთში ერთი გამოჩენილი პოეტის ნაწერს სამს ტრაგედიას ადგენდნენ-მეთქი: იმ ტრაგედიებს უმეცარნიც და განათლებულნიც ერთნაირად მოჰყავდათ-მეთქი ალტაცებაში და უკეთეს შემოსავალსაც იძლეოდნენ, ვიდრე მათ შემდეგნათამაშები ოცდაათი საუკეთესო ტრაგედია-მეთქი“. მწერალმა მიპასუხა: „თქვენ, უეჭველად, „იზაბელას“, „ფილიდას“, „ალექსანდრეს“ გულისხმობთ“. „სწორედ გამოიცანით-მეთქი“,—გუბასუხე.—„იმ ტრაგედიებში ხელოვნების ყველა წესია დაცული და მაინც საზოგადოებამ ძალიან მოიწონა და იმად მიიღო ისინი, რაც ნამდვილად არიან-მეთქი. მაშ, გამოდის, საზოგადოება კი არ არის დამნაშავე, რომ სისულელით კმაყოფილდება და თითქოს აბდაუბდა და სულელურ სანახაობას მოითხოვს, არამედ ისინი, ვინაც არ იცის, რით გაუმასპინძლდეს მათ ურებელს. „დასჯილ გულქვაობაში“, „ნუშანსიაში“, „გამიჯნურებულ ვაჰარში“ თქვენ ვერ იპოვით სისულელეებს, ამათზე ნაკლები სისულელე და შეუსაბამობაა „მონყალე მტარვალში“, * და კიდევ ზოგიერთ, განათლებულ და ნიჭიერ მწერალთა სხვა პიესებში, მაგრამ მაინც ამ დრამებმა თავიანთი მწერალნიც ასახელეს და მათი წარმომადგენელი მსახიობნიც გაამდიდრეს-მეთქი“. ბევრიც კიდევ სხვა ვუთხარი და, ცოტა არ იყოს, ჩემი თანამოსაუბრე შევაშფოთე და შევარყიე კიდევ, მაგრამ ჩემი შენიშვნებით ბოლომდე მაინც ვერ დავარწმუნე და შეცდომილებიდან მაინც ვერ გამოვიყვანე.

— მაგ ბრძანებით ახლანდელ კომედიებზე დიდი ხნის ფიქრი ამიშალეთ,—უპასუხა მღვდელმა.—ახლანდელი დრამები ისევე მძულან, როგორც სარაინდო რომანები. ციცერონის სიტყვით, დრამა უნდა იყოს სარკე, ადამიანის ცხოვრების მაჩვენებელი, იგი სიმართლის განსახიერება და ზნეობის მაგალითი უნდა იყოს; ჩვენი კომედიები კი მხოლოდ უგუნურობას გვაჩვენებენ, გარყენილებას ზატავენ და სულელობის გარდა სხვა არაფერ მაგალითს არ გვასწავლიან. მართლაც, განა იმაზე უფრო დიდი შეუსაბამობა იქნება რამე, რომ პირველი მოქმედების პირველსავე სცენაში აკვნის ზავშეს წარმოგვიდგენენ, მეორეში ის ბავშვი წვერ-ულვაშიან ვაჟკაცად გამოჰყავთ? აბა, თქვენი ჰირიმი, ამაზე მეტ სისულელეს

რაღას მოიგონებს კაცი ანუ კიდევ, დიდი სისულელე არ არის, მოხუცს რომ მამაცად წარმოგვიდგენენ, ჰაბუკს—მხდალად, მსახურს—მჭევრმეტყველად, პაეს—სათათბიროს წევრად, მეფეს — კურტიან მუშად და ბანოვანს—ჭურჭლისმრეცხელ დედაკაცად? და სასრულ, ისიც უნდა ვთქვათ, თუ როგორ ეპყრობიან ჩვენი დრამები ადგილისა და დროის ერთიანობის წესს? * ისეთი კომედიები განა ცოტა გვინახავს, სადაც მოქმედება ევროპაში იწყება, აზიანში გადადის და აფრიკაში თავდება? ეს მაშინ, როცა სამმოქმედებიანია; ოთხმოქმედებიანი რომ ყოფილიყო, მაშინ, უეჭველია, მეოთხე მოქმედებას ამერიკაში გაითამაშებდნენ, ისე რომ ერთი დრამა ქვეყნის ოთხსავე ნაწილში იწარმოებდა. * თუ კომედიის აუცილებელი მოთხოვნილება და საფუძველი ის არის, რომ ისტორიული სინამდვილე იყოს მასში დაცული, მაშინ როგორ შეიძლება კმაყოფილი იყოს კაცი, თუნდაც ფრიად საშუალო მაყურებელიც კი, როცა ხედავს, რომ პიესის მოქმედება ხდება მეფეების პიპინისა და კარლოს დიდის დროს, ხოლო მისი მთავარი გმირია იმპერატორი ჰერაკლე, რომელსაც ავტორი ჯვაროსნად აქცევს, და აიძულებს იერუსალიმში შესვლას და გოდფრიდ ბულონელივით უფლის საფლავის გამოხსნას ურწმუნოთა ხელიდან. ასეთი პიესების ავტორები იმას აღარ დასდევენ, რომ ამ ისტორიულ პირთა შუადიდ დროს გაუვლია, თუ დრამის ამბავი მთლად მოჭორილი უნდა იყოს, მაშინ განალა შეიძლება მათში ნამდვილი ისტორიული ამბავი ასახოს კაცმა და ისიც მრავალი უშვერი შეცდომებით? ყველაზე უარესი ის არის, რომ ისეთი უმეცარნიც მოიპოვებიან. რომელთა თვალში ხელოვნური ნაწარმოების ლაზათს სწორედ ეს სიმახინჯე შეადგენს და ამის გარეშე სხვა რაიმეს მოთხოვნა, მათი აზრით, გუნებანაქცევი დედაკაცის ახირებულ სურვილად უნდა ჩაითვალოს. ახლა, თუ სასულიერო დრამებს შევეხებით,—ღმერთო დიდებულო! რამდენ უცნაურ სასწაულებსა და დამახინჯებულ ამბებს შევხვდებით მათში მათი დამწერნი იქამდის კადნიერნი არიან, რომ ჩვეულებრივი ცხოვრების დრამებშიაც კი გამოჰყავთ სასწაულები, რა არის—ალტაცებაში მოიყვანონ, თავბრუ დაასხან ხალხს, მისი გული მოინადირონ და ამ ხერხით თეატრში მიიტყუილონ. ყველაფერი ეს ესპანეთის მწერალთა სასირცხვილოდ, ჰეშმარიტებას შეურაცხყოფს და ისტორიას ამახინჯებს; და უცხოქვეყნელი დრამატურგნი ჩვენს დრამატიულ თხზულებებს რომ კითხულობენ, თვითონ ხელოვნების ყველა წესის ბეჯითად აღმსრულებელნი, ჩვენ უმეცრებსა და ბარბაროსებს გვეძახიან. მწერალს იმით არ შეუძლია თავი გაიმართლოს, რომ კეთილგანწყობილად

მმართველობა თეატრალური წარმოდგენების ნებას იმ აზრით აძლევს, რომ ხალხს მოცლილობაში რაიმე ზნეობრივი დროს გატარება მისცეს და ამით უზნეო საქციელს მოაშოროსო. ამ საბუთით როდი შეიძლება ითქვას, სულ ერთია, დრამა კარგი იქნება თუ ცუდი; თუ ამ მიზანს აღწევს, მაშ, არც მსახიობისათვის არის საჭირო და არც მთხზველისთვის ხელოვნების რაიმე კანონებს დაემორჩილოსო. ასეთი საბუთით თავის გამართლება არ შეიძლება, რადგან მოცილდნის ხალხის გართობა რიგიანი თხზულებებით უფრო უკეთესია, ვიდრე ურიგოებით. როდესაც გონივრულადაა და ხელოვნური დრამის წარმოდგენას უცქერს კაცი, მაშინ ის ხუმრობაზე სიცილში მალალი აზრებით ნათლდება და კარგი კილოს მოსმენით გემოვნებას იუმჯობესებს; წარმოდგენილი ოინები ცხოვრების გამოცდილებას ასწავლიან, მაგალითები გონებას უნათლებენ, ბიწიერება უმეტესი ძალით სძაგდება და კეთილის სიყვარული უფრორე უმტკიცდება. კარგმა დრამამ თვითონ მოუხეშავ და გრძობამოჩლუნგებულ მაყურებელზედაც კი ასეთი ზემოქმედება უნდა იქონიოს. არ შეიძლება ყველა ამ ღირსებით სავსე კომედია მომეტებულ ნაწილ ახლანდელ კომედიებზე ნაკლებ მოეწონოს, ნაკლები ხალისი აღუძრას და ნაკლები სიტკბოება აგრძობინოს მაყურებელს. მაგრამ ესეც უნდა ვთქვა, რომ ახლანდელი კომედიის მწერალნი არც კი არიან გასამტყუნარნი. იმათ თავიანთი შეცოდება მომეტებულ ნაწილად კარგად ესმით, იციან, რაც მოეთხოვებათ, მაგრამ რა ქნან, რომ ახლანდელ დროში კომედია გასასყიდ საქონლად შეიქნას; ამიტომაც იმით მართლულობენ თავს (და არცთუ სტყუიან), რომ თუ დრამა ხალხის მოთხოვნილებას ვერ დააკმაყოფილებს, მაშინ მსახიობნი მათ ხელსაც არ მოჰკიდებენ. ამ სახით მწერალი ძალაუნებურად იძულებულია საზოგადოების მოთხოვნილებას დაემორჩილოს, რადგანაც საზოგადოებაა მისი შრომის დამაჯილდოებელი. ამაში ადვილად დარწმუნდებით, თუ ის მრავალი დრამა გავიხსენეთ, ბედნიერი ესპანეთის გენიოსისაგან რომ არიან დაწერილნი ისეთი მშვენიერი ლექსთწყობით, ისე უნოიანად და გონივრულად, ისეთი საგანგებო ხუმრობით და ღრმა აზრებით აღსავსენი, რომ მათი მთხზველის დიდება მთელ ქვეყანაზეა მოდებული. მაგრამ რა გამოვიდა? რაკი მსახიობთა მოთხოვნილებების შეფარდებით და იმათ გუნებისად არიან დაწერილნი, ამიტომ ყველა მათგანი როდია იმ მალალი ღირსების მქონე, როგორითაც ზოგიერთი მათგანი ბრწყინავენ ზენს სცენაზე; * როგორც მოგეხსენებათ, ისეთი ველური დრამები უთამაშნიათ ხოლმე, რომ მსახიობნი თამაშობის უმალ იძულებული

ყოფილან სასჯელისაგან თავის დასაძვრენად ესპანეთიდან გადახვე-
წილიყვნენ, მრავალ უშვერ სიტყვას ხმარობდნენ ხელმწიფის წინააღ-
მდეგ და ურიგოდ ოხუნჯობდნენ ზოგ წარჩინებულ პირზე. ამის
მაგალითი რამდენიმეც შემძლო დამესახელებინა. ყველა ეს ნაკ-
ლოვანება და მრავალი კიდევ სხვა, რომელთაც მე აღარ მოვიხსენ-
ებ, ადვილი მოსასპობი იყო, რომ ჩვენში ვინმე ფრთხილი, გა-
ნათლებული და დახლოვნებული კრიტიკოსი გამოჩენილიყო, ყვე-
ლა სატატო და სამაზრო თეატრებში წარმოსადგენი კომედიები
მათ დადგამადის გაესინჯა და მის ნებადაურთველად, ხელმოუწერ-
ლად და ბეჭედდაუხსმელად ადგილობრივ მთავრობას არავითარ
შემთხვევაში სცენაზე წარმოდგენის ნება არ მიეცა. მარტო ასეთი
დრამების წარმოდგენით შეიძლებდნენ მსახიობნი ყველა ახლან-
დელი უსიამოვნება თავიდან აეცილებინათ. მაშინ კომედიების
მთხზველნიც უფრო ბეჯითად მოეკიდებოდნენ და მოფიქრებით
დასწერდნენ თავიანთ კომედიებს, რაკი ეცოდინებოდათ, რომ
მათი ნაწერი, უწინარეს ყოვლისა, სასტიკი კრიტიკოსის წინასწარ-
განსახილველად უნდა წარედგინათ. მაშინ ჩვენში მშვენიერი კო-
მედიები გაჩნდებოდნენ და რა მიზანსაც ველტვით, იმ მიზანს
ჩინებულად მივალწევდით. საზოგადოებაც კმაყოფილი დარჩებოდა,
მწერალნიც ქება-დიდებას დაიმსახურებდნენ, მსახიობნიც გამდიდრ-
დებოდნენ, მეთვალყურეობისქვეშ ყოფნაც თავიდან აეხსნებოდათ
და სასჯელიც მოისპობოდა. ამის გარდა, სხვა პირისათვის, ან
თუნდა იმისთვისვე, რომ, აგრეთვე, რაინდული თხზულებების გან-
ხილვაც მიენდოთ, მაშინ ჩვენში, უექველია, ყველა იმ ღირსებით
სავსე ნაწერები გაჩნდებოდნენ, რაზედაც წელან ბრძანებლით.
ასეთი ნაწერები ენას გაგვიმდიდრებდნენ მკვევრმეტყველების ძვირ-
ფასი საუნჯით და თავიანთი ბრწყინვალეობით ძველ წიგნებს დაა-
მსობდნენ; ეს წიგნები გამოიცემოდნენ არა მარტო უსაქმურთა
დროსგასატარებლად, არამედ საქმიანი ხალხის გასართობადაც;
ხომ მოგეხსენებათ, მშვილდის ლარი მუდამ გაჭიმული ვერ დარჩე-
ბა, აგრეთვე ადამიანის სისუსტეც რიგიან გართობაში ეძებს შვებას.
მღვდელსა და კანონიკს ბაასი დალაქმა გააწყვეტინა:

— ბატონო ლიცენციატო, კარგი იქნებოდა აქ ჩამოვხტე-
ბოდეთ, — თქვა მან. — მანამ ჩვენ დავისვენებდით, ხარებიც კარ-
გად დაძლებოდნენ ამ მშვენიერ ველზე.

— მეც აგრე მგონია, — უპასუხა მღვდელმა.

კანონიკიც ლიცენციატის აზრს დაეთანხმა და მშვენივრად გაშ-
ლილი ველის სანახაობით გატაცებულმა გადაწყვიტა ამ ახალ
ნაცნობებთან ერთად დასვენება. მას უნდოდა ამ ადგილმდებარეო-

ბის სანახაობით დატკობასთან ერთად დონ კიხოტის საგმირო ამბებიც დაწერილებით გაეგო და მღვდელთანაც გულითადი ბაასი განეგრძო. ამ აზრით რამდენიმე თავის მსახურს უბრძანა იმ არემარეს ახლომდებარე ფუნდუკში წასულიყვნენ და აქიდან მთელი იმ საზოგადოებისთვის სადილი მოეტანათ. მაგრამ ანაზე ერთმა მსახურმა მოახსენა, ყოველგვარი სამგზავრო ნუზლით დატვირთული ჯორი აქამდის ფუნდუკში კიდევ მივიდოდაო და მაქქერის გარდა არაფრის ყიდვა არ დაგვეკირდებაო.

— თუ ასეა, — უთხრა კანონიკმა, — ცხენები იქ წაიყვანეთ და ნუზლით დატვირთული ჯორი კი აქ მოიყვანეთ.

ამასობაში სანჩომ თავის ბატონთან თავისუფლად, მღვდლისა და დალაქის თანდაუსწრებლად, ლაპარაკის დრო იხელთა. შივიდა დონ კიხოტის გალიასთან და მოახსენა:

— ბატონო, სინდისი მეტად მაწუხებს, თუ თქვენს მოჩადობებაზე ცოტაოდენი რამ არ მოგახსენეთ. ჯერ ერთი ისა, რომ ეს ორი ანობაფარებული ბატონი რომ მოგვედევს, ჩვენებური მღვდელი და დალაქია; იმათ, როგორც ვფიქრობ, თქვენდამი შური აღძრათ, რაკი სანაქებო საქმეებით წინ გაუსწართ, ამიტომაც გალიაში ჩავსვეს და შინ მიჰყავხართ, როგორც სულელნი. ახლა იმასა ვთხოვთ, ერთი გაისარჯეთ, თქვენო პატიოსნებაე, და ჩემს კითხვაზე პასუხი მომეცით: თუ როგორც მე ვფიქრობ, ისეთ პასუხს მომეცემთ, მაშინ სწორედ შეივანებთ ყველა ამ მოტყუილებას და ცხადად დაინახავთ, რომ თქვენ მოჩადობებული კი არა — ექვიაზე ახლად ბრძანებულხართ.

— მკითხე, რაც გინდა, — უთხრა დონ კიხოტმა, — მე მზად ვარ ყველა კითხვაზე პასუხი მოგცე. მაგრამ იმას კი ყურადღებას ნუღარ მიაქცევ, რომ ჩვენი თანამგზავრი მოჩვენებანი ჩემს მეზობელ მღვდლად და დალაქად მიგაჩნია; დიხხაც შესაძლებელია ვერც გეჩვენებოდეს, მაგრამ შენ ეგ მაინც ნურაოდეს ნუ ვაგრა; რადგან ისინი სრულიადაც არ არიან. მოხიბლულთათვის დიხხაც აუღვილია ის სახე მიიღოს, რა სახითაც ჩვენთან გამოჩენა სურთ. აი, მაგალითად, ახლა ამათ ჩემი მეგობრების სახე მიიღეს, რა არის სწორედ ის გაფიქრებინონ, რასაც ახლა ფიქრობ და იმ ეჭვითა და საოცრებათა ლაბირინთში ჩავაგდონ. საიდანაც შენი გამოყვანა არავითარ თეზოსის ძაფს არ ძალუძს. ჩემი ეჭვი შეყვანაც ეწადათ, რომ ვერ გამომეცნო, თუ საიდან დამატყდა ეს თავზარი. ამიტომ, როდესაც — ერთის მხრივ — დამიყინებენ, ვითომც ჩემი მეგობარი მღვდელი და დალაქი ჩემს გარშემო არიან, ხოლო, მეორეს მხრივ, ჩემს თავს გალიაში ვხედავ შეპყრობილს და ამასთანავე დარწმუნე-

ბულიც ვარ, რომ ვერავითარ კაცობრიულ ძალას, თუკი იგი ძალა ზესტაბუნებითი არ იქნება, ამ გალიაში ჩემი ჩაკეტვა არ შეეძლო, როგორ გგონია, მაშინ რა უნდა ვიფიქრო, ანუ ვთქვა? იმის მეტი, მგონია, არაფერი, რომ სულ სხვანაირად მომხიბლეს და მომაჯადოვებს და არა ისე, როგორც უწინდელ მოგზაურ რაინდებს ხიბლავენდნენ. ამას მაფიქრებინებს მე ყველა ის, რაც რაინდებზე მოთხრობა წამიკითხავს. მაშ დამწვიდდი, ჩემო მეგობარო, და ნულარ გჯერა. ვითომც ჩემი მეგობრები გვახვევიან გარს: ესენი ისე არიან ჩემი მეგობრები, როგორც მე თურქი ვარ. აბა ახლა თქვი, რაც გინდა, მე მზად ვარ, თუნდ ხეალამდის გაძლიო პასუხი.

— ღვთისმშობელო დედაო! — შეჰყვირა სანჩომ. — ნუთუ, ბატონო, იქამდის დაგებნათ ჰკუა, რომ სრულიად ველარ გაგიგიათ. ნამდვილ მართალს რომ მოგახსენებთ. ამ გალიაში მოჯადოებამ კი არა—ბოროტებამ და შურმა ჩაკეტათ. მაგრამ, აი ახლავე ჩინებულად დაგიმტყცებთ, რომ მოხიბლული არა ხართ. ნება მიბოძეთ, ერთი შემოგხედოთ. ღმერთმა ინებოს, ამ განსაცდელისაგან გათავისუფლდეთ და ქალბატონი დულსინეა გულში სწორედ იმ ღროს ჩაგახუტოთ, როდესაც ამას სულაც არ მოელოდეთ.

— დაასრულე ეგ შენი სურვილი, — უთხრა ღონ კიხობმა, — და მკითხე რაც გინდა; აკი ვითხარ, ყველა კითხვაზე ბეჭითად გიპასუხებ-მეთქი.

— მაგის მეტიც არა მინდა რა, — განაგრძო სანჩომ. — მაშ, მითხარით, თქვენო პატიოსნებაე, ნამდვილი ქეშმარიტებით, როგორც ნამდვილმა მოგზაურმა რაინდმა, ისე რომ არც არაფერი დააკლოთ და არც არაფერი მიუმატოთ.

— გიმეორებ, არაფერს ვიცრუებ-მეთქი — გააწყვეტინა ღონ კიხობმა. — ეს კი ჰქენ, ღვთის გულისათვის, ჩქარა თქვი, თორემ მაგ შენი წინასიტყვაობით, გადაცემ-გადმოცემებითა და მიხვევ-მოხვევით ლამის თავი მომაბეზრო.

— მე მარტო იმას მოგახსენებთ, — უპასუხა სანჩომ, — რომ სრულიად დაიმედებული ვარ თქვენს მართლისმოყვარეობასა და გულახდილობაზე, და რადგანაც ჩვენს საქმეს მეტად შეეხება, ამიტომ გავკადნიერდები და ჯეროვანის პატივისცემით მოემართავ თქვენს პატიოსნებას: მიბრძანე, ღმერთი გადღეგრძელებს, ჰამა არ გინდათ? ან სმა, ან ძილი, ან კიდეც ისეთი რისამე ქნა, რაც თქვენს მდგომარეობაში მყოფს, სხვას არ მოუნდებოდეს? მაგალითად, როგორც იტყვიან, მცირე ან დიდ საჭიროებათა დასაკმაყოფილებლად გასვლა?

— არაფერი არ მესმის! რას ნიშნავს, სანჩო, „საჭიროებისათვის გასვლა“? უფრო ნათლად გამოთქვი შენი აზრი, თუ გსურს გიპასუხო.

— ნუთუ თქვენს მოწყალებას არ ესმის, რას ნიშნავს „მცირე და დიდ საჭიროებათათვის გასვლა“? ეს ხომ სკოლის ბავშვებმაც იციან! მე მინდოდა მეკითხნა თქვენთვის: გქონიათ თუ არა სურვილი ჩაგედინათ ის, რისი შესრულებაც თქვენს მაგიერ სხვას არ შეუძლია და რომელსაც თავს ვერ დააღწევ?

— ჰო, ჰო, ახლა კი მივხვდი, სანჩო! — შეპყვირა ღონ კიხობტა. — რასაკვირველია, ბევრჯერ მომივიდა ეს სურვილი და ახლაც ისევე მომინდა. მიხსენ, სანჩო, ამ გაჭირვებისაგან, თორემ, მგონი, ცუდად გათავდეს საქმე! ყველაფერი თავის რიგზე როდი მაქვს!

თ ა ე ი XLIX

სადაც მოთხოვნილია ფრიად გონივრული საუბარი სანჩო პანხასა და მის ბატონ ღონ კიხობტს შორის

— ეჰე, ახლა კი დაგიჭირეთ! — წამოიძახა სანჩომ, — ჩემმა მზემ, სწორედ დაგიჭირეთ, და სხვაც არა მინდოდა რა. ხომ მოგეხსენებათ, ბატონო, როცა ვისმეს ისე დაემართება, რომ თავის თავისას ველარას გაიგებს, იმაზე იტყვიან ხოლმე: ღმერთმა უწყის, მის თავს რა ამბავიაო. სწორედ მოჯადოებულებით არც ჭამს, არც სვამს, არც ძინავს, და რომ კითხავენ რამეს, პასუხს სულ სხვას იძლევა. მაშ, გამოდის, მოჯადოებულნი ისინი ყოფილან, ვინც არც ჭამს, არც სვამს, არც ძინავს და არც აკეთებს რამეს. თქვენ კიდევ ჭამთ, კიდევ სვამთ, როცა კი საკმელ-სასმელს მოგართმევენ, პასუხსაც აძლევთ, რასაც კითხავენ ხოლმე, და სხვასაც ყველაფერს წაღიხართ, მაშ, აბა სადაური მოხიბლული ხართ?

— შენ მართალი ხარ, სანჩო. — უპასუხა ღონ კიხობტმა, — მაგრამ ხომ მითქვამს შენთვის. რომ მოხიბვლა სხვადასხვაგვარიამეთქი. რაც უწინ ხდებოდა ხოლმე. შესაძლებელია, დროს განმავლობით შეცვლილიყოს, და ჩვენ დროში მოხიბლულნი იმავე მოთხოვნილებას გრძნობდნენ, რასაც თვითონ მე ვგრძნობ. დროსაგან მომხდარი ცვლილებანი რაიმე წესს ძნელად ექვემდებარებიან. მე დასტურ ვიცი, რომ მოხიბლული ვარ და ეს ცოდნა ჩემთვის საკმაოა. რომ დამშვიდებული ვიყო; ასე რომ არ იყო, მცირეოდენი ვკვი მაინც რომ მქონდეს ჩემს მოხიბვლაზე, გეფიცები, სინდისი

ძალიან შემაწუხებდა, სულმოკლედ, გაუნძრევლად რომ ვგდავარ ამ გალიაში და მით შემწეობას ვაკლებ მრავალ უბედურთა და მავნებელთა, რომელნიც სხვა დროზე მომეტებულად, ალბათ, ჩემს ზეობებს და მხარდაჭერას ახლა უფრო უნდა საჭიროებდნენ.

— მე მაინც მგონია, დასარწმუნებლად კარგს იზიანდით, მაკალიიდან ვამოსვლა გეცადნათ (მეც, ღმერთმანი, რაც კი ღონე შემწევს, გიშველიდით). აბა, ერთი სცადეთ მაქედან ვამოსვლა, რომ სინანტზე შეჯდომა, მოხიბლულივით რომ თავჩაქინდრული და დაღონებული დგას, და ერთი კიდევ დავეშვათ ფათერაკების საქებნელად. თუ ეს ვერ მოხერხდა, განა დროს ველარ ვიპოვით. დავბრუნდეთ და ისევ ამ გალიაში შევძვრეთ; თუ ასეთი უბედურება დაგვემართა, ღმერთსა ვფიცავ, ბატონო, როგორც თქვენი ერთგული საჭურველმტვირთველი, მეც შემოვალ და თქვენთან გალიაშეღებინავდები, თუკი ან თქვენ არ დაგემართათ ისეთი უბედურება ან მე ისეთი სისულელე, რომ ამ გალიაში დაბრუნებაზე უკეთესა ველარა მოვახერხე რა.

— თანახმა ვარ და აი ჩემი ხელი, ჩემო ძმაო სანჩო, — უთხრადონ კიხობმა. — თუ დროს მოიხელებ როგორმე და ამ გალიიდან გამოიწყვან, მაშინ ყველაფერს ავასრულებ, რასაც კი მეტყვი. მაგრამ, ჩემო ნეგობარო სანჩო, ამ ჩემს უბედურებას რომ უარყოფ — ცდები, და ამ შეცდომას ჩქარა დაინახავ.

პოგზაურ რაინდსა და ბელშავ საჭურველმტვირთველს მანანეს საუბარი ჰქონდათ, დონ კიხობის ურემი იმ ალაგას მივადა, სადაც მღვდელი, კანონიკი და დალაქი ჩამომბტარიყვენ და უცდიდნენ. პეტრემე ნაჩები გამოუშვა და ფართო მინდორზე გარეკა საძოვრად. ამ ამწვანებულ მიდამოს მყუდროება და სიგრილე დასატკბობად და დასასვენებლად იწვევდა ყველას. ვინც ისე წინააღმდეგული და კეთილგონიერი იყო, როგორც ჩვენი საჭურველმტვირთველი; ხოლო დონ კიხობივით მოჯადოებულებს ამისთვის როდი სცებლობდათ. სანჩომ სთხოვა მღვდელს — რაინდისათვის გალიიდან ვამოსვლის ნება მიეცათ და აუხსნა, რომ თუ ამას არ ჩაიდენდნენ მაშინ შეიძლება საპყრობილეში ისეთი უსიამოვნება მომხდარიყო. რაც არ შეეფერებოდა სახელოვანი რაინდის ღირსებას. მღვდელს აიხსნა, რაშიც იყო საქმე, და უბასუხა:

— სულით და გულით მიცემდი ნებას, მაგრამ მეშინია, ვაითუ დონ კიხობმა როგორმე დრო იხელთოს და ისეთ ალაგას გავვექცეს, რომ ველარ ვიპოვოთ.

— თავლებად მე დავუდგები, რომ არ გაიქცევა, — უთხრა სანჩომ.

— მეც ვუთავდებებ, — დაუმატა კანონიკმა, — ან კი რისა გვეშინია, თუკი რაინდის პატიოსან სიტყვას დაგვიდებს, რომ ჩვენ დაუკითხავად ერთ ნაბიჯსაც არ გადადგამს არსად.

— გაძლევთ მაგ სიტყვას, — გამოეხმაურა დონ კიხოტი, რადგან მთელი ეს ლაპარაკი ესმოდა, — იმასაც ვიტყვი, რომ ვინც ჩემსავით მოხიბლულია, ის თავის ნებასაც მოკლებულია. მომხიბვლელ ჯადოქარს შეუძლია მოხიბლულს მთელი სამი საუკუნის განმავლობაში ადგილიდან ფეხი არ მოაძვლევინოს; და კიდევ რომ გაიქცეს სადმე მოხიბლული, ჯადოქარი მას სულ ფრენით დააბრუნებს უკან. ამიტომ სრულებით უშიშრად შეგიძლიათ გალიიდან გამოსვლის ნება მომცეთ, — დაუმატა მან. — ამით ყველა სარგებლობას ნახავს; მით უმეტეს, რომ თუ არ გამომიშვებთ, ყველას გასაგონად ვაცხადებ, რომ ვერ შევძლებ თავის შეკავებას, რომ თქვენი ყნოსვა არ შეურაცხყო.

ამის პასუხად კანონიკმა დონ კიხოტს ხელი გამოაწოდებინა (თუმცა ორივე ერთად ჰქონდა შეკრული), პატიოსანი სიტყვა ჩამოართვა და მისდა სასიხარულოდ გალიიდან გამოუშვა.

გალიიდან გამოვიდა თუ არა, არაჩვეულებრივად გახარებულმა დონ კიხოტმა ჯერ ზედრზედ რამდენჯერმე ღონივრად გააზმორა, შემდეგ როსინანტთან მივიდა, კისერსა და ფერდებზე ალერსით ხელი მოუთათუნა და უთხრა:

— შნოვ და ლაზათო ცხენებისავე! უცვალეבלად ვსასოებ ღმერთს და ყოვლადწმიდა ღვთისმშობელს და იმედი მაქვს. ჩვენ ერთმანეთს ისევე მალე ვნახავთ, როგორც ორივესა გვსურს: მალე მოვესწრებით, რომ შენ შენს ბატონს მიაქროლებდე და მეც შენზე მჯდომარე კვალად იმ მიზნისაკენ მივილტვოდე, რა მიზნის მისაღწევადაც შენამ ამქვეყნად წარმომგზავნა!

ამ სიტყვების შემდეგ დონ კიხოტი სანჩოსთან ერთად გაეშურა განმარტოებული ადგილისაკენ, საიდანაც დაბრუნდა ფრიალ შემსუბუქებული და უფრო გაძლიერებული სურვილით — აესრულებინა ის, რაც საჭურველმტვირთველმა ურჩია.

კანონიკი თვალებდაქყეტილი უცქერდა დონ კიხოტს და მის სისულელეს კვირობდა. მას უფრო ის აოცებდა, რომ უბედური რაინდი ყველა საგანზე გონივრულად ლაპარაკობდა და აბდაუბდას მხოლოდ მაშინ მოჰყვებოდა ხოლმე. როდესაც, როგორც ჩვენ ეს ბევრჯერ ვნახეთ, ლაპარაკს რაინდობაზე გადაუხვევდა ხოლმე. ყველანი რომ სადილის მოლოდინში მწვანე მდელოზე წამოსხდნენ. ის მიუბრუნდა დონ კიხოტს და უთხრა:

— ნუთუ, ბატონო იდალგო, უთავბოლო და უსაფუძვლო სა-

რაინდო წიგნების კითხვამ ასეთი მავნე გავლენა იქონია თქვენზე? თქვენ წარმოგიდგენიათ, ვითომც მოხიბლული იყოთ და კეშმარტებად მიგაჩნიათ მრავალი სისულელე, ისევე მსგავსი მართლ:სა, როგორც სიცრუე ჰგავს მართალს. არ მესმის, ღმერთმანი, როგორ შეიძლება ქვეყანაზე ისეთი მსუბუქი ჰკუის კაცი იყოს ვინმე, რომ წთელი იმ ადამიანების ხროვა და ყველა ის უთვალავი რიცხვი გამოჩენილ მოგზაურ-რაინდებისა სწამდეს. განა დასაჯებელია, რომ იმდენი ტრაპიზონის იმპერატორი ყოფილიყო ქვეყანაზე, იმდენი უამრავი ამადისი, იმდენი სახელოვანი რაინდთა გროვა, იმდენი ჰირკანელი ფელისმარტე, იმდენი მერანი და იორლა, იმდენი მოგზაური ქალწული, იმდენი გველი და გველვეშაპი. იმდენი ანდრიაკი, იმდენი დევი და ფალავანი, იმდენი ახირებულნი ფათერაკი, იმდენი ბრძოლა და სასტიკი შერკინება, იმდენი საზარელი შემთხვევა და ჯადოქრობა, იმდენაირი მორთულობა და ტანისამოსი, იმდენი შეყვარებული ბანოვანი, იმდენი გაგრაფებული საჭურველმტვირთველი, იმდენი ხუმარა ქონდრისკაცები, იმდენი სამიჯნურო წერილები და ლექსები, იმდენი სახელოვანი ჯარისკაცი და სარდალი და, დასასრულ, იმდენი დამთხვეულობა, აბდაუბდა და მოჩმახული სისულელე. რამდენსაც სარაინდო წიგნებში ამოიკითხავს კაცი? მართალი რომ ვთქვა, იმათი კითხვა ცოტაოდნად მეც მეხალისება, მაგრამ კი იმ დრომდე, ვიდრე გონება გამახსენებს, რომ სიცრუესა და სისულელეს ვკითხულობ; მაშინ უკეთეს მათგანს კედელსა ვთხლემუდი ხოლმე, და შიგ ცეცხლშიაც შევეუძახებდი, თუ სადმე ახლოს ანთებული მუგუზლები მექნებოდა. ღირსიც არიან ამისი, რადგან მათში ყოველი ცოტაოდნად მაინც ბუნებრივი და ნამდვილი უარყოფილია, მავნებელ აზრებს ავრცელებენ, რაღაც ახალ რიგ ცხოვრებას იგონებენ, უმეცარ ხალხს აიძულებენ, რომ ირწმუნოს და ყველა ის სისულელე სიმართლედ მიიჩნიოს, რითაც ისინი აღსავესენი არიან. ამასთან იქამდის კადნიერობენ, რომ პატიოსან იდაღოთა გონების დაბნელებასაც კი ჰბედავენ, აი როგორც თვითონ თქვენი გონება დაუბნელებიათ და იქამდისაც მიუყვანიხართ, რომ საკიროდ დაუხნახავთ თქვენი გალიაში ჩასმა და ურპით შინ წაყვანა, იმის მსგავსად, როგორც ზოგიერთნი ლომსა და ვეფხვს ატარებენ სოფელ-სოფელ საჩვენებლად და ამით ცხოვრების სახსრად ორიოდე გროშს შოულობენ. გონზე მოდით, თქვენი თავი შეიბრალეთ, ბატონო დონ კიხოტო, და კვალად სალი გონების წიაღს დაუბრუნდით. და თუ თქვენი ბუნების მიღრეკილება ისეთია, რომ ვერ გაძლებთ, თუ ისეთი წიგნები არ წაიკითხეთ, სადაც დიდი და სახელოვანი საკირო საქმე-

ებია აღწერილი, მაშინ საღვთო წერილი გადაშალეთ და „წიგნი სჯულთა“ წაიკითხეთ, — იქ შეხვდებით დიადთა საქმეთა, ბრწყინვალეთა და ქეშმარიტთა ამბავთა. ესეც რომ არ იყოს, განა ლუზიტანიას * არა ჰყოლია ვირიატო, რომს—კეისარი, კართაგენს—პანიბალი, საბერძნეთს—ალექსანდრე, კასტილიას—გრაფი ფერნან გონზალესი, ვალენსიას—სიდი, ანდალუზიას—გონსალო ფერნანდესი, ესტრემადურას — დიეგო გარსია დე პერედესი, ხერესს—გარსია პერეს დე ვარგასი, ტოლედოს—გარსილასო, სევილიას — დონ მანუელ დე ლეონი; ამ პირთა მოთხრობას შეუძლია თვითონ დიდი გენიოსებიც გაართოს, კიდეც შეაქციოს, კიდეც გააკვიროს, კიდეც მოხიბლოს და მასთან ცოდნაც შესძინოს. თქვენი დიდი ქვესათვის სწორედ იმათი წაკითხვა არის შესაფერი, ჩემო ბატონო დონ კიხოტო. ისინი ისტორიული ცნობებით გაგაკვირვებენ, ყოველი კეთილისადმი სიყვარულს აღგიგზნებენ, სასარგებლო ცოდნით გაგანათლებენ, თქვენს გონებას განამტკიცებენ, შეგქმნიან მართლისმოყვარე გონიერად, და უებრო მამაცად, რომლისათვისაც უცხო და უცნობი იქნება სულმოკლეობა, სიცრუე და კადნიერება. და ყველა ამით ღმერთსაც აღიდებთ, საკუთარ თქვენს თავსაც სარგებლობას მოუტანთ, ხოლო თქვენს სამშობლო ლამანჩსაც ასახელებთ.

დონ კიხოტი დიდი ყურადღებით უსმენდა კანონიკს, და როცა ის გაჩუმდა, რაინდი დაშტერებით დააქკერდა და, ბოლოს უთხრა:

— მოწყალეო ხელმწიფევი! თუ არა ვცდები, თქვენ გსურდათ დაგემტკიცებინათ ჩემთვის, ვითომც ქვეყანაზე მოგზაური რაინდები არასოდეს არ ყოფილა, ვითომც სარაინდო წიგნები სიცრუისა, სისულელისა და ვნების მეტს არაფერს შეიცავს. ვითომ მე ძალიან ცუდად ვიქცევი, რომ ამ წიგნებს ვკითხულობ. უფრო ცუდო კიდეც ისაა, რომ მჭერა ისინი და მასზე უარესი.—რომ მათ ვბაძავ და მოგზაურ რაინდთა ნარეკლოვან გზაზე მოღვაწეობა გადამიწყვეტია. ყველა ამას თქვენ ამტკიცებთ მხოლოდ იმიტომ, რომ არც ამადის ვალელისა და ამადის ბერძენის არსებობა გწამთ და არც მრავალთა სხვა რაინდთა, რომელთა ცხოვრება და მოქმედება თქვენგან გაიციხულ რომანებში არიან აღწერილინი.

— დიახ, მართალსა ბრძანებთ, თქვენ ზუსტად გადმოსცემთ ჩემს აზრს, — დაუდასტურა კანონიკმა.

— ამას გარდა, თქვენი სიტყვით, — განაგრძო დონ კიხოტმა, — ვითომც იმ წიგნებმა დიდი ვნება მომიტანეს. ტენი შემირყიეს და ვალიაშიც კი ჩაასმევიინეს ჩემი თავი. ამიტომ ჩემთვის საქიროა გონზე მოვიდე და რაინდული რომანების ნაცვლად იმათ კითხვას

შევუდგე, რა წიგნებშიაც უფრო მართლის მსგავსი ამბებია აღწერილი და ადამიანს გართობასთან ერთად სწავლასაც შესძენენ.

— სწორედ მართალსა ბრძანებთ, — შენიშნა კანონიკმა.

— მხოლოდ მე ამას მოგახსენებთ, — შეჰყვირა დონ კიხოტმა, — რომ თვითონ თქვენ ყოფილხართ მოჯადოებული და საღ გონებას მოკლებული, რაკი ასე გაკადნიერდით და ეგოდენ გავრცელებულსა და მთელი ქვეყნისაგან ჭეშმარიტ წიგნებად ცნობილ რომანებს ცილი დასწამებთ და შეაგინებთ; ვინც იმათ უარჰყოფს, იმგვარივე სასჯელის ღირსი შეიქნება, რაგვარ სასჯელსაც თქვენ უქაღლით იმ, თქვენი აზრით, მოსაწყენ და უსიამოვნო ნაწერებს. თქვენ გსურთ დამაჯეროთ — ამადისისა და აგრეთვე სხვა რაინდების არსებობა ნუ გწამსო, რომელთა ამბებით თქვენგან გაკიცხული წიგნები პირთამდე სავსეა; ეს სწორედ იმასა ჰგავს, ადამიანს არწმუნებდეთ, ვითომც მზე არ ანათებს, ყინვა ათბობს და დედამიწას თავის ზურგზე არ უქეირივართ; რა ჰკუხას შეუძლია დააჯეროს ვინმე, ვითომც ინფანტა ფლორიეს და გუი ბურგონელის ამბავი სიცრუე იყოს? ანუ კარლოს დიდის დროს მონტილის ხიდზე ფიერბრასის მიერ ჩადენალი გმირობა მოგონილი ამბავი იყოს? ღმერთი გამიწყრეს, თუ ეს ისევე ჭეშმარიტი ამბავი არ იყოს, როგორც ის არის ჭეშმარიტი, რომ ახლა დღეა. თუ ეს სიცრუეა, მაშ, ისიც სიცრუედ ჩავთვალოთ, რაჲც ისტორია მოგვითხრობს ჰექტორზე, აქილევესზე, ტროადის ომზე, საფრანგეთის თორმეტ დიდებულზე და ყორნად გადაქცეულ ინგლისის მეფე ართურზე, ბრიტანელი ხალხი რომ მას კვლავ მოსვლას ახლაც ელის. განა გაბედავს ვინმე. გუარინო მესკინოს ამბავი, ანუ წმიდა გრაალის მიერ ქვეყნების დაპყრობანი ზღაპრად ჩასთვალოს? თქვენ იქნებ მოგონილად გამოაცხადოთ ტრისტანისა და დედოფალ იზოლდას სიყვარული, ან ლანსელოტისა და ჯინევრას მიჯნურობა, — მაშინ, როდესაც იმ პართ ჩვენს დროში უცხოვრიათ, ვისაც ჭერაც ახსოვდათ თურმე ღუენია კვინტანიონი, ბრიტანეთის საუკეთესო მერიქიფე ქალი; დიახ, ეს ასეა და თვითონ მეც მახსოვს, ერთი ჩემი ბებიათაგანი შეხვდებოდა თუ არა ვინმე ღუენიას, მაშინვე იტყოდა ხოლმე: „შეხედეთ, შვილო, ეს დედაკაცი ღუენია კვინტანიონს არა ჰგავსო“... მაშ, უნდა ვიფიქროთ, რომ ბებიაჩემი იმ ღუენიას იცნობდა, ან ის მაინც ყოფილა, რომ მისი სურათი უნახავს. ვის შეუძლია პიერ პროვანსელსა და მშვენიერ მაგელონეზე დაწერილი მოთხრობის უტყუარობა უარჰყოს, როდესაც ჩვენი მეფეების თოფ-იარაღის უტყუარობა უარჰყოს, როდესაც კი ინახება თავტაბიკის ტოლა რკინისკეტი, პიერ დარბაზში ახლაც კი ინახება თავტაბიკის ტოლა რკინისკეტი, პიერ პროვანსელის ხის ცხენს რომ ამოძრავებდა, როდესაც იგი მა-

მაცი ჰაერში მოგზაურობდა ხოლმე. იმ რკინისკეტის გვერდით ბა-
ბიეკის უნაგირი დევს, სიღის საჯღომი ცხენისა, ხოლო რონსევა-
ლის გასაეალში ჯერ ახლაც ნახავს კაცი როლანდის საყვირს,
მთელი ძელის ოდენა რომ არის თურმე. ყველა ეს ამტკიცებს, რომ
ქვეყანაზე უცხოვრიათ საფრანგეთის თორმეტ დიდებულსაც, პიერ-
საც, სილსაც და სხვა მათ მსგავს რაინდებს,

ხალხში ესოდენ სახელგანთქმულებს
თავის ფათერაკთმამიებლობით.

თუ ამას უარპყოფთ, მაშ სახელოვანი ლუზიტანელი მოგზაური
რაინდის ხუან დე მერლოს არსებობაც უნდა უარპყოფთ, აგრეთვე მისი
ბურგუნდიაში მოგზაურობაც. მისი ბრძოლა არასის მთებში, სა-
დაც იგი ჩინებულ სენიორ დე შარნის ებრძოდა, მოსენ პიერად
წოდებულს; აგრეთვე მისი მეორე ბრძოლაც ქალაქ ბაზელში მო-
სენ ჰანრი დე რამესტიანთან, რომელ ბრძოლაშიც ორჯერ გამარ-
ჯვებული და დიდებამოსილი გამოვიდა. აგრეთვე უნდა უარპყოფთ
ბურგუნდიაში მომხდარი ბრძოლა, სადაც გრაფი დე სან პოლის
შვილები იქმნენ ძლეულნი ორი გამოჩენილი ესპანელის — პედრო
ბარბისა და გუტიერე კიხადასაგან (რომლისაგან პირდაპირი მამ-
რობითი შტოთი მე ვშთამომავლობ). მაშ, ისიც ტყუილი იქნება,
ღონ ფერნანდო დე გევარა რომ გერმანიაში წავიდა ფათერაკების
საძებნელად და იქ ავსტრიის რაინდს მისერ გიორგის შეერკინა.
თქვენ იტყვიოთ, რომ ყველაფერი ეს გამოგონილია და მოჭორილიაო;
განა „პასოში“ აღწერილი სუერო დე კინონესის ტურნირი, მოსენ
ლუი დე ფალსესის ლაშქრობა, კასტილელი რაინდის ღონ გონსა-
ლო დე გუსმანის წინააღმდეგ და სხვა მრავალი სახელოვანი საქ-
მეები, ესპანელ და უცხოელ რაინდთაგან ჩადენილი, ხალხის შესა-
ქცევარ ზღაპრებად უნდა ჩავთვალოთ? მართლაც, ისინი იმდენად
ნამდვილი და უტყუარნი არიან, რომ მითქვამს და კვლავაც ვიტ-
ყვი: ყველა ამ ქეშმარიტი ამბის უარისმყოფელი უგუნური უნდა
იყოს ანუ შეშლილი.

ნამდვილი და მოგონილი ამბების ამ უცნაურმა არევ-დარევამ
კანონიკი გააოცა და აგრეთვე იმანაც გააკვირვა, რომ ღონ კიხობმა
ასეთი დიდი ცოდნა გამოიჩინა ყველა იმისა, რაც კი მის საყვარელ
მოგზაურ რაინდობას ცოტაოდნად მაინც შეეხებოდა.

— მე იმას უარს არა ვყოფ, რომ ზოგიერთი თქვენგან ჩამო-
თვლილი ამბები მართალია, — უპასუხა კანონიკმა. — მეტადრე
თქვენგან დასახელებულ ესპანელ რაინდთა ღვაწლი ქეშმარიტ ამბე-
ბად მიმაჩნია. აგრეთვე იმაშიც გეთანხმებით, რომ ქვეყანაზე საფ-
რანგეთის თორმეტი დიდებული სწორედ არსებობდა, მაგრამ იმას კი

ვერ დავიჯერებ, ვითომც მათ ყველა ის მოეხდინოთ, რასაც მათი ცხოვრების აღმწერი მღვდელმთავარი ტურპინი მოგვითხრობს. მართალია, ისინი ნამდვილი რაინდები იყვნენ, საფრანგეთის მეფისაგან არჩეულნი და ფრანგულად პერებად * წოდებულნი, იმის ნიშნად, რომ ყველა ისინი თანასწორი იყვნენ (ანუ თანასწორი უნდა ყოფილაყვნენ) ახოვანებითა და მამაკობით. ეს იყო სამხედრო ძმობა, ახლანდელი სანტიაგოს ანუ კალატრავის ორდენის მსგავსი, და იმ დასში მხოლოდ რჩეულ, მამაც და კეთილშობილ ვაჟკაცთა მიღება შეიძლებოდა, და როგორც ახლა იტყვიან ხოლმე — სან ხუანის ორდენის რაინდი, ან ალკანტარის ორდენის რაინდი, ისე მაშინ ამბობდნენ ხოლმე: ათორმეტ პერთა რაინდიო. ქვეყანაზე რომ სიდი და ბერნარდო დელ კარპიო არსებობდა, ამის ეკვი არავისა აქვს, მაგრამ საქმე იმაშია, ყველა ის ღვაწლი ჩაუდენიათ მათ, რასაც მიაწერენ, თუ არა? რაც შეეხება გრაფ პიერის რკინისკეტს, მეფის თოფ-იარაღის დარბაზში რომ ბაბუეკის უნაგირის გვერდზე ძევს, ის რკინისკეტი, თუმცა, თქვენი სიტყვით, დიდიც არის, მაგრამ არ ვიცი, ღმერთმანი, რა ცოდვისა დამემართა, რომ მე ის იქ ვერსად შევნიშნე, თუმცა მის გვერდზე მდებარე უნაგირი კი დიახ ცხადად დავინახე.

— მე მაინც იმას ვიტყვი, რომ სწორედ იგი იმ დარბაზში ძევს, როგორც ამბობენ. ტყავის ბუდეში შენახული, რათა ყანგმარ გააფუჭოს, — მიუგო დონ კიხოტმა.

— იქნებ, ეგრეც იყოს, — უპასუხა კანონიკმა, — მაგრამ ჩემს სასულიერო ხარისხს გეფიცებით, მე ის იქ არსად შემინიშნავს. მაგრამ, თუნდაც ის რკინისკეტი მართლაც მეფის დარბაზში ინახებოდეს, განა შეიძლება მან დამარწმუნოს ამადისებისა და სხვა რაინდთა ურიცხვი სიმრავლის არსებობა, რომლებზედაც მრავალ შეუძლებელ ამბებს მოგვითხრობენ? განა პიერის რკინისკეტს შეუძლია მასეთ ჰკვიან და განათლებულ კაცს გაიძულოთ ჰეშმარიტებად ჩათვალოთ ყველა ის მოჩმახული ლაყბობა და ყველა უშვერი სიტყუე, რითაც სარაინდო წიგნები არიან აღსავსენი?

თ ა ვ ი ლ

დონ კიხოტის მახვილგონივრული პაექრობა კანონიკთან და სხვა ამბები

— კარგია, თქვენმა შვიმი — წამოიძახა დონ კიხოტმა, — მეფის ნებართვით და ცენზორის მოწონებით დაბეჭდილი წიგნები, ის წიგნები, რომელნიც საყოველთაო აღტაცებას აღძრავენ და იკით-

ხებიან დიდთა და პატარათაგან, მდიდართა და ღარიბთაგან, ნასწავლთა და უსწავლელთაგან, მდაბიოთა და დიდებულთაგან, ერთი სიტყვით. ყველა ჭურისა და მდგომარეობის ხალხთაგან, — დიხ, ის წიგნები უშვერი სიცრუით ყოფილან აღსავსენი, მაშინ, როდესაც მათში დაწვრილებით არის აღწერილი გვარტომობა, დაბადების ადგილი, მოქმედების ადგილი, ასაკი და, დასასრულ, ყველა რაინდთაგან ჩანადენი საქმენი და ისიც. თუ რა დღეს და რა წამში ყოფილან მომხდარნი. ღეთის გულსათვის, ბატონებო, გონზე მოდით, ცილს ნუ სწამებთ ქვეშაობებს და დამერწმუნეთ — ამ საქმეში ისეთს რჩევას გაძლევთ, რომ ყველა გონიერი კაცი მჯავებოდა ამ რჩევას. თუ ჩემი არა გჯერათ, მაშ, აბა ის წიგნები წაიკითხეთ, მიწასთან რომ ასწორებთ, და მაშინ თვითონ გაიგებთ, თუ ყველა მათ წამკითხველთ ისინი რა სიტყვობებს ანიჭებენ. აბა ერთი მითხარით, იმ სიტყვობებს რა შეედრება, რა სიტყვობებსაც ამ აღმტაცი სურათის ნახვით მიეცემა აღამიანი: თქვენს წინ გაშლილა მდულარე ფისის ტბა, შიგ ფუთფუთი გააქვთ უამრავ გველებს, ჯოჯოებს, გველ-ხოცერებს და შხამიან, საზიზღარ, საზარელ ქვემძრომთ. უეცრივ ტბის სიღრმიდან მწუხარე და მუღარების ხმა მოისმის: „პოი შენ, ვინც უნდა იყო, რაინდო, ჩვენი საზარელი ტბის კიდზე მდგომარე“, ამოსძახის უცნობი ხმა, „ამ ტბის ზვირთებში დამალული საუნჯის მფლობელი თუ გინდა გახდე, მთელი შენი ვაჟკაცობა მოიკრიბე და ამ მდულარე ტალღებში ჩაყურყუმელავდო თუ ამას ვერ გაბედავ, მაშ, ღირსი არა ყოფილხარ ის ენით-უთქმელი სასწაული იხილო, რათაც სავსეა ამ ფისოვანი ტბის ფსკერზე მცხოვრებთა შვიდთა ფერიათა შვიდი ციხე-ღარბაზი“. ეს საზარელი ხმა ჯერ არც კი ჩამწყდარა, რომ რაინდი ყოველგვარი შიშისა და შეწუხების არამრიდე, თავის მძიმე საქურველსაც კი იხსნის, ღმერთსა და თავის მიჯნურ ქალს აბარებს თავის თავს და მსწრაფლ ტბის შავ ზვირთებში გადაეშვება; და სწორედ მაშინ, როდესაც ყველაზე ნაკლებ ფიქრობს, თუ რა დაემართება, იგი უცებ ისეთ მშვენიერ წალკოტში ჩნდება, რომლის მსგავსი თვით ელისეს მინდვრებშიაც* კი არ მოიპოვება. მას ეჩვენება, თითქოს იქ ჰაერიც უფრო მსუბუქი და გამჟვირვალეა, თითქოს მზეც რაღაც სხვაგვარი ბრწყინვალეობით ანათებს; იგი მშვენიერ ტყესაც ხედავს, ხასხასა მწვანედშეფოთლილი ტოტებით შემკული ხეებით სავსეს, და იქ, შეხლართულ ტოტებში, მხიარულად მოფრთხილავ უთვალავნი, ცისარტყელასფეროვანი ფრინველნი საამო ჰიკვიკით სმენას უტკბობენ. მის ფერხთით სარკისებრ ანკარა წყარო მიჩანჩქარებს თეთრ კენჭებზე, თითქოს ოქროს ცხრილში აღმოსავ-

ლეთის მარგალიტი იცხრილებო. ამის გვერდით მშვენიერი მარ-
მარილოს და ფერადი იასპით ნაკეთები შადრევნები ამოსჩქეფს,
ცოტა მოშორებით, მღვიმეში, კიდევ მეორე შადრევანი მოჩანს,
დიდი ხელოვანის ხელთ რაღაც დაუდევრად გაკეთებული, ერთმა-
ნეთზე ურიგოდ მიყრილი ლოკოკინებისა და თეთრ-ყვითელ სადა-
ფებისაგან. უწესრიგოდ, მაგრამ პიტალო ბროლის ნაქრებთან სა-
უცხოოდ არეულნი, ისინი რაღაც უცნაურ შენობას წარმოადგენენ,
რომელთა აშენებაში ხელოვნება თითქოს ბუნებას შეჯიბრებია,
და კიდევ დაუძლევიან იგი. მეორე მხარეზე კიდევ დიადი ციხე-
დარბაზი თუ საუცხოო სასახლე აყუდებულა, ოქროთი ნაშენი
მსხვილკედლებიანი, სუმბულის კარებასხმული, აღმასის ნახშებით
მორთული და ისეთი ღვთაებრივი გემოვნებისა, რომ მისი სურათი
უფრო ძვირფასი და გასაოცარია, ვიდრე ყველა ის ლალი, ზურ-
მუხტი, იაგუნდი, ბადაზმი, ოქრო და სხვა ამგვარი მასალის გროვა,
რა მასალითაც იგი ციხე-დარბაზია აშენებული. და როდესაც
თქვენნი თვალი ყველა ამ საკვირველებით არის გაოცებული, ციხე-
დარბაზის მოაჯირიდან მოღიმარ მშვენიერთა გუნდი გამოდის
ისეთი მდიდრული ტანისამოსით მორთული, მათი მშვენიერების
აღწერას რომ შევუდგე, როგორც რომანებშია მიღებული, ვერა-
სოდეს ვერ გავათავებ.

იმ გუნდს რომ მშვენიერი ქალი მოუძღვის, და დანარჩენთა
დედოფალს ჰგავს, ის ქალი მიუახლოვდება თუ არა უშიშარ რაინდს,
ხელს დაუქერს, ხმაამოუღებლივ სასახლეში ან ციხე-დარბაზში შე-
იყვანს, ტანთ გახდის, ნელთბილი წყლით გაჰბანს, სუნნელოვანი
ნელსაცხებლით დაუხელს ტანს და შემდეგ საიშვიათო მუშკ-ამბრით
შეზავებულ თეთრ-სპეტაკ პერანგს ჩააცმევს. მეორე ქალი მხარზე
ისეთ ტოლომას წამოასხამს, სულ რომ ცოტა ვთქვა, ერთი ქალის
ფასადა ღირს, და, იქნებ, იმაზედაც მეტი ღირდეს. ახლა, ერთი
მითხარით, ამაზე გულისწარმტაცილა იქნება რამე, როდესაც ამას
შემდეგ გეტყვით თქვენ, რომ იმ გრძნობათა წამლებ ქალებს შე-
ჰყავთ რაინდი ენითგამოუთქმელ მშვენიერ დარბაზში, სადაც იგი
ისეთი საგანგებო სანოვაგით დატვირთულ სუფრასა ხედავს, რომ
საოცრებისაგან ენა მუცელში უვარდება ადამიანს? იქ მას დაკამკა-
შებული სუნნელოვანი წყლით ჰბანენ ხელს, სპილოს ძვლის ტანტზე
დასვამენ და მშვენიერნი ქალწულნი, სასტიკად მღუმარენი, სუფ-
რაზე ემსახურებიან. ესენი ათასგვარ ისეთ საგულისჯულო საქმე-
ლებს თავაზობენ მას, რომ რაინდმა არ იცის, რომელი აიღოს
და რომელი არა, და ამ სადილის განმავლობაში რაღაც უხილავი
თითები სიმებს უკრავენ და მუსიკის საამო ხმებით რაინდის ყუ-

რებს ატებობენ. ნასადილევის, სუფრა რომ ალაგდება, რაინდი რბილ სავარძელში დაუდევრად გადაიშლართება და, ვინ იცის, ჩვეულებისამებრ, კბილების ჩიჩქნასაც მოჰყვება, ამ დროს მის წინ, ანაზღად, კარი გაიღება და ოთახში ერთი მშვენიერი ქალი შემოდის, ყველა იმ ქალებზე უმშვენიერესი, რაც კი ოდესმე ყოფილა ქვეყანაზე. ეს ქალი რაინდთან მივა, გვერდით მოუჭდება და ტყბილი ხმით უამბობს, თუ რა ციხე-დარბაზია ეს ციხე-დარბაზი, როგორ მოჭადოებული ცხოვრობს იგი ამ ციხე-დარბაზში, და კიდევ მრავალ სხვა საკვირველ ამბებს მოუთხრობს და მის ნაამბობს რაინდი საოცრებაში მოჰყავს, ხოლო მკითხველი აღტაცებაში. მაგრამ ამაზე ლაპარაკს აღარ გავაგრძელებ; რაცა ვთქვი, ისიც საკმაოდ ამტკიცებს, რომ, რა კაბადონზედაც უნდა გადაშალოთ მოგზაური რაინდის მოთხრობა, მკითხველის ვატაცება მაინც შეუძლია. ბატონებო, კვალად გეტყვით, როდესაც კაეშანი მოგერიოთ, ან ცუდ გუნებაზე გრძნობდეთ თქვენ თავს, სარაინდო წიგნები წაიკითხეთ და ისინი მაშინვე გაგართობენ და დაგამშვიდებენ. ჩემთავად კი ამას ვიტყვი, რა დღიდანაც მოგზაური რაინდი შევიქენ, იმ დღიდან ჩემს თავს ვაქცატურად ვგრძნობ, უხვდაც, სულგრძელადაც, წინდახედულადაც. თავგამოდებულადაც, თავაზიანადაც და აგრეთვე შრომას, დადლილობას, ტანჯვას, პატიმრობას და, დასასრულ, მოხიბვლასაც ადვილად ვიტან. დიახ, თუმცა დიდი ხანი არ არის, რაც მე შესლილივით ჩამკეტეს ამ გალიაში, მაგრამ მაინც, თუ ზენა შემეწევა და ბედიც არ გამეხირება წინ, ჩემი მკლავის იმედი მაქვს, მალე რომელიმე ქვეყნის მეფე შევიქნები. ამ დიდი ხარისხის პატრონი რომ გავხდებო, მაშინ გამოვიჩენ მადლიერებას და სიუხვეს, რითაც აღსავსეა ჩემი გული, რადგან, ერწმუნეთ ჩემს პატიოსნებას, სენიორ, საწყალ კაცს სად შეუძლია სიუხვე გამოიჩინოს, რაც უნდა გულუხვი იყოს; მადლიერებაც მკვდარია, თუ იგი მხოლოდ სურვილად რჩება, როგორც მკვდარია სარწმუნოება თვინიერ საქმისა. აი ამიტომ მსურდა ბედს ჩემთვის მოეცა იმპერატორობა: რა კეთილისმყოფელობას გავუწევდი ჩემს მეგობრებს და უმეტესად ამ ჩემს საბრალო საქურველმტვირთველს სანჩო პანსას, რომელსაც ქვეყანაზე საუკეთესო კაცად ვთვლი, თან იმადაც გამოვიჩენდი თავს, რადაც ბუნებას გავუჩენივარ. გულათ მინდა ამ ჩემს სანჩოს რამე საგრათო მივცე, როგორც ამ რამდენიმე დღის წინათ დავპირდი; მხოლოდ იმას ვშიშობ, ვაითუ მისი გამგეობა ვერ მოახერხოს-მეთქი.

სწორედ დონ კიხოტის სიტყვის ბოლო შეესმა სანჩოს და თქვა:
— ოღონდ კი, ბატონო დონ კიხოტო, შრომა გასწიეთ და სა-

გრაფო მიშოვეთ, სულწასული რომ ველი, და დარწმუნებული ბრძანდებოდეთ, მის მართვას მოვახერხებ. თუ ვერ გავუძღვები და, განა მე კი იმას ვერ ვიზამ. რასაც ბატონები ჩადიან—თავიანთ მამულს რომ იჯარით გასცემენ ხოლმე? მოიჯარე ყოველ წელიწადს გადაწყვეტილ ფულს იხდის და როგორც ეხერხება, ისე განაგებს მამულს, პატრონი კი ზის თავისთვის გულხელდაკრეფილი და იმას ნეტი შრომა არა სკირდება რა — აილოს ფული და თავის ნებაზე ხაჩ-ჯოს. მეც ასე ვიზამ, თქვენო პატიოსნებავე, ან კი რად ვიმტერიო იმაზე თავი, ჩემს მამულს როგორ მოვუარო-მეთქი; რა საქროა? ის არ ემჯობინება ყველა დავიდარება თავიდან ავიცილო და, როგორც ვინმე გრაფმა, მამულის იჯარის ფული ავიღო? რა ფეხებზე მყილია, თუ ვინმე რამეს იტყვის ამაზე.

— ჩემო მეგობარო, — უთხრა კანონიკმა, — ასეთი გამგეობა მარტო ქვეყნის შემოსავალ-გასავალზე შეგიძლია იქონიო, მართლმსაჯულების საქმე კი თვითონ საგრაფოს პატრონს უნდა ეპყრას ხელთ. ამიტომ საქიროა იგი განსხვავებული ნიჭის პატრონი იყოს, საღი ვონებისა და ქვემარიტების საყვარული ჰქონდეს; თუ არა, მის სამეფოში ყველაფერი არეულ-დარეული იქნება. მაგრამ ესეც უნდა ვთქვა, ღმერთი საწყალი კაცის კეთილ განზრახვათა შემწეა და გაქნილი კაცის ბოროტმოქმედებათა ხელისშემშლელი.

— მაგ ფილოსოფოსობისა არა გამეგება რა, — უთხრა სანჩომ. — მე მარტო ის მინდა, ნეტავ საგრაფოს სწორედ მაშინ მივიღებდე, როდესაც მისი მართვის ნიჭი მომეცემა, იმიტომ რომ, ღვთის მადლით, სულიც ისეთი მიდგას, როგორიც ყოველ ადამიანს, და არცთუ ხორციით დავუვარდები ვინმეს ქვეყანაზე; მეც ისეთი მეფე ვიქნები ჩემს სამეფოში, როგორიც თავისაში სხვები არიან, და რაკი მეფე ვიქნები, რაც მიაძება, იმას ვიზამ, და რაკი იმას ვიზამ, რაც მიაძება, მაშ, სხვა რაღა ეშმაკი უნდა ვისურვო; რაკი სხვას აღარას ვისურვებ, მაშ, ნატერაც არაფრისა მექნება, მაშ, ჩემი საქმე გაჩაჩხული იქნება. ერთი კი ჩქარა მოვიდეს ი საგრაფო და მერე ღმერთმა ყველას მშვიდობა მოგცეთ. ახლა კი კარგიდ გვენახოს ერთმანეთი, როგორც ერთმა ბრმამ უთხრა მეორეს.

— სანჩო, — უთხრა კანონიკმა, — მაგ შენი ფილოსოფია არც ისე ტყუილ-უბრალოა, მაგრამ მაინც საგრაფოს მმართველობის შესახებ მრავალი რამ შეიძლება ითქვას.

— არ ვიცი, სხვას კიდევ რას იტყვით, — სიტყვა ჩამოართვა ღონ კიხობმა, — მე კი, ჩემის მხრივ, საგრაფოს ვუბოძებ სანჩოს, იმ მაგალითის მიმდევარი. რომ დიდმა ამადისმაც თავის საქურველმტყირთველს ხმელეთიანი კუნძული აჩუქა. თუ მან ასე ჰქნა, მეც

დამშვიდებული სინდისით შემოძლია გრაფობა მივცე ჩემს სანჩოს, რომელიც, რაც კი ქვეყანაზე მოგზაური რაინდების საკუთრველ-მტვირთველნი ყოფილან, ყველაზე საუკეთესოდ მიმაჩნია.

კანონიკი გააოცა დონ კიხოტის აზრიანმა სისულელემ (თუკი სისულელეზე აზრიანობა შეიძლება ითქვას), მისგან ნაამბობმა ტბის რაინდის თავგადასავალმა და იმ დროს შთაბეჭდილებამ, რა შთაბეჭდილებაც სარაინდო წიგნებიდან ამონაკითხ დამთხვეულ ამბებს მოეხდინა მასზე; აგრეთვე სანჩო პანსას გულუბრყვილობა და სიმჩატე უკვირდა, რომ იგი დონ კიხოტისაგან აღთქმულ საგრაფოს მიღებაზე ასეთი გატაცებით ოცნებობდა. ამ დროს კანონიკის მსახურიც დაბრუნდა ფუნდუკიდან და ჯორით საგზალი მოიტანა. ჩვენმა მეგობრებმა ოთხი ხის ჩრდილქვეშ მწვანეზე სუფრა გაშალეს და ლაზათიანად ისადილეს, თანაც ფიქრობდნენ, ამ დროს მეურმე ხარების დასანაყრებლად გამოიყენებსო. ესენი რომ დამშვიდებით შეექცეოდნენ, იქვე ახლოს ხშირი ჯაგნარიდან ხმაური და ეყვინების ჭლარუნი მოისმა და წამსვე ლამაზი ჭრელი თხა გამოვარდა, ხოლო ცოტა მოშორებით ახალგაზრდა მწყემსი გამოჩნდა და თავისებური ალერსით ეძახდა თხას — უკანვე ფარეხში დაბრუნებულიყო. მაგრამ შეშინებული პირუტყვი პირდაპირ მგზავრებთან მოვარდა და შედგა. თითქოს მათ მოსარჩლეობას სთხოვსო. პატარა ხანს უკან მწყემსმაც მოიბრინა, თხას რქებში წაავლო ხელი და, თითქოს გონიერ და მოაზროვნე არსებას, ლაპარაკი დაუწყაო:

— ოი, შე ველურო, შე ველურო; სად გარბოდი, ჩემო ჭრელავ! რა დაგემართა, შე აბეზარო? რაში გინდა, რომ ფეხებშეკრული სძოვდე ბალახს? რა ბუზი გაწუხებს. ან რომელი მგელი გაშინებს, ჩემო ლამაზო? აბა მითხარ, ჩემო საყვარელო, მიპასუხე. მაგრამ რა, ქალბატონო, დედაკაცების ჭილაგისა ხარ და დამშვიდებული როგორ იქნები? ღმერთმა შეაჩვენოს თქვენი თვისება და ისიც დასწყევლოს, ვისგანაც მაგალითს იღებთ. ისევ შენს ალაგს წამო, ჩემო კარგო; შენ რომ ასეთი ცელქი არ იყო. უფრო მშვიდობიანად და არხეინად იქნებოდი შენს ამხანაგებში; რატომ იმას არ ფიქრობ, რომ შენს ციკნებს ცუდი საქმე დაემართებათ; იმათ წინწაძლოლის მაგიერ რომ აქა-იქ დარბიხარ.

ამ საუბარმა ძლიერ აცინა ყველანი და მეტადრე კანონიკი. მან უთხრა მწყემსს:

—დამშვიდდი, ღვთის გულისათვის და წასვლაააც ნუ დაეშურები. შენ თვითონვე ამბობ, დედაკაცთა ჭილაგისაო, მაშ, რაღას ერჩი, დაე, თავის ბუნების ალღოს მიჰყვეს, სულ ერთია—განსაცდელს ველარ უშველი. აბა, დაიჭი, ეს ლუკმა შესქამე და ცოტა

ღვინოც დაგვილიე. ცოტა შენც დაისვენე, ჩემო მეგობარო, და შენი თხაც დაასვენე.

ეს რომ უთხრა, თან დანის წვერით ცივად მოხარშული ბაჭის სუკის ნაქერი მიაწოდა. მწყემსმა ნათავაზევი ჩამოართვა, მადლობა უთხრა, ღვინო დალია, ერთი ამოსუნთქა და თქვა:

— როდი მინდა, რომ სულელად ჩამთვალთ. ამ თხას თუ ველაპარაკებოდი, იმიტომ, რომ რასაც ვეუბნებოდი, იმ სიტყვებს რაღაც ძალა აქვს. მართალია, უსწავლელი გახლავარ, მაგრამ არც ისე ბრიყვი ვარ, რომ არ ვიცოდე — პირუტყვს როგორ მოვექცე და ადამიანს — როგორ.

— მჯერა, — უპასუხა მღვდელმა, — და გამოცდილებითაც ვიცი, რომ მთა და ტყეები პოეტებსა და მეცნიერებს ჰკვებავენ, და მწყემსის ფანჩატურებში ფილოსოფოსები სადგურობენ.

— ფილოსოფოსები თუ არა, ისეთი ხალხი მაინცა, რომ ჰკუა და გონება თავიანთ თავისთვის თვითონ უსწავლებიათ, — უთხრა მწყემსმა, — და რომ ეს დაიჯეროთ და საკუთარი ხელის შეხებით გაიგოთ ჩემი სიმართლე, მინდა თქვენს უდასტუროდ ერთი ქეშმარიტი ამბავი გიამბოთ, თუ ჩემი ამბავი არ მოგაწყენთ. ის ამბავი მის სიმართლეს დაგვიტყვიებთ, რაც ამ ბატონმა ბრძანა, — მწყემსმა მღვდელზე უჩვენა. — და მის სიმართლესაც. რაც მე თვითონ ვთქვი.

მაშინ დონ კიხოტმა წარმოთქვა:

— ყველა ეგ სარაინდო ფათერაკების რაღაც აჩრდილსა ჰგავს, ამიტომ მზად ვარ დიდი სიამოვნებით მოგისმინო. იმედი მაქვს, ეს ბატონებიც არანაკლები სიამოვნებით მოგისმენენ, რადგან ყველანი გონიერნი არიან და ისეთი ამბების მოყვარულნი, რაც გააკვირვებს, შეაქცევს და გულს გადააყოლებინებს მსმენელს; შენი ამბავიც ასეთი უნდა იყოს. აბა დაიწყე, ჩემო საყვარელო, და ჩვენც სიამოვნებით დაგივდებთ ყურს.

— ჩემს გარდა! — დაიძახა სანჩომ. — მე ამ ხაჭაპურს წავიღებ წყაროზე და იქ ისე გამოვძღები, რომ სამ დღეს აღარა მომინდეს რა. ჩემი ბატონი დონ კიხოტი, ხშირად მიბრძანებდა ხოლმე, მოგზაური რაინდის საჭურველმტვირთველმა ყველა მარჯვე დროს იმდენი უნდა ჭამოს, რამდენიც მუტელში ჩაეტევაო; იმიტომ, რომ იქნება ისეთ ტყე-ღრეში შეხეტილდეს როგორმე, საიდანაც მთელ კვირას ველარ მოახერხოს გამოსვლაო, და თქვენი მტერია, თუ უზმო ან ცარიელი გულით შეეხეტა, ღმერთსა ვფიცავ, რომ იქიდან ის მეორედ მოსვლამდისაც ველარ დაედწევაო, და მაშ, ძვალ-ტყა-

ვად უნდა გადაიქცეს, როგორც ჩვენი ამქრის ხალხს ხშირად დაემართება ხოლმეო.

— შენ ყველაფერში შენ სარფას ეძებ, სანჩო, — უთხრა დონ კიხოტმა. — მაშ, საითაც გინდა, დაიკარგე. და, რაც გნებავს. ისა სჭამე. მე კი სრულებით მაძლარი ვარ, მხოლოდ სულიერი სანოვაგელა მეჭირვება, და იმასაც, მე მგონია, ამ მწყემსის ამბავი მომცემს.

— აგრეთვე ჩვენც ამით გავიძლებთ ჩვენს სულს, — დაუმატა კანონიკმა, და თანაც მწყემსს სთხოვა, შეპირებული ამბავი დაეწყო. მწყემსმა თხას ალერსიანად გადაუსვა ხელი და უთხრა:

— დაწეკ, ჩემო ცელქო კრელავ, ჩვენს ფარაში წასვლასაც მოვასწრებთ.

თხამ მისი სიტყვები თითქოს გაიგოო, წამსვე პატრონის ახლოს წამოიპიმა და ისე შეჰყურებდა პირში, გეგონებოდათ მწყემსის ნაამბობს ისიც ყურადღებით ისმენსო. მწყემსმა კი ასე დაიწყო თავისი ამბავი:

თ ა ვ ი ლ I

სადაც მოთხრობილია, თუ რა უამბო მწყემსმა დონ კიხოტის წამყვან ამფსონებს

— აქედან სამი მილის სიშორეზე ერთი პატარა სოფელია; მოსახლეობა კი ისეთი შეძლებული ჰყავს, რომ ამ ჩვენს მხარეში მათზე მდიდარი არ მოიპოვება. ამ სოფელში ერთი გლეხი კაცი ცხოვრობდა, ყველანი პატივს სცემდნენ სიმდიდრის გამო და უფრო კი გულლია და პატიოსანი ხასიათისთვის. მაგრამ ყველაზე დიდი სიმდიდრე და ბედნიერება ის იყო, როგორც თვითონ იტყოდა ხოლმე, რომ ერთი ჰკვიანი. წყნარი და მშვენიერი ქალი ჰყავდა. იმ ქალის სილამაზე სიყრმითვე განთქმული იყო, მაგრამ მეთექვსმეტე გაზაფხულში რომ ჩადგა, ისეთი ტურფა რამ შეიქნა. რომ მისი ცქერით კაცი ვერა ძღებოდა. მისი სიმშვენიერის ხმა მეზობელ სოფლებშიც გაისმა, მაგრამ რა სოფლებში? — თვით შორეულ ქალაქებამდისაც კი მივიდა, ისე. რომ მეფეთა დარბაზებშიაც კი ლაპარაკობდნენ იმაზე. და ცნობისმოყვარე ხალხი იმ საკვირველების სანახავად თითქმის ცხრა მთას იქიდანაც კი მოდიოდა ჩვენს სოფელში. მამა გაფაციცებული აღევნებდა მას თვალყურს. მაგრამ ეს კიდევ არაფერი, საქმე ის არის. რომ თვითონ ქალსაც ეჭირა თავის თავზე თვალყური. ხომ მოგეხსენებათ. ბატონებო, ყმაწვილი ქალის

დაცვა არავითარ ციხე-კოშკს არ შეუძლია, თუ თვითონ ქალი არ იცავს თავის თავს.

ახლო, თუ შორეული ადგილიდან უთვალავი საქმრო გამოუჩნდა, — მაშ ტყუილად ხომ არ იყო ლამაზი და ამასთან დიდად მდიდარიც; მამამ არ იცოდა, ვინ აერჩია იმათში და ვისთვის მიეცა თავისი საუნჯე; სხვებთან ერთად მეც მექირა თვალი იმ ქალზე, მისი მიწა-წყლისა ვიყავ, კარგად მიცნობდა, იცოდა, რომ რიგიანი ბიჭ-ვიყავ; კეთილი ქრისტიანი და ისიც იცოდა, რომ ქონება მქონდა და კკუითაც არა მიპირდა რა, ყველაფერი ეს მტკიცე იმედს მადლევდა ის ქალი მეთხოვა. ჩემს საუბედუროდ იმ ქალს ერთი მოტრფილვეც კიდევ სხვა გაუჩნდა; ისიც ასე ჩემხელა ბიჭი იყო. ბერიკაცს გაუპირდა, არ იცოდა როგორ გადაეწყვიტა, მისი მზეთუნახავი ქალი ვის ხელში უფრო ბედნიერი იქნებოდა; ამიტომაც ის ამჯობინა, თვითონ ლეანდრასთან მოელაპარაკა (ეს სახელი ჩემს დამლუპველ მშვენიერს ერქვა), და ჩვენ ორში ერთის არჩევანი თვითონ მის ნებაზე მიეგდო: ესე იგი ბერიკაცი ამ საქმეში ისე მოიქცა, როგორც ყველა გასათხოვარი ქალის პატრონი უნდა მოიქცეს ხოლმე. იმას კი არ ვამბობ, თავისთვის საქმრო უხეირო საცოლო კაცებში ამოარჩევის-მეთქი, არა, რიგიანი საცოლო კაცები უნდა შეკყაროს ბლომად და ქალს თავისი გულის შესაფერი საქმრო მათში ამოარჩევის ხოლმე. სწორედ მოგახსენოთ, არ ვიცი, ლეანდრამ ჩვენში რომელი აირჩია, მაგრამ ის კი ვიცო, ორნივე პირში ჩალაგამოვლებულნი დაგვეტოვეს; რალაცას მიედმოედნენ, ვითომც ქალი ჭერ ძალიან ყმაწვილიაო და კიდევ სხვა რალაცეები გვითხრეს და გაათავეს. ისიც უნდა მოგახსენოთ, ლეანდრას თავს რომ მეცილებოდა, იმ ბიჭს ანსელმო ერქვა, მე კიდევ ეუხენიო მქვია: ამას იმიტომ მოგახსენებთ, რომ იცოდეთ, თუ ამ სამწუხარო მოთხრობის უმთავრეს პირებს რა ერქვათ. მაინც ეს საქმე ჭერ მთლად არ არის გათავებული და მისი დასრულება უსისხლოდ და უსიკვდილოდ არ მოხდება.

ჩვენ რომ იმ ქალისათვის მოციქული გავგზავნეთ, სწორედ იმ დროს ჩვენ სოფელში ვიღაც უცხო კაცი გაჩნდა. სახელად ვისენტე დე ლა როკა ერქვა. ის ჩვენს ახლოს მდებარე სოფლის გლეხის შვილი იყო, ასე საშუალო ქონების პატრონისა, და ჩვენს სოფელში იტალიიდან და სხვა ქვეყნებიდან იყო მოსული; იმ ქვეყნებში თურმე სალდათად მსახურობდა ათი წლის წინათ მათ სოფელზე ერთ კაპიტანს თავის რაზმით გაეგლო და ისიც, ჭერ კიდევ თექვსმეტი წლის ბავშვი, თან წაყვანა, ახლა კი თავის სამშობლო ქვეყანაში უკან დაბრუნებულიყო. სალდათურად კრელ-კრულებით ჩაც-

მული მოვიდა ჩვენში, სულ ყვავილებით მორთული, მკერდზე შუ-
შის ღინჭილებითა და ფოლადის ძეწკვებით დახლართული. ჩვენი
ბაღი მეტად გაიძვერა ხალხია. ყველა ცბიერებისთვის არის გამზადე-
ბული, მეტადრე თუ სხვა საქმეც არა აქვს რა. ნახეს თუ არა, ყვე-
ლაფერი დაუთვალეს: ან რამდენი ჩანჩხურები ჰქონდა, ან რა მორ-
თულობის პატრონი იყო. აღმოჩნდა, რომ სულ სამი ხელი ტანი-
სამოსი ჰქონია თავის წინდა-წვივისაკრავითა, მაგრამ ისე ოსტატუ-
რად ახერხებდა, ისე კარგა იცვლიდა ტანისამოსს, ისე მარჯვედ
უხამებდა ერთი მეორეს, რომ თუ კაცს მისი სამკაული სათითაოდ
არ დაეთვალა, ფიცით დაგარწმუნებდათ, რომ სულ ცოტა ათა
ხელი ტანისამოსის პატრონი მაინც უნდა ყოფილიყო და ოციოდე
კონა ფრთა-ბუმბული მაინც ჰქონოდა. არ მისაყვედუროთ მოსაბეზ-
რებელი და სულელური ლაყბობისათვის. თუ ასე დაწვრილებით
გიაშობთ მის სამკაულზე, მაგრამ ეს იმიტომ, რომ მათ დიდი
როლი ითამაშეს ჩემს ისტორიაში.

ჩვენი მოედნის შუაგულში აღმართულ დიდი ჩინარის ქვეშ ქვის
სკამზე ჩამოჯდებოდა და მოგვითხრობდა თავგადასავალს. ჩვენი
კი სუნთქვაშეგუბებულნი და პირდაღებულნი ვუსმენდით. დედამი-
წის ზურგზე კი არ იყო ისეთი ქვეყანა, რომელიც მას არ ენახოს.
არ მომხდარა ისეთი ბრძოლა, სადაც მონაწილეობა არ მიეღოს;
მან უფრო ბევრი მავრი გაელიტა, ვიდრე მაროკოსა და ტუნისში
იყო, და მას უფრო მეტი დუელი ჩაეტარებია, ვიდრე განტე ი ლუ-
ნას, დიეგო გარსია დე პერედეს * და ათასობით მის მიერ ჩამო-
თვლილ სხვა მხედრებს, და ყველა ამ ბრძოლიდან ყოველთვის გა-
მარჯვებული გამოსულა და კანიც არ გაუკაწრავს. ამასთან გვიჩვენ-
ებდა რაღაც უმნიშვნელო ჭრილობებს, სხვადასხვა ბრძოლებსა და
შეტაკებებში მოხვედრილი ჯაზაირების ტყვიის კვალით. და, ბო-
ლოს, არნახული თავხედობით შენობით მიმართავდა ტოლებს და
კარგ ნაცნობებს, და აცხადებდა: ჩემი ხელი მამაა ჩემი. ჩემი გმარუ-
ლი საქმეები — ჩემი შთამომავლობა და ამ ჯარისკაცურ მუნდირში
მეფესაც კი არ ჩამოუფარდებო. ყველა ამ გაიძვერობას ემატებო-
და ისიც, რომ ცოტა მეშუსიკეც იყო და გიტარაზე ისე ლაზათიანად
უკრავდა, რომ ასე ამბობდნენ ხოლმე ჩვენში: გიტარას კი არ უკრავს,
აამეტყველებსო. ამასთან ლექსების წერაც იცოდა და ამ არემა-
რეში მომხდარს ყველა უბრალო ამბავს მილნახევრის სიგრძე ქა-
ღალზე გადააკრებდა ხოლმე.

აი ამ ვაებატონმა სალდათმა. ამ კონტამ, მოლექსემ და მუსი-
კის მცოდნე ვინსენტე დე ლა როკამ ფანჯარასთან მჭდარი ლეან-
დრა თავისკენ მიახედა და აქედან ის გამოვიდა, რომ სალდათის

ზაზილ-პიპილებმა და მისმა წრიბინა სიმღერებმა ის ქალი ჭკუიდან შეშალეს. საბრალოს ყველა ის კორი სჯეროდა, რასაც ის მხედარი ყბელობდა მასთან და, ალბათ, ეშმაკსაც ასე სურდა, ის სალდათი ისე მოეწონა ქალს, რომ იმაზე უკეთესი აღარავინ ეგონა ქვეყანაზე, თუმცა თვითონ სალდათს იმაზე ჯერ რიგიანად არც კი ეფიქრნა. ხომ იცით, ბატონებო, ისე ჩქარა არა ხერხდება რა, როგორც მიჯნურობის საქმე, და თუკი დედაკაცმა თვითონ მოჰკიდა მას ხელი; სწორედ ასეც იყო: მანამ საქმროებმა მოიფიქრეს რამე ლეანდრასა და მოლექსე სალდათზე — ისინი ამ არემარედან სალდაც ჩაიყლანენ. ლეანდრა თავისი ძვირფასი მამის სახლიდან გაიქცა და სალდათს გაჰყვა (დედა არა ჰყავდა ლეანდრას და ამიტომ თვითონ იმანვე უშველა იმ მოხერხებულ მხედარს ასეთი გამარჯვება მოეხდინა, როგორიც, მგონია, თავის დღეში არ მოეხდინოს, თუმცაღა თავის სხვადასხვა გამარჯვებებზე ბევრსაც ყბელობდა ხოლმე).

ამ ამბავმა მთელი სოფელი ააღელვა. მე და ანსელმო პირში ჩალაგამოვლებული დავრჩით და არ ვიცოდით რა გვექნა; ლეანდრას მამა ცოცხალ-მკვდარიღა იყო: ნათესაობა შერცხვენილი დარჩა, მსაჯულნი გამოფხიზლდნენ, პოლიციელნი და ქამანდარნი უკან დაედევნენ. გაჩხრიკეს გზები, ტყეები და, ერთი სიტყვით, სადაც კი შეიძლებოდა, ყველგან მონახეს და ბოლოს, მესამე დღეს, ლეანდრა მთებში ერთ გამოქვაბულ ალაგას იპოვეს პერანგისამარა და რაც შინიდან დიდძალი ფული და ნივთები წაეღო—ყველაფრიდან დაცარიელებული. საბრალო მამასთან მიიყვანეს და დაწვრილებით გამოკითხეს, თუ ის საზიზღარი ამბავი, როგორ მოუხდა. ლეანდრამ პირდაპირ დაუფარავად უამბო, რომ ვინსენტე დე ლა როკამ აცდინა და სახლიდან გაქცევასზე დაითანხმა, ფიცი მისცა ჯვარს დაიწერდა, მასუკან მთელ ქვეყანაზე უმშვენიერეს ქალაქ ნეაპოლში წაიყვანდა; ასე მოტყუებულმა და თითქმის მოჯადოებულმა იმ უმაქნისს ყველაფერი დაუჯერა, მამა გაქურდა და მიჯნურს თან გაჰყვა. აგრეთვე უამბო, თუ როგორ წაიყვანა მთებში, როგორ გაძარცვა იქ, მღვიმეში ჩააგდო და თვითონ კი, ვინ იცის, საით წავიდა. ამ ამბავმა უფრო მეტად გაგვაკვირვა ყველანი. სწორე მოგახსენოთ, ბატონებო, ცოტა არ იყოს, ძნელი დასაჯერებელია იმ უმაქნისს თავი შეეკავებინოს, მაგრამ ლეანდრა კი ყველა წმიდანს ფიცავდა, ჩემზე არავითარი ძალადობა არ ჩაუდენიაო, და ამან იკმარა. რომ მისი საბრალო მამა დამშვიდებულყო. ამის შემდეგ იგი რალად დანანებდა თავის დაკარგულ სიმღერებს, რაკი ის საუნჯე მიიღო მთლიანად, რა საუნჯეც თუ ერთხელ დაჰკარგე: ხელახლად პოვნა აღარას გზით არ შეგიძლია. იმ დღეს აქეთ, რაც.

ლევანდრა შინ დაბრუნდა, მამამისმა არჩია ხალხის თვალთაგან მო-
ეფარებინა სადმე და ერთ მახლობელ ქალაქში მონასტერში მისცა
იმ იმედით, დროს განმავლობაში ხალხს მისი ქალის საქციელი
დაავიწყდებოდა. ვინც კი ლევანდრას ქებას ან ძაგებებს არა საქვირო-
ებდნენ და მისი ხასიათი კარგად იცოდნენ, ისინი მის საქციელს
ყმაწვილობას აწერდნენ და არ ჰკიცხავდნენ, იმათ კი, ვინც ქალის
ჰკუთხა და თავდაპირველობას იცნობდნენ, მისი მარცხი მანდილო-
სანთ თავქარიანობას და თვისებას დააბრალებს, — მანდილოსნების
ხასიათი ხომ ისეთია, რომ ხშირად ისეთ საქმეს ჩაადენინებს ხოლმე
მათ, რომ ჰკუთხან კაცს ფიქრადაც არაოდეს არ გაუვლის.

რაც ლევანდრა მონასტერში ჩაკეტეს, მას დღეს აქეთ ანსელ-
მოს თვალეზი დადგა; ულევანდროდ მან ველარ დაინახა რა. ან კი
უიმისოდ ქვეყანაზე რაღა უნდა დაენახნა? მეც მისი საქმე დამემარ-
თა: ულევანდროდ აღარც ჩემთვის იყო რამე გასახარელი. მას აქეთ
არის, მოთმინება თანდათან გველევა, მას აქეთ არის, მწუხარება
გვემატება. ბევრი წყევლა-კრულვა შევუთვალეთ იმ ცრუპენტელა
საღდათს თავის სამკაულებით. დაეწყველეთ აგრეთვე ლევანდრას
მამის თვალეზის აბმა და, ბოლოს, სამშობლო სოფელი დაუტევეთ
და ამ ხეობას შემოვეფარებით, თან ჩვენი ფარებიც წამოვასხით:
ანსელმომ — ცხვრები და მე — თხები. მას აქეთ აქ, ამ ქალაქში,
ვცხოვრობთ, ხან ჩვენს მიჯნურის მოგონებაში ვართ და ურგას მი-
ვეცემით ხოლმე, ზან ვმღერით და იმ სიმღერებში ლევანდრას მშვენი-
ერებას ქებას ვასხამთ, ხანაც ვაყვედრით ჩვენს დაღუპვას. ჩვენს
მაგალითს ბევრმა სხვა მისმა მოტრფეებმაც მიჰბაძეს და მათაც ამ
მთებს შეათარეს თავი. ამჟამად ლევანდრას მოტრფენი იმდენი
არიან, რომ ეს მთები სწორეთ მწყემსთა არკადიას * დაემსგავსნენ
და იქ აღამიანს ყველა მხრიდან მარტო ერთი სიტყვა — ლევანდრა
ესმის. ერთი მოლალატეს, უსინდისოს, კირვეულს, უცნაურს და
თავქარიანს ეძახიან მას. მეორე — საღდათს წაყვედრებს ხოლმე,
მესამე — ლოცვას და მიტევებას უთვლის, მეოთხე — კიცხავს და
წყევლის. ზოგნი მის მშვენიერებას ქება-დიდებას უძღვნიან და მის
ზნეს შეჩვენებას უთვლიან. ერთი სიტყვით, ყველანი კიცხავენ და
ამცირებენ მას და ამასთანავე, როგორც თავის ღმერთს. თაყვანსა
სცემენ. არ დაიჯერებთ, ზოგიერთის სისულელე იქამდის მივა ხოლმე,
რომ კიცხავენ მას — უარი გვითხრაო, თუმცა არაოდეს ერთი
სიტყვაც არ გაუგონიათ მისგან; ზოგს კიდევ, ვინ იცის, რა ემარ-
თება ეკვიანობისაგან, თუმცა ეკვიანობა სულაც არა მართებთ,
რადგან ჭერ ისეთი არა ჩაუდენია რა, რომ გასწორება არ შეიძ-
ლებოდეს. ამ არემარეში ვერც ერთ მღვიმეს ვერა ნახავთ, ვერც

ერთ გამოქვამულს, ვერც ერთ ხესა, რომ ვინმე მწყემსი არ შეგხვდეთ მკმუნვარე და თავის ვულის წუხილს, ვინ იცის, თუ რამდენჯერ არ ამოთქვამდეს. ყველგან ლეანდრას სახელი ისმის: მთები გამოიძახიან — ლეანდრა ისმის, წყაროები — ლეანდრას გამოჩხრიალებენ, ლეანდრაა ჩვენი ღმერთი ამ ხეობაში; ჩვენი მომწამვლელი და მომჭადოებელი მისანი ის არის. მის გამო ყველანი რაღაც უცნაურ შიშში ვიმყოფებით და არ ვიცით კი — რად. მაგრამ ყველაზე მძიმე, ყველაზე გონივრული და ყველაზე უგუნური ანსელმოს მწუხარებაა: იგი ლეანდრას განშორებას დასტირის და იმ ტირილში მშვენივრად უკრავს რაბელას, ზედაც საუცხოოდ დაწყობილს მწუხარე ლექსებს დამღერის. მე კი, ჩემი აზრით, უფრო გონივრულად ვიქცევი: ხმამალა ვუთვლი შეჩვენებას მანდილოსანთა ორპირულ და ქარაფშუტა ხასიათს, მათ ცრუ ფიცს, დაუდგრომლობას და გაურჩევლობას. ახლა კი, უეჭველია, გაიგებდით, ბატონებო, თუ რატომ არ მიყვარს ეს თხა, თუმცა ჩემს ფარაში საუკეთესო ეს არის, — მღვდრობითი სქესისაა და იმიტომ. აი ეს გახლავთ ჩემი ამბავი, ალგიტკვით და ვიამბეთ კიდევ; იქნებ ცოტა გრძელიც გამოვიდა; მაგრამ, დამერწმუნეთ, არც ჩემი სურვილია მოკლე — რითაც შემეძლება სამსახური გავიწიოთ, ბატონებო! ჩემი ბინა აქ ახლოს გახლავთ; თუ წამობრძანებას ინებებთ, მადლიერი დაგირჩებით; ახალ რძეს მოგართმევთ, კარგ ყველს, გემრიელ და საამურ ხილს შემოგთავაზებთ.

თ ბ ვ ი LII

**დონ კიხოტის ჩხუბი მწყემსთან და საიშვიათო ფათერაკო
მლოცველებთან, რაც ჩვენმა რაინდმა დიდის ჭაფით
ბედნიერად დაავიკრავინა**

მწყემსის მოთხრობა ძალიან საინტერესოდ დაურჩა ყველას და განსაკუთრებით აღტაცებულმა კანონიკმა შეაქო მოამბე, მახვილგონიერ კარისკაცს რომ უფრო ჰგავდა, ვიდრე სოფლის მწყემსს, და მღვდლის ნათქვამს ამართლებდა — აღამიანი მთებში ხანდახან გონაერ და ნასწავლ ხალხს შეხვდებო. ყველამ თითოეულად შეაქო ეუხენიო და სამსახურის გაწევას დაპირდა, მაგრამ დონ კიხოტმა ყველაზე მეტი სულგრძელობა გამოიჩინა და შემდეგი წარმოთქვა:

— გარწმუნებთ, ჩემო მეგობარო მწყემსო, მე რომ დღეს ნება მომეცემოდეს რომელიმე ფათერაკს გამოვეკიდო, გეფიცები, ამავე

წამს მშვენიერი ლეანდრას დასახსნელად წავიდოდი: არავითარ წინამძღვარს არ დაგიდევდი, იმ მონასტრიდან მოვიტაცებდი (სადაც 'საბრალო ქალი, ალბათ მისი ნების წინააღმდეგ, ჰყავთ შეპყრობილი) და შენ გარდმოგცემდი მას მხოლოდ იმ პირობით კი, რომ მოგზაურ რაინდთა ის კანონები მტკიცედ დაგეცვა, რომელნიც მანდალოსანთა შეურაცხყოფას კრძალავენ. მაინც ყოველადშემძლებელი ღვთისადმი მტკიცე რწმენა მაქვს და ვიმედოვნებ, რომ ბოროტი ჯაღოქრის ძალა იმ მეორე, უკეთესი განზრახვებით აღსავსე კეთილი ჯაღოქრის შემძლებლობაზე მუდამ ვერ გაიმარჯვებს. და მაშინ შენ თამამად შეგიძლია დაიმედებული იყო ჩემს შენდა სამსახურად მზადყოფნაზე, ვინაიდან მე, როგორც რაინდი, ამქვეყნად ვარ წარმოგზავნილი შექირვებულთა მამველად, ობოლთა და დევნილთა შემწედ.

აქამდის მწყემსი ყურადღებას არ აქცევდა დონ კიხოტს, მაგრამ ამ სულელური სიტყვების შემდეგ დიდად გაოცებულმა გულდასმით თავიდან ფეხებამდე სინჯვა დაუწყო და, რაკი ერთი აყლყულდა, საბრალო სანახაობის მქონე კაცის მეტი ვერა დაინახა რა, თავის გვერდზე მჯდომარე დალაქს ჰკითხა:

— სენიორ, ვინ არის ეს ახირებული კაცი, ასე უცნაურად რომ ლაპარაკობს?

— სხვა ვინ უნდა იყოს, — მიუგო, დალაქმა, — თუ არ შესანიშნავი დონ კიხოტი ლამანჩელი, ბოროტისმომსვრელი, უსამართლობის დამსჯელი, ქალწულთა ხელთამპყრობი, დევთა თავზარდამცემი და ყველა დაუმარცხებელთა დამმარცხებელი.

— ეს როგორღაც იმ ამბებს მაგონებს, რაინდულ რომანებშია რომ სწერია, — თქვა მწყემსმა.— ისინიც ყველაფერ იმას ჩადიოდნენ, რისი მოქმედიც ეს რაინდი ყოფილა; მაგრამ, მგონია, ხუმრობთ, ბატონო, ასეთები რა ამ კეთილშობილი ბატონის ჭკუის საქმეა, — გოგრა რაღაც არეულს უგავს.

— უმაქნისო არამზადავ! — შეუყვირა დონ კიხოტმა.— გოგრა შენა გაქვს არეული, ხოლო მე იმ ვიგინდარებზე უფრო საღი თავი მაქვს, ვისაც შენ გავარდნიხარ ქვეყანაზე.

ამ უკანასკნელ სიტყვებთან სუფრიდან პურის ყუას წამოავლო ხელი და ისე თხლიშა მწყემსს, რომ ცხვირი ზედ სახეზე მიაკყლიტა. მწყემსმა ასეთი ხუმრობისა არა იცოდა რა, დაინახა, მართლა მცემენო, აღარც ხალიჩას დასდია, აღარც სუფრას და არც სუფრაზე მჯდომარე ბატონებს, ყველას თავზე გადაახტა, დონ კიხოტს დაეძგერა და ორივე ხელით ისეთი გამაგებთა წასწვდა ყელში, რომ, თუ სანჩო არ მიშველებოდა თავის ბატონს, უეჭველად და-

ახრჩობდა. სანჩომ მწყემსს უკანიდან მხრებში წაავლო ხელი, პირ-
ქვე წააქცია და თან რაც სუფრაზე ჭურჭელი იყო, სულ მიღეწა.
და აურ-დაურია. დონ კიხოტი მწყემსის ბრკყალებიდან გათავი-
სუფლდა თუ არა, ზეზე წამოსტა და წიხლებით შესდგა მას მუცელ-
ზე; საწყალი სანჩოს მუშტებით დაბეჭილი და დასისხლიანებული
რანდის მოწინააღმდეგე ძირს ფორთხავდა და თავის ახლოს და-
ნას ეძებდა, რომ დონ კიხოტისათვის ფაშეები გადმოეყრევინებინა.
მაგრამ ამოდ, რადგან მღვდელმა და კანონიკმა ყოველგვარი იარაღი
წინაღვე მიმალეს. მაგრამ დალაქმა როგორც იხერხა და მწყემსს
ისევ ქვეშ ამოადებინა დონ კიხოტი, და მაშინ საბრალო რანდს.
მწყემსმა თავისი სისხლის სამაგიეროდ იმდენი მუშტი უთავაზა სა-
ხეში, რომ თავ-პირი დაუსისხლიანა.

ამ ამბის მაცურებელთ მღვდელსა და კანონიკს სიცილისგან მუც-
ლები ძლივსდა ეჭირათ, ქამანდარნი გულიანად ხარხარებდნენ. ეს
საერთო სიცილი მებრძოლთ მძვინვარებას უმატებდა და ისინი
მოჩხუბარ ძაღლებივით გაშმაგდნენ. მარტო სანჩო იყო დაღვრე-
მილი, რადგან კანონიკის მსახურნი ბატონის საშველად არ უშვებ-
დნენ მას.

ამასობაში, ზოგნი რომ იცინოდნენ და ზოგნიც ცემა-ტყუებაში
იყვნენ გართული, უცბად მინდორში საყვირის მწუხარე ხმა გაისმა
და ყველას ყურადღება მიიპყრო, მომეტებულად დონ კიხოტს დას-
ცა ამან თავზარი. მწყემსისაგან ქვეშამოდებულს, თითქმის დასის-
ხლიანებულს, შუროსძიებაზე ფიქრი წამსვე დაავიწყდა და მეტის-
მეტად მოესურვა იმ ხმების მიზეზი შეეტყო.

— გამიგონე, ეშმაკო, — უთხრა მან თავის მოწინააღმდეგეს. —
ეშმაკს გიწოდებ, რადგან სხვად არაფრად შეგიძლია ყოფა, რაკი
ეგოდენ მამაცი და ძალუმი ჰყოფილხარ, რომ ჩემი ძლევა შეძელ-
ერთ წამს გამიშვი, საყვირის ეს მწუხარე ხმა, უეჭველია, რალაც
ფათერაკისაყენ მომიწოდებს.

დაჭანტულმა მწყემსმა მაშინვე გაუშვა თავისი მოპირდაპირე.
გათავისუფლდა თუ არა დონ კიხოტი, პირისახე მოიწმინდა, იმ
მხარეს მიბრუნდა, საიდანაც საყვირის ხმა მოისმოდა და შორს
ბორცვიდან ჩამომავალი რამდენიმე კაცი დაინახა, თეთრ ტანისა-
მოსში მოკაზმულნი, როგორც შენანების გზაზე დამდგარ ცოდვილთ
ჰქონდათ ჩვეულებად.

უნდა ვითხრათ, ის წელიწადი ძალიან გვალვიანი წელიწადი
იყო და ესპანეთში ყველგან პროცესიებს, ლოცვა-ვედრებასა და
მომნანიებელთა მსვლელობებს აწყობდნენ, რათა ღმერთს მოელო.
მოწყალება და წვიმა წარმოეგზავნა. და ახლაც ის იყო, რომ მან-

ლობელი სოფლის გლეხებს საღვთო ლიტანია გაემართათ და ახლომდებარე პატარა მთაზე აშენებულ საყდრისკენ მიდიოდნენ. მლოცველების უცნაური ტანსაცმელი დაინახა თუ არა დონ კიხოტმა, სულ არ გახსენებია, რომ ის ტანსაცმელი არაერთხელ ენახა, სულ დაავწყდა, რომ ბევრჯერ შეხვედრია ასეთ ადამიანებს; და წარმოიდგინა, ვითომც რაღაც ფათერაკი იყო მის წინ და ვითომც მხოლოდ მარტო მას, როგორც მოგზაურ რაინდს, შეეძლო იმ ფათერაკს წინააღმდეგობა. ეს ოცნება უფრო იმან გაუმტკიცა, რომ შავებგადაფარებული მადონას ქანდაკება, რომელიც მათ მოჰქონდათ, ვიღაც დიდებულ სეფექალად მოეჩვენა, რომელსაც საძაგელი და არამზადა ავაზაკები იტაცებდნენ. ამ ფიქრებით წამსვე როსინანტთან გაექანა, თავისთვის მშვიდობიანად რომ ველზე ბალახსა სძოვდა, უნაგირის ტახტადან აღვირი და ფარი ჩამოხსნა, ხელდახელ ცხენს აღვირი ამოსდო, სანჩოს მახვილი მოთხოვა და შემდეგ მაღალი ხმით შესძახა გაოცებულ საზოგადოებას:

— ახლა დარწმუნდებით, ბატონებო, თუ მოგზაური რაინდები ქვეყნისათვის რა დაუფასებელ სიკეთეს შეადგენენ, ახლა, როცა ამ ავაზაკების ხელთაგან გავათავისუფლებ ამ კეთილ ქალბატონს, თქვენ დაინახავთ და იტყვიან, საყოველთაო პატივისცემის ღირსნი არიან მოგზაური რაინდები თუ არა?

ესა თქვა, როსინანტს ქუსლები მოუჰკრა, — ამჟამად დეზები არა ჰქონდა, და ისიც მლოცველებისკენ გაექანა სწრაფი ჩორთით ზრადგან მთელ ამ მართალ ისტორიაში ვერსად წაიკითხავთ, რომ როსინანტი გაქნებულისკენ). დონ კიხოტმა აღარც მღვდელს ათხოვა ყური, არც კანონიკსა და არც დალაქს, რომელნიც ცდილობდნენ მისთვის განზრახული დაეშლევინებინათ. ველარც სანჩოს ღრიალმა გააწყო რამე, თუმცა იგი, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა, უყვიროდა:

— რას ჩადიხართ, სად მიხვალთ, ბატონო დონ კიხოტო! რა ეშმაკი გაჯანყებთ ჩვენი წმიდა კათოლიკე ეკლესიის წინააღმდეგ? გონზე მოდიეთ! ეგ ხომ მომნანიებელთა პროცესია! ხოლო, მათ რომ ჯალამბრით მოაქვთ, ეს ხომ უბიწო ქალწულის კურთხეული ქანდაკებაა. დაფიქრდით, სენიორ, რას ჩადიხართ! სწორედ გითხრათ. ახლა ამ საქმეში თქვენი ჩარევა ძლიერ უადგილოა!

მაგრამ ყველაფერი ამაო იყო. ტყუილად იხევედა ყვირილით ყბებს სანჩო. მისმა ბატონმა მტკიცედ გადაწყვიტა თავს დასხმოდან იმ მოჩვენებებს და გაეთავისუფლებია სამგლოვიარო პირბადით შებურვილი სეფექალი. ამ საოცნებო მოჩვენებებით ისე იყო გატაცებული, რომ აღარავის ძახილი არ ესმოდა. და მგონია, იმ წამ-

ში თვითონ მეფის მოწოდებაც არ შეესმინა და არც დამორჩილებოდა მას. პროცესიას მიატანა თუ არა, შეაყენა როსინანტი, რომელსაც ღიდი ხანია ქარის ამოშვება უჭირდა, და ხრინწიანი, აკანკალებული ხმით დაუჭყვივლა:

— შესდექით, ბოროტო, ეგ ავაზაკი პირისახე რომ დაგიბურავთ! შესდექით და მომისმინეთ, რაცა მაქვს თქვენთვის სათქმელი!

ამ სიტყვებმა მლოცველები ისე გააოცა, რომ მაშინვე შედგნენ. ერთმა ოთხთაგანმა დიაკონმა, ლიტანიაში მგალობელმა, დონ კიხოტის უცნაური შესახედაობით, როსინანტის საბრალო სანახაობით და, საზოგადოდ, რაინდის სასაცილო მოწყობილობით გაოცებულმა, უპასუხა მას:

— ძმაო, თუ სათქმელი გაქვს რამე, ჩქარა გვითხარ, საბაასოდ არა გეცალია; თუ ორიოდ სიტყვის მეტი დაგჭირდება, ვერ დაგიცდით.

— ერთ სიტყვაზე მეტსაც არ გეტყვით! — შეუტია დონ კიხოტმა, — ეგ ქალი ამწამსვე გაათავისუფლეთ; მაგის სამგლოვიარო თავსახური, ცრემლები და მწუხარე სახე, დიახ, აშკარად ამხილებს, რომ რაღაც მძიმე შეურაცხყოფა მიგიყენებიათ და ახლა ტყვედ მიგყავთ. როგორც რაინდი, ყველა ბოროტის მომსვრელად ქვეყნად წარმოგზავნილი, აქედან ერთ ნაბიჯსაც აღარ გადაგადგმევიწინებ წინ, სანამ მას სასურველ და დამსახურებულ თავისუფლებას არ მივანიჭებ!

ეს რომ მლოცველებმა გაიგონეს, რალა თქმა უნდა, საგიჟეთიდან გამოქცეულ გაჟად ჩასთვალეს დონ კიხოტი, და ხმამაღლა სასაცილოდ აგდება დაუწყეს მას. ამან რაინდი ისე გადარია, რომ ფიცხლავ ხმალი იშიშვლა და კრინტიდაუძვრელად ჯალამბარს მივარდა. ერთმა მეჯალამბრემ თავისი ადგილი ამხანაგს დაუთმო, წამოდგა წინ და ჯოხით შეუტია დონ კიხოტს, (რომელიმე მეჯალამბრის შესვენებისას ამ ჯოხს შეუყენებენ ჯალამბარს). და თუმცა რაინდმა ისე ძლიერად დაჰკრა მას მახვილი, რომ ჯოხი შუაზე გადაუტვრია, მაინც ხელში შერჩენილი ნატეხით იმ კაცმა ისე ძლიერ სტკიცა ბეჭებში (იმ მხრისაკენ, სადაც ხმალი ეჭირა, და ამ გლესური იარაღიდან თავს ვერასგზით ვერ დაიფარავდა), რომ რაინდი თავის ფარ-ხმალიანად ძირს დაეცა გულშედონებული. წელანვე ბატონს უკანდადევნებულმა სანჩომ, ქანცგამოლეულმა სწორედ ახლა მოიბრინა და მის მოწინააღმდეგეს ხვეწნა დაუწყო შესწყალებოდა მოხიბლული რაინდი და თანაც არწმუნებდა, საბრალოს თავის სიცოცხლეში არავისათვის ბოროტი არ უქნია და არცთუ მისი ჩადენა განუზრახავსო, მაგრამ სანჩოს მუდარა საქირო-

აღარ იყო,—მკვდარივით უძრავად გაშოტილი რაინდის სანახაობაც საკმაო იყო, რომ დონ კიხოტის დამძლეველი ხელი შეჩერებულიყო. მას მკვდარი ეგონა, შიშისაგან ხალათის კალთები აიკრიფა და, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა, მინდვრისაკენ მოჰკურცხლა.

ამასობაში დონ კიხოტის თანამგზავრებიც მოეშურებოდნენ მის საშველად. ეს რომ პროცესიის მონაწილეებმა დაინახეს, მეტადრე მათში შეიარაღებული ქამანდარნი რომ შენიშნეს, ასე იფიქრეს, ვითომც მათ თავსდასაცემად მიდიოდნენ, და ყველანი მტრის მოსაგერიებლად დაემზადნენ. ყველანი მადონას ქანდაკებას მკვიდროდ გარს შემოერტყნენ, თავზე ჩაბალახები ჩამოიცივეს, ხელთ მათრახები დაიჭირეს, ღიაკვნებმა შანდლები მოიმარჯვეს და გადაწყვიტეს, არათუ მოეგერიებინათ მტერი, პირიქით, თვითონ დასცემოდნენ თავს. მაგრამ ბედმა მოსალოდნელზე უკეთ მოაწყო საქმე. რადგან სანჩომ იფიქრა, ჩემმა ბატონმა სული დალიაო, დაემზო მას ცხედარს და საცოდავი ხმით და მეტად სასაცილო სახით იწყობტირილი. მლოცველებში ჩვენი მღვდლის ერთი ნაცნობი აღმოჩნდა და ასე მოულოდნელად ძველი მეგობრების შეხვედრამ მათ შიშსა და მიუხდომლობას ბოლო მოუღო. მღვდელმა, რაღა თქმა უნდა, მაშინ უამბო თავის ნაცნობს დონ კიხოტის ვინაობა და ყველანი ერთად მივიდნენ სანახავად—ცოცხალი იყო საბრალო კაბალერო, თუ არა. ხოლო ამ დროს სანჩო პანსა ამ საგანგებო მოთქმით თავს დასტიროდა რაინდს:

— ვაჰმე! შნოვ და ლაზათო მთელი ქვეყნის რაინდებისავ, განა ეგ იყო შენი ბედისწერა, რომ ბრწყინვალე ცხოვრების ნახევარგზახზე ერთი უბრალო ჯოხის დარტყმით მოგდებოდა ბოლო? ვაჰმე, სიამაყევე შენი გვარეულობისავ, ლამანჩისა და მთელი ქვეყნის დიდებავ. ახლა რაღა ეშველება ქვეყანას, ხომ ბოროტთა მსხვერპლი შეიქმნება, უშენოდ ვილას რას შეეპუებიან, ან ვილას შიში და რიდი ექნებათ. ჰოი, შენ ვაჟკაცო, სიუხვით რომ ყველა ალექსანდრეებს გადააჰარბე, რვა თვის სამსახურისათვის რომ მშვენიერი კუნძული მაჩუქე, ზღვისა ზვირთებით შემოზღუდული! ჰოი, შენ მდაბალო დიდთა წინაშე და ამაყო მდაბალთა ზედა, შიშში შეუპოვარო, შეურაცხყოფათა ამტანო, ეგოდენ გამიჯნურებულო, რომ არც კი იცოდო, ვინ იყო შენი მიჯნური; მტარვალო ბოროტთა, მართალთა მიმბაძავო, გარყვნილთა მტერო, ერთი სიტყვით — მოგზაურო რაინდო, რა სახელზედაც მეტი ქება აღარ გინდა.

ამ მოთქმამ დონ კიხოტი გონზე მოიყვანა. თვალები გაახილა და წყნარი ხმით წარმოთქვა:

— ჰოი, უღუღსინესო დუღსინეა, ამაზე უფრო დიდს ტანჯვა-

შია იგი შთავარდნილი, ვინც მოკლებულია თქვენს სიახლოვეს. მიშველე, ჩემო მეგობარო სანჩო, ამ ჩემს მოხიბლულ ეტლზე ავცოცდე როგორმე, როსინანტზედაც ველარ შეეჯდები, უზანგებზე ფეხის დაბჯენა აღარ შემიძლია, ბეჭი მაქვს ჩალეწილი.

— ყველაზე მეტი სიამოვნებით აგისრულებ მაგას, ჩემო ძვირფასო ბატონო, — მიუგო სანჩომ, — და ამ თქვენი კეთილის მოსურნე ბატონების თანამგზავრობით შინისაკენ გავემართოთ. იქ მოვემზადოთ მესამედ გასალაშქრებლად, ეგებ ის მაინც უფრო დიდებული და საკეთილო იყოს ჩვენთვის.

— სანჩო, სწორედ ოქროს სიტყვები ამოგდის პირიდან, — უთხრა დონ კიხოტმა. — მართლაც უკეთესს ვიზამთ, ცოტა ხანს შევიცადოთ, მანამ ეს ცუდი ვარსკვლავები გადაივლიან, თორემ მათმა ცუდმა გავლენამ მეტად შეგვაწუხა.

მღვდელმა, კანონიკმა და დალაქმა დონ კიხოტს ერთხმად კვერი დაუჭრეს, მას უკან ცოტაოდენი სანჩოს გულუბრყვილო სიტყვებზე იმასხარავეს, რაინდი მოხიბლულ ეტლზე შესვეს, მწყემსს გამოეთხოვნენ და ძლივს გზას დაადგნენ; რადგან ქამანდართ აღარ ინდომეს გაყოლა, მღვდელი იქვე გაუსწორდა მათ. აგრეთვე კანონიკიც თავის გზას დაადგა და, გამოთხოვებისას, მღვდელს სთხოვა, შეეტყობინებინა მისთვის, თუ რა მოუვიდოდა დონ კიხოტს — მორჩებოდა. თუ მისი მოქცევინებისთვის ყველა მეცადინეობა ამოდ ჩაივლიდა, ამგვარად ყველანი დაიქსაქსნენ და დონ კიხოტთან მხოლოდ მღვდელი, დალაქი, სანჩო პანსა, ვირი და თავისი ბატონივით ყველა უბედურების სამაგალითოდ ამტანი კეთილი როსინანტი დარჩა.

მეურმემ ხარები შეაბა. დონ კიხოტს ქვეშ ცოტა თივა დაუგო და თავისებურად წყნარად მღვდლის ნაჩვენებ გზას დაადგა. ექვსი დღის შემდეგ სოფელში მივიდნენ, და, რადგან კვირა დღე იყო, ყველანი იმ გზას მოფენოდნენ, საითაც დონ კიხოტს უნდა გაეცლო. წარმოიდგინეთ, თუ რა გაცეზებულები უნდა დარჩენილიყვნენ მისი მეზობლები, როდესაც მათი თანასოფლელი იდალგო გალიაში ჩასმული დაინახეს. ერთი პატარა ბიჭი მახარობლად გაიქცა რაინდის დისწულთან და დიასახლისთან და აცნობა, რომ მათი პატრონი და ბიძა დაბრუნდა გაძვალტყავებული, გაყვითლებული, და ის გალიაში ჩასმული ურმით მოჰყავთო. სამწუხარო მოსასმენი იყო, იმ ორმა კეთილმა მანდილოსანმა რომ ღრიალი მორთო. როგორ იცემდნენ მჯიღებს მკერდში, ლოყებს იკაწრავდნენ, სარაინდო წიგნებს წყევლა-კრულვას უთვლიდნენ და მათი

სასოწარკვეთილება უნდა გენახათ, როდესაც დონ კიხოტმა თავისი კარის ზღურბლზე შესდგა ფეხი.

სანჩოს ცოლმაც მოირბინა თავისი ქმრის, სანახავად, რაკი იცოდა, რომ იგი დონ კიხოტს საჭურველმტვირთველად ახლდა, და ნახვის უნალ ისა ჰკითხა, ვირი ხომ კარგად არისო.

— თავის პატრონზე უფრო კარგად კი არის და! — უპასუხა სანჩომ.

— მადლობა ღვთის მოწყალებას! — შესძახა სანჩოს ცოლმა. — აბა, ჩემო მეგობარო, ახლა ის მითხარ, საჭურველმტვირთველობამ რა მოგაგებინა? რა საჩუქარი მომიტანე? ბავშვებს ფეხსაცმელები თუ მოუტანე?

— არაფერიც არ მომიტანია, არც ფეხსაცმელი, არც სხვა რაიმე. — უპასუხა სანჩომ. — ყველა საჩუქარზე უკეთესი და ძვირფასი მხოლოდ ერთი რამ მოვიტანე.

— მადლობა შენთვის უფალო! მადლობა შენს სახიერებას! — იძახდა სანჩოს ცოლი. — როგორ გამახარე, აბა ერთი მაჩვენე, ჩემო გვრიტო, ეგ უკეთესი რა მოგიტანია: ერთი მაინც გაიხაროს ჩემმა გულმა, უშენობით ნაღლისა და დარდისაგან აღარ ვიყავ. მთელი საუკუნე გავიდა, რაც დაგშორდი.

— მოიცა ერთი, დედაკაცო, შინამდის მივალწიო, იქა ნახავ: ახლა კი ღმერთს მადლობა შესწირე, რადგან ყველაფერი ისე რიგინად მოაწყო, რომ თუ ფათერაკების საძებნელად მეორედაც მოგვიხდა წასვლა, მაშინ სხვა რომ არა იყოს რა, რომელიმე კუნძულის გრაფად ანუ გუბერნატორად მნახავ და უბრალო რამ კუნძულისა კი არ გეგონოს, მთელ ქვეყნიერებაზე საუკეთესო კუნძულისას.

— ღმერთმა ჰქნას, ჩემო იმედო, — უთხრა ცოლმა, — ეს კუნძული ძლიერ გამოგვადგება. თორემ ახლა ჩვენ მეტად გაქირვებაში ვართ. მაგრამ, ერთი ეს მითხარ, ჩემო სიხარულო, კუნძული რაღა არის? ეს სიტყვა ჭერ არსად გამიგონია.

— ვირმა რა იცის, ხურმა რა ხილია, — უპასუხა სანჩომ; — ჰოვადრო, იმასაც გაიგებ — კუნძული რა არის, და პირდაღებულნი როცა მოისმენ, რომ შენი ყმის ცოლები ქალბატონს დაგიძახებენ.

— ნეტა რას მიედ-მოედები, სანჩო, რის კუნძული, რა ყმის ცოლები და რის ქალბატონი! — შეჰყვირა ხუანა პანსამ (ასე ერქვა სანჩო პანსას ცოლს. იმიტომ კი არა, რომ მისი ნათესავი იყო, არამედ იმიტომ, რომ ესპანეთში ცოლებს ქმრის გვარით ახსენებენ).

— სულწასული ნუ ხარ, ხუანა! — გააწყვეტინა სანჩომ, — ისიც იკმარე-მეთქი, რომ ყველაფერს მართალს გეტყვი, და ამ მოგონებაზე ისიც კი უნდა გითხრა, რომ ფათერაკების მამებარი რაინდის ერთგულ საჭურველმტვირთველად ყოფნაზე უკეთესი ძნელად თუ იქნება რამე ქვეყანაზე. მართალია ამ ფათერაკების მომეტებული ნაწილი ისე არა ბოლოვდება ხოლმე, როგორც სასურველია. უნდა ვთქვა, რომ ას ფათერაკში ოთხმოცდაცხრამეტი ვერაფერი შეიღობილი გამოდის ხოლმე; ეს მე გამოცდილებით ვიცი, რადგან ზოგი ისეთი ფათერაკი შემთხვევია, რომ გვერდებდაზელილი დავრჩენილვარ, ზოგი ფათერაკიდან კიდევ საბნით ვუფრენივარ ჰაერში; მაინც კარგი რამ არის ფათერაკების ძებნა, მთების გადავლა, ტყე-ღრეში ძვრენა. კლდეებზე ხოხვა, ციხე-დარბაზებში სტუმრობა. ღამეებისა და დღეების ფუნდუკებში გატარება უფასოდ, ერთი მარავედისის გაუღებლად, ერთი... სწორედ სულ მუქთად რალა...

სანჩო რომ თავის ცოლ ხუანა პანსასთან ამ ბაასში იყო, ამასობაში სახლის გამგემ და დისწულმა დონ კიხოტი შინ შეიყვანეს, ტანთ გახადეს და თავის ძველ და დანჯღრეულ ლოგინზე დააწვინეს: დონ კიხოტი თავის მახლობელ ქალებს ვერა სცნობდა, როგორღაც უცნაურად უტკეროდა მათ და ვერ მოეაზრა, თუ სად იყო და რა ემართებოდა. მღვდელმა, უამბო რა დისწულს, თუ დონ კიხოტი რა წვლებით წამოიყვანეს, სთხოვა თვალყური კარგად დაეჭირათ, რომ ხელახლა არსად გაპარულიყო. ამ სიტყვებმა ახალი ალიაქოთი ასტეხა მანდილოსნებში; ერთი ვაი-უშველებელი შეუდგათ. დაიწყეს სარაინდო წიგნების შეჩვენება და ღმერთს შეთხოვდნენ — მათი მთხვევლები ჯოჯოხეთის უფსკრულში ჩაენთქა. ახლა იმის მწუხარება შეუდგათ, ხელახლა არ დარჩენილიყვნენ უბიძოდ და უბატონოდ. ცოტა რომ მოკეთდებოდა დონ კიხოტი, ვაითუ მესამედ ისევ გამგზავრებულიყო ფათერაკების საძებნელად. და როგორც ფიქრობდნენ, მართლაც ასე მოხდა.

მაგრამ, თუ ამ ისტორიის ავტორი უდიდესი სიყვარულით და გულმოდგინებით ირკვევდა მესამე გამგზავრების დროს დონ კიხოტის მიერ ჩადენილ საგმირო საქმეებს, მაინც ვერ მოახერხა — რაიმე ასეთი ცნობა ეპოვა, ყოველ შემთხვევაში — უტყუარ წყაროებში არაფერი ამის მსგავსი არ აღმოჩნდა. ლამანჩის თქმულებები კი გადმოგვიცემენ. რომ დონ კიხოტი მესამე გამგზავრებისას, თურმე, სარაგოსას* სწვევია, მონაწილეობა მიუღია ამ ქალაქში გამართულ შესანიშნავ ტურნირებში და იქ ისეთი ფათერაკები შემთხვევია, რაც მის სიმამაცესა და მახვილგონიერებას შეეფერებოდაო.

რაინდის სიკვდილსა და გარდაცვალებაზეც მისმა ავტორმა.

ვერაფერი გაიგო და ვერც ვერაფერს გაიგებდა და იპოვიდა, ბენიერი შემთხვევით ერთ მოხუც ექიმს რომ არ გადაყროდა. ამ ექიმს რომელიდაც ძველი საყდრის ნანგრევებში ერთი ტყვიის მომცრო ზარდახშა ეპოვა, შიგაც თურმე, ძველებურად ნაწერი ესპანური ლექსებით სავსე ეტრატის გრაფილი იღო; იმ ლექსებში ქება-დიდებას ასხამდნენ ღონ კიხოტის ვაჟეაცობას, მის მრავალ გმირობას, აღტაცებით შეაქებდნენ დულისინეა ტობოსელის მშვენიერებას, როსინანტის აღნაგობას, სანჩო პანსას ერთგულებას და ცრემლთაფრქვევით აღწერდნენ ჩვენი რაინდის დაკრძალვას. აქვე აღმოჩნდა სხვადასხვა ეპიტაფია და სახობტო ლექსები; წარმტაცი ფერებით იყო შემკობილი რაინდის ცხოვრება და მისი ზნე-ხასიათი. ამ სამაგალითო და დღემდის არგაგონილი ისტორიის ავტორი გვამცნობს ზოგიერთ მათგანს, რომელთა გარკვევით ამოკითხვაც მოუხერხებია. იმ დიდი შრომისა და ჯაფის ჯილდოდ, რაც მას გაუწევია ლამანჩის არქივის გამოკვლევისა და შესწავლისათვის, რათა საქვეყნოდ ცნობილი გაეხადა ეს ისტორია, ავტორი მხოლოდ ერთსა სთხოვს მკითხველებს: იმავე ნდობით მოეკიდონ მის ნაშრომს, როგორი ნდობითაც გონიერი ადამიანები ეპყრობიან რაინდულ რომანებს, ჯერ კიდევ ესოდენი გასაყალი რომ აქვთ ჩვენში. ეს ნდობა მისთვის საკმაო და დამაკმაყოფილებელი ჯილდო იქნება ყველაფრისათვის და კვლავაც ალაფრთოვანებს სხვა მასალათა საძიებლად და გამოსარკვევად. ავტორი იმედოვნებს, რომ ეს მასალები ეტრატში დაცული მასალებივით თუ მთლად ნამდვილი და ჭეშმარიტი არ იქნება, არანაკლებ შესანიშნავად და სასიამოვნოდ ჩაითვლება.

აი, ტყვიის ზარდახშაში ნაპოვნი, ეტრატის პირველი სიტყვები:

ლამანჩის დაბა არგამასილიას * აკადემიკოსები სახელოვან
ღონ კიხოტ ლამანჩელის სიკვდილსა და გარდაცვალებაზე

НОС ССRIPSERUNT*

ელ შონიკონგო, * არგამასილიელი აკადემიკოსი,
ღონ კიხოტის საფლავისადმი

ეპიტაფია

გმირი, ვინც ლამანჩს მეტი დავლით ევლინებოდა,
ვიდრე ძველ კრიტოსს — იაზონი, საოცრად ჭკელი,
ტვინი, სად აზრი, ვით პალოზე ფლუგერი მკრელი,
სწრაფად ბრუნავდა (სჯობდა — ჩლუნგი თუ იქნებოდა).

მკლავი, რომელიც დასაპყრობად გადასწედებოდა
ოვით გაეტამდე * ჩინეთიდან მძლავრი და გრძელი.
მუზა, ყველაზე ჩუმი, ნაზი და საკვირველი,
რომლის პწკარები ბრინჯაოზე იკვეთებოდა.

ო. ის, ვინც ყველა გმირ ამადისს გაუსწრო დიდად,
ვისაც დევკაცში ქონდრის კაცი ეჩვენებოდა
და ხმალს იქნედა სიყვარულს და ბედს მინდობილი.

ო. ის, ვინც ყველა ბელიანისს ხმა ჩაუკმინდა,
ვინც როსინანტით უგზო-უკვლოდ ეხეტებოდა, —
ამა ლოდის ქვეშ განისვენებს ხელდაკდობილი.

ჰანიაცუადო,* არგამასილიელი აკადემიკოსი,
in laudem Dulcineae del Toboso*

ს ო ნ ე ტ ი

მხრებგანიერი, თავაწვდილი, მზირალი ლალად,
უფრო მამაკაცს რომ ჩამოგავს სახის იერიით,
დულსინეა, დედოფალი რა მშენიერი,
რომელიც დიდმა დონ კიხოტმა მზედ დაისახა.

მან მხოლოდ მიათვის სჯერა-ნეგრის * მთა გადალაზა,
დადლილი ფეხით გაიარა ტყე უსიერი,
განთქმულ მონტელოს ველზე გაჩნდა მერე მშვიერი
რა მიადწია არანსუესს, * გაშლილსა ბალად.

სულ როსინანტის ბრალი არის. ო, ვარსკვლავს შავსა
ვერსად გაექცა ვერც რაინდი თავაწყვეტილი,
ვერც დულსინეა, რომ აიგდო ბედმა აბუჩად.

ი.ო.ი, სიკვდილმა დულსინეა რას დაამსგავსა...
და თუმც რაინდი მარმარზეა ამოკვეთილი,
ის ხომ სიყვარულს, შურს და მტრობას ვერ გადაურჩა?..

კ ა მ ტ ი ჩ ს ო,* ფრიად ენაწელიანი არგამასილიელი აკადემიკოსი,
დონ კიხოტის ცხენის—როსინანტის შესაქებად

ს ო ნ ე ტ ი

უმშენიერეს ხის წვეროზე, რომელსაც მარსი
თავისი ფეხით, სისხლიანით, წითლად დაღაედა.
დაუდგრომელმა ლამანჩელმა დროშა აღმართა.
არვის უნახავს ჯერ ამქვეყნად გმირობა მსგავსი

იქვე დაჰკიდა აბჯარი და ფოლადი ზასრი,—
რითაც ფატრავდა, განაპობდა, სჩენდა, ლახვრავდა,
დიდი რაინდის გმირულ საქმეთ გამოსახავდა
მხოლოდ ახალი ხელოვანის ხერხი და აზრი.

თუ გალთა მხარე ეგზომ აქებს თავის ამაღისს,
რომლის ნაშეირთ სიმამაცე მუდამ თან ახლდათ,
რომ განადიდეს საბერძნეთი მზით მოელვარე,

დღეს თვით ბელონა * სასახლეში გვირგვინს მარადისს
ადგამს დონ კიხოტს, და ლამანჩაც უფრო ამაღლდა,
ვიდრე ოდესმე საბერძნეთი თუ გალთა მხარე.

და ჩვენც მის სახელს დავიწყებას არ მივაკარებთ,
რადგან საქვეყნოდ ცნობილია, რომ როსინანტი
მათ ბრილიანტს და ბაიარდს * სჯობდა სიმარდით.

ბ უ რ ლ ა დ რ ი,* არგამასილიელი ჯკადემიკოსი, სანჩო მანსას

ს ო ნ ე ტ ი

დაბალი იყო სანჩო პანსა, მაგრამ, ო, სულით
იყო მაღალი (არნახული სასწაულია),
საქურველმტვირთველს ჭერ მიწაზე არ გაუვლია
ეგზომ ალაღსა, და ეს არის სიმართლე სრული.

გრაფად განდომას მოელოდა ის სინარულით,
კინალამ გახდა, მაგრამ ბედი ისე კრულია,
და ეს ქვეყანაც ისე სინდისდაკარგულია,
რომ ცოცხლეულად ვირსაც შესჯამს ავი და მტრული.

სწორედ ამ ვირზე (გოხოვთ, ახსენოთ კეთილი სიტყვით)
მიჰჩაქჩაქებდა უწყინარი მესაქურველე
უკან როსინანტს და გმირ ბატონს პატივისცემით.

ჰოი, ამაო იმედებო, საითკენ ილტვით? —
ტკბილ განსვენებას რომ აღუთქვამთ შვეების მსურველებს,
და მერე მხოლოდ ზმანებად და ნისლად იქცევით?

კ ა ჩ ი დ ი ა ბ ლ თ,* არგამასილიელი ჯკადემიკოსი, დონ კიხოტის
საფულავისადმი

ე ვ ი ტ ა ფ ი ა

აქ რაინდია განსვენებული,
მას სიცოცხლეში მოხვდა მრავალი...
ეხეტებოდა მუდამ ზარალით
მკლე როსინანტზე ამხედრებული.

გულშიამიტი მისი ხლებულიც
აქვე მახლობლად წეეს სანჩო პანსა, —
ჯერ არ შობილა მიწაზე არსად
მსახური ეგზომ თავდადებული.

ტ ი კ ი ტ ო კ ი,* არგამასილიელი აკადემიკოსი,
დუღსინეა ტობოსკელის საფლავისადმი

ე ბ ი ტ ა ფ ი ა

ო, დუღსინეავ, მიწაში გძინავს,
შენ იუავ ზორბა, ნორჩი, კვანწია.
მაგრამ სიკვდილმა ნაცრად გაქცია,
არ შეებრალე აესა და მძინვარს.

იუოს მარადი შენი ხსენება,
გვართ და სისხლით, ღირსო ხობტისა,
გულის მურაზო დონ კიხობტისა,
და მშობლიური სოფლის მშვენება!

ესაა ყველა ლექსი, რომელთა ამოკითხვა მოვახერხე. სხვებში
ასოები ისეა დაღრღნილი მატლებისაგან, რომ ერთ აკადემიკოსს
ვადავეცი და ვთხოვე. როგორმე ამოეცნო. ამას წინათ გავიგე:
ხანგრძლივი და ბეჯითი მუშაობით მას ეს საქმე გაუყეუებია და
ახლა განზრახვა აქვს გამოაქვეყნოს ისინი დონ კიხობტის მესამე
გამგზავრების აღწერისას.

Forse altri canterà con miglior plettro.*

პ ი რ ვ ე ლ ი წ ი გ ნ ი ს დ ა ს ა ს რ უ ლ ი.

პიკაძე ნიშნის შენიშვნები

პ რ ო ლ ო გ ი

გვერდი 1, სტრიქონი 12. სერვანტესი ორჯერ იჭდა საპატიმროში, 1597 და 1602 წ. წ. ბრალდებოდა სახელმწიფო ფულების გაფლანგვა. ერთ-ერთი ასეთი პატიმრობის დროს მოიფიქრა „დონ კიხოტი“.

გვ. 3, სტრ. 8. თომა აკეინელი (1227-1274) — XIII საუკუნის გამოჩენილი ლეთისმეტყველი. სქოლასტიკური ფილოსოფიის ერთ-ერთი ფუძემდებელი. დიდი ხნის განმავლობაში იყო კათოლიკური ეკლესიის უდიდესი ავტორიტეტი.

გვ. 3, სტრ. 18. ზეექსისი — საბერძნეთის მხატვარი, V-IV საუკ. ძველი წელთაღრიცხვით. ზოილი — საბერძნეთის მწერალი, IV-III საუკ. ძველი წელთაღრიცხვით. პოეტთა გესლიანად გაკრიტიკების გამო მას „მკვერმეტყველების ძალი“ დაარქვეს (ჩვენ ამჟამადაც „ზოილს“ ვუწოდებთ მეტად გესლიან და შარბან კრიტიკოსს).

გვ. 4, სტრ. 27. მღვდელმთავარი იოანე, ინდოეთის ერთ-ერთი ოლქის ზღაპრული ქრისტიანი მთავარი; საშუალო საუკუნეებში ფრიად პოპულარული იყო ლეგენდა ამ მღვდლას შესახებ.

გვ. 5, სტრ. 3. „არა ხამს თავისუფლება ოქროზე გაიცვალოსა“, — ლექსი იგავ-არაკების ანონიმური კრებულიდან, რომელსაც შეცდომით მიაწერდნენ საბერძნეთის იგავ-არაკების მწერალ ეზოპეს.

გვ. 5, სტრ. 8. „ფერნიხილი სიკვდილი ერთნიად ეწევა როგორც ღარიბთა ქოხებს, ისე მდიდართ პალატებს“, — ლექსი რომელი პოეტის ჰორაციუსის (ცხოვრობდა I საუკ. ძველი წელთაღრიცხვით) ერთ-ერთი ოდიდან.

გვ. 5, სტრ. 13. „ხოლო მე გეტყვი თქვენ, გიყვარდეთ მტერნი თქვენნი“, — სიტყვები ამოღებულია ს.ხარებიდან (მათე, თავი V).

გვ. 5, სტრ. 14. „გულისაგან გამოვლენ გულის სიტყვანი ბოროტნი“, — ამოღებულია იქიდანვე (მათე, თავი XV).

გვ. 5, სტრ. 18. „ვიდრემდე ზარ ბედნიერი, ბევრ მეგობარს მოიპოვებ, და თუ ბედი გაგიბრუნდება, მაშინ იწყებ მარტო თრევას“, — ეს სტრიქონები ამოღებულია კატონის (რომის პოლიტიკური მოღვაწე, I ს. საუკ. ძველი წელთ-

აღრიცხვით) ნათქვამთა კრებულებიდან კი არა, როგორც ამას ფიქრობდა სერვანტესი, არაჲდ რომელი პოეტის ოვიდიუს ნაზონის (I საუკ. ძველი წელთაღრიცხვით) „სვედიანი სიმღერებიდან“ (ტრისტია, მე-6 ელევია).

გვ. 6, სტრ. 10. კაკუსი — პერსონაჲ ანტიკური მითოლოგიიდან, ღვეგმირი, მარჯვე და მოხერხებული ქურდის სინონიმი. პერიონის ხარები მოჰპარა ანტიკური მითების უდიდეს გმირს პერკულესს (პერაკლეს).

გვ. 6, სტრ. 12. მონდონედის ეპისკოპოსი — სერვანტესის თანამედროვე, დონ ანტონიო დე გევარა; კარლოს V მემბტიანე. თავის „მეგობრებისადმი წერილებში“ (გამოიცა 1603 წ.) მოგვითხრობს ძველი დროის ქვემოწამოთვლილ კურტიზან ქალთა (ლამია, ლეიდა და ფლორას) შესახებ.

გვ. 6, სტრ. 22—24. ლეონებრეო — XV-XVI საუკუნეების ესპანელი ებრაელი მწერალი, გადასახლდა იტალიაში და იტალიური ენის ტოსკანურ (ფლორენციულ) კილოზე დაწერა იმ დროს მეტად პოპულარული „დილოგები მიჯნურობაზე“ (1535). ავგუსტინელი ბერის ქრისტობალ (ავოსტინო) ფონსეკას ტრაქტატი „ღვთის სიყვარულზე“ გამოიცა 1594 წ.

გვ. 6, სტრ. 36. პოლემიკური თავდასხმა სერვანტესის თანამედროვე ესპანეთის გამორჩენილ პოეტ-დრამატურგ ლოპე დე ვეგაზე, რომელმაც თავის პოემა „ისიდორეს“ დაურთო მის მიერ ამ პოემაში გამოყენებულ 277 ავტორთა სია. უნდა ვიგულისხმობთ, რომ სერვანტესი სრულიად არ ყოფილა სწავლა-მეცნიერების მტერი; მაგრამ იგი დასცინის მრავალ მის თანამედროვე მწერალს, რომელიც თავს იწონებდა სხვა ავტორთა ციტატებით, ამით ისინი ფარავდნენ საკუთარ თხზულებათა სიღატაკეს და უზადრუკობას.

გვ. 8, სტრ. 20. მონტიელი — ადგილი ცენტრალური ესპანეთის ოლქში — ლამანჩაში, მადრიდის სამხრეთ-აღმოსავლეთით.

გვ. 8, სტრ. 30. Valis — (ლათინური სიტყვაა) ნიშნავს — „მშვიდობით, კარგად იყავი“. ამ სიტყვას ყოველთვის დაურთავდნენ მოკითხვის წერილის ბოლოს.

თ ა ვ ი I

გვ. 9, სტრ. 4. ლამანჩა — ოლქია ახალ კასტილიაში (სამხრეთ ესპანეთში). Mancha არაბული სიტყვაა, ნიშნავს მწირ, გამომშრალ მიწას.

გვ. 9, სტრ. 6. იდალგო — ესპანელი წერილი აზნაური.

გვ. 9, სტრ. 9. ოლა — სიტყვა:სიტყვით „ქოთანი“ — ცხელი აჭაფსანდალი ხორციით და მწვანით. ესპანური ნაციონალური საკმელი.

გვ. 10, სტრ. 14. ფელიციანო დე სილვა — XVI საუკუნის ესპანელი მწერალი, ავტორი მთელი რიგი რაინდული რომანებისა („ლისუარტე ბერძენი“, „ამადის ბერძენი“ და სხვ.).

გვ. 10, სტრ. 24. კაბალერო — მხედარი, მეოპარი; რაინდი, შეძლებული აზნაური; წარჩინებული.

გვ. 10, სტრ. 31. დონ ბელიანისი — რაინდული რომანის „ბელიანის ბერძენის“ გმირი.

გვ. 11, სტრ. 4. სერვანტესის დროს სიგუენსის უნივერსიტეტი ყველაზე ჩამორჩენილად ითვლებოდა (დაარსდა 1472 წ.).

გვ. 11, სტრ. 5-6. პორტუგალელმა მწერალმა მირაეს კაბრალმა 1544 წ. დაწერა რომანი „პალმერინო ინგლისელი“. ეს რომანი მალე გადაითარგმნა ესპანურად და „ამადის გალელის“ შემდეგ საყვარელი საკითხავი წიგნი გახდა. „ამადის გალელი“ — ყველაზე პოპულარული რაინდული რომანი, პირველი ნაწილები დაწერა მონტალომ (სარაგოსა, 1508). შემდეგ რამდენიმე უსახელო ავტორმა კიდევ მიუმატა მას მთელი რიგი ნაწილები (საბოლოო რედაქცია გაუქვთდა 12 ნაწილად — 1564 წ.), ამ რომანში მოთხრობილია გალელი უფლისწულის ამადისის ისტორია. ამადისი ბავშვობიდანვე გაუჩივნურდა ინგლისის მეფის ასულ ორიანას და მრავალი გმირობისა და ფანტასტიკური ზასიათის თავგადასავლის შემდეგ ცოლად შეირთო იგი. „ამადის გალელი“ დღემ წარმატებით სარგებლობდა, მას მრავალი მიმბაძველი გამოუჩნდა („პალმერინო ინგლისელი“, „ბელიანის ბერძენი“ და სხვ.) და ჯერ კიდევ XVI საუკუნეში გადაითარგმნა თითქმის ყველა ევროპულ ენაზე.

გვ. 11, სტრ. 21-25. ბერნარდო დელ კარპიო—საშუალო საუკუნეების ესპანური ეპოსის გმირი. როგორც „როლანდის სიმღერაშია“ ნაამბობი, როლანდი დაღუპა მამინაცვალ განელონის გამცემლობამ. მან ურჩია მთავრებს თავს დასხმოდნენ რომსეველის ხეობაში ესპანეთიდან მომავალ ფრანგთა ჯარების ატიერგარდს რომელსაც როლანდი სარდლობდა. რეინალდო მოსტატალები — იტალიის გამოჩენილი პოეტის — ლო დოვიკო არიოსტოს (1474-1533) ცნობილი პოემის „შმაგეიროლანდის“ მოქმედი პირი. როლანდის ტიპი არიოსტოს გადმოღებული აქვს საშუალო საუკუნეების ფრანგული ეპოსიდან. როლანდმა მრავალი სახელოვანი და ვაჟკაცური ბრძოლა ჩაატარა მავრებთან. მან შეიყვარა უმშვენიერესი ანჯელიკა, მისთვის უაშრავი ტანჯვა განიცადა და მისი სიყვარულით გაგიჟდა კიდევ. ეს პოემა მეტად მაღალმხატვრული ოსტატობითაა შესრულებული. სიდრუი დიასი — ესპანური უძველესი ეპოსის საყვარელი გმირი, თავი ისახელა მავრებთან ბრძოლებში (რუი დიასი მისი ნამღვილი სახელია. იგი ისტორიული პიროვნება იყო. ცხოვრობდა XI საუკუნეში. სიდი მავრებმა შეარქვეს, რაც ნიშნავს „ბატონს“, „მბრძანებელს“). ეს ეპოსი („სიმღერა ჩემს სიღზე“) შეიქმნა XII საუკუნეში. დატულია ერთადერთი. XIV საუკუნის, ხელნაწერი. ცეცხლმახვილოვანი რაინდი — ერთ-ერთი რაინდული რომანის გმირი, რომელსაც მაინცდამაინც არაფრით გამოუჩენია თავი. როლიათი მორგანტე — იტალიური სახუმარო პოემის „მორგანტე უფროსის“ (1483) გმირი. პოემა ეკუთვნის არიოსტოს წინამორბედ პოეტს ამ ეპოსში — ლუიჯი პულჩის.

გვ. 12, სტრ. 35-36-37. რეალი—წერილი ფული. დაახლოებით 10-12 კაპიკი. გონელა — ფერარის ჰერცოგ ბორსოს (XVI საუკ.) ცნობილი ხუმარა, გმირი მრავალი პოპულარული ანეგდოტისა, რომლებიც შემდეგ დაიბეჭდა წიგნად „გონელას ოხუნჯობანი“. ბუცეფალი — ალექსანდრე მაკედონელის ცხენი. ბაბაეკი სიდის ცხენს ერქვა.

გვ. 13, სტრ. 18. თავისი ცხენის სახელი დონ კისოტვა შეადგინა ორი სიტყვისაგან: როსინ — „ჩაგლაგი“ და ანტეს — „წინათ“, „უწინ“.

გვ. 13, სტრ. 22. დონ კისოტო — ესპანურ ენაზე ნიშნავს მღვდლის შესამოსელს (ენჭერს).

გვ. 13, სტრ. 35. კონფირმაცია — კათოლიკურ ეკლესიაში: მირონცხება მონათვლის შემდეგ.

თ ა ვ ი II

გვ. 19, სტრ. 1. დედანში სიტყვათა თამაში: კასტელიანო ნიშნავს „ცინე-დარბაზის პატრონსაც“ „კასტელიანს“ და „კასტილიელსაც“ (ე. ი. ესპანეთის ცენტრალური ოლქის კასტილიის მცხოვრებს). ამ რომანში აღწერილი ამბების უმთავრესი ნაწილი კასტილიაში ხდება.

გვ. 19, სტრ. 3. ესაა ნაწყვეტი ძველი ესპანური რომანსიდან.

გვ. 19, სტრ. 7. სან ლუკარი — ავანაკებისა და ჭიბგირების ცნობილ ბუდე სერვანტესის დროს.

გვ. 19, სტრ. 11. მეფუნდუკემ დონ კიხოსს უპასუხა იმავე რომანსის სიტყვებით:

ჩემი ლოგინი კლდე უნდა იყოს,
და ძილის ნაცვლად — ღამით სიფხიზლე.

თ ა ვ ი III

გვ. 22, სტრ. 33. აქ ჩამოთვლილია ქურდ-ბაცაცების, ავანაკებისა და სხვადასხვა ჭურის არამზადათა საეკვთ კვარტალები და თავშესაფრები მაშინდელი ესპანეთის ქალაქებში.

თ ა ვ ი IV

გვ. 29, სტრ. 5. სერვანტესის დროს უბრალო გლეხები ხშირად დადიოდნენ შუბით ან ხმლით შეიარაღებულნი.

გვ. 31, სტრ. 12. როკე — კათოლიკური ეკლესიის ერთ-ერთი წმიდათაგანი.

გვ. 33, სტრ. 25. ალკარია — ახალი კასტილიის, (კასტილიის სამხრეთ ნაწილი) ერთ-ერთი ოლქი. ესტრემადურა — კასტილიის სამხრეთ-დასავლეთით მდებარე პროვინცია.

გვ. 34, სტრ. 2. გვადარამა — მთაგრეხილი, რომელიც შუაზე ყოფს ძველსა (ჩრდილოეთ) და ახალ კასტილიას. გვადარამის სოფლებში იმ დროს საუცხოო თითისტრებს აკეთებდნენ.

თ ა ვ ი V

გვ. 35, სტრ. 8. აქ მოხსენებული რომანის გმირები გამოგონილი პიროვნებები არიან. რომანში მოთხრობილია ერთი გამკვებლობის ისტორია. მთავარ გმირს ბრძოლის ველზე მიატოვებენ უპატრონოდ და მს უიმედო ჩივილსა და ტანჯვაში ხდება სული.

გვ. 36, სტრ. 29. აბენსერაქი (არაბული სახელის ბენი-სირაქის ესპანური ფორმა) — მავრთა უძველესი გვარი. თვალსაჩინო როლი ითამაშა გრანადისა და მთელ სამხრეთ ესპანეთის ისტორიაში XV საუკუნეში ესპანელთა მიერ ამ ოლქის დაბრუნებამდე. ამ გვრეულობის სხვადასხვა წევრთა შესახებ წარმოიშვა მრავალი რომანტიკული თქმულება, რაც მოკლებულია ისტორიულ სინამდვილეს. ხორხე დე მონტემაიორის სახელგანთქმულ მწყემსურ რომან „დიანაში“ (დაწერილია დაახლოებით 1560 წ.) ისე როგორც იმ ეპოქის მრავალ სხვა მსგავს თხზულებებში, მოთხრობილია ესპანელთაგან 1410 წელს

ქ. ინტეგრის (მდებარეობს 40 კილომეტრზე ქალაქ მალალიდან) დაპყრობის შემდეგ ამ ქალაქის პირველი მმართველის აბინდარაგის დატყვევება.

გვ. 37, სტრ. 14. საფრანგეთის თორმეტი დიდებული (პერი) — დიდი ფეოდალური სენიორები; მოხსენებული არიან როგორც კარლოს დიდის საუკეთესო მებრძოლები „როლანდის სიმღერაში“ და საშუალო საუკუნეების სხვა გმირულ პოემებში. „დიდების ცხრა გმირი“ — ესენი იყვნენ: ბიბლიაში მოხსენებული სამი ებრაელი: ისუ ნავე — სახელგანთქმული სარდალი, მეფე დავითი, იუდა მაკაბელი (სირიელთა უღლისაგან ებრაელი ზალხის გათავისუფლებისათვის მებრძოლი); სამი წარმართი: ალექსანდრე მაკედონელი, პეტრორი (ტროადის მეფის შვილი, „ილიადის“ ერთ-ერთი მთავარი გმირი), იულიოს კეისარი, და სამი ქრისტიანი: მეფე ართური (ძველი ბრიტანეთის ლევენდური მეფე, საშუალო საუკუნეების „მრგვალი მაგიდის რომანების“ ცენტრალური ფიგურა), კარლოს დიდი (საფრანგეთის მეფე, 768-814 წწ., ფრანგული გმირული ეპოსის მთავარი მოქმედი პირი) და ჰოტერიდ ბულონელი, რომელმაც 1099 წ. პირველი ჯვაროსნული ლაშქრობის დროს აიღო იერუსალიმი და იგი იერუსალიმის მეფედ აირჩიეს. XV-XVI საუკუნეებში მასკარადებისა და თეატრალურ თამაშობათა დროს ძლიერ უყვარდათ „გმირთა პარადის“ მოწყობა და ამ „დიდების ცხრა გმირთა“ ტანისამოსის ჩაცმა.

გვ. 37, სტრ. 36. ბარაბა — ავაზაკი, სახარების ლეგენდის მიხედვით ის ქრისტესთან ერთად აცვეს ჯვარს.

გვ. 38, სტრ. 12. ჯადოსანი და გრძნეული ესკიფე — (სწორია ალკიფე. მავრამ დონ კიხოტის დისწული ამახინჯებს მის სახელს) — ურგანდას ქმარი, ნახსენებია მრავალ რაინდულ რომანში.

გვ. 38, სტრ. 21. აუტო-დ-აფე — ინკვიზიციის მიერ დასჯილ მწვალებელთა საზეიმო საჩარო დღევა.

გვ. 38, სტრ. 38 ურგანდა — გრძნეული, ჯადოქარი ქალი, მოქმედებს „ამადის გალელში“. იგი მუდამ მფარველობს ამადის გალელს და დიდ მზრუნველობას უწევს მას.

გვ. 39, სტრ. 3. დედანში სიტყვების თამაშია, რაც არ ითარგმნება: ურგანდა ნიშნავს — მარჯვე, საქმიან დედაკაცს („ფილოთეას“). ამგვარად უსწავლელი სახლის გაპვე ამახინჯებს ჯადოსან ურგანდას სახელს და საზოგადო სახელად ხდის მას.

თ ა 3 0 VI

გვ. 41, სტრ. 13, ეკლოგა — მწვემსური და სოფლური ყოფა-ცხოვრების მშვენიერების ამსახველი იდილიური ლექსი. იწერებოდა ორ მწვემსს შორის დიალოგის ფორმით. ეს იყო იმ დროში მეტად გავრცელებული „პასტორალურა“ (მწვემსური) პოეზიის ერთ-ერთი ენარი. სახელწოდება შემოიღო როსაელმა პოეტმა ვერგილიუსმა.

გვ. 42, სტრ. 17. მათეო ბოიარდო (1434-1494) — იტალიელი პოეტი, ცხოვრობდა ფერარის პერტოგის კარზე, დაწერა პოემა „გაიკნერებული როლანდი“ (დაუმთავრებელი დარჩა), სადაც ასახულია როლანდისა და ანჯელიკას მიკნერობის ამბავი. სტილია და საერთო შთანაფიქრის მიხედვით იგი პირდაპირ წინამორბედა არისტოს „შმაგი როლანდისა“.

გვ. 47, სტრ. 27. აქ იგულისხმება კაპიტანი (ძველად ეს იყო ფრიად მალალი

ხარისხი — გენერლის მსგავსად) ხერონიმო დე ურტეა, ესპანურ ენა-ზე არიოსტოს პომეს მთარგმნელი (1556).

გვ. 47, სტრ. 7. ამ თავში ვრცელადაა ჩამოთვლილი ჭერ რაინდული რომანები, შემდეგ მწყემსური რომანები და XVI საუკუნის სხვადასხვა ავტორთა ლირიკული ლექსებისა და პომეების კრებულები. უახლესი კრიტიკა მთლიანად იზიარებს იმ შეფასებას, რომელსაც მღვდლის პირით აძლევს აქ სერვანტესი ყველა ამ თხზულებას. საყურადღებოა სერვანტესის თვითკრიტიკა საკუთარი „გალატეასადმი“. ესეც აგრეთვე მწყემსური რომანია, მაგრამ უფრო ნაკლებ გამრავლებული სტილით დაწერილი, ვიდრე ამ ენარის სხვა თხზულებათა უმრავლესობა. თვით სიტყვა გალატეა ნიშნავს ზღვის ნიმფას (ფერიას), მშვიდი და ბრწყინვალე ზღვის განსახიერებას, იყო ნერეასა და ღორიდას ასული (ძველ ბერძენთა მიჯნოლოგიაში).

თ ა ვ ი VII

გვ. 48, სტრ. 17. როლდანი — როლანდის სახელის ესპანურ-ხალხურ ფორმა.

თ ა ვ ი VIII

გვ. 54, სტრ. 22. ბრიარე (ანტიკურ მითოლოგიაში) — იარმოდაითა-ვიანი და ასხელიანი დევგმირი.

გვ. 56, სტრ. 38. კოწახურის წვეს იმ დროში ჩვეულებრივად დასაძინებელ წამლად ხმარობდნენ, ღვინოსთან შედარებით სუსტი ძალა ჰქონდა.

გვ. 60, სტრ. 18. სერვანტესის დროს ესპანეთში ერთგვარი თამაში იცოდნენ, წყლის პირას რამდენიმე კაცი დგებოდა და ცდილობდა კატა შეეგდო წყალში.

გვ. 60, სტრ. 21. გამოთქმა „ასე ამბობდა აგრახესი“ — ანდაზად გადითქვა (ამოღებულია „ამადის გალელიდან“).

გვ. 62, სტრ. 4. „დონ კიხოტის“ პირველი ტომი სერვანტესმა ოთხ ირათი-ნაბარ ნაწილად გაყო: 1-ლი ნაწილი — I-VIII თავები; მე-2 ნაწილი — IX-XIV; მე-3 ნაწილი — XV-XVII და მე-4 ნაწილი — XVII-LII თავები.

თ ა ვ ი IX

გვ. 64, სტრ. 9. მორისკები — ესპანეთის გათავისუფლების შემდეგ (XI-XV საუკუნეთა განმავლობაში) იქ დარჩენილი მკერები. მათ შეინარჩუნეს თავიანთი ენა, რელიგია და ეროვნული ზნე-ჩვეულებები. მაგრამ XVI საუკუნეში განიცადეს სასტიკი დევნა ესპანეთის მთავრობისაგან.

გვ. 65, სტრ. 3. არობა — 12 1/2 კილოგრამია, ფანეგა — 55 1/2 ლიტრი.

გვ. 65, სტრ. 28. სანხო პანსა დამახინჯებული სიტყვებია. პანსა ნიშნავს „ღიბს“, სანკასი — „გრძელ ფეხს“ ანუ „ათას“ (განსაკუთრებით ფრინველისას).

თ ა ვ ი X

გვ. 68, სტრ. 36. სანტა ჰერმანდადი (სიტყვასიტყვით „წმიდა ძმობა“) — ასე ეწოდებოდა ჩრდილო ესპანეთის ქალაქის ხელისუფალთა მიერ

“XIII საუკუნეში დაარსებულ განსაკუთრებულ დამცველ რაზმებს, უმთავრესად უწესო ფეოდალებისა და აგრეთვე ავაზაკებისა და ყველა ჭურის ბოროტმოქმედებთან საბრძოლველად.

გვ. 70, სტრ. 12. უნცი — სააფთიაქო წონის ერთეული.

გვ. 70, სტრ. 17. ასუმბრა — (საწყაფია) — 2 ლიტრაზე ცოტა მეტი.

გვ. 71, სტრ. 18. მამბრინის ჩაჩქანი მოხსენებულია არიოსტოს „შმაგ როლანდში“. რომელ რაინდსაც ის ეხურა, მას ვერავითარი იარაღი ვერ დაზიანებდა. აქ, სხვათა შორის, ღონ კიბოტს (ან თვით სერვანტესს) ავიწყდება, რომ ეს ჩაჩქანი არიოსტოს პოემაში საკრიმანტმა კი არ იგღო ხელთ. არამედ შერეო გვირმა — დარდინელმა.

გვ. 71, სტრ. 38. ალბრაკა — მოხსენებულია ბოიარდოს „გამიჯნურებულ როლანდში“, — ზღაბრული ციხე-დარბაზი კლდეზე, საითკენაც მზეთუნახავ ან-ჭელიკას გამოსახსნელად გაემართა 4 მილზე გამჭკრივებული 8-მილიონიანი არმია.

გვ. 72, სტრ. 7. სობრადისა — „ამადის გალელში“ მოხსენებული ზღაბრული სამეფო.

თ ა ვ ი XI

გვ. 77, სტრ. 27. რაბელი — ფანდურის მსგავსი პრიმიტიული სამსიშიანი საკრაფი.

თ ა ვ ი XII

გვ. 81, სტრ. 30. ქალაქ სალამანკის უნივერსიტეტი (277 კილომეტრზე პადრიდის ჩრდილო-დასავლეთით) განთქმული იყო XVI საუკუნეში თავისი სწავლულებით და ითვლიდა 10.000 სტუდენტზე მეტს. აქ უმთავრესად ასწავლიდნენ იურიდიულ მეცნიერებას.

გვ. 82, სტრ. 26. ვილიანსიკო — სამტაპეიანი რთულრითმიანი პატარა სიმღერა; ჭერ განსაკუთრებით რელიგიური შინაარსის იყო, მაგრამ შემდეგ ოზხავდნენ სამიჯნურო და სხვა თემებზეც.

გვ. 83, სტრ. 15. ეს სიტყვები არ ითარგმნება; სარნა ნიშნავს „მუნს“, „ქეცს“, სარა — ბიბლიაში მოხსენებული აბრაამის ცოლი, რომელმაც დიდხანს იცოცხლა.

გვ. 83, სტრ. 30. ბენეფიცია — იხ. 225 გვერდის შენიშვნა, სტრ. 14.

თ ა ვ ი XIII

გვ. 87, სტრ. 33. ლანსელოტი — საშუალო საუკუნეების მრავალთქმულებათა გვირი. ართურ მეფის „მრგვალი მაგიდის“ ერთ-ერთი წევრი.

გვ. 88, სტრ. 22. X.I საუკუნეში დაარსებული კარტეზიანელ ბერთა ორდენი. თავის წევრთათვის ცხოვრების უჩვეულო სასტიკ წესებს მოითხოვდა.

გვ. 91, სტრ. 32. აქ ჩამოთვლილია ძველი დროისა და სერვანტესის თანამედროვე ეპოქის სახელოვანი გვარიშვილები და პიროვნებანი. თქმულების თანახმად, ერთხელ შუა რომში გაჩნდა დიდი უფესკრული. ერთმა წინასწარმეტყველმა თქვა, ეს უფესკრული რომს დაღუპავსო. თუ იგი არ ამოივსო იმით, რაც ამ ალაქში საუკეთესოა. კურციუსის გვარის ერთი ქაბუკი ნებაყოფლობით

ჩავარდა ამ უფსკრულში, და მან, თითქოს, დაუყოვნებლივ პირი შეიკრა (362 წ. ძველი წელთაღრიცხვით); გაიოსი იულიუს კეისრის სახელია; სციპიონ აფრიკელი — რომის სარდალი, დაიპყრო კართაგენი (III-II საუკუნეები ძველი წელთაღრიცხვით); კოლონა და ორსინი — რომის ორი წარჩინებული გვარი; XV-XVI საუკუნეებში მისცეს თავის ქვეყანას მრავალი სარდალი, პაპი და სახელმწიფო მოღვაწე. ქვემოხსენებული კატალონი, ვალენსიელი, კასტილიელი და პორტუგალიელი გვარები ცნობილი იყვნენ მხოლოდ იდგილობრივ და ისტორიაში იმდენად გამოჩენილნი არ არიან.

გვ. 91, სტრ. 39. ციტატი ამოღებულია არიოსტოს პოემა „შმაგი როლანდიდან“.

გვ. 93, სტრ. 30. ღვთაებრივი მანტუელი — რომელი პოეტის ვერგილიუსი, ქ. მანტუის მკვიდრი. გადმოცემით, მან თითქოს ანდერძი დატოვა სიკვდილის შემდეგ ცეცხლში დაწვით მისი პოემის — „ენეიდის“ ხელნაწერი.

თ ა ვ ი XIV

გვ. 95, სტრ. 29. ტახო (ანუ ტაგო) — მდინარე ესპანეთში. ბეტისი — მდინარე გვადალკვივირის (ესპანეთშია) ძველი სახელი.

გვ. 97, სტრ. 24. ტიცოუსი — გაურკვეველია, თუ ვის გულისხმობს იქ სერვანტესი.

გვ. 98, სტრ. 31. ძველი ხალხური რწმენის თანახმად, მკვლელის მიახლოებისას აუცილებლად გაიხსნებოდა მოკლულის კრილობები.

გვ. 98, სტრ. 37. ტარკვინიუს გოროზი — შვილი ძველი რომის მეფის ტარკვინიუს პრისკასი, რომელიც ტახტიდან ჩამოაგდო მის შემდეგ გამეფებულმა სერვიუს ტულიუსმა (VI საუკუნე ძველი წელთაღრიცხვით). მან შეირთო მოკლულის ასული, ტახტი წაართვა სიმამრს, მოჰკლა იგი და თვით გამეფდა. გადმოცემით, ქმრის აღზევებით გახარებულმა ცოლმა ფეხით გათელა მამამისის ნეშტი. სერვანტესის დროს, რომის ისტორიკოსთა საბუთების აბნეულობის გამო, ამ საქმეებს შეტდომით მიაკუთვნებდნენ სერვიუს ტულიუსის ქალს კი არა, არამედ აგრეთვე ტრაგიკულად დაღუპულ მის წინამორბედ ტარკვინიუს პრისკასასულს.

თ ა ვ ი XV

გვ. 103, სტრ. 9. კორდოვაში იყო ცნობილი ცხენთსაშენი.

გვ. 103, სტრ. 12. იანგვასელეზი, ე. ი. სოფელ იანგვასის (სეგოვიმ ბროვინციაშია) მცხოვრებნი.

გვ. 104, სტრ. 22. სანჩო მეტად მასხრულად ამახინჯებს რამდენიმე ჯინდული რომანის გმირ ფიერებრასის სახელს.

გვ. 106, სტრ. 17. სინაბაფა — თხელი ტილოს ქსოვილი.

გვ. 107, სტრ. 26. ტისონა — სიდის ერთ-ერთი სახელოვანი ხმლის სახელია.

თ ა ვ ი XVI

გვ. 113, სტრ. 5. არევალო — ძველი კასტილიის პატარა ქალაქი. მდებარეობს ვალიადოლიდსა და ავილას შორის.

გვ. 113, სტრ. 20. ეს ფრაზა აშკარად ირონიულია, რადგან ორივე თხზულება ბეტად მშრალი და უშინაარსია.

თ ა შ ი XVII

გვ. 126, სტრ. 17. გადმოცემით, ზღაპრულმა მეფე ართურმა, საშუალო საუკუნეების რაინდული რომანების გმირმა, თავის რაინდებთან სანადიმოდ გააკეთებინა მრგვალი მაგიდა, რათა ამ მაგიდას ირგვლივ არ ჰქონოდა არც „უკეთესი“ (უფრო საპატიო) არც „ცუდი“ ადგილი, რამდენადაც ყველა მისი რაინდი თანასწორი უნდა ყოფილიყო ვაკაცობითა და დამსახურებით.

თ ა შ ი XVIII

გვ. 129, სტრ. 18. ტ რ ა პ ო ბ ა ნ ა (უფრო სწორად — ტ ა რ პ ო ბ ა ნ ა) — კუნძულ ცეილონის ძველებური სახელი. გ ა რ ა მ ა ნ ტ ე ბ ი — ზღაპრული ხალხი. ძველი ავტორების აზრით ისინი თითქოს შუა აფრიკაში ცხოვრობდნენ.

გვ. 130, სტრ. 19. პ უ ე ნ ტ ე დ ე პ ლ ა ტ ა — „ვერცხლის ხიდი“. ეს სახელწოდება ხშირად გვხვდება რაინდულ რომანებში: „ამადის გაღელსა“ და „ესპლანდიანში“. ესპანური ანდაზაა „გაქცეულ მტერს — ვერცხლის ხილი“, ესე იგი გაქცეული მტრისათვის ვერცხლის ხიდსაც ნუ დაიშურებო. შეადარეთ „კალმასობა“, ნაწილი I, გვ. 412, 1896 წლის გამოცემა: „თქმულა, თუ მტერი გამექცევია, ოქროს ხიდს გაუღებო“.

გვ. 135, სტრ. 39. დ ი ო ს კ ო რ ი დ ი — საბერძნეთის ექიმი (I საუკ. ახალი წელთაღრიცხვით). ლათინურ ენაზე დაწერა ტრაქტატი სამკურნალო მცენარეებზე „მედიცინის შესახებ“; ეს წიგნი ესპანურ ენაზე კომენტარებით სთარგპნა დოქტორმა ანდრეს დე ლაგუნამ. რამდენიმეჯერ გამოიცა XVI-XVII საუკუნეებში.

თ ა შ ი XX

გვ. 146, სტრ. 15. საბერძნეთის ასტრონომისა და გეოგრაფის პ ტ ო ლ ო მ ე ო ს ი ს (II საუკუნე ახალი წელთაღრიცხვით) მიხედვით მთვარის მთები მდებარეობდა ეთიოპთა ქვეყანაში, სადაც თითქოს იწყებოდა მდინარე ნილოსის სათავე.

გვ. 156, სტრ. 14. ესე იგი „თ უ რ ქ უ ლ ი ჩ ე ე უ ლ ე ბ ი ს ა მ ე ბ რ“.

გვ. 157, სტრ. 27. ესპანური ანდაზაა: ქვა მოხვდა ლიტრას — ვაი ლიტრის ბრალიო, და ლიტრა მოხვდა ქვას — მაინც ვაი ლიტრის ბრალიო.

თ ა შ ი XXI

გვ. 163, სტრ. 7. ესე იგი „მანტათა გაცელა-გამოცელა“. ეს იყო რომის ეკლესიის საზეიმო სააღდგომო წეს-ჩვეულება: კარდინალები და პრელატები (კათოლიკური ეკლესიის უმაღლესი პირები) უცვლიან ერთმანეთს შესამოსელს.

გვ. 164, სტრ. 21. მ ა მ ე ლ უ კ ე ბ ს უწოდებდნენ განსაკუთრებული გვარეობის ჭარებს ეგვიპტეში. ამიტომ ღონ კიხობის ეს თქმა უაზრობაა. ბ რ ო კ ა ბ რ უ ნ ი — მოგონილი პერსონაჟია.

გვ. 167, სტრ. 26. ძველი ესპანური კანონით წარჩინებულ პირს მისთვის მიყენებული შიშიმე შეურაცხყოფისათვის შეეძლო მოეთხოვა 500 სუელდო, რაც ახლანდელ ფულზე რამდენამე ასეულ ნაწილს უდრის. ეს მაშინდელ კასტილელ აზნაურთა უპირატესობაა. გლეხს ამის უფლება არ ჰქონდა.

თ ა ვ ი XXII

გვ. 170, სტრ. 26. გ ა ლ ე რ ი — ძველებური დროის ნინუბიანი საომარი ხომალდი, რომელზედაც მენიხბეებად იყვნენ მონები, ტყვეები და დამნაშავენი. ვალრიზე გაგზავნა იფლებოდა უმძიმეს სასჯელად.

გვ. 172, სტრ. 5. გ უ რ ა ვ ე ბ ი — სიტყვა ქურდების ეარგონიდან.

გვ. 176, სტრ. 21. ლ ა ს ა რ ი ლ ი ო ტ ო რ მ ე ს ე ლ ი — ევროპული პლტური რომანის ერთ-ერთი პირველი ნიმუშთაგანი. ავტორი უცნობია. გამოქვეყნდა 1554 წ.

გვ. 181, სტრ. 11. Ave Maria— კათოლიკეთა ლოცვა ღვთისმშობლის მიმართ Credo—ლოცვა „მრწამის“ სახელწოდება კათოლიკებში.

თ ა ვ ი XXIII

გვ. 183, სტრ. 17. აქ მოყვანილია მაგალითები ისტორიულ გადმოცემებსა და მითებში ცნობილ ძმებზე. ბიბლიაში მოთხრობილია, რომ იაკობს (ისააკის შვილსა და ებრაელთა მამამთავრის აბრაამის შვილიშვილს) ჰყავდა 12 შვილი, რომელთაგან წარმოიშვა ებრაელი ხალხის 12 ტომი ანუ მოღვა („ისრაელთა 12 თაობა“), ძმანი მაკაბელნი მოხსენებული არიან ბიბლიაში, როგორც ქალდეელთა წინააღმდეგ ებრაელი ხალხის გათავისუფლებისათვის გმირი მებრძოლები. კ ა ს ტ ო რ ი ლ ა პ ო ლ უ ქ ს ი (ანტიკურ მითოლოგიაში) — „ნახევარღმერთები“ — უზენაესი ღვთაების ზევსისა და უბრალო ქალის ლედას შვილები. მათ ძლიერ უყვარდათ ერთმანეთი და ერთად ჩაიდინეს მრავალი გმირული საქმე (ორ ერთგულ მეგობარზე ყოველთვის ამბობენ: „ეს კასტორი და პოლუქსია“).

გვ. 189, სტრ. 11. აქ სერვანტესი არათანმიმდევრულობას იჩენს: მას თითქოს დაავიწყდა, სანჩოს ვირი ხინესმა რომ შობიარა. იგივე შეცდომა მეორდება ქვემოთ XV თავში.

თ ა ვ ი XXIV

გვ. 196, სტრ. 18. ანტიკურ ლეგენდაში მოთხრობილია ორი შეყვარებული ახალგაზრდის პირამოს და თისბეს ამბავი. ისინი ტრაგიკულად დაიღუპნენ. რადგან ქალის მშობლები წინააღმდეგნენ მის დაქორწინებას საყვარელ კაბუტთან.

თ ა ვ ი XXV

გვ. 202, სტრ. 17. „პ ი ზ ო პ ე ტ ი“ (ნაცვლად სწორი ფორმისა „ისოპეტო“) საბერძნეთის იგავ-არაკების მწერალ ეზოპეს (VI საუკუნე ძველი წელთაღრიცხვით) სახელის კნინობითი ფორმა. ასეთი სახელწოდება ჰქონდა მთელ ევროპაში ფრიად პოპულარულ იგავ-არაკთა კრებულს საშუალო საუკუნეებში.

გვ. 206, სტრ. 1. ანდრიაკი — „ამადის გალელში“ მოხსენებული ურჩა-ბული, კაც-შეხეი, რომელიც შეეძინა დევგმირ ბანდაგუნდოს საკუთარი ასულისა-გან („ამადის გალელი“, 173 თავი).

გვ. 206, სტრ. 10. ეს ეპიზოდი აღნიშნულია არიოსტოს „შმაგი როლანდის“ XXIII და XXIV ქებაში.

გვ. 209, სტრ. 23. ჰიპოგრიფი — ზღაპრული ცხოველი, ნახევრად ცხენა, ნახევრად დასკუნჯი (ზღაპრული ფრინველი). ასტოლფი, ბრადამანტი და ცხენი ფრანკთა „შმაგ როლანდში“ არიან მოხსენებული.

გვ. 211, სტრ. 2. სანჩო „redemptio“-ს („გადარჩენა“, „ხსნა“) ნაცელად „retentio“-ს („შეკავება“) ამბობს. სრული ლათინური ფრაზა: in interno nulla est redemptio („ჯოჯობიდან არღარა არს საშველი“).

გვ. 212, სტრ. 22. ბარა — თამაშია, სადაც მოთამაშენი ოსტატურად ხვედრებენ მიზანში რკინის პალს.

თ ა ვ ი XXVI

გვ. 221, სტრ. 21. ყველა სახე აღებულია ანტიკური მითოლოგიიდან: ფავნები — მთებში, მინდვრებსა და მღვიმეებში მცხოვრები თხისფეხებიანი არსებანი; სილვანები — ტყის მფეფები; ექო — ნიმფა (ფერია), რომელმაც შეიყვარა მზექაბუკი ნარცისი და უიმედო სიყვარულისაგან ისე დაჰკნა და დაიღია, რომ მარტოოდენ ხმა დარჩა.

გვ. 225, სტრ. 14. ბენეფიციო — საეკლესიო შემოსავალი განხაზღვრული მიწებიდან კათოლიკურ ეკლესიაში.

თ ა ვ ი XXVII

გვ. 227, სტრ. 17. გუთების მეფე ვამბა მართადა ესპანეთს VII საუკუნეში. მისი სახელი ესპანეთში ძველი დროის აღსანიშნავად იხმარებოდა, ისე როგორც ჩვენ ვიტყვით „ადამის ეამს“, „უხსოვარ დროს“.

გვ. 233, სტრ. 17. ჩამოთვლილია საქვეყნოდ ცნობილი ისტორიული და ლეგენდური გამცემლები, მოლაპტენი და პატივმოყვანი ადამიანები, რომელთაც ციდი ბოროტება და ზიანი მიაყენეს თავიანთ ხალხს. მარიუსი — რომის სარდალი — II-I საუკ. ძველი წელთაღრიცხვით; ხელი შეუწყო სისხლისმღვრელ სამოქალაქო ომს რომის სახელმწიფოში. კატილინა — რომის პოლიტიკური მოღვაწე (I საუკუნე ძველი წელთაღრიცხვით), ძალა-უფლების ხელში ჩასაგდებად მოაწყო უშუალოდ შეთქმულება სენატის წინააღმდეგ. სულა — რომის პოლიტიკური მოღვაწე (II-I საუკ. ძველი წელთაღრიცხვით). რამდენიმე ხანს იყო რომის დიქტატორი, მარიუსის მოწინააღმდეგე. განელონი — როლანდის მაინაცვალი, რომელმაც დალატით მიჰყიდა იგი მავრებს („როლანდის სიმღერა“). ველიდო დელფოსმა სამორის ალყაშემორტყმის დროს (1072) დალატით მოჰკლა კასტილის მეფე სანჩო II (სილის მფარველი). გრაფი იულიანოსი. ძველი ესპანური რომანსების გადმოცემის თანახმად ცხოვრობდა VIII საუკუნის დამდეგს და ჰყავდა ასული კავა, რომელიც გააუპატიურა გუნებების (ესპანეთის) მეფე რიდრიგომ; იულიანოსმა შური იძია მეფეზე და მავრებს შემოუძღვა ესპანეთში.

გვ. 239, სტრ. 38. აბრაამის დისწულ ლოთზე ბიბლიაში მოთხრობილია

შემდეგი ლეგენდა: როცა ღმერთმა გადაწყვიტა მცხოვრებთა გარყვნილების გამოცეცლში დაებუვა ქალაქი სოდომი, სადაც ლოთი ცხოვრობდა, ანგელოზმა გააფრთხილა ლოთი და უბრძანა — დაუყოვნებლივ მთელი ოჯახით უკანმოუხედავად დაეტოვებია ქალაქი. ცნობისმოყვარე ლოთის ცოლმა მაინც მოიხედა უკან და მყისვე „მარილის სვეტად“ გადაიქცა.

თ ა ვ ი XXIX

გვ. 264, სტრ. 8. მ ა ვ რ ი მ უ ს ა რ ა კ ე — ლეგენდური პიროვნებაა, რომლის შესახებ მაინცდამაინც ბევრი არაფერია ცნობილი. ს უ ლ ე მ ი ს (ანუ სოლომონის) ბორცვი მდებარეობს ქალაქ ალკალა დე პენარესის (სერვანტესის სამშობლო ქალაქი) სამხრეთ დასავლეთით. გაიგივებულია კომპლუტთან, რომელსაც ახსენებს საბერძნეთის გეოგრაფი პტოლომეოსი.

გვ. 265, სტრ. 38. „მ ე ო ნ ის ტ ბ ა“ — უნდა იყოს მეოტის ტბა. ანუ ეწოდებოდა ძველად აზოვის ზღვას.

გვ. 266, სტრ. 26. პ ე ს ო — ერთი უნცია (30 გრამი) ვერცხლი.

თ ა ვ ი XXXI

გვ. 282, სტრ. 7. ბოშები, ვაქრობის დროს, ცხენს ყურში მალულად სინდიყს ჩაასხამდნენ. ასეთი ცხენი, ყურისტიკვილის გამო, უფრო გაფიცდებოდა და სწრაფად გარბოდა. მყიდველი ამით ტყუევდებოდა.

თ ა ვ ი XXXII

გვ. 290, სტრ. 31. პირველი ორი წიგნი ტიპიური რაინდული რომანებია. მესამე ისტორიული თხზულებაა, მაგრამ ფანტასტიკური და მოგონილი ამბებითაა სავსე.

გვ. 291, სტრ. 5. ს ქ ი ზ მ ა ტ ი კ უ რ ი (სალეთისმეტყველო თერმინოლოგიაში) — ჰუმპარტებისაგან, სწორი გზისაგან ამცდარი.

გვ. 292, სტრ. 20. კ ა რ მ ე ლ ი ტ ე ბ ი — ესპანეთში არსებობდა ფეხშიშველად ბერების ორდენი, რომლის წევრები ცნობილნი იყვნენ ასკეტური, მკაცრი ცხოვრებით და მათხოვრობით ირჩენდნენ თავს.

თ ა ვ ი XXXIII

გვ. 299, სტრ. 2. ბ რ ძ ე ნ ი — სოლომონი, ძველი ებრაელების მეფე. ციტატი ამოღებულია მისი „იგავებიდან“ (XXXI თავი).

გვ. 300, სტრ. 1. usque ad aras—ანუ თვით საკურთხეველამდე, ე. ი. სანამ არ მოხდება საღვთო მცნების რაიმე საწინააღმდეგო და შემზღალავი. აქ გამოთქმას პლუტარქე მიაწერს პერიკლესს, ძველი საბერძნეთის გამოჩენილ პოლიტიკურ მოღვაწეს, რომელიც ცხოვრობდა V საუკუნეში ძველი წელთაღრიცხვით.

გვ. 302, სტრ. 17. ნეპოლემა პოეტმა ლუიჯი ტანსილომ დაწერა პოემა „წმიდა პეტრეს ცრემლები“, რომელიც ეხება წმიდა პეტრეს სინანულს მისგან ქრისტეს უარყოფის შემდეგ. ეს პოემა 1587 წელს ესპანურ ენაზე გადათარგმნა სერვანტესის შეგობარმა პოეტმა ლუის გალვეს დე მონტალვომ.

გვ. 302, სტრ. 33. აქ ნახსენებია ერთი ეპიზოდი „შმაგი როლანდიდან“. ერასმუსის ასეთი წადოსნური თვისება ჰქონდა, მოღალატე ცოლის პატრონს იმ თანადან შესმისას სასპელი პირში არ ჩაუვიდოდა და მკერდზე ჩამოეღვრებოდა. ლიტარიო ამბობს არისტოტელზე — „ჩვენის პოეტო“. რადგან თვითონაც ატალიელია.

გვ. 304, სტრ. 30. ეს ლექსი უცნობი ავტორისაა. უკანასკნელ სტრიქონებში მოიარებიოთა ნახსენები ღმერთების მბრძანებელი ზევსია, რომელიც გაუპიქნურდა არგოსის მეფის ასულ დანაიას. თუმცა მამამ სპილენძის კოშკში ჩაქეტა ქალი, მაგრამ ზევსი წაინც შეიჭრა იქ ოქროს წვეთის სახით.

თ ა ვ ი XXXIV

გვ. 318, სტრ. 14. ქლორიდა — ძველ ბერძენთა გაზაუხუდინ და ყვავილების ქალღმერთი, დასავლეთის ქარის ღვთაებას — ზეფირის მეუღლე.

გვ. 320, სტრ. 8. აი ეს ოთხი სიტყვა, რომელიც იწერება ასო S-ზე: Sablo, Solo, Solicito. Secreto (გონიერი. მარტოხელი, ერთგული, გულჩაობრობილი), შეადგე ჩამოთვლილია გამიჯნურებულთა თვისებები, ყოველი მათგანის სახელი ახალი ასოთი იწყება—ანანის მიხედვით. (W-ზე ცალკე სიტყვა არ არსებობს, რადგან ამ ასოს ისეთივე მოხაზულობა ჰქონდა, როგორც V-ს). ასო X უხეშად ითვლებოდა, რადგან სერვანტესის დროს ის გამოითქმებოდა როგორც ასო „შ“. ასეთი „სატრფიალო ანანები“ მეტად გავრცელებული იყო მაშინ ესპანეთში.

გვ. 326, სტრ. 18. ლუკრეცია — ძველი რომის ლეგენდური გმირი ქალი, რომელიც გააუპატიურა მეფე ტარკინიუს გოროზის შვილმა, რისთვისაც ქალმა თავი მოიკლა (VI საუკუნე ძველი წელთაღრიცხვით).

გვ. 330, სტრ. 28. პორცია — მარკუს ბრუტოსის (ძველ რომში რესპუბლიკური წყობილების შენარჩუნებისათვის მებრძოლი — I საუკუნე ძველი წელთაღრიცხვით. იბრძოდა იულიუს კეისრის დიქტატურის წინააღმდეგ) ცოლი. თვლებოდა ქალთა შორის სიმტკიცისა და უმანკოების ნიმუშად.

თ ა ვ ი XXXV

გვ. 341, სტრ. 18. აქ მოხსენებულია იტალიის დასავლეთებისათვის ესპანეთის მეფე კარლოს V და საფრანგეთის მეფე ფრანცისკ I შორის XVI საუკუნის პირველ ნახევარში წარმოებული ომის ერთ-ერთი ეპიზოდი. თუმცა სერვანტესი აქ შეცდომას უშვებს: ესპანეთის სარდალი დიდი კაპიტანი გონსალო ფერნანდესი უფრო ადრე (1515) გარდაიცვალა, ვიდრე საფრანგეთის არმიის სარდალი მარშალი ლორეკი ნეაპოლის სამეფოში საომარ მოქმედებებს დაიწყებდა (1527).

თ ა ვ ი XXXVII

გვ. 360, სტრ. 7. მეცნიერებასა და მწიგნობრობაში აქ ნაგულსნმეფია, განხატობით სიტყვიერება და საზოგადოებრივი მეცნიერებანი იურისპრუდენციამ წათვლით.

გვ. 361, სტრ. 17. „წვენზე სიარული“, ე. ი. ესპანეთის პონასტრებში

ჩვეულებად იყო: მათხოვრები და ლარიბ-ლატაქანი დანიშნულ დროს მიდიოდნენ იქ და სამოწყალოდ ღებულობდნენ ბერთა ნასუფრალს: წვენი ნარჩენსა და ბუ-რის ნაბტყევეებს. მათხოვრებთან ერთად, როგორც ჩანს, სტუდენტებიც დადიოდნენ მონასტრებში ამ „წვენი“ მისაღებად.

გვ. 361. სტრ. 28. ს ც ი ლ ა და ქ ა რ ი ბ და (ანტიკურ თქმულებებში) — კლდე და უძირო მორავი ხმელთაშუა ზღვაში მესინის სრტესთან (სიცილიის ახლოს); ისინი ღუპავდნენ იმ მიდამოებში მოტურავე ხომალდებს. თუ რა ოსტი-ტობით დააღწია ოფისეკსმა თავი ამ სახიფათო ადგილს. მოთხრობილია „ოდისეაში“.

თ ა ვ ი XXXVIII

გვ. 361. სტრ. 9. კ ა ბ ი ს კ ა ლ თ ი თ ა და ს ა ხ ე ლ ო ე ბ ი თ ს ა ც-ხ ო გ რ ე ბ ლ ი ს შ ო ვ ნ ა, ესე იგი ქრთამებისა და საჩუქრების დარიგება ფარულად — ან საქმისათვის სპეციალურად განკუთვნილი გრძელი სახელოებითა და კალოებით.

თ ა ვ ი XXXIX

გვ. 366, სტრ. 26-30. ჰ ე რ ც ო გ ი ა ლ ბ ა — ფერდინანდ ალვარეც დე ტო-ლელო (1508-1582), ესპანეთის სარდალი და სახელმწიფო მოღვაწე. ცეცხლითა და შახვილით ჩააქრო ნიდერლანდების ამბოხება (1567-1573). XVI საუკუნეში, კარლოს V (1500-1558), რომელიც გერმანიის იმპერატორიც იყო (1519 წლიდან), თავის სკიპტრით გააერთიანა თითქმის ნახევარი მსოფლიო. მისი მეფობა საინე იყო გამანადგურებელი მტაცებლური ომებით, რომელსაც აწარმოებდა იგი თავისი დინასტიის ინტერესებისათვის. კარლოს V და მისი შვილის — ფილიპე II დროს (1558-1598) ესპანეთს ამერიკაში თვალუწვდენი სამფლობელოების გარდა ეკუთვნოდა იტალიის თვალსაჩინო ნაწილი (რომლის ჩრდილო ნაწილს, პიე-მონტს, მუდამ იარაღით იცავდა ესპანეთი საფრანგეთის ხელყოფისაგან), და ნიდერლანდები (თანამედროვე პოლანდიისა და ბელგიის უდიდესი ნაწილი), მი-ლასი, სიცილია, ნეაპოლი შედიოდნენ ამ ვეებერთელა იმპერიაში, სადაც „მზე არასოდეს არ ჩადიოდა“. ნიდერლანდებს ამ დროს ესპანელები ფ ლ ა ნ დ რ ი ა ს უწოდებდნენ. აქ ესპანელებს ყველგან იარაღით ხელში უხდებოდათ თავიანთი ძალაუფლების დაცვა, განსაკუთრებით ნიდერლანდებში, სადაც გამუდმებული ამ-პოხება მიმდინარებდა, ნაწილობრივ რელიგიურ აზრთა სხვადასხვაობის გამო, რადგან ნიდერლანდელები პროტესტანტები იყვნენ, ხოლო ესპანელები — კათო-ლიკენი. „ნიდერლანდების ომს“ დამოუკიდებლობისათვის (1572-1609 წ.წ. და შემ-დეგ, ხანმოკლე შეხვედების შემდეგ, 1621-1648 წ.წ., როცა ნიდერლანდელები სა-ბოლოდ გათავისუფლდნენ ესპანელთა უღლისაგან) წინ უსწრებდა გრაფების— ელკონტისა და ჰორნის (სიკვდილით დაისაჯნენ 1568 წ.) აჯანყება, რომელიც სა-შინელო სისასტიკით ჩააქრო ჰერცოგმა ალბამ. უკანასკნელმა მთელ ამ მხარეში სასტიკი ტერორის სისტემა დააწესა. მეორეს მხრით, რამდენადაც საფრანგეთი ესპანეთის წინააღმდეგ მოკავშირეს ეძებდა თურქების სახით, მან საბაბი მისცა დიდი II „ურჩეულებთან ბრძოლის“ ლოზუნგით ომი დაეწყო თურქეთთან. ამ ომში ესპანეთს ეხმარებოდნენ პაპი და ვენეციელები, თურქებისა და საერ-ლოდ მოილო მუსულმანების მოქიშენი ხმელთაშუა ზღვის ბსაიენში. რუი პერეშ

დღე ვედმას თავგადასავალში მოთბრობილია ეპიზოდი ამ ომისა, რომელშიც მონაწილეობას იღებდა თვით სერვანტესი. ტყვედუფილის ნაამბობს ემატება ავტორის პირადი შთაბეჭდილებებიც და ამდენად „ღონ კისოტის“ ეს თავებზე ავტობიოგრაფიული ხასიათისაა. ეგმონტის ამბოხებისა და კაპტულების ამბავი შეადგენს გერმანიის უდიდესი მწერლის გოეთეს (1747-1832 წ. წ.) ტრაგედიის „ეგმონტის“ სიუჟეტს.

გვ. 368, სტრ. 32. ასე ერქვა კაპიტანს, რომლის ხელქვეითად მსახურობდა სერვანტესი, როცა ლებანტოს ბრძოლაში დაიჭრა (1571 წ. 7 ოქტომბერი).

გვ. 369, სტრ. 22. ეს სტრიქონები ავტობიოგრაფიული ხასიათისაა (იხილეთ წინა შენიშვნა).

გვ. 370, სტრ. 10. ი ა ნ ი ჩ ა რ ი — მაჰმადიანობაში მსხდრად აღსრდილი ტყვე-ქრისტიანის ბავშვი თურქეთში. მათგან შეადგინეს სახმელეთო ჯარებანი განსაკუთრებული რაზმები. იანიჩრობა გაუქმდა 1862 წელს.

გვ. 370, სტრ. 22-26. „ლ ა პ რ ე ს ა“ ნიშნავს „ნადავლს“. „პ ა რ ბ ა რ ო მ ი“ — „წითელწვერას“. „ლ ო ბ ა“ — „ძუ მგელს“. მ ა რ კ ი ზ ი დ ე ს ა ნ ტ ა კ რ უ ს ი, ღონ ალვარ დე ბაზანი — ესპანეთის გამოჩენილი სარდალი. მისი ხელმძღვანელობით სერვანტესმა ტყვეობიდან დაბრუნების შემდეგ მონაწილეობა მიიღო პორტუგალიის კუნძულ ტერსეირის დაპყრობაში.

გვ. 370, სტრ. 36. მ უ ლ ე ი — არაბულად ნიშნავს „მეუფეს“. აქ მოხსენებული ორივე შავრი მეფე ისტორიული პირები არიან.

თ ბ ვ ი X I

გვ. 375, სტრ. 9. იტალიელი ინჟინერი ჯაკომო გალიაციო მატსახელად ფ რ ა ტ ი ნ ო (ბერი), ემსახურებოდა კარლოს მეხუთესსა და ფილიპე მეორეს.

გვ. 376, სტრ. 16. ბ ა ნ ი ო — არაბული სიტყვაა, ნიშნავს „საპყრობილეს“.

გვ. 377, სტრ. 11. ს ა ა ე დ რ ა — თითონ სერვანტესის ვეარი. გ მ ა ჯ ა ნ ა ლ ი ამბები აქ გადახლართულია მავრების მიერ სერვანტესის დატყვევების ამბავებთან.

გვ. 378, სტრ. 30. ლ ა პ ა ტ ა (ან ლ ა ბ ა ტ ა) — ციხე-სიმაგრე, ჰენრიხის ორ მილზე ქალაქ ორანიდან (ნავსადგურია ალკირში).

გვ. 379, სტრ. 28. ბ ე რ ბ ე რ ი — ჩრდილო აფრიკის მუსულმანური, ისლამის საერთო სახელი.

გვ. 382, სტრ. 6. ე ს კ უ დ ო — ძველებური ესპანული თქრას ფეულოა.

გვ. 382, სტრ. 36. სწორედ ასეთი გვიხის განხორციელებას ცდილობდა ზაფხულში ტყვეობაში მყოფი სერვანტესი 1577 წელს. მაგრამ ამ დროს, მისი, მამა ლეონ ჯიგომ გამოისყიდა თავი და უნდა დაბრუნებულიყო ზარბაზთი (სიბერის კაპიტანის ხელმძღვანელობით) ამხანაგთა გამოხსენსელად.

თ ბ ვ ი X I I

გვ. 387, სტრ. 9. ასე ერქვა თურქეთის ფლოტის ვეიცრას, რომელსაც სერვანტესი თავი აუღო სერვანტესის დატყვევების შემდეგ.

გვ. 387, სტრ. 27. ფ ე ზ ლ ო ნ ი — ძველებური თქრას ფეულოა, სხვაობა ღონს სხვადასხვა ფორმებშია იყო.

გვ. 388, სტრ. 15. სოლონი („სულთანის ფული“) — უდრიდა 8 რეალს. ესე იგი ახლანდელ ფულზე 2 პეზეტს, დაახლოებით 1 მანეთამდე.

გვ. 391, სტრ. 19. ბაგარები — მავრთა მიერ თავისუფლად დაჭირავებული მენიზენი.

გვ. 391, სტრ. 31. არაესი (არაბული — არ-რაისი, „უფროსი“) — მავრთა ხომალდის კაპიტანი.

გვ. 401, სტრ. 21. ველეს-მალაღა — პატარა ქალაქი, მდებარეობს !E კილომეტრზე ქალაქ მალაღის აღმოსავლეთით, ესპანეთის სამხრეთ სანაპიროზე.

თ ა ვ ი XLII

გვ. 401, სტრ. 11, აუდიტორი — მსაჯულის, მოსამართლის ძველებურია სახელწოდება.

გვ. 408, სტრ. 23. ესე იგი „შენს მონათლას დავესწრო“.

გვ. 409, სტრ. 23. ახალი ესპანეთი — ესპანეთის სამფლობელოება პერიკაში.

თ ა ვ ი XLIII

გვ. 410, სტრ. 27. პალინური — ენეასის მესაქე (ვერგილიუსის პოემა „ენეიდაში“), რომელიც ზღვაში ჩაეარდა ლუკანის დასავლეთ ნაპირთან.

გვ. 413, სტრ. 4. ძველად მთვარეს „სამპიროვან ქალღმერთს“ ეძახდნენ, რადგან იგი აერთიანებდა სამსახეს, და სხვადასხვა შემთხვევებში თავიანთ სიკვამლენ მას — როგორც საკუთრად მთვარეს, როგორც დიანას (უბიწოებისა და ნადირობის ქალღმერთს) და როგორც ჰეკათას (ჯადოსნობის ქალღმერთს).

გვ. 413, სტრ. 18. ამ სტრიქონებში მოხსენებულია მითი მზის ღმერთ აპოლონიზე, რომელიც გაუმიჯნურდა ნიმფა დაფნას და არ ასვენებდა მას. აპოლონიასგან დევნილი დაფნა ხედ გადაიქცა თესალია — ოლქია ჩრდილო საბერძნეთში. ჰენეოსი — მდინარეა ამ ოლქში.

გვ. 419, სტრ. 4. დამნაშავეებს ხელზე უკეთებდნენ გვირგვინის ფორმის დაღს,

თ ა ვ ი XLV

გვ. 432, სტრ. 21. აგრამანტეს ბანაკი მოხსენებულია ირიოსტოს „შმაგ როლანდში“.

გვ. 435, სტრ. 39. მეფის საჩექმე — განსაკუთრებული ბეგარა მეფის ქოწინების დროს (შეადარეთ „საჩექმე“ ბატონყმობის დროის საქართველოში).

თ ა ვ ი XLVI

გვ. 436, სტრ. 15. ამ თავის სათაური უფრო შეესაბამება წინა თავის შინა-ერსს, სადაც აწერილია დონ კიხოტის შეტაკება ქამანდართან. ამ თავს კი, ჰირიქო. ჰიუდგებოდა შემდეგი (XLVII) თავის სათაური. შეიძლება თავების ეს აღრევა ზოხდა სტამბაში, სადაც იბეჭდებოდა „დონ კიხოტის“ პირველი გამოცემა.

გვ. 437, სტრ. 36. ესე იგი რომის იმპერატორ ოქტავიუს ავგუსტოს

სის დროს (I საუკ. ძველი წელთაღრიცხვით და I საუკუნე ახალი წელთაღრიცხვით).

გვ. 441, სტრ. 26. „როგორც ეს იყო იმთავითვე“.

გვ. 443, სტრ. 36. როცა მზე (დაფნას მდევნელი აპოლონი) ორჯერ შემოუვლას წრეს ზეცაზე და გვერდს იუვლის ზოდიაქოს ნიშნებს, — ესე იგი — ორი ულის შემდეგ.

თ ა ვ ი XLVII

გვ. 449, სტრ. 12. „რინკონეტე და კორტადილო“ — სერვანტესის ერთ-ერთი საუკეთესო ნოველაა, სადაც ასახულია სევილიის პლუტების. ქურდ-ბაყაყებისა და პარაზიტებს ორგანიზებული სამყარო, ესპანეთის მაშინდელი იუსტიციის საჯარო მდგომარეობა. ეს ნოველა შევიდა კრებულში „სამოძღვრებო ნოველები“.

გვ. 449, სტრ. 5. კანონიკი — კათოლიკეთა საკათედრო ტაძრის მღვდელი.

გვ. 449, სტრ. 27. „Sumulas“ — „ლოგიკის მოკლე ნარკვევი“. ესაა ლეთის-მეტყველ გასპარო კარდილიო დე ვილიალბანდოს თხზულება, გამოცემული 1557 წელს. ეს იყო ყველაზე მეტად გავრცელებული ლოგიკის სახელმძღვანელო იმ დროში.

გვ. 455, სტრ. 10. ულისე — ოდისევსი, რომლის მოხერხებით, როგორც იყო, აიღეს ტროადა. ენეასი, ტროადის ერთ-ერთი უდიდესი გმირთაგანი. ლეგენდის თანახმად ტროადის აღების შემდეგ გადარჩა და მრავალი წლის ხეტიალის შემდეგ დააარსა ახალი სამეფო იტალიაში — მომავალი რომის სახელმწიფო (ვერგილიუსის პოემა „ენეიდის“ სუეტი). სხვათა შორის იყო დიდი ლეთის მოშიში. აქილევსი, ბერძენთა ყველაზე საუკეთესო მებრძოლი ტროადის ომის დროს, ორთაბრძოლაში მოკლა ტროადის უმაჰაცესი გმირი ჰექტორი. სინონი — ბერძენი, რომელმაც ურჩია ტროადელებს შეეყვანათ ქალაქში ბერძენთაგან ზღვის პირას განგებ დატოვებული უზარმაზარი ხის ცხენი, რომელიც რჩეულ მეომრებით იყო სავსე. დამით ისინი გამოძვრნენ ცხენიდან, გააღეს ქალაქის კარები, მოუხმეს ჯარებს და აიღეს ტროადა. ეს ეპიზოდი მოთხრობილია „ენეიდაში“. ვერიალე — ენეასის ერთ-ერთი თანამგზავრი, რომელმაც თავდადებული მეგობრობა გაუწია თავის ძმობილ ნიხს (ესეც „ენეიდაშია“ მოხსენებული). ტრაიანე — რომის იმპერატორი (ახალი წელთაღრიცხვით I-II საუკ.). გამოირჩეოდა მაღალი ზნობრივი თვისებებით. ზოპირე — სპარსელი დიდებული, მეფე დარიოსის ერთგულებისათვის დაისახიჩრა თავი, რათა დაეპყრო დარიოსის წინააღმდეგ აჯანყებული ბაბილონი.

თ ა ვ ი XLVIII

გვ. 456, სტრ. 3. უდიდეს პოეტებად ითვლებოდნენ ჰომეროსი, რომელსაც მიუწერენ „ილიადისა“ და „ოდისეას“ ავტორობას, და ვერგილიუსი — „ენეიდის“ ავტორი.

გვ. 457, სტრ. 22. „იზაბელა“, „ფილიდა“ და „ალექსანდრა“ — არხენსოლეს (გარდაიცვალა 1613 წ.) თხზულებებია. „დასჯილი გულქვაობა“ ლოპე დე ვეგას პიესაა. „ნუშანსია“ თვით სერვანტესს ეკუთვნის. „შეყვარებული ვაჰარი“ აგუარის (გარდაიცვალა 1523

წელს) პიესაა. „მოწყალე მტარვალი“ კი — ტარეგის (გარდაიცვალა 1602 წ.). პირადი გულსწყრომითა და ნალველით სავეს მთელი ენაწვეტი წარმოადგენს დაცვას ძველი „კლასიკური“ დრამატურგიული სისტემისა, რომელსაც ემხრობოდა თვით სერვანტესი. და რომელიც გამოდგენა ლოპე დე ვეგას უფრო პოპულარულმა და ვიწრო წესებისაგან თავისუფალმა დრამატურგიამ (ამასთან საინტერესოა, რომ სერვანტესი, უადრესი მიუდგომლობით, მისი აზრით, ამ „სანიშნუშო“ პიესათა რიცხვში აქცევს თვით ლოპე დე ვეგას ერთ პიესას). აქ და ქვემოთაც უნდა ვიგულისხმოთ, რომ სიტყვა „კომედია“ მაშინდელ ესპანეთში აღნიშნავდა დრამატული შემოქმედების ყველა ფორმას, ასე უწოდებდნენ ყოველგვარ ღიღ პიესას (როგორც საკუთრად კომედიას, ისე დრამასა და ტრაგედიასაც).

გვ. 458, სტრ. 6. ნაგულისხმევია „კლასიკოსების“ მიერ „დროის ერთიანობის“ წესთა დაცვა, რომლის თანახმად პიესაში ასახული ყველა მოვლენა უნდა ვაგრძელებულიყო არა უმეტეს ერთი დღე-ღამისა (უკიდურეს შემთხვევაში — 36 საათს).

გვ. 458, სტრ. 11. ქვეყნიერების ოთხი ნაწილი, რადგან მაშინ ავსტრალია ჯერ კიდევ არ იყო აღმოჩენილი.

გვ. 459, სტრ. 38. აქ ნაგულისხმევია ლოპე დე ვეგა, რომლის ერთ-ერთ დრამაში ერთსა და იმავე დროს სცენაზე გამოდიან პატრიარქი იობი, მეფე დაეითი, იოანე ნათლისმცემელი და სალამანკის უნივერსიტეტი.

თ ა ვ ი XLIX

გვ. 467, სტრ. 4. ლუზიტანია — პორტუგალიის ძველებური სახელწოდება. შემდეგ ჩამოთვლილია ნამდვილად ისტორიულ ნაციონალურ ესპანელ გმირთა სახელები (სამი ანტიკური სახელის დამატებით), რომელთაც ქვემოთ დონ კიხოტი უპირისპირებს თითქმის მთლიანად საშუალო საუკუნეთა ლეგენდების გმირებს. ლეგენდურ გმირთა ამ ჩამოთვლას დონ კიხოტი ამოავრებს რამდენიმე ისტორიულ პირთა მოხსენიებით. კასტილიელი რაინდი (ტომით პორტუგალიელი) ხუან დე მერლო, დონ კიხოტის ერთ-ერთი რეალური პროტოტიპი. 1433 წელს იმოგზაურა საფრანგეთში, რათა იქ ბრწყინვალე გამარჯვებები მოეპოვებია. ორთაბრძოლაში გამოიწვია სახელოვანი რაინდები, და მათ შორის ძლევაშისილად შეერჩინა აქ მოხსენებულ პიერ ბორფრენს, სენიორ დე შარნის, მოსენ პიერად წოდებულს (მოსენ ნიშნავს „ბატონს“), ბურგუნდიის პერციოგის რაინდს (აქედანაა დონ კიხოტის არაზუსტი გამოთქმა: „ბურგუნდიას წაევიდაო“) და მოსენ ენრიკე დე რომესტანს. პედრო ბარბა და გუტიერე კიხადა — კასტილიელი რაინდები. 1435 წელს მათ ასეთივე ექსპედიცია მოაწყვეს, რათა თავიანთ ბანოვანთა პატრიარქებთან შევიხრებოდნენ უცხოქვეყნელ რაინდებს. ფერნანდო დე გეგარას ორთაბრძოლა ავსტრიელ რაინდ გეორგთან (მისი სახელის წინ მესერი აგრეთვე „ბატონს“ ნიშნავს) შესდგა ვენაში 1434 წელს. 1434 წელს ორბიგოს ხიდზე ქალაქ ასტორგიდან (ლეონის პროვინციაში, ჩრდილო ესპანეთში) სამ მიღზე შესდგა შესანიშნავი ტურნირი (რაინდთა შევიხრება). რომელიც შოაწყო ლეონის რაინდმა სუერო დე კანიონესმა და შემდეგ გალქსა ხუან დე პინედამ „საპატიო საქმის წიგნში“ (1588): სახელდობრ, სუერო ცხრა ამხანაგიანად 30 დღის განმავლობაში წარმატებით ეჯიბა

რებოდა როგორც ესპანელ, ისე იტალიიდან, გერმანიიდან და საფრანგეთიდან- ჩამოსულ 60 რაინდს. ნავარიელი (ჩრდილო ესპანეთი) რაინდის ლუის დე ფალსესის ორთაბრძოლა კასტილიელ გონსალო დე გუსმანთან შედგა ქალაქ ვალიადოლიდში (ძველ კასტილიაში) 1428 წელს.

გვ. 471, სტრ. 4. ფრანგული სიტყვა პერი (ესპანური — პარი) ნიშნავს: „თანასწორს“.

თ ა ვ ი L

გვ. 471, სტრ. 32. ელისეს მინდვრები (ანტიკურ მითოლოგიაში) — გმირთა სულების ადგილსამყოფელი სიკვდილის შემდეგ ნეტარების სასუფეველი, საიქიო, სამოთხე.

თ ა ვ ი LI

გვ. 479, სტრ. 23. განტეილუნა და დიეგო გარსია დე პერედესი — გმირობითა და ვაჟკაცობით სახელგანთქმული ესპანელი რაინდები.

გვ. 481, სტრ. 26. არკადიის შესახებ (პლეპონესის ცენტრალური ნაწილი, საბერძნეთის ერთ-ერთი ოლქი) არსებობდა გადმოცემა, რომ უხსოვარ დროიდანვე თითქოს იქ მეფობდა „ოქროს საუკუნე“, როცა ადამიანები არ იცნობდნენ არც შრომას, არც ბოროტმოქმედებას, და ცხოვრობდნენ ბედნიერად და უვნებლად, როგორც მშვიდობიანი მწყემსები და მწყეცსი ქალები; ეს მოტივი ფართოდ იყო გამოყენებული XVI საუკუნის „მწყემსურ“ პოეზიაში.

თ ა ვ ი LII

გვ. 482, სტრ. 36. ღონ კიხოტის მეორე ნაწილში ჩვენი რაინდის ჩასვლას შესახებ ქალაქ სარაგოსაში არაფერია თქმული, რაც, უთუოდ, აიხსნება შემდეგი გარემოებით. 1614 წელს, როცა სერვანტესის რომანის მეორე ნაწილი ჭერ კილდე არ იყო დაწერილი, უცნობმა ავტორმა აველიანელას ფსევდონიმით გამოაქვეყნა მის მიერ შეთხზული „ღონ კიხოტის“ პირველი ნაწილის გაგრძელება, სადაც, ეყრდნობა რა ამ ადგილს, აიძულებს ღონ კიხოტს ჩავიდეს ქალაქ სარაგოსას. ამ სიყალბით აღშფოთებულმა სერვანტესმა მოისურვა თავისი „ღონ კიხოტის“ მეორე ნაწილი არაფრით არ დამსგავსებოდა აველიანელას თხზულებას და ამიტომაც იქ არაფერია თქმული ამის შესახებ.

გვ. 491, სტრ. 27. კრიტიკოსებს დიდი ხნის განმავლობაში სრულიად უსაფუძვლოდ ეგონათ, დაბა არგამასილია (მდებარეობს მადრიდის სამხრეთით 150 კილომეტრზე) ღონ კიხოტის სამშობლოაო, რის დასახელებაც სერვანტესმა არ მოისურვა. აგრეთვე ფიქრობდნენ, რომ თვით სერვანტესმა რამდენიმე ხანი დაპყრო არგამასილიას საპატიმროშიო.

გვ. 491, სტრ. 29, ესე იგი „დასწერეს შემდეგ“.

გვ. 491, სტრ. 30. მონიკონგო ნიშნავს „კონგოს (აფრიკაშია) მცხოვრებს“.

გვ. 492, სტრ. 2. გაეტა — იტალიის ერთ-ერთი ნავსადგურია.

გვ. 492, სტრ. 11. პანიაგუალო („პურისა და წყალის მიმღები“) „ჭამ-ლოკია მსახური“.

გვ. 492, სტრ. 12. ესე იგი „დუღსინეა ტობოსელი სადიდებლად“.

გვ. 492, სტრ. 18. სიერანეგრა — „შავი (შავბედიანი) სიერა“—სიერა-მორენის სახუმაროდ შერქმეული სახელი. ამ მთის სახელი წარმოდგება ფორმა „სიერა-მარიანიდან“ (ესე იგი „მარიანას მთა“), რაც გაისმის როგორც „შავგვრემანი სიერა“.

გვ. 492, სტრ. 21. არანხუესი — ესპანეთის მეფეთა საუცხოო საზაფხულო რეზიდენცია მადრიდის სამხრეთით 50 კილომეტრზე. არანხუესის სილამაზე ვანთქმული იყო XVII საუკუნეში.

გვ. 492, სტრ. 28. კაპრიჩოსო — ნიშნავს ახირებულს.

გვ. 493, სტრ. 8. ბელონა — ძველ რომაელთა ომის ქალღმერთი.

გვ. 493, სტრ. 13. ბაიარდი და ბრილიადორი — რილანდო მონტალბანელისა და როლანდის (არიოსტოს „შმაგი როლანდის“ მთავარი გმირების) საბრძოლო ცხენთა სახელებია.

გვ. 493, სტრ. 14. ბურლადორი — ნიშნავს „ღამეინავს“, „შქირდავს“.

გვ. 493, სტრ. 30. კაჩიდიბლო ნიშნავს „რქიან ეშპაკს“, „ეშმაკუნას“. სერვანტესის დროს ასე ერქვა ერთ ცნობილ ალყირელ მეკობრეს — საზღვლანთქმული რენეგატის ბარბაროსას ოფიცერს, რომელმაც კარლო V დროს რამდენიმეჯერ მოაწყო თავდასხმა ვალენსიის სანაპიროზე.

გვ. 494, სტრ. 5. ტიკიტოკი — ალბათ ხმაბაძვითი ხასიათის სახუმარო სახელია (როგორც, მაგალითად, „ტიკ-ტაკ“, „ტუკ-ტუკ“ და ა. შ.). ზოგიერთი მკვლევარი ფიქრობს, რომ სერვანტესმა ის აიღო იტალიური სიტყვიდან „ტიკიო“, რაც ნიშნავს „სიივყეს“, „ხუსტურს“. საერთოდ ეს გამოგონილი სასაცილო სახელები არგამისილის აკადემიკოსებისა, სადაც არავითარი აკადემია არ არსებობდა, იმ დროის მწერლების დაცინვაა, რომლებიც სხვადასხვა უცნაურ სახელებს ირქმევდნენ. სერვანტესის დროს ის-ის იყო დაიწყეს აკადემიების ჩამოყალიბება ესპანეთის მთავარ ქალაქებში: მადრიდს, ვალენსიას, სევილიას და სხვ. ისეთ ლატაკ სოფელში კი, როგორიც არგამისილია იყო, აკადემიის ხსენებაც კი არ შეიძლებოდა. სერვანტესი, მაშინდელ იტალიელ აკადემიკოსთა ჩვეულებისამებრ, სასაცილო სახელებს არქმევს არგამისილის აკადემიკოსებს.

გვ. 494, სტრ. 22. „დაე სხვამ უფრო მეტი ზეშთავონებით დაიმღეროს ამ ამბებების შესახებ“, — ესაა ლექსი არიოსტოს „შმაგი როლანდიდან“ (XXV კეზა, მე-16 სტრ.). ასეთი ან ამის მსგავსი გამოთქმებით მწერლები ხშირად აბოლოებდნენ თავიანთ თხზულებებს, უარესი თავმზაბლობით სთავაზობდნენ რა სხვებს — ეჯობნათ მათთვის ოსტატობაში.

შ ი ნ ა ა რ ს ი

მიგელ დე სერვანტეს სააველრა

111

წიგნი პირველი

პ რ თ ლ ო გ ი	
თ ა ვ ი I, სადაც მოთხრობილია სახელოვანი იდალგო დონ კიხოტ ლამანჩელის ზნე-ხასიათისა და ჩვეულების ამბავი	9
თ ა ვ ი II, სადაც მოთხრობილია მახვილგონიერი დონ კიხოტას პირველი გამგზავრება თავის სამფლობელოდან	14
თ ა ვ ი III, სადაც მოთხრობილია, თუ რა სასაცილო წესით დალოცეს რაინდად დონ კიხოტი	21
თ ა ვ ი IV, იმის შესახებ, თუ რა შეემთხვა ჩვენს რაინდს ფუნდუკიდან გასვლის შემდეგ	28
თ ა ვ ი V, სადაც გრძელდება ჩვენი რაინდის პედუკულმართი ამბები	35
თ ა ვ ი VI, თუ რა გულდასმითა და სეირით გასინჯეს მღვდელმა და დალაქმა ჩვენი მახვილგონიერი იდალგოს ბიბლიოთეკა	39
თ ა ვ ი VII, ამბავი ჩვენი გულკეთილი რაინდის დონ კიხოტ ლამანჩელის მეორედ გამგზავრებისა	47
თ ა ვ ი VIII, სახელოვანი დონ კიხოტის შესანიშნავი გამარჯვება და აქამდე არნახული ფათერაკები ქარის წისქვილებთან, და აგრეთვე სხვა ღირსსახსოვარი და სასიამოვნო ამბები	53
თ ა ვ ი IX, სადაც მოთხრობილია მამაც ბისკაელსა და სახელოვან ლამანჩელს შორის გასაოცარი ბრძოლის ბოლო და დასასრული	62
თ ა ვ ი X, დონ კიხოტისა და მისი საკურველმტყირთველის სანწიო პანსას მახვილგონიერული საუბარი	67
თ ა ვ ი XI, იმის შესახებ, თუ რა შეემთხვა დონ კიხოტს თხის მწყემსებთან	74
თ ა ვ ი XII, რა უამბო ერთმა თხის მწყემსმა დონ კიხოტთან მკოფ თავის ამხანაგებს	80
თ ა ვ ი XIII, რომელიც ეხება მწყემსი-გოგო მარსელას მოთხრობის დასასრულს და სხვადასხვა ამბებს	86
თ ა ვ ი XIV, სადაც მოყვანილია აწ განსვენებული სასოწარკვეთილი მწყემსის ლექსები და სხვა მოულოდნელი ამბები	94
თ ა ვ ი XV, სადაც მოთხრობილია უსიამოვნო ფათერაკი, დონ კიხოტს გულქვა იანგვესელებთან შესვედრისას რომ შეემთხვა	102
თ ა ვ ი XVI, იმის შესახებ, თუ რა შეემთხვა მახვილგონიერ იდალგოს ფუნდუკში, ციხე-დარბაზად რომ მოეჩვენა	109

თ ა ვ ი XVII, სადაც აღწერილია შემდგომი აურაცხელი გაპირგება, მამაცმა დონ კიხოტმა და მისმა ერთგულმა საჭურველმტვირთველმა რომ განიცადეს ფუნდუკში, რომელიც რაინდს, თავის საუბედუროდ, ციხე-დარბაზად მიაჩნდა	117
თ ა ვ ი XVIII, სადაც მოთხრობილია სანჩო პანსას საუბარი მის ბატონთან და კიდევ საამბოდ ფრიალ ღირსშესანიშნავი სხვადასხვა ფაფთერაქები	126
თ ა ვ ი XIX, სანჩო პანსას გონიერული საუბარი თავის ბატონთან, მკვლარ კაცთან მომხდარი ფაფთერაქი და აგრეთვე სხვა ღირსშესანიშნავი ამბები	137
თ ა ვ ი XX, არნახული და გაუგონარი გმირობა, რაც ამქვეყნად არც ერთ გამოჩენილ რაინდს უფრო მცირედი ხიფათით არ გადაუხდია, ვიდრე ეს ჩაიდინა სახელოვანმა დონ კიხოტ ლამანჩელმა	145
თ ა ვ ი XXI, რომელიც მოგვითხრობს დიად ფაფთერაქებს, მამბრინის ძვირფასი ჩაჩქანის დაპყრობას და მასთან სხვა ამბებს, ჩვენს უძლეველ რაინდს რომ შეემთხვა	159
თ ა ვ ი XXII, თუ როგორ უბოძა დონ კიხოტმა თავისუფლება მრავალ უბედურს, რომელთაც იძულებით მიეგრეებოდნენ იქითყენ. საითაც სრულიადაც არ უნდოდათ წასვლა	170
თ ა ვ ი XXIII, თუ რა შეემთხვა სახელოვან დონ კიხოტს სიერამორენაში, ანუ ერთ-ერთი ყველაზე საიშვიათო ფაფთერაქი, რაც მოთხრობილია ამ ნამდვილ ისტორიაში	182
თ ა ვ ი XXIV, სიერამორენაში მომხდარი ფაფთერაქის გაგრძელება	194
თ ა ვ ი XXV, სადაც მოთხრობილია სახელოვანი ლამანჩელი რაინდის სიერამორენაში შემთხვეული არაჩვეულებრივი ფაფთერაქები და სინანული, პირქუში მზეკაბუკივით რომ იკისრა	202
თ ა ვ ი XXVI, სადაც მოთხრობილია დონ კიხოტის შემდგომი სამიჯნურო თავგადასავალი სიერამორენაში	218
თ ა ვ ი XXVII, როგორ შეასრულეს მღვდელმა და დალაქმა თავიანთი გეგმა და კიდევ ამ შესანიშნავ ისტორიაში მოახსენებლად ღირსი ამბები	226
თ ა ვ ი XXVIII, სადაც მოთხრობილია ახალი და სასიამო თავგადასავალი, იმავე მთებში მღვდელსა და დალაქს რომ მოუხდათ	242
თ ა ვ ი XXIX, სადაც მოთხრობილია ის საუცხოო ხრიკი და ხერხი, რომელიც იხმარეს ნაკისრი მონანიებისაგან ჩვენი გაპიჯნურებული კაბალეროს გამოსახსნელად	255
თ ა ვ ი XXX, რომელიც მოგვითხრობს მშვენიერი ღოროთუას მახვილგონიერებას და აგრეთვე მრავალ სხვა ჩვეულებრივ და თავშეცავარ ამბებს	267
თ ა ვ ი XXXI, დონ კიხოტის ღირსშესანიშნავი საუბარი მის საჭურველმტვირთველ სანჩო პანსასთან და სხვა შემთხვევები	278
თ ა ვ ი XXXII, სადაც მოთხრობილია, თუ რა შეემთხვა ფუნდუკში დონ კიხოტის ამაღას	287
თ ა ვ ი XXXIII, სადაც მოთხრობილია „უგუნური ცნობისმოყვარის ამბავი“	295

თ ა ვ ი XXXIV, სადაც გრძელდება „უგუნური ცნობისმოყვარის ამბავი“	313
თ ა ვ ი XXXV, სადაც მოთხრობილია სასტიკი და არაჩვეულებრივი ბრძოლის ამბავი, დონ კიხოტს რომ წითელი ღვინის ტიკებთან მოუხდა, და „უგუნური ცნობისმოყვარის ამბავის“ დასასრული	333
თ ა ვ ი XXXVI, სადაც მოთხრობილია ფუნდუკში მომხდარი სხვადასხვა საიშვიათო ამბები	341
თ ა ვ ი XXXVII, სადაც გრძელდება ინფანტა მიკომიკონის ისტორია და სხვა თავშესაქცევარი ფათერაკები	351
თ ა ვ ი XXXVIII, სადაც გადმოცემულია დონ კიხოტის საყურადღებო სიტყვა სამხედრო საქმესა და მწიგნობრობაზე	362
თ ა ვ ი XXXIX, სადაც მოთხრობილია ტყვედნამყოფის თავგადასავალი	365
თ ა ვ ი XL სადაც გრძელდება ტყვედნამყოფის თავგადასავალი	374
თ ა ვ ი XLI სადაც ტყვედნამყოფი განაგრძობს თავის ამბავს	385
თ ა ვ ი XLII სადაც მოთხრობილია თუ რა მოხდა კიდევ იმ ფუნდუკში, და ზოგიც სხვა რამ ღირსსაცნობი ამბავი	403
თ ა ვ ი XLIII სადაც მოთხრობილია მეგორე ბიჭის საამო ამბავი და ფუნდუკში მომხდარი სხვა არაჩვეულებრივი ფათერაკები	410
თ ა ვ ი XLIV სადაც გრძელდება ფუნდუკში მომხდარი არაჩვეულებრივი ამბები	419
თ ა ვ ი XLV სადაც საბოლოოდ განიფანტება ეკვი მამბრინის ჩაჩქანა და კურტანზე, და მოთხრობილია სხვა ნამდვილად მომხდარი ფათერაკები	425
თ ა ვ ი XLVI ქამანდართა ღირსშესანიშნავი ფათერაკები და ჩვენი კეთილშობილი რაინდის დონ კიხოტის საშინელი მრისხანება	436
თ ა ვ ი XLVII სადაც მოთხრობილია დონ კიხოტ ლამანჩელის უცნაური მოქაღობა და სხვა ღირსშესანიშნავი ამბები	445
თ ა ვ ი XLVIII სადაც კანონიკი განაგრძობს მსჯელობას რაინდულ რომანებსა და მისი მახვილი გონების შესაფერ სხვა საგნებზე	455
თ ა ვ ი XLIX სადაც მოთხრობილია ფრიად გონივრული საუბარი სანჩო პანსასა და მის ბატონ დონ კიხოტს შორის	463
თ ა ვ ი L დონ კიხოტის მახვილგონივრული პაექრობა კანონიკთან და სხვა ამბები	470
თ ა ვ ი LI სადაც მოთხრობილია, თუ რა უამბო მწყემსმა დონ კიხოტის წამყვან ამფსონებს	477
თ ა ვ ი LII დონ კიხოტის ჩსუბი მწყემსთან და საიშვიათო ფათერაკი მლოცველებთან, რაც ჩვენმა რაინდმა ღიდის ჭაფით ბედნიერად დაავიროგვინა	482
ბ ი რ ვ ე ლ ი წ ი ვ ნ ი ს შ ე ნ ი შ ვ ნ ე ბ ი	495

МИГЕЛЬ ДЕ СЕРВАНТЕС

СААВЕДРА

Д О Н К И Х О Т

Т. I

(На გრუზინოვოქ იჯინო)

Изд-во „Сабчота Мцერალი“

* *

Типография изд-ва „Сабчота Мцერალი“

19 Тбилиси 58

Плехановский, 181

* *

მხატვრული რედაქტორი ი. ჯანაშვილი

ტექნიკური რედაქტორი შ. დემეტრაძე

კორექტორი ლ. ხედგინიძე

* *

გადაეცა წარმოებას 25.VII, 1958 წ., ხელ-
მოწერილია დასაბუქდად 12.XII, 1958 წ.,
ანაწყოების ზომა 6×10, სააღრიცხვო
საგამომცემლო თაბახი 30,2 სასტამბო
თაბახი 33, კალაღდის ზომა 60×30
ტირაჟი 40.000, შიკვი № 624, უფ 0.65

* *

გამ-ბა „საბჭოთა მწერალის“ სტა-
თბიღისი, პღეზანოვის, 181

ფახი 19 მან. 70 კაბ.